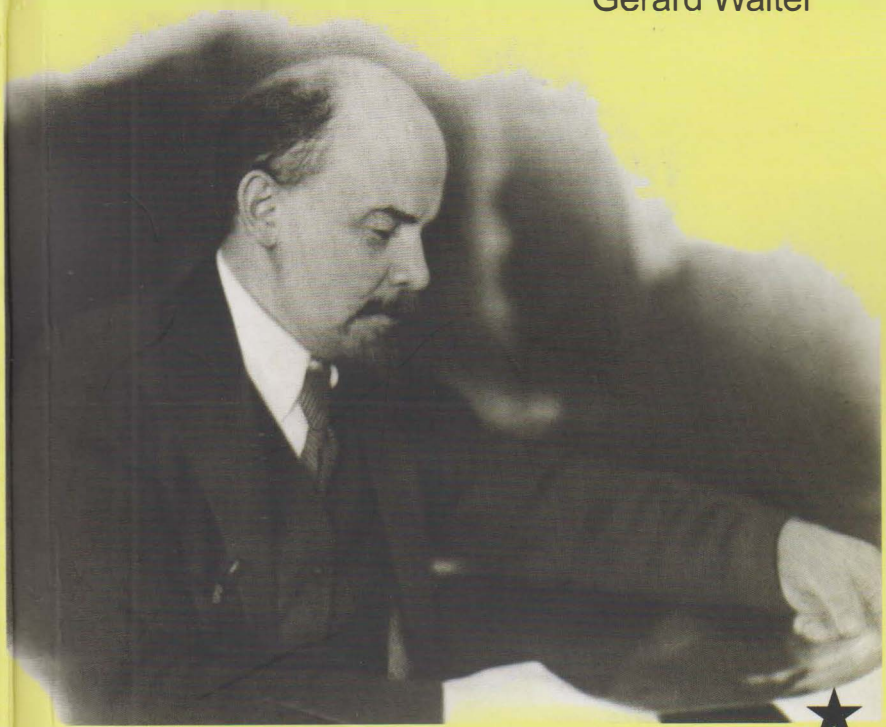
Gérard Walter

LENİN

Nisan Yayımcılık

LENİN

Gérard Walter

NİSAN YAYIMCILIK

NİSAN YAYIMCILIK

Nisan Yayımcılık
ISBN: 978-605-65162-2-1
Haziran 2015

NİSAN YAYIMCILIK VE BASIM SAN. LTD. ŞTİ

Yönetim yeri: İskenderpaşa Mh. Kıztaşı Cd. Yeşiltekke Kuyulu Sk.
No: 19/4 Fatih/İstanbul Tel: 0212 531 83 06
e-posta: nisanyayimcilik@hotmail.com **Baskı**: Yön Matbaacılık
Davutpaşa Cad. 75/2 B 366Topkapı/İstanbul Tel: 0 212 544 66 34

LENİN

Yazar: Gérard Walter

Çeviren: Feridun Cihan

Bu kitap 1950 yılında Paris'te Rene Julliard Yayınevi'nin yaptığı birinci baskıdan Türkçe'ye çevrilmiştir. Çeviriyi yapan Feridun Cihan'a Nisan Yayımcılık olarak emekleri için teşekkür ediyoruz.

Çevirmenin notu

Dünyanın tanıdığı devrimlerin en büyüğünün öncüsü, komünist kuramcı Vladimir İlyiç Ulyanov'un doksanıncı ölüm yıldönümündeyiz. Bu kitap, yarattığı eserle dünyanın soluğunu kesen, kıvılcımı* aleve, alevi tüm kapitalist yapıyı içine alan bir yangına dönüştüren Lenin'i tanımaya belgesel bir katkıda bulunmaya çalışıyor.

Lenin üzerine yazılmış hemen her dilde fazlasıyla kitap var. Bir tarafta iftira ve yalan imalarla dolu, diğer tarafta anlamsız ve abartılı bir saygıyla önünde diz çökerek yazılmış biyografiler okuyucuyu seçim yapmakta kararsızlığa düşürmekten başka bir işe yaramıyor.

Lenin'i belirli bir zaman diliminin figürü olmaktan çıkaran geçerliliğini hep koruyan düşünceleri, profesyonel devrimcilerden oluşan merkezileştirilmiş bir partiden, devrimin seyri içinde işçi sınıfı tarafından ortadan kaldırılacak burjuva zor aygıtının, yani burjuva devletinin yerine burjuvaziyi tahakküm altına alacak proletarya diktatörlüğünün geçmesine kadar, öylesine geniş bir konu ki, eksiksiz bir çalışma için bu eserin yazarının sahip olduğu imkânların çok daha fazlası gerekli.

İnsanlık tarihinin tekerleğini birkaç kuşak ileriye doğru çevirmeyi başaran Lenin'i tanımak için yola çıkan herkese rehberlik edebilecek bu kitapta, ilk satırdan son satıra kadar yazarın tek değişmez saplantısı tarihi gerçeğin sesini dinlemek, izini sürmek olmuştur.

* Aralık ayı ayaklanması taraftarı şair Odoevski'nin şiirinden alınmış bu söz Lenin'in 1900 yılındaki gazetesinde başlık görevi yapmıştır.

1893 ile 1923 yılı ilk aylarına kadar olan sürede kaleme aldığı 11 temel eserden, raporlar, çözüm önerileri, tezler ve gazete makalelerine kadar toplam 1902 yazıda on milyon kelime kullandığı tahmin edilen** Lenin'i büyük kılan, başarıdan korkmamak, uygun zamanda gerekli müdahaleyi örgütlemek, özgün devrimci fırsatı önceden kavramak, sorunları gerektiğinde kuvvet kullanarak çözmek dahil, sayılamayacak kadar çok özelliğin buluştuğu bir yetenek, disiplin, otoriter kararlılık, mutlak gerçeğe olan tam inanç ve tüm bunları tamamlayan güçlü, sarsılmaz bir iradeydi.

Feridun Cihan

Nisan 2014

** Bkz. La vie de Lenine, L. Fischer, 1964, s. 35

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVRİM

VOLODYA ULYANOV'UN MUTLU ÇOCUKLUĞU

Volga bölgesinin güney doğu sınırındaki eski Tatar şehri Astrakhan 1557 yılında Korkunç İvan'ın isteğiyle bir Rus şehri olur. 19. yüzyılın ilk yarısında bu kentte kendisiyle ilgili Nikola Ulyanov olan adı dışında bir şey bilinmeyen küçük bir memur yaşıyordu. Nikola Ulyanov, 1838 yılında arkasında iki erkek ve bir kız çocuğunu sefalet içinde bırakarak ölür.

Erkek çocuklarından büyük olanı, Vasili yaklaşık yirmi, erkek kardeşi 1831 doğumlu İlya henüz sekiz yaşlarındaydı[1]. Vasili Ulyanov'un şehirdeki bir dükkânda bulduğu düşük ücretli iş ailenin tek geçim kaynağıydı. Yine bu basit iş sayesinde Vasili küçük kardeşini liseye gönderme olanağı bulur. 1850 yılında orta öğrenimini örnek bir öğrenci olarak tamamlayan İlya, üniversite eğitimi için büyük bir istek duyuyordu (fizik ve matematik özellikle ilgi alanlarıydı). Orta öğrenimini gördüğü okulun müdürü kendi bölgelerine bağlı Kazan'daki akademinin rektörüne İlya'nın burs alabilmesi için müracaat eder. Burs almaksızın böylesine yetenekli, yoksul ve öksüz bir çocuğun eğitimini tamamlayamayacağını raporunda belirtir.

İlya Ulyanov 1850'den 1854'e kadar olan dönemde Kazan Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesi'nde okur. Burada, geometrinin yaratıcılarından (Öklidci olmayan geometrinin) ünlü Lobaçevski'nin

[1] Tarihçi Louis Fischer'e göre İlya Nikolayeviç Ulyanov (Lenin'in dedesi) Rus–Kalmuk bir ailenin dört çocuğundan en küçüğüydü. İki erkek kardeş babalarını kaybettiklerinde Vassili on iki, İlya (Lenin'in babası) beş yaşındaydı.

öğrencisidir. Lise ve bir alt derecedeki okullarda öğretmenlik yapmasına olanak sağlayacak çok iyi bir dereceyle diploma alan İlya, 7 Mayıs 1855'te Penza'da soylular sınıfından kız çocuklarının eğitim aldığı okula matematik öğretmeni olarak atanır. Öğretmeni Lobaçevski'nin tavsiyesi bu şehirdeki meteoroloji istasyonunda da yöneticilik yapmasına olanak sağlar. İş arkadaşlarınca sevilen, yöneticilerinin saygı duyduğu İlya Ulyanov burada sekiz yıl çalışır. Sık aralıklarla evine gelen iş arkadaşlarından Veretenikov'la yakın bir dostlukları olur. Bayan Veretenikov'un Mari Blank adlı bir kız kardeşi vardır. Öğretmen Ulyanov ve Mari Blank birbirlerini severler ve evlenirler. O dönemde Mari Blank yirmi altı Ulyanov otuz yaşındadır.

Mari babasının Kazan'da sahip olduğu büyük ve güzel mülkiyette kaygı ve tasadan uzak rahat bir çocukluk geçirmişti. Ukrayna asıllı askeri bir doktor olan Mari'nin babası yine aynı bölgede, Kazan'da sivil alanda görev yapıyordu. Ailenin maddi durumu bozulmaya başladığında Mari 12 yaşlarındaydı. Ailedeki beş kız çocuğun bakıcı dadıları birbiri ardından evden ayrılırlar. Babaları sahip oldukları değirmen ve bitişiğindeki araziyi satmak zorunda kalır. Tüm kızlarını evlendirmiş olan baba Blank emekliye ayrılır, 71 yaşında sıkıntıdan uzak, sakin yaşamını sonlandırır.

Öğretmen Ulyanov'un evliliği, fuarıyla ünlü zengin ve hareketli ticaret şehri Nijni-Novgorod Lisesine atanmasıyla aynı zamana rastlar. Genç karı koca lisenin hemen yanında evli öğretmenlere tahsis edilen ana binaya yerleşirler. Burada, Bayan Ulyanov kocasının iş arkadaşlarının eşleriyle yakın dostluklar kurar, dingin ve hoş bir yaşam sürdürür. Kimi kez birisinin, kimi kez bir diğerinin evinde toplanırlar. Bu toplantılarda yüksek sesli okuyor, kâğıt oynuyor, müzik dinliyorlardı. Öğretmen Ulyanov ise, eşinin ve eşinin arkadaşlarının bu hoş vakit geçirmelerini küçümsemeksizin, kendini tutkuyla mesleği olan eğitimciliğe adamıştı. Pazar günleri bile lisede dersleri geri kalmış öğrencileri topluyor, onlara dersler veriyordu. Bu dönemde, 1864 yılında, bir kız çocukları doğar, bir sonraki yıl Bayan Ulyanov dünyaya bir oğlan çocuğu getirir.

1868 yılında eğitim sisteminde yapılan yeni bir düzenleme sırasında (II. Aleksandr tarafından Milli Eğitimde yapılan reform döneminde) Ulyanov'a Simbirsk bölgesi ilköğretim okullarına müfettiş olması önerilir. Öğretmen Ulyanov bu öneriyi kabul eder, 1869 öğretim yılı arifesinde Nijni'den ayrılırlar.

O dönemde yaklaşık bir milyon insanın yaşadığı Simbirsk Rusya'daki akarsuların kraliçesi sayılan Volga'nın hâkim olduğu uçsuz bucaksız topraklar içerisinde en az işlenmiş bölge olarak ün yapmıştı.

Sağ tarafında, Avrupalıların deyişiyle, bir anda ortaya çıkan yüz elli metre yüksekliğinde Venietz (Taç) dağı bulunan Simbirsk şehri yaz aylarında bahçelerinin yeşilliğinde boğulmuş, kışın karlar altında iki büklüm olmuş bir şekilde kendini gösteriyordu. Başkent Petersburg'dan 150 kilometre, Moskova'dan 900 kilometre uzaklıkta, nüfusu ancak otuz bin kadar olan, demiryolu ulaşımı bulunmayan, geçtiğimiz yüzyılın Çarlık Rusya'sının taşra kentlerinden ilk örnektir.

Diğer birçok şehir gibi Simbirsk de üçe bölünmüştü. Bu bölünme özellikle topografik durumu nedeniyle anlamlıydı. En yukarıda, Venietz dağının en yüksek yerinde, dorukta katedral, resmi binalar ve okulların bulunduğu aristokrat mahallesi vardı. Kaldırım taşlarıyla döşenmiş geniş sokakları boyunca soyluların özel otelleri yükseliyordu. Volga'nın göründüğü, muhteşem bir manzaraya sahip mahallenin hemen sınırından başlayıp meydandaki açık ve düz alana kadar olan bölge seçkin kişiler için gezinti yeri işlevi görüyordu. Akşamları burada askeri bando Glinka ve Rossini müzikleri çalıyor, parlak botlarıyla gösteriş yapan genç subaylar külyutmaz anneleri tarafından özgürce hareket etmelerine engel olunan genç kızların dudaklarından birkaç umutsuz gülümseme alabilmek için çaba harcıyordu.

Daha aşağıda, şehrin içinden geçen küçük akarsu Simbirka'nın biraz uzağında alışveriş yerleri vardı. Şehrin ticari faaliyetleri bu bölgede yoğunlaşmıştı. Mahallenin etrafını çevreleyen, üzerinde ağır asma kilitler bulunan basık ve geniş kapılı, kör gözleri gibi pencereli iç karartıcı evlerde yakınlarına acımasız, kazanmaktan bir türlü gözü doymayan, kaba ve zalim kodaman tüccarlar oturuyordu. Hafta içi günlerde iç karartıcı

bir sessizliğe bürünen bu evler ancak pazarları ve resmi bayram günlerinde uykusundan uyanıyordu. Bu kaygılı sessiz sokaklar söz konusu günlerde kulakları sağır eden gürültü ve patırtı ile doluyordu. Evlerin içinden canhıraş bağırtı çağırtılar geliyor, kırılan pencerelerin camları ortalığa saçılıyor, kızgın birilerinin elleriyle fırlatılan boş cam şişeler karşı duvarda kırılıyordu. Günün ilk ışıklarıyla pencere kepenklerinin, alçak ve enli giriş kapılarının hoyratça açıldığı, troykaların* saçı başı dağınık, avazı çıktığı kadar bağırarak müstehcen şarkılar söyleyen bir yığın adamı kırların tazeliğine doğru taşıdığı görülüyordu.

Toplumsal sınıfların üçüncü ve son kademesi alttakilerin oluşturduğu yoksullar mahallesi topografik olarak da şehrin en aşağı kesimindeydi. Yoksul kenar mahallelerde kıt kanaat geçinen insanların yaşadığı kulübe ve barakalar rasgele bir şekilde kimi kez yalıtılmış, kimi kez yığınlar halinde dolambaçlı ve kirli sokaklar oluşturarak göz alabildiğince uzaklara dek yayılmıştı. Hırpani elbiseli çocuklar uyuz köpekler ve iskeleti andıran domuzlar arasında çamurlara bata çıka yürüyordu.

Simbirsk'e gelen Ulyanovlar şehrin aristokrat mahallesinin kıyısında küçük bir apartman dairesine yerleşirler. 22 Nisan 1870 tarihinde ailenin üçüncü çocuğu, eski Slav dilinde dünyanın hâkimi anlamına gelen Vladimir adını alacak bir erkek çocuğu doğar.

Çarlık İmparatorluğunun gelecekteki yıkıcısının ilk çocukluk yıllarıyla ilgili yeterli bilgiye sahip değiliz. Elimizdeki az sayıda önemli bilginin büyük bir kısmının kaynağını Lenin'in ölümünden kısa bir süre sonra ablası Anna tarafından kaleme alınan Lenin'den anılar oluşturuyor. Bu anılardan bilgi çekip alırken yine de biraz tedbirli olmak gerekir.

Bilindiği kadarıyla küçük Volodya oldukça geç bir yaşta, üç yaşında yürümeye başlar. Sık sık sakarca kafasının üzerine düşüyordu. Ablasına göre "muhtemelen kafası vücudunun geri kalanından daha ağırdı" Her düşüşünde öylesine umutsuz bir çığlık atıyordu ki, bağırtısı tüm

* Troyka: Üç at koşulu büyük Rus kızağı. (Ç.N.)

evde yankılanıyordu. Bacaklarını kullanmayı öğrendiğinde artık yerinde duramıyordu. Çok kısa bir süreliğine bile olsa onu hareketsiz kılmak olanaksızdı. Bir çeşit yok edici kızgınlığa büründüğü hissini veriyordu. Eline geçen her şeyi, kendisine hediye edilen oyuncakları bile sistemli olarak kırıyordu. Öyle ki, Volodya için, sütannesinin kendisine verdiği kartondan yapılmış üç at koşulu oyuncak bir kızaktaki atların bacaklarını eğip bükerek küçük parçalar haline getirmeye başlamak için koşarak bir kapı arkasına gizlenmekten başka yapılacak daha acil bir şey yoktu. Yetişkin yaştaki az konuşan ve düşünceli abisi Aleksandr tiyatro broşürleri biriktirmeyi seviyordu. Aleksandr yer döşemesi üzerine bir düzeneğe göre sergilediği koleksiyonunun parçalarını hayranlıkla seyrettiği bir gün, aniden bir kasırga gibi ortaya çıkan küçük kardeş şaşkınlıktan biçimsiz bir enkazı andıran abisinin hazinesi üzerinde tepinmeye, görkemli bir dans türü sergilemeye başlar. Yine başka bir gün teyzelerinden birinin evine ziyarete gittiklerinde bir sürahiyle çetin bir mücadeleye girişir. Sonunda mücadeleyi kaybeden sürahi kırılır, bin parçaya bölünür. Kazanan taraf kesin bir dille sürahinin "kendiliğinden" kırıldığını iddia ederek işin içinden sıyrılmaya çalışır. Fakat yaklaşık üç ay sonra, bir akşam uyumadan önce gecikmiş bir pişmanlıkla yalan söylediğini ağlayarak annesine itiraf eder, alçakgönüllülükle özür diler. Gerekçe bulmakta asla sıkıntı çekmemesi hemen her şeye bir cevap bulması yine dikkat çeken bir başka özelliğiydi. Ablası kardeşinin örnek bir güçlü karaktere sahip olduğunu belirtiyordu. İlkbahar sonu ve yaz aylarında bazı pazar günleri Bayan Ulyanov çocuklarıyla Volga nehri üzerinde buharlı gemiyle gezintiye çıkıyordu. Tüm yolculuk boyunca sadece Volodya görünüyor, sadece Volodya'nın sesi duyuluyordu. Vapurda bir uçtan diğer uca koşuyor, yolcuları itip kakıyor, hareket sinyalini taklit etmek için kulak delici, keskin çığlıklar atıyordu. Bir defasında annesinin "vapurda böyle bağırılmaz" uyarısına hemen "fakat vapur, o bağırıyor" cevabının verir geleceğin Lenin'i.

Bayan Ulyanov oğlunun marifetlerinin had safhayı geçtiği yargısına vardığında onu kocasının çalıştığı büroya götürüyor, buradaki büyük siyah deri koltuğa yerleştiriyor, bu soğuk ve karanlık odaya

tek başına kapatıyordu. Mütevekkil "tutsak" yeni duruma uyum sağlıyor, sessiz sedasız uykuya dalıyordu. "Özgürlüğüne" kavuştuğu anda saklambaç, körebe, kaydırak gibi her zamanki icraatlarına yeniden başlıyordu. "*Olağanüstü canlı bir mizaca sahip bu ateşli oğlan çocuğu genellikle bahçede veya evimizin avlusunda oynadığımız çocukluk oyunlarımızın her zaman en önemli yöneticisi ve neşe kaynağıydı. Haydutlar ve Kızılderililer oyunları oynuyorduk*" diye anlatır bir çocukluk arkadaşı.

1874 yılında, ilköğretim müfettişi Ulyanov Simbirsk bölgesi ilköğretim müdürlüğüne atanır. Milli eğitimde etkin hizmet görevlisi olarak terfi ederek önemli bir kişi olmuştur. Birçok ilköğretim müfettişi artık onun sorumluluğundadır. Omuzlarında kalın burmalı apoletleri olan denizci mavisi milli eğitim görevlisi üniformasıyla caka satıyordu. Sorumluluğunda olanlar ona Ekselans diye hitap ediyor, resmi görevliler askeri selam veriyordu. Kendisine saygınlık kazandıracak yol artık önündeydi. Kırk beş yaşında bir tür kutsal Vladimir şövalyesi ve kalıtımsal olarak babadan oğula geçecek soylu unvanına sahip olmuştu. Yaşam biçimi de değişen Ulyanov aristokrat mahallesinde konforlu bir ev satın alır. 1878 yılında ailesiyle bu eve taşınır.

Büyük bir titizlikle onarılan bu ev 1929 yılından beri binlerce ve binlerce Sovyet vatandaşının ziyaret ettiği müze olarak kullanılmaktadır. En küçük eşyaya varıncaya dek evdeki hemen her şey küçük Lenin'in yaşadığı ortamı yeniden canlandırıyor. Söz konusu evin durumunu burada en azından kısaca özetlemenin yararlı olacağını düşünüyorum.

Girişteki geniş ve aydınlık koridordan "Louis-Philippe" mobilyalarıyla döşenmiş salona geçiliyordu. Salonu süsleyen çeşitli ve çok sayıda bitki, titizlikle yerleştirilmiş koltukların yarattığı soğuk havayı yumuşatıyor, mobilyaların burayı iç karartıcı bir ortama dönüştürmesini engelliyordu.

Salondan Sayın Ekselans'ın çalışma odasına geçiliyordu. Müdür beyin karısından ayrı yattığı bu odada, ortada sağlam, büyük bir çalışma masası, sağ tarafta duvara dayanmış yatak işlevi de gören bir ka-

nepe vardı. Kitaplık, deri koltuklar ve üzeri kitap ve dergilerle tıka basa dolu tek ayaklı yuvarlak bir masadan oluşuyordu mobilyaların tamamı.

Geniş bir koridor ve belirli bir kullanım amacı olmayan aradaki geçiş odası Bayan Ulyanov'u kocasından ayırıyordu. Yatak odasının düzenleniş biçimi Bayan Ulyanov'un bir ev kadını olarak evi yönetmedeki becerisini gösteriyordu. Yatak, elbise dolabı, tuvalet masası hemen hepsi sade, düzenli ve aynı zamanda şıktı. Tüm ailenin mutfak olarak da kullandığı oturma odasına geçmek için Bayan Ulyanov'un kapısını açması yeterliydi. Çocuklar okul ödevlerini yapmak için bu odada bir araya geliyor, büyükler akşamları okuyarak burada dinleniyor, küçükler anneleri dikiş makinesini kullanırken kendilerini çeşitli oyunlara kaptırıyor ve baba Ulyanov gazetesine yine burada göz atıyordu.

Birinci kattaki odalar çocuklar için düzenlenmişti. "Üç büyük" Anna, Aleksandr, Vladimir'in, her birinin kendine ait odaları vardı. "Üç küçük" birlikte tek odada kalıyordu. Volodya Ulyanov'un kaldığı odaya giriyoruz. Bu küçük odadaki eşyalar: Ahşaptan yapılmış beyaz bir ilkokul öğrencisi masası, dar bir demir yatak, iki sandalye, duvara asılı coğrafi bir harita ve kitaplarla dolu küçük bir kitaplık. Volodya gürültüsüz, patırtısız sakin bir aile ortamında, sevgi dolu, özenli bir bakımla her türlü tasa ve sıkıntıdan uzak mutlu çocukluk yıllarını burada geçirecekti.

1 Eylül 1879 günü Volodya her zamankinden daha erken uyanır. Yatağının yanındaki sandalye üzerine bugün ilk kez giyeceği şık lise üniforması titizlikle yerleştirilmişti. Ders yılının başlangıç günü gerekçesiyle lise kilisesinde tüm öğretmenler ve öğrencilerin eksiksiz katılacağı dini bir tören düzenlenecekti.

Volodya sekiz yıl boyunca günün yarısını geçireceği bu iç karartıcı görünüşlü binanın eşiğinden içeri aynı okulun öğrencisi abisinin eşliğinde adım atar. Giriş katını yirmi iki, birinci katı yirmi beş sevimsiz pencerenin doldurduğu tekdüze bir ön cepheye sahip binanın dış görünüşünde göze hoş görünen hiçbir özellik yoktu. Fakat içeride oyun oynamaya elverişli geniş bir avlu, sınıflara açılan büyük bir salon vardı.

Salon öylesine büyük, üzerindeki parkeler öylesine ustaca cilalanmıştı ki, üzerinde kaymayı özendiren gerçek bir paten pistini andırıyordu.

Açılış töreninde papaz çalışkan öğrenciler ve onların sevilen öğretmenleri için kutsama duası ederken, Volodya ayak parmaklarının ucunda yükselmiş bir halde, o küçük bulanık gözleriyle, içerisinde kaybolduğu öğrenci kalabalığından olup bitenleri merakla inceliyordu. İlk sırada, eğitimcilerin en önünde, babasının arkadaşı, okul müdürü Sayın Ekselans, Fedor Kerenski[2] vardı. Arkada, müfettiş, öğretmenler, gözetmenler, abartılı bir saygıyla bekleyen sakallı memurlar görülüyordu. Kimileri nişan ve madalyalarla süslenmiş, üzeri imparator kartalı kabartmalı altın sarısı düğmeleri yakaya kadar iliklenen resmi ceketleriyle gelmişlerdi.

Dersler bir sonraki gün başlayacaktı. Volodya okul ortamına kısa sürede alışır. Ev ve okul arasındaki mesafe uzak değildi. Başlangıçta, Bayan Ulyanov iki oğlunu da okula birlikte gönderiyordu. Aleksandr derslere zamanında yetişebileceklerine emin, ciddi ve düşünerek, hiç acele etmeden yavaş yürüyordu. Bu mesafenin iki kat daha çabuk gidilebileceğini içinden hesaplayan Volodya, abisinin yanında sabırsızca hızlı adımlar atardı. Çeşitli bahanelerle Aleksandr'ın tek başına önden gitmesini sağlar, ardından ani bir hareketle son dakikada sırtında okul çantasıyla yola koyulurdu. Gerçek bir sporcuydu, ulaşılabilecek en yüksek hedefi belirliyor, bir sonraki gün kendi rekorunu geçmeye çalışıyordu. Sokakta kendisi gibi "yürüyüşçü" bir arkadaşına rastladığında hemen çılgın bir yarış başlıyordu: Kim önce varacak. Kış aylarında bu yarışlar çok daha heyecan vericiydi. Yarışlar için kar iyi veya kötü, her iki amaç için de kullanılan öylesine korkunç bir mücadele silahıydı ki, birkaç kez sınıfa öğretmenin arkasından gizlice girmek zorunda kalmışlardı.

Bu tür yaramazlıkların onun okuldaki saygın konumuna olumsuz etkisi olmaz. Küçük Ulyanov, kısa sürede kendini okulun mükemmel bir öğrencisi olarak fark ettirmişti. "*Kılık kıyafeti çok bakımlı, sağlıklı görünen, saçları düzgün taranmış, geniş bir alın, dikkatli bakan göz-*

[2] Fedor Kerenski: 1917 Şubat Devrimi önderlerinden, geçici hükümetin başbakanı, Sosyalist Devrimci Parti üyesi Aleksander Fedoroviç Kerenski'nin babası.

ler, ihtiyatlı davranan, kendisine yöneltilmeyen sorulara cevap vermek için öne çıkmayan, fakat kendisine sorulduğunda zekice ve ayrıntılı cevaplar veren" bu sözler onu sınıfta gözlemleme fırsatına sahip olmuş, yaşça daha büyük öğrencilerden birine aitti. Volodya, ileride akademinin rektör yardımcısı görevine getirilebilecek şu anki ilköğretim müfettişinin oğluydu nihayetinde. Bu durum öğretmenler için elbette göz ardı edilemezdi.

Fakat bu özel durum dışında, hiçbir şekilde yadsınamayacak da bir gerçek vardı. Karşımızdaki çocuk olağanüstü bir yetenekti. Son derece güçlü ve eşsiz kavrama yeteneği sayesinde öğretmenlerinin açıklamalarının özünü hemen yakalıyor, dinleyerek bir sonraki günkü dersleri de anlamış oluyordu. Eve dönüşünde çok kısa sürede bitiriyordu ev ödevlerini diye anlatır ablası. Anna ve Aleksandr ev ödevleri için okul kitapları ve defterleriyle büyük yemek masasına yerleştiklerinde Volodya her zamanki sportif etkinliklerine çoktan başlamış oluyordu. Ayakları havada yürüyor, kimi kez bir kaplana, kimi kez Afrikalı bir avcıya dönüşüyor, vahşi hayvan bağırtılarını taklit ederek küçük kardeşlerini korkutuyor, onları yumrukluyordu... Onu sakinleştirmek için annesi boşuna çaba harcıyordu. Babası kınama amaçlı başını sallıyor, zaman zaman onu bürosuna çağırıyor, çeşitli konularda sorular soruyordu. Volodya soruları kolaylıkla, kendinden emin bir şekilde cevaplandırıyordu. Onu suçlayacak bir neden bulmak imkânsızdı. Baba Ulyanov hayli endişeli, ne yapacağını bilmez bir halde, oğlunun gitmesine izin veriyordu. "*Volodya çok akıllı*" diyordu eşine.

Volodya için tatil büyük mutluluktu. Bayan Ulyanov'a babasına ait mülkiyetin beşte biri miras olarak kalmıştı. Kış aylarında birbirlerinden uzak kalan beş aile, Bayan Ulyanov ve kardeşleri yaz aylarında işte burada bir araya geliyordu. Sert iklim şartlarının neden olduğu kardeş çocuklar arasındaki kopukluk geride kalıyor, bu dönemde yeniden yakın sıcak ilişkiler kuruluyordu. Günler gezinti yaparak, suya girerek geçiriliyordu. Volodya saatlerce suda kalıyordu. Yüzmek Volodya için tüm yaşamı boyunca vazgeçemeyeceği bir tutkuya dönüşecekti. Yakındaki köyün çocuklarıyla ava gidiyor, kendi olanaklarıyla yaptıkları

ok ve yayla en azından serçe vuruyorlardı. Öğrendikten sonra Volodya'nın tercihi olacak satranç öncesi başka oyunlar, beştaş oynuyorlardı. Fakat onun en büyük isteği "büyüklerin" gece gezintilerine katılmaktı. Topluca yapılan, tüm gecenin ormanda geçirildiği söz konusu gezintiler bu bölgedeki gençler arasında rağbette olan en önemli eğlenceydi. Ateş yakılıyor, çay demleniyor, şarkılar söyleniyor, dans ediliyor, ardından eşler titrek alevlerin belli belirsiz aydınlattığı ormanda her yöne dağılıyordu. Gün ağarırken yeniden buluşuluyor, mutlu ve yorgun bir halde herkes evine geri dönüyordu.

Volodya henüz genç sayılamayacak çocuk yaşta olmasına rağmen, gezinti guruplarına kendini kabul ettirmek için her türlü çabayı sarf ediyordu. Gruba katılmaması için yaşının çok küçük olduğu, ormanda çocukları yiyen kurtların varlığı ona boşuna tekrarlanıp duruyordu. Geleceğin Bolşevik lideri ikna edilemiyordu. O, büyüklerine yararlı olabileceğini, hatta grup için vazgeçilmez olduğunu göstermek için tüm hitabet yeteneğini kullanıyor, dil döküyordu. Semaveri o taşıyacaktı, odun toplayacak, ateşi yakacak, çayı yine o demleyecekti... vb. Tüm bu gerekçelerden sonra, yine de sonuç alamayacağını gördüğünde susuyor, geri adım atıyor, yürüyüşçülerin gitmesine izin veriyordu. Onları uzaktan takip ediyor, grup üyeleri yüzyıllık ağaçlardan birinin etrafına rahatça yerleştiklerinde, küçük Volodya sakin bir şekilde tüm saflığıyla beliriveriyordu.

"Büyükleri gibi yapmak" eğilimi küçük Volodya Ulyanov'un belirgin bir özelliğiydi. Yaşıtları çocuklardan daha büyük görünmek istiyordu. Bu arada, kendisinden beş yaş büyük abisi Aleksandr'ı model olarak seçmişti. Her yönüyle onu taklit etmeye çalışıyordu. Saşa gibi olmak, "Saşa gibi" yapmak küçük Volodya için bir saplantıya dönüşmüştü. Öylesine ki, tabağındaki kaçayı* nasıl yiyeceğine abisinin nasıl yediğini görmeden karar veremiyordu. Abisi kaçaya şeker ilave ediyorsa o da aynısını yapıyordu. Fakat göz önüne alınması gereken de bir durum vardı. Volodya abisine büyük bir hayranlık duymakla birlikte, ağırbaşlı,

* Kaça: Kavrulmuş buğday, pirinç ve irmikle yapılan bir tür Rus yemeği. (Ç.N.)

düşünerek karar veren bir yapıya sahip abisinin tam tersi bir karaktere sahip olduğunu içgüdüsel olarak, belli belirsiz hissediyordu. Bu duygular gelişme aşamasındaki bilincini alt üst edercesine çocuklukla ergenlik arasındaki sınırı geçtiğinde güçlü bir şekilde ortaya çıkacaktı.

II
KAPIYA GELEN YAZGI

1885 yılında, Simbirsk bölgesi ilköğretim müdürünün eğitimdeki yirmi beşinci hizmet yılı kutlanır. Bu vesileyle, sorumluluğundaki memurlar müdürlerine gösterişli büro malzemeleri hediye eder, Çar'ın ve ülkenin hizmetinde uzun mutlu yıllar diler.

Bu sevgi gösterisinin tadını henüz çıkarmakta olan Ulyanov'a Eğitim Bakanlığı bir yıl içerisinde emekli olabileceğini bildirir. Beklemediği bu bildirim Ulyanov için can sıkıcıdır. Genellikle, yirmi beş yıllık hizmet sonrası, beş yıllık ek bir süre daha tanınıyor, emeklilik bu beş yıllık ek süre bitiminde söz konusu oluyordu. Böylelikle, bakanlık memnuniyetsizliğinin belirtisi olarak Ulyanov'u genel bir uygulamaya dönüşen bu lütuftan mahrum ediyordu. Anna yayınladığı anılarında babasının görevi sırasında çok belirgin "liberal" eğilimi nedeniyle böylesi bir uygulamaya maruz kaldığını yazacaktı. Bu iddia muhtemelen doğru değildir. Zira Ulyanov'u emekliye ayıran bakan bir "liberaldi" Kısa süre sonra bu "liberal" bakan işinden uzaklaştırılacak, yerine Ulyanov'la ilgili kararı erteleyecek olan ünlü bir gerici getirilecekti. Bu durum, Ulyanov'un emekli edilmesinin politik bir tercih olmadığını, ondan boşalacak yeri ele geçirmek için can atan birkaç aceleci memurun entrikası olduğunu gösteriyor.

Sonunda her şey yeniden düzene girer. Fakat Ulyanov'un özsaygısı acı veren bir yara almıştı. Büyük bir bunalıma girer. Ocak ayı başlarında hastalanır. Doktorlar hastalığın önemsiz, hiçbir tehlikesi olmadığı teşhisini koyar. 12 Ocak günü, elli altı yaşında beyin kanamasından ölür.

Volodya Ulyanov'un yazgısındaki ilk darbe olur babasının ölümü. Gözyaşı döken, üzgün, toparlanmaya, desteğe ihtiyacı olan annesinin

yanında sorumluluk almak zorundaydı. Orta öğrenimini tamamlayan ağabey Aleksandr Fen Fakültesi öğrencisi olarak Petersburg'daydı. Noel ve yeni yıl günlerini ailesiyle geçirmek amacıyla Simbirsk'e gelen (o dönemde Aleksandr gibi Petersburg'da öğrenci olan) Anna annesiyle birkaç gün kaldıktan sonra Petersburg'a geri döner. Şimdi, Volodya, daha düne kadar ele avuca sığmayan Volodya kederli düşüncelere dalan annelerini rahatsız etmemeleri için küçük kardeşlerine göz kulak olma görevini üstleniyordu. Bayan Ulyanov gerçekten de hiç beklemediği, can sıkıcı bir durumdaydı artık. Aile bütçesindeki harcamaları büyük oranda azaltması gerekecekti. Gerek kendi, gerekse ailenin diğer üyeleri için gelecekle ilgili bugüne dek hiçbir endişe duymamıştı. Kocasının aylık maaşı tüm ailenin güçlük çekmeden geçinebilmesi için yeterliydi. Yıllık binikiyüz ruble dul maaşı dışında babasından kalan mirastan aldığı pay geçinmeleri için şimdi de yeterli olabilirdi. Fakat başkent Petersburg'da kalan Anna ve Aleksandr için her ay gönderilen miktar emeklilik ödeneğinin neredeyse yarısını oluşturuyordu.

Şartlar böylesine zor olmakla birlikte, hesaplı iş gören, aynı zamanda mükemmel bir ev kadını da olan Bayan Ulyanov bu beklenmedik güçlüğün üstesinden gelmesini bilir. Bir süre sıkışmak gerekecekti. Eve kiracılar alındı. Kocası hayattayken biriktirilmiş paradan kullanılmaya başlandı. Kısacası, Bayan Ulyanov için, bir veya iki yıllık süre daha evin idare edilmesiydi söz konusu olan. Bu süre içerisinde Aleksandr eğitimini tamamlayacak, öğretmen olacak, annesinden para almak bir tarafa, aile bütçesine katkıda bulunabilecekti. Anna evlenmekte gecikmeyecekti. Zira erkek kardeşi Aleksandr'ın bir arkadaşı, yumuşak huylu, utangaç, büyük bir cüsseye sahip, varlıklı bir aileden gelen Mark Elizavor Anna'ya özel bir ilgi gösteriyordu. Tüm bunlar aile bütçesinin yükünü gözle görünür biçimde azaltacaktı.

Yaz mevsiminde Aleksandr tatilini geçirmek için eve gelir. İki erkek kardeş yeniden bir araya gelir bu vesileyle. Ağabey erkek kardeşini şaşkınlıkla izler. Önceki tasasız, neşeli, karşısındakini küçümseyerek eğlenme alışkanlığındaki o yeniyetme gitmiş, yerine hırçın, öfkeli, tartışmacı bir delikanlı gelmişti. Diğer taraftan, günlerini mikroskopla

çalışarak geçiren, söz yöneltildiğinde genç bir kız gibi şaşıran bu toy bilim adamı, Volodya üzerinde küçümseme olmasa bile, bir tür acıma hissi uyandırıyordu. Bir gün, büyük bir şaşkınlıkla Aleksandr'da illegal propaganda bildirileri fark eden Volodya omuzlarını silkerek şöyle der: "*Saşa, bir devrimci? Hadi bakalım, bir devrimci saatlerce halkalı solucanları incelemek için oyalanmaz*"

İki erkek kardeş artık hiç anlaşamıyordu. Hemen her bahane sık aralıklarla yenilenen bir tartışmaya neden oluyordu. İki erkek kardeşi uzlaştırabilecek tek kişi olan babalarının artık hayatta olmamasına üzülen Anna erkek kardeşleri arasındaki anlaşmazlıktan "anılarında" da bahseder. Vladimir annesini bile dinlememeye başlamıştı. Bayan Ulyanov Aleksandr'ın kendisi için zaman zaman nasıl müdahil olduğundan daha sonraları bahsedecekti. Şöyle ki, bir gün, iki erkek kardeş satranç oynarken annesi Vladimir'e yapması gereken bir işi hatırlatır. Vladimir annesine oldukça kaba bir şekilde cevap verir. Annesi işin acilliğinde ısrar edince de, Vladimir alaycı olmaktan da öte saygısızca cevap verir. Bu duruma Aleksandr müdahale eder. Genellikle yumuşak huylu ve ihtiyatlı ağabey cevap kabul etmeyen bir ses tonuyla kardeşine şöyle der: "*Ya annenin dediğini hemen yaparsın ya da bir daha seninle asla satranç oynamam.*" Vladimir tek kelime etmeden masadan kalkar, kendisinden isteneni yapar. Aleksandr Petersburg'a geri döndüğünde, Anna Vladimir'le ilgili ne düşündüğünü sorar. Aleksandr'ın cevabı, "*kuşkusuz çok yetenekli, fakat birbirimizi anlamıyoruz*" olur. Genç kız hemen ardından "*neden*" sorusunu yöneltir. Bu kez Aleksandr cevap vermez.

1887 Mart ayı ilk günleri, Vladimir'in lise eğitimini tamamlamasına on haftalık bir süre kalmıştı. Bir sabah, sınıfta sırasına oturmuş öğretmenin anlattığı dersi dinlerken okulun görüşme odasına çağrılır. Görüşme odasına vardığında, aynı zamanda Ulyanov ailesinin yakın dostu yaşlı bayan öğretmen Kaçkadamova'nın aceleyle geldiğini görür. Yaşlı öğretmen ona bir mektup uzatır. Mektubu okur: "*Aleksandr terörist bir komploya katıldığı için tutuklandı.*"

Şaşkınlıktan vurulmuşa dönen Vladimir birkaç saniye sessiz kalır. Bu sessiz kalış, kafasında oluşturduğu görüntünün baştan aşağı alt üst

oluşunun bir göstergesiydi. Demek oluyordu ki, sürekli mikroskop üzerine eğilmiş olarak göz önüne getirdiği bu uysal ve barışçı bilim adamı, bomba imal ediyor, Çar'ı öldürmeyi planlıyordu. O anda abisinin büyük bir tehlikeyle karşı karşıya olduğunu anlamıştı. Soluk bir yüz ifadesi, sakin görünmeye çabalayan kaygılı bir ses tonuyla yaşlı kadına şöyle der: "*Aleksandr için kötü olabilecek ciddi bir durum*" ve annesini haberdar etmeye gider.

Kendini bir hayli kötü hisseden Vladimir'in daha ilk kelimelerinde Bayan Ulyanov söz konusu olan durumu anlar ve mektubu ister. Ardından, gözyaşlarını kontrol ederek hayran olunacak bir cesaret ve enerjiyle yolculuk için hazırlıklara başlar. Petersburg'a gidecek, olaylara müdahil olacak, oğlunun yazgısını değiştirecek, oğlunu kurtaracaktı. Bundan emindi, en azından emin olmak istiyordu.

Simbirsk'ten tren geçmiyordu. En yakın tren istasyonu Sisran iki yüz kilometre uzaklıktaydı. Bu mesafenin arabayla gidilmesi gerekiyordu. Ekonomik nedenlerle, bu araba yolculuğunun masraflarını paylaşacağı iki ya da üç kişiyle birlikte yolculuk yapmak istiyordu Bayan Ulyanov. Vladimir olası birkaç yolcuyla ilişki kurma görevini üstlenir. Her seferinde can sıkıcı olumsuz cevapla karşılaşır. Haber tüm şehirde yayılmıştı. Hiç kimse bir teröristin annesiyle yolculuk yapmak istemiyordu. Vladimir bu yaygın korkaklığı bir daha hiç unutmayacaktı.

Aleksandr Ulyanov'un kısa ve acıklı yaşamı henüz tam olarak açıklığa kavuşturulamamıştır. 1882 yılında Marksizm'in Rusya'da henüz tanınmadığı bir dönemde baba evinden ayrılan Aleksandr Ulyanov, Halkın İradesi Partisi'nin düşünce ve yöntemlerini benimseyerek devrimci harekete katılır. Üç tanınmış göçmen tarafından kurulan Emeğin Kurtuluşu[3] grubu aracılığıyla Karl Marks'ın öğretisi Rus aydınlar ara-

[3] Emeğin Kurtuluşu: 1883 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde, Georgi Plehanov, Pavel Akselrod ve Vera Zazuliç öncülüğünde kurulan ilk Marksist Rus grubu. Karl Mars'ın eserlerini Rusçaya çevirip Çarlık Rusya'sında yayınlıyordu. Köylülük ve kırsal kesime öncelik tanıyan Halkçı (Narodnik) hareketlere muhalefet ediyor, kapitalizmin tarihi gelişimi içinde sınıf mücadelesini esas alıyordu.

sında yayılmaya başlamıştı. Aleksandr Marksist düşünceyle üniversitedeki birçok arkadaşı gibi aynı dönemde tanışır. Kapital'in birinci cildini edinir, 1886 yılında tatile yanında götürür. Petersburg'a geri dönüşünde ilişki kurduğu henüz çiçeği burnunda başka bir Marksist D. Kolzov aracılığıyla ilk bölümü Hegel Felsefesi üzerine Marks'ın çalışmalarının tercümelerini içeren Sosyal Demokrat Kütüphanesi yayınlarına ulaşır.

Aleksandr Marksizm'e yönelmekle birlikte, Halkçı[4] hareketlerle de ilişkisini kesmiyor, onların yankı uyandıracak politik eylemlerle Rus halkını içinde bulunduğu uyuşuk durumdan çıkarıp, zincirlerini kırdıracak anlayış ve yöntemlerini reddetmiyordu. İşte bu amaçla, Çar II. Aleksandr'ın öldürülüşünün altıncı yılında, öldürüldüğü aynı gün ve aynı yerde, aynı eylem biçimiyle, Çar II. Aleksandr'ın yerine geçen Çar III. Aleksandr'ın de öldürülmesi için Aleksandr Ulyanov birkaç yoldaşıyla birlikte bir eylem tasarlar. Henüz gizli çalışma yöntemleri konusunda tecrübeli değildirler. Bir hafta süren polis takibi sonrasında tüm örgüt elemanları eylemden önce yakalanır. Polis baskını sırasında erkek kardeşinin evine gelen Anna, örgütle herhangi bir ilişkisi olmamasına rağmen tutuklanır.

İşte bu yüzden, Bayan Ulyanov Petersburg'a geldiğinde her iki çocuğunu da savunmak zorunda kalacaktı. Hemen seferber olur. Sabahtan akşama kadar kapı kapı dolaşır, sözü geçen kişilere başvurur, her kapıyı çalar, herkesten yardım ister. Her defasında anlamsız geçmiş olsun dilekleri ve boş vaatlerle karşılaşır. Yargılama gecikmeyecekti. Bir ay sonra, Aleksandr Ulyanov ve yoldaşları mahkemeye çıkarılırlar. Oturum sırasında Aleksandr tutarlı ve kararlı olduğunu gösterir. Son sözleri sorulduğunda, davasının haklılığına olan inancını yüksek sesle haykırır. Mahkeme onu ölüm cezasına mahkûm eder. Soylu ve de yüksek rüt-

[4] Halkçı (Narodnik) Hareketler: Rusya'da 1870'li yıllarda gelişen, sosyalist devrim için köylülüğü esas alan, ama daha çok profesyonel aydınlardan oluşan, uzun süreli hedefler gözetmeksizin halkın acil talepleri doğrultusunda eylemler örgütleyen gruplara verilen ortak ad.

beli bir devlet memuru çocuğu olduğu için hakkında verilen kararı Çar'ın kişisel takdirine sunma ayrıcalığına sahipti. Bayan Ulyanov'a, eğer oğlu birazcık pişmanlık gösterirse hayatının bağışlanabileceği bildirilir. Aleksandr bunu kesinlikle reddeder. Aleksandr 8 Mart tarihinde idam edilir. Anna soruşturma sırasında davanın dışında tutulur. Beş yıl boyunca başkentte oturması yasaklanır. "Gözetim altında" kalacağı yeri seçme izni verilen Anna büyükbabasının çiftliğini seçer.

Abisi Petersburg'da son günlerini yaşarken, Vladimir okulun bitirme sınavlarına hazırlanıyordu. Sınavları son derece başarılı bir şekilde geçer, gurur okşayıcı bir belge eşliğinde altın madalyayla ödüllendirilir. Yapmak istediği eğitim sorulduğunda hukuk fakültesine kaydolmak niyetinde olduğunu söyler.

Aleksandr'ın yargılandığı sırada, Bayan Ulyanov'un ricada bulunduğu kişilerden biri kendisine ikinci oğlunu başkentteki "salgından" mümkün olduğunca uzakta tutmasını önermişti. Bayan Ulyanov bu öneriyi göz önüne alır. Vladimir eğitim için abisi gibi Petersburg'a değil, otuz yedi yıl önce babasının da kabul edildiği Kazan Üniversitesi'ne gider. Bu önlem olayların akışını değiştirmeyecekti.

Mart 1887'deki idamlar ve ardından gelen misilleme eylemleri üniversite gençliği arasında büyük bir yankı yapar. O dönemde, Rus işçi sınıfı henüz yeteri kadar kalabalık değildi ve az rastlanan istisnalar dışında politik olarak da eğitilmemişti. Devrimci hareketin bir çeşit öncülüğünü yapanlar öğrencilerdi. En iyi gizli propagandacılardı, fakat üniversite lokallerinde yapılan toplantılarda güvenlik elemanlarının varlığına rağmen, politik düşüncelerini açıklamaktan da hoşlanıyorlardı. Ateşli konuşmalar yapıyor, devrimci marşlar söylüyor, "Kahrolsun Otokrasi" sloganı atıyor, bakan ve rektör için söylenmedik söz bırakmıyorlardı. Ardından, az veya çok sayıda öğrenci tutuklanıyor, öncüler üniversiteden atılıyordu.

4 Aralık 1887 günü bu tür toplantılardan biri Kazan Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yapılacaktır. Bir gün öncesinde, okulun gözetmenleri öğrenciler arasında yoğun bir kıpırdanma görür. Özellikle yeni bir öğrencinin coşku ve heyecanı dikkatleri üzerine çekiyordu. Dışarı

çıkıyor, içeri giriyor, tekrar çıkıyordu, şüpheli görünümlü paketler taşıyor, kimi kez biriyle, kimi kez bir başkasıyla konuşuyor, sigara içilen salonda tüm sınırların ötesinde fazlaca oyalanıyordu vb... Ertesi gün, 4 Aralık, bağırarak ve el kol hareketleri yaparak toplantı salonuna gidilen koridordaki bir grup öğrencinin en önündedir bu yeni öğrenci. Salon doludur, toplantı başlar. Okul yönetimi polis çağırmak istememişti. Öğrencilerden dağılmaları, çıkışta kimliklerini göstermeleri istenir. Öğrenciler bu isteğe uyar. Genç toplantı sunucusunun kimliğinde Ulyanov Vladimir adını okuyan çıkıştaki görevli memur bu ismi not alır. Ertesi gün bu genç tutuklanır.[5] İki gün sonra serbest bırakılan Vladimir üniversiteden atılır, gözetim altında yaşayacağı Kazan dışına gönderilir.

Vladimir Ulyanov için devrimci mücadele başlamıştır. Yaşı on yedi yıl sekiz aydır. Onun yürüdüğü yoldaki izleri sürmeye çalışacağız.

Aynı toplumsal çevredeki ergenlik çağındakilerin çoğu gibi, onun da ahlaki ve düşünsel gelişimi başlangıçta aynı evrelerden geçmişti. Fakat neden on altı yaşında dine olan inancını kaybediyor ve artık dini törenlere katılmıyordu. Daha sonra, Lenin bu iç hesaplaşmayla bir daha asla ilgilenmeyecekti. Yaşamında dine değin kesin bir dönüşe neden olan temel devindirici gücün ne olduğunu bilmiyoruz. Tüm söyleyebileceğimiz tarih olarak babasının ölümüyle aynı zamana rastlamasıdır.

Maddi gerçekliğini henüz belli belirsiz sezinlediği devrimci ideal onu gittikçe daha fazla cezbediyordu. Şimdilik sadece Jeliabov'un, Perovskaya'nın Kalturin'in devrimci eylemlerine hayranlık duyuyordu. Kendisini bir köşede okumaya veren bir kimsenin, bir kuramcının yerine bunların karşıtı olanı, mücadele içerisindekini, eylem adamını, bir kahramanı arıyordu devrimciler arasında. Bu yüzden, "halkalı solucan bilimcisi" abisinin "gerçek bir devrimci" olduğunu öğrenmek onun için büyük bir şaşkınlığa neden olmuştu. Aleksandr'ın üzücü sonu

[5] 5 Aralık tarihli polis sorgusunda söylendiği rivayet edilen sözler: Polis komiseri Vladimir'e "Genç adam neden başkaldırıyorsunuz? Önünüzdeki duvarı görmüyor musunuz?" diye sorar. Vladimir "Evet bir duvar, fakat çürük bir duvar, onu yıkmak için küçük bir darbe yeterli" cevabını verir. (J. J. Marie, Lenin s. 36)

doğal olarak onu devrimci mücadelenin içine daha yoğun bir şekilde itmişti. Sınıfsal köken olarak içinde bulunduğu burjuva topluma karşı aşağılama olmasa bile, az çok bir küçümsemenin onda geliştiğini de unutmadan belirtmeliyiz. Aleksandr'ın idamı sonrasında tiksintiyle tanık olduğu, sadık sanılan onca arkadaşın inkârcılığı, mücadeleden korkakça vazgeçmesi doğuştan alaycı düşünme biçimini acıyla ve iğrenmeyle doldurur. Daha sonra bunu kurnaz bir ironiyle gizlemeyi öğrenecekti. Bu arada, henüz sinirlerini frenleyemiyor, mücadele içerisinde farklı alanlara yönelme eğilimi gösteriyordu. Görünen oydu ki, ateşli bir mücadele tutkusu içini yiyip bitiriyordu. 4 Aralık eyleminden sonra tutuklanan kırk öğrenci arasında Vladimir en genç olanıydı. Polisin bu eylemle ilgili hazırladığı raporda, sözü en çok dinlenen iki "eski" fişlenmiş öncü öğrenciyle birlikte gösteriliyordu. Kazan'a Haziran ayında gelen Vladimir üniversiteye kaydını 13 Eylül tarihinde yaptırmıştı. Üç aydan kısa bir süre içerisinde yaşça büyük yoldaşlarına kendini yönetici olarak kabul ettirmesini ve savaşa giden gerçek bir lider olarak giriştiği ilk devrimci mücadelede birliklerini ardından sürüklemeyi bilmişti.

III
MARKSİZM'İ TANIMA DÖNEMİ

Bayan Ulyanov oğlunun sürgün yeri olarak Kokuçkino'da kalması için yetkililerden izin almayı başarır. Kazan'a kırk vers uzaklıktaki Bayan Ulyanov'un kız kardeşleriyle ortak olduğu babasından miras kalan bu çiftlikte bir süredir Anna da aynı nedenle ikamet etmekteydi. Kısa süre sonra diğer çocuklarını da yanına alarak kendisi de buraya yerleşir. Aleksandr'ın hayatına mal olan ölümcül yoldan Vladimir'in de gitmesini engelleyebileceği umuduyla Simbirsk'teki evinden ayrılıp, Kazan'a, oğlunun yanına gelmişti Bayan Ulyanov. Bunun yararı olmamıştı. Pekâlâ, şimdi de Kokuşkino'ya gidecek, büyük tehlikede olduğunu düşündüğü bu oğluna göz kulak olmak için yanında kalacaktı.

Vladimir'e gelince, olup bitenleri kabul eden makul bir karar almasını bilir. İçinde bulunduğu durumda ne yapması gerektiğini düşün-

meye başlayacaktı. Maruz kaldığı bu uygulama ona bir yıl kaybettiriyordu. Can sıkıcıydı şüphesiz, fakat henüz on yedi yaşındaydı ve bu durum geleceğini pek de etkileyecek değildi. Çünkü eğitim yılı sonunda, yani yaklaşık altı ay sonra hakkında verilen cezanın kaldırılacağına, okula geri döneceğine kesinlikle inanıyordu. Şu anda söz konusu olan, önceden kararlaştırılmamış bu tatil sürecini elden geldiğince iyi değerlendirmekti.

Vladimir'in okul ödevleri olmaksızın geçireceği ilk kıştı bu. Sekiz yıldır ilk defa, her sabah altı saat boyunca kapalı kaldığı iç karartıcı Simbirsk'in büyük lise binasına gitmek zorunda kalmayacağı günler önündeydi. Bir iş yapma zorunluluğu olmayınca, zamanın şaşılacak derecede uzadığını şimdi görüyordu. Bu zamanı en iyi şekilde kullanmak istiyordu. Önce doğayla yakın ilişki kurmalıydı. Bugüne dek sadece yaz aylarında gördüğü kırlar şimdi kar ve buz altında önceden görmediği başka bir güzellikle çıkıyordu karşısına. İhtiyaç duyduğu sürekli eylem ve hareket onu devamlı dışarı çekiyordu. Avcılık yapmaya başlar, pek başarılı değildir, paten ve kayak yapar burada. Böylece geçiriyordu sabahları. Öğleden sonraları ve akşamları okumaya ayırmıştı. Eline geçen hemen her şeyi okuyor, Moskova'dan gelen günlük gazeteleri, ölen amcasından kalan başlıca dergileri adeta yiyip bitiriyordu. Onun için yeterli değildi. Ayrıca, Kazan Kütüphanesi'nden ödünç kitaplar ediniyordu. Sahip olduğu olağanüstü fazla, kesin bilgiyi içine kapandığı bu yalnız geçen kış aylarında biriktirmeye başlamıştı. Buna hiç kuşku yoktu. Olaylar, sayılar, tarihler, işte bu bilgiler daha sonra onun gücü olacaktı.

İlkbahar. Vladimir okula yeniden kabulüne yönelik müracaatlara başlamak için uygun zamanın geldiğini düşünür. Bayan Ulyanov Milli Eğitim Bakanı'na bir lütuf dilekçesi gönderir. Bakan karar vermeden önce Kazan Akademisi Rektörüne düşüncelerini sorar. Vladimir'in babasının yakın çalışma arkadaşlarından olan okul Rektörü eski öğrencisiyle ilgili Bakan'a şu cevabı verir: "*Dikkate değer üstün bir zekâya sahip olmasına, davranışlarıyla ilgili verilen mükemmel bilgilere rağmen*", politik olarak son derece sakıncalı bir kişi. Milli Eğitim Bakanı

bu değerlendirmeyi göz önüne alır. Bayan Ulyanov'a müracaatının "henüz erken" olduğu bildirilir.

Bu bildirimdeki kibarca yazılmış resmi cümlelerden umutlanan Bayan Ulyanov, bir süre sonra, bu kez olumlu cevap alacağı umuduyla müracaatını yeniler. Yaklaşık üç hafta sonra ilk cevaba benzer yine olumsuz bir cevap alır.

İkinci bir yıl daha kaybetmek istemeyen Vladimir eğitimini yurtdışında sürdürmeyi tasarlar. Bu amaca yönelik, ihtiyacı olan pasaportu almak için müracaat ettiği Emniyet Müdürlüğü'nden "henüz erken" cevabını alır.

Bir kış daha burada, şehir dışında geçirme düşüncesi anne ve oğlunun, her ikisinin de hoşuna gitmez. Bayan Ulyanov kalan birkaç yönetici düzeydeki ilişkisi sayesinde Vladimir'in zorunlu ikamet cezasını kaldırmayı başarır. 1888 sonbaharında, ancak birkaç ay sonra yanlarına gelecek Anna dışında tüm aile Kazan'a taşınır. Bu süre içerisinde, Bayan Ulyanov Simbirsk'teki evlerini satmış, Kazan dış mahallesinde neden iki mutfağı olduğunu bilmediğimiz küçük bir ev kiralamıştı. Bu evdeki mutfaklardan birini Vladimir çalışma odası haline getirecekti.

Ekim ayı başları, Kazan'da hala polis gözetimindedir Vladimir. Polis gözetiminde olmak, Vladimir'in üniversitedeki yoldaşlarıyla ve aynı düşünceleri paylaştığı bazı illegal gruplarla ilişki kurmasını engelleyemeyecekti. Bir yıl boyunca uzak kaldığı Volga bölgesi başkenti Kazan'da devrimci mücadele illegal demeklerin başlıca örgütleyicisi ve yöneticisi, henüz on dokuz yaşındaki genç militan Fedoseev sayesinde çok büyük bir atılım yapmıştı.

Fedoseev'den sadece bir yaş küçük olan Ulyanov, Fedoseev'in örgütlediği eylemlere ve toplantılara katılmasına rağmen onunla ilişki kurmamıştı, hatta tanışmak bile istememişti. Bu şaşılacak bir durumdu. Bu konuyla ilgili farklı varsayımlar ortaya atılmıştır. Bunlardan biri, Vladimir Ulyanov'un Fedoseev'in yanında ikinci adam olmak istemediğidir. Makul olan bir başka varsayım da şudur: Vladimir henüz halkçı hareketlerin etkisinden kurtulmamıştı, genç lider Fedoseev'in temsil ettiği akım şu an için ona yabancıydı. Fedoseev Kazan'da Marksizm'in öncüsüydü, Ulyanov ise, Marksizm'i yeni öğrenmeye başlıyordu.

Varsayımları bir kenara bırakalım. Önemli olan, Vladimir, Karl Marks'ın yazıları, özellikle Rusça'ya ilk kez çevrilen ve 1885'de yeniden basılan "Kapital'in" birinci cildi üzerinde kesinlikle o kış aylarında çalıştı. 1886 yılı okul tatilinde Aleksandr'ın yanında getirdiği "Kapital" nüshasına şüphesiz göz gezdirmiş, Marksizm'le ilgili genel bir düşünce sahibi olmuştu. Fakat hızlı ve üstünkörü bir ilişkiydi bu. Şimdi artık tamamen farklı olacaktı.

Sovyet tarihçiler Vladimir'in bu eseri nereden ve nasıl edindiğini belirleyebilmek için olağanüstü bir çaba içerisinde oldular. Daha çok varsayımlar üzerinde duran tarihçilerin sorguladığı, "Kapital'i" edinme uğraşısı Vladimir'i Kazan'daki ilk Marksist derneklerin içine çekmiş olabileceğidir. Bana göre, olaylar çok daha sade bir şekilde cereyan etti. Söz konusu eserin Rusça bir tercümesi Kazan Üniversitesi Kütüphanesi'nde mevcuttu. Kütüphane, 1895 yılında aralarında bu eserin de bulunduğu, öğrencilerin kullanımına açık kitapların listesini yayınlamıştı. Bu eser tehlikeli ve "bozguncu" olarak görülmüş olsaydı, hiç şüphe yok ki, bu listede yer almasına izin verilmezdi.

Gerçek şu ki, Vladimir Marksizm'in içine bir çeşit keyifle dalmıştı. Henüz başlangıç aşamasındaki, tam oluşmamış devrimci mücadele anlayışını tepeden tırnağa alt üst eden beklenmedik önemli bir açıklama bulmuştu burada. Devrimci mücadelenin ne kişisel kahramanlıklarla ne de kitlelerden yalıtılmış eylemlerle belirlenemeyeceğini, toplumun ekonomik gelişiminin temel yasalarına uymak zorunda olduğunu anlamıştı. Marksist düşünceye yeni katılan biri olarak büyük bir heyecanla yanıp tutuşan Vladimir, temel kitap olarak adlandırdığı bu eserde keşfetmekte olduğu mucizevi buluşları başkalarıyla paylaşmak için acele ediyordu.

İki yıl önce büyük oğlunun elinde gördüğü bu kitabın, değiştirilemez bir yazgı olarak, yeniden ortaya çıkması Bayan Ulyanov'da bir iç sıkıntısı yarattığı kesindi. Volodya'yı bu büyüden nasıl çekip çıkaracaktı? Volodya'yı Volodya'ya rağmen nasıl kurtaracaktı? Yakın bir zamanda gerçekleşeceğini anne yüreğinde hissettiği felaketten Volodya'yı nasıl kurtaracaktı. Bu düşünceler kafasını kurcalayıp duruyordu. Bayan

Ulyanov sonunda bir çözüm yolu bulur. Simbirsk'teki evin satışından gelen paraya önceden biriktirilmiş bir miktar daha ilave eden Bayan Ulyanov, elindeki toplam 7500 ruble ile komşu bölge Samara'da büyük bir mülk satın alır. İşte buraya gidecek, kendini yeni arazisinin işletmesine verecekti. Vladimir ona yardımcı olacak, işleri takip edecek. Muhtemel müşterilerle görüşecekti. Bu kırsal kesimde zararlı etkilerden ve tehlikeli ilişkilerden uzak kalacak, güvenlikte olacaktı. Daha sonra, kim bilir? Belki de, kendi halinde, aynı zamanda çok emek isteyen bu yaşantıya alışacak, zamanla gerçek bir soylu toprak sahibine dönüşecek, mutlu günler geçirecek, evlenecek ve aile babası olacaktı.

Oğlu olayları başka türlü görüyordu. Şüphesiz, içinde bulunduğu durum ağır geliyor, özellikle üniversite eğitimine geri dönmenin imkânsızlığı ona acı veriyordu. Yeniden öğrenci olmayı o kadar çok istiyordu ki, Kazan veya başka bir yerde, gerekiyorsa yabancı bir ülkede, neresi olduğu önemli değildi. Sağlık durumunun iyi olmadığını, yabancı bir ülkede kaplıca tedavisine ihtiyacı olduğunu gösteren bir sağlık raporu edinir, pasaport almak için girişimde bulunur. Bölge valisi "siyasi olarak sakıncalı", "bu kişi sözü edilen Ulyanov" nitelemeleri eşliğinde Ulyanov'un müracaatını İçişleri Bakanlığı'na gönderir. Bilgi sahibi olan bakan, Ulyanov'a eğer hastaysa yeteri kadar kaplıca bulunan Kafkasya'da tedavi olabileceğini bildirir. Vladimir'in üniversite eğitimine geri dönme umudu böylece bir kez daha yok olup gider.

İster istemez annesinin belirlediği yoldan gitmesi gerekiyordu. Belki de, çok isteksizin olacaklara boyun eğer. Daha sonra, bir gün karısı Nadejda Krupskaya'ya şöyle der: "*Annem köy işleriyle uğraşmamı istiyordu. Ben de köy işleri yapmaya başladım, fakat işlerin yürümediğini gördüm.*" Niçin? Onun dediğine bakılacak olursa, "*köylülerle ilişki anormal bir hal aldı.*"

Ulyanov ailesi ve köylülerin birbirleriyle anlaşamadıkları bir gerçekti. Bayan Ulyanov mülk sahibi olmuştu, fakat ne işçiye, ne de toprağı işleyebilmek için ihtiyacı olan araç ve gereçlere sahipti. Komşu köydekilerle ilişki kurması gerekiyordu. Nüfusu iki yüz kişiyi geçmeyen, birkaç zengin kulak (toprak ağası) tarafından yönetilen yoksul

küçük bir köydü burası. Bayan Ulyanov koşulları belirlemek için bu toprak ağalarıyla görüşmek zorundaydı. Görüşmeler muhtemelen Vladimir aracılığıyla yapılacaktı. Bu açgözlü ve hileci adamların Vladimir'in tecrübesizliğinden faydalanarak anne ve oğlunu kandırmaları hiç de zor olmayacaktı. Bu köy mülkiyetinin işletmesinin ilk gelir gider hesaplarının açık vereceği kesindi. Bayan Ulyanov kendi mülkiyetini işletmekten vazgeçecek, ev ve bitişiğindeki bahçe dışında kalan tüm araziyi kiraya verecekti.

Vladimir oldukça zevkli bir yaz geçirecekti. Yüzecek, bitişikteki ormanda yürüyüş yapacak, bahçenin sakin bir köşesinde veya ıhlamur ağacı gölgesinde okuyacaktı. Tüm bu etkinlikler, başkalarına güven duymayan o dar kafalı köylülerle zaman zaman annesinin görevlendirmesiyle yaptığı can sıkıcı iş görüşmelerini kolayca unutmasını sağlıyordu. Akşamları aile taraçada semaver etrafında toplanıyordu. Çok güzel bir kız olan yirmi beş yaşındaki Anna, Anna'nın nişanlısı Elizavor (sonbahar başlarında evlenmiş olacaklardı), Petersburg'a gitme hazırlığındaki küçük kız kardeş Olga, Vladimir, zaman zaman birkaç davetli. Birlikte şarkı söylüyorlardı. Anna'nın gelecekteki kocası şarkı söyleme yeteneğini sergiliyordu. Sırası geldiğinde, Vladimir'in de bir Romans şarkısı söylemeye başladığı oluyor, fakat bu girişim genellikle çok kısa sürede yoğun gülmelerin arasında son buluyordu. Ses yeteneği sıfırdı ve müzik kulağına da hiç sahip değildi.

Güzel günler çabuk geçer. Kış aylarını düşünmek gerekiyordu. "Toprağa dönmek" başarılamayınca, Bayan Ulyanov yeniden şehrin yolunu tutmaya karar verir. Fakat hiçbir şekilde Kazan'a dönmek istemiyordu. Bu kez, sakin ve yarı uyku halindeki, üniversite ve yüksekokul bulunmayan, ona göre oğlunun yeni bir "salgın" tehlikesiyle karşılaşmayacağı Samara kentinde karar kılar.

Genç Elizavor çiftinin de yanlarında kalacağı yedi odalı büyük bir apartman dairesi kiralayacaktı Samara'da Bayan Ulyanov. Vladimir uysalca annesiyle birlikte Samara'ya gelir. Fakat düşüncelerinden de vazgeçmemişti. Geleceğin Lenin'i öylesine belirgin bir özelliğe sahipti ki, bir kez amaç belirlendiğinde, bu amaca ulaşabilmek için kullanıla-

cak sayısız yöntemi değiştirmeye hazırdı. Üniversiteye yeniden kabul edilmemişti, ardından yurtdışı için gerekli pasaport da verilmemişti. Mademki üniversite ona kapılarını açmıyordu, o da ısrar etmeyecek, dolambaçlı başka bir yol deneyecekti. 1889 Sonbaharında, başka bir deyişle Samara'ya geldiğinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bir lütuf dilekçesi gönderir. Orta öğrenimini tamamladıktan sonraki iki yılda, özel uzmanlığı olmayan bir kişinin iş sahibi olamayacağını anladığını, yaşlı annesi ve küçük yaştaki iki kardeşinden oluşan ailesini geçindirebilmek için bir iş bulmak zorunda olduğunu yazacaktı dilekçesinde. Bakan katı davranışını sürdürür. "Aşağılık bir kişi" diye not düşer lütuf dilekçesi sayfa kenarına.

Samara'yı "güvenli yer" olarak seçen Bayan Ulyanov çok akıllıca davranmıştı. Burada adeta hiç öğrenci yoktu, ne de devrimci propagandadan etkilenen işçi. İşte bu yüzden, siyasi nedenlerle Sibirya'da sürgün sürelerini tamamlayanlarla, Petersburg ve Moskova'dan toplanan gözetim altında kalacak militanların Samara'da kalmalarına hükümet izin veriyordu.

Bütün bu "sakıncalılar" şehirdeki aydınlar, avukatlar, hafif liberal yargıçlar, doktorlar, öğretmenler ve yeni kurulan bölge idaresi memurlarıyla ilişki kurmakta gecikmeyecekti. Bu ilişkilerin ardından Samara'da devrimci düşünceler üreten birçok odak oluşacaktı.

Vladimir için hiçbir şekilde toplumdan yalıtılmış bir yaşam söz konusu olamazdı. Samara'da çok sayıda tanıdığı olan eniştesi Elizavor, aralarında ilerici düşünceleriyle tanınan sulh hâkimi Samoilov'un da bulunduğu "liberal" görüştekilerin bir araya geldiği bazı lokallere Vladimir'in de girmesini sağlar. İlerici yargıç Samoilov'un oğlu yayınladığı anılarında Ulyanov'la ilk karşılaşmalarındaki izlenimlerini şöyle anlatacaktı: "*Davetlileri selamlarken yeni bir yüz dikkatimi çekti. Çok zayıf, biraz Moğol yüzlü, elmacık kemikleri çıkıntılı, çenede bırakılmış bakır kızılı seyrek sakallı ve bıyıklı, parlak tenli, koyu gözleri canlı ve alaycı bu genç adam davranışlarında aşırı özgür bir tarzda masada oturuyordu. Az konuşuyor olması kesinlikle yabancısı olduğu bir ortamda kendini rahat hissetmediğinden değildi. Aksine, bu durumun onu*

hiçbir şekilde rahatsız etmediği aşikârdı. Sohbet dönüp dolaşıp onun üniversiteden atılmasına neden olan Kazan olaylarına gelmişti. Yazgısını kötü ve acıklı yerinden alıyor izlenimi bırakmıyordu. Tatmin edici birkaç söz sonrası kısa süreli tam bir Rus kahkahası attı. Gözkapaklarının birleşme yerindeki kırışıklıkları ortaya çıkaran, içten, aynı zamanda alaycı bu küçük kahkaha hafızama kazındı. Diğerleri gülmeye başladığında, o çoktan sessizleşmiş, hareketsiz biçimde kulaklarını konuşulanlara vermiş, dikkatli, biraz da alaycı herkesi izliyordu."

Aralarında yeterince devrimci mücadele geçmişi olan birçok halkçı hareket yandaşının da bulunduğu Samara'ya sürgün edilmiş militanlarla da ilişki kuracaktı Vladimir. Ablası Anna'nın yazdıklarına göre, bu sürgüne gönderilmiş devrimcilerle yaptığı görüşmeler Vladimir için devrime yararlı gerçek bir okul olmuştu. Marksizm'i kavramaya başladığı, onun ekonomik ve sosyal görüşünün önemini ve üstünlüğünü kabul ettiği halde, mücadeleci ve ateşli mizacının onu hala büyüleyici yiğit liderlerinden etkilendiği halkçı hareketlere doğru çektiğini hissediyordu. Samara'da kaldığı ilk yıl boyunca genç halkçı militan Siarenko ve grubunun üyeleriyle çok yakın arkadaşlık kuracaktı. Aynı yaşta oldukları Siarenko bir yıl cezaevinde kaldıktan sonra yeniden yeraltı çalışmalarına dönmüştü. Vladimir onların devrimci mücadele anlayışlarını benimsemiyor olsaydı, kuşkusuz bu kişilerle yakın ilişki içerisinde olmazdı. Ama yine de, annesinin ricasına uyarak, gerek Siarenko grubunun toplantılarında, gerekse sık sık katıldığı Marksistlerin toplantılarında konuşma yapmaktan kaçınıyordu. O dönemde Samara'da oturan, geleceğin Alman sosyal demokratı Bucholtz'un bu konuyla ilgili tanıklığı şöyledir: Hatırladığım kadarıyla, birlikte katıldığımız toplantılarda Vladimir İliç Ulyanov hiçbir alanda özel bir çalışma içerisinde değildi, ne de Marksist düşünceler yayıyordu. Bununla birlikte, yerel jandarma karakolu Vladimir'i "takip edilecek politik sakıncalı" sıfatıyla göz hapsinde tutmaya devam ediyordu.

Vladimir devlet sınavlarına dışarıdan girme düşüncesinden vazgeçmemişti. İlkbaharda yeniden harekete geçer. Bu kez annesini devreye sokar. Oğlunun geleceğiyle ilgili gittikçe daha fazla tasalanan

Bayan Ulyanov, oğluna bir lütufta bulunmasını sağlamak amacıyla Petersburg'a gidip Eğitim Bakanı'yla bir görüşme yapmayı seve seve kabul eder. Bayan Ulyanov'un gözyaşları karşısında yumuşayan Eğitim Bakanı Samara jandarma karakoluna bilgilenmek için müracaat eder. Samara jandarması Vladimir Ulyanov'un sakıncalı kişilerle ilişkisi olmasına rağmen, hiçbir yıkıcı faaliyetinin saptanamadığını bildiren bir cevap yazısı gönderir. Sonuçta, temmuz ayında, polis Bayan Ulyanov'a, oğluna Çarlık üniversitelerinden birinde sınava girme hakkı tanındığını bildirir. Vladimir sınav için Petersburg Üniversitesi'ni seçer. Seçimi kabul edilir.

Ağustos ayının son günlerinde üniversite ortamına girerek sınavlarla ilgili bilgi edinmek amacıyla Petersburg'a gider. Önündeki ilk dönem sınavlarına girmek, gerçekte yapılması çok güç olanı başarmak istiyordu. Bu, dört yıllık üniversite eğitimini gerektiren dersleri birkaç ayda özümsemek anlamına geliyordu. Başkentte iki ay kalır. Vladimir Ulyanov'un Petersburg'da bu ilk kalış süresiyle ilgili az sayıda bilgiye sahibiz. Bildiğimiz sadece, bir yıldır Petersburg'da kalan kız kardeşi Olga aracılığıyla hukuk öğrencisi Vodovosov ile tanışır. Abisi Aleksandr'ın arkadaşı olan Vodovosov 1887'de sürgüne gönderilmiş, sınavlara girme hakkı tanındığında Petersbur'a henüz yeni dönmüştü. Vodovosov'un Vladimir'e çok yardımı dokunur. Vladimir onun sayesinde sınavların yapıldığı salona girer, sınav yapanları yakından tanıma ve onların soru sorma yöntemlerini öğrenme fırsatı bulur.

Yaptığı bu ön keşif sonrası Ekim ayı sonunda Samara'ya dönen Vladimir coşkulu bir acelecilikle çalışmaya koyulur. Kaybedilecek bir gün, hatta bir saat bile yoktu. On dört ayrı dersten sınava hazırlanmak zorundaydı. Söz konusu olan dersler şunlardı: Roma hukuku, Medeni hukuk, Yargılama usulü, Ticaret hukuku, Ceza hukuku, Roma hukuk tarihi, Rus hukuk tarihi, Kilise hukuku, Kamu hukuku, Uluslararası hukuk, İdare hukuku, Ekonomi politik, Mali mevzuat, Hukuk felsefesi. Ayrıca önceden bilinmeyen bir konuda yazılı sınava girecek ve de kendi seçeceği bir ceza hukuku sorununda araştırma yazısı sunacaktı. Sınavlar iki ayrı dönemde yapılıyordu. İlkbahar dönemi: Nisan-Mayıs ayları

ve Sonbahar dönemi: Eylül-Kasım ayları. Medeni hukuk, Rus hukuk tarihi, Hukuk felsefesi, Ekonomi politik, Mali mevzuat ve de araştırma yazısını içeren ilk dönem sınavlarına hazırlık için Vladimir'in önünde sadece beş aylık bir zaman vardı.

Vladimir yapılması neredeyse olanaksız bir işi başarır. Nisan ayında son derece iyi hazırlanmış olarak sınav komisyonunun önündedir. Yazılı sınavı başarır, araştırma yazısı da "fazlasıyla tatmin edicidir" Şimdi kendine büyük bir güvenle sözlü sınavlara girecektir. İşte tam bu dönemde kız kardeşi hastalanır. Olga tifoya yakalanmıştır. Acilen hastaneye yatırılması gerekiyordu. Yoğun sınav döneminde Vladimir bu konuyla da ilgilenmek zorunda kalır. Telgrafla haberdar edilen Bayan Ulyanov kızının son nefesinde yanında olmak için Petersburg'a gelir.* Bu süre içerisinde, tüm soğukkanlılığını muhafaza eden Vladimir sınav sorgucularının tüm sorularını eksiksiz yanıtlar.

Vladimir Samara'ya annesiyle birlikte döner. Üç aylık bir süre içerisinde bir yığın değişik bilgiyi kapsayan ikinci dönem sınav derslerini özümsemesi gerekiyordu. Tatil dönemiydi. Bir kez daha yas içinde olan Ulyanov ailesi yaz aylarını geçirdikleri kırsal bölgeye giderler. Anne için kederli bir yaz, oğlu için insanüstü zihinsel gergin bir dönemdi. Vladimir için sorun sadece sınavları başarmak değildi, zira o bundan kesinlikle emindi, parlak bir biçimde başarmak, "bir rekor kırmaktı" söz konusu olan. Sahip olduğu eşi benzeri olmayan karma ahlaki güç onu karşısına çıkan her türlü zorluğun üstesinden gelmeye yetenekli kılıyordu.

Bir yanda içini yakıp kavuran ateşli eylem tutkusu, diğer yanda şaşılası bir soğukkanlılık ve çok güçlü ahlaki ve bedensel denge, bütün bunlar ona gücünü akıllıca kullanma olanağı sağlıyordu. Gidilebilecek en son sınıra kadar gitmeyi, aynı zamanda bu son sınırı geçmemeyi de biliyordu. Çok yoğun ve zahmetli çalışma temposunda geçen bu aylarda onu yakından gözlemleyen Anna, notlarında Vladimir'in günü nasıl kılı kırk yararcasına kullandığını anlatır. Her sabah erkenden düzenli olarak aynı saatte bir yığın kitabı yanına alarak bahçenin tenha

* Olga 8 Mayıs'ta, büyük abisinin idam edildiği günün yıldönümünde ölür. (Ç.N.)

yerine, iki yanında ıhlamur ağaçları olan yolun sonundaki "çalışma odasına" yerleşiyordu. Ailenin hiçbir üyesi onu bulunduğu yerde rahatsız etmeye cesaret edemiyordu. Öğleden sonra saat 3'te hizmetçi kadın onu yemeğe çağırması için gönderiliyordu. O zaman, Vladimir ders kitaplarını, notlarını topluyor, gelip yemek masasına oturuyordu. Yemek sonrası, dinlenmek amacıyla eline Marks veya Engels'in bir kitabını alıyor, çevrede gezinti yapıyor, yüzmeye gidiyor ve akşam çayı için eve dönüyordu. "*İşte o zaman, yeniden geveze, taşkın ve neşeli oluyor, diğerleriyle keyifle iletişim kuruyordu*" diye yazacaktı notlarında ablası Anna.

Vladimir, sonbahar sınav döneminde yine aynı başarıyı yakalayacaktı. Düzenli öğrenciler ve sınavlara dışarıdan katılan 134 aday arasında en yüksek notu o almıştı.

Uzun ve sebatlı çalışma sayesinde nihayet avukatlık diplomasını alır. Önünde aydınlık bir gelecek görüyordu. Artık seçtiği avukatlık mesleğinin içindeydi. Söz konusu olan, aslında çok uzun süredir var olan öz saygısını tatmin etmek değildi. Annesinin maddi durumu gittikçe kötüleşiyordu. Mal varlığından elde edilen gelir azalıyor, geç ödeme yapan çiftçilerle sorun yaşıyorlardı. Yirmi iki yaşındaki Vladimir parasal olarak tamamen annesine bağımlıydı. Bu durum böylece sürüp gidemezdi. Mümkün olan en kısa sürede mutlaka hayatını kazanmaya başlamalıydı. Avukatlık oldukça yüksek gelir getiren bir meslek olarak görülüyordu. Fakat bu iş için müvekkiller de bulmayı bilmek gerekiyordu. Vladimir bunda pek başarılı olamaz. Temmuz 1892'de Vladimir'e resmi olarak avukatlık yapabilme hakkı tanınır. "Gözetim altındaki sakıncalı" sıfatıyla yapılması zorunlu tutulan birçok bürokratik faaliyeti yerine getirebilmek için altı ay uğraşması gerekmişti. Bir sonraki dönem, sadece son derece önemsiz üç davaya girer. Üçünü de kaybeder. Bu süre içerisinde mahkemenin görevlendirdiği ücretsiz avukat olarak yedi ayrı davada savunma yapar. Bu davaların da hepsini kaybeder.

Mesleki görevleriyle pek ilgilenmeyen Ulyanov, politik faaliyetler için fazlasıyla zamana sahipti. Fakat daha başlangıçta özel bir biçim alacaktı bu faaliyetler.

1891 yaz aylarındaki olağanüstü sıcak havalar kuraklığa neden ol-

muştu. Birçok bölgede kuraklık yüzünden ölümcül boyutlara varan kıtlık ve ardından salgın hastalıklar ortaya çıkmıştı. Bu büyük felaket tüm ülkeyi kırıp geçiriyordu. Ölümler köyleri ıssızlaştırıyor, şehirliler geleceklerinden büyük kaygı duyuyordu. Açlık ve öfkeden çılgına dönmüş köylü yığınlar şehirleri işgal edip evleri yağmalamaya hazırdı. Kırsal kesimdeki birçok mülkiyet yakılıp yıkılmıştı. Hükümet hazırlıksız yakalanmıştı, durumun üstesinden gelemeyeceği ortaya çıkmıştı, aldığı önlemler etkisizdi. İlk girişimler sağduyulu yardım örgütlerince gerçekleştirilecekti. Her yerde komiteler oluşturuluyor, yardım toplanıyor, sağlık ekipleri oluşturuluyordu. Aydınlar bu kurtarma eylemine coşkulu bir şekilde katkı sağlıyordu. Toplumdaki en ilerici kesimler, rejimin en büyük karşıtları bile bu büyük felaket karşısında bir çeşit politik ateşkes ilan etmişti. Öylesine ki, bu kişilerin, halkçıların oluşturduğu yerel komitelerde kaşarlanmış rejim yanlısı gericilerle yan yana oldukları görülüyordu.

Bu tür bir komite Samara bölgesinde de kurulur. Her yerde olduğu gibi, burada da politik olarak birbirinin tamamen karşıtı eğilimler bir çeşit kutsal ittifak gerçekleştirir. Ulyanov ne yapacaktır? Ablası Anna bir sağlık evinde çalışmayı, hastaları tedavi etmeyi kabul eder. Vladimir ise yerel komiteye katılmayı kesinlikle reddeder, ilişkide olduğu, gizli toplantılara katılan militanlar arasında bu yerel komiteye karşı kararlı bir propaganda yürütür. Fakat taraftar bulmayı pek başaramaz. Sadece bir kişi, Samara'ya yeni gelmiş, hükümetçe "sakıncalı", genç üstada sınırsız hayranlığını gizlemeyen bir kadın onu tereddütsüz izler.

En temel insani davranışları ilham alan bu girişime karşı alt edilemez sert bir muhalefet başlatan Ulyanov'un bu tavrı nasıl açıklanabilirdi? Aslında, burada son derece yalın bir şekilde görünen, onun Marksist öğretinin temel düşüncesine bağlılığı ve tutarlılığıydı. Bütün bu temiz ve alçakgönüllü insansever faaliyetlerin, geçici çözümlerin acıları dindirmeyeceğini, daha da artıracağını düşünüyordu. Bu korkunç felaketin üstesinden gelmesi için rejime yardım ederek onun daha da sağlamlaşmasına katkı sağlanıyordu. Oysa bu felaket çarlık hükümetinin basiretsizliğini, beceriksizliğini büyük bir gürültüyle kesin olarak açığa çıkarıyor, devrimci düşüncelerin köylüler arasında yayılmasına

yardımcı oluyordu. Diğer taraftan, amaçlarından vazgeçip halka baskı yapan zorbalarla el ele çalışan bir militan sadece devrim ordusunun saflarını zayıflatmakla kalmıyor, aynı zamanda gericiliğin hizmetkârlarının da sayısını artırıyordu. İşte Ulyanov böyle düşünüyordu.

Halkçılar Ulyanov'un tezine şiddetle karşı çıkarlar. Onlara göre, kendilerine belli bir kuşkuyla bakan kırsal kesimdekilere onların sadık ve fedakâr dostları olduklarını göstermek, köylerde kök salabilmek için şartlardan faydalanmak gerekiyordu.

Samara'da gizli derneklerin üyeleriyle Ulyanov arasında bu konuda tartışmaların yaşandığını gelecekte Ulyanov'a muhalif olacak Vodovosov'un anılarından öğreniyoruz. Görünen oydu ki, Ulyanov tek başına önemli bir kişiydi ve Samara'daki derneklerin faaliyetlerinde toplu gösterilerden uzak duruyordu. Derneklerin yöneticileri arasında sıkı ilişkide olduğu birkaç nadir arkadaşı vardı. Bu kişilerle sürekli görüşüyor, yapılması öngörülen genellikle kendisinin katılmadığı toplantılarda tartışılacak konular, izlenecek yol ve yöntem üzerine uzun uzadıya konuşuyordu.

Topluca yapılan etkinliklere katılmamasını, kendini tehlikeye atmama isteminin dayattığı sıradan bir güvenlik önlemi olarak görmek yanıltıcı olur. İşin aslı, bu taşra ortamını fazlasıyla aştığının bilincindeydi. Ona gerekli olan daha büyük bir arenaydı. Samara'da bunalıyordu. Anna'nın yazdıklarına göre, erkek kardeşi "Samara'da bir hayli sıkılıyor, daha hareketli bir yer için can atıyordu." Başkent Petersburg'un artık onu dayanılmaz bir şekilde kendine doğru çektiği bir gerçekti. Ulyanov, sahip olduğu, içinde kaynayan o hala anlaşılmaz coşkun gücü başkentte boşaltmayı umuyordu. Kış sonunda kararını verir. Bir sonraki sonbaharda Petersburg'a gidecek, Samara'dan yanında sadece iç karartıcı bir anı götürerek başkentte yeni bir hayata başlayacaktı.

IV
BİR LİDERİN HAZIRLIK DÖNEMİ

17 Ağustos 1893'te Vladimir Ulyanov Samara'dan ayrılır. İleride mahkeme savunma konuşmalarında giymeyi düşündüğü babasına ait elbiseler de valizindedir. Babası, Sayın Ekselans'ın silindir biçimli şapkasını neden yanında götürdüğünü ise bilmiyoruz.

Yolda, Nijni'de durur. Burada tanıdığı militanlar vardır. Bir konuşma yapar, kendisi için Petersburglu bir Marksist'e yazılmış bir kabul mektubu edinir. Bu mektup ona başkentteki gizli derneklerin kapısını açacaktır. Buradan, Marksist Ulyanov adının Volga bölgesi dışında pek tanınmadığı, onun Petersburg'daki devrimci çevrelerle henüz ilişki kurma olanağı bulamadığı sonucunu çıkarabiliriz. Eğer durum böyle olmasaydı, Nijni'deki arkadaşlarının aracılığına başvurmayı elbette düşünmezdi.

Söz konusu mektup Petersburg Üniversitesi'ndeki genç militan Michel Silvin'e yazılmıştı. Silvin Nijni-Novgorod kökenliydi, başkent çevresinde oturuyordu, geçimini iyi kötü ders vererek sağlıyordu. Bu yeni geleni büyük bir içtenlikle karşılayan Silvin, onu hemen kendisinin de dahil olduğu dernekle temasa geçirir.

On iki kadar Politeknik Enstitüsü öğrencisinden oluşan topluluk haftada bir kez sırayla birinin evinde toplanıyordu. Konuşuyor, güncel olaylar üzerine izlenimlerini paylaşıyorlardı. Son derece iyi niyetle hareket ediyorlardı, fakat ne bir planları ne de bir çalışma programları vardı.

Avukatlık mesleğini icra edebilmek için Ulyanov yeminli bir avukatın yardımcısı olarak resmi kayıt yaptırmak zorundaydı. Bu iş için yaşlı liberal hukukçu Volkenştayn'ı seçer. Bu kişiyi nerede ve nasıl tanıdığını bilmiyoruz. 3 Eylül tarihinden itibaren avukatlık yapabilmek için işlemler tamamdır. Bundan sonra müvekkillerin gelmesini beklemek gerekiyordu. Ancak müvekkillerin Ulyanov'un kapısını çalmak için hiç aceleleri yoktu. Durum böyle olunca, Ulyanov tüm zamanını devrimci görevleri için kullanabilecekti. Elbette, öncelikli zaman dahil olduğu grup içindi. Yeni yoldaşları üzerinde yarattığı ilk izlenim pek olumlu değildi. Onun daha çok bir dükkân memuruna benzediğini düşünmüşlerdi. Ulyanov'un düzgün, aynı zamanda sıradan giyimi, yoldaşlarının dikkat çeken hırpani giysileriyle bir zıtlık oluşturuyordu. Ulyanov konuşmalara müdahil olduğunda, yoldaşları karşılarında kendilerinden fazlasıyla güçlü bir kişinin bulunduğunu fark edecek ve de çok kısa bir sürede onu en yetkili olarak kabulleneceklerdi.

Ulyanov haftalık toplantılara bir düzen getirir. Gruptaki her üyenin yaptığı propaganda çalışmalarıyla ilgili bir rapor sunmasını önerir. Öneri kabul edilir. Ayrıca, diğer grupların faaliyetleri konusunda bilgilenilecek, Marksist öğreti ışığında ekonomik hayatın farklı sorunları üzerine çalışılacaktı. Her üyenin kendi isteğine göre bir konferans konusu seçmesi kararlaştırılır. Bu karar, yeterli Marksist bilince sahip olmadıklarından bazı üyeler için can sıkıcı olur. Gruptaki çoğu üye sadece "Kapital'in" birinci cildini okumuştu, "Komünist Manifesto"dan haberleri bile yoktu.

Topluluk üyelerinden biri, geleceğin mühendis Krassin'i* Rus ekonomistlerinin o dönemde üzerinde en çok tartıştıkları kapitalizmde pazarlar sorununu konferans konusu olarak seçer. Ulyanov, Krassin'in sunduğu şematik ve soyut görüşe şiddetle karşı çıkar, bu görüşün yanlışlığını ortaya koyar. Bununla sınırlı kalmayan Ulyanov tartışmayı daha büyük bir alana taşır. Rus Marksistlerinin sorunları ele alış biçimlerine, güçlerini verimsiz ve üretken olmayan faaliyetlerle tüketmelerine karşı bir tür savaş açar. "*Pazarlar konusunda, burjuvazi kendi işini yapacaktır. Bizim işimiz, Rus işçi hareketini örgütlemektir.*" Yapılması gereken işte buydu. Aydınlar işçilere yabancıydılar. İşçiler aydınların kullandığı dili anlamıyor ya da ilgisiz kalıyordu. İşçileri yakından ilgilendiren konularda yapıcı konuşmak, sorunlarıyla ilgilenmek, taleplerini desteklemek gerekiyordu. Elbette tüm bunlar işçilere Marksist bilim açıklanarak yapılmalıydı.

Ulyanov'un coşkulu konuşması dinleyicileri derinden etkileyecekti. O gün dinleyiciler arasında olan, yıllar sonra yaşlı bir komünist militana dönüşecek genç bir kadın heyecanla anlatacaktı o anı: "*Canlı ve derli toplu anlatımı, insanı delip geçen bakışı, biraz alaycı oluşu, taşkın enerjisi ve canlılığıyla adeta bir kıvılcım gibiydi.*" Toplantıdan haberdar olan, fakat toplantıda bulunmayan, daha sonra konuşulanların yazılı olduğu defteri edinen başka bir genç kadın ona hayran kalır ve anılarında

* Krassin: Herman Borisoviç Krassin (1871–1947), ünlü Bolşevik Leonid Krassin'in (1870 – 1926) erkek kardeşi. (Ç.N.)

şöyle yazar: "*Bu kişiyi ve görüşlerini yakından tanımak istiyordum.*" Bir gün, bu genç kadın onun eşi olacaktı.

Başkentte grupların gizli toplantılarında, hatta Moskova'da bile bu yeni "Volga'dan gelen Marksist" hakkında çok konuşuluyordu. Samara'dan ayrılırken annesiyle kararlaştırdıkları gibi, Ulyanov Aralık ayı sonunda Noel ve yeni yılı birlikte geçirmek için annesinin yanına gelir. Burada, Ulyanov Moskovalı bir sempatizanın düzenlediği akşam etkinliğine katılır. Ulyanov'u insanlar birbirlerine bir çeşit merakla gösterirler. Davetliler arasında bulunan, geleceğin Devrimci Sosyalist lideri Çernov anılarına şu notu düşecekti: "*Birisi gizemli bir ses tonuyla bana şunları söyledi: Oradaki kafası biraz çıplak gence iyi bak. Çok ilginç bir adam. Petersburglu önemli Marksistlerden biri.*"

O akşam ilginç bir tartışma yaşanır. Toplantı ünlü bir halkçı kuramcı olan Doktor Vorontzov'un konuşmasıyla başlar. Salondaki Marksist bir öğrenci konuşmacıyla tartışmaya çalışır. Doktor Vorontzov düşüncelerine karşı çıkan bu Marksist öğrenciyi susturmakta güçlük çekmez. Fakat, o sırada, tartışmaya alaycı ve gür bir ses dahil olur. Bu Ulyanov'du. Bu kez Vorontzov'un karşısındakini susturma çabaları sonuçsuz kalır. Ulyanov Vorontzov'un söylediklerine akla yatkın itirazlarda bulunuyordu. Şiddetlenen tartışmanın sonu gelmeyecek gibiydi. Yine de tartışmaya bir son verilir. Genel eğilim Ulyanov'un üstte kaldığıydı. Görünen oydu ki, Ulyanov düşüncelerine karşı çıktığı kişiyi tanımıyordu. Kendisini bu toplantıya getiren Samaralı eski bir tanıdığı "Jakoben" Yasnevo'ya "tartıştığım kimdi?" diye sorar. "Vorontzov" cevabını verir Jakoben kadın. Sinirlenen Ulyanov şöyle der: "*Neden bana daha önce söylemedin? Eğer o olduğunu bilseydim söz almazdım.*" Bu tartışmayı bizlere aktaran Yasnevo'nun bıraktığı izlenime göre, Ulyanov bir halkçıyla tartışmanın boşuna ve yararsız olduğunu düşünüyordu. "Bir Sosyal Demokratın Notlarında" aynı olaydan söz eden Martov'a göre ise, Ulyanov saygı duyulan seçkin bir yazara herkesin önünde saldırmamayı tercih ederdi. Bu iki varsayım arasında tercih yapmak okuyucuya aittir.

Petersburg'a geri dönen Ulyanov işe koyulur. Önce, o dönem için

bir hayli yüksek sayılabilecek on beş ruble aylık kira ödediği, burjuva mahallesindeki konforlu odasından taşınır. (Belki de, muhtemel müvekkiller bekleyen bir avukatın bazı kurallara uymak zorunda olduğunu düşünüyordu.) Çok daha gösterişsiz, sade bir yere yerleşir. Yine de müşteri gelmez. Mahkemenin görevlendirdiği avukat olarak birçok davaya girse de, bu hizmet tamamen ücretsizdi. Şehrin kenar mahallesindeki hukuk bürosunda yaptığı danışmanlık karşılığı gülünç sayılabilecek kadar az bir kazanç elde eder. Bir gün Silvin ona avukatlık işinin nasıl gittiğini sorar. Ulyanov, baroya ödediği kayıt ücretini bile kazanamadığını söyler.

Fakat bu durum onun umurunda bile değildi. Onu meşgul eden tek şey, ilke edindiği devrimci görevlerini gerçekleştirmekti. Önce dahil olduğu Marksist gruba köklü bir çeki düzen vermeliydi. Bundan böyle, hiçbir amatörlüğe izin verilmeyecekti. Gruba işçi unsurlar dahil edilmeliydi. Böylece, dört aydın, (aralarından biri Ulyanov) ve iki işçi üyeden oluşan bir merkez oluşturulur. Bu merkez, grubun eylemlerini yönetecek, toplantı ve konferanslar düzenleyecek, işçi hücreleri oluşturacaktı. Her işçi hücresinde, hücre üyesi işçiler arasından temsilci propagandacılar belirlenecekti. Fabrikalarda, sempatizanların arkadaşları arasından kazanılacak yeni taraftarlar uygun biçimde eğitilecek ve sonra onlar da kendi işçi hücrelerini oluşturacaklardı. Yeni kazanılacak işçilerin oluşturduğu işçi hücrelerine merkezi grup eğitimciler gönderecekti. Bu şekilde taraftar olarak kazanılan işçilerden biri olan V. Kniazev daha sonra şunları anlatacaktı:

"Birkaç işçi hücresi örgütledikten sonra, merkezimize bize konuşma yapmaları için düşünce adamları göndermelerini söyledim. 'Tamam, en iyilerinden biri Nikola Petroviç'i göndereceğiz. Fakat katılımcılar güvenilir ve ciddi olmalı' cevabını aldım. İlk toplantı benim evimde yapıldı. Kaldığım odanın merdivenlere bakan bağımsız bir girişi vardı. Kararlaştırılan saatte kapının çalındığını duydum. Kapıyı açtığımda, otuz yaşlarında, yuvarlak yüzlü, yalnız çenede bırakılmış kızılımsı sakallı, dikkatli gözlerle bakan, kasketi neredeyse gözlerine kadar inik, (yaz mevsimi olmasına rağmen) pardösüsünün yakaları kalkık bir adam

gördüm. İçeri girerken 'Kniazev burada mı oturuyor?' diye sordu. Verdiğim olumlu cevap üzerine, 'ben Nikola Petroviç'im' dedi.

- Sizi bekliyorduk.

- Dolambaçlı yolları kullanarak geldiğim için biraz geciktim.

Pardösüsünü çıkarırken, 'herkes burada mı?' diye sordu. Yüzü ciddiydi, emir verir gibi bir havası vardı. Herkesin hazır olduğunu, başlayabileceğimizi söyledim. Kendisine ayrılan yere oturdu ve konuşmaya başladı. Güven veren konuşmasında kesinlik ve anlaşılırlık kendini gösteriyordu. Toplantıya katılanlar onu dikkatle dinliyor; iş yerleri, ne zamandan beri çalıştıkları, yoldaşların düşünsel düzeyleri, sosyalist düşünceyi kavramaya yetenekli miydiler, neler okuyorlardı vb. sorularına cevaplar veriyorlardı. Konuşması iki saatten fazla sürdü. Onu güçlük çekmeden dinledik. Bizim için tam olarak anlaşılmayan ne varsa hemen açıklıyordu. Dinlediğimiz diğer düşünce adamlarının dersleriyle kıyaslandığında aynı şey olmadığı hemen fark ediliyordu. Bir sonraki toplantı tarihini belirleyip, Nikola Petroviç gittikten sonra, 'Kem küm etmeden adamakıllı iyi konuşuyor' dediler ve bana bu kişinin kim olduğunu sordular. Fakat ben bir şey söyleyemedim. Nikola Petroviç'in kim olduğunu ben bile bilmiyordum."

Bir süre sonra, Kniazev büyük annesinden kalan miras işlemleri için vicdanlı ve pahalı olmayan bir avukata ihtiyacı olduğunu yoldaşlarına iletir. Yoldaşları avukat Ulyanov'u önerir. Kniazev verilen adrese gittiğinde ev sahibi ile karşılaşır. Ev sahibi ona avukat Ulyanov'un dışarı çıktığını, kısa sürede geri döneceğini söyler, onu içeri alır.

Kniazev o günü anılarında şöyle anlatır: "*Gösterişsiz döşenmiş odanın iki penceresi vardı. Demir bir yatak, çalışma masası, üç veya dört sandalye, bir konsoldan ibaretti tüm eşyalar. Çınlayan kapı zili, başında silindir şapkalı bir adam odaya girdi. -Ah, çoktan gelmişsiniz! diyerek pardösüsünü çıkardı, bir hayli buruşuk elbisesini yerleştirirken, -Bir saniye, üstümü değiştireyim ve işe koyulalım dedi. Ona şaşkınlıkla bakıyordum. Karşımdaki benim Nikola Petroviç'imdi.*"

Ulyanov kendisine düşen işçi gruplarını eğitmekle kalmıyor, merkezdeki diğer yoldaşlarının verdiği derslerle de ilgileniyordu. Duyarlı

bir propaganda yöneticisi olarak, diğer eğitmenlerin faaliyetlerini ve de ders verdikleri öğrenciler üzerindeki başarılarını anlamaya mı çalışıyordu? Yoksa sadece gözlem alanını mümkün olduğunca genişletmek mi istiyordu? Kesin bir belirleme mümkün değildir. Belki de, gerekçelerinden hem biri, hem de öteki ona yol gösteriyordu.

Radçenko'nun sorumluluğundaki işçi grubuna dahil bir işçi şunları anlatacaktı: "*Bir pazar günü, grubumuzla ilgilenen düşünce adamı yanında tanımadığımız bir yabancıyla geldi. Kısa boylu, bodur, geniş alınlı, bir işçi gibi giyinmiş bu kişi ilk bakışta bir düşünce adamına benzemiyordu... Konuşmalarımızı dikkatle dinleyen yabancı, insanı adeta delip geçen bakışlarıyla bizi inceliyordu. Toplantılarımızın ana konusu günlük hayattaki ekonomik sorunlardı. Bazen, üzerinde ciddi olarak durmaksızın, bir gün politik mücadelenin gerekeceğinden söz edildiği de oluyordu. Zaman zaman bu yabancı yaptığı yorumlarla konuşmalarımıza müdahil oluyordu. Ateşli bir şekilde konuşmaya başladı: 'Asla, ekonomik mücadeleyle durumunuzda ciddi bir iyileştirme sağlayamazsınız. Önemli olan politik mücadeledir. Politik mücadele yürütmek zorundasınız!' Sözlerini öylesine buyurgan, öylesine inanç gücüyle telaffuz etti ki, söylediklerini o günden beri unutmadım. Ardından, birkaç uyarı daha yaptı. Ve sonra, iki düşünce adamı yanımızdan ayrıldı. İşçiler izlenimlerini birbirlerine aktarmaya başladılar. Hepsi bu yeni propagandacı hakkında konuşuyordu. Bir dokuma işçisi düşüncelerini şöyle ifade etmişti: Pekâlâ, eğer polis bu adamı çıkamayacağı bir yere kapatmazsa, bu adam olay yaratacak.*"

Ulyanov, özellikle, yavaş yavaş Marksizm'e yaklaşan, kendilerinden daha az bilinçli arkadaşları arasında yeni düşünceler yaymak için çaba gösteren, sıra kendilerine geldiğinde de gerektiği gibi eğitilmiş ajitatör-propagandacılar olarak fabrikalarında taraftar toplayacak, kendi sınıf çıkarlarının bilincindeki bu akıllı işçilerle ilgileniyordu. Bu işçilerden, özel olarak titizlik isteyen bir çalışma bekliyordu. Onların özel hayatlarıyla bile ilgileniyordu. Ona göre, bu işçiler için üzerlerine aldıkları görev her şeyden öncelikli olmak zorundaydı ve titizlikle yerine getirilmeliydi. Daha önce sözünü ettiğimiz işçi Kniazev'in anlattığına

göre, bir gün, Ulyanov Kniazev'e belirli bir uyarı da içeren şu sözleri sarf eder: "*Bir grup oluşturdunuz. Yoldaşlarınızı yönetebilmek için onlardan daha bilgili olmak zorundasınız. Daha çok okumak, kendinizi ve diğerlerini eğitmek zorundasınız. Dans etmeyi sevdiğinizi duydum. Bunu bırakmalısınız. Çok çalışmalısınız. Politik olarak kendinizi geliştirmelisiniz. İşte o zaman, gruptaki çalışmanız sizin için bir zevk olacak.*"

Kniazev Ulyanov'u dinleyecek, düzenli olarak onu görmeye gelecek, her gelişinde fabrikada olup bitenler üzerine bilgi aktaracaktı. İşçilerin çalışma şartlarından, yapılan ödemelerden, gündelik hayatta yaşanan en küçük olaya varıncaya kadar fabrikadaki her şeyi bilmek isteyen Ulyanov, bitmez tükenmez sorularıyla Kniazev'i adeta bıktırıyordu. Ve rakamlar. Ulyanov özellikle rakamları bilmek istiyordu. Üretilen parça miktarı, çalışma saatleri, alınan para cezaları, vb... Tüm bu bilgiler bir istatistik bürosundaki bazı iş müfettişlerinin yaptığı gibi, fişlere not ediliyor, belli bir sıraya göre düzenleniyor, kaydediliyordu.

Bir başka işçi, devrimci davaya son derece sadık, sebatkâr, ileride çok etkin bir Bolşevik militana dönüşecek Babuşkin, o dönemde kendisini bilinçlendiren öğretmeni, aynı zamanda yöneticisi olan Ulyanov hakkında duyduğu sınırsız hayranlıkla şunları söyleyecekti: "*Hiçbir şekilde kitaptan konuşmuyor, kendi aramızda tartışmamız için bizi kışkırtıyor, herkesi düşüncelerini savunmaya teşvik ediyordu... Öğretmenimizden çok memnunduk, hayran olduğumuz zekâsının saçlarını kaybetmesine neden olduğu şakasını yapıyorduk aramızda. Bizleri toplantılar dışında da çalışmaya zorluyordu. Bize verdiği soruları cevaplandırmak için fabrika yaşamını tamamıyla tanımak gerekiyordu.*"

1894 Aralık ayında, Ulyanov'un kaleme aldığı, yine Ulyanov tarafından elle dört nüsha olarak çoğaltılan ilk propaganda bildirisini dağıtma görevini Babuşkin üstlenir. Babuşkin'in çalıştığı fabrikada işçiler arasında kıpırdanmalar kendini göstermeye başlıyordu. Bu ilk bildiri dağıtma denemesi yarı yarıya başarılabilmişti. Dört bildiriden sadece iki nüshası işçilerin eline ulaşacaktı. Diğer iki nüsha fabrika güvenlikçileri tarafından bulunur. Bu elyazması bildiriler günümüze dek muhafaza edilmemiştir ve içeriği de bilinmemektedir.

Ulyanov'un faaliyetleri bu alanla sınırlı değildi. Aynı zamanda, etkisini aydın kesim arasında yaymaya, diğer gizli gruplarla ileride birleşme amacıyla ilişki kurmaya çalışıyordu. Bu amaçla, 1894 Şubat ayında, "*Petersburg'daki en iyi Marksistlerden biri*" olarak bilinen mühendis Klasson'un grubuyla ilişki kurmayı düşünür. Klasson'un evinde bir görüşme yapılması kararlaştırılır. Ulyanov görüşmeye yanına Radçenko'yu alarak gider. Klasson'un grubunu temsilen görüşmede hazır bulunanlar arasında Nadya Krupskaya adlı genç bir kız da vardır. Bu genç kız birkaç hafta önce "Volgalı Marksist'in" elyazması broşürünü büyük bir dikkatle okumuştu.

"*Toplantıda, katılımcı sayısı kadar düşünce vardı. Eylem yöntemleri üzerine konuşuluyordu. İçimizden biri, yapılması gereken en önemli iş, halk eğitim komiteleri kurulması dedi. Bunun üzerine, Vladimir İlyiç güldü. Kötü bir gülüştü bu. Böyle bir gülüşe bir daha hiç tanık olmadım. Ve şöyle dedi: 'Eh, birisi halk eğitim komiteleriyle ülkenin kurtulabileceğine inanıyorsa buyursun yapsın!' Elbette hiçbir sonuca ulaşamadık. Vladimir İlyiç çok az konuştu, daha çok çevresindeki insanları gözlemlemekle yetindi. Bu kişiler onun varlığından rahatsız olmuşlardı*" diye yazacaktı daha sonra anılarında Krupskaya.

Orta halli bir memur kızı olan Nadejda Konstantinovna Krupskaya o dönemde yirmi altı yaşındaydı. Sade ve hoş, tam bir Slav yüzü, duru, açık renkli gözleri, kararlı bir ağız görünüşü, hiçbir süslenme kaygısı olmaksızın arkada toplanmış sarışın gür saçları vardı. Çok az bir emekli maaşı alan annesiyle yaşıyor, hayatını Devlet Demir Yolları Genel Müdürlüğü'nde kadrosuz memur olarak çalışarak kazanıyordu. Pazar günleri işçilerin oturduğu dış mahallelerde akşam kursları veriyordu.

Krupskaya birkaç gizli toplantıda daha tesadüfen Vladimir'i yeniden görür. Krupskaya daha sonra anılarında şöyle yazacaktı: "*1894-1895 kışında Vladimir İlyiç'i daha yakından tanıdım. Vladimir İlyiç o dönemde Nevskaya Zestova dış mahallelerindeki işçi gruplarıyla ilgileniyordu. Ben de dört aydır Smolensk semtindeki akşam okulunda ders veriyordum... Vladimir İlyiç'in yönettiği gruplardaki birçok işçi benim de öğrencimdi. Vladimir İlyiç genellikle pazar günleri toplantı sonrası beni görmeye gelirdi ve biz sonu gelmeyen sohbetlere dalardık.*"

Marksist düşüncelerin gizli gruplarca yaygınlaştırılması girişimine paralel olarak, Marksist öğreti "Legal Marksistler" olarak adlandırılan bir grup sosyolog yazar aracılığıyla da Rus toplumundaki kültürlü çevrelerde taraftar buluyordu. Legal Marksistler, Marks'ın öğretisini içindeki devrimci özü çıkararak yorumluyordu. "Kapital", kapitalizmin gelişmesini öneren ekonomik sistemin temelini oluşturuyordu. Gelecek, dünya çapında güçlü kapitalist gelişmeye aitti. Bu söylem, gittikçe büyüyen Rusya'daki kapitalist endüstriyle de uyuşuyordu. Sivri ve dokunaklı yanları giderilerek yumuşatılmış olmakla birlikte, bu Marksizm doğası gereği halkçı tezlerle kesin bir karşıtlık içindeydi. İşte bu yüzden, muhalif taraflar dergilerde ve kitaplarda sert kalem tartışmalarına girişmişti.

Ulyanov yeni "yol arkadaşlarının" faaliyetlerini dikkatle izliyordu. Onların Marksist anlayışıyla kendininki arasında var olan uçurumu çok iyi görmekle birlikte, gelişimini henüz tamamlamamış sınırlı yöntemle mücadele ettikleri halkçılara Legal Marksistlerin çok daha etkili darbeler vurduğunun da bilincindeydi. Yine de, başlangıçtan itibaren, Ulyanov Legal Marksistlere karşı muhalif tavrını açıkça gösterir. 1894 sonbaharında, Legal Marksistlerin önderi olarak görünen Pierre Struve'nin "Rusya'nın Ekonomik Gelişmesine İlişkin Eleştiri Notları" adlı kitabı yayınlandığında, Ulyanov bu kitabı konferans konusu olarak ele alır ve "Marksizm'in Burjuva Edebiyatında Yansıması" başlıklı bir konuşma yapar.

Toplantı Ulyanov'la kişisel bir dostluğu olan Aleksandr Potresov'un evinde gerçekleştirilir. Struve'nin kitabı Ulyanov'un çok sert eleştirisine maruz kalır. Toplantıda hazır bulunan Struve eleştirilerden hiçbir şekilde kırılmaz, en azından öyle görünür. Struve Ulyanov'a birlikte çalışmayı, yönetmekte olduğu dergide olası bir işbirliğini konuşmak için görüşmek istediğini bildirir. Legal Marksistlerin genç lideri Struve, Marksist öğretiyi yayınlamayı tasarlayan yasal bir derginin sorumluluğunu üstlenmişti. (Lenin'le aynı yıl doğmuş olan Struve, o dönemde henüz tam olarak yirmi beş yaşında değildi.) Ayrıca, büyük bir yayın tasarısı geliştiriyordu, elbette yasal olarak. Marksist derlemeleri yayınlayıp geniş aydın kesim

arasında olabildiğince çok dağıtmayı tasarlıyordu. Ulyanov'dan ziyaretini beklediği cevabını alan Struve onu görmeye gider.

Silvin şöyle anlatacaktı: "*Bir akşam Vladimir İlyiç'i görmeye gittiğimde orada Struve'yi gördüm. Struve gittikten sonra, Vladimir İlyiç'e Struve'den ne beklediğini sordum. Her zamanki alaycı bakışıyla bana şöyle dedi: Onun bizim için önemli olduğunu görmüyor musun? Bence önemli.*"

Ulyanov'un konuşmacı olduğu toplantının ev sahipliğini yapan Potresov, başkentteki hemen her militan çevreden arkadaş sahibi, göçmen devrimcilerle yararlı ilişkileri olan esnek ve uzlaştırıcı bir kişiydi. "Önder" Struve'ye göre daha az etkileyiciydi, fakat onun uzlaşma istemi, iyi niyeti, ortak davanın hizmetindeki büyük çabası takdir ediliyordu. Legal Marksistler, İllegal Marksistler ve yurtdışına yerleşmiş Emeğin Kurtuluşu grupları arasında bir çeşit cephe kurma düşüncesinin ilk kez Ulyanov veya Struve'den hangisine ait olduğunu bilmiyoruz. Her iki halde, bu ittifakın temel direği Potresov'du. Üç eğilimin temsilcilerinin işbirliğiyle hazırlanacak yasal bir kitabın yayınlanması kararlaştırılır. Ünlü göçmen Plehanov destek sözü verir. İllegal Marksistlerin önderi kabul edilen ve desteklemesi beklenen Ulyanov, başlangıçta tereddüt eder. "*Ulyanov, yasal bir kitapta yapılabileceği kadarıyla, çalışmalarını değerlendirebileceği serbestliğini elde ettiğinde her şey yoluna girdi*" diye yazacaktı Martov daha sonra anılarında. Struve yansızlığının nereye kadar gidebileceğini göstermek için, kitabındaki düşünceleri temelden yıkmaya yönelik Ulyanov'un toplantı konuşma metninin ortak kitapta yayınlanmasını kabul eder. "*Kısmen sansür nedeniyle, kısmen halkçılara karşı Legal Marksistlerle yapılan 'ittifak' nedeniyle söz konusu konuşma metnini kitapta yumuşattığını*" yazacaktı daha sonra Lenin. Örgütünün yasadışı yollarla dağıtmak zorunda kaldığı yayınları yasal geniş bir okuyucu kitlesine ulaştırabilme olanağı Ulyanov'a özellikle cazip gelmişti. Ortak kitapta, Ulyanov'un yazısı K. Tulin, Plehanov'un yazıları D. Kusnetzov ve Utis takma adlarıyla yayınlanır. Sansür kurulu hiçbir şeyin farkına varmaz, kitap yayınlanır. Fakat çok kısa bir süre içerisinde polis yapılan kurnazlığı fark

eder. Söz konusu eser toplatılır, ele geçen tüm nüshalar yakılır. Potresov yüz kadarını kurtarmayı ve bunları gizlice dağıtmayı başarır.

1895 yılı başlarında, bazı taşra gruplarının temsilcileri yurtdışındaki göçmen sosyal demokratlarla ilişki kurulması konusunda başkentteki Marksistlerle görüşmek amacıyla Petersburg'a gelir. O dönemde gerek yurtdışındaki, gerekse yurtiçindeki her renkten Rus Marksist'i için önderliği tartışmasız kabul edilen Plehanov, İmparatorluğun endüstri merkezlerinde yoğunlaşan işçi sınıfının gelişimini göz önüne alarak, Rusya'daki tüm bağımsız Marksist grupların tek bir Sosyal Demokrat İşçi Partisinde birleşme zamanının geldiğini düşünüyordu.

Toplantıda birçok konu üzerine tartışılır. Taşra grupları başkenttekilerle aynı düşüncede değildi. Tüm örgütleri temsilen yurtdışına tek bir delegenin gönderilmesi konusunda uzlaşma sağlanamaz. Petersburglu Marksistler kendilerini yurtdışında temsil etmesi için Ulyanov'u seçerler. Vilnolu bir militan da bölgesindeki grupların temsilcisi olarak yurtdışına gidecektir. Göründüğü kadarıyla diğer gruplar tamamen çekimser kalır.

Ulyanov Mart'ın ikinci yarısında yola çıkmayı düşünüyordu. Petersburg Valisi "izlenen şüpheliye" pasaport verilmesinde bir sakınca görmemişti. Hastalanan Ulyanov yurtdışı seyahatini bir ay geciktirmek zorunda kalacak, ancak 25 Nisan'da Rusya dışına çıkacaktı. Başkent Valiliği Ulyanov'un yurtdışı seyahatini polis teşkilatına bir hafta sonra bildirecekti. Polis teşkilatının sınır kapılarındaki polislere Ulyanov'un yurtdışına çıkışını ve dönüşünde yolculuk eşyalarını titizlikle aramaları gerektiğini bildirmek için yirmi beş güne ihtiyacı vardı.

Tren Ulyanov'u İsviçre'ye doğru götürür. Hayatında ilk kez yurtdışına seyahat ediyor, ilk kez etrafında anlaşılmaz bir dil konuşulduğunu duyuyordu. Ve ilk hayal kırıklığını yaşıyordu: Bir hayli Almanca yazılmış eser okuduktan sonra bu dili konuşabilecek kadar öğrendiğini sanıyordu. Ve şimdi, bu dili hiçbir şekilde anlamadığını görüyordu. Salzburg'dan annesine gönderdiği mektupta şöyle yazacaktı: "*Almanları (Almancayı) anlamakta güçlük çekiyorum, açıkçası hiç anlamıyorum. Tren görevlisine bir soru sordum, bana verdiği cevabı anlamadım,*

yüksek sesle cevabı bir kez daha tekrarladı, ben yine anlamadım, sinirlendi ve gitti." Fakat manzara onu adeta büyülemişti. Onun dediğine göre, Salzburg'dan Cenevre'ye kadar, tüm yolculuk boyunca kompartımandaki pencereden kendini ayıramamıştı. "*Burada doğa çok güzel*" diye yazacaktı annesine.

8 Mayıs'ta İsviçre'ye varan Ulyanov, o dönem Rus sosyal demokratlarınca adeta "papa" sayılan, bir dediği iki edilmeyen Plehanov'la görüşür. Plehanov'u aynı yıl görme fırsatı bulan Lunaçarski onu şöyle tasvir edecekti: "*İnce ve uzundu, kusursuz kısa ceketi vücuduna tam oturuyordu, kalın kaşları altından dikkat çeken olağanüstü parıltılı bakışı yüz ifadesine ayrı bir özellik katıyordu... Davranışı, telaffuzu, ses tonu ve tarzıyla baştan aşağı tanrı gibiydi.*"

Plehanov, yakın arkadaşı, Emeğin Kurtuluşu grubunu birlikte kurdukları, kendinden daha yaşlı P. Akselrod ile dış görünüş bakımından şaşırtıcı bir karşıtlık oluşturuyordu. Akselrod, özensiz giyimi, sakalı ve bıyığı, dikkat çeken kelebek gözlüğüyle 1880'li yılların düşünce adamlarına benziyordu. Arkasında devrimci propagandacı ve kuramcı olarak geçirdiği uzun yıllar vardı. Bilimsel çalışmaları, bilinç düzeyi Plehanov'a göre daha az olmakla birlikte, 1890-1900 dönemi Rus Marksistleri nezdinde büyük bir saygınlığa sahipti. Ulyanov onları takdir ediyor, Plehanov'a karşı büyük bir hayranlık duyuyordu. Fakat Ulyanov'un mesafeli duran, pek ciddi havası Plehanov'u biraz rahatsız etmiş gibiydi. Oysa memnuniyetini açığa vuran Akselrod'a karşı hemen bir yakınlık hissedecekti. Kavrama yeteneği Plehanov'a göre çok daha iyi olan Akselrod, Petersburg'daki Marksistlerin genç temsilcisinde geleceğin büyük önderini çabucak keşfetmiş görünüyordu. Şimdilik, Ulyanov dışında hiç kimsenin bu işi başarıyla sonuçlandırabilecek yeteneğe sahip olmadığını söyleyecekti Akselrod.

Dağınık ve birbirinden kopuk Marksist grupların birleşip tek bir parti olarak Rusya'da belirginleşmeye başlayan politik hareketin başına geçmesi gerektiği konusunda tamamen hemfikir olan Plehanov ve Akselrod Ulyanov'u ikna etmekte güçlük çekmez. Ayrıca Cenevre'de, Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından Akselrod yönetiminde sürekli bir

yayın çıkarılması kararlaştırılır. Söz konusu yayın için çalışacak kişileri bulmak, bu kişilere kaleme alınacak konuları paylaştırmak ve yazıların kopyalarını Cenevre'ye ulaştırmak görevini Ulyanov üstlenir. Rusya'ya geri döndüğünde, düşünülen sürekli yayın girişimi için mali destek örgütlenmesi yine Ulyanov'dan istenir. Zira yurtdışındaki göçmenler parasızdı, Rusya'daki militan ve sempatizanların cömertliğine başvurmak zorundaydılar. Ulyanov Rusya'da elinden geleni yapacağına söz verir.

Ulyanov İsviçre'de yaklaşık bir ay kaldıktan sonra, çok sayıda Rus göçmenin yaşadığı Paris'e gider. Emeğin Kurtuluşu grubunu yetkili görmeyen Paris'teki göçmenlerin çoğu Yurtdışı Sosyal Demokratlar Birliği adlı bir örgüt kurmuştu. Faaliyetleri Steklov tarafından düzenlenen bu örgütün ne Plehanov ne de Akselrod adlı sorumluları vardı. Ulyanov Steklov'la tanışır. Paris'te Steklov'un Ulyanov'a çok yararı dokunur. Ulyanov Paul Lafarg'la kuşkusuz Steklov aracılığıyla tanışabilmişti. Karl Marks'ın damadı Paul Lafarg Ulyanov'a Rusya'da devrimci propagandanın nasıl gittiğini soracaktı. Ulyanov Lafarg'a şu açıklamayı yapar: Önce, Marksizm öğrenci çevrelerinde halkın anlayacağı bir duruma getiriliyor, daha sonra Marks'ın eserleri en ileri işçilere okunuyor. Lafarg çok şaşırır. Ulyanov ve Lafarg arasında geçen bu konuyla ilgili konuşmayı Martov anılarında şöyle aktaracaktı:

- Nasıl! İşçiler Marks'ı okuyor mu? diye sorar Lafarg.
- İşçiler Marks'ı okuyor.

Ve onu anlıyorlar?

- Onu anlıyorlar.

Yanılıyorsunuz. Onu hiç anlamıyorlar. Burada, Fransa'da yirmi yıllık sosyalist propaganda sonrası bile kimse Marks'ı anlamıyor.

Ulyanov Paris'te bir ay kalır. Özellikle sokaklardaki insanların yapmacıksız, rahat davranışları dikkatini çekmiş görünüyordu. 8 Haziran'da annesine gönderdiği mektupta şöyle yazacaktı. "*Çok büyük bir şehir. İyi aydınlatılmış, yeşilliklerle dolu geniş sokakları hoş bir izlenim yaratıyor. İnsan önce biraz şaşırıyor, özellikle de Petersburg'daki resmi kibarlığa ve ağırbaşlılığa alışınca.*"

Paris'in havası onu yoğun çalışma içine sürüklemekten alıkoyar.

Kendi anlatımına göre, başkentin ilgi çeken yerlerini ziyaret edecek, sokaklarda başıboş dolaşacaktı. Alışveriş mağazalarına bile girecek, onu kurumlu gösterecek çok güzel hasır bir şapka satın alacaktı.

Paris'ten ayrılmasına bir gün kala, polis teşkilatının Paris'teki yurtdışı şubesi Müdürü Ratçovski, Ulyanov'un dikkatle izlenmesini salık veren gizli bir not alır. "*Ulyanov'un bu yolculuğunun amacı, devrimci yayınları İmparatorluk içerisine sokmanın, devrimci gruplarla yurt dışındaki göçmenler arasında bağ kurmanın yollarını aramaktır.*" Bu gizli not Petersburg'dan gönderilmişti. Geç kalınmıştı. Ulyanov adlı yolcuyu İsviçre'ye geri götüren tren çoktan yola çıkmıştı.

Bu kez, turist olarak geri döndüğü İsviçre'yi on gün boyunca bir uçtan öteki uca dolaşır. Ve sonunda, kaplıca bulunan küçük bir kente yerleşir. Konforlu bir aile pansiyonunda olabildiğince iyi şartlarda konuk olur. Ulyanov kendisine para yardımında bulunması için annesine yazmak zorunda kalacaktı. "*Bütçemi aştım. Mümkünse bana yüz ruble kadar daha gönder.*" Buradaki "daha" sözcüğü, Bayan Ulyanov'un önceden de oğluna bir miktar para gönderdiği izlenimi bırakıyor. Ulyanov'u bu yurtdışı göreve gönderen Marksist grubun ona verdiği ödenek muhtemelen son derece azdı.

Ağustos'un ilk günlerinde Ulyanov Berlin'dedir. Dış mahallelerinden birine yerleştiği Alman başkentinde geçirdiği günlerin kendisini mutlu ettiğini ifade edecekti. Can sıkıcı tek şey dil sorunuydu. Bu konudaki düş kırıklığını annesiyle paylaşacaktı. "*Almanca'yı Fransızca'yla kıyaslanamayacak kadar az anlıyorum. Almanların öyle bir telaffuzları var ki, konuşmalarındaki kelimeleri bile ayırt edemiyorum. Oysa Fransa'da neredeyse her şeyi bir defada anlıyordum.*" Ulyanov, Hoptman'ın Tisserand tiyatro oyununu seyretmeye gider. Oyuncuları iyi izleyebilmek için söz konusu tiyatro eserini önceden okumasına rağmen, oyun sırasında pek bir şey anlamadığını itiraf edecekti. Genel olarak tiyatrolar da, müzeler gibi ilgisini az çekiyordu. "*Halkın düzenlediği eğlenceler arasında gezinti yapmayı tercih ediyorum*" diye yazacaktı Bayan Ulyanov'a.

Berlin'de yeniden işe koyulur. Gündüzleri, zamanının büyük kıs-

mını kütüphanede geçirir. "*Akşamları, çoğu kez gezinti yapıyorum. Bu gezintilerde, Berlin halkının yaşamını inceliyor, kulaklarımı Almanca'ya alıştırıyorum.*" Fakat yeniden para sıkıntısı baş gösterir. Bir kez daha annesine müracaat eder: "*Benim büyük korkum, parasal konuda yine güç durumdayım. Kitap satın alma isteği o kadar güçlü ki, paranın nereye gittiğini şeytan bilir. Bir kez daha yardım istemek zorundayım. Mümkünse bana elli veya yüz ruble gönder.*" Kuşkusuz, istediği para ona ulaşacaktı.

Eylül 1895, Ulyanov dört aydır yurt dışındadır. Geri dönüşü düşünmek gerekiyordu. Özlemle dönüş hazırlıkları yapar. Ulyanov 7 Eylül'de Rus sınırındadır. Plehanov ve Akselrod'un verdiği çok sayıda illegal broşür ve bildiriyi yanında taşıdığı gizli bölmeli bir valizde taşıyordu. Sınır jandarma karakolu yetkilisinin polis teşkilatına verdiği rapora göre, valizleri "büyük bir titizlikle" aranmış, fakat şüpheli hiçbir şey bulunamamıştı.

Ulyanov hemen Petersburg'a gitmez. Önce Vilno'ya uğrar. Burada, farklı görüşlerdeki grupların yöneticileriyle görüşür. Bu Marksist gruplar Emeğin Kurtuluşu grubuyla varılan uzlaşmaya ve yurtdışında süreli bir yayın çıkarılması tasarısına kuşkuyla yaklaşırlar. Uzlaşmanın öncelikle genel propaganda yöntemleriyle uyuştuğunu, mücadelenin işçilerin ekonomik çıkarlarına doğrudan zarar vermediğini görmek istiyorlardı. Ulyanov'un gerekçeleri onları ikna etmeyecekti.

Ulyanov, Vilno'dan annesinin onu sabırsızlıkla beklediği Moskova'ya gider. Birkaç gün annesinin yanında kalır. Burada, Marksistlerle pek karşılaşmaz, zira hepsi hala tatildedir. 28 Eylül'de, nihayet yapması gereken gündelik işlerin ve kaygıların onu beklediği Petersburg'a döner.

Kış yaklaşıyordu. Geçimini nasıl sağlayacaktı? Ne de olsa yaşamını annesinin yardımıyla sürdüremezdi. O sıralar avukatlık eskiye göre daha fazla bir gelir getirmiyordu. Zengin müşterisi yoktu. Kendisine başvuran işçilerden talep ettiği miktarsa en düşük danışmanlık ücretinin bile çok altındaydı. Çoğu zaman bu işçilerden hiçbir şey istemiyordu. Çok uzak bir yeğenden bir miras işiyle ilgilenmesi teklifi gelmişti, ama bir türlü kesin karar da veremiyordu bu uzak yeğen. Bir ticarethane Ulyanov'a

danışman avukat sözü vermişti, fakat ortada sözden başka bir şey yoktu. Samara'daki bir müşterisinin ona para göndermesi gerekiyordu. Ulyanov bu müşterisine borcunu ödemesi için mektup yazar. Müşteri birkaç hafta içerisinde borcunu göndereceğine söz verir. Böylece, Ulyanov kasım ayında eline yetmiş ruble geçeceğini umabilirdi. Fakat henüz ekim ayı başıydı ve elinde kalan miktar hızla eriyip gidiyordu.

Özellikle, kaldığı odada sakince çalışamıyor olması canını sıkıyordu. Odayı ona kiraya verenlerin sürekli gürültüsü dayanılır gibi değildi. Bu durumdan bedeni de rahatsız oluyordu. Başka bir oda bulması gerekiyordu. Bütçesi sınırlı olduğundan bu iş o kadar kolay değildi. 17 Ekim'de annesine şöyle yazar: "*Sanırım sonunda iyi bir oda buldum. Benden başka kiracı yok, odayı bana kiralayan kadının ailesi kalabalık değil, onların salonuna açılan odamın kapısı kâğıtla kaplı olduğundan çok az ses duyuluyor. Oda temiz ve aydınlık. Girişi uygun. Şehir merkezine yakın olduğu için memnunum. (Kütüphaneye on beş dakikalık yürüme mesafesinde.)*" Ancak, elindeki paranın neredeyse tamamen tükenmiş olduğunu fark edecekti. Ve bir kez daha annesine müracaat eder: "*Senden biraz para isteyeceğim, param yakında bitiyor.* Bayan Ulyanov Petersburg'a gelir, sorunu çözer, oğlu içinde bulunduğu parasal sıkıntıdan kurtulur. Ulyanov tutumlu olmayı artık kendine ilke edinecektir. En çok tercih ettiği "Moskova Bilgileri" adlı gazeteyi bile satın almaktan vazgeçecek, bu gazeteyi "iki hafta gecikmeli" kütüphanede okuyacaktır. Bu durum onu üzer. Küçük kız kardeşi Maria'ya gönderdiği mektupta biraz hüzünle şöyle yazacaktı: "*İş bulduğumda belki bu gazeteye abone olurum.*"

Fakat kaldığı odayla ilgili yeniden sorun yaşar. Gürültü ve patırtının olmadığı bir ortamda çalışabilme umudu kısa sürede kaybolup gidecekti. Annesine gönderdiği 5 Aralık tarihli mektupta şikâyetini dile getirir: "*Odayı bana kiralayandan hiç memnun değilim. Kavgacı bir karaktere sahipler. Ayrıca, bitişik oda ile aramızda sadece çok ince bir bölme var; bu yüzden her şey duyuluyor ve bazen komşum balalayka ile kulaklarımı patlatarak eğlendiğinde kaçmak zorundayım.*" Ve ilave eder: "*Burada bir ay daha kalıp kalmayacağımı henüz bilmiyorum.*" Ona düşünmesi için zaman bırakmayacaklardı. Üç gün sonra tutuklanır.

V
CEZAEVİNDE

29 Eylül'de yurtdışından dönen Ulyanov hiç vakit kaybetmeden yeniden militan çalışmaya koyulur. Onu izleyen polisin 30 Eylül tarihli raporuna göre, Ulyanov o gün öğleden sonrasının yarısını, içinde sadece işçilerin oturduğu bir binada geçirir. Bir sonraki gün, 1 Ekim'de, aynı polis kaynağına göre, Ulyanov Petersburg dış mahallelerinden birindeki, öncekiyle benzeşen bir binada kesintisiz üç saat kalacaktı. 2 Ekim'de başkent valisi polis teşkilatına, "Rusya'da Sanayi Müfredatı" başlıklı yeni bir propaganda broşürünün "avukat Ulyanov'un büyük katkısıyla" dağıtılmakta olduğunu bildirecekti.

Kısa bir süre sonra, Ekim ayı içerisinde, Ulyanov'un Marksist grubu çoğunluğu Vilno'lu militanlardan oluşan başka bir grupla birleşerek genişler, içerisindeki örgütlenme büyük değişikliğe uğrar. Birleşilen söz konusu bu grup henüz yirmi iki yaşındaki, sicilinde daha şimdiden iki kez cezaevi süreci bulunan, Çarlık İmparatorluğu'nun en önemli bölgelerinde ikamet etmesi yasaklanan bir Marksist tarafından kurulmuştu. Gerçek adı Jülyus Zederbom olan bu genç Marksist militan kendini Martov[6] diye adlandırıyordu. Olağanüstü bir zekâya sahip bu genç çok akıllı, aynı zamanda çok bilgiliydi. Orta halli bir burjuva aileden geliyordu. Zor bir çocukluk dönemi geçirmişti. Lise sonrası pek de iyi şeyler yaşamamıştı. "Hükümet karşıtı ayaklanmalara" katıldığı gerekçesiyle, henüz yeni kabul edildiği üniversiteden atılmıştı. İşte o zaman, kendini tamamen devrimci propagandaya verecek, ateşli

[6] Julius Martov: (İouli Ossipoitich Tsederbaum, 24 Kasım1873 Konstantinopolis – 4 Nisan 1923 Schömberg/Almanya) "İşçi Sınıfının Mücadele Birliği" grubunu ve Kıvılcım gazetesini Lenin'le beraber kurar. 1903'te, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi 2. kongresinde örgütlenme ve parti üyeliği konularında Lenin'le anlaşamaz, Menşevik hareketın en önemli yöneticilerinden biri olur. Lenin'le muhalif, Ekim Devrimi'nde Bolşeviklere karşı olmasına rağmen, Lenin'le senli benli konuşan çok az sayıdaki yakın arkadaşından biri olarak hep kalır. Bu yakınlık hastalığının son döneminde bile sürer.

bir faaliyet sergileyecek, yeni taraftarlar kazanacak, yeni gruplar kuracaktı. Çok genç olan yaşını mümkün olduğunca gizleyebilmek, kendine ciddi bir hava vermek için uzun sakal bırakacak, kendini Engels veya Akselrod'a benzetmeye çalışacaktı.

Son hapis cezasını çektikten hemen sonra yeniden Petersburg'da ortaya çıkan Martov, kesintiye uğramış ilişkileri yeniden kurar, yeni ilişkiler yaratır ve Ulyanov'un grubuyla ilişkiye geçer. Ulyanov, Martov'un yararlı katkıları olabileceğini, harekete canlılık kazandırabilecek mükemmel bir militan olduğunu görür. Onun coşkusu ve konuşkanlığı Ulyanov'un hoşuna bile gider. Martov somut önerilerle gelmişti. Martov'un grubu yazı makinesi, küçük baskı makinesi, mürekkep, vb. önemli teknik olanaklara sahipti. Ulyanov'un grubu kendininkiyle birleştiğinde propaganda broşürleri basımı ve bu broşürlerin büyük çapta dağıtımı örgütlenebilecekti. Ona göre, birleşmenin önünde hiçbir engel yoktu, zira her iki taraf da aynı amaç için mücadele ediyordu. O halde, eylem programı üzerinde anlaşmak zor değildi. Bu birleşmenin grubuna sağlayacağı yararları Ulyanov hemen görmüştü, elle yazılan ve yine elle çoğaltılan bildiri ve afişler matbaa harfleriyle yazılıp çoğaltılacaktı. Birleşme önerisi kabul edilir.

İki gruptan toplam on yedi kişinin katıldığı bir genel kurul toplantısı yapılır. Beş mühendis, beş erkek öğrenci, iki kadın öğrenci, bir avukat (Ulyanov), bir eski öğrenci (Martov), bir kadın devlet memuru (Krupskaya), bir doktor, bir hemşireden oluşuyordu katılımcılar. Yeni bir örgüt kurulur. Bu yeni örgüt aralarında Lenin ve Martov'un da bulunduğu örgütün eylemlerini yönetecek ve düzenleyecek beş kişilik bir merkez büro ve de Ulyanov'un yönetiminde kısmen önceden belirlenen işyerlerine, kısmen başkentteki işçilere yönelik propaganda bildiri ve broşürleri yayımlayacak bir ekibi içeriyordu. Üç ayrı eylem grubuyla başkentin üç ayrı bölgesinde çalışma yapacaklardı.

Hareketli bir döneme giriliyordu. Thomson adlı büyük kumaş fabrikasında ücretlerini yetersiz bulan dokuma işçileri greve hazırlanıyordu. Ulyanov ve Martov'un birleşik grubu, işçilerin taleplerini dile getiren ve işçileri mücadeleye teşvik eden bir bildiri basar ve dağıtır.

Grev 5 Kasım'da patlak verir. Ulyanov grevcilerin ailelerine maddi yardım yapılmasını örgütlemek için çok çaba sarf eder. Greve dahil olmayan atölyelerdeki işçilere yönelik, onları dayanışma grevine teşvik edecek bir bildiri yazmak ister. İşe koyulur. Büyük bir titizlikle çalışma şartları ve yürürlükteki ücretler üzerine malzeme toplar. Öyle kusursuz bir bildiri hazırlar ki, bir fabrika işçisi arkadaşlarına hitap ediyor sanılırdı. Bunun için, fabrika koşullarını en küçük ayrıntıya kadar eksiksiz kavramak gerekiyordu. Mükemmel bir çalışmaydı. Ne yazık ki, Ulyanov bu çalışmayı yeteri kadar çabuk bitirememişti, yayınlandığında grev sona ermişti.

Ulyanov'un çok önem verdiği proje, muhtemelen, Marksizm karşıtı gruplarla rahatça tartışabileceği illegal bir gazete çıkarmaktı. Legal Marksistler, Halkçılar ve henüz utangaçça ortaya çıkan Ekonomistlerdi söz konusu gruplar. Martov'un sağladığı, önemi ve niteliği Lenin ve arkadaşlarının beklentilerine cevap vermeyen malzemelerle bir illegal gazete çıkarmak düşünülemezdi. Oysa 1892'de kurulan, ağabeylerinin geleneklerini sürdürmek amacındaki genç halkçılar grubu, uzlaşmaz tavırlarını yumuşatarak, Marksist gruba, işçilere yönelik bir gazete çıkarmayı tasarladıklarını, bu konuda onlarla anlaşmaya hazır olduklarını dolaylı biçimde bildirir. Genç halkçı grup, çıkarılması düşünülen yayına genel bir devrimci propaganda gazetesi görünümü vereceklerine, köylülüğün işçi sınıfına önderliği veya tersi konusunda tartışma başlatmayacaklarına söz veriyordu. Marksistlerden istedikleri, bu iki soruna değinmemeleri ve halkçılara saldırıdan sakınmalarıydı.

Halkçılarla yapılacak görüşme için yoldaşları Ulyanov'u görevlendirir. Öneri cazipti, Ulyanov gerçekçi davranır. Kuşkusuz, öneri muhalif olduğu ve mücadele ettiği bir partiden geliyordu. Fakat şu anda bunu hesaba katmamak gerekiyordu. Her şeyden önce, devrimci düşünceleri mümkün olan en geniş biçimde işçi çevrelerinde yaymak, işçi sınıfı içerisinde politik gelişimini henüz tamamlamamış unsurları kazanmak söz konusuydu. Bu amaca ulaşmak için, işbirliğine hazır olduğunu beyan eden bir muhalifle el sıkışmak gerekiyorsa, pekâlâ, tüm önlemler alınarak bu işbirliği yapılacaktı. Önemli olan, Halkçıların iyi donatılmış,

niteliği defalarca kanıtlanmış, kusursuz bir matbaaları vardı. Oysa Ulyanov ve arkadaşları bu olanağa sahip değildi, böyle bir matbaaya sahip olmayı umut edemezlerdi. Anlaşma sağlanır. Sadece gazeteyi değil, Halkçılar, Marksist grup üyelerinin kaleme aldığı başka propaganda yazılarını da basmayı üstlenir. Başlangıç olarak, Ulyanov'un yazdıkları baskı için Halkçılara verilir.

Ulyanov bu durumdan hemen Akselrod'u haberdar eder. Ona şöyle yazar: "*Elinizde küçük propaganda broşürleri varsa bana gönderiniz. Halkçılar bunların basımını zevkle yapacaklar.*" Gazetenin iki grup temsilcilerinin oluşturduğu, gruplardan birinin önerdiği yazıları diğer grubun veto etme hakkı olduğu, karma bir komite tarafından yönetilmesi kararlaştırılır. Gazetenin ilk sayısını Marksistler hazırlayacaktır. Marksist grup, Ulyanov, Martov ve mühendis Krijijanovski'den oluşan bir komisyonu bu iş için görevlendirir. Krijijanovski[8], kendini davanın hizmetine adamış neşeli bir Polonyalıydı. Gerçekte bütün işleri Ulyanov yapar. "*Her satır Ulyanov'un denetiminden geçiyordu*" diye yazacaktı Krupskaya. Gazetenin savunduğu düşünceleri ve programını açıklayan başyazısını Ulyanov kaleme alır. Bu ilk sayıda yazılardan en azından üçü daha Ulyanov tarafından yazılmıştı.

5 Aralık'ta, gazete müsvedde ve maket olarak tamamlanmıştı. Baskıya hazır gazeteyi okumak için grup üyeleri 6 Aralık'ta eksiksiz toplanır. Toplantıda hazır bulunan yoldaşlardan Vaneyev elle yazılmış iki nüshadan birini son bir kez daha gözden geçirmek için yanına alır. Diğer nüsha Krupskaya'da kalır. 8 Aralık akşamı Ulyanov bir sonraki gün baskıya verilecek bu nüshayı bir kez daha okumak için Krupska-

[7] "Raboçeye Dyelo": (İşçi Davası) Yurtdışı Rus Sosyal Demokratlar Birliği yayın organı. Ekonomizm olarak adlandırılan görüşlerine göre, işçiler sadece ekonomik mücadele yürütmeli, politik mücadele şimdilik burjuvaziye bırakılmalıydı.

[8] Gleb Maksimilianovich Krijijanovski: Sovyet yönetimi döneminde önemli görevlerde bulunmuş, "Büyük Lenin" adlı Lenin'i anlatan bir kitap yayınlamıştır. Parti ikinci kongresinde Merkez Komite üyeliğine seçilir. Troçki Krijijanovski'nin önerisiyle "Kıvılcım" grubuna dahil edilmişti.

ya'nın evine gider. Daha sonra kendi evine döner ve yatar. Gece geç saatlerde Ulyanov'un kapısı çalınır. Kapıdaki polistir.

Ulyanov ülkeye geri döndüğü andan itibaren özel bir dikkatle izleniyordu. Krupskaya, polis teşkilatının kayıt bölümünde çalışan bir kuzeninin kendisine ilettiği uyarıdan anılarında bahsedecekti. Kayıtları inceleyen bir polis memuru yüksek bir ses tonuyla şunları söylemişti: "*Ulyanov adlı önemli bir devlet suçlusunun izindeyiz. Yurtdışından yeni geldi, elimizden kaçamayacak.*" Krupskaya zaman kaybetmeksizin Ulyanov'u bu durumdan haberdar eder. Ulyanov güvenlik önlemlerini artırır. Ulyanov hazırlıksız yakalanmamıştı. Uzun süredir izlendiğini hissediyordu. Kendisini adım adım takip edenleri her türlü oyunla yanıltarak eğleniyor, başvurduğu birbirinden akıllıca buluşla izini kaybettiriyordu. Fakat yine de her an tutuklanabileceği düşüncesiyle hareket ediyordu. Tutuklanma olasılığına karşı daha şimdiden yerini dolduracak bir vekil belirlenmişti. Bu kişi, o dönemde henüz kendisinden pek şüphelenilmeyen, grup üyeleri arasında bağlantı görevini üstlenen Nadya Krupskaya'ydı. 9 Aralık sabahı, Krupskaya düzeltilmiş kopyayı almak için Vanayev'in evine gider. Hizmetçi kadın Krupskaya'ya "*Bay Vanayev'in taşındığını...*" söyler.

Krupskaya ve Ulyanov bir "kaza" olduğunda ne yapılması gerektiğini önceden kararlaştırmıştı. Krupskaya Ulyanov'la ilgili bilgi almak için evine gitmeyecekti, bu durumda kendisi de tutuklanmaya maruz kalabilirdi. Kararlaştırdıkları gibi, Krupskaya demiryolları idaresindeki iş arkadaşlarından, Ulyanov'un öğle yemeklerini birlikte yediği Çebotarev'e başvurur. Çebotarev Krupskaya'ya o gün Ulyanov'un öğle yemeği için uğramadığını söyler. Aynı günün akşamı ve de gecesi boyunca grubun birçok üyesinin tutuklanmış olduğu anlaşılır. Fakat grup yok olmamıştı. 8 Aralık polis baskınındaki tutuklamaların dışında kalan Martov grubun yönetimini üstlenir. Martov'un önerisiyle grup, İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği adını alır. Bir ay sonra Martov'da tutuklanır. Gazetenin akıbetine gelince, Halkçılar tedbir olarak gazeteyi yayınlamaktan vazgeçer. Vanayev'in evinde bulunan gazetenin elle hazırlanmış nüshası yazı uzmanları ta-

rafından incelendiğinde, birçok yazının grup üyelerinden, pek tanınmayan öğrenci Zaporojet'in* elinden çıktığı tespit edilir. (Gerçekten de yazıların büyük bir kısmını Zaporojet elle kopyalamıştı.) Yazıların Zaporojet'e ait olduğunu düşünen polis, onu davanın baş sanığı olarak alır. Ulyanov'un evinde fazla bir şey bulunamadığından, ona önemsiz bir rol atfedilmişti.

9 Aralık 1896 sabaha karşı tutukevine getirilen Ulyanov, yazgısı olan, içinde bulunduğu şartlarda nasıl davranması gerektiğini düşünmek için fazla zaman harcamayacaktı. Yıllardır politik mahkûmların yaşam şartlarını en ince ayrıntısına kadar incelemişti, eski mahkûmlarla ve dışardaki yoldaşlarıyla nasıl haberleşmesi gerektiğini biliyordu. Karşılıklı haberleşme yöntemleri üzerine uzun uzadıya ve büyük bir titizlikle çalışmıştı. Görünmez mürekkeple mektup yazmasını, rakamları veya başka ince kurnazlıkları kullanarak külyutmaz gardiyanların nasıl yanıltılacağını öğrenmişti. Cezaevinde kaldığı süre içerisinde, zamanını gerek düşünsel, gerekse bedensel bakımdan kendisine en yararlı olacak şekilde nasıl düzenleyeceğini bile öngörmüştü.

İlk iş olarak, evinden iç çamaşırları ve öncelikle ihtiyaç duyduğu birkaç ufak tefek eşya getirtir, tutuklandığını annesi aracılığıyla Çebotarev'e bildirir, sorgusunun yapılmasını beklemeye başlar. Endişelenilecek bir durum yoktu, evinde yapılan aramada sadece kâğıtlar arasına karışmış iki ayrı bildiri bulunmuştu. Üzerinde birkaç kitap adı ve karşılarında kitapların fiyatları yazılı bir not da polislerce şüpheli görülmüş ve "suç delili" olarak alınmıştı.

On iki gün sonra, 21 Aralık'ta, bir İmparatorluk savcı vekilinin de hazır bulunduğu, ifadesinin alınacağı jandarma karakoluna götürülür. Polis teşkilatı arşivlerinde bulunan ve daha sonra yayınlanan ifadesi şöyledir:

"*Adım Vladimir İline Oulianov. Sosyal demokrat partinin mensubu olduğum suçlamasını kabul etmiyorum, ne de başka bir partinin. Hükümet karşıtı herhangi bir partinin varlığından haberdar değilim. İşçi-*

* P. Zaporojeth cezaevinde aklını yitirir, bir daha asla iyileşmez. (Lenin'e tel qu'il fut par J. Stalin, V. Molotov... S.44 Krijijanovski'nin anlatımı) (Ç.N.)

ler arasında hükümet karşıtı propaganda yapmadım. Bana gösterilen suç belgelerine gelince, İşçilere Çağrı ve Grev Raporu tamamen rastlantı olarak elimde bulunuyordu. Bunları adını hatırlamadığım bir kişiden okumak için aldım. Bana gösterilen faturayı düzenleyen kişinin adını söylemek istemiyorum. Bu kişi, söz konusu kitapları bana satmam için verdi. Bana sorulan, öğrenci Zaporojet'le ilişkim sorusuna cevabım şudur; genel olarak, hiç kimseyi tehlikeye atmamak için ilişkilerimle ilgili konuşmak istemiyorum."

Sorgusunda, ayrıca, yurtdışında hangi kitapları satın aldığını, ülkeye girişinde yanında taşıdığı valizin nerede olduğunu sorarlar. Ulyanov için kuşkusuz en tehlikeli olan işte bu konuydu. İleriyi gören ve son derece tedbirli davranan Ulyanov, Petersburg'a vardığında söz konusu valizden kurtulmuştu. Polis valizi bulamamıştı. Valizi annesinin evinde bıraktığını söyler polise.

Bayan Ulyanov ve Anna'ya çok kısa süre içinde polisin eve geleceğini ve söz konusu valizi isteyeceğini bildirmek gerekiyordu. Ulyanov Krupskaya'ya şifreli bir mektup gönderir: "*Hemen söz konusu valizin yerine geçecek benzeri yeni bir valiz satın alsınlar. Yoksa ikisi de tutuklanacaklar.*" Noel günüydü. Nadya hiç tereddüt etmez. Bayan Ulyanov'a oğlunun isteğini sözlü olarak bildirmek için trenle Moskova'ya gider.

Ulyanov neyle itham edildiğini ve tutukluluğunun uzun süreceğini artık biliyordu. Yeni konutunda özel eğilimlere uygun bir çeşit yaşam kurmak için düzenleme yapar. Önce, ifadesi sırasında gösterdiği soğukkanlılık ve beceriklilikten çok etkilendiği anlaşılan savcıdan bilgi alacaktı. Siyasi tutukluların edebiyata değgin çalışma yapmalarına izin veriliyor muydu? Ona evet cevabı verilir. Bu kez, Ulyanov dışarıdan kaç adet kitap getirtebileceğini sorar. Bu konuda bir sınırlama olmadığı, dışarıdan ödünç kitaplar alınabileceği, istenirse kitabın sahibine geri gönderilebileceği bildirilir. O halde, kütüphaneye de başvurabilirdi. Bu durumu dikkate alır, hemen ölçüp biçer. Uzun süredir düşündüğü, fakat hareketli ve hummalı yaşantısının bugüne dek engel olduğu önemli bir bilimsel çalışmaya başlayacaktı. Dingin ve içe dönük ceza-

evi ortamında Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi adlı kitabı üzerinde çalışmaya başlar. Bu kitap, Ne Yapmalı, Materyalizm ve Ampiriokritizm, Kapitalizmin Son Aşaması Emperyalizm, Devlet ve Devrim kitaplarıyla birlikte temel Leninist eserlerden biri olacaktı.

Bayan Ulyanov'a Petersburg'a son gelişinde Anna eşlik etmişti. Anna ve Vladimir'in birlikte aldıkları karar gereğince, on yıl önce Aleksandr'ı kurtarmak için giriştiği zorlu mücadeleyi yeniden tekrarlamaması için yaşlı annelerine Anna engel olacaktı. Annesini ikna eden Anna Petersburg'a yalnız gider. Vladimir'in asgari ihtiyaçlardan mahrum kalacağını, açlıktan öleceğini düşünen Anna kardeşine çok miktarda yiyecek, çamaşır, yün hırka vb. ulaştırır. Tutuklu kendini adeta istilaya uğramış gibi görür. Vladimir'e daha tutuklanışının ilk günlerinden itibaren dışardaki yoldaşları bir yığın paket gönderir. "*Elimde o kadar çok erzak ver ki, mesela çay ticareti yapabilirim... Çok az ekmek yiyerek bir çeşit rejim yapmaya çalışıyorum, bana ulaştırdığın yiyecekleri tüketmek için bir hafta gerekli. Artık çamaşır da yollama, onları nereye koyacağımı bilmiyorum*" diye yazar ablasına.

"*Bir çeşit rejim yapıyorum*" diye yazmıştı Ulyanov. Gerçekten de bozulan sağlığına yeniden kavuşmak için cezaevinde kaldığı süreden yararlanmak istiyordu. Yetersiz beslenme, sıklıkla uygun olmayan saatlerde ve iki iş arasında ivedilikle atıştırılan yiyecekler, zorunlu olarak sürekli çalışmaktan kaynaklanan aşırı yorgunlukla birleşince midesi tamamen iflas etmişti. Küçük bir İsviçre kasabasında bir aylık kaplıca tedavisi ve dinlenme ona çok iyi gelmişti. Fakat ülkeye dönüşünden beri ağrıları yeniden nüksetmişti. Sık sık yinelenen diş ağrıları yüzünden uyuyamıyordu. Uykusuzluk, kötü beslenme, maddi sıkıntı, tüm bunlar onun genel durumunu, sinir sistemini etkiliyordu. Bir zamanlar Mara'nın[9] durumu işte böyleydi. Fakat Halkın Dostundan*

[9] Jean-Paul Marat: (1743 – 1793) Jakoben kulübü devrimcilerinden, Hekim ve Fizikçi, Fransız Devriminin en önemli düşünce ve eylem adamlarından biri.

* Mara kendisini Halkın Dostu diye adlandırmış, aynı isimli bir gazete çıkarmıştır. (Ç.N.)

farklı olarak, sahip olduğu mükemmel güçlü irade kötü olan sağlığının görünmesine izin vermiyor, onun alışılmış soğukkanlı, hafif alaycı havasını muhafaza etmesini sağlıyordu. Ama yine de, Nadya Krupskaya yanılmıyor, Vladimir'in gözle görünür bir biçimde nasıl zayıfladığını endişeyle gözlemliyordu.

İsviçre'de tedavi gördüğü doktorun verdiği reçeteyi muhafaza eden Ulyanov, söz konusu doktorun öğütlerine harfi harfine uymaya karar verir. Yakındaki eczacıyla kendisine her gün bir şişe madensuyu getirmesi için anlaşır, bir bağırsak yıkama aleti edinir. Diş ağrılarından kurtulmak için özel bir dişçiye müracaat etmesine izin verilir. Özgür olduğu dönemde tüm gücünü koşturarak geçiriyordu. Şimdi, cezaevindeki hücrede hareket eksikliğini gidermek için kendini büyük bir titizlikle beden eğitimine verecekti. "*Her gün büyük bir zevkle jimnastik yapıyorum. O kadar çok beden hareketi yapıyorum ki, en soğuk havalarda, hücre buz gibi soğuk olduğu zamanlarda bile sıcaktan bunalıyorum ve sonra daha iyi uyuyordum*" diye ileride yazacaktı. Bacaklarını bükmeden el parmaklarının ucunu yere değdirinceye kadar vücudunun üst kısmını öne doğru eğme hareketini yapıyordu. Bu "selamlamayı" (kendi deyimiyle) elli kez aralıksız tekrarlıyordu. Daha sonra şöyle yazacaktı: "*Cezaevindeki dini törenlere katılmak için bir kez dahi istek belirtmemiş bir kişinin tam bir sofuya dönüşmesini gardiyanın nazgal deliğinden şaşkınlıkla izliyor olması beni hiçbir şekilde rahatsız etmiyordu.*"

Zamanının büyük kısmını yazışmalara ayırmıştı. Elbette, cezaevi idaresinin izin verdiği, mahkûmların ailelerine yazdığı suya sabuna dokunmayan mektuplar değildi burada söz konusu olan. Yakalanmamış arkadaşlarla devrimci örgütlenmeleri hakkında yazışmak gerekiyordu. Alışılmış mektuplarla bu pek mümkün değildi. Gizli bir yazışma tekniği kullanılmalıydı. Ulyanov diğer tutuklularla cezaevi kütüphanesindeki kitaplardan faydalanarak haberleşecekti. Harfleri belirli bir kurala göre noktalıyordu. Uzun bir süre önce Samara'da eski "politik" sürgünlerden öğrendiği bu noktalama yöntemini kendisi de başkentteki Marksist yoldaşlarına öğretmişti. Cezaevi dışındaki yoldaşlarıyla haberleşmeyi ise, küçükken annesinin ona öğrettiği bir

çocuk oyunundan esinlendiği bir yöntemle sağlıyordu. Mürekkep yerine süt kullanılarak yazılan görünmez yazıların bulunduğu kâğıt daha sonra mum veya lamba ışığı önünde tutulduğunda yazılar görünür hale geliyor, okunabiliyordu.

Vladimir, büyük eseri (Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi) üzerine çalışmaya cezaevinde başlayacaktı. Bu çalışma için çok sayıda kitap okumak gerekiyordu. Bu kitapları, Petersburg'da kaldığı birkaç hafta içinde erkek kardeşine son derece önemli yardımları dokunan Anna temin ediyordu. Anna'nın yararlı hizmetlerini fark etmeyen Vladimir, bir gün cezaevi görüşme odasında ablasına şaşılacak ölçüde bir saflıkla şu soruyu soracaktı: "*Fakat sen! Petersburg'da ne yapıyorsun?*" Ablasının sadece ona yardımcı olabilmek için Petersburg'da kaldığını bilmiyor gibiydi. Moskova'ya dönmek zorunda kalan Anna, kendisinden sonra erkek kardeşini ziyaret edebilecek bir kişi bulmak ister. Cezaevi yönetmeliğine göre, tutukluları sadece aile üyeleri veya nişanlıları ziyaret edebilirdi. Ulyanov'un Petersburg'da hiç akrabası yoktu, bu nedenle ona bir "nişanlı" bulmak gerekiyordu. Krupskaya, zaten kalbindeki gizli nişanlı Vladimir için bu rolü oynamaya kendini önerir. Fakat Ulyanov buna karşı çıkar. İlke olarak bu plana karşı değildir. "Nişanlı" tarafsız olmalıydı. Ona göre, Nadejda Konstantinovna kendini fazla göstermemeliydi. Krupskaya'nın öğrenci bir arkadaşı (Appolinaria Aleksandrovna Yakubova -ÇN) "nişanlı" rolü üstlenmeyi kabul eder ve gayretli bir çalışmayla da bu görevi başarır.

Yoğun bir çalışma içerisinde olmasına rağmen, Ulyanov devrimci propagandacı işlevini terk etmemişti. Bildiriler, güncel olaylara ilişkin görüşlerini içeren broşürler yazıyordu. Cezaevinde kaleme aldıkları arasında Sosyal Demokrat Parti Program Taslağı ve programa ilişkin ayrıntılı açıklama da vardı.

Ulyanov her gün saatlerce hücresinde yazıyor, notlar alıyor, kayıt fişleri tutuyor, dosyalar oluşturuyor, rakamları sıralıyor ve istatistik tablolar düzenliyordu. İnce ve belirgin yazısıyla adeta kararmış bir sürü kâğıt birikmişti. Cezaevi yönetimi müdahale etmiyordu. Tutuklu olarak davranışı övgüyü hak ediyordu. Ciddi ve düzenliydi, sürekli yazdıkla-

rıyla meşguldü. Can sıkıcı şikâyetlerle cezaevi yönetimini rahatsız etmiyordu. Haklarını gardiyanlardan daha iyi biliyordu ve sadece cezaevi yönetmeliğine göre hakkı olanı istiyordu. Zaman zaman bir jandarma hücresine giriyor, pek bir şey anlamadan yazdıklarına göz atıyor ve onu çalışmalarıyla baş başa bırakıp gidiyordu. Ulyanov artık devrimci yazılarını gizlememeye başlayacak, onları bir sürü teknik belgenin arasına sıkıştırmakla yetinecekti. Daha sonra ablası Anna'ya anlattıklarına göre, bir yaz günü, bir jandarma subayı onun neyle uğraştığını anlamak için hücresine girer, aralarında yeni bitirilmiş bir program taslağı da bulunan bir yığın notun üzerine elini koyar. Notları açan subay tutukluya bir çeşit acıma duygusuyla bakar ve "*istatistik bilgilerle uğraşmak için çok sıcak bir gün*" diyerek gider. "*Erkek kardeşim bana o sırada hiç endişelenmediğini*" söyledi ve gülerek şöyle devam etti: "*Bu dağınıklık içinde insanın kendini bile bulması mümkün değil, zaten Rus İmparatorluğunun herhangi bir yurttaşından daha iyi şartlardayım, beni artık tutuklayamazlar* (ablasının ziyareti sırasında cezaevi görüşme odasında geçen konuşma)."

Gücünü iyi kullanmak ve tutukluyu pusuda bekleyen can sıkıntısına teslim olmamak için Ulyanov meşguliyetlerini çeşitlendiriyordu. Büyük zihinsel gerilim gerektiren toplum bilimsel çalışmalar sonrası, herhangi bir yabancı metni Rusça'ya çeviriyor, sonra aynı metni bu kez Rusça'dan aslına çeviriyordu. Ardından beden eğitimi hareketleri yapıyor veya dinlendirici yazılar okuyordu. "*Okuma ve tercüme, yazma ve jimnastik, ağır yazıların okunması, basit yazıların okunması bunların art arda yapılması çok faydalı oluyor*", diye açıklayacaktı küçük kız kardeşi Maria'ya daha sonra. "*Tekdüze duygular veya tekdüze iş yapmak bazen can sıkıntısına neden oluyor. Sinirleri kontrol etmek için meşguliyetleri çeşitlendirmek yeterli. Akşamları yemek sonrası mutlaka roman okumaya daldığımı hatırlıyorum, hiçbir zaman cezaevindeki kadar romanlardan zevk almadım.*" Fakat yine de, her zaman "güçlü" olamıyordu. Krupskaya anılarında şöyle yazacaktı: "*Sahip olduğu enerji ve iradeye rağmen duyduğu belirli bir özlemin önüne geçemeyecekti. Mektuplarından birinde şu öneriyi yapar. Tutuklular yönetmeliğe uygun olarak*

yaptıkları yürüyüşler sırasında sokağın çok küçük bir bölümünü bir an şöyle bir görebiliyordu. Yakubova ("nişanlı") ve benim bu noktada durmamızı istiyordu. Yakubova gelememişti. Birkaç gün buluşma yerine gittim ve orada bekledim. Planın neden başarılı olamadığını artık hatırlamıyorum." Kısa süre sonra Krupskaya'da tutuklanacaktı.

O yaz mevsiminde, Moskova'da babasının yerine tahta çıkan yeni imparator II. Nikola'nın taç giyme törenleri yapılacaktır. Tüm tehlikeli, hatta sakıncalı görülen kişileri bile şehirden temizlemek için polis büyük bir çaba içine girer. Anna'da sakıncalılar listesindedir. Anna'dan etkinlikler döneminde Moskova dışına çıkması istenir. Bu kez, Bayan Ulyanov Anna'ya diğer kızını da yanına alarak eşlik eder.

Ulyanov ailesinin üç üyesi cezaevine yakın bahçeli bir eve yerleşirler. Vladimir'in sağlığından bir hayli endişelenen Bayan Ulyanov, oğluna yaptığı rejime uygun yemekler hazırlamaya başlar. Oğlunun tutuklu kaldığı süre uzuyordu. Altı ay geride kalmıştı ve davanın hangi aşamada olduğu bilinmiyordu. En azından geçici bir süreliğine bile olsa oğlunun serbest kalmasını isteyen Bayan Ulyanov, vaktiyle Aleksandr için yaptığı gibi cesaretle bu kez Vladimir'in özgürlüğü için mücadele başlatır. Kişisel girişimlerinden sonuç alamayan Bayan Ulyanov oğlunun "patronu" avukat Volkenştayn'ı devreye sokar. Avukat Volkenştayn baro başkanına Vladimir'in lehinde başvuruda bulunur ve kendisine kefil olmaya hazır olduğunu bildirir. Baro başkanı polis teşkilatı müdür yardımcısına gönderdiği yazıya kibar fakat kesin bir ret cevabı alır. Zaten, soruşturma tamamlandı ve dava dosyası Adalet Bakanına gönderildi diye yazıyordu ayrıca cevap mektubunda.

Dört aylık bir süre daha geride kalır. 21 Ekim'de, Anna'nın Moskova'da kalan kocası taşradaki bir arkadaşına şöyle yazacaktı: "*Bu işin Kasım'da biteceğini umuyoruz... Erkek kardeşimizin durumu iyi... İç pazarlar konusunda önemli bir çalışma yapıyor... Şu ana kadar bu konuyla ilgili belge topladı ve şimdi artık yazıyor. Kitabını bu dava sonuçlanmadan önce bitiremeyeceğinden korkuyor.*"

Ulyanov ve diğer sanıkların eyleminin ağır bir suç olmadığını düşünen Adalet Bakanı dosyayı mahkemeye göndermez, olayı polis teş-

kilatıyla anlaşarak idari yoldan çözer. Zaporojet dışında diğer sanıklar üç yıllık bir süreliğine Doğu Sibirya'ya sürgüne gönderilir. Polisin gözünde başlıca suçlu olarak görünen Zaporojet'e beş yıl verilecekti. Bakanlık kararı gereğince cezaevinden çıkacağını öğrenen Ulyanov şöyle der: "*Çok yazık. Çalışmamı bitirmek için zamanım olmadı.*"

VI
SİBİRYA'DA

Açıklanan karar Ulyanovlara rahat bir nefes aldırır. Çok daha ağır bir mahkûmiyet bekleniyordu. Anna anılarında böyle yazacaktı. Bayan Ulyanov kuşkusuz üzgündü. Volodya'sı için Sibirya zor bir sınav olacaktı, oğlu buna dayanamazdı, özellikle de Sibirya'da yalnız bırakılırsa. Bu nedenle, Bayan Ulyanov oğluna eşlik etmeye, sürgün yıllarında oğlunun yanında kalmaya karar verir. Tutuklu kafilesi sürgün yerine jandarma müfrezesi eşliğinde dönem dönem gönderiliyordu. Bayan Ulyanov öncelikle sağlığını gerekçe gösterdiği oğlunun kendi yolculuk masraflarını üstlenerek yönetmeliğin belirlediği kurallara göre gönderilecek kafile dışında kalması için girişimde bulunur. Oğluna bu ayrıcalık tanınır. Ayrıca, yine sağlık gerekçesiyle oğlunun iklim şartları nispeten yumuşak ve ılımlı olan bir bölgeye gönderilmesini sağlar.

14 Şubat 1897'de serbest bırakılan Ulyanov bütün günü annesi ve iki kız kardeşiyle geçirir. "Nişanlı" Yakubova yaşlı gözlerle, sevinç ve mutlulukla dolu koşarak gelir. Krupskaya aralarında yoktu, o hala cezaevindeydi.

Aynı cezaya mahkûm edilen Martov için, annesi kişisel ilişkileri sayesinde, sürgün öncesi üç gün boyunca Petersburg'da kalması için izin alır. Bayan Ulyanov hemen polis teşkilatı müdürüne oğlu için de benzer bir rica dilekçesi gönderir. Bir anneye tanınan hakkın diğer bir anneden esirgenemeyeceğini, aynı zamanda serbest bırakılan tutuklulara aynı muamelenin yapılması gerektiğini düşünen polis müdürü Bayan Ulyanov'un isteğini kabul eder.

Ulyanov bu süreyi yoldaşlarını görmek için değerlendirir. Cezaevinden henüz yeni çıkmış "eskiler" ve onlar cezaevindeyken yerlerini

dolduran "gençlerin" katıldığı bir toplantı düzenlenir. Toplantıda görüş ayrılığı çıkar. "Eskiler" gençleri işçi sınıfının ekonomik çıkarlarına öncelik verdikleri, politik mücadeleyi savsakladıkları gerekçeleriyle eleştireceklerdi. Devrimciler "ekonomist", başka bir deyişle oportünist olmuşlar, Marksist öğretiye ihanete hazır hale gelmişler, işçileri Çarlığa ve kapitalizme karşı mücadeleye yönlendirmek yerine, yardım kurumları, gelir gider hesaplarıyla ve kreşlerle uğraşıyorlardı. İlk başarısız girişime rağmen, gazete çıkarma düşüncesinden vazgeçilmemişti. Özellikle Ulyanov bunu her zamankinden daha fazla istiyordu. Çıkarılması düşünülen gazetenin içeriğinin ele alındığı bir sırada, son derece sert bir tartışma yaşanır. Ulyanov her zamanki gibi kesin kararlıdır, gazete onun ve yazı işleri ekibindeki arkadaşları tarafından hazırlanan programda belirlendiği gibi, sosyal devrime hizmet etmeli ve işçileri mücadeleye çağırmalıydı.

"Nişanlı" rolündeki Yakubova, Ulyanov'a duyduğu derin saygıya rağmen, ona şiddetle karşı çıkar. Yakubova kızgınlıktan gözü dönmüş bir halde, bağırarak, gazetenin öncelikle işçilerin doğrudan menfaatleriyle ilgilenmesi, onların düşünce ve istemlerini yansıtması gerektiğini söyleyecekti. Toplantıya katılanlardan biri olan Anna daha sonra anılarında şöyle yazacaktı: "*Yakubova'yı bu durumda görmek beni çok şaşırtmıştı. Onun devrimci davaya ne kadar bağlı olduğunu, cezaevinde kaldığı süre boyunca erkek kardeşimle büyük bir titizlikle ilgilendiğini biliyordum. Gençlere göstermek istediği sapma tehlikesi bana abartılı görünüyordu.*" Şurası bir gerçek ki, kötü bir dönemde bölünüyorlardı.

Ulyanov annesinin bu yaşta kendisiyle Sibirya'ya gelmesinin tam bir çılgınlık olacağını düşünüyordu. Annesini ikna etmeyi başarır. Böylece, annesinin sağlığı konusunda endişelenmeyecekti. Zaten, Nadya cezaevinden çıkar çıkmaz evleneceklerdi ve Nadya tüm sürgün süresince yanında kalacaktı (Nadya Krupskaya'nın da aynı uygulamayla karşılaşacağını ummak için tüm nedenler mevcuttu).

Polis Ulyanov'a birkaç gün Moskova'da ailesinin yanında kalması için izin verir. Ulyanov 22 Şubat'ta Sibirya'ya doğru yola çıkar. Trene serbest yolcu olarak biner (jandarma eşliğinde değil). Tulo'ya kadar an-

nesi ve iki kız kardeşi ona eşlik eder. Yolculuk sorunsuz geçer. 2 Mart'ta buzla kaplı Obi'yi arabayla geçtikten sonra Ulyanov annesine şunları yazar: "*İnsanı çileden çıkaran bir yavaşlıkta yol almamıza rağmen, düşündüğümden daha az yoruldum... Bu durum bana olağandışı göründü, zira eskiden, Samara ile Petersburg arasında yaptığım üç günlük yolculuk sonrası dayanacak halim kalmıyordu. Bu kez, yolculuktan eskisi kadar yorulmama nedenim, istisnasız her gece çok rahat uyuduğumdan olsa gerek. Kendimi çok sakin hissediyorum. Durumunun belirsizliğinden kaynaklanan tüm sinirimi Moskova'da bıraktım. Sağlığım iyi.*"

4 Mart'ta Ulyanov zorunlu ikamet edeceği bölgenin başkenti Krasnoyarsk'a varır. Ulyanov, şehrin polis yetkililerine kendisini tanıttığında, yetkililerin karşılarındaki bu siyasi sürgünü ne yapacaklarını veya nereye göndereceklerini bilmediklerini anlar. Krasnoyarsk polis teşkilatı Irkutsk bölgesi genel valisine bu konudaki emirlerini sorar. Bu arada yapılacak tek şey Krasnoyarsk'ta beklemekti. Ulyanov'un da istediği zaten buydu.

Ulyanov şehirdeki zengin bir tüccarın 18. yüzyıldan beri yayınlanmış en önemli Rus dergilerinin tüm sayılarını da içeren büyük bir kütüphaneye sahip olduğunu öğrenir. Ulyanov bu yerli Karun'u görmeye gider. Ulyanov'u içtenlikle karşılayan bu varlıklı kişi, ona kitap hazinesini gösterir ve istediği zaman ziyaretine gelebileceğini söyler. Ve elbette, Ulyanov vakit kaybetmeksizin Petersburg ve Moskova'da yayınlanan gazete ve dergilerin düzenli geldiği belediye kütüphanesiyle de ilişki kurar. Biraz düş kırıklığıyla annesine şöyle yazar: "*Yayınlar buraya on iki gün gecikmeli geliyor. Haberleri bu kadar geç öğrenmeye alışamadım.*"

Bu arada, arkadaşlarının da içinde olduğu tren şehre gelir. Tren istasyona girdiğinde, Ulyanov'un sürgünleri taşıyan vagonun duracağı peronda beklemesi kararlaştırılmıştı. Sürgünler trenin pencerelerinde olacaklar, böylece karşılıklı bilgi alışverişinde bulunabileceklerdi. Sürgünler arasındaki Martov anılarında, muhafız takımı subayının, tren istasyona girdiğinde sürgünlerin pencerelere yaklaştırılmaması için askerlere kesin emir verdiğini yazacaktı. Subayın kesin emrine rağmen,

trendeki sürgünler pencereleri indirip peronda bekleyen Ulyanov'la el sıkışmayı başarırlar. "*Subay öfkeyle bağırmaya başladı. Jandarmalar Ulyanov'u yakalayıp dışarı çıkardılar*" diye yazacaktı Martov daha sonra anılarında. Ulyanov hemen serbest bırakılır.

Sürgünler birkaç gün Krasnoyarsk'ta bir depoda bekletilir. Ulyanov bir türlü görüşemediği Fedoseyev'in de sürgünler arasında bulunduğunu öğrenmişti. (Fedoseyev cezaevinden sürgün için bırakılmıştı, yeniden tutuklamak için geri götürülüyordu.) Ulyanov Fedoseyev'i görmek için büyük istek duyuyordu. Bir şekilde temin edilen görkemli bir palto ve kürkten yapılmış bir kalpak sayesinde Ulyanov'a sürgünlerin bagajlarını almaya gelen arabanın patronu süsü verilir. Ulyanov'un burjuva ve varlıklı görünüşünden şüphelenmeyen nöbetçiler ona hiçbir şey sormazlar ve cezaevine girmesine izin verirler. Bu durum için, sürgünlerin "giysi temsilciliğine" terfi eden Fedoseyev kaldıkları deponun girişinde Ulyanov'u bekler. Arabaya yükleme yapılırken, Ulyanov Fedoseyev'le yeteri kadar uzun süre konuşur.

Konvoy şehirden ayrıldıktan sonra, hayat yeniden tekdüze bir hal alır. Vali'nin kararı gecikmişti. Ulyanov'un canı sıkılmaya başlar. Her gün evine gittiği tüccarın kütüphanesinde incelediklerini çok daha az ilgi çekici bulur. Kısacası, çalışmak için büyük bir istek duymuyor gibi görünüyordu. Hava güzel -gerçek bir ilkbahar- olduğu için sürekli gezinti yapıyor ve fazlasıyla uyuyordu.

Nihayet, Ulyanov'a 22 Nisan'da Minussinsk kazasına bağlı Şuşenkoy köyünde ikamet edeceği bildirilir. Bu ismi ilk kez duyan Ulyanov bilgi edinir. Ulyanov'a şunlar söylenir: Şuşenkoy'da iklim mükemmeldir. Havası o denli güzeldir ki, İtalya Sibiryası diye adlandırılır. Yakınında yüzmek için bir Irmak, avlanmak için bir orman ve çevresinde istendiği kadar dağcılık yapmaya elverişli dağlar vardır. Edindiği bu bilgilerden pek hoşnut olan Ulyanov valizlerini hazırlarken bir şiirin ilk dizelerini okur:

Şuşa'ya, Sayans tepeleri eteğine...

O kadarla yetinecekti.

Gerçekte ise, Şuşenkoy köyü hiç de ona anlatıldığı gibi bir yer de-

ğildi. Ulyanov bu köyde iki ay kaldıktan sonra, burayı şöyle tasvir edecekti: "*Birçok kirli ve tozlu sokaktan oluşan büyük bir köy... Tam bir bozkır; ne bahçe ne de yeşillik var. Hayvan gübresini besi yemi olarak kullanmayıp doğrudan doğruya köyün sınırına döküyorlar. Bu yüzden etrafı gübreyle çevrili köyün dışına çıkmak için belirli bir gübreli alandan geçilmek zorunda... Köyün diğer tarafında, bir buçuk verst* uzaklıkta bir 'orman' var. Bu çok kötü ve küçük ormanda o kadar çok ağaç kesilmiş ki, doğru dürüst bir gölge bile yok (buna rağmen, bu ormanda çok çilek bulunuyor). Bugüne dek hiç gitmediğim Tayga en azından otuz veya kırk verst uzaklıkta. Elli verst uzaklıktaki dağlar sadece uzaktan seyredilebiliyor, elbette, eğer bulutlarla kaplı değilse.*"

8 Mayıs'ta Ulyanov iki jandarma eşliğinde Şuşenkoy'a ulaşır. Jandarmalar Ulyanov'u köydeki tüm polis teşkilatının tek temsilcisi yaşlı bir emekli subaya teslim eder. Polis temsilcisi köye gelişini not ettiği Ulyanov'u yaşamını istediği gibi düzenlemesi için serbest bırakır.

Ulyanov, köydeki en zengin köylülerden birinin evine yerleşir. Sokağa bakan beş pencereli, tahtadan yapılmış bu küçük evin birçok odası vardı. Köyün papazı her ne pahasına olursa olsun bu evde oturmak istediğine göre, muhtemelen bu ev yeteri kadar konforluydu. Ulyanov barınma, beslenme ve giysilerinin yıkanması için ayda sekiz ruble ödeyecekti. Bu miktarın çok fazla olduğu, daha ucuza barınılabileceği düşünülüyordu. Fakat Ulyanov bu şartları tereddüt etmeden kabul eder. Sekiz ruble, politik sürgün olarak devletten tam da bu miktarda ödenek alacaktı. Kısacası, gereksinimleri devlet tarafından sağlanacak diye düşünüyordu. Paraya değin pek de endişelenecek bir durum yoktu. Ulyanov, Petersburg'dan ayrılmadan önce, çıkarılacak yeni Marksist dergide işbirliği konusunda derginin yönetimini üstlenen Struve ile anlaşmıştı. Aynı zamanda, iyi ödeme yapılan yabancı eserlerin tercümesi için ona söz verilmişti. Hem sonra, sadece onun için yaşayan ve oğlunun sürgün yıllarını mümkün olduğu kadar az sıkıntıyla geçirmesi için kendini her şeyden yoksun bırakacak bir annesi vardı.

* 1 verst = 1067 metre (Ç.N.)

İki penceresi de sokağa bakan oda büyük ve temizdi. Duvarlar badana ile boyanmış, zemin Sibirya usulü örülmüş halılarla kaplanmıştı. Yemekler sade fakat boldu. Krupskaya anılarında şöyle yazar: "*Vladimir İlyiç için her hafta bir koyun kesiliyordu. Vladimir bitinceye kadar gün be gün bu etle besleniyordu. Et bittiğinde yeniden alınıyordu. Ya da hizmetçi kız bir hafta yetecek miktarda eti kıyma haline getiriyordu. Bu iş böylece sürüp gidiyordu. Süt ve ekmek sınırsızdı.*"

Ulyanov, Sibirya'da yapacağı çalışmaya hazırlık için yararlanacağı kitapları Moskova'dan ve Petersburg'dan getirtiyordu. Çok kitap getirtmişti, ama yine de yeterli değildi. Daha fazla kitaba, hatta dergi ve gazetelere ihtiyacı vardı. Kendi deyişiyle, gazetesiz yaşayamazdı. Struve ile bir anlaşma yapmayı düşünür. Kız kardeşi Anna'ya şöyle yazar: "*Lütfen Struve'ye bana ödenecek ücretten birkaç on rubleyi kitap olarak göndermesini söyle.*"

Ulyanov, ilk önce bu bölgeyi ve bu bölgede yaşayan insanları tanımak ister. Köyde, köyün papazı ve birkaç toprak ağasının temsil ettiği "seçkinler" ilişkide oldukları çevreler dışındayken zamanlarını sarhoş oluncaya kadar içki içerek ve kâğıt oynayarak geçiriyorlardı. Ulyanov "seçkinler" grubuna sofra arkadaşı olarak kabul edilen köyün öğretmenini daha ilk karşılaşmalarında son derece sevimsiz bulmuştu. Ulyanov, kısa sürede köydeki yoksul ve orta halli birçok köylüyle yakın ve kalıcı dostluklar kurar. Şuşenkoy köyünde Ulyanov dışında iki sürgün daha vardı. Bunlardan biri, karısı ve altı çocuğu yanında kalan Polonyalı bir aydın, diğeri Baltıklı, Petersburg'da işçilik yapmış biriydi. Daha sonra, Polonya asıllı sürgün onun avcılık arkadaşı olacak, diğer sürgün ona ödünç kitaplar verecek, ufak tefek yardımları dokunacaktı. Ulyanov, alışveriş yaptığı kişiler arasında, kendisine mürekkep ve kâğıt tedarik eden mütevazı bir bakkalın diğerlerinden farklı olduğunu görecekti. Eğitimsiz olduğu açıkça belli olan bu bakkal iyi bir insan, aynı zamanda yardımsever ve dürüsttü. Başlangıçta, yeni müşterisine aval aval bakıp durur. Bir gün, şu soruyu sorar: Bir sürgün tam olarak nedir? Amacını elinden geldiğince anlatmayı deneyen Ulyanov, karşısındakinin son derece iyi niyetli olduğunu görür ve ken-

disiyle sık aralıklarla görüşür. Ulyanov onu şaka yollu "asalak" diye adlandırır ve ona muhasebe dersleri verir. Ulyanov'a gazeteleri okumak için gittiği Belediye dairesinde tanıdığı memur politikayla ilgili sorular sorar. Ulyanov, önceleri kuşkuyla yaklaştığı bu memuru samimi bir ilişki sonrası devrimci saflara kazanır.

Köyün en iyi avcısı Stroganov adlı köylü onun iyi bir arkadaşı olacaktı. Ulyanov doğayla ilişkisinde, uzun süre önce Kokuşkino'da zorunlu ikameti sırasında bir tür saplantıya dönüşen av tutkusunun yeniden ortaya çıktığını hissedecekti. Stroganov Ulyanov'a Sibirya Taygasında rehberlik eder ve ülkedeki avcılara özgü yöntemleri öğretir. Balık avlamak için de Ulyanov'a eşlik eden Stroganov'un anlatımına göre, Ulyanov beceriksiz ve de dikkatsiz bir balık avcısıydı. Stroganov birlikte gittikleri gece yapılan bir balık avını daha sonra şöyle anlatır: "*Irmağın kıyısında bizden başka kimse yoktu. Balığın olta iğnesine takılmasını beklerken, Ulyanov kendini düşüncelerine öylesine kaptırmıştı ki, ona sorduğum hiçbir soruya cevap vermiyordu.*" Arkadaşını düşüncelerinden uzaklaştırıp gerçeğe döndüremeyen köylü kesin etkili bir yönteme başvurur. Yakaladığı bir yılanbalığını hissettirmeden Ulyanov'un gömleğinin altına atıverir. O anda, korkuyla "*Bir yılan! Bir yılan!*" diye bağırmaya başlayan Ulyanov daldığı derin düşüncelerden tamamen uzaklaşır.

Ulyanov Şuşenkoy'a mevsimin en canlı döneminde, ilkbahar sonunda gelmişti. Cezaevinde kaldığı uzun aylar sonrası, soluduğu havanın, güneşin parlaklığının, uyanan toprağın kokusunun aniden başını döndürdüğünü hisseder. Şuşenkoy'da geçirdiği ilk iki haftanın sonunda annesine şöyle yazar: "*Neredeyse tüm zamanımı gezinti yaparak geçiriyorum.*" Kız kardeşi onun istediği kitap bölümlerini Moskova Kütüphanesi'nden kopyalayıp hemen göndermişti. Kız kardeşine teşekkür eden Ulyanov ayrıca şunları yazar: "*Gönderdiklerinden sonbahardan önce yararlanabilmem küçük bir olasılık. Şu anda gezinti yaparak vakit geçiriyorum, başka bir şey yaptığım yok.*" Ulyanov açık havada geçirdiği bütün günün sonunda eve dönüyor, akşam yemeğini yedikten sonra da yatıyordu. Ailesine bile mektup yazmaya fazla ihtiyaç duymuyordu.

Annesi kendilerine yeteri kadar yazmadığı için oğluna sitemde bulunur. Ulyanov annesine şu cevabı yazar: "*Her hafta yazıyorum. Daha sık yazmak için elimde gerçekten yeterli konu yok.*"

Haziran ve temmuz aylarında çok güzel geçen havalar ağustosta bozulur. Sonbaharda yağan sonu gelmez ince yağmurlar onu evde alıkoyar. Kitaplarını yeniden açar ve Struve'un dergi için ondan istediği makaleyi yazmaya başlar.

Eylül ayında, birçok yoldaşın kaldığı, yetmiş verst uzaklıktaki Tessinskoy'da birkaç gün geçirmek için izin alır. Martov bu yoldaşlarının arasında değildi. Onu çok daha uzağa, ulaşımın zor olduğu ücra bir yere, Turuçhansk köyüne göndermişlerdi. Tessinskoy için yola çıkan Ulyanov, önce çok sayıda sürgünün ikamet ettiği Minussinsk'te durur. Buradaki sürgünlerle tanışır. Ulyanov'un bu karşılaşmadan geriye kalan çok iyi anıları yoktur. Annesine şöyle yazar: "*Hemen hemen bütün sürgünleri gördüm. Minussinsk'te yaşamak yerine sadece birkaç gün geçirmeyi tercih ederim.*" Sürgündeki halkçılar ondan hoşlanmaz, kafalarını iki yana sallayarak şöyle derler: "*Sürgün yerine kendi masraflarını ödeyerek giden bir devrimci?*"

Bu arada, Şuşenko yerlileri kış hazırlıklarına başlıyordu. Çift pencere aralıkları tıkanıyor, kışlık elbiseler çıkarılıyor, sobalar yakılıyordu. Ulyanov şiddetli soğukların gelişini pek endişe duymaksızın bekliyor, son güneşli günlerin tadını çıkarıyordu. Annesine şöyle yazar: "*Bu yıl hiç de nadir olmayan güzel sonbahar günlerinde ormanda ve kırlarda geziniyorum.*" Ulyanov, can sıkıntısının içini kaplamaya başladığını annesine itiraf etmeye çekiniyordu. Dünyadan yalıtılmış, gündelik faaliyetlerden koparılmış olmak duygusu gittikçe çekilmez bir hal alıyor, tüm çabası içini kemiren üzüntü verici yalnızlık duygusunu içinden çekip çıkaramıyordu.

Ulyanov, ekim ayı başlarında Nadya Krupskaya'nın üç yıl sürgün cezası aldığını, sürgün yeri olarak Minussinsk'e gönderilmek istediğini öğrenir. Gerçekten de, genç kız hakkındaki karar açıklandığında Adalet Bakanlığı'na bir dilekçe gönderir. Dilekçesinde şunları yazar: "*Evleneceğim kişi Vladimir İlyiç Ulyanov Enisey bölgesi, Minussinsk kazası,*

Şuşenkov köyünde ikamet etmektedir. Sürgün yeri olarak nişanlımın yanına gönderilmemi saygıyla rica ederim."

Müracaatına olumlu cevap alan Krupskaya, ocak ayının ikinci yarısında yolculuk hazırlıklarına başlar. Bayan Krupskaya kızını göndermeye razı olmaz, ona eşlik eder. Nadya, önce, gelecekte kayınvalidesi olacak Bayan Ulyanov'u görmek için Petersburg'dan Moskova'ya gider. Bayan Ulyanov Nadya'yı sevecenlikle karşılar, onu erzak, pasta ve çörekle adeta boğar, ona Vladimir için çok sayıda paket verir. Anna Nadya'ya karşı kibar ve biraz ihtiyatlıydı. Anna erkek kardeşine aşırı düşkündü, ona karşı sahiplenme duygusu yanında biraz da baskıcıydı. Anna kendi yerine bir başkasının erkek kardeşinin yanında olmasını, onun endişelerini paylaşıp, acılarını dindirecek olmasını kabul etmekte güçlük çekiyordu. Nadya'ya bir kadın gözüyle de bakan Anna onu "*çiroz gibi zayıf*" bulur. Kötü niyetli bir zevk duyan Anna, izlenimini erkek kardeşine aktarmaktan kendini alamaz.

Bayan Ulyanov'un oğlu için hazırladığı onca koliden başka, Nadya da nişanlısına bir kütüphane dolusu kitap götürüyordu. Ulyanov, "*Nadya'ya getirmesi için olabildiğince çok şey vermek gerekiyor diye düşünüyorum. Bana mümkün olduğu kadar para gönder*" diye yazacaktı annesine.

Evlendiğinde bütçesi büyük ölçüde genişleyecekti. Başka bir şey daha vardı. Ulyanov, Struve'nin dergisi için söz verdiği yazıların karşılığında alacağı paraya bir hayli bel bağlamıştı. Fakat dergi hükümetçe kapatılmıştı, bu yüzden söz konusu gelir kaynağı da kurumuştu. Gerçi Struve Ulyanov'a büyük bir tercüme işi bulmuştu, (Struve Ulyanov'la ilişkide kalmaya çok önem veriyordu. Struve'ye göre Ulyanov'la işbirliği yapmak yararlı olacaktı.) fakat bu tercümenin bitirilmesi birkaç ayı bulacaktı. Oysa onun paraya hemen ihtiyacı vardı.

Bayan Ulyanov'un oğluna ihtiyacı olan paradan muhtemelen daha fazlasını gönderdiğini söylemek gereksiz.

Mayıs'ta, bir akşam, Nadya annesiyle Şuşenkoy'a gelir. Nişanlısıyla otuz aylık bir ayrılıktan sonra, ilk karşılaşmalarını bırakalım Nadya anlatsın: "*Vladimir İlyiç ava gitmişti. Bagajlarımız yanımızda eve girdik...*

Ailenin tüm üyeleri ve komşular bizi incelemek ve sorular sormak için eve doluştu. Nihayet, Vladimir İlyiç geldi. Uzaktan odasında ışık yandığını görür. Onu karşılayan ev sahibi, bir sürgünün sarhoş halde odasına girdiğini ve kitaplarını karıştırdığını söyler. Vladimir İlyiç hızla eve yaklaşırken eşikte beni gördü. O gece uzun süre konuştuk."

Karşılıklı birbirlerine bakarlar. Nadya gerçekten de çok zayıf ve solgundu. "*Anna haklıymış, sağlığına dikkat etmesi gerekecek*" diye düşünür Ulyanov. Genç kız ise, karşısındakini "*son derece sağlıklı*" görür. Yaşlı anne Krupskaya şaşkınlığını gizleyemez ve Ulyanaov'a şöyle der: "*Eh, adamakıllı şişmanlamışsınız.*"

Ulyanov ev sahibiyle Nadya ve annesinin kendi odasının yanındakine yerleşmesi için anlaşır ve canla başla evlilik hazırlıklarına başlar. Zira yetkililer Nadya'ya bir ön koşul öne sürmüştü: Eğer hemen evlenmezse, ilk başta belirlenen sürgün yerine gönderilecekti.

İşlemler onun isteminden bağımsız olarak uzun süre sürüncemede kalır. Yaklaşık bir yıldır Şuşenko'yda ikamet etmesine rağmen, Ulyanov'un dosyası hala yerel yetkililerin eline ulaşmamıştı. Varlığından sanki haberdar değillerdi. Krasnoyarsk cezaevi müdürlüğüne başvurmak gerekti. Bu süre içerisinde nişanlılar rahat bırakılmıştı.

Birkaç gün süren yağmur ve rüzgâr sonrası tüm güzelliğiyle yeniden görünen ilkbahar, yerini daha da güzel bir yaz mevsimine bırakacaktı. Güzel havaların tadını çıkaran anne, kız Krupskayalar ve Ulyanov'un çok mutlu oldukları görülür. Özellikle Nadya her haliyle durumundan hoşnuttu. Nadya'nın 14 Haziran'da başka bir deyişle, Şuşenkoy'a gelişinden üç hafta sonra Bayan Ulyanov'a yazdığı mektubu okuyalım:

"*Sevgili Mari Aleksandrovna,*

Volodya değirmenciyle bilmem hangi ev veya inek hakkında kendini heyecanlı bir konuşmaya kaptırmış halde yanımda oturuyor, ben de size bu kısa mektubu yazıyorum. Günler birbirine benziyor, dışarda önemli hiçbir olay yok. İklime öylesine alıştım ki, kendimi oldum olası burada yaşamış gibi hissediyorum. Burada yaz mevsiminde bile çok iyiyiz. Her akşam yürüyüşe çıkıyoruz. Annem evden fazla uzaklaşmıyor, fakat bizim çok uzaklara gittiğimiz oluyor. Akşamları burada hiç

nem yok, gezinti yapmanın tadına doyulmuyor. Çok sivrisinek var, onlardan korunmak için sivrisineklik hazırlamak zorunda kaldık. Neden sivrisineklerin özellikle Volodya'ya saldırdığını bilmiyorum. Bu aralar Volodya sadece balık avlamaya gidiyor. Bir defasında, Volodya, tüm gece boyunca Enise ırmağının diğer tarafında lota (gelincik balığı) yakalamaya çalıştı. En küçüğünden olsa bile, tek bir balık yakalayamadı. Atık lota balığının adını bile anmıyoruz. Enise'nin güzel olan diğer yakasına bir kez birlikte gittik ve orada her türlü macerayı yaşadık. Çok güzeldi. Şimdi havalar sıcak. Bundan böyle, her sabah yüzmeye gitmeyi düşünüyoruz ve bunun için saat altıda kalkmak gerekiyor. Bu sabah yüzdük, fakat bunu sürekli yapabilecek miyiz bilmiyorum. Genel olarak, gerçek bir tatil yaşamı sürdürüyoruz."

Nadya'nın söylemediği bir şey vardı, bütün zamanlarını gezintiyle geçirmiyorlardı. Nadya Petersburg'dan ayrılmadan önce, Struve'nin ona Rusça tercüme için verdiği Sidney ve Beatris Veb'in kaleme aldığı "Sendikacılığın Kuram ve Uygulaması" adlı kitabı nişanlısına göndermişti. O dönemde, Ulyanov'un İngilizcesi çok iyi değildi. Muhtemelen, Nadya bu durumu Struve'ye bildirmişti. Meslektaşıyla iyi ilişkiye önem veren Struve Nadya'ya, Ulyanov çok iyi derecede İngilizce bilmiyor olsa bile, bundan endişelenmemesi gerektiğini, söz konusu kitabı rahatlıkla Almanca baskısından, aslıyla karşılaştırıp, gerekiyorsa düzeltmeleri yaptıktan sonra tercüme edebileceğini söyler. Ulyanov kitaba şöyle bir göz atar ve üzerinde çalışmayı İngilizce'ye hâkim gibi görünen nişanlısı gelinceye kadar ertelemeyi uygun görür. Tercüme 15 Ağustos'a kadar bitirilmeliydi. Mayıs ayındaydılar, daha fazla gecikmeden, ciddiyetle işe koyulmalıydılar. Nadya ellerindeki eseri yüksek sesle İngilizce okumaya başlayınca, Ulyanov ona bir hayli endişeli bakar ve şöyle der: "*Tuhaf, kız kardeşimin bir İngilizce öğretmeni vardı, bu bayan hiç de böyle telaffuz etmiyordu...*" Genç kız üstünde durmaz. Çalışmaya devam ederler.

Bir kez daha, Ulyanov bir tür rekor kırar. 15 Temmuz'da Ulyanov Anna'ya şöyle yazar: "*Nadya ile yaptığımız yaklaşık bin sayfalık tercümeyi temize çekiyoruz. Bu işten bıktım. Çok önemli bir kitap, bu yüzden*

ilginç bir çalışma oldu." Bu arada. 10 Temmuz'da evlenirler. Balayını, tercüme üzerinde son düzeltmeleri yaparak geçirirler. Tam olarak belirlenen günde, 15 Ağustos'ta el yazmalarını içeren paket postaya verilir.

Ulyanov söz konusu tercümeyi bitirmek üzereyken, aniden baş gösteren şiddetli bir baş ağrısına tutulur. Şuşenko'yda dişçi olmadığından, Ulyanov birkaç günlüğüne Krasnoyarsk'a gitmek için bölge valisinden izin ister. Beklenen izin bir ay sonra gelir. Artık dişçiye ihtiyacı olmamasına rağmen Ulyanov bu fırsatı değerlendirmek ister. Nadya, Bayan Ulyanov'a gönderdiği mektupta şunları yazar: "*Ulyanov, başlangıçta Krasnoyarsk'a gitmeyi düşünmüyordu, fakat daha sonra düşüncesini değiştirdi. Bana gelince, Ulyanov yolculuğa çıkacağı için çok sevindim. Şuşa'da tamamen uyuşmuştu, düşünceleri tazelenecek, insanlar görecekti. Bu yolculuğa çıkacağı için öylesine mutluydu ki, bir önceki gün bir kitap kapağı bile açmadı.*" Ulyanov valizini hazırlamakta olan genç eşine heyecanlı bir şekilde birçok tavsiyede bulunur. Özellikle akşamları kapıyı ve pencere kepenklerini iyice kapatmayı unutmamalıydı. Nadya aynı mektuba şunları da yazar: "*Güvenliğimizden fazlasıyla endişe ediyordu. Aynı köyde sürgün olarak kalan Oskar'dan geceleri bizim evde yatmasını istemiş, bana da silah kullanmayı öğretmişti. Bir gece önce çok az uyumuştu, sabah araba onu almaya geldiğinde onu güçlükle uyandırdım. Öylesine neşeliydi ki, gerçek bir zafer şarkısı söylemeye başladı.*"

Yalnız kalan evli genç kadının hissettikleri farklıydı. Nadya küçük görümcesi Maria'ya "*Volodya Krasnoyarsk'a gitti. Yaşam tamamen farklılaştı, onun yokluğunda akşamları aniden bir boşluk oluştu*" diye yazar. Kocasının dönüşünü bekleyen Nadya yapacaklarını belirler: 1. Elbiselerinin onarılması, 2. İngilizce'yi doğru telaffuz etmek (Volodya'nın gözlemini unutmamıştı.), 3. Okumaya başladığı kitabı bitirmek. Yapacaklarını Maria Ulyanov'a mektupla bildiren Nadya, aynı mektupta "*Şu anda yemek yapıyorum*" diye yazmayı da ihmal etmez. Marksist bir militan olan Nadya, aynı zamanda mükemmel bir ev kadınıydı. Politikayla ilgilenmeyen annesinin yönetiminde dağ çileği likörü ve salatalık salamurası hazırlıyordu.

Ulyanov'a bir hafta süre için izin verilmişti. Krasnoyarsk'ta birkaç sürgünle görüşür, halk kütüphanesine gidip notlar alır ve yolculuk öncesi kayınvalidesinin hazırladığı listedeki giyim ve ev eşyalarını içeren bir yığın paketle, bir haftalık bir gecikmeyle, on beş gün sonra geri döner. Bir çift de buz pateni ayakkabısı getirmişti.

Ulyanov'un doğasında her fırsatta ortaya çıkan sporcu bir yan vardı. Büyük bir tutkuyla Şuşenko'yda buz pateni yapar. Irmağın buzla kaplı bir bölgesi yine onun girişimiyle paten pistine dönüştürülür ve buz pateni gösterileri başlar. Nadya Anna'ya şunları yazar: "*Volodya hayran olunacak kadar güzel buz pateni yapıyor. Gerçek bir sporcu gibi, kayarken ellerini ceketinin ceplerine bile sokuyor. Ben buz pateni yapmayı hiç bilmiyorum. Bütün gayretimi oturmam için getirilen koltukta sergiliyorum.*" Gösteri için toplanan köylüler Ulyanov'un hünerlerini hayranlıkla izler, genç eşine şaka yollu takılırlar. Krupskaya'nın annesine gelince, ilk denemede, henüz adımını atmışken düşer, buz üzerine boylu boyunca uzanır. O günden beri hiç hoşlanmadığı bu mekândan uzak durur.

Noel yaklaşıyordu. Ulyanov Noel'i Nadya ile Minussinsk'te sürgün arkadaşlarının yanında geçirmeye karar verir. Yetkililer bu isteğe olumlu cevap verir. Göründüğü kadarıyla, yerel yetkililer Ulyanov'a sürgün süresince genellikle saygılı davranmışlardı. Eski bir Minussinsk polisi anılarında Ulyanov'la ilgili şunları yazacaktı: "*Davranışlarıyla saygı uyandırmayı biliyordu, aynı zamanda anlaşılır, onurlu ve her türlü bayağılıktan uzaktı.*"

Minussinsk'teki sürgünler arasında Maliye Bakanlığı'nda yazman, Lepeçinski adlı seçkin bir satranç oyuncusu da vardı. Ulyanov, daha önce Lepeçinski'yle karşılıklı yazışarak oynadıkları satranç maçını kaybetmişti. Şimdi bir rövanş maçı yapmayı çok istiyordu. Rakibiyle ikinci bir maç olasılığını düşünen Ulyanov gerekli satranç taşlarını imal etmeye başlar. Nadya görümcesine, "*Özellikle, akşamları kendini yazmaktan iyice bitap hissettiğinde ağaç kabuklarını kesip satranç taşları imal ediyor. Bazen, şahın kafasını, vezirin vücudunun üst kısmını nasıl yapmalı diye bana soruyor. Satranç taşlarını doğru dürüst hatırlamı-*

yorum bile, kale ile atı karıştırıyorum, ama yine de yararlı önerilerde bulunuyorum ve küçük yontular muhteşem görünüyor" diye yazar.

Uzun bir süre sonra, Lepeçinski yayınladığı anılarında bu maçı nasıl kaybettiğini, Ulyanov'un aynı anda üç oyuncuya karşı oynamak zorunda kaldığı maçı nasıl kazandığını uzun uzadıya ayrıntılarıyla anlatır. Lepeçinski'nin anlatısında, baştan sona kadar Ulyanov'un sporcu başarısının onda yarattığı saf, fakat dokunaklı hayranlık açıkça görülür. Lepeçinski, anılarında buz pateni gösterilerini, proletaryanın gelecekteki öncüsünün buz pistine yoldaşlarını arkasından sürükleyerek, onların hiçbir zaman önüne geçmesine izin vermeksizin nasıl önce kendisinin atıldığını aynı heyecanla anlatır. Ulanov'a göre, bu alanda gerçek usta kendisine bilmediği farklı hareketleri gösteren arkadaşı mühendis Krijijanovski'ydi. Ulyanov annesine şöyle yazar: "*Farklı hareketleri öylesine istekle yaptım ki, kollarım ezik içinde kaldı ve sonraki iki gün yazamadım.*"

Akşamları, arkadaş topluluğu bir araya gelir, bir masa etrafında sonu gelmez sohbetlere dalar, şarkılar söyler. Lepeçinski'nin anılarını yeniden ele alalım:

"*Şarkılar söylediğimiz eğlencelerimize Vladimir İlyiç olağanüstü bir coşku ve hareket katıyordu. Repertuarımızdaki şarkıları söylememiz söz konusu olduğunda, bir çeşit aşırı istekle müdahil oluyor, haydi cesaret, yoldaşlar, ileri diyerek düzenleme yapıyor ve hemen ardından, kararsız itirazları bertaraf etmek için boğuk ve oldukça falsolu zayıf sesiyle dinlemekten gına getirdiğimiz bir ezginin ilk nakaratını söylemeye başlıyordu. (Sesi bas, bariton ve tenor arası bir şeydi.) Şarkının anlamlı bölümlerinin yeterince canlı söylenmediğini düşündüğünde, ateşli gözlerle, ayağını sertçe yere vurarak tempo tutuyor, ölçüyü kaçıran ve tüm müzik uyumunu bozan 'bariton türü' sesiyle diğerlerinin sesini bastırıyordu.*"

Güle oynaya yenilen Noel yemeğinde birçok kez kadeh kaldırılır. Ulyanov annesine gönderdiği mektupta şunları yazar: "*Aramızda bulunmayan annelerin sağlığına kaldırdığımız kadeh özel bir coşkuyla benimsendi.*" Yaşadıkları bu anı belki de Ulyanov'a borçluydular.

Ulyanov Şuşenkoy'daki yaşamına geri döner. Eşinin anlatımına göre, Ulyanov en küçük ayrıntıya kadar son derece düzenli ve disiplinli görünüyordu. Sabahları ve öğleden sonralarının bir bölümünde kitabı üzerine çalışıyor, daha sonra Nadya'yla gezintiye çıkıyordu. Bu sırada, anne Krupskaya ev işleriyle ilgileniyordu. Başka bir eve taşınmışlardı. Nadya anılarında şöyle yazar: "*Ev sahiplerimizin kaldığı bölümde mujikler* (Rus köylüleri –Ç.N.) *neredeyse her gün sarhoş olana kadar içiyor ve sürekli gürültü yapıyorlardı. Bu yüzden taşındık. Dört rubleye küçük bir evin yarısını ve bir bahçe kiraladık. Yeni evimizde bir aile yaşantımız oldu. Yaz aylarında ev işlerine yardımcı olacak birini bulmak olanaksızdı. Annem ve ben mutfak sobasıyla kararlı bir mücadeleye giriştik. Başlangıçta birçok kez çorbayı ateşin üzerine döktüğüm olduysa da, zamanla bu işi öğrendim. Bahçede her türlü sebze yetiştirdik. Avluyu da süs bahçesi yaptık.*"

Akşamları kitap okuyarak geçiriliyordu. "*Vladimir İlyiç genellikle ya Hegel, Kant, Fransız materyalistlerini ya da yorgun olduğu zamanlar Puşkin, Lermantov, Nekrasov'u okuyordu.*" Ulyanov pazar günleri hukuk danışmanlığı yapıyordu. Politik sürgün olarak avukatlık yapma hakkı yoktu. Bir altın madeni işçisinin patronuna karşı açtığı davayı kazanmasına yardım ettiğinden beri köylüler arasında büyük bir ün kazanmıştı. Yalnız dikkatli olmak gerekiyordu. Davacı altın madeni işçisinin mahkemeye sunduğu olağanüstü iyi hazırlanmış dava dilekçesi hâkimleri kuşkulandırmıştı. Hâkimlerin söz konusu dilekçeyi kim hazırladı sorusuna davacı "*bizim Vladimir İlyiç'imiz*" cevabını verir. Bu cevap, mahkemenin gözünde maden işçisine davayı kaybettirmek için yeterliydi.

Kış böylece geçer. Nadya 7 Mart tarihli mektubunda Maria Ulyanov'a şunları yazar: "*İlkbahar göründü. Buzlar çözülüyor, ırmak sürekli olarak suyla doluyor, aksöğütler üzerinde serçeler çekilmez bir gürültü patırtı yapıyor, sokaklarda sahiplerinin güdümünde sığırlar böğürerek yürüyor, sabahları tavukların bağırtısı herkesi uyandırıyor. Caddeler çamur içinde. Volodya gittikçe daha sık av tüfeği ve botları üzerine konuşuyor, annem ve ben şimdiden çiçek dikmekten bahsediyoruz*"

Ulyanov'un önünde Şuşenkoy'da geçireceği son bir yaz kalmıştı. 1900 yılının ocak ayında sürgün cezası sona eriyordu. Daha şimdiden yolculuk için hazırlıklara başlar, yapacaklarını tasarlar, gelecekte izleyeceği yolu belirler. Yeni bir çalışmaya kalkışmak istemiyordu. Anna'ya gönderdiği 29 Mayıs tarihli mektubunda, "*Genellikle bu aralar az çalışıyorum, yazmak için en küçük bir istek duymuyorum*" diye yazar.

Beklenmeyen bir gelişme onu yeniden yazmaya zorlar. Ablasının gönderdiği bir kitapta satırlar arasına görünmez mürekkeple yazılmış "Credo"* başlıklı bir makale bulur. Bu makalede söz konusu olan, ekonomik mücadelenin yoğunlaştırılması yönünde Marksizm'in uğradığı derin dönüşümdü. Hiçbir ödün vermeyen, hoşgörüsüz Marksizm bundan böyle yerini demokratik Marksizm'e bırakacak, Marksistler iktidarı ele geçirmek için mücadeleyi dayatmak yerine, mevcut toplumu demokratik bir anlayışla değiştirmeye çalışacaktı.

Söz konusu belgede şunlar yazıyordu: "*Rusya işçi sınıfı kendini politik bir baskı duvarının önünde buldu. Bu politik baskıya karşı mücadele olanaklarından yoksun olan işçi sınıfı sürekli olarak baskıyla susturulmaktadır... Ekonomik mücadele son derece zordur, fakat en azından mümkündür... Bağımsız bir işçi partisi tezi, ülkemizdeki topraklar için uygun olmayan bir deney girişiminden başka bir şey değildir. Rus Marksistleri için, proletaryanın ekonomik mücadelesini desteklemek ve liberal muhalefetin faaliyetlerine katılmak tek çıkış yoludur.*"

Metni okuyan Ulyanov öfkeden titremeye başlar. Cezaevinden çıktığı günden beri açıkça eleştirmeyi bıraktığı ekonomistler tarafından yayınlanan bir tür manifestoydu bu gördüğü. Ulyanov bu manifestoya karşı tüm sosyal demokrat sürgünlerle birlikte itirazda bulunmaya karar verir. Credo tezini acımasızca eleştiren bir itiraz yazısı kaleme alır. Ulyanov için proletaryanın ekonomik ve politik mücadelesi birbirinden ayrılamazdı, partinin temel görevi, burjuva toplumunun sosyalist topluma dönüştürülmesi için iktidarın alınması olarak kalmalıydı ve parti hiçbir şekilde politik mücadeleyi burjuvaziye bırakmamalıydı.

* Credo: Bir düşüncenin temel kuralları. (Ç. N.)

Minussinski bölgesinde yaşayan on beş sürgün Ulyanov'un çağrısına olumlu cevap verir, itiraz yazısını imzalar. Ulyanov ve eşi dahil toplam imza sayısı on yedidir. Çoğaltılan birçok örnek toplantıya katılamayan Martov'un da aralarında bulunduğu diğer bölgelerdeki sürgünlere gönderilir. Ulyanov'la tamamen aynı görüşte olduğunu bildiren Martov bir kopya da Potresov'a gönderir. Potresov 1896 sonunda tutuklanmış ve sürgüne gönderilmişti. Potresov Martov'a kendileriyle aynı düşüncede olduğunu bildirir. Böylece, Ulyanov'un kaleminden çıkmış "on yediler mesajı" bir bölgeden diğerine, uçsuz bucaksız Sibirya topraklarında elden ele dolaşacaktı.

Göründüğü kadarıyla, "Credo" başlıklı metnin önemi biraz abartılmıştı. Anna Elizarov 1924 yılında Lenin'in eserlerinin basımından sorumlu Lev Kamanev'e gönderdiği mektupta, söz konusu metnin başlığını bizzat kendisinin koyduğunu yazacaktı. Bu metni ona erkek kardeşinin kitaplarını satın aldığı "Credo des jeunes" (Gençliğin ilkesi) adlı kitapçının sahibi vermişti. Anna mektubunda şunları yazacaktı: "*Bu metne dair bilgiye sadece Moskova'daki kendi çevremde değil, Petersburg'da 'Rabotçe Misil'* çevresinde bile rastlamadım... Vladimir İlyiç'in bana yazdığı cevap mektubunu okuduğumda, 'Credo'nun onda büyük bir kızgınlığa neden olduğunu anladım. Vladimir'in 'Credo'ya karşı itiraz girişimini öğrendiğimde de, bu başlığı kafadan uydurduğumu, 'genç' sosyal demokratların bunu kullanmadıklarını ona mektupla bildirdim.*" Ne yazık ki, Anna'nın mürekkeple yazdıkları bozulmuş, Ulyanov da bunları okuyamamıştı. Anna'nın aynı mektubunda (Kamanev'e gönderdiği mektupta) şunlar da yazıyordu: "*Erkek kardeşim Sibirya'dan döndüğünde, bir konuşmamızda bu konuyu ele aldık. Vladimir çok şaşırmış göründü, fakat gülümseyerek şöyle dedi: Fark etmez. Yine de, itiraz etmek gerekiyordu.*"

* Rabotchaie Mşly (İşçi Düşüncesi. 1897–1902): Ekonomistlerin gazetesi. (Ç. N.)

İKİNCİ BÖLÜM

PARTİ İÇİN MÜCADELE

I

BÜYÜK YOLCULUK

Üç yıllık zorunlu eylemsizlik süresini, beynini en sıkı Marksist eleştiri silahlarıyla dolu gerçek bir askeri saldırı ve savunma silah deposuna dönüştürmek için kullanmayı bilen Ulyanov, devrimci mücadelede en öndeki yerini yeniden alır. Otuz yaşındadır, büyük bir istekle doludur, eylem tutkusu içini yiyip bitirmektedir, mücadele için hazırdır. Sibirya'daki son sürgün yılında, hatta şüphesiz çok daha öncesinde her şeyi öngörmüş, her şeyi hesaplamıştı. Çalışma planı titizlikle, en ince ayrıntıya kadar hazırlanmıştı. Şimdi yapılacak tek şey bu planı uygulamaktı.

Ulyanov Şuşenkoy'da özgürlüğü için gün sayarken, Rus devrimci çevreleri için önemli sayılacak bir olay yaşanır. Mart 1898 başlarında, Minsk'te Rusya sosyalist örgütlerinin birinci kongresi toplanır. Sadece dokuz delegenin katılımıyla yapılan küçük bir kongreydi bu. Kongre, Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin kuruluşunu açıklayan önemli bir karar alır, bir merkez komite seçilir. Kongreye katılanlar başka bir şey yapmaya fırsat bulamadan tutuklanır. Tutuklananların yeri doldurulamaz, zira bu görevi üstlenecek kimse yoktur. Fakat Rusya'da artık bir parti vardı, yöneticileri olmayan bir partiydi bu. Pekâlâ, partinin yöneticilik görevini üstlenmek, en azından geleceğini güvence altına almak Ulyanov'a düşüyordu. Ne var ki, önce teksesli ve kararlı bir yönetime sahip merkezileştirilmiş bir örgütün zorunluluk olduğu dağınık ve kuraldışı militan kitleye kabul ettirilmeliydi. Şimdilik başlıca güçlük işte buydu.

Rus İmparatorluğu'nun büyük sanayi merkezlerinde on dokuzuncu yüzyılın son on yılında ortaya çıkan işçi hareketliliği, işçi sınıfının uzun

uyuşukluk döneminden uyanıp çarlığın kesin bir yenilgiye uğratılacağı büyük devrimci savaşa hazırlandığı izlenimi yaratıyordu. Bu durum, okullardaki gençliğin ve liberal çevrelerin eskiden olduğundan daha kuvvetli biçimde sosyal demokrasiye doğru yönelmesine neden olur. Marksizm gittikçe daha fazla ilgi çekiyor, sosyal demokrat örgütlenmeler büyük kalabalıklarla tanışıyordu. Disiplin ve devrimci tecrübeden yoksun iyi niyetli bir yığın genç aydın Marksist grupları istila eder. Bağımsız hareket eden bu Marksist grupların her biri diğerlerini mücadele arkadaşı değil de rakibi olarak görüyordu. Hiç kimsenin talimatını kabul etmiyor, bağımsızlıklarına her şeyden çok önem veriyorlardı. Eylemleri tamamen yerel çerçeveyle sınırlıydı. O halde, bu taşra örgütlerinin özerklik anlayışını alt etmekle işe başlanmalıydı.

Çok daha önemli bir sorun vardı. Marksist düşüncelere yeni katılmış grupların çoğu esas olarak deneyimsiz kitlelere ulaşabilen "Legal" Marksistlerin yayınlarından aldıkları oldukça muğlak, daha doğrusu yanlış bir Marksizm düşüncesine sahipti. Sonuç olarak, belli bir yönteme göre doğrudan ekonomik kazancı dayatan gruplardaki insan sayısı, devrimci amaçlar için politik mücadeleyi savunanlardan çok daha fazlaydı. Oysa "Ekonomistler" işçi sınıfının, temel gereksinmelerini savunmak, maddi durumunu iyileştirmek için politik bir partiye ihtiyacı olmadığını, ilkyardım sandıkları, kooperatifler ve sosyal yardım kurumları gibi mesleki örgütlenmelerin yeterli olacağını düşünüyordu. Bu Marksist gruplara göre, işçilerin düşünsel düzeylerini yükseltmeye yönelik kültürel çalışmalar kimseye hesap vermeden, istendiği gibi, tamamen bağımsız olarak sürdürülmeliydi. Ulyanov'un sürgün yıllarında "Ekonomistler" bir güç olmuşlar, 1897 Ekim'inden beri sahip oldukları gazete sayesinde de etki alanlarını büyük ölçüde genişletmişlerdi.

Sibirya yolculuğundan bir gün önce "Ekonomist" eğilimin birkaç temsilcisiyle tartışma olanağı bulan Ulyanov, bu kişileri sosyalizmin baş düşmanları olarak görür. Ona göre, "Ekonomistlerle" kullandıkları aynı silahla mücadele edilmeliydi. Her ne pahasına olursa olsun, ona gerekli olan bu silah bir gazeteydi. 1895'te başarısızlığa uğrayan girişim hafızasında öylesine bir yer etmişti ki, yeniden başlamak için sabırsızlıkla yanıp tutuşuyordu. Rusya'ya döndüğünde, Rusya'daki bütün

sosyal demokratlara hitap edecek onları birleşik ve güçlü bir parti kurarak toplanmaya çağıracak ve "Ekonomistlerin" yumuşatıcı etkisini bertaraf edecek bir gazete çıkaracaktı.

Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin kurulduğu 1898 kongresinde alınan karar gereği, bu parti bir merkez yayın organına sahip olacaktı. Bu yayın çıkarma kararı haklı olarak gerçekleştirilemedi. Bu konuyla artık Ulyanov ilgilenecekti. Rusya'da böyle bir şeyin her an polis tarafından yakalanma tehlikesi nedeniyle mümkün olmadığını iyi biliyordu. Ulyanov'a göre, bu girişimin sürekliliğinin güvenliği için gazete yurtdışında basılmalı ve daha sonra gizli yollarla ülke içine sokulmalıydı. Bu durumda, kaçınılmaz olarak sürekli yurtdışında kalmak, başka bir deyişle, tüm sefaletiyle bir göçmen yaşamı sürdürmek tasarlanmalıydı. Bu perspektifin onu bir an olsun tereddüde düşürmediğini söylemek gereksiz. En kısa sürede bu iş için seferber olmak istiyordu. Karısının sürgün süresinin dolmasını beklemez (Nadya'nın yaklaşık bir yıl daha sürgünde kalması gerekiyordu). Sibirya dönüşünde hemen yolculuk hazırlıklarına başlar. Önce, yapılması gereken büyük bir çalışma vardı. Söz konusu olan, Çarlık İmparatorluğunun önemli şehirlerinde ilişki noktaları oluşturmak, muhabirler bulmak, dağıtımı üstlenecek yetenekli elemanlar örgütlemek ve de matbaa için gerekli parayı tedarik etmekti. Fakat en önemlisi, yurtdışıyla görüş birliği içinde olmak, yayınlanması düşünülen gazete için onay verebilecek tek yetkili olan Plehanov ve grubunun desteğini sağlamaktı. Bu muhtelif işleri başarmak için Ulyanov iki sürgün yoldaşını, henüz yeni serbest bırakılmış Martov ve Potresov'u yanına yardımcı olarak alır.*

Ulyanov karısının zorunlu ikamet edeceği şehir Ufa'da birkaç gün kalır, buradaki militanlarla bazı bağlantılar kurmayı da ihmal etmez.

* Martov anılarında şöyle yazar: "Sürgünde geçirdiğim son senenin bitiminde V. İ. Ulyanov'dan bana, ikimizin dışında A. N. Potresov'un da bulunduğu 'üçlü ittifak' öneren bir mektup aldım... Satır aralarından bir gazete çıkarma girişiminin söz konusu olduğunu anladım. Öneriyi kabul ettiğimi bildiren bir cevap verdim." (G. W.)

15 Şubat'ta Ufa'dan annesinin onu beklediği Moskova'ya gider. Moskova'da ikamet etmesi yasaklandığı için, şehre gizlice girmek zorunda kalır, burada eniştesi Elizavor'un evinde gizlenir. 19 Şubat'ta, Samara'dan eski yoldaşı, Ekaterinoslav'daki sosyal demokrat örgütlerden birinin sorumlusu Lalayanz onu ziyarete gelir. Lalayanz, sorumlu olduğu örgütün ve yurtdışındaki Rus sosyal demokratlarının Bund adlı Yahudi Sosyal Demokratlar Birliği ile mayıs başlarında parti ikinci kongresini toplamayı düşündüklerini Ulyanov'a iletir. Partinin Merkez Komitesi oluşturulacak ve bir gazete çıkarılacaktır. Lalayanz arkadaşına (Ulyanov'a) söz konusu gazetenin yöneticiliğini teklif eder.

İkinci parti kongresini toplama önerisi Ulyanov'un hoşuna gitmez. Kesinlikle karşı çıkar. Kongre için zamanın henüz uygun olmadığını, ikinci kongrenin de bugünkü şartlarda akıbetinin önceki gibi olacağını düşünüyordu. Kongre örgütleyicileri ikna olmaz, kongreyi toplamakta ısrar ederler. Ulyanov 6 Mayıs'ta Smolensk'te olması için bir çağrı alır. Ulyanov toplantıya gitmez, sadece bir rapor göndermekle yetinir. Raporda, bugün tek önemli işin bir gazete çıkarmak ve bu gazeteye yerel örgütlerin desteğini sağlamak olduğunu belirtir. Gazete yerel örgütler arasında bağlantıları sağlayacak köprü işlevi görecek, gazetenin yöneticileri otomatik olarak bir merkez oluşturacak, şartlar birleşme için uygun olduğunda da bu merkez kolaylıkla partinin yönetimini ele alacak bir merkez komitesine dönüştürülecekti. Ulyanov'un bu raporu okunamadı, zira belirlenen tarih 6 Mayıs'ta toplantı için sadece üç delege gelmişti. Diğerlerini boşuna bekleyen bu üç delege daha sonra geldikleri bölgelere geri dönerler.

Ulyanov Emeğin Kurtuluşu grubu tarafından Plehanov'un cevabını getirmesi için görevlendirilen Vera Zazuliç'le[10] görüşmek için Mosko-

(10) Vera İvanovna Zassoulitch (1849 – 8 Mayıs 1919): Başlangıçta Rus Devrimci Nihilist (Hiççilik veya Yokçuluk) hareketi taraftarı. Çarlık İmparatorluğuna karşı silahlı eylem yapan gruplar içinde yer alır. 24 Ocak 1878'de işkenceci Emniyet Müdürü General Trepov'a tabancayla ateş eder. Trepov Vera'nın saldırısın-

va'dan Petersburg'a gider. Elli yaşlarındaki Vera Zazuliç dünya çapında bir üne sahip olduktan sonra Cenevre'de yoksulluk içinde yaşıyor, sınırsız bir hayranlık duyduğu Plehanov'la çalışıyordu. Vera üstadı Plehanov'un isteklerini Ulyanov'a bildirir: Çok sayıda örgütün dahil edilmesi ve para. Cenevre'de paraya ihtiyaç vardı, gazetenin baskısı masraflı olacaktı. Böylece, ilkin Ulyanov'un eylem planı gerekli tüm bilgilerle belirlenmiş oluyordu.

İmparatorluğun hiçbir büyük kentinde kalmasına izin verilmeyen Ulyanov, Petersburg'a yakın, parlak bir geçmişe sahip sakin, küçük ve eski bir şehir olan Pskov'a yerleşir. Böylece başkentle kolaylıkla ilişki kurulabilecekti. İlişkileri Potresov örgütlüyordu. Martov Sibirya dönüşü Poltava'ya yerleşmiş, Midi bölgesindeki çalışmaları üstlenmişti.

Ulyanov Pskov'a 26 Şubat'ta gelir. Polis onu hemen izlemeye alır. Yetkililere avukat olarak çalışmayı düşündüğünü bildirir ve şehirdeki aydınlarla ilişki kurmaya çalışır. Ulyanov'u soylu Rus ailelerinin en eskilerinden ve en ünlülerinden prens Obolenski ile temasa geçiren şüphesiz onu görmek için Pskov'a gelen Potresov'du. Bir süre sonra Bolşevik partinin şiddetli saldırılarına maruz kalan Anayasal Demokratik Parti'nin önemli yöneticilerinden biri olacak bu liberal aristokratın Ulyanov'a çok yararı dokunur. Bu liberal prens Ulyanov'un işlerini kolaylaştırmak için büyük çaba sarf eder. Başlangıç olarak, liberal prens bir akşam Pskov'da yaşayan öğretmenler, avukatlar, doktorlar, vb. bütün seçkin aydınları evine davet eder. Amaç Ulyanov'un tüm bu insanları aynı zamanda görmesini, gözlemledikten sonra da seçimini yapmasına olanak sağlamaktı. Başlangıçta her şey yolunda gider. İstatistik sorunları, taşraya özgü yönetim gibi tarafsız, suya sabuna pek

dan yaralı kurtulur. Tüm beklentilerin tersine, Vera mahkeme jürisi tarafından serbest bırakılır. Mahkeme çıkışında, polis Vera'yı yeniden tutuklama girişiminde başarılı olamaz. Polis saldırısında bir sempatizan hayatını kaybeder. Vera 1882'den sonra Anarşizmden uzaklaşır, Marksist düşünceleri benimser. Komünist Parti Manifestosu da dahil birçok eseri Rusçaya tercüme eder. Martov, Lenin ve Petresov'la Iskra'nın yazı kurulunda yer alır.

dokunmayan konularda konuşulur. Fakat içlerinden biri kötü bir rastlantı olarak "Ekonomistler" ve devrimci Marksistleri ayıran anlaşmazlığı anımsatır. İşte o anda Ulyanov patlar, rakiplerini ezip geçen bir konuşma yapar. Onu sessizce dinlerler. Bu vakitsiz konuşma dinleyicilerde belli bir soğukluk yaratır. O akşam Ulyanov'un davasının çok sayıda taraftar kazanmış olması küçük bir olasılıktır.

Ulyanov'u oldukça büyük bir servete sahip, sosyal demokrat geçinmekten hoşlanan bölge istatistik bürosu sorumlusu Lopatin'le yine prens Obelenski tanıştırır. Lopatin ara sıra "Devrim davası için" o yöredeki Marksistlere para yardımında bulunuyordu. Ulyanov matbaa için gerekli parayı toplama vakti geldiğinde Lopatin'in cüzdanına müracaat etmekte tereddüt etmeyecekti.

Plehanov'un önüne çıkabilmek ve ona Rus sosyal demokrat gruplarınca temsilci tayin edildiğini bildirebilmek için, önce çoğunluğun, en azından "yurtiçindeki" örgütlerin onayını almak gerekiyordu. Bu amaçla, bizzat onun girişimiyle mart ayının son günlerinde veya nisanın hemen başında legal Marksistlerin de katıldığı "Pskov Konferansı" toplanır. Ulyanov toplantıya yurtdışında politik bir gazete ve Marksist bir bilim dergisi çıkarılması planını gerekçelendirdiği bir rapor sunar. Ayrıca, çıkarılacak yayınların yazı kurulları hakkında düşüncelerini içeren bir bildirge okur. Ulyanov'un her iki önerisi de kabul edilir. Ulyanov, Martov ve Potresov'a verilen görev gereği, bu üçlü en kısa sürede yurtdışına çıkarak Plehanov ve grubuyla ilişki kuracak, gazete ve derginin geciktirilmeden çıkarılması için bir anlaşma yapacaktı.

Konferanstan hemen sonra, "ortamı hazırlamak" için önce Potresov gider. Ulyanov Pskov'da bir süre daha kalır. Para bulmak, Volga bölgesindeki bazı militanlarla, özellikle gelecek için çok güvendiği sürgün yoldaşı, şu anda Samara'ya yerleşmiş olan mühendis Krijijanovski ile görüşmek gerekiyordu. Ayrıca, "büyük yolculuk" öncesi annesi ve karısını görmeyi çok istiyordu.

"Yasal yollardan" yolculuk yapmakta kararlı olan Ulyanov, Rusya'dan çıkmasını sağlayacak gerekli pasaport için Pskov Valisine müracaat eder. Pasaport alabilmek için, yerel polis teşkilatı tarafından

büyük bir titizlikle yapılan araştırma sonrası verilen "politik olarak tehlikesiz" belgesini edinmek gerekiyordu. Polis teşkilatının en kurnaz hafiyeleri tarafından büyük bir dikkatle izlenen Pskov'a yerleşmeyi uygun görmüş bu "sakıncalıya" aynı yerel yetkililerin hiçbir güçlük çıkarmadan söz konusu belgeyi vermeleri garip bir durumdu. Belki de, bu küçük şehirde büyük bir saygınlığa sahip prens Obolenski bu konuya müdahil olmuştu. Şurası kesin ki, 5 Mayıs'ta Ulyanov pasaportunu alır.

Ulyanov yolculuk hazırlıklarına başlar. Pskov'da yerleşik bir düzen için gerekli kendine ait hiçbir eşyası yoktu. Giysileri sadece en zorunlu olanlardan ibaretti. Fakat kitapları... Her biri onun gözünde ayrı bir değeri olan bu kadar çok kitaba sahip olduğunu hiç düşünmemişti. Hepsini yanında götürmesi söz konusu olamazdı. Aralarında bir tercih yapmak gerekiyordu. Fakat nasıl? Ulyanov basit fakat kesin bir çözüm yolu bulur. Marksist kitaplar, ekonomi politik üzerine eserler ve sözlükler dışında kalan; roman, şiir, tiyatro eserleri ve denemeler gözden çıkarılacaktı. Gözden çıkarılacaklar arasından sadece Goethe'nin Faust'u ve Nekrasov'un şiirlerini muhafaza eder. Birlikte götürülecek kitaplar ayıklanıp sandıklara doldurulur. Yaklaşık bir ton ağırlığındaki üç sandık tren istasyonuna getirildiğinde bagajların gönderilmesinden sorumlu memurlarda büyük bir şaşkınlık yaratır.

Ulyanov Pskov'a son kez 19 Mayıs'ta Lopatin'i görmeye gider. Pskov'dan ayrılırken yeleğinin iç cebinde bin ruble vardır. Tren istasyonunda ona Martov eşlik eder. Beklendiği Petersburg'da ona bir miktar para verecek olan Struve ile randevusu vardı. Ayrıca, bu şehirde gazetesinin gelecekteki irtibat görevlileriyle son görüşmeleri yapacak, gerektiğinde dergi için yazar veya yönetici olabilecek yetenekte birkaç kişiyi ziyaret edecekti. Martov ise, Poltava'ya geri dönmeden yurtdışına çıkmalıydı. Başkent yakınlarında oturan ailesinin yanında birkaç gün geçirmeyi düşünür. Gizlilik konusunda iyi olan iki yoldaş "takipçilerini" atlatmak için gece trenine binerler. Sabah Çarkoy-Selo'da olan Ulyanov ve Martov iki saat parkta gezinti yaptıktan sonra yolculuklarına tramvayla devam ederler. Öğle saatlerine doğru Petersburg'da olan iki yoldaş ayrılırlar. Bu şekilde polis takibinden kurtulduğuna emin olan Ulyanov

geceyi eski bir arkadaşı mühendis Malçenko'nun annesinin evinde geçirir. Sabah evden çıktığında kolundan bir hayli sertçe tutulmuş bir halde köşede bekleyen faytona doğru götürülürken şaşkınlık içindeydi.

Polis teşkilatında üstü arandığında yeleğinin iç cebinde yüklüce miktarda banknot bulunan Ulyanov Emniyet Müdürü Albay Piramidov'un karşısına çıkarılır. Ulyanov'un yakalandığı, karşısına getirileceği bildirilen Piramidov dudaklarında sinsi bir gülümsemeyle beklemeye başlar. Piramidov değişik bir cins polisti. Davranışları isteksizce bile olsa bir kibarlık içeriyordu. Bu davranış biçimi devrimcileri acımasızca kovalamasına engel değildi. Ulyanov'u acıyan, aynı zamanda alaycı bir poz takınarak karşılayan Piramidov yüksek bir ses tonuyla ona şöyle der: "*Tanrı aşkına, ne kadar dikkatsizsiniz! Çarkoy-Selo'da trenden inme düşüncesi nereden aklınıza geldi! Buradaki denetimimizin diğer bölgelere göre daha sıkı olduğunu bilmiyor muydunuz?*" Ulyanov cevap vermez.

Albay Piramidov'un yaptığı sorgulamada Ulyanov şu ifadeyi verir: "*Podolsk'a giderken Petersburg'da durdum. Amacım, yurtdışına çıkmadan önce edebi ve mali işlerimi halletmekti. Rusya'da üniversite merkezlerine girmem yasaklandığı için bilimsel araştırmalarımı yurtdışında sürdürmeyi, yurtdışındaki kütüphanelerde çalışmayı düşünüyorum. Ayrıca, yurtdışına çıkmak için sağlık gerekçelerim de var. Dün karşılaştığım kişilere gelince, adlarını vermek istemiyorum, zira bana isnat edilen suçla bir ilgisi yok. Petersburg'a gizlice geldim... Beni öfkelendiren yakalama biçimi ve kibarlıklarından yararlandığım insanlarda sıkıntıya neden olmamak için tutuklandığımda geceyi nerede geçirdiğimi söylemek istemedim. Üzerimde bulunan bin üçyüz ruble benim kişisel paramdır. Bu miktarı üzerimde taşımak zorunda kaldım. Yurtdışı yolculuğum için birkaç yüz rubleye ihtiyacım var ve kayınvalideme borcumu ödemem gerekiyor. Ayrıca, şu an işsiz ve tıbbi tedaviye ihtiyacı olan karıma da bir miktar para bırakmam gerekiyor. Söz konusu parayı posta havalesiyle göndermeye zamanım olmadığı için yeleğimin iç tarafına dikilmiş cepte bulunduruyordum. Diğer yeleklerim incelendiğinde iç kısımlarında görülecek bu tür cepler söylediklerimi*

kolayca kanıtlayacağı gibi, üzerimde her zaman bu şekilde çok miktarda para taşırım. Bu paranın kaynağını açıklayayım: 1. Yaklaşık sekizyüzelli ruble yılsonunda bana Web'in kitabının tercümesi olarak ödendi. 2. Yaklaşık yüzelli ruble Pskov'da 'Hayat' dergisinden posta havalesiyle aldım. 3. Geri kalan miktarı, katkıda bulunduğum dergilerin bana yaptığı küçük çapta ödemelerden biriktirdim..."

Açıklamaları gerçekçi bulunan Ulyanov on günlük bir süre sonunda serbest bırakılır. İki polis eşliğinde Podolsk trenine biner. Podolsk'a vardıklarında koruyucuları onu yerel polis şefine teslim eder. Polis şefi Ulyanov'a serbest olduğunu bildirir, fakat pasaportuna el koyar. Ulyanov kendinden emin bir cesaretle nüfus idaresi belgelerine el konulmasını yasaklayan Çarlık kanunları maddelerini saymaya başlar. Kısacası, onun durumunun bu kanun maddeleriyle hiçbir ilişkisi yoktur. Ulyanov polis şefini "görevini kötüye kullandığı için" üstlerine şikâyet etmekle tehdit eder. Ulyanov'un sert ve sözünü dinleten havası Podolsk polis şefi üzerinde öylesine bir hava yaratır ki, özür dileme sınırına gelen polis pasaportu iade eder.

Bayan Ulyanov büyük kızıyla Moskova'ya çok yakın bu küçük şehirde yaşıyordu. Volodya'nın nihayet normal yaşama döndüğünü görmek onu çok mutlu etmişti. Oğlunun taşrada sakin bir yere yerleştiğini, maddi sıkıntıdan uzak olduğunu bilmek tek isteğiydi. Ve şimdi, oğlu ona uzun yıllar, belki de sürekli kalmak için yurtdışına gideceğini bildiriyordu. Bayan Ulyanov itiraz etmez. Zaten itiraz neye yarardı, çünkü bu onun isteğiydi, Volodya'nın isteği gerçekleşmek zorundaydı, bu isteğin değiştirilemez olduğunu Bayan Ulyanov biliyordu. Anna'ya gelince, soğukkanlı bir kocanın yanında üzülüyor, erkek kardeşini anlıyor ve onaylıyordu. Daha da ötesi, kardeşinin peşinden gitmeye bile hazırdı. Üçü birlikte Nadya'nın sıkıntıdan patladığı Ufa'ya giderler. Nadya'nın serbest bırakıldığında yurtdışına kocasının yanına gitmesi kararlaştırılır. Ulyanov Ufa'da kaldığı hafta içerisinde çıkarılması düşünülen yayınlar için birkaç irtibat görevlisi daha örgütler ve elde edilen sonuçtan memnun olarak Ufa'dan ayrılır.

Dönüş yolculuğu boyunca Ulyanov'un sevinci çevreye yayılıyordu.

Projesinin nihayet gerçekleşeceğini görme umudu onu keyifli ve coşku dolu kılmıştı. Anna o anı şöyle anlatır: "*Nehrin ve çevredeki ormanların havasını büyük bir zevkle soluyordu. Küçük gemimizin tamamen ıssız güvertesinde gecenin geç saatlerine kadar süren sohbetimizi hatırlıyorum.*"

16 Temmuz'da, tren Ulyanov'u yeni yazgısına doğru götürür. Birkaç hafta sonra aynı trene Anna Elizarov'da binecekti. Her zaman yumuşak başlı ve söz dinler kocası ona tren istasyonuna kadar eşlik eder, iyi yolculuklar diler...

II
"KIVILCIMDAN ALEV DOĞACAK"

Ulyanov Ağustos ayı başlarında Zürih'e varır. Akselrod onu büyük bir sevinçle karşılar. Ulyanov daha sonra şöyle yazacaktı: "*Onunla dostça konuşarak iki gün geçirdim.*" Şundan bundan söz ederler. Başlangıçta, Akselrod açıkça belli ederek çok önemsediği gazete konusuna değinmekten kaçınır. Gazete konusu ele alındığında, Ulyanov kendisini övgü ve iltifata boğulmuş bulacaktı. Plehanov'un yakın çalışma arkadaşına göre, gazete girişimi, grubu için umulmadık büyük bir fırsat, yeni bir doğumdu. Akselrod biraz kaçamak Georges'in (Plehanov'un) yetkisini kötüye kullanacağından korkmamak gerektiğini söyleyecekti. Çünkü son sözü Plehanov söyleyecek, gazetenin geleceği hakkında son kararı yine Plehanov verecekti.

Üstat Plehanov Cenevre yakınlarında eşi ve iki kızıyla şık bir villada yaşıyordu. Kötü günler geçiriyordu. Göçmen dünyasında işler istediği gibi gitmiyordu. Nisan ayında yapılan Yurtdışı Rus Sosyal Demokratlar Birliği Kongresi bölünmeyle sonuçlanmıştı. Kongrede "Ekonomistler" çoğunluğun oyunu almış, yetkinliği kabul görmemiş Plehanov Birlik adlı grubuyla çekildiğini açıklamıştı. Kuşkusuz, "yurtiçindeki Marksistlerin" onun yönetiminde bir gazete yayınlamak düşüncesiyle gelmesi tam zamanında Hızır gibi yetişmişti. Bu şekilde, müstahkem bir mevziye sahip olacak, Legal Marksistler, Brenştayncılar, Kautski yanlıları, vb. düşmanlarına karşı şiddetle saldırabilecekti. Söz konusu gazeteyi dilediği gibi yönetecek tartışmasız üstat da Plehanov olmalıydı.

Cenevre'ye ilk gelen Potresov, Ulyanov'u beklemeden "öncü olarak" Plehanov'la görüşür. Plehanov Potresov'dan pek etkilenmez. Potresov tereddütlü, güven vermeyen, birbiriyle bağlantısız birkaç cümleyle gazetenin gelecekteki yazı kurulu adına Ulyanov'un kaleme aldığı, Pskov konferansında onaylanan yazıyı Plehanov'a sunar. Plehanov taslak bildirgeyi çabucak okur, yorum yapmaktan kaçınarak sadece bazı bölümlerde düzeltmeler yapılması gerektiğini belirtir. Fakat içinden, bir hayli yaralandığını hisseder. Demek oluyordu ki, bu toy delikanlılar kendi başlarına hareket etmek istiyorlardı. Henüz var olmayan bir yayın adına topluca konuşmak, bunca saygıyla yardımını rica ettikleri kişinin karşısına oldubitti ile gelmek yerine, pekâlâ bu kişiyle anlaşabilirlerdi. Ev sahibinin (Plehanov'un) bakış açısını fark edecek yeterlilikte zeki olan Potresov, Ulyanov'u Cenevre'ye geldiğinde uyarır. Çok dikkatli olunmalı, aşırı belirgin ve uzlaşmaz sözlerle üstat kızdırılmamalıydı.

Bu uyarıları dinleyen Ulyanov büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Onda Plehanov için hayranlıktan çok daha fazlası vardı. Ve şimdi, Plehanov'un önünde diz çöküp hayranlığını ve saygısını dile getirmek yerine, kendisini içinde bulunduğu duruma uyarlamaya, dolambaçlı yollara başvurmaya, düşüncelerini yarım ağızla belirtmeye hazırlanmak zorundaydı. Çünkü kararı kesindi. Ulyanov bütün duygusal saygıyı bir tarafa bırakıp, yayınlanması düşünülen gazetenin yönetimini bizzat üstlenmeye karar verir. "Yaşlılara" gelince, isimleri onurlu bir yerde, yönetim kurulundakiler arasında yer alacak, zahmet olmaz da yazarlarsa yazıları kabul edilecek, uygulamada yayının tek hâkimi Ulyanov olacaktı. Ulyanov gazeteyi Plehanov'un etkisinden iyice çıkarmak için onun gözetiminde Cenevre'de değil, yardımcıları Martov ve Potresov'la yerleşecekleri Almanya'da herhangi bir yerde yayınlamayı düşünüyordu. İsviçre'dekilerle yazışmaları Almanya'dan yapacaktı. Bu yüzden, Ulyanov Cenevre'ye giderken Stuttgart ve Münih'te durur, bu şehirlerde görüştüğü birkaç Alman sosyal demokrat ona teknik yardım sözü verir. Stuttgart'ta çok büyük bir matbaaya sahip Dietz yayıneviyle hemen hemen bir anlaşmaya varmıştı. Bütün bunlar Plehanov'a nasıl yutturulacaktı.

İlk görüşmelerinden itibaren Plahanov, Ulyanov üzerinde can sıkıcı bir intiba bırakır. Hayranlık duyduğu Plehanov'un sergilediği hataları görmek Ulyanov'u derinden yaralar. İçten olmayan, öfkeli, hoşgörüsüz görünmüştü ona Plehanov. Hayal kırıklığına uğrayan Ulyanov, güpegündüz aniden sergilenen hataları kuşkusuz abartmıştı. Fakat Ulyanov Plehanov'un tüm sözlerinde açıkça belli olan gazetenin yazı işlerinde neredeyse diktatörce bir yönetim oluşturma eğilimini görmezlikten gelemezdi. Legal Marksistlere el uzatılmayacaktı, ama yine de Pskov konferansına çağrılmışlardı. Ekonomistlerle hiçbir şekilde uzlaşma olmayacaktı. Gazete sütunlarında yazarlar birbirleriyle tartışmayacaktı. Ulyanov'un düşüncesine göre ise, karşılıklı görüş alışverişinin okuyucular önünde yapılması bazı tartışmalı konuların çözümünü kolaylaştıracaktı.

Anlaşamadan dağılırlar. Fakat akşam, ormanda yapılan gezintide Plehanov daha uzlaşıcı görünür. Hiç kuşku yok ki, bu orman gezintisini yeni güçlüklerle karşı karşıya kalmış Plehanov'un durumuna üzülen Vera Zazuliç düşünmüştü. Uzun uzadıya konuştuktan, tartıştıktan sonra, Plehanov elini dostça Ulyanov'un omuzuna koyar ve şöyle der: "*Baylar, uzun sözün kısası, dayatmada bulunmuyorum, bütün bunların muhasebesini kongrede yaptıktan sonra ortak bir karar alacağız.*"

"*Bu sözler beni çok duygulandırdı*" diye yazacaktı daha sonra Ulyanov. Fakat Plehanov'un bahsettiği "kongre" neydi? Sadece Zürih'te takılıp kalan Akselrod bekleniyordu, hepsi o kadar. Akselrod'un gelişiyle kongrenin başladığı ilan edilir. Kongreye topu topu beş üye katılıyordu. Plehanov, Vera Zazuliç, Akselrod, Ulyanov ve Potresov. Martov henüz Rusya'dan ayrılmamıştı. Birinci toplantı Vezenas'ta, Ulyanov ve Potresov'un kaldıkları bir kır lokantasında yapılır.

Önce, Ulyanov'un kaleme aldığı yazı kurulu taslak bildirgesi okunur. Plehanov sessizce dinler ve küçümseyerek, alaycı bir tonda "*eğer bu tür bir bildirgeyi kendisi kaleme almış olsaydı, kuşkusuz bu şekilde yazmazdı*" sözleriyle yetinir. Plehanov'un sözleri Ulyanov'u ta içinden yaralar. Ardından, Struve'nin davet edilmesi gündeme gelir.

Plehanov sertçe kestirip atar: "*Asla*" ve bir daha ağzını açmaz. Ulyanov alttan alması gerektiğini düşünür.

Toplantı bitiminde herkes Plehanov'un evine gitmek için vapura bineceği rıhtıma kadar ona eşlik eder. Yolda yeniden anlaşmazlık çıkar. Plehanov, kurmay heyeti olarak gördüğü kişilere "çok önemli" bir kişiden gazete için makale isteme arzusunu dile getirir ve şöyle devam eder: "*Ona makalesinin başlangıcında, dergisinde Marksizm eleştirileri yayınlayan, gerçek Marksistlere söz vermeyen Kautski'yi eleştirmesini öğütleyeceğim. (Çok kısa bir süre önce Kautski Plehanov'un bir makalesini geri çevirmişti.)*" Potresov bir anda kızgınlıktan patlar. Nasıl! Kautski'ye daha yeni işbirliği önerdik, o da kabul etti. Ve şimdi, Kautski'nin yazmayı düşündüğü gazetede ona saldıracağız! Ulyanov yoldaşını destekler. Plehanov sinirlenir, susar. Ulyanov'un söylediğine bakılırsa, Plehanov vapurun hareketine kadar "bir buluttan daha kaygı verici" bir haldeydi.

Bir sonraki gün Plehanov'un evinde toplanırlar. Plehanov soğuk ve pek ciddi bir havada, Ulyanov ve Potresov'un düşünceleriyle kendininkiler arasında bir uyuşmazlık gördüğü için gazetenin yönetim kurulunda görev almasının olanaksız olduğunu, bu girişime sıradan bir yazar olarak dahil olacağını bildirir. Ulyanov burada yaşananları daha sonra ayrıntılarıyla kaleme alacaktı. Şunları okuyoruz: "*Yıldırım çarpmışa döndük ve şiddetli bir itiraz sergilemeye başladık.*" Plehanov, açıklamasının yarattığı etkinin tadını çıkardıktan sonra, daha yumuşak ve esnek görünür. "*Pekâlâ, varsayalım ki birlikte yürüyeceğiz, oylamayı nasıl yapacağız? Kaç oy olacak?*

- Elbette altı, çünkü altı kişi olacağız.

- Altı? Pek sağlıklı olmaz..."

Şaşkınlıkla birbirlerine bakarlar. Vera Zazuliç sıkılarak şöyle der: "*Peki öyleyse, Georges'in iki oy hakkı olsun, aksi takdirde düşüncelerinde sürekli tek başına kalır.*" Ulyanov ve yoldaşı sonuçlarını düşünmeden bu öneriyi kabul eder. Plehanov büyük bir zafer kazanmıştır. Aniden konuşma üslubu değişir. Hemen yapılacak işleri ve kaleme alınacak yazı konularını dağıtır, ses tonu buyurgan bir hal alır, hiçbir tar-

tışmaya izin vermez. İki "saf" oyuna getirildiklerini anlamakta gecikmez. Kızgın bir halde Vezenas'a dönerler. Ulyanov'u dinleyelim: "*Gece geç saatlere kadar kaldığımız küçük köyde her yeri arşınlayıp durduk. Gökyüzü kapalıydı, fırtına havası vardı, şimşekler çakıyordu. Yürüyor, kızgınlığımızı haykırıyorduk.*" Potresov umutsuzca kekeliyordu: "*Bitti! Bitti!*" Artık onun için Plehanov yoktu. Ulyanov Potresov'la tamamen hemfikirdi. "*Plehanov'a olan sevgim kayboldu. Kendimi kalbimden yaralanmış gibi hissediyorum. Asla, asla hayatımda bir kişiye bu denli saygı göstermedim, değer vermedim, bu denli hayranlık duymadım, hiç kimsenin önünde böylesine bir hayal kırıklığı hissetmedim.*" Hayır, sınır çizgisine kadar götürmeyecekti. Her şeyi bırakıp Rusya'ya dönmek daha iyiydi. Sonu nereye varırsa varsın, asla "bu adamın" elinde basit bir piyon olmak kabul edilemezdi.

Tan ağarırken yatmaya giderler. Aldıkları karar gereği, Plehanov'a öğleden önce görüşmelerin sona erdiği bildirilecekti ve... elveda Cenevre!

Gün çok tatsız geçiyordu. Yolculuk valizlerini hazırlar ve kaybolan düşlerin bilançosunu yaparlar. Tren ertesi gün öğlede hareket edecekti. Ulyanov sabah erkenden kapısının çalındığını duyar. Yoldaşıyla konuşmak isteyen Potresov'du gelen. Başladıkları işi terk etme düşüncesi onu bütün gece uyutmamıştı. Verilen bir görevi bu şekilde bırakmaya gerçekten hakları var mıydı? Biraz ödün vermek daha iyi değil miydi? Ne yazık ki, adet yerini bulsun diye alttan alacaklardı. Sonra göreceklerdi neler olacağını... İşlerin nasıl gideceği hiç bilinmezdi.

Açıkça görülüyordu ki, Ulyanov ikna olmaktan daha iyi bir seçeneğe sahip değildi. Potresov'a hak verir, Plehanov'un evine geri dönerler. Zaferinin tadını sessizce çıkaran Plehanov, yazı işleri teknik servisinin Münih'e yerleşmesine karşı çıkmaz. Ulyanov, Paris'ten gelen, gazetenin Fransa'daki başlıca temsilcisi olmayı kabul eden Steklov'la görüştükten hemen sonra Münih'e gider.

Ulyanov Münih'te sosyalist düşünceleri savunan bir birahane sahibinin evinde kalacak bir yer bulur. Yüksek bir binada sokağa bakan çok küçük bir odaydı bu yer. Ulyanov ev ihtiyaçları mümkün olan en aza in-

dirilmiş bir bekâr hayatı sürdürür. Öncelikle ekmek ve teneke bir tastan içtiği çayla besleniyordu. Bu teneke tas kullanıldıktan sonra özenle musluğun yanına asılırdı. Krupskaya'nın anılarında yazdıklarına göre, Ulyanov öğle yemeklerini önüne sadece ana yemekle tatlı arasında yenilen türden hafif şeyler koyan Alman bir kadının yanında yiyordu. Münih'e henüz gelmişken hastalanır. Eylül'ün ilk on beş gününde yakalandığı ağır bir grip onu odasında alıkoyar. Aynı ayın 22'sinde annesine mektupla iyileştiğini bildirecekti. Annesine "sandıkları" ve para bekliyorum diye yazacaktı. Sandıktan kastettiği, Petersburg'dan Sibirya'ya, Sibirya'dan Pskov'a, Pskov'dan yurtdışına onu her yerde izleyen, her zaman ihtiyaç duyduğu dilsiz ve sadık kitaplarıydı. Para konusuna gelince... Rusya'dan getirilen rubleler özellikle matbaa, kâğıt alımı, çeşitli masraflar için hızla eriyip gidiyordu. O halde, bir kez daha "sevgili anneciğine" başvuracaktı.

Ulyanov gazetenin örgütlenmesi için gelecek birkaç hafta içinde yoğun bir çaba harcar. Bu iş için yanında sadece Potresov ve İna Smidoviç adlı genç bir kadın vardı. Pek güvenmediği İna Smidoviç'i Plehanov "yazı işleri sekreteri" olarak dayatmıştı. Ulyanov'un gazeteden başka, dergiyle de ilgilenmesi gerekiyordu. Söz konusu olan, makaleler, önemli raporlar, araştırma ve güncel konuları ele alan yazılar içeren 250 ile 300 sayfa arasında 1/8 boyutlarında (yaklaşık 15X21 cm.) düşünülen fasiküllerdi. Avrupa'nın dört bir yanına dağılmış yazarlar tarafından kaleme alınan bütün bu verilerin kopyalarını bir araya getirmek, bu kopyaları Cenevre'deki yönetim kurulu üyelerine ulaştırmak, onların düşünceleri alındıktan sonra da, bütün bunları matbaaya vermek gerekiyordu. Oysa ki dergi Stuttgart'ta, gazete Leipzig'de basılacaktı ve Ulyanov Münih'te oturuyordu. Bu durum, Ulyanov'un sık sık yolculuk yapmasını gerekli kılıyor, zamanının büyük bir kısmını alıyordu. Annesine bu konuyla ilgili kapalı bir şekilde şunları yazar: "*Yabancı bir ülkede amaçsız geziniyorum, yine de bu hayhuyu bir çözüme bağlayıp ciddi olarak işe koyulacağımı umuyorum.*" Muhtemelen sürgünden döndüğünden beri düşündüğü fakat bir türlü başlayamadığı kitap üzerine çalışma isteğini kastediyordu.

24 Aralık'ta, nihayet Iskra'nın (Kıvılcım'ın) ilk sayısı yayınlanır. "Kıvılcımdan alev çıkacak" yeni gazete için seçilen başlıktı. Kısa bir süre içerisinde Rusya'ya sokulan gazete devrimci çevrelerde büyük yankı uyandıracaktı. 17 Ocak tarihli emniyet müdürlüğü raporunda şunlar yazıyordu: "*İşçiler ekonomik mücadele yürütmeyi artık öğrendiklerine göre, politik mücadeleye başlama olasılığı üzerine, Plehanov'un 'Eleştirilerimizin eleştirisi' başlıklı makalesinin yayınlandığı Iskra'nın birinci sayısının tanıtım yazısı Petersburg'da dağıtıldı.*" Polis yanlış bilgilenmekle birlikte (Plehanov'un makalesi bu sayıda yayımlanmamıştı), çok anlamlı bir düşünceyi de dile getiriyordu: "*Bu soyut düşünceye biçim vermesi için bizzat Vladimir Ulyanov görevlendirildi, bu adam yakalansa iyi olur.*" Aralık ayında, Paris'teki bölüm şefi polis teşkilatına şu bilgiyi vermişti: "*Ulyanov ve arkadaşlarının Rusya'da sosyal demokrasinin tüm eğilimlerini kapsayan, ülkedeki ekonomik mücadeleyi politik mücadeleye çevirmek için yakın bir tarihte büyük bir kongre yapılmasını önerdiklerini öğrendim.*" Burada akılda tutulması gereken, bilginin kendisi olmayıp (zira bu bilgi polisi yanıltmak amacıyla uydurulan söylentiye dayanıyordu), polis çevrelerinin yurtdışına yerleştiğinden beri Ulyanov'a ve eylemlerine verdiği önemdir. Moskova Emniyet Müdürü Zubatov, muhtemelen Paris'ten gelen bilgiye dayanarak, polis teşkilatına şöyle yazacaktı: "*Toplantıya katılacak herkesi tutuklamak iyi olacak. Ulyanov ve diğerlerinin işlevi tamamıyla belli olduğuna göre umarız ki, acilen devrimin başını kesme kararı verilir... Küçük çapta militanları tutuklamakla propagandalarını kolaylaştırırız. Bana göre, yöneticilerine karşı cesurca önlemler almak mükemmel sonuçlar verecektir. Şu an için devrimde Ulyanov'dan daha önemli kimse yok.*"

Bu son söylenenler dikkate alınmalı. Zubatov, döneminin en becerikli ve en akıllı polisi olarak biliniyordu. Bu kanıtlanıyordu; devrimcilerin henüz kendilerinin bile fark etmedikleri bir şeyi Zubatov anlamıştı: Plehanovlar, Akselrodlar ırnadını doldurmuştu, devrimin ufkunda çok daha etkili yeni bir güç yükseliyordu.

III
LENİN

Lenin (eserlerinde ve devrimci propaganda faaliyetlerinde artık bu ismi kullanmaya başlar)* kış aylarını oldukça zor maddi şartlar altında geçirir. Sert Sibirya soğuklarından sonra, daha güneydeki Almanya'nın kış iklimine uyum sağlayamıyor gibi görünmesi ilginçti. Annesine yazdığı 20 Şubat tarihli mektupta şunları okuyoruz: "*Hava yeniden soğudu. Soğuk havalara alıştım, fakat önümüzdeki kış burada yaşamak zorunda kalırsam kış için bir pardösü getirteceğim*" Kışlık pardösü alacak parası da olmadığından iki takım elbiseyi üst üste giyiyordu. Annesine şöyle yazar: "*Başlangıçta kedimi çok rahat hissetmiyordum, sonundan alıştım.*" Yalnızlığa çekilmiş bir yaşam sürdürmek istemiyordu. Tiyatroya, özellikle de operaya gidiyordu. Çok revaçta olan Wagner onu pek cezbetmiyordu. On üç yıl önce Kazan'da duyduğu, birkaç ezgisi aklında kalan La Juive'i (Yahudi) "büyük bir zevkle" dinler. Karnavalın son günü uzun süre sokaklarda gezinir. Karnaval onun için tamamen yeni bir gösteriydi ve onu etkilemiş gibi görünüyordu. "*Burada eğlenmeyi biliyorlar*" diye yazacaktı annesine.

Sonunda Martov gelir (Ocak ayında gelmiş gibi görünüyor), ona büyük yardımı dokunur. Martov bir sorunun özünü çabuk kavramakta ustaydı, hiç güçlük çekmeden ve iyi yazıyordu, doğuştan gazeteciydi. İnsanlarla ilişkisinde çok sıcaktı, fakat çenesinin son derece düşük olması can sıkıcıydı, herhangi bir konu üzerine saatlerce açıklama yapıyordu, işte bu, her dakikası sayılı Lenin'i çileden çıkarıyordu. Berlin'e yerleşen ablası Anna canla başla gazetenin dağıtımıyla ilgileniyor, sık aralıklarla Münih'e gelip Lenin'in talimatlarını alıyordu. Ablası Anna sayesinde bir hayli eksikliğini duyduğu aile ortamına giriyor, çocukluk ve gençlik dönemi arasına ait anıları yeniden canlanıyordu. Yine An-

* Ulyanov bu ismi ilk kez Zarya (Şafak) dergisinin 1901 Aralık ayında yayınlanan 2. ve 3. sayılarında kullanır. İlk yazılarında kullandığı isim K. Tulin'dir. Daha sonra, özellikle Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi adlı büyük eserinde V. İlin adını kullanacaktı. (G. W.)

na'yla, artık yaşamayan değer verdiklerini; babasını, çok genç yaşta ölen kız kardeşini ve Aleksandr'ı adeta yeniden buluyordu. Kim bilir kaç kez, Şuşenkoy'da, sürgün yıllarında yanında taşıdığı kalın aile albümündeki fotoğraflara saatlerce bakmıştı. Bu kez aile albümünü yanında getirmediği için büyük pişmanlık duyuyordu. Kısa süre sonra sürgün cezası sona erecek olan karısına yanına gelmek için yola çıkarken söz konusu aile albümünü unutmamasını ısrarla tembih eder.

Şubat ayının son günlerinde nihayet özgür kalan Nadya, ilkbahar başlarında, uzun süre boş yere Prag'da aradığı kocasını sonunda Münih'te bulur. Zira Lenin güvenlik gerekçesiyle mektuplarını Prag'dan Çek bir işçi aracılığıyla gönderiyordu.

Nadya Lenin'i mütevazı konutunda bulur. Onun zayıflamış yüzünü, yorgunluktan çekilmiş yüz çizgilerini inceler ve mümkün olan en kısa sürede yaşamına iyi bir düzen getirmeye karar verir. Yapılacak ilk işin, kalmak için uygun bir oda bulmak olduğunu söyler. Kocası itiraz etmez, kitaplarını sandıklara doldurur, kâğıtlarını düzenler. Başka bir yere taşınırlar.

Krupskaya anılarında şöyle yazar: "*Vladimir İlyiç'in sağlıklı beslenmeye ihtiyacı olduğunu anlayınca yemekleri odamızda bizzat kendim pişirmeye başladım.*" Hassas, aynı zamanda içinden çıkılması güç bir işti. En ufak bir gürültüden kaçınmak gerekiyordu. Lenin kitabını yazmaya başlamıştı ve sadece sessiz bir ortamda yazabiliyordu. Krupskaya'nın yazdıklarını okumaya devam ediyoruz: "*Çalışırken odanın bir ucundan diğer ucuna hızlı adımlarla yürüyor, cümlelerini ağzında evirip çeviriyordu. Bu sırada ben ağzımı bile açmıyordum. Daha sonra, yaptığımız gezintide yazdıklarını bana anlatıyordu. Sonuçta, bu yöntem ona öylesine yararlı oluyordu ki, bu sayede cümleleri yazmadan önce kafasında hazırlıyordu.*"

Kısa bir süre sonra, kızını her yerde izleyen yaşlı anne Krupskaya'da yanlarına gelir. Yeniden taşınmak gerekiyordu. Bu kez, Münih dış mahallelerinden Schwebing'de büyük yeni bir binanın küçük bir dairesini kiralayıp, eskiciden çok ucuz ve çok basit mobilyalar satın alırlar.

Bu dönemde Lenin'in maddi durumu bir hayli iyileşir. Peters-

burg'daki yayıncısı ikiyüz ruble göndermişti. Sürekli annesinin cüzdanına müracaat etmek istemeyen Lenin, Moskova Üniversitesi'nde okuyan erkek kardeşinden, Sibirya dönüşü yanında getirdiği av tüfeğini satmasını ister. Erkek kardeşi bu satıştan elde ettiği yetmişbeş rubleyi Lenin'e gönderir. Ayrıca, oğlunun parasız kalmasına tahammül edemeyen Bayan Ulyanov da Lenin'e para göndermeye devam ediyordu. Lenin annesine gönderdiği 8 Aralık tarihli mektubunda şöyle yazar: "*Para bakımından durumum kötü değil. Artık bana para göndermen gerekmiyor, teşekkür ederim.*"

Çalışma konusunda ise durum bu denli iyi değildi. Dingin ve huzurlu bir ortam yaratamıyordu. Uğraşıları onu içine çekip duruyordu. Önceden kararlaştırdıkları gibi, Krupskaya gelince hemen gazetenin yazı işlerini üstlenir. Bu görevi hiçbir güçlük çıkarmadan Krupskaya'ya devreden İna Smidoviç militan bir çalışma için başka bir cepheye gider. Nadya ev işlerini annesine devreder, kendini tamamen yeni görevine verir. Bu sayede, Lenin gazete çalışmalarından başını kaldırmaya fırsat bulur. Cenevre'deki "grup" ise, özellikle kuramsal yazıların ağırlıkta olduğu dergiye önem veriyor, gazeteyi ihmal ediyor, az çok haklı eleştirilerle yetiniyordu. Gerçekte gazete için bütün iş Münih'te yapılıyordu, elbette Potresov ve Martov'un katkılarıyla, özellikle Martov'un... Krupskaya anılarında Martov'un çalışma biçimini şöyle anlatır: "*Öğle yemeğinden sonra, saat bire doğru önce Martov, ardından diğerleri yazı kurulu toplantısı için bize geliyordu. Martov her konuda durmadan konuşuyordu... Her gün aralıksız beş, bazen altı saat süren görüşmeler Vladimir İlyiç'i çok yoruyor, çalışmasına engel oluyordu. Bir defasında, benden Martov'a gidip artık gelmemesini rica etmemi istedi. Rusya'dan gelen mektuplar konusunda onu bilgilendirmek, onun bildiklerini de öğrenmek için benim Martov'a gitmem kararlaştırıldı. İki gün sonra Martov yeniden bize geldi. Bu görüşmeler onun için bir zorunluluktu. Bizden çıktıktan sonra diğerleriyle bir kahveye gider, burada saatlerce konuşurlardı.*"

Nadya akıllıca bir davranışla can sıkıcı Martov'dan mutfakta yardımcı olarak yararlanmayı bilir. Görevini layıkıyla yerine getiren Mar-

tov sadece bulaşıkları yıkarken biraz memnuniyetsizlik ifade ediyordu. Martov, "gelişmenin yavaşlığından" şikâyetçi oluyor, yıkanılmak zorunda olmayan kap kacakların kullanılacağı dönemin gelmesini diliyordu. Bu ev işlerine ara sıra dahil olan Lenin, o günlerin mutlaka geleceğini söyleyerek Martov'u elinden geldiğince teselli ediyor, "*kısacası, o zamana kadar kap kacağı olduğu gibi kullanalım*" diyordu.

Iskra yayınlandıktan hemen sonra Struve Lenin'i ziyarete gelir. "Legal Marksistlerin" şefi yurtdışına yerleşmişti. Çarlığa karşı mücadeleye artık buradan devam edecekti. Mücadele yöntemi Lenin'inkiyle tamamen farklı olmasına rağmen onunla anlaşmayı dener. Böylece, başarıldığında bir elini Devrimci Marksistlere diğerini Demokrat Liberallere uzatarak, en azından "herkesin dostu" kalabileceğini umuyordu. Lenin Struve'nin niyetini anlamakta gecikmez, kesinlikle reddeder. Zor dönemlerde birçok kez yanına gelen Struve'ye karşı Lenin'in kişisel olarak minnet borcu vardı. Fakat bu koşullarda kişisel saygı ve duygusallık göz önünde bulundurulamazdı. Görüşme birkaç saat sürer. Struve'nin önerilerinden biri ortak bir dergi çıkarmaktı. İçeriğini açıklamadığı bu birlikte çıkarılacak dergi Struve'ye göre büyük yankı yapacaktı. Lenin uzlaşmaz tavrını sürdürür. "Kopma" kelimesini telaffuz etmeden, her ikisi de bir daha asla görüşmeyeceklerini çok iyi bilerek ayrılırlar. Kesin bir sonuca götüren karşılaşma ve görüşmeleri hararetle kâğıda dökme alışkanlığındaki Lenin'in, sonunda kişisel günlüğe dönüşen bu notlarında şunları okuyoruz: "*Bu görüşmenin en azından benim için tarihsel ve derin bir anlamı var. Bir sayfayı, en azından hayatımdaki bir dönemi kapatıyor, uzun bir süre için tavrımı ve gelecekteki davranışımı belirliyor.*" Tarih: 29 Aralık 1900, sabah saat iki.

Kısa bir süre sonra, Struve Plehanov'a bir aracı gönderir, ona eline geçen önemli bir belgeyi yayınlamasını önerir. Bu belge, Maliye Bakanı Vittte'nin Çarlığın batı bölgelerindeki yerel idari düzenlemeler konusunda İçişleri Bakanı Goremikin'e gönderdiği gizli bir nottu. Struve söz konusu bu not için uzun bir önsöz yazar, bazı ipuçları gördüğünü dile getirir. Struve II. Nikolas'ın bakanlarından bir kısmının kamuoyuna bazı tavizler verilmesi gerektiğini anladığını düşünüyor, hükümetin ülkeyi devrim felaketinden kurtarmak için bu kadarla da

yetinmeyeceğini, Çar'a yakın bazı kişilerin "tarihe boyun eğme cesareti gösterebileceğini, efendilerine de bunu kabul ettirebileceklerini" umuyordu. Struve'nin gönderdiği aracı söz konusu broşürün baskı masrafları için Plehanov'a altıbin ruble teklif eder. Hiç kuşku yok ki, bu miktar çok fazlaydı. Bu alanda fazla bilgi sahibi olmadan bile broşürün baskısının bu miktarın yarısından bile az olacağı tahmin edilebilirdi. Ticari bakımdan bu iş oldukça önemli miktarda kâr etme olanağıydı. Fakat iktidarın zirvesi bazı tavizler vermeye hazır olduğunu gösteren belirli bir anlayış sergilerse, devrimci mücadeleden vazgeçilebileceğini düşünen "uzlaştırıcı" ve "oportünist" önsöz yazarının görüşü, Plehanov ve onun desteğiyle çıkan yayınların temsil ettiği, katı bir uzlaşmaz tutum benimseyen Devrimci Marksizm ile çelişki oluşturduğu gün gibi ortadaydı. Üstelik Struve'nin politik çizgisi tartışıldığında, onunla her türlü uzlaşmaya şiddetle itiraz edildiğini görmüştük! Plehanov yine de yazıyı yayımlar, parayı da kabul eder. Basılacak müsvedde Münih atlanarak doğrudan Stuttgart'taki matbaaya gönderilir.

Broşürün basılması sadece bin sekiz yüz rubleye mal olur. Geriye kalan dörtbinikiyüz ruble derginin kasasına aktarılır. Çok iyi satış yapan dergi birçok kez basılır, gruba önemli miktarda para kazandırır. Kuşkusuz görüntü kurtarılmıştı. Basılan broşürün kapağında ne gazetenin adı geçiyordu ne de derginin. Böyle olmakla birlikte, Lenin bu aşağılık oportüniste ne yaptığını açıkça söyleyen sert bir yanıtın hemen verilmesinin ahlaki bir zorunluluk olduğuna inanıyordu. İşleyişe uygun olarak Lenin kaleme aldığı makaleyi yayınlanmadan önce tüm diğer komite üyelerinin bilgisine sunar. Plehanov Lenin'in makalesini kabul edilemez bulur, yayınlanması için onay vermez. Vera Zazuliç de aynısını yapar. Fakat Lenin ısrarcıdır. Bir ay boyunca her iki taraf birbirlerine bir hayli sert mektuplar yazar. Sonunda boyun eğen Plehanov olur. Lenin'in makalesi üslupta yapılan birkaç önemsiz düzeltmeyle yayınlanır.

Plehanov'un grubu ile Yurtdışı Rus Sosyal Demokratlar Birliği arasındaki anlaşmazlıktan daha öne bahsetmiştik. Eylül 1900'de, İkinci Enternasyonal V. Kongresi Plehanov ve Birlik yöneticilerinden "Rabotçe Delo" (İşçi Davası) gazetesi baş sorumlusu Kriçeveski'yi Rusya adına Yürütme Kurulu üyeliğine getirir. Böylece, her iki eğilim de Enternas-

yonal'de temsil edilir. Iskra, başka bir deyişle Lenin, hemen tavır alır. Yapılan kısa ve özlü açıklamada, Rabotçe Delo'nun açıkça ekonomizme karşı mücadeleden vazgeçerek yanlış bir çizgi izlediği, "farklı eğilimdeki unsurların" yurtdışı parti temsilcileri olarak kabul edilmediği okuyuculara bildirilir. Ayrıca açıklamada şunlar yazıyordu: "*İki Rus sosyal demokrat kesimi arasında Rusya'nın İkinci Enternasyonalde temsili konusunda bir uzlaşma söz konusu olmadığı sürece G. V. Plehanov'la ilişki kuracağız.*"

Partinin devrimci Marksizm'in ilkelerinin uygulanışına bağlı olması gereken görüşlerini ve eylem yöntemlerini belirten tezlerini kaleme almayı Lenin üstlenir. Lenin, partinin yapısının tamamen homojen olması, üyeleri arasında sıkı bir disiplinin hüküm sürmesi gerektiğini ısrarla dile getirir. Plehanov Akselrod ve Vera Zazuliç eşliğinde Lenin'in hazırlayacağı programın esaslarını görüşmek için Münih'e gelir. Tartışmalı geçtiği tahmin edilen bu görüşmenin ayrıntılarını bilmiyoruz. Toplantıda hazır bulunan Krupskaya'nın anılarında şunlar yazıyor: "*Görüşme çok sert bir havada geçiyordu. Bir ara Vera Zazuliç Plehanov'a karşı çıkmak istedi. Plehanov adeta yerinden hopladı, kollarını kavuşturmuş bir halde Vera'ya öyle bir baktı ki, Vera korkudan sustu.*" Toplantı yine de bir anlaşmayla sonuçlanır. Iskra ve Plehanov grubunun sözcüsü olarak Lenin Cenevre'ye gider.

Birlik temsilcisi, aynı zamanda İşçi Davası gazetesinin eş başkanı Martinov, konferanstan bir gün önce Cenevre'de küçük bir lokantada Lenin'le görüşmesini şöyle anlatacaktı:

"*Program, partinin görevleri ve yöntemi üzerine konuştuk, aramızda hiçbir farklılık görünmüyordu. Sohbetin sonuna doğru, Lenin bana şu soruyu sordu: 'Pekâlâ, örgütlenme planım hakkında ne düşünüyorsun?' Hemen karşı çıktım. Önerdiğiniz örgütlenme bana Makedonyalı silahlı çeteleri hatırlatıyor. Partiye bir tür askeri disiplin getirmek istiyorsunuz. Sosyal demokratlarda bugüne kadar böyle bir şey asla görülmedi, ne bizde, Rusya'da, ne de Avrupa'da. Lenin gözlerini kırpıştırarak gülümsedi ve bana şu karşılığı verdi: 'Benimle sadece bu noktada mı hemfikir değilsiniz? İşte bu nokta programın özünü oluşturuyor. O halde, birbirimize söyleyecek bir şeyimiz yok.' Ve çok uzun bir süreliğine ayrıldık.*

Durum böyle olmakla birlikte, "Birlik" taraftarları uzlaşmaz bir tavır göstermez. Sonuçta, konferans Lenin'in sunduğu tasarıdaki temel tezleri onaylar, her türlü oportünizm ağır şekilde mahkûm edilir. Anlaşmanın temeli olarak kabul edilen karar şunları içeriyordu:

1. Ekonomizm, Bernştaynizm, Millerandizm, vb. diye adlandırılan oportünizmin proletaryanın verdiği sınıf mücadelesine dahil edilme teşebbüslerini reddediyoruz.

2. Devrimci Marksistlerin tüm muhaliflerine karşı ideolojik mücadele sosyal demokratların temel görevleri arasındadır.

3. Sosyal demokratlar, faaliyetleri propaganda veya başka hangi alanda olursa olsun, Rus proletaryasının öncelikli görevinin Çarlığı devirmek olduğunu bir an bile gözden kaçırmamalıdır.

4. Sosyal demokrasi, proletaryanın her türlü baskıya karşı verdiği politik, ekonomik ve sosyal mücadelenin yönetimini ele geçirmelidir.

Bir sonraki buluşma, bu karar tasarısının sunulacağı, ekim ayı başında Zürih'te toplanacak yurtdışı Rus sosyal demokrat örgütleri kongresidir.

Kongre tarihinden birkaç gün önce Zürih'e gelen Lenin, burada beklemediği bir durumla karşılaşır. İşçi Davası gazetesinin henüz yeni yayınlanan son sayısında Cenevre'de kabul edilen taslağa açıkça karşı çıkan uzun bir makale okur. Söz konusu gazetenin bir önceki sayısı ise, tamamen taraftar oldukları gelecekteki anlaşmayı içtenlikle selamlamıştı. Ve şimdi birdenbire geri adım atıyordu. Lenin'i şaşırtan işte buydu. Gelecekteki tartışmaların zemini önceden hazırlanıyor gibiydi. Makale yazarı uygunsuz bir karşılaştırmayla, Iskra'nın Konvansiyon'da* *Jirondenler ve Montanyarlar*[11] arasındaki gibi, yıkıma götüren

* Convention: Fransa'da 1792 1795 yıllarında Kurucu Meclis. (Ç.N.)

[11] Girondins ve Montagnards: 1789 Fransız Devriminde Kurucu Meclisteki iki parti. Jirondenler özel mülkiyete karşı olmayıp gericilikle çatışmadan kaçınan, burjuvalara dayanan ılımlılardı. Kurucu Mecliste üst tarafta oturduklarından "Dağcılar" diye adlandırılan diğerleri daha çok halk kitlelerine dayanan Jakoben devrimcilerdi. Plehanov, parti içerisindeki oportünist ve devrimci mücadeleyi Jirondenler ve Montanyarlar arasındaki mücadeleye benzetmişti.

bir mücadeleyi Rus göçmenleri arasında yapmakta sakınca görmediğini yazmıştı. Elbette Montanyarlar "Iskracılar", Jirondenler de "Birlikçilerdi" Bunu kabul etmek istemiyorlardı. Ayrıca, makale kapıya gelen bazı oportünistlerin veto edilmesine karşı çıkıyor, yazar en kaşarlanmış Bernştaycıların bile sınıf mücadelesi zemininde bulunduğunu düşünüyordu. Cenevre'de alınan karar devrimci Marksizm'in tüm muhaliflerine karşı amansız bir savaş ilanıydı. Makalenin yazarı bu teze açıkça karşı çıkmıyor, kapalı bir şekilde, Iskracılar ve Birlikçiler aynı devrimci Marksizm anlayışına sahip olmadıklarından, muhalifler arasında görülen bir tarafın belki de diğerinin düşündüğü gibi olmadığını ileri sürüyordu. Makale genel maiyette mülahazalarla devam ediyordu; görüşler özgür kalmalıydı, düşüncelerin zincire vurulması söz konusu olamazdı vb. vb.

3 Ekim'de (kongre ertesi gün başlayacaktı), Lenin ve üç Plehanovcu bir araya gelir. Kongrenin hemen başlangıcında, Rabotçe Delo yöneticileri tarafından kongrede temsil edilen Birlik üyelerine bu gazetenin son açıklamalarıyla hemfikir olup olmadıklarının sorulması kararlaştırılır. Konuşma görevini Lenin üstlenir. Konferans tamamen kapalıydı, katılan üyeler titizlikle kontrol edilmişti, herkes birbirini tanıyor gibiydi. Bunca önleme rağmen, bir Rus gizli polisi salondaydı. Daha sonra, Paris'teki Rus polis bürosu sorumlusunun Petersburg'a gönderdiği rapordan anlaşılacağı üzere, Lenin'in konuşması toplantıyı izleyen polisin çok hoşuna gitmişti. Polis, raporunda şunları yazmıştı: "*Rabotçe Delo'yu adeta bir yıldırım gibi çarparak, akıcı bir dille uzun uzadıya konuştu.*" Kısa süre önce bulunan ve ilk kez 1946'da yayınlanan bu konuşma metninin el yazımı kopyaları ne yazık ki tam değil (son bölüm muhafaza edilmemiş).

Gerçekten de, Lenin üstün nitelikli bir güç olduğunu konferansta gösterecekti. Lenin'in hafif bir acı alay içeren, senli benli, aynı zamanda saldırgan bir üslupla yaptığı konuşma olağanüstü etkiliydi. Lenin, eleştirisinin hiçbir şekilde Birlik üyelerine yönelik olmadığını, sadece gazetelerini hedef aldığını açıklayarak başlayacaktı konuşmasına. Onu dinlemekte olan, Birliği temsil eden Rabotçe Delo gazetesi yöneticileri

gazetelerinde yayınladıkları görüşlerinden vazgeçmek veya bu görüşlerini sürdürmekte özgürdü. Jirondenlere benziyor görünmekten memnun değillerdi. "*Cenevre'deki tartışmalarımıza bakınız o halde. Bu tartışmalar Montan ve Jirond arasında değil miydi? Gerçekten Iskra Montan'ı temsil etmiyor mu?*" Cenevre konferansı hararetli tartışmalar sonrası Brenştayncılığı kesin olarak mahkûm etmişti ve şimdi yeniden başa dönülüyordu. Bizimle alay mı ediliyordu?

Birlik temsilcilerinden biri, makaledeki suçlamanın hiçbir şekilde tutum değişikliği anlamına gelmediğini, sadece çok soyut görünen kararara daha fazla açıklık getirmeyi amaçladığını söyler. "*Soyut!*" diye acı bir alayla bağıran Lenin şöyle devam eder: "*Karar soyut olmaktan çok uzak, son derece somuttur. Birisini 'azarlamayı' önerdiğimizi anlamak için karara bir göz atmak yeterlidir.*" Birlikçi Krişevski bundan çok alınır ve şöyle bağırır: "*Evet, aynen öyle! Bizi azarlamak istediniz, ama biz buna izin vermedik.*" Herkes gülmeye başlar, fakat ortamın gerginleştiği de hissediliyordu. Bir "arabulucu" Lenin'i mazur görmenin iyi olacağını, kullandığı ifadenin tartışmanın heyecanı içinde ağzından kaçtığını, ciddiye alınmaması gerektiğini dile getirir. Lenin bu iyi niyetli savunucusundan pek memnun olmaz. Lenin bu konuyla ilgili daha sonra şunları yazacaktı: "*Tamamen şaka yollu söylenen, birisini azarlamak istiyorduk sözlerinin derin bir anlamı vardı. İşçi davasının istikrarsızlığını ve yanılgısını sürekli eleştiriyorduk. Bu nedenle, gelecekte telafisi olanaksız bu yanılgılarını göstermek için ister istemez onları azarlamak zorundaydık. Bizim kötü bir niyetimiz yoktu, burada söz konusu olan ilkelerdeki bir istikrarsızlıktı.*"

Toplantının ikinci gününde, birlikçiler karar metnine birkaç düzeltme getirmek ister. Oportünizmi mahkûm eden maddede yazılı "sözde Ekonomizm ve Millerandizm diye adlandırılan" ifadenin yeterince belirli ve açık olmadığı için karar metninden çıkarılmasını isterler. Karar metninde, ekonomik mücadelenin kesinlikle "kitle hareketlerine canlılık veren bir güç" olduğu ve "kitleleri politik mücadeleye sürükleyecek en geniş olanakları" sunduğu belirtilmeliydi. Son olarak da, karar metnindeki "sosyal demokratlar öncelikli görevin Çar-

lığı devirmek olduğunu bir an dahi gözden kaçırmamalılar" bölümündeki "bir an dahi" kelimelerinin çıkarılmasını istiyorlardı.

Karar taslağına kuşkusuz bütün olarak saldırmıyorlardı, fakat değişiklik önerileri de Lenin için kabul edilemezdi. Plehanov da aynı düşüncedeydi. Karşı taraf önerilerini şiddetle savunuyordu. Toplantıya sızmış olan polisin raporunda şunlar yazıyordu: "*Her iki kesimin eğilimi, partinin yeni örgütlenmesinde yönetim mevkilerini ele geçirmekti. Sonuçta, toplantı birbiriyle anlaşamayan, öfkeden zırlayıp duranlar kalabalığına dönüştü.*" Plehanov, Lenin ve arkadaşları salonu terk eder. Konferans tam bir fiyaskoyla son bulur. Toplantı başkanının oturumu kapatmaktan başka yapacağı bir şey kalmamıştır. O da öyle yapar.

Konferans çıkışında, Akselrod, "*Tüm bu insanlar önce kendi küçük dükkânları ile meşgul oluyor, devrimin genel çıkarlarını daha sonra düşünüyorlar*" diye yakınacaktı. Akselrod, onu çevreleyen bu küçük sevimli grupta Rus polisinin bir "temsilcisinin" de bulunduğunu düşünmüyordu. Sarf ettiği bu sözlerin günümüze dek muhafaza edilmesini bu sözleri raporuna yazan bu polise borçluyuz.

IV
LENİN SİLAHLARINI HAZIRLIYOR

Lenin yurtdışına devrimci hareketi örgütlemek için gelmişti. Kuşkusuz tüm devrimci Rus göçmenlerin de bu amaca yoğunlaştığı söylenebilirdi. Fakat küçük bir ayrıntı vardı. Bu devrimci Rus göçmenleri sadece belirsiz bir uzaklıktaki, bulutlar arasında henüz görünmeyen bir devrime hazırlık amaçlı bir eylemi göz önünde bulunduruyordu. Oysa Lenin, daha şimdiden kendisini fiili devrimci mücadele evresine girmiş olarak görüyordu. O halde, zorunlu ve geciktirilemez savaşacak bir ordu örgütlemek, kadrolarını eğitmek gerekiyordu. Ona göre, Çarlığa saldırı için ihtiyacı olan birlikleri muhtelif ve tekrarlanan grevlerle güçlü bir mücadele isteği ifade eden işçi kitleleri oluşturacaktı. Kadro eksikliği vardı. Lenin, zaferin sadece sıkı sıkıya bütünleşmiş, son derece iyi örgütlenmiş bir partinin devrimci hareketin başına geçmesi ile kazanılabileceğine kesinlikle ikna olmuştu. Tüm zamanını bu partiyi yaratmak için harcayacaktı.

Rus göçmenleri arasında hâkim olan anlayışa göre, şimdilik gruplar arasında birleşmenin gerçekleşeceğini ummamak gerekiyordu. Başarısızlıkla sonuçlanan Zürih toplantısı sonrasındaki bölünme, ileriye doğru bir gelişme yerine, sadece ufalanmaya ve grup anlayışının kötüleşmesine neden olmuştu. Öte yandan, Ekonomistler duruşlarını muhafaza edecek, Rabotçe Delo Iskra'ya karşı ciddi bir rekabete girişecekti.

İyi bir strateji uzmanı olan Lenin, mücadeleyi başka bir cepheye, ülke içerisine taşıyarak bir şaşırtma hareketi yapar. Lenin'in kampanya planı öylesine ustaca hazırlanmıştı ki, birbirine bağlanan Rusya'daki sosyal demokrat örgütler gazete etrafında sıkıca birleştirilecek, böylece Iskra bizzat sosyal demokratların gazetesine dönüşecekti. Gazetenin çıkarına yaratılacak büyük hareket göçmenlere yurtiçindeki sosyal demokrasinin tüm özlemini Iskra'nın temsil ettiğini göstererek onları seferber olmaya zorlayacaktı. Böylece, geriye sadece Iskra'nın yetkili güç kabul edilmesi kalıyordu. Lenin'in yurtdışına çıkmadan önce, Çarlığın farkı merkezlerinde gazete için irtibat görevlilerini nasıl özenle örgütlediğini görmüştük. Gazetesi yayımlanmaya başladığında bu kişilerle en sıkı ilişkileri sürdürmek, kurduğu bağları sağlamlaştırmak ve onları faaliyetlerinde tüm olanaklar ölçüsünde yüreklendirmek için her şeyi seferber edecekti. Rusya'daki Iskracılarla yazışma görevini Krupskaya üstlenir. Krupskaya bu görevi olağanüstü bir gayretle yerine getirir. Fakat yeterli değildir. Mart ayı başlarından beri (gazete henüz üçüncü ayındaydı ve sadece iki sayı yayımlanmıştı), yeterli sayıda gazetenin Rusya'ya ulaşmadığını düşünen Lenin, yerel propaganda için Iskra'nın tamamının veya bir bölümünün yeniden basılacağı gizli bir matbaanın Kişinev'de kurulması için gazetenin Besarabi'deki görevlileri ile görüşür. Mayıs'ta aynı amaç için Tiflis sosyal demokrat komitesiyle anlaşır. Tiflis komitesinde ateşli bir partizan vardır. Bu genç Gürcü partizan, daha sonra Stalin adıyla anılacak Joseph Djougachvili'ydi. Bakü'de bir matbaa kurulur. Çalışmalar, bu şehirdeki elektrik santralinin yöneticisi, Lenin'in eski bir mücadele arkadaşının erkek kardeşi mühendis Krassin'in sorumluluğundadır. Yerli halka Gürcüce ses-

lenen özel bir sayı yayımlanır. Temmuz'da, Lenin Rusya'daki tüm Iskra şubelerini içine alan genel bir örgütlenme projesi hazırlar. Sahip oldukları az miktarda özerkliği kaybeden Iskra şubeleri, Münih'teki merkezden yönetilen tek bir bütünün sıradan küçük parçacıklarına dönüşecekti. 1902 Şubat ayının ilk on beş günü içerisinde, Rusya'daki tüm Iskracıların genel kongresi Lenin'in yakın arkadaşı mühendis Krijijanovski'nin faaliyet gösterdiği Samara'da toplanır ve söz konusu örgütlenme yaratılır.

Lenin'in gösterdiği yoğun çaba ve gazetesinin yayımlanmasıyla elde edilen başarı karşısında "Birlikçiler" cephesi tepkisiz kalmaz. Ekonomistler, önce Rusya'daki müttefiklerine ülke içerisinde "Iskra karşıtı" bir kampanya başlatmaları için talimat verir. En önemli komitelerden biri, Kiev Komitesi kendini gösterir, Iskra'nın işçiler için olmadığını, aydınlar için olduğunu açıklayan bir karar alır. Iskra yazı kuruluna hitap eden, yazarı belirsiz, "yoldaşlardan" imzasıyla kaleme alınmış açık bir mektup dağıtılır. Söz onuşu açık mektupta, Iskra yazı kurulu uzun uzadıya dar kafalı, uzlaşmaz vb. olmakla itham edilir, eleştirilir. Aynı zamanda, alınan kesin bir karar gereği, Rus Sosyal Demokratlar Birliği, ustaca bir manevrayla, parti büyük kongresi için çağrı yapacaktı. 1898'deki başarısız girişimden sonra, ilk kez bu şekilde bir çağrıyla toplanacak kongreden Birlik mutlak yetkili olarak çıkacaktı. Fakat Lenin tüm yerel komiteleri yaptığı propagandayla henüz "kirletmemişken" acele etmek gerekiyordu.

Yerel komiteler nezdinde ivedilikle ve gizlilikle davranmak boşunaydı. Lenin çok kısa bir süre içerisinde durumu öğrenir ve bu girişime karşı olduğunu açıkça gösterir. Lenin tam da o sırada, ekonomistlerin maskesini düşürmeyi, onları Rus sosyal demokrasisi gözünde sonsuza dek etkisizleştirmeyi, Rus sosyal demokrasisine izlenecek yolu göstermeyi düşündüğü "*Ne Yapmalı?*" kitabı üzerinde çalışıyordu. Eseri yayımlandıktan ve etkisini eksiksiz gösterdikten sonra, Birlik ve yurtiçindeki suç ortaklarının ölümcül oyununun iç yüzünü onun sayesinde anlamaya muktedir bir büyük kongre toplanabilirdi.

Bu arada, Birlikçilerin tasarılarını gerçekleştirmelerini elden gel-

diğince önlemek gerekiyordu. Iskra görevlileri uyarılır. Şüphesiz bu konuyla Krupskaya ilgilenecekti. Krupskaya Odessa'daki bir militana gönderdiği 14 Aralık 1901 tarihli mektupta şunları yazmıştı: "*Bu bayların (Birlikçilerin) yakında bir kongre çağrısı düşündükleri anlaşılıyor... Bu durumda, bizimkilere aşağıdaki yöntemi öneriyoruz: Kongrenin en azından ilkbahara ertelenmesi istenmelidir. Örgütlenmeyle ilgili sorunları ve ihtilaflarımızın nedenlerini inceleyeceğimiz Iskra broşürü ocak ayı başlarında yayımlanacak. Bu broşür basılmadan önce bir kongre toplamak, iki tarafı dinlemeden sorunu çözmeyi savunmaktır. Delegelerin belirlenmesi söz konusu olduğunda, eğer komite sadece Birlik taraftarlarını delege tayin ederse, eşit sayıda Iskracının onlara eşlik etmesi istenmelidir. Eğer kongre, her şeye rağmen hemen yapılır ve Iskra aleyhine karar verirse, komitelerden itiraz etmeleri istenmelidir. Eğer itiraz kabul edilmezse, komite üyesi Iskracılar bu komitelerden çekilmeli, çekilme gerekçelerini yazılı olarak yoldaşlarına bildirmelidir.*"

3 Mart'ta, Iskra yazı kurulu, Rusya ve yurtdışındaki sosyal demokrat grupların temsilcilerinin aynı ayın 20'sinde Bielestok'ta toplanmasını, bu toplantının başlangıçta düşünülen türden basit bir konferans yerine, parti genel kongresi olacağını bildiren resmi bir yazı alır. Bu resmi çağrıya gündemde yer alacak aşağıda yazılı dokuz konu bir liste halinde eklenmişti. 1. Ekonomik mücadele, 2. Politik mücadele, 3. Politik propaganda, 4. 1 Mayıs, 5. Muhalif unsurlara karşı tutum, 6. Sosyal demokrat örgütlenme içerisinde olmayan devrimci gruplara karşı tutum, 7. Parti içerisinde düzenleme, 8. Merkez yayın organı, 9. Partinin yurtdışında temsil edilmesi ve örgütlenmesi.

Lenin daha ilk bakışta çağrı metnindeki "ekonomizm" kokusunu alır. Devrimci güçler Çarlığa karşı kesin sonuç alıcı bir saldırı hazırlığındaydı, bu saldırı arifesinde, konferans örgütleyicileri ekonomik mücadele konusunu gündemin ilk sırasına koymuşlardı. Ardından, partinin muhaliflere ve sosyal demokratlar dışındaki devrimcilere karşı tutumunu belirlemeyi öneriyorlardı. Bu, çok önemli ve de çok karmaşık bir konuydu. Konferansa kadar kalan yaklaşık on beş günlük sürede

bu konu derinliğine tartışılıp sonuçlandırılamazdı. Üzerinde aylarca çalışmak gerekiyordu. Parti programı üzerine tek kelime yoktu. Partiye kalıcı bir yapı verme savında olan öyle bir genel kuruldu ki bu, partinin programını belirlemeyi aklından bile geçirmiyordu! Birlikçilerin bir komedi sahneledikleri açıktı. Lenin böyle düşünüyordu. Birlikçilerin amacı, parti yönetim mevkilerini ele geçirmek ve resmi bir parti yayın organı çıkarmaktı. Şüphesiz bu yayın Rabotçe Delo olacak ve böylece Iskra resmi olmayan sıradan bir yayın organına dönüşecekti. O halde, ne pahasına olursa olsun bu girişimin olumlu sonuçlanması engellenmeliydi. Mademki ilke olarak bir konferans toplanması kararlaştırılmıştı, bunu kabul ediyordu, fakat yalnızca konferans toplanmalıydı. Lenin konferansın bir kongreye dönüşmesini engellemek için her şeyi seferber edecekti. Lenin, Bielostok'ta yapılacak konferansa çalışma arkadaşlarından, Akselrod'un önerdiği, cesur ve becerikli militan genç Doktor Dan'ı gönderir. Dan konferansı düzenleyenlerin hazırladığı gündemdeki eksiklikleri ve çelişkileri sergileyen bir rapor sunmakla görevlidir. Lenin konferansa kuramsal (parti programı) ve politik eylem konularında ortaya çıkan sorunları uygun biçimde çözümlemeye muktedir gerçek bir kongre toplanması için çalışacak bir örgütlenme komitesi belirlenmesini teklif eder. Ona göre, bu kongre üç veya dört ay içerisinde toplanabilirdi. Bu süre, tartışılacak tüm sorunlar üzerine ayrıntılı raporlar hazırlanmasına ve gerekli paranın toplanmasına olanak sağlayacaktı. Lenin, masraflara gazetesi adına beşyüz ruble ile katılacağını açıklar.

Birlikçilerin girişimi başarısızlıkla sonuçlanır. Delegelerin birçoğu gelmez, gelenlerin sayısı da bir kongre yapmak için yeterli değildir. Kongre yerine bir konferansla sınırlı kalan toplantıda, gelecekte yapılacak kongreyi hazırlamakla görevli bir örgütlenme komitesi oluşturulur. Lenin'in istediği de tam olarak buydu. Yazgısı adeta dileklerini gerçekleştirmekle görevliydi. Konferanstan hemen sonra, konferansı yakından takip eden polis tüm katılımcıları (tek bir kişi hariç) yakalayacaktı. Örgütlenme komitesi sabahı henüz görmüşken ölecekti. Çoğunluğu birlikçilerden oluşan komite ola ki yakalanma-

yıp görevini yerine getirmek için çalışmaya koyulsaydı, kuşkusuz Lenin'le anlaşmakta güçlük çekecekti.

Lenin'in Münih'e yerleştiğinden bu yana üzerinde çalıştığı kitap bu sırada yayınlanır. Birlikçilerin başarısız kongre girişiminden hemen sonra, bu girişime ilişkin Plehanov ve Lenin tarafından hazırlanan derlemenin giriş bölümünde, sosyal demokrat hareketin yakıcı sorunlarını ele alan bir broşürün yayınlanacağı bildirilir. Yayınlanan bir broşür değil, bir kitap olur, *Ne Yapmalı?* Lenin, Birlikçilerin yayın organınca uygulanan dolambaçlı yöntemde gördüğü ekonomist tehlikeyi ve başarısızlıkla sonuçlanan Birlikçilerle anlaşma girişimini açıklamayı çok istiyordu. Ne Yapmalı kitabı yayınlandığında sosyal demokrat çevrelerde büyük bir yankı uyandırır. Krupskaya'nın seferber ettiği, soluk almadan, canla başla çalışan Iskra görevlileri çok kısa bir sürede Sibirya sınırına kadar olan bölgelerde bu eserin dağıtımını gerçekleştirir. Eser polisin bile büyük ilgisini çekecekti. Bir zamanlar Bayan Ulyanov'a oğlunun sürgüne masraflarını ödeyerek gitmesine izin veren polis şefi Zvolianski Lenin'in kitabını dikkatlice okur ve kısa bir özetini çıkarır, anıları için kendi el yazısıyla, zaten çok akıllı notunu düşer.

Bu sırada, Alman polisinin baskısına boyun eğen Lcipzig'deki matbaacı, bundan böyle gazeteyi basamayacağını bildirmişti. Büyük bir olasılıkla Alman polisini, Lenin'in faaliyetlerini yakından izlemeye çalışan Rus meslektaşları uyarmıştı. Almanya'daki havanın kendisi için konuk sevmez bir hal aldığını hisseden Lenin, Iskra'yı başka bir yere taşımaya karar verir. Ama nereye? Kuşkusuz ilk akla gelen yer, Lenin'in hiçbir şekilde hoşuna gitmeyen Cenevre'ydi. Bu, Plehanov'la düzenli ilişki ve Plehanov'un gazeteye el koyması anlamına geliyordu. Lenin, Cenevre'dekilerle iyi ilişkileri sürdürmek için, mümkün olduğunca araya mesafe koymak gerektiğini düşünüyordu. İngiliz yetkililerinin her ülke göçmenine karşı büyük bir hoşgörü içeren anlayışını gerekçe gösteren Lenin, Iskra yazı kurulunun Londra'ya taşınmasını önerir. 30 Mart 1912'de, tüm eşyalarını on iki mark karşılığında satan Lenin ve karısı Londra'ya hareket eder. Kayınvalide ve kütüphane onlara eşlik edecekti.

Lenin İngiliz başkentinde ilk kez göründüğü bu Nisan sabahında, şehir kalın bir sis tabakasıyla örtülmüştü. Sidncy Web'in bilgin tercümanı, İngilizceden Rusçaya yaklaşık bin sayfalık oldukça zor bir metnin çevirisi sonrası, bu dile hâkim olduğunu sanıyordu. Daha ilk gün, kimseyi anlamadığını fark edecekti, ne de kimsenin onu. Krupskaya anılarında şöyle anlatır: "*Birkaç gülünç olay yaşadık. Vladimir İlyiç gülüp geçiyordu, fakat bu durumun canını sıktığı da hissediliyordu. İngilizce'yi öğrenmek için gayretli bir çalışmaya koyulduk.*"

Yabancı bir dil öğrenmek için Lenin'in kendine ait bir yöntemi vardı. Her toplantıya gidiyor, en ön sıraya oturuyor, gözünü ayırmadan konuşmacıların dudak hareketlerini izliyordu. Aynı zamanda, ilan vererek İngilizce ders karşılığında Rusça ders almak isteyen iki İngiliz bulur.

Hafızasında iyice yer eden başka dersler de almasını bilen Lenin, "kapitalist dünyanın merkezi" Londra'nın yapısını en ince ayrıntıya kadar inceliyordu. Londra'da müzeler ve tarihi heykeller pek ilgisini çekmiyordu. Zamanının büyük bir kısmını Britich Museum Kütüphanesi'nde geçiriyor, kütüphane çıkışı yeniden Londra'nın hareketli ortamına dahil oluyordu. İki katlı otobüslerin üst katına çıkıp, otobüsün geçtiği zengin ve geniş caddeleri yukarıdan seyretmeyi seviyordu. Ardından, yoksul mahallelerde keşif yürüyüşleri yapıyordu. Londra'daki zenginlik ve yoksulluk arasındaki bu aykırı görünüm, içinde kendini pek belli etmeyen gizli bir isyan duygusu yaratıyordu. Krupskaya'nın anlatımına göre, hissettiklerini zaman zaman dudakları arasından çıkan "two nations" sözcüklerinde ifadesini buluyordu.

Londra'da yaygın olarak bulunan halk restoranlarında, birahanelerde, dini grupların toplantılarında onunla karşılaşılıyordu. Tüm öğleden sonraları Hyde-Park'ta doğaçtan yapılan konuşmaları dinleyerek geçirdiği oluyordu. İşçi örgütlerinin düzenlediği toplantılar özellikle ilgisini çekiyordu. İzlediği bu toplantılardan sonra karısına şöyle diyordu: "*Bu işçilerin sosyalist oldukları belli. Delegeler konuşmalarında önemsiz şeylerden bahsediyor, fakat bir işçi konuştuğunda hemen soruna yöneliyor, doğrudan doğruya kapitalizmin kalbine vuruyor.*"

Kısa bir süre sonra Martov ve Vera Zazuliç gelir. Vera Londra'da adeta "Cenevre'nin gözü" olacaktı. Fakat Vera gözetim görevini icra etmek için büyük bir çaba göstermeyecek, zamanını sigara içerek, çoğunu bitirdikten hemen sonra yırtıp attığı makaleler yazmakla geçirecekti. Plehanov'a karşı her zaman çok büyük bir hayranlık duyan Vera, Lenin'de gelişmekte olan, sonunda Plehanov'u alt edecek muhteşem gücü de hissediyordu. Vera bazen, "*Georges (Plehanov) bir tazı gibi, avını ısırıyor ve bırakıyor, Lenin bir buldog gibi, ısırıyor ve bırakmıyor*" diyordu. Bir gün, Vera'nın bu sözlerini duyan Lenin, duyduklarından hoşnut, alaycı gülüşüyle: "*İşte! Isırdım ve bırakmıyorum!*" der.

Martov Londra'daki bu yeni yaşam biçimine uyum sağlayamaz. Münih'te derbederliğe alışmış Martov (çok iyi Almanca konuşuyordu), soğuk ve kapalı İngiliz çevrelerinde can sıkıntısından patlıyordu. Her sabah Lenin'in yanına geliyor, fakat daha o gelmeden Lenin evden çıkmış oluyor, Martov Krupskaya'yla pek hoşuna gitmeyen mektup, telgraf gibi posta ile gelen evrakları incelemekle yetiniyordu. Birkaç ay sonra, artık dayanamaz ve sıradan bir bahaneyle "birkaç gün için" Paris'e gider. Geri gelmez.

Haziran sonunda kendisine on beş gün tatil veren Lenin ana kıtaya* geçer. Bayan Ulyanov Anna ile Manche'da bir plajdaydı. Lenin annesi ve ablasıyla buluşmadan önce, Rus göçmenler derneğinde bir konferans vermek için Paris'e gider. Yeni bir rakip ortaya çıkmıştı: Sosyalist Devrimci Parti. Lenin için söz konusu olan, bu partinin işçi sınıfı karşıtı küçük burjuva karakterini göstermekti. Bu konferans henüz konuya bir girişti. Lenin şimdilik sadece mücadele zeminini yokluyordu. Fakat kısa bir süre sonra mücadele başlayacaktı.

Lenin Londra'ya döndüğünde kendini tamamen kongre hazırlığına verir. Bu kez kesin olarak inisiyatifi kaptırmamaya kararlıdır. Her zamanki gibi, ustaca, aşamalı hareket eder. Kongreyi toplamakla görevli komiteyi seçecek konferans hazırlığı yerine, Iskra yanlılarının çoğunluğu sağladığı yerel komite temsilcilerinin konferansa gönderilmesine

* Britanya adalarına göre Avrupa. (Ç. N.)

önem veriyordu. Eski yoldaşı, Petersburg Iskra örgütlenmesi sorumlusu Radçenko'yu yeni bir konferansla ilgili Bielostok'a delege göndermiş olan komitelerle görüşmesi için görevlendirir. Amaç, başkentin ele geçirilmesi için öncelikle bu komitelerle bir anlaşmaya varmaktı. Lenin bu iş için görevlendirdiği yoldaşına büyük bir titizlikle, uzun uzadıya ne yapılması gerektiğini açıklar. "*Eğer Vanya (Petersburg Komitesi) gerçekten bizim olursa, birkaç ay içerisinde kongreyi gerçekleştirebilir; Iskra'yı on beş günlük veya haftalık yayınlayabiliriz. Vanya'yı ikna ederken öylesine dikkatli olun ki, hiçbir şekilde çalışmalarına müdahil olmayı düşünmediğimizi anlasınlar. Bize göre, Petersburg'daki faaliyet tüm Rusya'yı içine alıyor. Sonya (Petersburg Iskra örgütlenmesi) ve Vanya'nın birleşmesi bu durumu fazlasıyla pekiştirecek, aynı zamanda, partiyi birinci derecede etkili bir güce dönüştürmek için içinde bulunduğu durgunluktan çıkaracaktır.*" Özellikle Petersburgluların Londra'ya gelerek Lenin'le görüşmeleri sağlanmalıydı. Ne pahasına olursa olsun Petersburgluların doğrudan Londra'ya gelmeleri konusunda Lenin ısrarlıydı. Lenin *doğrudan* sözcüğünün atını çizmişti. Amaç gelenleri Plehanov'un etkisinden sakınmaktı. "*Eğer bunu başarırsanız müthiş bir iş olur*" diye ilave eder Lenin. Radçenko bu görevi başarır. Lenin, 15 Ağustos'ta, Londra'da, Petersburg sosyal demokrat örgütleri temsilcileriyle bir toplantı yapar. Bu toplantıda, gelecekteki Iskra örgütlenme komitesinin çekirdeği oluşturulur. "Sonya" ve "Vanya" bundan böyle bir bütündü. Çok daha iyisi, en önemli yönetim organları Iskracılara geçmişti.

Büyük çoğunluğu Iskracılardan oluşan Moskova Komitesi Lenin'e yayınlanan kitabı için onu kutlama amaçlı bir mektup göndermişti. Bu kutlama mektubu, Lenin'in bu komite ile doğrudan ilişki kurmasına bahane olur. Lenin Moskova Komitesi'ne şöyle yazar: "*Eğer durum gerçekten böyle ise, bu kanıya vardıysanız geriye sadece komitenizin diğer komitelere sizinle aynı yolda yürümeleri için yüksek sesle, açık açık çağrı yapması kalıyor.*"

Lenin Ekaterinoslav'da çalışan grupla Güney Fransa'dan ilişki kurar, onlara Petersburg komitesinin Iskra örgütlenmesiyle birleştiğini bildirir

(gönderdiği yazıda, Fransızca "tamamen aramızda" ifadesini kullanır). Lenin şöyle devam eder: "*Eğer benzer bir birleşmeyi sizde de gerçekleştirirsek partideki birleşme sorununun dörtte üçü çözümlenmiş olur.*"

Kiev'de işler kötü gidiyordu. Uzun süre önce Şuşenkoy'dayken felsefi konularda yazıştığı eski sürgün Baltıklı Iskra görevlisi Lengnik'in yavaşlığı ve gevşekliği Lenin'i çileden çıkarıyordu. Lengnik Lenin'in sitemine verdiği cevapta, kendisine yeteri kadar propaganda malzemesi ulaşmadığından ve gelen malzemelerin de herkesin bildiği eski broşürler olduğundan şikâyet eder. Aldığı bu cevaba tepesi atan Lenin, Lengnik'e şöyle yazar: "*Nasıl! Size yeteri kadar propaganda malzemesi göndermiyoruz öyle mi! Elli adet dağıtmak bile becerilemiyor, bizden yüzlerce, kilolarca isteniyor, Katıla katıla gülünecek bir durum. Son gönderdiklerimizin yazılı olduğu listelerden birine rasgele bakıyorum, dört başlık var. Ne kadar da az! Bize dört yüz gerekli! Bize yüzlerce kilo gönderin diye bağırıyorsunuz. Gönderdiklerimizi dağıtabildiniz mi diye sormama izin verin. Hayır, Dağıtamadınız. Almayı bilmezseniz size hiç kimse asla bir şey vermez.*" Yerel sorunlar üzerine yararlı olacak bildiriler istenmesi bardağı taşıran son damla olur. Lenin şöyle yazar: "*Yerel örgütler kendi bölgelerine ilişkin bildiri bile yazabilecek yetenekte değillerse bu her şeyin sonu demektir.*"

Lengnik bir istisna değildi. Birçok Iskra görevlisi kötü iş çıkarıyordu. Görevlerini özensiz ve yetersiz bir çabayla yapıyor olmaları Lenin'in yüreğini parçalıyordu. Lenin Iskra görevlilerine, "*bir kez daha, daha sık ve daha ayrıntılı, iki satır dahi olsa aynı gün yazmanızı rica ediyorum, yalvarıyorum*" diye ricalarla dolu mektuplar gönderiyordu. Krupskaya'nın anlatımına göre, Rusya'dan gelen her mektup o gece Lenin'i uykusuz bırakıyordu. Lenin çok kötümserdi. Birinden haber alamıyorsa, o kişi yakalanmış demekti. Bir mektup cevapsız kaldığında, o mektup mutlaka polisin eline geçmiş, kuşkusuz polis mektubun içeriğini anlamıştı. O halde, tüm örgüt tutuklanacaktı! Lenin şimdiden tüm bölgenin çöktüğünü görüyordu. İnsanı çıldırtan bir iç sıkıntısına maruz kalan Lenin, kaldıkları odada büyük adımlarla bir aşağı, bir yukarı dolanıp duruyordu. Elbette, bu durumda karısı da uyuyamıyordu.

Krupskaya, "*bu uykusuz gecelerin anısı aklımdan hiç çıkmıyor*" diye yazacaktı daha sonra anılarında.

Bir sabah (Rusya'dan Lenin'in yüreğinde telaş ve kaygı yaratacak haberlerin gelmediği bir günü takip eden sabah), Krupskaya ve Lenin, her ikisi de hala uykudayken evin kapısı çalınır. Sadece az sayıda belirli kişinin bildiği kapıyı üç kez vurarak çalma gizli işaretini tanıyan Krupskaya irkilerek uyanır, kapıyı açar. Kapının eşiğinde uzun boylu, esmer, yorgun görünen bir adam duruyordu. "*Benim adım Kalem*" der kapıdaki adam. "*Giriniz*" olur Krupskaya'nın cevabı.

Bu Rus Yahudi genç (devletin güvenliğine karşı fesat çevirdiği için) sürgüne gönderildiği Doğu Sibirya'nın ücra bir köşesi Verçolensk'den kaçmıştı. Bronştayn adlı bu kişi devrimci çevrelerde Troçki adıyla tanınıyordu. Troçki, Sibirya'yı geçtikten sonra Samara'ya varmış, buradaki Iskracıların sorumlusu Krijijanovski tarafından örgüte dahil edilmişti. Krijijanovski, Troçki'ye "Kalem" takma adını vermişti. Önce komşu bölgelerdeki Iskra görevlilerinin seyyar denetleyicisi olarak faaliyet gösteren Troçki yurtdışına, Zürih'e "aktarılmıştı". Lenin'in bizzat onda, gazeteleri için yararlı bir çalışma arkadaşı bulacağını düşünen Akselrod, Troçki'yi Zürih'ten Londra'ya gönderir.

Troçki Krupskaya'nın hemencecik hazırladığı çayı, üzerine yağ, reçel vb. sürülmüş ekmek dilimleri eşliğinde yudumlarken uzun ve maceralı yolculuğunu anlatıyor, bu sırada, giyinmekte olan Lenin bu yeni geleni inceliyordu. Bronzlaşmış teni, sık ve dalgalı -gerçek bir yele gibi- siyah saçları, çıkıntılı burnu üzerindeki kelebek gözlükleri arkasından merakla ve küçümseyerek, adeta insanı deler gibi bakan gözleriyle bu iri yarı adamın ilginç bir havası vardı. Bir konudan diğerine atlıyor, daha çok ipe sapa gelmez bir tarzda konuşuyordu. Akıllı görünüyordu. Espriliydi, kendine güveniyordu. "Ne Yapmalı?" Verşolensk'e ulaştığında, bu kitabın kendisi ve yoldaşları üzerinde yaptığı etkiyi anlatırken, "Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi" adlı büyük eseri Moskova cezaevinde okuduğunda Lenin'e duyduğu hayranlığı ona söylerken yaptığı gibi, pek içten ve samimi davranmasını da biliyordu.

Troçki kısa sürede aileden biri olur. Lenin ona gazete için makale-

ler yazdırır. Troçki kitabında, Rus Devriminin yıllıklarında kötü ünüyle tanınan Schlüsselburg kalesinin iki yüzüncü inşa yılı vesilesiyle kaleme aldığı yazıdan bahseder. Söz konusu yazının son bölümünde İlyada'dan bir alıntıyı kendine göre biraz uyarlayarak "yenilmez ellerin" Çarlık diktatörlüğünü yok edeceğini yazar. Lenin makaleyi beğenir, fakat "yenilmez ellerin" kendisini şaşırttığını da makale yazarına gülerek itiraf eder. Troçki, "*fakat bu sözler Homeros'un bir şiirinden alındı*" diye itiraz etse de, Lenin bu gerekçeyi ikna edici bulmaz. Söz konusu yazı "yenilmez eller" sözleri çıkarılarak yayımlanır.

Troçki çoğu zaman patronuna pazar yürüyüşlerinde eşlik ediyordu. Bir defasında, Lenin Troçki'yi Brotherhood Church'daki insanların vaaz yerine tamamen devrimci söylevler dinledikleri Protestan kiliselerine bağlı toplumsal eğilimli Kardeşlik Kilisesi'ne götürür. Troçki daha sonra şöyle yazar: "*Bir matbaa işçisi olan konuşmacının sözlerini Lenin alçak sesle tercüme ediyordu. Daha sonra herkes ayağa kaktı ve şarkı söylemeye başladı*: Tanrım, kralları ve zenginleri yeryüzünden kaldır!" Çıkışta Lenin şu gözlemi yaptı: "*İngiliz işçi sınıfında bolca devrimci ve sosyalist öğe var, fakat bunlar iç içe geçtiği tutuculuk, dincilik ve önyargıdan kurtulamıyor ve güçlenemiyor*" "*Sosyal demokrat kiliseden döndükten sonra iki odalı evin küçük mutfağında kahvaltı yaptık, çay içtik. Tavadaki kızartılmış küçük et parçalarını bugün hala görüyorum*" diye yazacaktı (1924'te) Troçki.

Lenin faaliyetlerin örgütleyicisi olarak sadece Londra'da kalmıyor, kıta Avrupası'na da geçiyordu. 1902 sonbaharında, Liej'de Cenevre'de, Bern'de, Zürih'te konuşmalar yapar. Söz konusu olan, yetenekli ve hamarat Viktor Çernov liderliğinde Rus göçmenler ve öğrenciler arasında güç kazanmakta olan Sosyalist Devrimcilerin yeni partisine karşı mücadeleydi. Lenin Viktor Çernov'un gösterdiği çabayı endişeyle izliyordu. Sosyalist Devrimciler başlangıçta, sosyal demokratların tamamen işçi sınıfının Marksist eğitimine yoğunlaşan, köylülüğü savsaklayan hatalı yöntemlerinden faydalanmasını bilir. Sosyal demokratlar köylülüğü hiçbir şekilde küçümsemiyorlardı, fakat devrimin işçi sınıfı tarafından gerçekleştirileceğine, sosyalizmin inşasında belirleyici rolün yine bu sınıfa ait olduğuna ikna olmuşlardı. Sosyalist Devrimci-

lerse, halkçıların tezlerini yeniden ele alıyor, Rusya gibi, tarımın belirleyici olduğu bir ülkede öncülüğün köylülere ait olduğunu, devrimin sadece köylüler tarafından gerçekleştirilebileceğini düşünüyordu.

Lenin'e göre bu durumda söz konusu olan, köylülüğün rolünü hiçbir şekilde küçümsemediklerini, işçi sınıfıyla köylülük arasındaki sorunları Marksist kuramın ışığıyla aydınlatan son derece açık bir tarım programına sahip olduklarını göstermekti. Lenin kıta Avrupası'na White-Chapel mitinglerinde denediği, parlak bir konuşmacı olduğu ortaya çıkan Troçki'yi göndermekle işe başlar. Ardından, bizzat kendisi bir seri konferanslar verir.

Sosyalist Devrimciler Lenin'den sonra söz alacak konuşmacılar görevlendirir. Arka arkaya iki akşam yapılan Cenevre'deki tartışmaları izleyen Marksist bir öğrenci daha sonra şöyle yazacaktı: "*Sosyalist Devrimciler kızgınlıktan köpürerek tezlerinin doğruluğunu ortaya koymaya çalıştılar; fakat çok güç durumda kaldılar.*"

Bir süre sonra, Çarlık yönetiminin işten çıkardığı Rus üniversiteleri profesörleri tarafından 1901'de Paris'te kurulan Sosyal Bilimler Yüksek Okulu Lenin'e bir seri konferans vermesi için öneride bulunur. Ağırlıklı olarak Sosyalist Devrimcilere eğilimi olan Okul Yönetim Kurulu daha önce öğrencilere partisinin görüşlerini anlatması için Çernov'u davet etmişti. Öyle görünüyordu ki, Sosyalist Devrimcilerin liderinin konuşmacı olarak çağrılmasını Marksist öğrenciler istemişti. Çernov'un konuşması sonrası aynı öğrenciler bu defa muhalif partiye de söz verilmesini sağlamıştı*

* Böylesine kumazca bir yutturmacaya başvurmak zorunda kalma nedenlerini Marksist öğrencilerden biri daha sonra anlatacaktı. Okul yöneticilerinin Lenin'i konuşmacı olarak kabul etmeyeceğini bilen Marksist öğrenciler "Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi adlı eserin seçkin yazarı M. İlin'i dinlemek istediklerini basit ve sade bir biçimde dile getirirler. Okul Yönetim Kurulu üyeleri, yaptığı çalışmayı beğendikleri bu bilge ekonomistin devrimci Marksist düşünceye inanmış, bu düşünceyi yayan kişinin ta kendisi olduğundan tamamen habersizdi.
Okul yönetimi sakıncalı görmedikleri bu yazarı gönderdikleri bir yazıyla okullarında konferans vermesi için davet eder. Bu kurnazlık konferansın başlayacağı

Lenin daveti kabul eder. Konferans 23, 24, 25 ve 26 Şubat tarihlerinde gerçekleştirilir. O sıralar Paris'te bulunan ve konferansları izleyen Troçki daha sonra şöyle yazar: "*Vladimir İlyiç ilk konferans öncesinde çok heyecanlıydı. Fakat kürsüye çıktıktan hemen sonra doğal halini aldı, en azından öyle görünüyordu.*"

Troçki bunları söylerken muhtemelen biraz abartıyor. O sırada Lenin ona gerçekten sinirli görünmüş olabilir. Lenin'in öyle olması için haklı nedenleri vardı. Okul yönetimi adına bir temsilci Lenin'den hiçbir şekilde polemiğe girmemesini istemişti. Lenin bu isteğe sertçe, dilediği gibi konuşacağı veya hiç konuşmayacağı cevabını vermişti. Dinleyicilerinin önüne çıkan Lenin, konuşmasının daha ilk kelimelerinde Marksizm'in devrimci bir kuram olduğunu, bunun hiçbir şekilde Marksizm'in bilimsel özyapısıyla çelişmediğini ifade eder. Kaçınılmaz bir polemiğe yol açmakla birlikte, Sosyalist Devrimcilere yönelik her türlü saldırıdan geri durur. Konuşmasını tamamen bilimsel çerçeveyle sınırlı tutar. Okul yöneticileri memnuniyetlerini gösterir, içlerinden Lenin hakkında olumlu düşünce ifade etmek isteyen birinin söyleyebileceği en iyi söz "gerçek bir öğretmendi" olur.

Lenin'in Paris'e gelişini değerlendirmek isteyen Iskra Paris grubu, o dönem gündemdeki en yakıcı sorun olan, sosyal demokratların tarım programı ve Sosyalist Devrimcilere karşı tavırlarını özgürce tartışabilecekleri politik bir toplantı düzenler. Birçok konuşmacının söz aldığı toplantı 25 Şubat'ta Choisy caddesindeki bir salonda gerçekleştirilir. Konuşmacıların adlarını değil, fakat Lenin'in mükemmel konuşmasını hatırlıyorum. Toplantı çıkışında yoldaşlardan biri bana şöyle dedi: "*Lenin bugün olağanüstüydü*" diye yazar daha sonra Troçki. Her zamanki gibi, konferans sonrası bir kahvede toplanırlar. Lenin oldukça neşeliydi, gülüyor, herkesle şakalaşıyordu. Elde edilen gelir yetmiş franktan fazlaydı.

Bir hafta sonra, Lenin Iskra grubunun diğer Rus göçmen grupla-

günün sabahı anlaşılır. Okul yönetimi çılgına döner, fakat konferansın iptal edilmesi için artık çok geçtir. (G. W.)

rıyla aynı konu üzerine düzenlediği dört gün süren halka açık bir tartışma toplantısına katılır. Çarlık polisinin eline geçen, 4 Mart 1903 tarihlinde Paris'ten gönderilmiş, yazarı belirlenemeyen bir mektupta şunlar yazıyordu: "*Sosyalist Devrimciler ve sosyal demokratlar arasındaki mücadele doruk noktasında. Bir tarafta Lenin gibi bir güç, diğer tarafta Çernov ve yandaşları. Şüphesiz, bu mücadele gençler arasında derin bir bölünmeye, çok kötü bir ayrılığa neden oluyor. Fakat bu kaçınılmaz bir durum. Bugün Çernov konuşuyor, Lenin öncülüğünde sosyal demokratlar diğerlerinin tezlerinin yanlışlığını ortaya koymak için hazırlanıyor. Hayran olunacak kadar iyi konuşan Lenin dinleyicileri adeta büyülüyor.*"

Liderlerine Paris yaşamını tanıtmak isteyen Iskracılar Lenin'i Opera-Comique'e götürmeyi kararlaştırır. Lenin'i söz konusu operaya götürmeyi daha sora Troçki'nin karısı olacak Nathali Sedova üstlenir. Lenin bu öneriyi seve seve kabul eder. Her türlü bilgi yazılmış kâğıtlar ve dosyalarla tıka basa dolu evrak çantasını yanından ayırmayan Lenin genç Sedova, Martov ve Troçki eşliğinde "Louise"i dinlemeye gider. Troçki, o akşam yaşadığı can sıkıcı durumu daha sonra yayımladığı kitabında şöyle anlatacaktı:

"*Lenin Paris'te bir çift ayakkabı satın almıştı. Ayakkabılar çok dardı. Bu dar ayakkabılara birkaç saat katlanan Lenin sonunda onlardan kurtulmaya karar verdi. Rastlantı olarak ayakkabılarım değiştirilmeyi beklediğinden Lenin bu yeni ayakkabıları bana verdi. Başlangıçta tam da ayak ölçülerime uyduğunu düşündüğüm bu hediye beni mutlu etmişti. Söz konusu ayakkabıları ilk kez Opera-Comique'e giderken giydim. Yolda her şey çok iyiydi. Fakat salonda durumun kötüye gittiğini hissetmeye başladım. Operanın Lenin ve benim üzerimde bıraktığı izlenimi belki de bu nedenle unuttum. Sadece Lenin'in şaka yapmaya hazır göründüğünü ve katıla katıla güldüğünü hatırlıyorum. Dönüşte, korkunç şekilde acı çekiyordum ve Lenin tüm yol boyunca kırıcı olmadan ve biraz acımayla bana takılarak eğleniyordu.*"

Plehanov yoğun faaliyet içerisindeki Lenin'i İsviçre'den endişeyle

izliyordu. İlişkileri bir hayli gergin bir hal almıştı. "*Ne Yapmalı?*" eserini tamamlayan Lenin yazdıklarını Plehanov'a okur. Plehanov bazı tezlerdeki uzlaşmazlıkları yumuşatan bir takım önemsiz yorum yapar. Lenin bunları dikkate alacağına, baskıdan önce metin üzerinde ufak tefek düzeltmeler yapacağına söz verir. Hiçbir şey yapmaz. Doğuştan çok alıngan biri olan Plehanov buna bir hayli kırılır. Ayrıca, Plehanov Rusya'dan gelen militanların doğrudan Londra'yla ilişki kurmalarına, Cenevre'yi savsaklıyor gibi görünmelerine de katlanamaz. Londra'ya gözleyici olarak gönderdiği Vera Zazuliç'ten gelen iyimser raporlara güvenmeyen Plehanov İngiltere'ye gider. İngiltere'de bir aydan daha uzun süre kalır, Lenin'le uzun uzadıya konuşur. Söz konusu olan, özellikle, kongreye sunulacak program taslağı üzerinde düşünce birliğine varmaktı. Her ikisinin de kendine has birer program taslağı vardı. Farklılıklar önemsiz ayrıntılar olmakla birlikte anlaşamıyorlardı. İsviçre'ye geri dönen Plehanov, şüphesiz önceden tasarladığı Iskra'nın Cenevre'ye taşınması projesini uygulamaya koyar. Çok uygun bir bahane vardı: İsviçre'deki matbaacıların fiyatı İngiltere'dekilere göre fazlasıyla düşüktü. Üstelik Cenevre'de hayat ucuzdu. Plehanov bu işi çabucak halleder. Sürekli hasta Potresov'un yokluğundan faydalanıp, Londra'dan nefret eden Martov'u da yanına alarak bu konuyu yazı kuruluna getirir. Ona hak verirler, neredeyse oybirliğiyle alınan karara Lenin boyun eğer.

Lenin aşırı sinirli bir hal almıştı. Kongre çağrı tarihi yaklaştıkça huzursuzluğu ve kızgınlığı daha da artıyordu. Kötü niyetli bazı militanlarla ve gevşekliğin üstesinden gelemeyen birkaç Iskra görevlisiyle karşı karşıya kalan Lenin sonunda hastalanır. Bir tür ateşli cilt hastalığı başın saçlı kısmında kendini gösterir. "*Saçkıran benzeri bir cilt hastalığı olabileceğini düşündüm*" diye yazacaktı daha sonra Krupskaya. Doktora gitmek çok pahalı olduğundan Krupskaya eski bir tıp öğrencisi göçmene danışır. Krupskaya'nın tahmini doğru çıkar. Bir şişe tentürdiyot edinen Krupskaya bunu cesaretle kocasının kafasına sürer. Lenin gıkını çıkarmaz. Kalan saçlarının büyük bir kısmını da kaybeder. Bu halde Cenevre'ye hareket eder. Yolda gribe yakalanır, trenden indiğinde yatağa düşer. İki hafta boyunca yataktan kalkamaz.

V
YENİLGİ

Lenin ve Krupskaya Cenevre yakınlarında küçük bir ev kiralar. Evin girişinde büyük bir mutfak, birinci katında üç odası vardı. Hiç mobilyaları yoktu. Krupskaya Londra'dan beraberinde birkaç mutfak eşyası, kap kacak getirmişti fakat yeterli değildi. Krupskaya kısa sürede mobilya sorununu çözer. Lenin İngiltere'de kaldığı süre içerisinde bir hayli büyüyen kütüphanesindeki kitapları Cenevre'ye sandıklar içerisine doldurarak getirmişti. Kitaplar boşaltıldığında bu sandıklar mutfak masası ve sandalye işlevi görecekti. Krupskaya'nın anlatımıyla mutfak aynı zamanda salondu. Elbette ziyaretçiler eksik olmuyordu. "*Ev o kadar kalabalık oluyordu ki, birisiyle yalnız konuşmak istediğinizde, yakındaki küçük parka, ya da göl kıyısına gitmek gerekiyordu*" diye yazacaktı daha sonra anılarında Krupskaya. Martov yeni arkadaşı Troçki eşliğinde Paris'ten Cenevre'ye gelir. Birkaç ay patronundan ayrı kalan Troçki'nin kendine güveni artmıştı. Verdiği konferanslarda elde edilen büyük başarı, her zaman parlak, coşkulu ve güzel konuşuyor olması Troçki'yi ast konumundan çıkmaya teşvik ediyordu. Troçki Paris'te sık sık Martov'la görüşme fırsatı bulmuş, onun bir Lenin olmadığını hemen anlamıştı. Daha "yakın", daha "yoldaş" olan Martov'la özgürce tartışılabiliyor, son söz söylenebiliyordu. Lenin'le bir tartışmaya girildiğinde bunu yapmak zordu ya da olanaksızdı. Martov Londra'dan uzak kalınca otorite olmanın tadını almıştı ve bundan böyle kesinlikle başkalarının arkasından çekilip götürülmemeye, kendi kanatlarıyla uçmaya karar vermişti. Kongrenin en azından kendisine bu fırsatı sağlayacağını umuyordu.

Kongre delegeleri haziran ayı başından itibaren gelmeye başlamıştı. Rusya'nın hemen her bölgesinden gelen bu delegelerin neredeyse tamamı otomatik olarak Lenin'in kaldığı eve yöneliyordu. Bu delegelerden biri, Saratov delegesi, genç avukat, hamarat Liadov daha sonra anılarında şunları yazacaktı: "*Lenin'in evine giden yol Cenevre gölü kıyısındaydı. Onunla yolda karşılaştım. Karşımdakinin o olduğunu hissettim. Bu önsezinin nedenini bilmiyorum. Ona 'falan eve nasıl gidebilirim?' diye sordum. 'Benim evime mi gidiyorsunuz? Ben Le-*

nin'im'dedi. Liadov hemen soru yağmuruna tutulur: Komitelerde işler nasıl gidiyor? İşçiler ne düşünüyor? Fark etmediğim gerçek bir sorgulamaya maruz kalmıştım. Öylesine içtenlikle soruyordu ki, bütün ayrıntıları seve seve anlattım."

Bitmek bilmeyen toplantılar yapılır. Iskracıların genel karargâhına dönüşen Landolt kahvesi bir an olsun boş kalmıyordu. Harekâtı doğal olarak Lenin yönetiyordu. Plehanov rahatını pek bozmadan insanları evindeki "kabul günlerinde" ağırlıyordu. Bu "kabul günleri" adeta daha iyi bir dünyada geçiyordu. Bayan Plehanov davetlileri kibarca karşılıyor, kızları çay ve kuru pasta ikram ediyordu. Bu kabul günlerinden birine giden Troçki'nin çok kötü bir ansı olacaktı. Ellerini ve ayaklarını nereye koyacağını bilmez bir halde oturduğu sandalyeye adeta çivilenmiş gibi kalır. İlk fırsatta evden tüyer.

Kongre hazırlık toplantılarında çok kez ve uzun uzadıya tüzük üzerine tartışılır. Örgütlenme komitesinin hazırladığı taslağa göre, parti yönetimini iki merkez paylaşacaktı. Bunlardan biri Merkez Komitesi ve diğeri Merkez Yayın Organı, başka bir deyişle ideolojik yönetimi üstlenecek olan partinin resmi gazetesinin yayın kurulu. Bu iki yapının birbiriyle ilişkisi atçşli tartışmalara neden olur. Rusya'dan gelen Iskracılar yurtdışındaki Merkez Organ'ın Merkez Komitesi'ne bağlı olması gerektiğini düşünüyordu. Troçki de bu düşüncedeydi.

Lenin Troçki'ye şöyle der:

- Bu şekilde yürümez. Hadi görelim bakalım, yurtiçinden bizi nasıl yönetecekler? Hayır, bu yürümez. Yurtdışında istikrarlı bir merkez oluşturacağız, onları biz yöneteceğiz.

Delegelerden biri, parti gazetesinin Merkez Komite üyelerinin yazılarını reddetme hakkına sahip olmaksızın bu yazıları yayımlaması gerektiğini dile getirir.

Lenin bu düşüncedeki Troçki'ye,

- Yazılar gazeteye karşı olsa bile yayımlanmalı mı? diye sorar.

- Elbette, cevabını verir Troçki.

Bu cevaba şaşıran Lenin, şunları söyler:

- Neye yarar? Bunun bir anlamı yok. Merkez Komite üyeleri arasında

bir tartışma anlaşılabilir, üstelik bazı durumlarda gereklidir. Fakat Merkez Komitesi'ndeki "Rusların" parti gazetesine saldırısı kabul edilemez.

- Öyle ise bu, tamamen gazetenin diktatörlüğü değil mi? diye sorar Troçki.

- Evet, fakat bunda ne kötülük görüyorsunuz? Bugünkü durumda bu şekilde hareket etmek gerekiyor, diye açıklar sakin bir şekilde Lenin karşısındakine.

Ülkelerinde kongre yapan Rus devrimcilerine kesinlikle kötü gözle bakacak İsviçre yetkililerinin sabrını zorlamamak için kongre yeri olarak Brüksel belirlenir. Temmuz ortalarından itibaren delegeler küçük gruplar halinde Belçika'ya gelmeye başlar. Uzun yıllardır Brüksel'de oturan "Emeğin Kurtuluşu" grubunun eski bir üyesi Koltzov delegeleri evinde ağırlamayı önerir. Koltzov bu sorumluluğun altına girerken iyice düşünüp taşınmamıştı. Krupskaya anılarında şöyle anlatır: "*Dört Rus'un evine geldiğini gören ev sahibi, bundan böyle tek bir ziyaretçi daha gelirse Koltzovları evden kovacağını bildirmişti.*" Bunun üzerine Kolzov'un karısı sokağın köşesinde beklemek zorunda kalmış, gelen delegeleri yolda durdurup patronu sosyalist sempatizanı olarak tanınan yakındaki bir otele yönlendirmişti. Kongre için gelen delegeler gerçekten bu otelde çok iyi karşılanmışlar, çok memnun kalmışlardı. Akşam yemeğini hep birlikte yiyorlardı. "İçilen konyak" sonrası Don bölgesi delegelerinden biri güçlü ve güzel sesiyle romantik ve opera havası şarkılar söylemeye koyuluyordu. Pencerelerin altına toplanan insanlar bu şarkıları dinliyor, alkışlıyordu...

Kongrenin ilk oturumu 30 Temmuz'da boş bir ambarda başlar. Yerden biraz yüksekte bir kürsü hazırlanmış, kürsünün arkasındaki duvar kırmızı bir bezle örtülmüştü. Elli yedi çağrılı kişi arasından kırk sekizi kongre salonundaydı. Kongrede oy hakkı olmayan, sadece söz hakkı olan Krupskaya, "*Plehanov ciddi, dokunaklı ve coşkulu bir konuşmayla parti kongresini açtı*" diye yazacaktı daha sonra. Plehanov alkışlarla kongre divan başkanı seçilir. Daha sonra, Lenin ve Kiev delegesi bir "Rus", içtenlikle inanmış bir Iskracı, örgütlenme komitesinin çok çalışkan bir üyesi olan Krasikov divan başkan yardımcılıklarına atanır.

Örgütlenme komitesinin hazırladığı gündemin birinci maddesi kuruluş kongresindeki bir konu üzerineydi. Öncelikle Yahudi Bund örgütünün parti içinde yer alması sorunu tartışılacaktı. Bu önemli bir konuydu. O dönemde Bund örgütü otuz bin, yani Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi kadar veya ondan daha çok üyeye sahipti. Bund yöneticileri partiye kayıtsız şartsız karışıp bütünleşmek istemiyordu. Ruslarla gelecekteki ilişkilerini federatif bir bağ içinde tasarlıyor, eylem özgürlüğünü tamamen muhafaza edebilmek istiyorlardı. Yahudi işçilerin çıkarlarının Rus işçilerinkinden farklı olduğunu, ulusal topluluklar ilkesine saygı göstermek gerektiğini söylüyorlardı. Eğer Bund'un bakış açısı kabul edilecek olursa, Rus Sosyal Demokrat Partisi bağımsız ulusal grupların; Yahudilerin, Polonyalıların, Ukraynalıların, Letonyalıların, Gürcülerin, Ermenilerin vb. federasyonu şeklinde görünecekti. Lenin buna açıkça muhalifti. Böyle bir durum partinin çok güçlü bir merkeziyetçilik ilkesine dayanan içyapısını bozacak, partiyi güçlükle hareket eden bir duruma getirecekti. Lenin öncelikle bu sorununun halledilmesi gerektiğini düşünüyordu. Bund delegelerine göre ise, tam tersine, parti kesinlikle örgütlenerek, program ve tüzükle işe koyulmalıydı. Ardından, örgütlerinin parti içine girmesi konusunu görüşüp, koşullarını saptamak daha kolay olacaktı. Kongre on oya karşı otuz oyla Lenin'e hak verir. Tartışmalar sekiz oturum boyunca sürer. Yahudi delegelerin hararetle savundukları "Federasyon" tezleri genel kurul delegeleri tarafından Bund temsilcilerinin beş oyuna karşı kırk beş oyla reddedilir.* Gündemdeki bir sonraki madde tüzük ele alınır. Belçika yetkilileri Çarlık hükümetinin baskısına boyun eğmiş olacak ki, kongre katılımcılarına artık toplantılarını hoşgörüyle karşılayamayacaklarını bildirir. Kongrenin başka bir yere taşınması gerekiyordu. Muhtemelen Lenin'in önerisiyle kongre Londra'ya taşınır. Londra polisinin güçlük çıkarmadığı kongre, çalışmalarına rahatça devam eder.

* Toplam 37 oturum gerçekleştirilen kongrede bazı delegelerin birden fazla oy hakkı vardı. Birinci Kongrede (Kuruluş Kongresinde) kabul edilmiş bir karar gereği Yahudi İşçiler Örgütü Bund üç oy hakkına sahipti. (Ç.N.)

Lenin kongreden bir hayli önce bir tüzük taslağı hazırlamıştı. Martov'un da bir taslağı vardı. Martov kongrenin açılışından yaklaşık altı hafta önce hazırladığı taslak metni görüşünü almak için Lenin'e sunmuştu. Lenin Martov'un taslağını fazlasıyla ayrıntılı bulmuş, bazı değişiklikler yaparak geri vermişti. Martov'un metni Alman Sosyal Demokrat Partisinin Erfurt Kongresinde oylanan tüzüğünden alınmıştı: "*Parti programını kabul eden, bu programın gerçekleşmesi için parti merkez organlarının kontrolünde ve yönetiminde etkin bir biçimde çalışan kimse parti üyesidir.*" Lenin'in metninde ise partiye üye olma şartı şöyle tanımlanıyordu: "*Parti programını kabul eden, partiyi paraca destekleyen ve parti organlarından birine şahsen katılarak faaliyet gösteren kimse parti üyesidir.*"

Fark açıkça görülüyordu. Martov için, parti örgütlerinden birine girmeden, yönetim komitesinin gözetiminde serbestçe çalışmayla yetinerek parti üyesi olunabilirdi. Lenin parti üyelerinin bir disiplin içerisinde partide var olmasını istiyordu. Her üye belirli bir parti örgütünde yer almalı, bu örgütte kendisine verilen görevi yerine getirmeli ve yürürlükteki disiplin kurallarına uymalıydı. Martov'un sunduğu esnek ve liberal yöntemle partiye girmekte tereddüt eden, partiye tam bir yükümlülükle bağlanmak istenmeyen ya da cesaret edemeyen birçok sempatizana parti kapıları ardına kadar açılıyordu. Lenin'in savunduğu tasarı ise, her türlü amatörlüğü dışlıyor, parti üyelerini liderlerine harfi harfine itaat eden disiplinli askerler olarak tanımlıyordu. Önceden yapılan tüzük komisyonunda her iki tasarı eşit sayıda oy aldığından, her ikisi de kongreye sunulur.

Lenin'in sunduğu tasarıya sert eleştiriler yönelten Martov şöyle der: "*Parti üyeliği ölçütü ne kadar geniş tutulursa o kadar iyi olur. Eğer mahkemeye çıkarılan tüm grevciler, tüm göstericiler parti üyesi olduklarını söylerse buna seviniriz.*" Martov konuşmasını yüksek bir ses tonuyla şöyle bitirir: Mahkeme önünde Sosyal Demokrat Parti üyesi olduğunu söyleme hakkına sahip olmaması bir militanı dehşete düşürür. Akselrod Martov'u destekler. Eskiden var olan büyük devrimci örgütleri anımsatır. Bu örgütlerde toplanan, zorunlu olmadık-

ları halde olanakları ölçüsünde örgütlerine yardım eden çok sayıda militan parti üyesi gibi görülüyordu. Akselrod şöyle der: "*Eğer Lenin'in tasarısını benimsersek çok sayıda gerekli insanı gemi bordasından aşağı atmaya yöneleceğiz.*"

Bu konuda Lenin'le aynı bakış açısına sahip olan Plehanov eski arkadaşının sözlerini çürütmek için söz alır: "*1870-1880 yıllarına başvuran Akselrod yanılıyor. O dönem kusursuz bir disipline sahip bir merkez vardı ve yarattıkları örgütler bu merkeze bağlıydılar. Bu örgütlerin dışında kalan her şey sadece kaos ve anarşiydi... O dönemin anarşisini örnek almamamız, aksine ondan kaçınmamız gerekiyor.*" Troçki hocası Lenin'in sunduğu taslağa şiddetle karşı çıkar, şunları söyler: "*Parti bir komplocular örgütü değildir... Eğer tutuklanan tüm işçiler Sosyal Demokrat Parti üyesi olmadıklarını beyan edeceklerse bu tuhaf bir partidir.*"

Lenin hafif alaycı, sakin bir gülümsemeyle yöneltilen tüm eleştirilere cevap verir. Elbette iki taslak arasında bir uyuşmazlık vardı. Fakat bunu parti için ölüm kalım meselesi olarak görmeyi reddediyordu. Bununla birlikte bazı durumlarda Martov'un taslağının partiye zarar vereceğine kesinlikle inanmıştı. Troçki'ye gelince, Lenin ona unutamayacağı bir ders vermek istiyordu. "*Troçki işçilerden bahsederken işin özünü kavramıyor. Yaptığım tanımlama parti üyelik kavramını genişletmek veya daraltmak anlayışına mı hizmet ediyor? Eğer bu şekilde sorulmuş olsaydı, benim tanımlamam üyelik kavramını daraltıyor, Martov'un ki, kendi ifadesiyle daha 'esnekleştiriyor' olurdu. Oysa ki, 'esneklik' içinde yaşadığımız bu dönemde hiç kuşkusuz tüm oportünist unsurlara, güçsüzlere ve kararsızlara parti kapılarını açacaktır. Bu yalın ve tartışılmayacak kadar açık düşünceyi çürütebilmek için sözünü ettiğim unsurların var olmadığının göstermesi gerekirdi. Troçki bunu pek düşünemedi. Zaten bu düşünceyi çürütmek mümkün de değildi, zira işçiler arasında bu unsurlara rastlandığını herkes biliyor... Martov'un düşüncesi bakın nereye götürüyor. Troçki bize şunları söylüyor: Tutuklanan binlerce sosyal demokrat işçinin Sosyal Demokrat Partili olmadıklarını söylemeleri tuhaf olurdu. Asıl tuhaf olan yoldaş Troçki'nin*

düşünme biçimi değil mi? Onu üzen, deneyimsiz devrimcileri sevindirecek bir durumdan başka bir şey değildir. Eğer gerçekten binlerce ve binlerce işçi tutuklanmış ve 'bu işçiler Sosyal Demokrat Parti üyesi midir?' sorusuna hayır cevabı veriliyorsa, bu tek bir şeyi, tamamen gizli kalarak en geniş yığınları hareket içinde ardından sürükleyen, görevini gereği gibi yerine getiren iyi bir örgütümüz olduğunu kanıtlar."

Troçki hakkında düşündüklerini açık açık söyleyen Lenin bu kez Martov'a dönerek şunları söyler: "*Martov'un taslağını savunanlar partimizdeki en büyük sıkıntıyı bilmiyor, daha da ötesi bunu tasdik ediyor. Bu sıkıntı olanaksızlıktan değil, güçlükten ortaya çıktı. Gevezeler ve işçiler arasında bir ayırım yapmak zorundayız. Bu iki kesimin, gevezeler ve işçilerin, Rusya'daki kadar içi içe geçtiği, böylesine zarar verdiği, sıkıntı yarattığı başka bir ülke bulmak zordur. Yoldaş Martov kabul etmek zorundadır ki, sunduğu taslak sonunda herkesi kaçınılmaz olarak parti üyesi yapacaktır. 'Pekâlâ, evet, isterseniz' diyor. Pekâlâ, evet, biz diğerleri kesinlikle istemiyoruz. Tam da bu nedenle yoldaş Martov'un taslağına böylesine şiddetle karşı çıkıyoruz. On işçinin kendini parti üyesi olarak adlandırmaması (gerçek işçiler unvan peşinde koşmaz), bir gevezenin parti üyesi olma hakkına veya fırsatına sahip olmasından daha iyidir. Bana çürütülemez görünen, beni Martov'a karşı mücadeleye zorunlu kılan gerekçe işte budur. Bir organda yer almayan bir militanın mahkeme önünde parti üyesi olmadığını söyleme düşüncesi yoldaş Martov'u dehşete düşürüyor. Bu perspektif beni korkutuyor. Buna karşılık, bir organda yer almayan bir kişi, mahkeme önünde bu unvanı üstlenip parti için sakıncalı bir davranış sergilerse fazlasıyla can sıkıcı olur.*"

Lenin kongre delegelerini yine de ikna edemez. Martov'un kaleme aldığı taslak tüzüğün birinci maddesi olarak kabul edilir. Oylamada Martov'un taslağı yirmi sekiz, Lenin'in taslağı yirmi üç oy alır.

Lenin bu yenilgiyi içinde güçlü bir şekilde hisseder, fakat yılgınlığa düşmeden sadece ikinci bir karşılaşmaya hazırlanmayı düşünür. Önce, bu oylamanın etkisini ve anlamını belirlemek gerekiyordu. Martov'un zafer kazanmasını sağlayan, kuşkusuz ona destek olan beş Bundcuydu. Martov'un diğer oyları Bakü, Tiflis, Nikolayev, Döküm işçileri Birliği

delegelerinden ve iki Birlikçiden gelmişti. Kuzey Birliği, Don, Petersburg, Tula, Saratov, Kiev ve Batum delegeleri de Lenin'i desteklemişti. İkişer delegeyle temsil edilen diğer örgütlere gelince (Moskova, Karkov, Odessa, Ekaterinoslav, Ufa, ve Midi işçileri), bir oy Martov'a, diğeri Lenin'e olmak üzere bölünürler. Sibirya Birliğini temsil eden Troçki Martov'dan, Emeğin Kurtuluşu grubunun temsilcisi Plehanov ise Lenin'den yana oy kullanmıştı.

Göründüğü kadarıyla durum ortadaydı. Partiye giriş şartlarında Ruslarla anlaşmazlığa düştükleri için kongreden hemen sonra ayrılan beş Bundcu bir tarafa bırakılırsa, karşılıklı güçler sayısal olarak eşitti. Öyle görünüyordu ki, çoğunluğu sağlamak için Plehanov yanlarında kaldığı sürece bir veya iki Martov yanlısının Lenin tarafına geçmesi yeterliydi. Plehanov'la ilgili düş kurmuyordu. Çünkü "yirmi üç" oy arasında bazıları sadece Emeğin Kurtuluşu grubunun liderini izlemişti. Plehanov Lenin'den ayrıldığında bu oylar da onunla birlikte başka bir yere gidecekti. Karşı taraf bu durumun farkındaydı. Özellikle Martov'la her geçen gün daha iyi anlaşan Birlikçiler Plehanov'u Lenin'den ayırmak için çaba sarf ediyordu. İçlerinden biri, Plehanov'a bu "birlikteliğin" işin mantığına aykırı olduğunu göstermeye kalktığında, Plehanov esprili bir tarzda şunları söyler: "*Napolyon'un mareşallerini karılarından, onları seviyor olsalar bile, ayırmak gibi bir saplantısı vardı. Yoldaş Akimov bu anlamda Napolyon'a benziyor. Her ne pahasına olursa olsun beni Lenin'den ayırmaya çalışıyor. Fakat ben imparatorun mareşallerinden daha güçlü bir kişiliğe sahip olduğumu göstereceğim. Lenin'den ayrılmayacağını ve Lenin'in de benden ayrılmak istemediğini umuyorum.*"

Lenin cevap vermez. Gülmeye başlar, sessiz ve muzip gülümsemesiyle başını hayır anlamında sallar.

Kongre partinin geleceğini ilgilendiren can alıcı sorun olan yönetim organının oluşumunu ele alacaktı. Lenin özellikle Merkez Yayın Organı'nın, yani Iskra yazı kurulunun oluşumuyla ilgileniyordu. Rusya'daki örgütlenme komitesinin hazırlık çalışmalarını Londra'da denetlediği ve yönettiği dönemde bir proje geliştirmişti. Kongreye artık kendi taraftarlarının hâkim olduğunu gözlemleyen Lenin, oluşturulacak şek-

liyle Iskra yazı kurulunda istikrarlı bir çoğunluk sağlamak istiyordu. Gazetenin gelecekteki yazı kurulunda yer alacak kişilerin listesini kongreye sunmayı düşünür. Bu listenin hangi isimlerden oluştuğunu bilmiyoruz, fakat büyük bir olasılıkla bu kişileri rakipleri arasından değil de, yakın arkadaşları arasından seçmişti. Bu konudaki düşüncelerini en yakın yandaşı olarak gördüğü Martov'a Cenevre'de iletmişti. Martov bu konuda düşünmüş, fakat kafasında başka bir şey canlandırmıştı.

Merkez Komitesi de "Merkez Yayın Organı" gibi sadece üç kişiden oluşacaktı. Bu "üçlü" (Merkez Komitesi üçlüsü) belirlendikten sonra, eski yazı kurulundan da üç kişi seçilecek ve yeni bir üyeyle sayı yediye tamamlanacaktı. Yedi uygun bir sayıydı, bu sayede oylamalarda oy eşitliği sorunu yaşanmayacaktı.

Martov düşüncesini Lenin'e sunar. Lenin Martov'un düşüncesini benimser, kendininkinden vazgeçer. Martov'la anlaşarak onun önerdiği düşünceyi temel alır, yeni bir örgütlenme planı yapar. Bu konuda bilgilendirilen Potresov ve özel bir sohbette biraz memnuniyetsizlik ifade etmekten öteye gitmeyen Akselrod dışındaki yazı kurulu üyeleri bu planın uygulanmasında bir sakınca görmez. Martov, sonuç olarak temel düşüncesi kendine ait olan bu planı delegelerin hazırlık toplantılarında var gücüyle savunur. Yeni yapılanmada kendisini kesin olarak yedinci üye olarak hesaplayan Troçki de bu planı hararetle savunur. Lenin Martov'un önerisini benimsemişti, fakat hiçbir şekilde ona yararı olacak bir durum yaratmak istemiyordu. Önerinin özellikle Martov'un etkisini artırmasına olanak sağlayacağını düşünüyordu. Kongre açılışından bir gün önce, delegelerin gündem taslağı üzerine tartıştıkları toplantıda Lenin şu öneriyi yapar: Kongre, Merkez Komitesi ve Merkez Yayın Organı için üçer üye seçecek, daha sonra bu altı üye kendi içinde yapacağı oylamayla iki komiteyi tamamlayacak.

Çok ustacaydı. Lenin Merkez Komitesi'nin kendi taraftarlarından oluşacağına emindi. Bu durum kendi düşüncesindekilerden oluşan listeyi oylamaya sunmasına olanak sağlayacaktı. Eğer Merkez Yayın Organı'ndaki "üçlünün" tek başına seçme yetkisi olsaydı bu kuşkusuz kabul edilmeyecekti. Bu durumda, sınırsız genişleyen bir komite or-

taya çıkıyordu. Lenin'in öngördüğü de buydu. "Büyük Komite" partiyi fiili olarak yönetecek sadece üç kişiden oluşan küçük bir komite seçecekti. Lenin'e sadece "üçlülerde" bir anlaşmazlık söz konusu olduğunda müracaat edilecekti. Sonuç olarak, Lenin'in zaferi güven altına alınmış oluyordu.

Durumu fark eden Martov, Troçki ile anlaşarak kendine ait projeyi engellemeye karar verir. Lenin Martov'un projesini ustaca bir yöntemle yeniden düzenlemeyi bilmişti. Troçki kongreye Iskra yazı kurulunun bundan böyle yazı hazırlamaktan çok daha önemli bir işlevi olacağını bilmiyormuş gibi yaparak, iki yıl boyunca gazeteyi kusursuz biçimde yöneten eski yazı kurulunun bu kurula alınacak yeni üyelerle çalışmasını talep eden bir önerge sunar. Troçki'nin önerisi olağanüstü sert geçen tartışmalardan sonra reddedilir. Hakaretler salonu çınlatıyor, konuşmacıların sözleri henüz duyuluyordu. Saldırgan olan özellikle Martov yanlılarıydı. "Leninistler"* direniyordu. Mücadeleyi kazanacaklarına zaten emindiler. Bundcular salonda yoktu, ne de onlarla dayanışma içinde olduklarını beyan eden Birlikçiler.

Troçki'nin önerisini reddeden kongre Lenin'in önerisi lehinde karar verir. Oylamaya katılmayan Iskra yazı kurulu üyeleri salona girdiğinde Martov "eski yazı kurulu çoğunluğu adına" şu açıklamayı yapar:

"Artık eski Iskra yok, gerçekten de mantıklı olan yapılmalı, ismi değiştirilmeli... Mademki üç kişilik bir komite seçildi, üç yoldaşım adına ve kendi adıma içimizden hiçbirinin komiteye girmeyeceğini bildiriyorum. Kişisel olarak doğrudan beni ilgilendiren konuda şunları söyleyeceğim. Söz konusu göreve aday olsaydım aşağılanmayı desteklemiş olur; sıradan bir varsayımla bunu politik onuruma sürülmüş bir leke olarak görürdüm. Şu anda olup biten, kongrede girişilen mücadelenin sadece son bölümünü oluşturuyor. Bu hiç kimse için anlaşılması güç bir şey değildir. Söz konusu olan, Merkez Yayın Organını daha üretken

* Lenin'in sağlığında şiddetle karşı çıktığı bu söz ilk kez Menşevikler tarafından Marksizm'i hiç değiştirmeden kabul etme anlamında Bolşevikler için kullanılmıştır. (Ç. N.)

kılmak değil, sadece Merkez Komitesi'ni ele geçirmektir. Çalışma arkadaşlarım gibi, ben de kongrenin parti içerisindeki bu sıkıyönetime son vereceğini partinin olağan durumuna geri döneceğini düşünüyordum. Fakat tamamen farklı bir durum oluştu. Sahip olduğu olağanüstü yasalarla bazı gruplara karşı yönelen sıkıyönetim, durumunu muhafaza etmekle kalmadı, daha da güçlendirdi."

Martov'un son derece kızgın bir halde yaptığı konuşma zaten yerinde duramayan topluluğu daha da öfkelendirmekten başka bir işe yaramaz. Yeni bir fırtına koparmak için beklenen şey Lenin'in yanıtıydı. Yanıt gelir. Lenin yavaş yavaş, sakin ve ölçülü bir ses tonuyla, her heceyi vurgulayarak, "*Martov'a cevap verme hakkı talep ediyorum*" der. Elbette hiç kimse karşı çıkmayı düşünmez. Lenin aynı sakin ve ölçülü ses tonuyla devam eder: "*Yoldaş Martov bu oylamayı politik onuruna sürülmüş bir leke olarak ifade etti. Bu oylamanın politik onurdaki bir lekeyle hiçbir ilişkisi yoktur.*" Konuşmasını sürdürmesine izin verilmez. Aniden her türden bağırtı çağırtı, çığlık patlaması yaşanır. Rahatsız edici boyuttaki gürültüde Troçki'nin çınlayan, Plehanov'un ne diyeceğini artık düşünmeyen Vera Zazuliç'in keskin sesi duyulur. Martov el kol hareketleri yaparak boğazını patlatırcasına bağırıyordu. Her yönden, Doğru değil! Yalan! sözleri duyuluyordu. Lenin metanetini biraz kaybeder (böylesine şiddetli bir fırtınaya karşı ilk kez kafa tutuyordu), itiraz etmeyi dener. Kongre divan başkanı Plehanov yardımına gelir, sükûneti sağlamak için umutsuzca çaba sarf eder. Başarılı olamaz. Salonda yeniden düzeni sağlayan yine Lenin olur. Sekreterlerin masasına yönelir ve sekreterlere yoldaş Zazuliç'in yoldaş Martov'un ve yoldaş Troçki'nin konuşmasını kestiğini ve bunu kaç kez yaptıklarının tutanağa kaydedilmesini ister. Her üçü de cezalandırılmak istemeyen yaygaracı öğrenciler gibi hemen susar ve Lenin konuşmasını sürdürür. Önce Martov'un, üç eski yoldaşın yer almadığı yeni Iskra yönetim komitesine girmesinin politik onuruna sürülen bir leke olacağı iddiasına yönelik şu değerlendirmeyi yapar: "*Bu görüşü onaylamak kongrenin parti yöneticilerini yenileme hakkını reddetmektir.*" Ardından, kendisinden çok emin bir şekilde Martov'a "iki üçlü" fikrinin bizzat ona (Martov'a) ait olduğunu, kendisinin de Troçki ve başka birçok yoldaş gibi ilk başta haberdar edildiğini ve kabul ettiğini

hatırlatır. Ve işte, ses tonu değişir, itiraz kabul etmeyen, sert, emredici bir hal alır: "*Alınan kararın politik sonuçlar doğuracağı konusunda Martov'la tamamen aynı düşüncedeyim. Doğacak sonuçlar elbette Martov'un atfettikleri olmayacak. Martov bunun Merkez Komitesi'ne hükmetmek için yapılan mücadelenin bir parçası olduğunu söyledi. Bağımsız bir grup olarak Iskra'nın bugüne kadarki tüm faaliyeti sadece bu hükmetme mücadelesiydi diyerek daha da ileri gideceğim. Şu anda söz konusu olan daha önemli şey, artık hükmetme mücadelesi olmayıp, bunu örgütlenerek güçlendirmektir. Yoldaş Martov'la politik olarak ne kadar uzaklaşacağımızı göreceğiz. Merkez Komitesi'ni etkilemek istemekle suçlanıyorsam bundan övünç duyarım. Aynı dili konuşmadığımız ortada... Evet, yoldaş Martov tamamen haklı, bir adım atıldı, hiç kuşkusuz bu adım partinin gelecekteki yapıcı işleyişine damgasını vuracaktır. Bazı gruplar ve bazı kişilere karşı 'olağanüstü yasalara' sahip 'sıkıyönetim' benzetmesi beni hiçbir şekilde etkilemedi. Sıkıyönetim uygulayabilecek güce sahip olmak bir yana, kararsız ve belirsiz unsurlara karşı korunmak için kendimize sıkıyönetim uygulamak zorundayız. Kongrede kabul edilen tüzüğümüzün tamamı ve tüm 'merkeziyetçiliğimiz' bir hayli çok olan politik istikrarsızlığımızın kaynağına karşı sürekli bir sıkıyönetimden başka bir şey değildir. Politik istikrarsızlığa karşı olağanüstü diye adlandırılan özel yasalara başvurmak için tereddüt etmeyeceğiz.*"

Birkaç gün sonra, Plehanov Lenin'i desteklediği için kendisini eleştiren arkadaşı Akselrod'a, belki de Lenin'in bu konuşmasını düşünmüş olacak ki, şöyle der: "*Elden ne gelir! Bir Robespierre*[12] *bu hamurdan yapılır.*"

[12] Maximilien Robespierre (1758–1794): Fransız Devriminin en önemli düşünce ve eylem adamlarından biri. İrlanda asıllı, babası gibi kendisi de avukat, Jakoben kulübü üyesi. Yasaların çoğunluğun azınlığı sömürmesini, boyunduruğu altına almasını sistemleştirmek için var olduğuna inanıyordu. Fransız Devriminden geri dönülmemesi için 1793'te Marat ve Danton'la kralın idam edilmesini sağladı. Paris Komününü örgütleyerek demokrasinin kökleşmesini istiyordu. 28 Temmuz 1794'te birçok taraftarıyla birlikte yargılanmadan giyotinle idam edildi.

Oylama öngörüldüğü gibi sonuçlanır. Merkez Yayın Organı'na Plehanov, Lenin ve Martov, Merkez Komitesi'ne Lenin'in iki yakın arkadaşı Krijijanovski ve Lengnik ile tarafsız Gliebov seçilir. Çoğunluk Lenin'den yanadır. Martov "üçlüde" yer almayacağını bildirir. Merkez Yayın Organı'nda sadece iki üye kalır: Plehanov ve Lenin.

Kongre bitiminde "Ruslar" ülkelerine geri dönme hazırlıklarındadır. Bir gün, kongrede yaşanan iç kavgalar ve sert tartışmaların oturumlara zarar verdiğini düşünen bir delege Lenin'e "*kongrede öylesine tahammül edilmez bir hava soluduk ki!*" diye yakınır. Lenin şöyle karşılık verir: "*Ne kadar güzel bir kongremiz oldu! Açık ve özgür bir mücadele yaşandı. Görüşler açıklandı. Sınırlar belirlendi. Gruplar biçimlendi. Kararlar alındı. Bir dönem geride kaldı. İleri! Bunu anlıyorum! Hayat budur.*"

Bu olumlu sözler Lenin'in o dönemdeki ruh halini tam olarak yansıtmıyordu. Bu sevinçli görünen yüzün arkasında büyük bir kaygı ve derin bir ıstırap barındırıyordu. Yaşanan tüm bu tartışmaları acıyla içinde hissediyordu. Soğuk ve şüpheci dış görünüşünün altında aşırı denebilecek düzeyde derin bir hassasiyet gizliyordu. İnsanlara güçlükle bağlanıyordu, fakat bir kez arkadaş olduğunda da, bozuşma durumunda katlanılması güç acılar çekmeksizin arkadaşından kopamıyordu. Martov'a karşı alaycı bir şefkat ve geniş bir sevecenlikten oluşan karmaşık duygulara sahipti. Sık sık Martov'la dalga geçiyor, onu tahammül edilmez buluyor, çalışmasını engelleyen gevezeliğinden yangından kaçar gibi kaçıyor, fakat zekâsını ve fedakârlığını da takdir ediyordu. Şimdi, Martov karşısında yer almıştı, on yıllık arkadaşlığının sonu kaçınılmaz görünüyordu. Lenin için özel alana doğrudan ve hemen yansımayan politik ayrılıklar düşünülemezdi. Onunla aynı düşünceleri paylaşmaktan vazgeçenler onun kişisel ilişkileri listesinden silinmiş oluyordu. İşte buydu dayanılmaz acıların kaynağı. Daha Brüksel'deyken çok sinirli görünüyordu. Krupskaya şöyle yazar: "*Öylesine endişeliydi ki, artık yemeği düşündüğü yoktu.*" Londra'da daha da kötüleşir. Lenin'i büyük bir endişeyle yakından izleyen Krupskaya şöyle devam eder: "*Sinirli hali daha da ağırlaşmıştı, geceleri hiç uyumuyordu, son derece öfkeliydi.*" Bu durumdan haberdar olan tek kişi elbette Krupskaya'ydı. Le-

nin'i sakin ve gülümseyerek gören dostları ve düşmanları arasından hiç kimse durumundan kuşkulanmıyordu.

Cenevre'ye geri dönerler. Krupskaya "*kötü bir dönem başlamıştı*" diye yazar. Gerçekten de durum kaygı verici görünüyordu. Kongre partinin birliğini güçlendirmek yerine, Rus sosyal demokrat çevrelerde var olan ayrılığı daha da artırmıştı. Bundcularla birleşme ve Birlikçilerle uzlaşma yerine her iki grupla da kopma yaşanmıştı. Çok daha önemli bir konu vardı; aynı Iskra organlarında bile partiyi ikiye bölmekle tehdit eden bir bölünme ortaya çıkmıştı. Kongrede yenilenler yenenlere karşı acımasız bir savaş ilan etmişlerdi. Kongrede azınlıkta kalmalarına rağmen göçmenlerin çok büyük bir çoğunluğu onlardan yanaydı. Lenin, yanında yer alan Plehanov adının saygınlığına rağmen, sadece çok küçük bir avuç dolusu taraftarla kalmıştı. Sonuç olarak, kongre "çoğunluğu" çok küçük bir azınlık, buna karşılık kongre "azınlığı" gerçek bir çoğunluğu temsil ediyor, o dönemin Rus göçmenlerinden daha nitelikli olanlarını içerisinde barındırıyordu. "Kongre azınlığı" Lenin'i "yenmek" ve kongrede kazandığı zaferi sıfıra indirmek için her şeyi seferber eder. "Onun" Iskra'sını tam bir boykotla işe başlarlar. Parolaları şudur: Gazeteyle her türlü işbirliğini reddetmek, gazeteye hiçbir şekilde maddi yardım yapmamak, ardından, kongrenin verdiği kararları ve seçilen Merkez Komitesi'nin yetkisini tanımamak, son olarak da yurtdışına göre Lenin taraftarlarının daha kalabalık olduğu yurtiçi örgütlerine acilen müdahale etmek. Troçki kendisini Sibirya temsilcisi olarak gönderenlere şöyle yazar:

"*Kongrede gerçek oportünizm ve yumuşak Iskracılık veya 'Girondin'dahil olmuş safkan bir Iskracılık ortaya çıktı.*" Hemen "*Vatan tehlikede! Partinin kapıları ardına kadar açık!*" çığlıkları yankılandı. Yazı kurulunun üçte ikisi güven vermeyen ilan edildi. Gelenekçi Montagne kendini yiyip bitiriyor: "*Vatan tehlikede! Caveant Consules!**" Yol-

* Caveant Consules: Eski Roma'da kriz döneminde Roma senatosu tarafından tam yetkili kılınan devlet başkanlarını cumhuriyet zarar görmesin diye göreve çağıran slogan. (Ç.N.)

daş Lenin dürüst Robespierre rolü oynayacağı bir Halk Kurtuluş Komitesi tasarlıyor. Önüne çıkan her şey ortadan kaldırılmak zorunda, yoldaş Lenin kendi "terör ve güç cumhuriyetini" engelle karşılaşmadan kurmak için Iskracı Montagne'ı tereddüt etmeden yok edecektir.

"Robespierre Halk Kurtuluş Komitesi'ne kendi taraftarlarını alarak ve devletin tüm önemli görevlerine adamlarını yerleştirerek diktatörlüğünü sürdüremedi... Bizim Robespierreizm karikatürümüzde eski yazı kurulu ortadan kaldırılarak ilk koşul yerine getirildi. İkinci koşul, "üçlü" Merkez Komitesi üyelerinin seçimi ve kendi üyelerini kendilerinin seçeceği bir sistem. Böyle bir yönetim biçimi uzun süre ayakta kalamazdı. Terör uygulaması sonunda tepkiye yol açtı. Paris emekçileri kendilerini sefaletten çıkaracağı umuduyla Robespierre'i iktidara taşıdı. Fakat diktatör onlara çok idam, az ekmek getirdi. Robespierre'in düşüşü tüm Montagne'ı ve genel olarak tüm demokrasi davasını beraberinde sürükledi.

"Şu anda biz de aynı tehlike ile karşı karşıya bulunuyoruz. Kaçınılmaz olarak çok kısa bir sürede yıkılacak olmakla beraber, Leninist merkeziyetçilik büyük bir çoğunluk Rus yoldaşın gözünde merkeziyetçilik düşüncesinin de saygınlığını kıracaktır. Parti 'yönetimi' çok büyük, ölçülemez büyüklükte umutların doğmasına yol açtı. Komiteler kendilerine insan ve eylem olanakları sağlayacağına ikna oldu. Varlığını daha sağlam sürdürmek isteyen bir yönetim önce çok iyi çalışan tüm ekipleri ortadan kaldırır; böyle bir yönetim sadece çok idam, az ekmek veren bir gelecek vaat eder. Bu durum kuşkusuz, sadece Robespierre ve merkeziyetçi kölelerin değil, aynı zamanda partinin birleşik örgütlenme ilkesinin de ölümcül sonu olabilecek bir hayal kırıklığı yaratacaktır. İşte o zaman, oportünist sosyalizmin "thermidorienleri"** duruma hakim* olacak, partinin kapıları gerçekten ardına kadar açılacaktır.

* Burada, Spartalılarda *daimi köle* anlamına gelen *ilote* kelimesi kullanılmıştır. (Ç.N.)

** Thermidorien: Robespierre'i deviren koalisyona verilen ad. Thermidor: Fransız devrim takviminde 20 Temmuz – 18 Ağustos tarihleri arasına denk gelen on birinci ay. (Ç.N.)

"*Yoldaşlar, böyle olmasın!*"

Tahmininden daha yoğun bir muhalefetle karşılaşan Lenin bir uzlaşma amacıyla zemin yoklamayı dener. Martov'a bir görüşme teklif eder. Eski arkadaşına tüm olanların üstüne sünger çekip Iskra "üçlüsüne" dahil olmasını önerir. Birçok konuda aynı düşünceye sahip olduklarını göstererek, birlikte Plehanov'un hakkından gelebileceklerini söyler. Lenin'in iddialarının onu arkadaşlarının gözünde küçük düşürdüğü konusunda direten Martov hiçbir şey konuşmak istemez.

Bundan bir süre sonra, Lenin azınlığa dahil bir Iskracıya şunları yazar: "*Tüm bunlar partinin bölünmesiyle sonuçlanacak. Peki, kendi kendime soruyorum: Sonuç olarak, hangi nedenlerle birbirimizden ayrılıyoruz? Kongrede tüm yaşananları bir kez daha aklımdan geçiriyorum. Sık sık çok öfkeli bir hal aldığımı, çılgın gibi davrandığımı kabul ediyorum. Hiç olmazsa, kongrenin genel havası içinde mücadele öfkesinden kaynaklanan yanlış bir davranış olarak görülürse, her kimin önünde olursa olsun, bu hatamı kabul etmeye hazırım. Şu anda öfkeli bir mücadeleyle elde edilen sonuçları soğukkanlılıkla incelediğimde, azınlık için hiçbir şekilde küçük düşürücü, kırıcı bir durum görmüyorum. Azınlıkta kalmak elbette küçük düşmek gibi bir hisse neden olur. Fakat bizim hiç kimseyi küçük düşürmek gibi bir düşüncemiz kesinlikle olmadı. Daha önce onlarca kez olduğu gibi, Martov'la anlaşmazlığa düştük. Tüzüğün birinci maddesiyle ilgili konuda yenilince, tüm enerjimle rövanşa gitmemezlik edemezdim. 'Üçlünün' kurulması, hiç kuşkusuz bir bakıma Martov'a karşı politik ve örgütsel mücadele olanağı sağlayacak. Bu bir kırılma nedeni midir? Bu nedenle parti parçalanır mı? Tekrar ediyorum: Kongredeki Iskra çoğunluğu gibi, ben de Martov'un yanlış bir yola yönlendiğini, doğru yola getirilmesi gerektiğine içtenlikle inanıyorum. Bundan kırılmak, küçük düşürüldüğünü ve 'lekelendiğini' düşünmek akla yatkın değildir. Hiç kimseyi ne lekelemek, ne de birlikte çalışmadan dışlamak istemiyoruz. Gazetenin yönetiminden dışlanma yüzünden bölünmeye neden olmak bana göre tam bir deliliktir.*" Lenin'in uzattığı el boşlukta kalacaktı.

6 Ekim'de, Lenin Troçki, Martov ve Iskra yazı kurulunun dışında

bırakılan üç eski üycye üzerinde kendi ve Plehanov'un imzası bulunan şu genelgeyi gönderir: "*Değerli yoldaş! Partinin Merkez Organı, Iskra ve Zarya ile her türlü işbirliğinden vazgeçtiğinizi görmekten duyduğu üzüntüyü size resmi olarak bildirmeyi görevi sayıyor. Yinelenen çağrılara rağmen sizden hiçbir yazılı cevap alamadık. Parti Merkez Organı yönetimi size işbirliği yapmadığınız için hiçbir şekilde suçlama getirmediğini bildirmek istiyor. Sürekli kişisel yakınma sözü edilen organın çalışmalarına kuşkusuz engel teşkil etmeyebilir. Eğer çalışmalara katılmamanız aramızdaki bir düşünce farklılığından kaynaklanıyorsa, bu farklılığın karakterini ve içeriğini ayrıntılı bir şekilde partinin de lehinde olacak biçimde yönettiğimiz yayının sütunlarında açıklamanızın çok yararlı olacağını düşünüyoruz.*

Martov dışında kalan diğerleri yeni yazı kurulu oluşturulduğundan beri Iskra ile tüm ilişkilerini kestiklerini kısaca bildirmekle yetinir. Martov düşüncelerini tüm parti önünde açıklamak istediğini bildirir. Bu, Plehanov ve Lenin'in önerdiğinden çok daha farklı bir yoldu.

Birlikçilerle yaşanan kopma sonrası, Plehanov tarafından kurulan "Rus Sosyal Demokrat Yurtdışı İttifakı" kongre için iki temsilci hakkına sahipti. Bu temsilciler Lenin ve Martov'du. Kongre oturumları başlamadan bir gün önce Iskra'nın Rusya merkez örgütü delegesinin yurtdışına gelemeyeceği öğrenilmişti. Bu örgütün temsil edilmekten mahrum kalmaması için ittifak delegelerinden birinin bu görevi üstlenmesi kararlaştırılır. Bu delege kura çekme yöntemiyle belirlenir. Sonuç olarak Martov Iskra delegesi olur, Lenin İttifak delegesi olarak kalır. Teamül gereği delegeler kendilerini vekil tayin edenlere temsil işlevleriyle ilgili rapor sunuyordu. Lenin'den Yurtdışı İttifakı'na raporunu vermesi istenir. İttifak üyeleri arasında çok sayıda arkadaşı olan Martov, İttifak delegesi olmamakla birlikte kendisi de bir rapor verme hakkı elde eder. Lenin'e verdiği "düşüncelerini parti önünde açıklama" cevabında Martov'un kastettiği işte buydu.

Lenin bu karşılaşmadan kaçamazdı. Bunun, çoğunluk oldukları için kazanacakları zaferin tadını önceden çıkarmakta olan rakiplerince kendisine karşı gizlice hazırlamış bir oyun olduğunu bilerek toplantıya

gider. Krupskaya şöyle anlatır: "*Toplantıdan kısa süre önce İlyiç bir kaza geçirdi. Düşüncelerine dalmış bir halde bisikletle giderken bir tramvaya çarpmıştı. Şişmiş bir yüzle ve sarılı bir kafayla Yurtdışı İttifakı Genel Kurulu'na katıldı.*" "*Yargıçlar önünde duran bir sanık gibiydi*" der oturuma katılan Plehanov.

Göründüğü kadarıyla daha başlangıçta işler kötü gidiyordu. Lenin Martov'un artık Yurtdışı İttifakı delegesi olmadığını, tek delegenin kendisi olduğunu ifade eder. Bu nedenle Martov raportör olarak kabul edilmemeliydi. Bu, gerçekten mantığa uygun en temel kuraldı. Böyle olmakla birlikte, Lenin'le aynı düşünceyi paylaşmayan Genel Kurul Martov'un raporunu sunmasına izin verir. Lenin, art arda gelen olayları daha iyi aydınlatabilmek için sadece kongrede değil, Iskra yazı kurulunun özel toplantılarında yaşananlardan da bahsetmeyi düşündüğünü söyler. Martov itiraz eder. Martov'a göre, bu çok gereksizdi, ayrıca bu görüşmelerde tutanak düzenlenmemişti. Bu görüşmelere katılanlardan itirazlar gelebilirdi. Arka planda konuşulanlara değinmemek daha iyi olurdu. Bu kez Lenin itiraz eder: "*Tutanaklar mı? Bunun hiç önemi yok. Şu an için kongre tutanakları da eksik, fakat bu durum bizim kongrede yaşananlar üzerine konuşmamıza engel değil.*" Tehditkâr bir ses tonuyla Lenin şöyle devam eder: "*Eğer Iskra özel toplantılarının olayı aydınlatacağını düşünürsem, bu toplantılarda yaşananlarla ilgili konuşacağım, üstelik bunu daha kalabalık bir dinleyici kitlesi önünde yapacağım. Her ne olursa olsun, yoldaş Martov bunları gizlemeyi başaramayacak.*"

Bu açıklama hoşnutsuzluk ifade eden mırıldanmalarla karşılık bulur. Lenin'e destek olmak isteyen Plehanov, Martov'un konuşmasında açık bir şekilde gördüğü "*gerçeğin öğrenilmesine hizmet edecek bilgileri gizlemekten ibaret, garip bir gerçeği arama yönteminin*" kendisini şaşırttığını ifade eder. Martov çok kırılır. Sinirli bir halde tepki gösterir, şunları söyler: "*Öyle olsun! Plehanov'un sözleri ellerimi bağlayan düğümü çözdü. Olacakların sorumluluğunu almayı reddediyorum, her şeyin, tamamen her şeyin konuşulmasını öneriyorum.*" Martov ne dediğini biliyordu. Martov'un niyetini anlamış görünen

Lenin geri adım atmak ister. Martov Iskra'nın özel toplantılarından söz etmek, aynı zamanda kongre boyunca yazı kurulu toplantılarının yapılmadığını bildirmek istiyordu. Kişiye özel karşılıklı sohbetlerse kapıcı dedikodularıydı. Lenin bunu yapmayacaktı. Martov ısrar eder. Madem ki her şeyi tamamen aydınlatmak söz konusu, o halde eksiksiz her şey konuşulmalıydı. Lenin hazırladığı tuzağa kendisi düşer.

Lenin'in okuduğu rapor kargaşaya neden olmaz. Taraftarları alkışlar.

Söz sırası Martov'dadır. Önce kongre oturumlarının genel bir değerlendirmesini yapar. Raportör sorumluluğunu yerine getirmesi gerekirken, aceleyle kendi özel durumunu ele alır. İki aydır yakınıp duruyordu, iftira ardından geliyordu, onuru kırılmıştı, artık dayanamıyordu. Iskra yazı kurulunun üç üyeye indirilmesi konusunda Lenin aynı fikirde olduklarını söylemişti. Bu yalandı. Arkadaşlarına ihanet etmek! Bunun kendisi için en büyük hakaret olacağını düşünüyordu. Buna izin vermeyecekti. Martov'a göre olaylar şöyle gelişmişti: Potresov'un hazır bulunduğu toplantıda Lenin üç üyeli bir yazı kurulu önermişti, bu üyeler hemen kendi aralarında yapacakları bir oylamayla dört üye daha belirleyeceklerdi. Martov'un iddiasına göre, yedinci bir üyenin atanması konusunun yazı kurulunda tartışılmasını önleyecek tek yöntemdi bu. Üç eski üyenin yeniden yazı kuruluna alınmasının söz konusu olduğuna ikna olan Martov bu öneriye razı olmuştu.

Lenin'in "*Bu doğru değil! Doğru değil!*" diye bağırdığı duyulur. Martov Lenin'in kongreye karşılıklı konuşmalarda sözünü ettiği çözümden çok daha başka bir çözüm önererek kendisini kandırdığını savunmakta ısrar eder. "*Lenin'e açıkça soruyorum: Yalan mı söylüyorum? Eğer Lenin yalan söylediğimi söylerse, kendisini kimin yalan söylediğine karar verecek bir onur kurulunun önüne çağırıyorum. Eğer bu kurul benim yalan söylediğim sonucuna varırsa, partiye yalan söylediğine inanılan bir kişinin sorumluluk gerektiren önemli bir parti görevine layık olmadığını düşüneceğim.*"

Martov konuşmasını yaparken Lenin'de harıl harıl bir kâğıt parçasına notlar alıyordu. Martov konuşmasını bitirdiğinde Lenin ayağa kalkar, toplantı divan başkanlığına vereceği şu açıklamayı okur:

"Martov, Potresov ve benim aramda geçen özel görüşmeyi anlatırken kim yalan söylüyor sorusundan ibaret bu acınası mücadele yöntemini tüm enerjimle protesto ediyorum. Söz konusu görüşmeyi Martov'un tamamen yanlış bir biçimde aktardığını beyan ediyorum. Her türlü onur kurulunu kabul ediyorum. Martov, üstlendiğim sorumluluk isteyen önemli parti göreviyle bağdaşmayan bir faaliyet gerçekleştirmekle beni itham etme hakkını kendinde görüyorsa, onu bu kurul önüne çağırıyorum. Kesin bir suçlama yerine, muğlak bir ima ileri süren Martov'un suçlamasını açıkça kaleme alması ve bu açıklamanın altına imzasını atması ahlaki bir görevdir. Parti Merkez Organı yazı kurulu üyesi olarak tüm yazı kurulu adına kendisine kaleme alacağı suçlamaları özel bir broşür halinde hemen basmayı öneriyorum. Eğer bunu yapmazsa, etik olarak partinin istikrara kavuşması için uğraşmadığını, sadece bir skandal aradığını kanıtlamış olacak."

Toplantı bitiminde, içinde biraz pişmanlık acısı hisseden Martov şöyle der: *"Özel konuşmalarımızdan bahsetmenin sakıncalı olacağı konusunda Lenin'i özellikle uyarmıştım. Fakat raporunda bu konuşmalardan söz edince ben de tepki göstermek zorunda kaldım. Lenin'i yalancılıkla itham etmedim. Eğer Lenin'in iddiaları doğruysa, ben bir yalancıyım ve bunun sorumluluğunu üstleneceğim. Entrika konusuna gelince, Lenin'i entrika çevirmekle suçlamadım, o beni entrikacı gibi gösterdi."* Oturum bu şekilde son bulur.

Sonraki gün, oturumun hemen başında, Lenin tartışmanın artık anlamsız ve imkânsız olduğunu söyler, çıkışa doğru yönelir. Taraftarları onu izler. Toplantı kaldığı yerden devam eder. Troçki şu önergeyi oylamaya sunar: *"Rus Sosyal Demokrat Partisi ikinci kongre Birlik delegesi yoldaş Lenin'in, yoldaş Martov'un kendisine hakaret ettiği gerekçesiyle, delege olarak kendisine verilen rapor sunma görevini tamamlamadan toplantı salonunu terk ettiğini görmekten Birlik Kongresi büyük üzüntü duyar."* Lenin'in diğer bir eski mücadele arkadaşı Dan genel kurula, *"Yoldaş Lenin'in kongrede tartışılan örgütlenme konusundaki görüşü, Birliğin faaliyet ilkeleriyle hiçbir şekilde uyuşmamaktadır"* tespitini yapan bir karar almasını önerir. Bu karar da oylanarak kabul edilir.

Martov Birlik Genel Kurulu'ndaki konuşmasında Lenin'in ona kongre bitiminde önerdiği yeni Iskra yönetiminde Plcanov'a karşı ittifaktan söz etmeyi unutmamıştı. Plehanov bu sırada salondaydı, şimdilik bir tepki göstermemişti. Fakat çevresindekilerin ona sürekli tekrarlayıp durdukları "*Lenin'le birliktelik eşyanın tabiatına aykırı*" söylemini teyit eden bu açıklamayı önemsememiş olması küçük bir olasılıktı. Plehanov, herkesin onun hakkında "*Plehanov artık yok, Lenin'in elinde bir oyuncak oldu*" diye konuştuğuna temin ediliyordu. Tüm bunlar istenen etkiyi yaratır. Plehanov Lenin'le yollarını ayırması gerektiği telkinlerine boyun eğer. Fırsat gecikmemişti.

Birlik kongresi son olarak, partinin yeni Merkez Komitesi'ni yönetici ve yetkili olarak tanımadığını açıklar. Bölünmenin eli kulağındaydı. Plehanov bölünmeyi önleme umuduyla Lenin'e dört eski üyenin yeniden Iskra yazı kuruluna alınmasını önerir. Lenin bu öneriyi reddeder. Düşüncesini değiştirmesi için yapılan uğraşlar sonuç vermez. Sabrı kalmayan Plehanov Lenin'e eğer ısrar etmeye devam ederse gazeteden ayrılacağını bildirir. Bunun üzerine bizzat Lenin'in kendisi gazeteden ayrılır. Pleanov'un istediği de tam olarak buydu. Iskra'nın geleceğini belirleyecek tek kişi kalan Plehanov için "eski" üyeleri yeniden yazı kuruluna almaktan daha acil yapılacak bir şey yoktu. Böylece gazetenin yeni yazı kurulu Lenin dışında kalan diğer eski üyelerden oluşacaktı.

Lenin'in gazeteden ayrılması taraftarları arasında büyük bir üzüntüye neden olur. İçlerinden biri, parti kongresi sonrası Cenevre'de kalan Liadov anılarında şunları yazacaktı: Hepimiz bu karara karşı çıktık. Bize göre Lenin'in böyle bir karar alma hakkı yoktu. Fakat o, kararından vazgeçirilemezdi. Lenin'in söylediğine göre, parti kongresinde alınan yazı kurulunu üç üyeye indirilmesi kararına uymazlık edemezdi (kongrede yazı kurulunun aralarına yeni üyeler dahil edebileceği kabul edilmişti). Ayrıca, "parti içerisinde muhtemel bir barışa giden yolda yürümek" istemiyordu. Liadov daha gerçekçi görünen başka bir açıklama daha yapar: "*Plehanov rakipleri arasındaydı, bu şartlarda Lenin Iskra yönetimini üstlenemezdi. Biz Bolşevikler arasında az deneyimli dahi olsa başka bir yazar bulunmadığının farkındaydı. Bizler eylem adam-*

larıydık. Oysa Menşevikler bütün kaliteli edebiyatçıları etraflarında toplamışlardı. Durum böyle olunca, Vladimir İlyiç Rusya'daki militanların onu Plehanov'u Iskra yönetiminden ayrılmaya zorlamakla suçlamalarından çekiniyordu."

Her ne olursa olsun kişisel olarak Lenin hiçbir şekilde mücadeleden vazgeçmeyi düşünmüyordu. Aksine, hiçbir dönem olmadığından daha mücadeleci ve ateşli çok büyük bir savaşçı gibi görünüyordu. Iskra'dan ayrıldıktan birkaç gün sonra görmeye gittiği Plehanov'a şöyle der: "*Chamberlain konumunu güçlendirmek için görevinden ayrıldı, ben de öyle*" Onur Kurulu önüne çıkma projesinin arkası gelmez. Her iki taraf da bu konuyu hasıraltı etmeyi tercih etmişti. Lenin ve Martov arasında arabuluculuk görevini bir yoldaş üstlenir. Sorun karşılıklı yazışmalarla her iki tarafın da hoşnut kalacağı bir şekilde çözümlenir. Her biri diğerinin dürüstlüğünden ve samimiyetinden şüphe duymadığını ifade edecekti. Lenin, "*bana yöneltilen suçlamaların bir yanlış anlaşılmadan kaynaklandığını öğrenmek beni mutlu edecektir*" diye yazar. Martov şu cevabı verir: "*Bu alanda ortaya çıkan sorun yanlış anlaşılmanın bir sonucudur.*"

Artık karşı karşıya iki grup vardı. Bir tarafta, bu kez kardeş gibi birleşmiş Plehanov, Akselrod, Martov, Potresov, Zazuliç Troçki, Dan ve bunların tüm hempaları, diğer tarafta Lenin tek başınaydı. Lenin'in yanındakiler adlarını kimsenin bilmediği tanınmamış kişilerdi. Ve kalabalık değillerdi. Rakipleri güçlü mücadele araçlarına sahipti. Lenin'in sadece kalemi vardı. Sahip olduğu bu tek silahla saldırıya geçecekti.

Lenin ilk önce *Neden Iskra'dan ayrıldım* başlıklı bir yazı kaleme alır, yayımlanması ricasıyla Iskra'ya gönderir. Gazete yazıyı yayımlamaz. Lenin söz konusu yazıyı bildiri şeklinde çıkararak kendi olanaklarıyla dağıtmak zorunda kalır. Yazı kurulundan ayrılışından hemen sonra, Iskra'da (*Ne Yapmalı?* kitabını ima eden) Plehanov imzasıyla yayımlanan *Ne Yapmamalı* başlıklı bir makale okur. Plehanov birbirleriyle sürekli olarak kavga etmemeleri gerektiğini düşünüyordu. Bölünmenin önüne geçilmek isteniyorsa, hoşgörülü ve barışçı olunmalıydı. "*Bizde bölünme fazlasıyla var ve bu bize fazlasıyla zarar veriyor. Şimdi*

tüm olanaklar seferber edilerek bütünlük muhafaza edilmeli. Aksi takdirde, partimiz tüm politik inandırıcılığını kaybedecektir. Herkesin bildiği gibi, yaşanan tartışmalardan işçilerin kafası bir hayli karıştı. Eğer kendi aramızda kavgaya devam edersek, bu işçiler sonunda hiçbir şey anlamayacak ve bizler insanlara iç çekişmelerden tamamen morali bozulmuş ve topluluğu tarafından terkedilmiş komuta kademesinin acıklı ve aynı zamanda gülünç bir oyununu sergilemiş olacağız."

Lenin *Iskra yönetimine* yeni *bir mektup* göndermek için bu fırsatı kaçırmaz. Şunları yazar: "*Makale yazarı (Plehanov) partinin bütünlüğünü gözetmenin gerekliliği ve yeni bölünmelerden kaçınılması konusunda yerden göğe kadar haklı... Gerçekten de, şimdi sekter gelenekleri kararlı bir biçimde reddetme, kitlelere dayanan bir partide daha fazla aydınlık! parolasını öne çıkarma zamanıdır. Parti her şeyi bilmeli, partinin tüm ayrılıkların, disiplinsizliklerin, vb. nedenlerini tam olarak öğrenip bir karar verebilmesi için bütün haber kaynakları partinin hizmetinde olmalıdır. Ne yapmamalı? sorusuna cevabım şudur: Öncelikle bir ayrılığa yol açan gerekçeler, bu gerekçelere neden olan olaylar ve koşular partiden saklanmamalıdır. Bize büyük bir orkestra gereklidir. Armoniyi oluşturan melodileri doğru sıralayabilmek, orkestradakilerden birine duygulara hitap eden bir keman, diğerine kaba bir kontrbas, üçüncüye orkestra şefinin çubuğunu verebilmek için yeterli tecrübeyi edinmeliyiz.*"

Lenin'in makalesi gazetede yayımlanır. Hemen ardından Pleanov baştan sona kadar sadece alaya alan, kötülük olduğu kadar kurnazlık da içeren bir yorum yayımlar. "Yoldaş Lenin" ile tamamen aynı görüşte olduğunu ifade eder. Partinin maksimum ışığa ihtiyacı vardı, Lenin'in ısrarla sekterlikten kurtulmayı önerdiğini gözlemlemek onu mutlu etmişti. Plehanov, sadece yoldaş Lenin'in unutmuş göründüklerine üzüldüklerini belirtiyordu. Şöyle devam eder: "*Sekterlik içinde yüzen kişiler kavgalarıyla toplumu rahatsız ediyor. Bu kişiler gerçekten de insanlığın geleceğinin bu kavgalara bağlı olduğuna safça inanıyorlar. Politik aydınlığın da birbirine karışma yasaları var, daha faza aydınlık parolasının acemice uygulanması bazen silinip gitmeye götürebilir. Grup*

içerisinde yaşanan sayısız tartışmalar üzerine işçi sınıfının bir değerlendirme yapması için çabalamak sahte demokrasinin en kötüsüne yönelmektir... İşte yoldaş Lenin bunları unutmuş görünüyor. Geleceğin orkestrası hakkında keman ve kontrbasa karşı söyleyecek sözümüz yok. Orkestra şefinin çubuğuna gelince, görünüşe göre keman ve kontrbastan oluşan 'büyük bir orkestrada' özel bir orkestra şefine ihtiyaç yoktur (kabul etmeliyiz ki, bazı yoldaşların gözünde 'kusursuz bir parti' git gide çok büyük bir boyut kazanmaya başlar). Kimin bizi geçimsiz, hoşgörüsüz, dar görüşlü kılmadan yönetmeyi üstleneceği sorusunu cevaplandırmak, kimin boyutları yumuşak keman ve sert kontrbastan oluşan büyük orkestradan biraz daha büyük olanlara kesinlikle dahil olamayacağını anlamak için mümkün olan tüm önlemleri almak zorundayız."

Lenin kişisel bir tartışmaya girmez. Fakat bundan böyle, Menşevikler diye adlandırılan muhaliflerine karşı Bolşevikler diye anılacak taraftarları onun yerine harekete geçecekti. Iskra yazı kuruluna bir seri açık mektup göndererek Plehanov'a karşı bir saldırı hazırlanır. Gazetede yayımlanması zorunlu olan bu mektuplar özellikle eski Bolşevik kongre delegeleri tarafından imzalanacaktı. Kaleme alınan metinler önce Lenin'e iletiliyor, Lenin'in onayı alınıyordu. Eski kongre delegesi olan Liadov saldırıyı başlatır. Liadov bir seri soru dizinimi görünümündeki mektubunda Plehanov'a karşı dile getirdiği şikâyetlerine noktası noktasına yine Plehanov'un cevap vermesini ister.

Plehanov'un gözünde Liadov çok gençti, "çocuktu", durumu alaya almayı tercih eder. Lenin'e karşı takındığı aynı alaycı tavırla, sanki sorgu hâkiminin karşısındaymış gibi cevap verir: "*Ben, Plehanov, Georges, Valantin'in oğlu, Tambov bölgesinden, doğuştan soylu, bana yöneltilen sorulara cevap veriyorum, vb. vb.*"

Bu sözleri okuyan küçük Bolşevik ekip sevinçten havalara uçuyordu. Alay amacıyla Plehanov'a "Tambovlu soylu" lakabı yakıştırılır, bu lakap kısa sürede kabul görür. Bolşevikler Pskov bölgesindeki eski Iskracıların sorumlusu Lepeçinski'nin işlettiği küçük restoranda toplanıyorlardı. Lepeçinski Rusya'da tutuklanmış, Sibirya'ya sürgüne gönderilmiş, sürgünden kaçmayı başarmış, birçok ülkeyi dolaştıktan sonra Cenevre'ye

ulaşmıştı. Lepeçinski Cenevre'de cesur bir militan, aynı zamanda çok iyi bir aşçı olan karısını bekliyordu. Bu lokantacı Bolşevik resim konusunda biraz bilgiliydi. Karikatür çizmeye koyulur. Bu karikatürler "kediyi uyutan fareler" üzerineydi. Uyuyan kedi elbette Lenin'di. Onu kuyruğundan çeken hasır şapkalı küçük fare Vera Zazuliç. Köşedeki diğer iki fare sevecenlikle birbirine sarılıyordu, biri siyah, Troçki, diğeri gri ve çok yağlı, Plehanov. Ve işte, kedi uyanıyor ve fareler kaçışıyor. Kedinin sırtına çıkmış olan iki fare, Martov ve Potresov kaçmaya fırsat bulamıyor. Kedi Lenin pençeleri arasına düşen iki fareyi yiyor. Ayrıca, Plehanov üzeri madalyalarla süslü polis komiseri üniformasıyla veya "muzaffer olmayan" baş melek aziz Georges olarak görünüyor...

Bayan Plehanov bu durumdan bir hayli rahatsız olur. Büyük bir tutkuyla sevdiği kocasıyla alay edilmesini kabul edemezdi. Bir gün, kendini tutamaz, Lepeçinski'ye gider ve ona kocasını gülünç duruma düşürme utanmazlığını gösteren bu "iğrenç karikatürcüden" yakınır.

Hıçkırarak ağlamamak için kendini zor tutarak şikâyetini şu sözlerle bitirir: Peki öyleyse, şunu biliniz ki, "Tombovlu soylu" diye alaya alabileceğinizi düşündüğünüz benim Georges'um gerçek bir soyludur. Hakaret edene meydan okuyarak hakaretlerinize bir soyluya yakışır bir cevap verecektir.

Geleneksel borç çorbası için masaya oturmuş arkadaş grubuna savaşa giden "Tombovlu soylu" onuruna zafer marşı söylemeye başlamaları için daha fazlası gerekmedi.

Lenin yapacağı atışı daha iyi yönlendirmek için (askeri terimler kullanmayı seviyordu) ikinci kongrede Merkez Komitesi üyeliklerine seçilen arkadaşları Krijijanovski ve Lengnik'in oylarıyla hiç sorunsuz kendisinin de dâhil olduğu bu komite ile yetinir. Bir kez Merkez Komitesine dahil olunca da, bu komitenin temsilcisi olarak Parti Meclisine girer. Kongrede partinin en yüksek yönetim organı kabul edilen Parti Meclisi beş kişiden oluşuyordu. Merkez Komitesi ve Merkez Organı, başka bir deyişle Iskra yazı kurulu kendi üyeleri arasından ikişer kişi seçecekti, beşinci üye (Plehanov) doğrudan parti kongresi tarafından seçilmişti.

Parti Merkez Organı, temsilcilerini seçme konusunda bir hayli sıkıntıya düşmüştü. Martov'un istifasından sonra Iskra yazı kurulunda iki üye, Lenin ve Plehanov kalmıştı. Plehanov zaten daha önce kongre tarafından Parti Meclisine doğrudan seçilmişti. Bu durumda, Merkez Organ Iskra'yı temsil edecek tek üye Lenin kalıyordu. Lenin Iskra'dan istifa edince, Iskra temsilciliğinden de kendini istifa etmiş olarak görüyordu. Şimdi, Parti Meclisinde sadece Merkez Komitesi temsilcisi olarak yer alıyordu.

Parti Meclisinin rolü ve görevleri ikinci kongrede kabul edilen tüzükle belirlenmişti. Merkez Komitesi ve Merkez Organ'ın faaliyetlerini düzenleyecek ve birleştirecekti. Üyelerinden ikisinin isteğiyle toplanan Parti Meclisi kongre çağrısı yapabilecekti. Yeniden düzenlenen Iskra yazı kurulunu Parti Meclisinde artık Akselrod ve Martov temsil ediyordu. Plehanov'un başkanlığında Parti Meclisinde çoğunluğu sağlayan anti Leninistler Iskra'yı ele geçirdikten sonra Merkez Komitesini Menşevik saldırılara maruz bırakıyor, toplantı yapılmasına sürekli karşı çıkıyorlardı.

Lenin'in ısrarla istemesi üzerine, nihayet 28 Ocak 1904'te Parti Meclisi toplanır. Lenin niçin ısrarcı olmuştu? Azınlıkta olduğu için hiçbir önergesini kabul ettiremeyeceğini bilmiyor olamazdı. Parti Meclisi toplantı tutanakları Rusya'daki tüm örgütlere iletilmek zorundaydı. Bu durumun bizzat rakipleri vasıtasıyla davasına yararlı mükemmel bir propaganda yapma imkânı sağlayacağını düşünmüştü.

Lengnik toplantı için Rusya'dan gelir. Lenin'le hemfikirdir. Lenin bir kez daha, "grup anlayışı" ve "sekterliği" mahkûm eden, parti içerisinde yeniden barış öğütleyen ve partinin tüm üyelerine iki yönetim organı koruyuculuğunda birlikte çalışma çağrısı yapan bir karar tasarısı önerir. Parti Meclisi, parti içerisinde ne tür mücadelelerin kabul edilebileceği, ne tür mücadelelerin yasaklanacağı sorununun ele alınması gerektiğine de karar verir.

Lenin'in önerisi Parti meclisinde Akselrod ve Martov'un oylarına karşı üç oyla kabul edilir. Önerisinin Plehanov tarafından desteklenmesi Lenin için hoş bir sürpriz olur. Bu yanılsama kısa sürer. Hemen ar-

dından, Plehanov ele alınmasını kendisinin istediği, partide üyeler arasında ne tür tartışmalara izin verilip verilmeyeceği konusu yerine, bir başka öneri getirir. Merkez Komitesinin tek bir fraksiyonu temsil eden anormal yapısının parti içindeki, çok üzüldükleri, kavgalara neden olduğunu ifade eden Plehanov, kongrede "azınlık" diye adlandırılan grupta yer alan yoldaşların Merkez Komitesi'ne alınmasını önerir. Bu öneri Lenin ve Lengnik'in oylarına karşı üç oyla kabul edilir. Sinirlenen Lenin bu şartlarda daha önce kabul edilmiş olan önerisinin hiçbir anlamı olmadığını söyler, önerisini geri çeker. Merkez Komitesi adına Menşeviklerin Merkez Komitesine alınmasına kesinlikle karşı çıkar. Lenin'e göre, sorunun üstesinden gelecek tek yol hemen yeni bir parti kongresi toplamaktı. Öneri reddedilir.

Toplantı tutanaklarını kaleme almak için iki sekreter görevlendirilmişti, bir Menşevik ve bir Bolşevik. Bolşevik sekreter muhtemelen Lenin'in teşvikiyle bu görevi üstlenen, işinde özellikle titiz, karikatürcü – lokantacı Lepeçinski'den başkası değildi. Lepeçinski yayımladığı anılarında şöyle yazacaktı:

Menşevik sekreterin tuttuğu notlarla karşılaştırıp yazdıklarımı temize çektim. Lenin, kendisine sunduğum bu önemli belgeyi çabucak okudu ve imzaladı. Lengnik de aynısını yaptı. Geriye Martov, Plehanov ve Akserod'a imzalatmak kalıyordu. Vladimir İlyiç bu konuda çok dikkatli davranmam gerektiğini, başka bir örneği bulunmayan bu tek değerli belgeyi bırakmamamı tembih etmişti.

Martov'un evine gittim.

- Yoldaş Martov, işte Parti Meclisi toplantı tutanakları... İmzalar mısınız?

- Onları bana bırakın. Bir göz atayım, size yarın geri veririm.

- Hayır. Hemen bakmanızı ısrarla istiyorum. Bu işten bir an önce kurtulmak için acele ediyorum. İmzalatmak için Plehanov'a da gitmem gerekiyor.

- Tek engel bu mu? Ona imzalatırım, Akselrod'a da. Endişelenmeyin.

- Elimde tek bir örnek var. Eğer kaybolursa...

- Öyle bir şey olmaz, bu önemli belgeleri kaybedecek kadar düşün-

cesiz değilim. Bu belgeleri size yarın geri vereceğime dair şeref sözü veriyorum. Başka ne istiyorsunuz.

Lepeçinski daha fazla karşı koymaya cesaret edemez, tutanakları Martov'a bırakır, durumu açıklamak için Lenin'e gider.

"Tutanakları yarına kadar Martov'a bıraktığımı öğrenen Lenin öfkeden çılgına döndü. Onu hiç böyle görmedim, ne daha önce, ne de sonra. Bir çeşit kendi kendine söylenmeyle, gökteki tüm yıldırımları üzerime gönderiyordu. Sonunda, karşımda durdu, bağırarak yüzüme şöyle dedi: "Eğer bebek kadar aklınız varsa, neden burnunuzu ciddi işlere sokuyorsunuz? Gözyaşlarımı zor tutarak, güçlükle şu cevabı verdim:

- Fakat Martov bana şeref sözü verdi.

Beni adeta ezer gibi, küçümseyerek şöyle dedi:

- Of be, susun artık!"

Ekim ayında, kongrede seçilen "üçlüye" atama yöntemiyle hepsi "çoğunluk" taraftarı dört üye dahil edilir. Kasım ayında Lenin ve aynı gruptan Koniagin diye adlandırılan Galperin'de Merkez Komitesi'ne girince toplam sayı dokuz olur. Hemen hepsi Lenin taraftarıydı. İki karşıt fraksiyon üyeleri arasındaki sürekli tartışmalar işçi çevrelerinde son derece can sıkıcı etki yaratıyor, birçoklarını bezdiriyordu. Bazıları, büyük sosyal demokrat aileye yeniden barış ve anlaşma getirme olanaklarını aramaya koyulur, rakiplerle uzlaşma arayışına girer. Bu "ihanet" girişiminden hiç hoşlanmayan Bolşevikler girişimcilere "uzlaşmacı" yakıştırması yapar.

Bu "hain" uzlaşmacılar arasında Lenin'in en eski arkadaşlarından Krijijanovski, "bağımsız" Glebov ve Merkez Komitesine kısa süre önce dahil edilen dört kişiden biri olan mühendis Krassin de vardı. Lenin başkente gittiğinde dahil olduğu grubun üyesi olan bu mühendis (İ. B. Krassin), dış pazarlar üzerine yaptığı araştırmaya Lenin'in ciddi eleştiriler getirdiği, Politeknik Enstitüsünün genç öğrencisi Krassin'in kardeşiydi. Güvenilir ve düzenliydi, devrimci propaganda faaliyetlerinde işyerinin kâr ve zararını hesaplamaya alışık bir iş adamının yöntemlerini kullanıyordu. Krassin Lenin'in tavsiye ettiği yeni bir kongre toplamanın var olan aşırı öfkeyi daha da artırmaktan başka bir işe

yaramayacağını düşünüyordu. Bu düşüncesini Merkez Komitesi'nde çoğunluğa kabul ettirmeyi başarır, Lenin'in yeni bir kongre toplama önerisi reddedilir. Lenin'in önerisini desteleyen Lengnik Parti Meclisinden alınır, yerine "uzlaşmacı" Glebov gönderilir. Lenin'e gelince, Merkez Komitesi'nden bir kınama cezası alır. Çok derinden kırılan Lenin'in bu duruma ilk tepkisi Merkez Komitesine istifasını göndermek olur. Lenin bir kez daha gözden geçirdiği istifa kararını geri alır. Haziran'da Parti Meclisi toplanır. Lengnik'in yerini Rusya'dan gelen Glebov almıştı. Lenin Parti Meclisinde artık tamamen yalnızdı. Birkaç hafta sonra, Merkez Komitesi bileşiminde büyük bir değişiklik yaşanır. İki Lenin taraftarı polis tarafından yakalanır, üçüncüsü kendi çalışma arkadaşları tarafından "izne gönderilir" Lenin Krijijanovski'yi Şubat ayından itibaren Merkez Komitesinin Menşevik istilasına karşı uyarmıştı (Lenin için "uzlaşmacı" veya "Menşevik" her ikisi de aynıydı). Merkez Komitesi'nden bir üye daha istifa eder. Bu kişi Lenin'in rakiplerinden olmayan Gusarov'du. Krassin ve onun iki kuyruğu, Glebov ve Koniagin Merkez komitesine üç "uzlaşmacı" dahil eder. Bu yeni Merkez Komitesi'nin ilk icraatı, Lenin'e kendisini Plehanov, Martov ve diğerlerinin yanında Iskra'daki eski görevinde görmek istediklerini bildirmek olur. Lenin kesin bir dille hayır cevabı verir ve Merkez Komitesi'ne bu kez geri almayacağı kesin istifasını gönderir.

Artık bir hiçti, hiçbir şeyi yoktu ve hiçbir şey istemiyordu. Tek bir arzusu vardı: Unutmak. Gözlerini kapatmak. Düşmanlık ve çekememezlikten doğal olmayan bir karaltıya dönüşen görüntüleri hafızasından silmek. Artık düşünmemek. Bedenini serbest bırakmak. Zekâsını gizlemek. İşte buydu Lenin 1904 Temmuz'unda.

Krupskaya anılarında bu dönemle ilgili şunları yazacaktı: "*Sırt çantalarımızı alarak dağa çıktık. Akşamları bir sonraki gün nerede olacağımızı bilmeden bir ay boyunca amaçsız dolaşıp durduk. Günün sonunda öylesine yorgun oluyorduk ki, kendimizi yatağa atar atmaz hemen derin bir uykuya dalıyorduk.*" Krupskaya tercüme etmek için yanına Fransızca bir kitap almıştı. Bu süre içerisinde kitabın kapağını dahi açmayacaktı.

VI

YAMAÇ YUKARI TIRMANIRKEN

Bu bir aylık süre Lenin'in sinirlerini yatıştırmak için yeterli olur. Alplerde yaptığı uzun yürüyüş sonrası Lozan yakınlarında küçük bir köye gelir. İsviçre'ye onu görmek için gelen Bogdanov'la bu köyde buluşacaktı.

Lenin daha Sibirya'dayken Bogdanov'u yazdığı kitaplar sayesinde tanımıştı. Bogdanov henüz yirmi üç yaşındayken yazdığı Ekonomi Biliminin Temelleri adlı broşürle üne kavuşmuştu. Bu alanda çok zor ve titizdi. O dönemin en büyük Rus dergilerinden birinde eserinin övgü dolu bir özetini yapmıştı. Lenin daha sonra Bogdanov'un Tarihte Doğanın Rolü adlı ikinci eserini büyük bir titizlikle incelemişti. Düşünsel gelişimini erken tamamlamış ve de son derece ilginç bu kişinin onu kendisine doğru çektiğini hissediyordu. Yaşıtlarının henüz üniversite eğitimini sürdürdüğü bir yaşta Rus ekonomi biliminin seçkin hocalarından biri olmuştu. Psikoloji dalında uzmanlaşan bu genç doktor kendini felsefeye vermiş, bu alanda da başarısı küçümsenmeyecek bir kitap yazmıştı. Aynı zamanda, Moskova çevresindeki sosyal demokrat örgütlerde çok etkin gizli faaliyetler sürdürüyordu. Bütün bunlar yüksek sosyeteyle de düşüp kalkmasına bir engel teşkil etmiyordu. Dergiler onunla çalışmak için birbirleriyle yarışıyordu, edebiyat dünyasında çok sayıda ilişkisi vardı, Gorki arkadaşıydı. Öyleyse Lenin'den ne istiyordu?

Bogdanov, yurtdışında Rus Sosyal Demokrat Partisi içindeki iki fraksiyonu karşı karşıya getiren sorunu büyük bir dikkatle izliyor, bu uzlaşmazlığa üzülüyordu. Henüz kesin bir açıklama yapmamakla birlikte daha çok Lenin'den yanaydı. Martov ve arkadaşlarını partiyi örgütleyecek güçten uzak, yararsız gevezeler olarak görüyordu. Yöneticilik görevinin "yabancılara" değil, Ruslara, başka bir deyişle ülkedeki militanlara ait olması gerektiğini düşünüyordu. Bogdanv'a göre, Çarlık İmparatorluğu yeteri kadar harap olmuş yapısını temellerinden sallayacak ciddi olayların eşiğindeydi. Devrimci bir patlamanın eli kulağındaydı. Barutu ateşleyebilmek için yerinde olmak gerekiyordu. Savaş, gönderildikten bir ay sonra yerine ulaşan gazete ve bildirilerle yönetilemezdi. Bu nedenle, partinin başında tüm anlaşmazlıkların kay-

nağı karma bir Yüksek Meclis (Parti Meclisi) değil, merkezi Rusya'da tek bir yönetim komitesi olmalıydı. Parti merkez yayın organına gelince, elbette eskisi gibi yurtdışında yayımlanmalı, ideolojik mücadeleyi sürdürmeliydi. Ancak, Merkez Komitesi'yle eşit düzeyde değil, Merkez Komitesi'nin yönetimi altında olmalıydı. Bogdanov bu yeni ilkelerden yola çıkarak partinin yeniden örgütlenmesi için Lenin'le anlaşmak istiyordu. Ona göre, Lenin yurtdışında parti gazetesini yönetecek, Menşeviklere, uzlaşmacılara ve diğer oportünistlere karşı mücadele edecekti. Bu sırada, Rusya'da, kuşkusuz belirleyici bir rol üstlenen Merkez Komitesi hiç kimseye hesap vermeksizin savaşa giden devrimci birlikleri yönetecekti. Kısacası, Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin başkanı olmaya can atıyordu, Lenin propaganda yöneticisi olarak yanında yer alacaktı. Çok geniş bir alanda propaganda yaparak işe başlamak istiyordu. Matbaa için yüklü miktarda para bulabileceğini, yeni çıkarılacak bir yayınla Menşevik gazeteyi bir hiçe indirgeyebileceğini düşünüyordu.

Matbaanın yeni ortakları arasında ilk sırada düşündüğü kişi Gorki'ydi. Şöhretinin doruğundaki bu tanınmış yazar devrim davasına büyük ilgi duyuyordu. Eline geçen telif hakkının yüzde 70'ini Rus Sosyal Demokrat Partisi'ne veriyordu. Iskra'yı ilk yayımlandığından beri çok beğeniyordu. 1902 Ekim ayından itibaren bu gazete için her yıl dört bin ruble ödemeye söz vermişti. 1904'ten beri Iskra'nın artık 1902'deki Iskra olmadığını, parasının bundan böyle eski Iskra'nın gerçek yöneticisi Lenin'in sorumluluğunda çıkarılacak yeni bir yayına gideceğini Gorki'ye şimdi sadece kendisi açıklayabilirdi. Lenin'e yeni bir gazete için hazırlanmasını, partiyi Menşeviklerin bozguncu etkisinden kurtarmak için "yeniden yapılandırmasını" önerecekti.

Bogdanov Lenin'le görüşmek amacıyla Cenevre'ye gelir. Lenin'in bir aylık bir süreliğine yürüyüş yapmak için dağlara çıkmaya hazırlandığını, onu ancak bir ay sonra görebileceğini öğrenen Bogdanov gülümseyerek şöyle der: "Sinirler yürüyerek değil, dinlenerek sakinleştirilir." Lozan yakınlarında küçük bir köye yerleşir ve Lenin'i beklemeye başlar.

Gerçekten de, ay sonuna doğru Lenin'in dinlenmiş bir halde bu köye geldiği görülür. İçten bir karşılaşma olur. Bogdanov Lenin'e saygı

ifadesi olarak son kitabını, Lenin de ona Menşeviklere karşı yayımlanan son broşürünü hediye eder. Karşılıklı konuşmaya dalarlar.

Lenin karşısındakinin sonunda nereye varmak istediğini anlamamış gibi yapar, önerisini kabul eder. Bolşevik grubu adına bir açıklama yapılması kararlaştırılır. Bu açıklama yurtiçindeki komitelere ulaştırılıp kendilerinden bu Bolşevik grubuna katılmaları istenecekti. Yeteri sayıda katılım gerçekleştiğinde, komiteler katılımcılar adına kongre çağrısı yapacak bir Bolşevik Başkanlık Kurulu oluşturacak ve Lenin'i resmi yayın organı yerine geçecek bir gazete yayımlaması için görevlendirecekti.

Lenin ve Bogdanov, her ikisi de birer taslak açıklama hazırlar. Lenin'in hazırladığı taslağın içeriği oldukça saldırgandı ve Menşevikleri adamakıllı hırpalıyordu. Bogdanov'un hazırladığıysa, daha ölçülü görünüyordu. Bogdanov hazırladığı taslak açıklamaya rakiplerine hoşgörü göstermeksizin tartışmadan kaçınan bir görüntü vermişti. Söz konusu toplantı yirmi iki kişinin katılımıyla gerçekleştirilir. Toplantıya katılanların hepsinin adının bilmiyoruz. Göründüğü kadarıyla dört veya beşi hemen her yerde Lenin'in yanında olan onun sadık çalışma arkadaşları, geri kalanlar, kadınların ağırlıkta olduğu pek tanınmamış kişilerdi.

Toplantıda, Lenin Bogdanov karşısında kendini gölgede bırakma becerisi gösterir. Lenin'in üzerinde ufak tefek düzenlemeler yapılmasını önerdiği Bogdanov'un hazırladığı taslak metin kabul edilir. Bogdanov, yakında eniştesi Lunaçarski'nin[13] gazete yayın kurulunda Lenin'e yardımcı olmak için geleceğini bildirir ve birkaç gün sonra da İsviçre'den ayrılır. Gitmeden önce verdiği sözleri yineler: Rusya'ya döndüğünde gazete girişimiyle canla başla ilgilenecek, bu iş için para yardımı yapacak kişiler ve muhabirler bulacaktı. Lenin kendisine Bog-

[13] Anatoli Lounatcharski (23.11.1875 – 26.12.1933): 1917'de İsviçre'den Rusya'ya dönen Bolşevik ekip içerisinde yer alan Lunaçarski, Sovyetler Birliği'nin ilk Halk Eğitim Komiseridir (bugünkü karşılığı Eğitim Bakanlığı). Krupskaya'nın geliştirdiği, İşçi Fakültelerinde işçilere siyasi bilinç kazandırmayı amaçlayan zorunlu ve parasız eğitim programını uygulamaya koymuştur. Sovyetler Birliği'nde sanat değeri olan tarihi yapıların çok büyük bir kısmı onun sayesinde korunabilmiştir.

danov'la yapılan bu işbirliği hakkında ne düşündüğünü soran Lepeçinski'ye, bunun tamamen geçici olduğunu, daha sonra ayrılmak zorunda kalacaklarını söyler.

Yapılacak ilk iş "yirmi iki Bolşevik" açıklamasını yurtiçindeki komitelere ulaştırmaktı. Bu görev kime verilmeliydi? Lenin fazla tereddüt etmez, bu işten "la Payse" (Yurttaş) sorumlu olacaktı.

Lenin'in etrafına sıkışmış küçük "sertlik yanlısı" grupta cılız görünüşlü, zayıf ve döşeme tahtası gibi düz genç bir kadın vardı. Parti Rosalie Zalkind adlı bu genç kadına ömrünün sonuna kadar taşıyacağı "la Payse" lakabını takmıştı. Davaya olan bağlılığının sınırı yoktu. Sadece parti için yaşıyordu. Siniriydi ve hırçın karakteri onu çekilmez kılıyordu. Son derece geçimsiz ve öfkeliydi, durmadan kavga ediyor, herkesle tartışıyordu. Lenin onun Tanrı'sıydı. Fakat onun Lenin'e olan bağlılığı, Vera Zazuliç'in Plehanov'a körü körüne kul köle olması gibi değildi. Tanrı'sını oldukça sert biçimde azarladığı, Tanrı'sına karşı sözlerine dikkat etmediği de oluyordu. Rusya'yı bir uçtan diğer uca dolaştıktan sonra Cenevre'ye henüz yeni gelmişti. Yorgunluktan pestili çıkmıştı, ayakta duramıyordu. Lenin ona "*hemen gidebilir misiniz*" diye sorduğunda, "*gerekiyorsa evet*" cevabını verir. Ertesi gün trenle Rusya'ya hareket eder.

Riga'ya gidip bu önemli belgeyi Papa'ya vermek gerekiyordu. Şişman güler yüzlü, kalın kaşlarının altına kurnazca gizlenmiş keskin gözlerle bakan küçük bir adamdı Papa lakaplı Maksim Litvinov. Ona atfedilen lakap babacan havasına tam da uygundu. Saf görünüşünün altında çok ince pratik bir zekâ ve kurnazlık gizliydi. 1901'de Kiev cezaevinden kaçtıktan sonra Londra'ya gitmiş, orada Lenin'le tanışmış, onun yakın çalışma arkadaşı olmuş ve kısa süre sonra da Cenevre'ye gelmişti. Rus Sosyal Demokratlar Yurtdışı İttifakı üyesiydi. Örgütçü yeteneği ve özenli çalışması kısa sürede fark edilmiş ve hemen Yurtdışı İttifakı yönetim kuruluna alınmıştı. Lenin'in en olmadık sorunlarla karşılaştığı ünlü Yurtdışı İttifakı kongresi onun sayesinde toplanmıştı. Kesinlikle Lenin'den yanaydı, fakat olaylara müdahalesi diğer Lenin taraftarlarınınki gibi, önceden tahmin edilen sonucu hiç-

bir biçimde değiştirememişti. Daha sonra, büyük bir sorumluluk isteyen, oldukça tehlikeli bir görevin kendisini beklediği Kuzey Batı bölgesine gönderilir. Bu bölgenin sorumlusu olarak Merkez Komitesi'nin emrinde çalışacaktı. Gizli yollardan yurtdışı gidiş ve gelişlerini, sahte pasaportlar hazırlanmasını, İsviçre'den gelen yayınların dağıtımını örgütleyecekti. Riga komitesinden, Vilno, Dvinsk, Reva, Derpt ve Libau örgütlerinden sorumluydu.

Lenin'in yaptığı plana göre, Litvinov kendisine ulaştırılan açıklamayı desteklediğini bildiren bir kararı kaleme alacaktı. Daha sonra, komitenin destek kararı ve söz konusu açıklama çoğaltılıp dağıtılacaktı. Bunlar yapıldı.

Litvinov çok hamarat olduğunu gösterir. Zalkind Litvinov'un belirlediği güzergâhta ondan aldığı talimatlarla işe koyulur. Bir şehirden ötekine, bir komiteden diğerine gider. Tehditkâr, aşırı titiz, saplantılı ve kavgacı bir çalışmayla bazı komitelerin desteğini alır, bazı komiteler de onu kapı dışarı eder. Oldukça önemli bir sonuç elde edilir.

Eylül ayında, bir araya gelen Midi bölgesindeki üç komite "Çoğunluk Komiteleri Başkanlık Kurulu" oluşturulması önerisini desteklediklerini açıklar. Lenin'in önceden belirlediği Başkanlık Kurulu üyelerinin adlarını da Zalkind bu komitelere bildirmişti. Başkanlık Kurulu Bogdanov, Litvinov, Zalkind, ve Lenin'in çok yakın iki çalışma arkadaşı, şu anda İsviçre'de bulunan Liadov ve Gousev'den oluşacaktı. Kasım'da, Kafkasya'daki dört komite toplanır, benzer bir destek kararı alır. Aralık'ta, Kuzey bölgesindeki altı komitenin yaptığı toplantıda sonuç aynıdır. Böylece, toplam on üç komite Lenin'den ve Çoğunluk Komiteleri Başkanlık Kurulu'ndan yana olduklarını açıklamış oluyordu. Son parti kongresinde temsil edilen komite sayısı yirmiydi. Eğer Menşevik yöneticiler hissettikleri tehlikeyi önlemek için acele ederlerse hala güvenebilecekleri komiteler vardı. Ancak, yılsonuna doğru komitelerin sayısı yirmi sekize çıkınca, Lenin parti tüzüğüne göre, çoğunluk için gerekli sayının altında kalır.

Komitelerin onayladığı Başkanlık Kurulu yönetimini üstlenmiş olan Bogdanov'un rakiplere karşı "dürüst" davranılmasını, dolambaçlı yol-

lara başvurmadan açık mücadele edilmesi gerektiğini düşünüyor olması özellikle kaygı vericiydi. Bogdanov'a göre, Merkez Komitesi'ni kongre toplamaya zorlayan bir tür ültimatom vererek işe başlanmalıydı. Eğer Merkez Komitesi kongre toplamayı reddederse, işte o zaman Başkanlık Kurulu yöneticilerin kötü niyetli olduklarını ileri sürerek bir açıklama yayımlayacaktı. Gazeteye gelince, o konuda da "yasallık içinde" kalınmalı, partide yürürlükteki yönetmeliğe uygun olarak, Parti Meclisi'nden veya Merkez Komitesi'nden düzenli bir yayın çıkaracak bir "edebiyat grubu" oluşturmak için önceden izin istenmeliydi. Bu, son derece küçük düşürücü bir tutumu Lenin'e dayatmaktı. Lenin'i düşmanlarıyla mücadele amaçlı bir gazete çıkarması için düşmanlarından izin istemeye zorlamak saçmalığın en üst seviyesiydi. Hemen Bogdanov, Zalkind ve Litvinov'a ateş püsküren bir mektup yazar: "*Bir kez daha Rusya'daki ve yurtdışındaki Bolşevikler anlaşamıyoruz. Her şey darmadağın oluyor. Üç yıllık tecrübe Bolşeviklere hiçbir şey öğretmedi... Yurtdışında çoğunluğun gazetesini yayımlamayı geciktirmek affedilemez (eksik olan sadece para). Şu an için geçerli olan koşullarda bu gazete bizim için her şey... Gazetesiz hiç kuşkusuz mutlak bir çöküşe doğru gidiyoruz. Kısacası, Rusya'da bir şeyler yayımlamak, Merkez Komitesi'nin bu iğrenç ayak takımıyla karşılıklı ödünler vererek ne tür olursa olsun, bir uzlaşma arayışına girmek kesinlikle ihanettir. Merkez Komitesi'nin Rusya'daki ve yurtdışındaki Bolşevikleri bölmek ve aralarını açmak istediği açıktır. Eğer çoğunluk içerisinde ortaya çıkan bu anlaşmazlığa bir son verilmezse, biz buradakiler çalışmayı bırakacağız, her şeye boş vereceğiz.*"

Lenin muhtemelen Bogdanov'un verdiği sözlere daha ilk baştan tam olarak güvenmiyordu. Bu nedenle, kendisine mümkün olan çok miktarda para bulması için Rusya'ya misyoneri Zalkind'i göndermişti. Rosali Zalkind'in elde ettiği sonuç pek tatmin edici değildi, çok az miktarda para bulabilmişti. Tam da o dönemde, henüz yeni Bolşevik olmuş, geri dönmekte olduğu Petersburg'da maddi durumu iyi çevrelerde birçok ilişkisi olduğunu söyleyen genç bir kadın yardım parası toplamak için kendini önerir. Lenin öneriyi kabul eder. Eğer bu genç

Bolşevik bir şeyler elde etmeyi başarırsa, sonuçta, neredeyse boş olan kasaya birkaç ruble daha fazla girmiş olacaktı. Rosali Zalkind'e gelince, Lenin yukarıda sözü edilen mektuptan birkaç gün sonra da ona şu "kişisel notu" yazar: "*Rusya'da her şey karmakarışık. Hiçbir iş yaptığınız yok. Sizi Rusya'ya para bulmanız için gönderdik, neyle uğraştığınızı sadece şeytan biliyor.*"

Rosali Zalkind bu mektup eline ulaştığında, çıkarılması düşünülen gazete için para bulmak amacıyla Lenin tarafından gönderildiğini söyleyen genç bir kadından haberdar olmuştu. Bu genç kadın kendisiyle görüşme lütfunda bile bulunmamıştı. Kızgınlığı doruk noktasına ulaşan Zalkind Lenin'e şöyle yazar:

"*3 ve 10 Aralık tarihli mektuplarınızı okurken hissettiğim hoşnutsuzluğu ifade etmem zordur... Kullandığınız üslubun şu anki sinirli halinizden kaynaklandığının farkındayım. Burada aşırı çalışmaktan son derece bitkin düştüğümüzü ve sizin bu tür mektuplarınızın bizi fazlasıyla üzdüğünü bilmenizi istiyorum. Benimle bir daha bu üslupla konuşmamanızı rica ediyorum...*"

'*Rusya'ya para bulmak için gittiniz, neyle uğraştığınızı sadece şeytan biliyor' diye yazıyorsunuz. 15 Komitenin kazanılması 'sadece şeytan biliyor' uğraşısı mıdır? Eğer bu komiteler sizin tarafınızda olmasaydı ne yapardınız diye kendime soruyorum... Zenginler arasında çok tanıdığım yok. Her para yardımını hemen size ulaştırdım. Biz buradakiler her şeye boş vereceğiz cümlesine gelince, bunları yazarken, insanın ne söylediğinin farkında olmadığı bir durumda olduğunuzu düşünüyorum. Sizi öylesine kızdırmışlar ki, sadece yurtdışındaki Bolşevikleri düşünüyorsunuz. Rusya'da henüz o durumda değiliz...*"

"*Rusya'dakilerin bakış açısını önemsemiyorsunuz. Özellikle bu günlerde Rusya'dakilerin bakış açısını göz önünde bulundurmalısınız. Her zaman sizin tarafınızda olacağım, fakat tek bir şey istiyorum: Rusya'daki komiteler hakkındaki düşüncelerimi dikkate alın. Son mektuplarınız bu komiteleri ne kadar az tanıdığınızı kanıtlıyor...*"

"*Bağış toplamak amacıyla genç bir kızı görevlendirip, bana önceden haber vermeden buraya göndermeyi ve benimle temasa geçirme-*

meyi tamamen uygunsuz bir davranış sayıyorum. Eğer ben ve arkadaşlarımız burada size karşı çalıştığımızı düşünüyorsanız, bu tutumunuzu dava için son derece zararlı gördüğümü bilmenizi istiyorum ve görevimi bırakıyorum."

Lenin çizgiyi aştığını fark eder. Zaten, Liadov'un örgütlediği genç kadının da ciddiyetten uzak olduğu anlaşılmıştı. Lenin Rosali Zalkind'e çok yumuşak ve uzlaşmacı bir cevap yazar: "*Kızmakta haksızsınız. Sizi azarladıysam, Tanrı şahidimdir, bu sizlere olan sevgimdendir. Sizler olmadan tek bir adım atamayız. Sözünü ettiğiniz genç kız bize para bulmak için kişisel ilişkilerini kullanacağına söz verdi. Liadov durumu biraz eksik aktardı, kendimi kaptırıp sizi kırdıysam lütfen beni affedin. Bana inanın ki, her zaman ve her koşulda Rusya'dakilerin düşüncelerine çok önem veriyorum. Sizden tek bir şey istiyorum, İsa aşkına, size yalvarıyorum, mümkün olan en sık aralıklarla ne düşündüklerini bana bildirin. Eğer yurtdışındaki Bolşeviklerin beni etkilemelerine izin verdiğim için suçluysam, bu, Rusya'dakilerin son derece az ve çok seyrek aralıklarla yazdıkları içindir... Para bulmaya çalışın ve bana karşı kızgın olmadığınızı söyleyin.*"

Bogdanov Lenin'e durumu açıklayan 10 Aralık tarihli kısa bir mektupla cevap verir. "*Hiçbir şekilde karışıklık yok. Sadece gerekli meblağı verecek kişiler bu gazete girişimini yasadışı gördüklerinden para bulmak gittikçe zorlaşıyor. Fakat çok kısa süre içerisinde bu sorunun çözümleneceğine dair bir umut var. Hiç kimse Merkez Komitesi'yle birlikte bir gazete yayımlamayı düşünmedi. Bir grup yazar kendi başlarına böyle bir işe kalkıştılar, fakat onları partimize çekmeyi başardık.*"

Gerçek şuydu ki, kötü şeyler olacağını düşünen Gorki tereddüt ediyordu. Lenin'e büyük bir hayranlığı vardı. Fakat bir yıldır kendisine ulaşan gürültülü patırtılı kardeş kavgalarının haberleri ona büyük acı veriyordu ve yeni gazetenin partiye zarar veren yarayı daha da azdırmasını istemiyordu. Ayrıca, Gorki de Bogdanov gibi örgüt merkezinin Rusya'da olması gerektiğini düşünüyordu. Gorki'ye göre, Lenin devrimci hareketin başına kararlı bir şekilde geçmek için Rusya'ya geri dönmeliydi.

Nihayet, Gorki hemen hemen ikna edilir. "Bu arada" gazete için üçbin ruble verir, eğer anlamsız tartışmalara girilmezse "biraz daha" vermeyi taahhüt eder. Ayrıca kongre hazırlıkları için de beşbin ruble verir. Gorki parayı almaya gelen Payse'e Lenin'in Rusya'ya gelip yerleşmesini, işleri bizzat yoluna koymasını çok istediğini söyler. Bu söylediklerini Lenin'e aktarmasını ister. Gorki'nin isteğini Krupskaya'ya ileten Zalkind, ayrıca şunları söyler: "*İhtiyar'ın (Lenin'in) kişisel bir mektupla cevap vermesi çok önemli. İhtiyar onunla (Gorki'yle) karşılıklı yazışmalı. Onu (Lenin'i) tek politik lider olarak kabul ettiğini bana ifade etti.*" Göründüğü kadarıyla Lenin bu tavsiyeyi önemsemez.

Görüşmelerin sonucunu bekleyecek sabrı kalmamıştı, gözü kapalı maceraya atılır. 8 Ocak'ta Krupskaya Litvinov'a şöyle yazar: "*İtiraf etmek gerekir ki, şartlar olağanüstü zor. Henüz para yok, parasızlık korkunç bir şey. Menşevikler her yere sızdı, her yerde dümen çeviriyor, bizimkilere gelince, biri bir yöne gidiyor, diğeri farklı yöne... Gazeteyi çıkarmaya başladık, taksitle ödüyoruz. Umudumuzu kaybetmedik.*"

Gerçekten, 4 Ocak'ta, Vpered (İleri) adlı gazetenin ilk sayısı yayımlanır. Gazetenin basılması düşünülen çok ince baskı kâğıtları sadece Iskra'nın basıldığı matbaada vardı. Menşevik gazete yöneticilerinin izni olmadan bu kâğıtlar edinilemezdi. Açıkçası, Akselrod ve Martov'dan böyle bir istekte bulunmak için Lenin'in nasıl hareket edeceği bilinmiyordu. Başlangıçtan beri kendini yeni gazete girişimine vermiş bir mürettip durumu kurtarır. Bu mürettip rakip gazetenin basıldığı matbaanın sahibini tanıyordu. Ne tür gerekçelerle bu kâğıtları elde ettiğini bilmiyoruz. Şurası kesin ki, Bolşeviklerin ilk gazetesini Menşeviklere ait kâğıtlarla vatandaş Zelner basmayı kabul etmişti.

Gazetenin yayınlanması olağanüstü bir sevinç yaratır. Liadov daha sonra şöyle yazacaktı: "*Bütün grup kahvede toplandık. Bira içtik, şarkı söyledik.*" O gün Cenevre'nin milli bayramı, Cenevre'nin Savoie'nın boyunduruğundan kurtuluşu kutlanıyordu. Hak sevinç içinde sokakları dolduruyor, sokaklarda maske takmış, kılık değiştirmiş insanlara rastlanıyordu. Lenin, kısa bir süreliğine çıkıp şehirde dolaşmayı önerir. Tek sıralı bir yürüyüş kolu oluşturan grup en önde Lenin yola koyulur. Lia-

dov'u dinleyelim: "*Kılık değiştirmiş bir çift gördüğümüzde hemen onları bir daire içerisine alıyor, birbirlerini öpmeye zorluyorduk. Bütün geceyi dışarıda geçirdik. Çocuk gibiydik. Ve Lenin! Nasıl da gülüyordu! Gülüşünden öyle bir bulaşıcı neşe yayılıyordu ki!*"

Lenin birkaç saatlik dinlenme sonrası alabildiğince uzayıp gidiyor izlenimi bırakan, onu adeta bunaltan bir sürü sıkıntıyla karşı karşıyaydı. Rusya'dakiler ona kendilerini önemsemediği, "yurtiçinin" çıkarlarını "yurtdışındaki" tartışmalara feda ettiği eleştirisini yöneltiyordu. Fakat ülkeyle ilişkisini olanaklı kılacak bir çaba da göstermiyorlardı. Aralık ayında Moskova'daki bir militana şöyle yazıyordu: "*Gazetemizi sadece Rusya'daki hareketin yayın organı olması koşuluyla çıkaracağız, yurtdışındaki bir grubun değil. Bu yüzden, her şeyden önce, bize Rusya'daki en etkin edebiyata değin yardım gerekiyor.*" Gazetenin ilk sayısının yayımlandığından Bogdanov'u haberdar eden Lenin yurtiçiyle ilişkinin altını çizer. Gazetenin başarısı yurtiçiyle işbirliğine bağlıydı. Ne yazık ki, Rusya'dakilerle bu işbirliğini canlı tutmak son derece zordu. Bunu yılların deneyimi öğretmişti. İşte bu yüzden Rusya'daki muhabirine şu tavsiyede bulunur: "*Verilmiş sözlerle yetinmemek, makaleyi alıncaya kadar ısrar etmek gerekiyor... Bu kişileri açıkça haftada bir veya on beş günde bir yazı vermeye zorlamak gerekiyor. Eğer bunu yapmazlarsa onlara 'sizleri dürüst bir kişi olarak görmüyoruz ve sizlerle tüm ilişkilerimizi kesiyoruz' demeliyiz.*"

Bütün bunlar, elinin ulaşabileceği uzaklıktaki, mücadele edilmesi gereken düşmanları, Menşevikleri unutturmuyordu. Gorki'nin kardeş kavgaları olmasın, "anlamsız tartışmalara" girilmesin demesi boşunaydı. Gorki bir aziz, bir idealistti, dünyaya gökyüzünden bakıyordu. Oysa Lenin, gündelik çetin mücadelelerden oluşan acımasız gerçeğin içinde yaşıyordu. "Yeni Iskracı ayaktakımına" karşı her alanda mücadele edilmeliydi. Bağışlama yoktu, dinlenme molası olmayacaktı. Bolşevik savaş topuzu "Menşevik yaratığın" işini bitirmeden Vpered yoktu. Yeni gazetenin ilk sayısında "Bu iş bitirilmeli" başlıklı makalesinde Lenin şöyle yazar: "*Partinin bu baylarla tüm ilişkilerini kestiğini açıkça ilan etmenin zamanı geldi.*" Çünkü onun için, parti kendisi ve taraftarlarıydı. Ra-

kipleri başkaldıran, komplolar kurarak hareket eden ve partinin çalışmalarına engel olan bir gruptan başka bir şey değildi. O halde, bu grubun tüm entrikalarını ortaya çıkarıp saf dışı bırakmak onun göreviydi.

Zürih'teki Bolşevik bir çevre ona kendisinin ve grubunun parti Merkez Komitesi ve Merkez Organı karşısında tavrının ne olduğunu sorar: Bu iki organ yasal, fakat eylemleri mi yasadışıydı? Veya her iki organı da partinin yönetim merkezi olarak hiçbir şekilde tanımıyorlar mıydı? Lenin şu cevabı verir: "*Merkez Komitesi ve Merkez Organı partiden koptu. Partiyi en utanmaz biçimde aldattılar, yerlerini Bonapartçılar gibi gasp ettiler. Bu şartlarda yasallıktan nasıl bahsedilir. Bir dolandırıcı sahte bir çek kullanarak para edinirse, bu paraya sahip oluşu yasal mıdır? ... Şunu tekrar ediyorum: Merkezi yöneticiler parti dışına çıktı. Ya onlardan yana olunur, ya da partiden. İkisinin arası yok. Artık sınırlarımızı belirleme, partiyi sinsice yıkmaya çalışan Menşeviklere karşı başımız dik olarak davet edildiğimiz kavgaya girme zamanıdır. Mademki tam bir bölünme istemiştiniz, evet bölünme. Mademki parti içerisindeki anlaşmazlığı sonlandırmak için tüm olanakları tükettik, evet bölünme. Her zaman ve her yerde düzensizlik yaratanlarla utanılacak şekilde ilişkilendirilmek sadece davaya zarar veriyor, işte bu yüzden, evet bölünme.*"

Lenin'in önündeki hedeflerden öncelikli olanı, Menşeviklere karşı savaştı. Bu savaş yorulmak nedir bilmeden, acımasızca sürdürülmeliydi. Bundan daha açık konuşulamazdı. Martov ve arkadaşları da aynı biçimde hareket ediyordu. "Yeni Iskracılar" ve "Vperedciler" arasında sonu gelmeyecek gibi görünen sert tartışmalar yaşanıyordu. Lenin çok değerli yeni bir eleman, Bogdanov'un eniştesi Lunaçarski'yi taraftar olarak kazanmıştı. Lunaçarski, çok derin bir kültüre sahip olmamakla birlikte, çok yönlüydü. Çok yetenekli bir gazeteci, aynı zamanda dikkate değer iyi bir konuşmacıydı. Dinleyicilerin beğenisini kazanmak konusunda üstüne yoktu. Bolşevik çevrelerde ona "baştan çıkarıcı" diyorlardı. Menşevikler onu şarlatan olarak görüyordu. Lenin yoldaşının bu yeteneğinden yararlanmasını bilir. İsviçre Üniversitelerindeki öğrencilerin nerede ise tamamına yakını Menşeviklere sempati duyuyordu. Tüm bu öğrencileri "ayartmak" için Lunaçarski görevlendirilir.

Yoldaş Voynov'un (Lunaçarski bu ismi kullanıyordu.) konuşmacı olduğu konferanslar düzenlenir. Menşevikler karşı koymayı dener. Bazı akşamlar toplantı salonunu doldurarak konuşmacıyı engellemeye çalışırlar. Lunaçarski'nin Martov ve üç yüz "yeniçerisini" nasıl kaçırdığını Lepeçinski'nin anılarından öğreniyoruz.

Lenin düzenli olarak, genellikle sakin olan, Rus göçmenleri uğramadığı için rahatsız edilmeden çalışabileceği Cenevre kütüphanesine gidiyordu, günlük politik gelişmeleri bu kütüphanedeki gazetelerden izliyordu (kütüphanede sadece İsviçre gazeteleri değil, önemli yabancı gazeteler de bulunuyordu).

23 Ocak sabahı, Lenin her zamanki gibi karısıyla kütüphaneye gidiyordu. Yolda Lunaçarskilerle karşılaşırlar. Krupskaya daha sonra anılarında o anı şöyle anlatır: "*Bize gelmekte olan Lunaçarskileri gördük. Bayan Lunaçarski hala gözümün önünde. Heyecandan konuşacak durumda değildi, kendisinden geçmiş atkısını sallıyordu.*" Elinde tuttuğu *La Suisse* adlı gazetenin başlığında kocaman harflerle RUSYA'DA DEVRİM yazıyordu. Lenin hararetle gazetenin üzerine atılır, gazetede şunları okur: Çok kalabalık işçi kitleleri İmparatorluk Sarayı'na doğru gidiyordu, askeri birlikler halkın üzerine ateş etti ve göstericileri dağıttı. Binlerce ölü var. Her yerde grevler patladı.

Hemen Lepeçinskilerin lokantasında toplanırlar. Lepeçinski bu büyük haberi alışveriş yaparken öğrenmişti ve aşırı bir coşkunluk içindeydi. Henüz yeni kalkmış, hırpani giysileri içindeki karısı da aynı şekilde coşkuluydu. Bir şeyler söylemek istiyorlardı. Kelimeler çıkmıyordu. Mücadelede ölenlerin onuruna hüzünlü bir marş söylemeye başlarlar.

Lenin allak bullak olmuş bir halde evine gider. Başı dönüyordu. Evet oldu! İnanmak istemiyordu. Gazetedeki bilgi çok muğlak ve çok kısaydı. Bir şeyler olmuştu. Eli içgüdüsel olarak kalemine uzanır. Vpered üçüncü sayısı bir sonraki gün basılacaktı. Birkaç satır ilave etmek için zamanı vardı. Vakit kaybetmeden şunları yazar:

"*Hükümete karşı yönelen burjuva hareketinden uzak durmakta uzun süredir diretiyor gibi görünen işçi sınıfı sesini duyurdu. Büyük emekçi*

kitleler adeta yıldırım hızıyla bilinçli sosyal demokrat yoldaşlarının düzeyine eriştiler. Petersburg işçi hareketi bu günlerde dev adımlarıyla yürüdü. Ekonomik talepler yerini politik taleplere bıraktı. İş bırakma eylemleri genel bir greve dönüştü ve tüm hayal gücünü aşan çok büyük bir gösteriye yol açtı. Çar'ın saygınlığı sonsuza dek yıkıldı. Ayaklanma başlıyor. Şiddete karşı şiddet. Sokaklardaki mücadele çok çetin geçiyor, barikatlar oluşturuluyor, kurşun ve top sesleri ortalığı inletiyor. Moskova ve Midi, Kafkasya ve Polonya Petersburg işçi sınıfına katılmaya hazır. Özgürlük ya da ölüm artık işçilerin sloganı oldu. Bugünkü ve yarınki günler belirleyici olacak. Durum her saat değişiyor. Telgrafla insanın soluğunu kesen haberler geliyor, şu anda yaşanan olaylarla karşılaştırıldığında tüm kelimeler zayıf kalıyor. Herkes devrimci ve sosyal demokrat görevlerini yerine getirmek için hazır olmalı. Yaşasın devrim! Yaşasın ayaklanan işçi sınıfı!"

Bir hafta boyunca "oradan" gelecek coşkulu haberleri, en küçük bir yankıyı açgözlüce pusuda bekleyerek, bir tür şaşkınlık içinde yaşadılar. Bir kısım göçmen valizi hazırlayıp barikatlardaki kardeşlerinin ve işçilerin yanında yer almak için Rusya'ya gidecek trene binmenin yapılacak tek şey olduğunu düşünüyordu. Böylesine görkemli bir dönemde Rus göçmenlerin birbirlerinin gözünü oyuyor olmasına üzülenler de vardı. Bütün bu berbat tartışmaları unutup, kardeşçe el sıkışarak devrimin görkemli zaferi için birlikte işe koyulma zamanı gelmemiş miydi?

Bu tür söylemler Lenin'in çevresinde bile duyuluyordu. Bir gün, yakın çalışma arkadaşlarından bir grubu Lepeçinski Lenin'e götürür. Amaç Lenin'den fikir almaktır. Menşevikler grup ya da düşünce farkı gözetmeden tüm Rus devrimcilerinin katılacağı ortak bir toplantı örgütlenmesini öneriyordu. Menşeviklerin önerisi kabul edilmeli mi, sorusuna cevap bekliyorlardı.

Canı sıkıldığı açıkça belli olan "ihtiyar" Latince bir alıntının, kolejden hatırladığı eski bir bilginin arkasına sığınır: Timeo Danaos*

(*) Timeo Danaos et dona ferentes: Hediye ile gelseler bile Yunanlılardan korkarım. Truva Atına bir gönderme yapılmaktadır. (Ç.N.)

İtiraz etmekte sakınca görmeyen biri şöyle der: "*Mantıklı olalım! Bütün Avrupa'nın gözü üzerimizde, Biz Ruslar, barikatların önünde bile birbirimizin elini sıkmayı beceremeyecek miyiz?*"

Lenin tüm güvenini yeniden toplayarak sakin bir biçimde şu cevabı verir: "*Birinci olarak, somut önerinizin içeriği Menşeviklerle Petersburg barikatlarında değil, Cenevre'de bir salonda toplanmak. İkinci olarak, orada henüz barikatlarda değiliz. Üçüncü olarak, benim saf arkadaşlarım, Menşeviklerin daha önce onlarca defa yaptıkları ve gelecekte de defalarca yapacakları gibi, sizi oyuna getirmeyeceklerine olan inancınız nereden geliyor?*"

Lenin'in ikna edilmesini yoldaşları adına üstlenmiş olan Lepeçinski cesaretini toplar, ciddi bir ifadeyle şöyle der: "*Eşi bulunmaz bir dönem. Her iki taraftan kardeş eller içtenlikle birbirlerine uzanıyor. Orta düzeydeki büyük militan kitle barış istiyor. Eğer uzlaşmaz görünürsek bu kitle bizden kopar.*" Lenin, sonunda öneriyi kabul eder. Fakat dört şart öne sürer:

1. Toplantıyı yönetecek divan başkanı tarafsız bir kişi olacaktı.

2. Her örgüt, Bolşevik, Menşevik, Bund, Leton, ...vb. sadece tek bir konuşmacıyla temsil edilecekti.

3. Konuşmacılar konuşmalarında hiçbir ayrılıkçı tartışmaya girmeyeceğini taahhüt edecekti.

4. Elde edilen gelir toplantıya katılan örgütler arasında en temel eşitlik ilkesine göre paylaştırılacaktı.

Menşevikler şartları kabul eder. Taraflar arasında müzakereler başlar. Divan başkanlığı konusunda anlaşmazlık yaşanır. Menşevikler "Rus demokrasisinin atası", "Dünyanın tüm devrimcilerinin saygı gösterdiği" bir isim olan Vera Zazuliç'i divan başkanlığına önerir. Bolşevik heyet Vera Zazuliç'in bağımsızlığının şüpheli olduğunu dile getirir, fakat kısa sürede bir sonuca ulaşmak adına itiraz etmez.

Bolşevikler adına konuşmacı olarak Lunaçarski belirlenir. Toplantının başlamasından yarım saat önce, Lunaçarski'yle yalnız görüşen Lenin, ona uzun uzadıya ayrıntılı talimatlar verir. Vasat bir konuşma yapan Martov'dan sonra söz alan Lunaçarski çok başarılıdır. Luna-

çarski'nin coşkun bir şekilde alkışlandığı sırada, Menşevik Dan'ın divan başkanının yanına geldiği, kulağına bir şeyler söylediği görülür. Hemen ardından divan başkanının sesi duyulur: "*Söz yoldaş Dan'ın*" Dan, Bolşevik konuşmacı Lunaçarski'nin parlak konuşasının yarattığı etkiyi azaltmak mı istiyordu? Belki. Hangi gerekçeyle olursa olsun, varılan anlaşmaya tersti. Çalışma arkadaşlarıyla en arka sırada oturmakta olan Lenin ayağa kalkar, kararlı bir ses tonuyla şöyle der: "*Yoldaşlar, gidiyoruz. Artık burada hiç bir işimiz yok*". Küçük Bolşevik grup salonu terk eder. Menşevilerle anlaşma yapanların elebaşları başları öne eğilmiş, süklüm püklüm yürüyordu. "*Landolt'a gidiyoruz*" der Lenin. Aslında muzafferdi. Haklı olan bir kez daha oydu. Landolt kahvesine gittiklerinde bir bardak bira içer, bir bardak daha ve bir bardak daha. Muhtemelen çok susamıştı. Bu durumu farklı anlayan Lepeçinski anılarında şöyle yazar: "*Çelikten bir iradeye sahip bu adamın sinirlerini yatıştırmak için alkole yöneldiğini hayatımda ilk ve son kez görüyordum.*" Elde edilen gelire gelince, Rus Sosyal Demokrat Partisi'nin payına düşen miktarın tamamını rakiplerinin yokluğunu fırsat bilen Menşevikler ellerinde tuttukları parti kasasına aktarır. Bu durum, Bolşeviklerin Menşevikleri paralarını çalmakla suçlamalarına olanak verir.

Bütün bunlar yaşanırken, Kanlı Pazar'ın kahramanı, 9 Ocak gösterisinin yöneticisi Georges Gapon Cenevre'ye gelir. Keskin gözlerle bakan, solgun yüzlü, aşırı zayıf bu rahip olağandışı bir şahsiyetti. Aldığı yüksek din eğitimi sonrası bir işçi mahallesine gönderilir. Dini çalışmalar yaptığı alandaki yoksulluk onu etkiler. Mümkün olduğunca yoksullara yardım etmek ister. Var olan büyük adaletsizliği, toprak ağaları ve zenginlerin bencilliğini anlatır, açıkça eleştirir. Fakat Çar'a karşı hiçbir eleştirisi yoktu. Talan ve suiistimallerden Çar'ın çevresindekilerin sorumlu olduğunu, olup bitenlerden Çar'ın haberdar olmadığını düşünüyordu. İyi bir konuşmacıydı, bu özelliğini hayran olunacak kadar iyi kullanıyordu. Etrafındakiler onu dinliyor, gittikçe ona daha fazla bağlanıyordu.

Polis teşkilatı durumu fark etmekte gecikmez. Yeraltında faaliyet gösteren devrimcileri takip etmek, bu devrimcilere karşı mücadele yü-

rütmekle görevli "özel bölümün" sorumlusu, kötü bir üne sahip, ilginç bir adam olan Zubatov'da olup bitenlerin farkındaydı. Zubatov "hükümet karşıtı faaliyetleri" nedeniyle Liseden uzaklaştırılmış, hiçbir devrimci örgütte kendine yer bulamayınca da, yeteneklerini kullanacağı başka bir alan bulmuş ve kısa sürede polis olarak parlak bir kariyer yapmıştı. Zubatov yirmi beş yaşında Moskova Emniyet Müdürü olur, "özel bölüm" kurulduğunda da bu bölümün sorumluluğuna getirilir. Eski Çarlık polisinin eskimiş, ilkel yöntemlerini tamamen değiştirecekti. Devrimci örgütler içerisine sürekli ve sistemli olarak kışkırtıcı ajanların sokulması da yine onun işiydi. Elde edilen sonuçlardan pek memnun kalacaktı. Fakat o çok daha ilerisini görüyordu. Devrimcilerin işçileri devrimci davaya kazanmak için izledikleri yöntemi kullanarak, devrimcilerin yerine geçip onların işçilerle bağlarını tamamen koparma arzusundaydı. Şüphesiz "Ekonomistlerin" ekonomist propagandayla elde ettikleri başarı onun için ilham kaynağı olmuştu. İşçilerin sekiz saatlik işgünü ve yüksek ücret gibi ekonomik taleplerle tatmin edilerek politik mücadeleden saptırılacağını söylüyordu. Zubatov'un girişimiyle fabrikalarda oluşturulan işçi grupları Zubatovcu ajanlar yönetiminde toplantılar düzenliyordu. Bu işçi grupları fabrikalarda önemli bir yer edinmiş, hatta patronlarla müzakerelere bile başlamıştı. Patronlarla bir uzlaşmaya varamadıkları ve grev kararı aldıkları da oluyordu. Öylesine garip bir durum yaşanıyordu ki, bazen polis teşkilatının gönderdiği bir elçi patrondan grevcilerin taleplerini kabul etmesini istiyor, bazen de, grevdeki bir fabrikanın patronu grevdeki işçileri yola getirmek için polisten yardım istediğinde bu talep polis tarafından reddediliyordu. Durumdan hoşnut olmayan sanayiciler Maliye Bakanlığına bağlı iş teftiş bölümüne şikâyette bulunuyor, Maliye Bakanı da "Zubatovcuların" daha itidalli davranmalarını talep ediyordu. Şeflerinin korumasındaki Zubatovcu ajanlar aynı uygulamaları yine de sürdürüyordu.

Zubatov birlikte çalışmayı düşündüğü Gapon'u Moskova'daki gibi Zubatovcu bir örgütü Petersburg'da da kurmayı tasarlayan ajanıyla temasa geçirmek istiyordu. Bağımsız davranmayı tercih eden Gapon 1903 İlkbaharında küçük bir işçi grubunu etrafında toplar. Kısa bir süre sonra,

İçişleri Bakanı Plehve ile anlaşmazlığa düşen Zubatov istifa etmek zorunda kalır. Gapon polis teşkilatıyla iyi bir ilişki içinde kalır. Kısa sürede büyüyen grubuna birçok eski Zubatovcu dahil olur. *Petersburg Fabrikaları Rus İşçiler Birliği* (PFRİB) adını alan grup devlet yetkililerince yasal olarak tanınır. 1904 Kasım ayında on bir şubesinde dokuz bin üyeye sahip bu birlik Gapon'un başkanlığında bir komite tarafından yönetiliyordu. Maddi desteği polis teşkilatı sağlıyordu.

Aralık ayı başlarından itibaren PFRİB içerisinde fırtınalı bir hava esmeye başlar. Ülke görünür bir çalkantı içindedir. Yerel yöneticiler ve birçok burjuva örgütü hükümete bazı tavizlerin verilmesinin gerekliliğinde ısrar eden toplu dilekçeler verir. Gaponcu çevrelerde işçi sınıfının içinde bulunduğu kötü koşulara hükümetin dikkatini çekmek için aynı yönteme (toplu dilekçe) başvurmak gerektiği yüksek sesle ifade edilir. Gaponcuların arasına sızan Sosyal Demokrat ve Sosyalist Devrimciler talepler arasına politik içerikli maddeler dahil etmeye çaba gösterir. Daha çabuk ve girişken davranan Sosyalist Devrimciler Gapon'un güvenini kazanır. Gapon başlangıçta karşı çıktığı dilekçe eylemine Aralık ayı sonunda onay verir.

Tam o sırada, PFRİB dört Gaponcu militanı işten çıkaran Putilov fabrika yönetimiyle anlaşmazlığa düşer. Başkent valisinin ve genel çalışma müfettişinin de katıldığı görüşmelerden hiçbir sonuç çıkmayınca, 2 Ocak 1905'te fabrika işçileri greve gider. 4 Ocak'ta başka fabrikalardaki işçiler de onları izler. 5 Ocak'ta büyük Semiannikov fabrikasındaki işçiler işi bırakır. 6 Ocak tatil günüdür. 7 Ocak'ta grevler neredeyse genel bir greve dönüşür. Bir sonraki gün, 8 Ocak'ta gazeteler yayımlanmaz. O günlerde Lenin'e Petersburg'daki bir muhabiri şunları yazar: "*Burada şimdiye dek hiç görülmemiş bir tabloyu seyrediyoruz. Sosyal Demokratlar hareketin yönetimini ele alabilecek mi bilinmezliği karşısında insanın yüreği sıkışıyor. Durum son derece ciddi. Bu günlerde Rus İşçiler Birliği'nin her bölümünde toplantılar yapılıyor. Sokaklar sabahtan akşama kadar insanlarla dolu. Zaman zaman Sosyal Demokratların konuşmalar yaptığı, bildiriler dağıttığı görülüyor. Sosyal Demokratlar genel olarak sempatiyle dinleniyor, fakat Çarlığa eleştiri*

yönelttiklerinde, Zubatovcular 'bu bizim işimiz değil! Çarlık bizi rahatsız etmiyor!' diye bağırmaya başlıyor. Oysa, kendi söylemleri sekiz saatlik işgünü, tek dereceli ve tüm yurttaşların oy hakkına sahip olduğu bir seçimle belirlenecek Kurucu Meclis dahil olmak üzere tüm sosyal demokrat talepleri içeriyor."

Rus İşçiler Birliği toplantısında alınan karar gereği, 9 Ocak günü işçiler hep birlikte Kışlık Saray meydanına giderek, taleplerini sıraladıkları sonu "*bize bunları bahşet, yoksa hepimiz öleceğiz*" sözleriyle biten toplu dilekçeyi Gapon aracılığıyla Çar'a vereceklerdi. Bu karar her yerde çılgın bir sevinçle karşılanır. 8 Ocak sabahı Gaponcu şubelerde elden ele dolaşan dilekçeyi işçiler ertesi gün eşleri ve çocuklarıyla yürüyeceklerine söz vererek imzalıyordu. Aynı gün öğleden sonra saat 2'de Halkevinde görkemi bir toplantı düzenlenir. Polis müdahale etmez. Fakat saray çevrelerinde Gapon'un kendisine tahsis edilen alanın dışına çıktığı düşünülüyordu. Bu nedenle, ertesi gün yapılacak gösteriye izin verilmeyecekti. Gösteriye karşı yapılacak harekâtın yönetimini Çar'ın amcası Büyük Dük Vladimir ele alır. Meydanlar ve varoşlardan Kışlık Saray'a çıkan tüm ana caddeler askeri birliklerce tutulur. 9 Ocak sabah saatlerinde yürüyüşe geçen işçiler karşılarında askeri birlikleri bulur. Kazaklardan oluşan askeri birlikler yürüyüşçülere saldırır ve onları dağıtır.

Narva'nın kenar mahallesindeki Putilov fabrikasındaki işçilerin oluşturduğu kortejin önünde yürüyen Gapon elinde büyük bir haç taşıyordu. En önde yürüyen işçilerin ellerinde Ortodoks kilisesinin dinsel resimleri ve II. Nikolas'ın bir portresi vardı. İlahiler söyleyerek ilerleyen kalabalık Narva'ya ulaştığında askeri birliklerin saldırısına uğrar. Herkes kaçışmaya başlar. Bu kargaşada Gapon'u ezilmekten yanında yürüyen Rutenberg adlı Sosyalist Devrimci kurtarır. Rutenberg yarı baygın haldeki Gapon'u sürükleyerek tehlike dışına çıkarır.

Kendine gelen Gapon halka hitaben şunları söyler: "*Yoldaşlar, Rus işçileri, artık Çar'ımız yok. Bundan böyle bir kan nehri onu Rus halkından ayırıyor. Halkın özgürlüğü için onsuz mücadele zamanı gelmiştir. Tutum ve düşüncelerinizi bugün bütün yüreğimle onaylıyorum. Yarın aranızda olacağım.*" Ve Gapon yurtdışına gider.

Sosyalist Devrimci Parti yöneticileri Gapon'a yurtdışı yolculuğunda yardımcı olur, Cenevre'deki yoldaşlarıyla ilişki kurdurur. Fakat Gapon Sosyalist Devrimci Parti'ye bağlanmak istemez, Rus sosyal demokrasisinin liderini tanıma isteğini beyan eder. Plehanov güvenmediği, Çarlık polisinin basit bir ajan provokatörü olduğunu düşündüğü Gapon'u soğuk karşılar. Lenin Gapon'un "kesinlikle birinci sınıf bir Zubatovcu" olduğunu düşünen Petersburg'daki yoldaşı Gousev'den bir uyarı mektubu almıştı. Gousev mektubunda "*açık kanıtlar bulunmamakla birlikte, ateşli konuşmalarına rağmen tutuklanmaması ve başkentten gönderilmemesi kanıtların en büyüğü*" diye yazmıştı. Bu uyarı mektubuna rağmen Lenin Gapon'u Plehanov'a göre daha dostça karşılar.

Lenin için Gapon'un durumu göründüğü kadar basit değildi. Polis veya değil, eşi benzeri olmayan bir halk yığınları yöneticisi olduğu ortaya çıkmıştı. Devrim döneminde bu tür insanlar son derece kıymetliydi, sıradan gerekçelerle dışarı atılamazlardı. Aksine, devrim davası için bu kişilerden azami yararlanmak için çaba harcanmalı, eğer mümkünse doğru yola çekmek için çalışılmalı, hizmet ettikleri efendilerinden koparılmalıydılar. İşte bunu denemek istemişti Lenin. Görüşme bir kahvede gerçekleşir. Lenin'in anlatımına göre, Gapon onun üzerinde "hiç kuşkusuz kendini devrime adamış, akıllı ve çok girişken, fakat ne yazık ki, belirgin bir devrimci düşünceden yoksun" bir kişi izlenimi bırakmıştı. Görüşme sonrası Lenin Krupskaya'ya şunları anlatır: "*Bizim kılavuzluğumuza ihtiyacı var. 'Dalkavuklardan sakının, kendinizi eğitin, yoksa sonunuz orası olur' diyerek ona masanın altını gösterdim.*"

Lenin Gapon'a yol göstermeye başlar. Başlangıç olarak ona Marksist öğreti üzerine yazılmış bir sürü kitap verir. Papaz Gapon bu kitaplarla pek ilgilenmez, zira kitapların büyük bir bölümü kendisine soğuk davranan Plehanov'un eserleriydi. Zaten Cenevre'ye kitap okumak için değil, yurtdışındaki devrimci örgütlerle Rusya'da silahlı bir ayaklanma hazırlamak için gelmişti. Lenin'in ona önerdiği Marksist kitapların içine gömülmek yerine, zamanını tabancayla atış yaparak ya da ata binerek geçiriyordu.

Gapon ayırım yapmadan tüm sosyalist örgütleri ve Rus imparator-

luğundaki azınlıkların temsilcilerinin de içinde yer alacağı geniş bir Devrim Cephesi hazırlıklarına koyulur. Acil olarak bir "uzlaşma sağlamak" ve Çarlığa karşı silahlı mücadele örgütlemek için herkese "açık bir mektupla" çağrı yapar. Açık mektupta şunlar yazıyordu: "*Partiler tüm güçlerini harekete geçirmelidir. Çarlığı devirmeye katkısı olacak her yöntem, bomba, dinamit, bireysel veya toplu şiddete başvurulmalıdır. Acil hedefler şunlardır: Monarşinin yıkılması, hemen genel af ilan edecek geçici bir Devrimci Hükümet, tek dereceli ve tüm yurttaşların oy hakkına sahip olduğu bir seçimle belirlenecek Kurucu Meclis.*"

Lenin olumlu karşıladığı bu çağrı mektubunu ayrıntılara birkaç çekince koyarak yeterince övgü dolu bir yorum eşliğinde gazetesinde yayınlar. Karşıtlarının onu kendi bakış açısına uymayan hiçbir şeyi kabul etmeyen, en küçük bir uzlaşmaya bile yanaşmayan, aşırı sekter biri olarak göstermek istemelerinden hoşlanmıyordu. Lenin şöyle yazar: "*Bu uzlaşmanın mümkün, yararlı ve gerekli olduğunu düşünüyorum. G. Gapon'u haklı olarak bir uzlaşmadan bahsettiği için kutluyorum. Çünkü sadece her partinin kendi öğretisi ve örgütlenmesini tamamen bağımsız olarak muhafaza etmesi bu askeri ittifak girişiminin başarı şansını garanti edebilir... Kaçınılmaz olarak ayrı yürümek zorunda kalacağız, fakat şimdi ve daha sonra birçok kez birlikte saldırabiliriz.*" Gapon'un acil talepleriyle sosyalist devrimin son hedefi arasında kuşkusuz hiçbir ortaklık yoktu. Fakat talepler şu an için doğruydu ve herkes için mücadelenin en acil hedefiydi. Gapon'un partiler dışındaki belirsiz tavrı can sıkıcıydı. Lenin yine de Gapon için bir mazeret bulmaya çalışır: "*İnancını bu kadar çabuk değiştiren Gapon'un bir anda kesin bir devrimci düşünceye sahip olamaması doğaldır*". Gapon'un mümkün olan en kısa sürede buna sahip olması gerektiğini düşünen Lenin makalesinin sonunda onun için bunu içtenlikle diler.

Birkaç gün sonra Gapon Lenin'e bir konferans çağrısı ve bu konferansa çağrılacak örgütlerin listesini gönderir. Gapon politik ayrılıklar konusunda bilgisizdi, Sosyalist Devrimcilerle daha iyi anlaşıyordu (onlar en azından çok miktarda anlaşılması zor kitaplar okuması için onu zorlamıyordu) ve de örgütlerin gerçek önemini kavramak için pek

kafa yormuyordu. İşte bu yüzden katılımcı listesinde özellikle Sosyalist Devrimcilerin etkin olduğu gruplar yer almıştı. Plehanov toplantıya katılmayı reddeder. Lenin toplantıya gider.

Toplantının hemen başında bir olay yaşanır. Letonya Sosyal Demokrat Partisi "Letonya Sosyal Demokrat Birliği" delegesinin toplantıya katılmasına, bu örgütün kesinlikle sadece kâğıt üzerinde var olduğu ve bu örgüt adına toplantıya kabul edilen kişinin de sadece kendisini temsil ettiği gerekçesiyle itiraz eder. Sosyalist Devrimci örgütler bu delegenin yanında yer alır. Kendilerini memnun edecek bir sonuç alamayan Letonya Sosyal Demokrat Partisi toplantı salonunu terk eder. Bu partiyle dayanışma içindeki Lenin, Bundçular ve Ermeniler de aynı şekilde salonu terk eder. Toplantıda azınlıkların imparatorlukla ilişkisinde federalizme değin ilkenin uygulanmasını isteyen bir tasarı, toprakların Sosyalist Devrimci Parti programına uygun olarak toplumsallaştırılması ve bir Kurucu Meclis Genel Kurulu çağrısı oylanarak kabul edilir. Toplantı hiçbir olumlu sonuç alınamadan dağılır.

Hayal kırıklığına uğrayan Gapon Rusya'ya geri dönerek kendi adına işçileri mücadeleye çağırma kararı verir. Fakat silaha ihtiyaç vardı. Gerekli parayı bulur (adı yurtdışında büyük bir üne sahipti). İngiltere'de çok miktarda silah satın alır, bu silahları Rusya'ya götürmek için bir gemi kiralar. Neva'ya ulaşan İngiliz gemisi burada kuma saplanır, içindeki malzemeler terkedilir. Morali tamamen bozulan Gapon bir süre gizli yaşar. Sonunda yeniden polis teşkilatıyla ilişki kurar, kendi başına çalışan basit bir ajan provokatöre dönüşür. Bir yıl sonra, Kanlı Pazarda, 9 Ocak 1905 sabahı hayatını kurtarmış olan aynı Sosyalist Devrimci Rutenberg tarafından öldürülür.

Olayların gidişatı Lenin'i parti içerisinde sürmekte olan kargaşaya son vereceğini düşündüğü kongreyi mümkün olan en kısa sürede toplamaya teşvik ediyordu. Rusya'daki Başkanlık Kurulu ne yazık ki görevini unutmuş görünüyordu. Başkanlık Kurulu'nun temel direği ve kalbi Bogdanov'dan hiçbir haber yoktu. 29 Ocak'ta Lenin Litvinov'a şunları yazar: "*Değerli arkadaşım! Sizden büyük bir ricam var. Lütfen Bogdanov'u azarlayın, onu iyice azarlayın... Kendisinden hiç haber*

yok. Gazete için tek bir satır yazı göndermedi. Ne yapılan, ne de yapılacak işlerle ilgili tek bir kelime yok. İnanılmaz bir şey."

Litvinov Lenin'den aldığı talimatı eksiksiz yerine getirmiş olacak ki, birkaç gün sonra Başkanlık Kurulu partiye yönelik projeyi tartışmak için toplanır. Tartışmayı yöneten Bogdanov kendi tezini kabul ettirmeyi başarır. Parti Merkez Organı üzerinde yetkili bir yönetim merkezi Rusya'da kurulacaktı. Bu, ikinci kongrede kabul edilen tüzükte önemli bir değişiklik anlamına geliyordu. Yoldaşlarının şaka olarak "Lenin'in memuru" diye adlandırdıkları Gousev patronu için çaba gösterir, karara karşı çıkmayı dener. Bogdanov Gousev'e karşı üç parçalı yönetimin partiyi bölünmeye götürdüğünü, eğer aynı uygulamayı sürdürürlerse Bolşeviklerin de aynı akıbete uğrayacağını ileri sürer. Gousev bu gerekçe karşısında boyun eğmek zorunda kalır. Bogdanov yapılması öngörülen kongre bileşimiyle ilgili yine kendi görüşünü egemen kılar. Menşeviklerin kurduğu sekiz yeni komite kongreye resmi olarak çağrılacak, bu komitelerin kongrede oy kullanma hakları da olacaktı. Ayrıca, "parti hukukuna uygun", rakiplere "dürüst" davranılması ve Menşeviklere düşüncelerin "tatlılıkla" benimsetilmesi gerekiyor bahanesiyle, Parti Meclisi, Merkez Komitesi, Merkez Organı, başka bir deyişle Plehanov ve Martov'un Iskrası ve Yurtdışı Birliği kongreye çağrılacaktı. Son olarak kongrenin Lenin'in istediği Cenevre yerine Londra'da toplanması kararlaştırılır.

Bütün bunların Lenin'in hoşuna gitmediğini düşünmek için birçok haklı neden var. Görüşünü almak için bir karar verilmişti, fakat Lenin öyle bir durumdaydı ki, adeta bir oldubittiyle karşı karşıya bırakılmıştı. Bu hassas görevi üstlenen Litvinov Lenin'e "*kabul edip etmediğinizi telgrafla bildirin*" diye yazar. Lenin'in cevabı evet olur. Ertesi gün Litvinov'a şu mektubu gönderir: "*Hiçbir şekilde sizinle hemfikir olmamakla birlikte yaptığınız değişiklikleri kabul ettiğimi bildiren bir telgrafı size dün gönderdim. İşlerin sürüncemede kalmasını görmekten öyle bıktım ki, umursanmadığımı o denli hissettim ki, sonunda kabul ettim. Yeter ki bir şeyler yapılsın, yeter ki kongre çağrısıyla ilgili bir açıklama yayımlansın, nihayet herhangi bir açıklama yayımlandı ve boş sözlerle*

yetinilmedi. Umursanmadığımı yazmış olmama belki şaşıracaksınız. Sadece şunu anlayınız ki, iki ay önce projemi tüm Başkanlık Kurulu üyelerine gönderdim. Hiç kimse ilgilenmedi ve bu konuda bir düşünce alış verişini gerekli görmedi. Ve şimdi: telgrafla bildirin!... Zavallı biz! Örgütlenme ve merkeziyetçilik üzerine açıklamalar yapıyoruz, gerçekte en ileri yoldaşlar bile söz konusu olsa, öyle bir düzensizlik, öyle bir amatörlük var ki, her şeyi fırlatıp atma isteği oluşuyor. Bizim tek gücümüz birlikte ve etkili saldırıdadır. 'Dürüstlük' vaazı veriliyor! Pekâlâ, beyler, bu şekilde davranmakta ısrar ederseniz bahse girerim ki asla kongre yapamazsınız ve her zaman Bonapartçı Merkez Komitesi ve Merkez Organı baskısı altında kalırsınız. Dokuz Bonapartçı, Yurtdışı Birliği ve emir kulu Bonapartçılara (yeni kurulan Menşevik komitelere) kongreye katılma hakkı tanımak, Devrimci bir Başkanlık Kurulu adına yapılan kongre çağrısını gülünç duruma düşürüyor. Merkezi yöneticiler davet edilebilir ve edilmelidir, fakat onlara oy hakkı vermek, tekrar ediyorum çılgınlıktır. Kuşkusuz, her halükarda kongreye katılmayacaklar, fakat niçin onlara yüzümüze tükürmeleri için bir kez daha fırsat verelim?

Sık sık her on Bolşevik'ten dokuzunun gerçekten savaşacak beceriden yoksun, tamamen biçimci zavallılar olduğunu düşündüğüm oluyor. Hepsini Martov'un yanına gönderirdim... Parti Meclisi öncesi, Vpered öncesi dürüstlüğü muhafaza etmek için her şeyi yaptığımızı, farklılıkları biçimci yöntemlerle halletmeye çalıştığımızı nasıl oluyor da insanlar anlamıyor? ! Şu anda, Parti Meclisi ve Vpered'den sonra artık ayrılık bir olgudur. Eğer dünyaya güçsüz ve duyarsız, verimsiz bakireliğiyle övünen evde kalmış bir kadının berbat gösterisini sunmak istemiyorsak, bize savaş ve bir savaş örgütü gerektiğini anlamak zorundayız. Sadece uzun bir savaş sonrası ve sadece kusursuz bir askeri örgüte sahip olursak manevi gücümüz maddi bir güce dönüşebilir. Kongreyi Londra'da toplama projesi tam bir aptallık, çünkü iki kat pahalıya mal olacak. Yolculuk masraflarımız için tek bir kopek vermeyeceğiz. Gazetenin yayımını durduramayız, uzun süreli yokluk sorun yaratır. Kongre savaş gibi basit ve kısa olmalı. Bu savaş örgütü için bir kongredir. Hala boş hayaller ardında koştuğunuz sonucu çıkıyor bundan..."

Beklenmeyen bir gelişme olayların gidişatını tamamen değiştirir. 12 Şubat'ta yazar Andreev'in evinde toplanan Merkez Komitesi üyeleri tutuklanır. Toplantıya yarım saat geç gelen Krassin evin önündeki polisleri görünce arabacısına yola devam etmesini söyler. Smolensk'teki Merkez Komitesi teknik bürosunu yöneten iki üye de yakalanmayanlar arasındaydı. Böylece Petersburg'da Merkez Komitesi'ni temsil edecek artık sadece Krassin kalmıştı. Altı "Bonapartçıdan" tek kurtulan Krassin Başkanlık Kurulu'yla anlaşmaya hazırdı. Kişisel olarak kongre yapılmasına taraftardı ve bu koşullar atında tüm Merkez Komitesi adına yerel komitelere kongre çağrısı lehinde karar almaları talimatı gönderir. İki gün sonra, Smolensk'teki her iki üyenin onayını alarak Başkanlık Kurulu "çoğunluğuna" kendileriyle bir uzlaşmaya varmak amacıyla müracaat eder. Görüşme 12 Mart'ta gerçekleşir. On saat süren görüşme sonrası bir anlaşma imzalanır. Karar gereği, "işleyişe" uyarak Parti Meclisinden, yani Plehanov, Akselrod ve Martov'dan kongreyi toplamaları istenecekti. Tahmin edildiği gibi eğer reddederlerse, bir adım daha ileri giderek yine de kongre toplanacaktı. Bu şekilde görünüş kurtarılacak, "yasallık" çiğnenmemiş olacaktı. Her ne pahasına olursa olsun bir sonuca varılmasını isteyen Lenin, bir kez daha oldubittiyle karşılaşıyordu. Yine itiraz etmez. Gousev'e gönderdiği mektupta "*ne tür bir kongre olursa olsun, mümkün olan en kısa sürede bir kongre*" diye yazar. Krassin'le bir uzlaşmaya varmak için Başkanlık Kurulu Gousev'i görevlendirmişti. 4 Nisan'da ona şöyle yazar: "*12 Mart anlaşmasıyla ilgili hiçbir şey söylemiyorum. Kızmanın bir faydası yok. Muhtemelen başka türlü davranılamazdı... Para konusunda aşırıya kaçmayın. Tutumlu olun. (Başkanlık Kurulu kongre masrafları için onbirbin ruble toplamıştı.) Bu paraya kongreden sonra daha fazla ihtiyacımız olacak.*

Rusya'daki tüm komiteler, toplam yirmi dokuz komite yurtdışına delege gönderir. Bunlardan yirmi komitenin delegeleri İngiltere'ye, dokuz komitenin delegeleriyse Cenevre'ye gider. Bu dokuz komite, kongre yapılmasını boş yere engellemeye çalışan, başaramayınca da, "Tüm Rusya Sosyal Demokratlar Konferansı" düzenlemeye karar veren Menşeviklerdi. 25 Nisan'da Londra'da toplanan otuz sekiz de-

legeden yirmi dördü oy hakkına sahipti, diğer on dört delegenin sadece söz hakkı vardı.

Bir bira fabrikasında başlayan kongrenin başkanlığına Lenin seçilir. İlk dört oturum delegelerin yetkilerinin tahkik edilmesine ayrılmıştı. Beşinci oturumda, Lenin "Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi üçüncü kongresinin" başlamış olduğunu açıklar. Ardından taslağını kendisinin hazırladığı silahlı ayaklanma üzerine raporunu okuması için Lunaçarski'ye söz verir.

Lenin bizzat raportör olarak on birinci oturumda kendini gösterir. Bu oturumda Sosyal Demokratların muzaffer devrimi doğuracak gelecekteki geçici hükümete katılımı konusunu ele almıştı. Bu katılımı "her türlü karşı devrimci girişimle acımasızca mücadele edebilmek ve işçi sınıfının çıkarlarını savunabilmek için" kabul ediyordu. Kaçınılmaz olarak bir koalisyondan oluşan bu geçici hükümette yer alacak Sosyal Demokratlar işçi sınıfını "devrimin kazanımlarını korumak, sağlamlaştırmak ve genişletmek için" geçici hükümete sürekli baskı uygulamaya zorlayacaktı.

Lenin'in raporu tüm sabah oturumunu meşgul eder. Öğleden sonra rapor üzerine tartışılır, karşılıklı görüş alış verişinde bulunulur. Lenin'in önerdiği karar tasarısı nihayet oybirliğiyle kabul edilir. Ertesi gün, Lenin "Köylü Hareketinin Desteklenmesi Üzerine" başlıklı başka bir rapor sunacaktı. Fakat oturumun hemen başında, on yedi delege "tüm delegelerin aşırı yorgun olduğu göz önüne alınarak" kongre çalışmalarının en kısa sürede bitirilmesi gerektiği üzerine bir önergeyi kongre divan başkanlığına sunar. Lenin önergede neyin söz konusu edildiğini anlamıştı, kürsüye çıkarken konuşmasının kısa olacağına söz verir. Sözünde durur. Ancak, önergede imzası bulunanlardan yaşlı Gürcü Tzakhaya konu üzerine düşüncelerini söyleme zevkinden kendini alamaz, sonu gelmez uzun bir konuşma yapar. Kongrenin toplanma gerekçesi olan başlıca sorun, parti içerisinde yeni düzenleme ve "başkaldıran" Menşeviklere karşı takınılacak tavır ancak on beşinci oturumda ele alınabilir. Daha önce, komitelerdeki işçiler ve aydınlar arasındaki ilişkiler üzerine uzun ve sert tartışmalar yaşanır. Lenin'le aynı fikirde olan Bog-

danov yerel örgütlerin yöneticilerine mümkün olan çok sayıda işçinin komitelere alınmasını tavsiye eden bir karar taslağı sunar. Öneriyi hararetle destekleyen Lenin şöyle der: "*Partinin gelecekteki yönetiminin görevi komitelerin çoğunu kesinlikle bu şekilde yeniden düzenlemektir.*" Neredeyse tamamı aydınlardan oluşan kongre salonundakiler (aralarında tek bir işçi vardı) bu sözlerden pek hoşlanmaz. Çok genç bir Moskova delegesi, Rikov Bogdanov'un önerdiği taslağı ıslıkla protesto eder. Bu münasebetsiz davranış Lenin'i rahatsız eder. Bu yeni yetme "komiteciyi" sertçe uyarır. Genel Kurul Bogdanov'un önerdiği karar tasarısını reddeder.

İkinci kongrede Martov'un kabul ettirdiği parti tüzüğünün ikinci maddesi çıkarılır, yerine Lenin'in daha önce reddedilen önerisi koyulur. Parti Meclisinin varlığına son verilir. Partiyi beş üyeli Merkez Komitesi yönetecekti. Merkez Yayın Organı sorumlusunu Merkez Komitesi kendi üyeleri arasından seçecekti. Partinin resmi yayın organı artık Iskra değildi. Iskra'nın yerini alan Vpered bundan böyle Proleter adını alıyordu.

Merkez Komitesi üyelerinin seçimi Lenin'i pek memnun etmez. Militan faaliyetlerinin başlangıcından beri tanıdığı, çok eski arkadaşı, istatistikçi Rumiantzev'in Merkez Komitesi'nde Bogdanov ve Krassin'in yanında olmasını istiyordu. Rumiantzev daha çok aydın çevrelerde kendini gösteriyor, etkin devrimci faaliyetlerde pek yer almıyordu. Delegelerin birçoğu Rumiantzev'in burjuva tarzından ve kibar konuşma biçiminden hoşlanmıyordu. Delegelerden biri daha sonra şöyle anlatacaktı: "Lenin'e Rumiantzev'i niçin Merkez Komitesi'ne almayı çok istediğini sorduğumuzda bize, "*onu nereye koymamızı istersiniz?*" diye cevap verdi. Bu espri talihsiz aday için kötü olur. Lenin Rumiantzev'i "hiçbir alanda iyi olmadığı" için Merkez Komitesi'ne tıkıştırmak istiyor diye yorumlayan delegeler kongrede terbiyesizliğiyle öne çıkan Rikov'a (Lenin'in ikinci raporunu kısa tutmasına neden olan on yedi imzalı önergenin öncüsü de Rikov'du) oy verirler. Bu bitirim genç delege alaycı davranış tarzı ve kabına sığmaz çocuksu havasına rağmen, belki de bu yüzden, büyük sempati toplamıştı.

Lenin'i çok önemsediği bir projeden vazgeçirmek zordu. Kongrenin tamamlandığı aynı gün yapılan ilk Merkez Komitesi toplantısında üç yedek üye belirlenir. Merkez Komitesi üyelerinin polis tarafından yakalanması durumunda yerlerini alacak yedeklerden ilki Rumiantzev'di. Rikov Rusya'ya döner dönmez tutuklanır, Rumiantzev hemen Merkez Komitesindeki yerini alır.

VII
1905 ŞOKU

Temmuz başları. Hava sıcaktı ve Cenevre'dekiler çıkacakları tatili düşünüyordu. Bu durum, artık üyesi olduğu Merkez Komitesi'nin yurtdışı temsilcisi ve partinin resmi yayın organının sorumlusu Lenin'in "Sosyal Demokratların birliğini bozan ve yıkan" Menşeviklere karşı bugüne dek görülmemiş bir kararlılıkla mücadele yürütmesine engel değildi. Ve işte, beklenmeyen müthiş bir haber, "Potemkin" Zırhlısı ayaklanması adeta çok büyük bir gök gürültüsü gibi yankılanır. Lenin bu kez devrimin gerçekten patladığına inanmıştı. Söz konusu olan artık silahsız barışçı işçi yığınları değil, top ve tüfekle donatılmış olarak Çarlığın karşısına dikilen disiplinli askeri bir güçtü. O halde, ayaklanmanın yönetimini ele almak, genişletmek ve tamamen devrimci bir yön vermek için acele etmek gerekiyordu. İsyancı zırhlı Odessa önlerinde durur. İlk şok işte burada yaşanır. Bu şehirdeki "komitecilere" güvenmeyen Lenin, Merkez Komitesi tarafından kendisine tam yetki verilmiş özel bir görevliyi Odessa'ya gönderir. Bu koşullarda Merkez Komitesi kendisidir. Odessa'ya gidecek özel görevli Rusya'dan kısa süre önce gelen Vasiliev-Yuşin'dir. Vasiliev-Yuşin'in kaleme aldığı anılarında şunları okuyoruz:

"Çok önemli ve acil bir konuda Lenin'in benimle görüşmek istediği bana bildirildi. Evine gitmek için hazırlanıyordum, geldiğini gördüm. Kısa bir görüşme oldu.

Yoldaş Yuşin, Merkez Komitesi kararına göre yarın Odessa'ya gideceksiniz.

Anlaşıldı. Gerekiyorsa bugün bile giderim. Görev nedir?

Çok önemli. Odessa'daki yoldaşların "Potemkin" Zırhlısı isyanından gerektiği gibi yararlanabilmeleri konusunda kaygılanmak yerinde olur. Ne pahasına olursa olsun zırhlıya çıkın ve denizcileri kararlı davranmaya ikna edin. Karaya çıkıp kenti ele geçirmelerini sağlayın. Gerektiğinde kamu binalarını bombalayın. Kenti ele geçirmek gerekir. Ardından, hiç zaman kaybetmeden işçileri silahlandırın ve köylüler arasında etkin biçimde propaganda yapmaya başlayın. Köylülere büyük toprak sahiplerinin topraklarına el koymalarını, birlikte mücadele etmek için işçilerle birleşmelerini önerin. Başlamış mücadelede köylülerin işçilerle ittifakına çok önem veriyorum.

Lenin son derece heyecanlı ve sinirli görünüyordu. Onu bu halde hiç görmemiştim. Özellikle daha sonra söyledikleri beni çok şaşırtmıştı.

Donanmanın geri kalanını 'Potemkin'in yanına çekmek için elinizden gelene yapın. Gemilerin çoğunun buna uyacağına eminim. Sadece kararlı olmak ve cesaretle hareket etmek gerekir. Beni alması için bir torpidobot gönderin. Romanya'da olacağım.

Tüm bunların olanaklı olduğuna gerçekten inanıyor musunuz? diye sormaktan kendimi alamadım.

Elbette, diye yanıtladı sert ve kesin bir ses tonuyla."

Yuşin yola çıkar. Odessa'ya vardığında Potemkin Zırhlısı artık limanda değildi. Bu girişimin nasıl sonlandığını bilmiyoruz. Lenin'in Bükreş'e gitmesine artık gerek kalmamıştı. Yine de hiçbir şekilde yılgınlığa kapılmaz. Sadece içinden *kavga ertelendi* der. Haklıydı. Romanovlar Monarşisi her yerden çatırdıyordu. Japonya ile talihsiz bir savaşa sürüklenmişti, felakete doğru gidiyordu. Ocak 1905'te Port-Arthur'un düşüşü daha şimdiden savaşın kaybedildiğinin habercisiydi. Aynı yılın Mayıs ayında Tuzima yenilgisinde Rus donanmasının neredeyse tamamının batması monarşinin akıbetini hızlandırmıştı. Ülkede hoşnutsuzluk dalga dalga yayılıyordu. 19 Haziran'da Çarlık yerel yönetimlerinin temsilcilerini huzuruna kabul eden II Nikolas ulus temsilcileriyle bir toplantı yapacağına dair daha önce verdiği sözü teyit eder. Bu girişim de hareketin yayılmasını önleyemez. Lodz ve Varşova'da işçiler greve gider, barikatlar kurar. Karkov bölgesinde köylüler soyluların malikânelerini yakıp yıkar.

Ekim ayında ülke genel grevdedir. İlk grev 7 Ekim'de Moskova–Kazan hattında başlar. 8 Ekim'de Moskova'ya giden tüm demiryolu şebekeleri durur. 10 Ekim'de grev batı Midi'ye sıçrar. Fabrikalarda iş bırakılır. Petersburg'daki Sosyal Demokratlar grevlerin yönetimini üstlenecek bir "İşçi Komitesi" kurulmasını önerir. Bu öneri gerçekleştirilir. İşçi Komitesi kısa süre içerisinde yerini ilk toplantısı 13 Ekim'de yapılan "İşçi Temsilcileri Meclisi'ne" bırakır. Artık yeni bir güç doğmuştu: Sovyetler. 16 Ekim'e gelindiğinde tüm ülkede artık genel grev hâkimdi. Ertesi gün, Çar'ın tebaasındakilere anayasal bir rejim bahşettiğini, onlara ve özellikle basına özgürlük lütfettiğini açıklayan bir bildirge yayımlanır. Bundan böyle devrimciler güpegündüz yayımlanan gazetelerde özgürce yazabileceklerdi.

Ekim olaylarından önce, Merkez Komitesi üyeliğini sürdüren, aynı zamanda Oreçovo-Zuevoda adlı büyük tekstil imalathanesinde önemli bir "yasal" yönetici olan Krassin Rusya'da yasal bir gazete çıkarmayı tasarlamıştı. Gazetede, hükümetin gözünde politik olarak zararsız, partisiz yazarlar yer alacak, tarafsız dış görünüşünün arkasına sızan Sosyal Demokrat yazarların, özellikle Lenin'in makaleleri yayımlanacaktı. Krassin gazete projesinden Gorki'ye bahseder. Gorki bunun iyi bir fikir olduğunu söyler, fakat çok şüpheci biri olduğu için, gazetenin resmi yayımcısının Moskova Sanat Tiyatrosunun ünlü aktristi, Gorki'nin karısı Andreva olması kararlaştırılır. Ayrıca dekadan* bir şair, rağbette olan bir romancı ve çok alımlı bir edebiyatçı kadın yardım sözü verir. "Dış görünüş" hazırdı. Geriye para bulmak kalıyordu. Krassin'in patronu, sanayici Morozov, "Rusya'nın en zengin adamı" gerekli parayı verir. Gazetenin 17 Ekim'den önce çıkmasına grevler mani olur. İlk sayısı 27 Ekim'de yayımlandığında artık "dış görünüşe" ihtiyaç yoktu.

Rusya'da çok hızlı gelişen olaylar Cenevre'den sürekli olarak gecikmeli yorumlanabilir mi sorusu şu anda Lenin'in önündeydi. Martov ve Dan dahil olmak üzere birçok Menşevik ülkeye dönmek için acele

(*) Dekadan: Uygarlığın yozlaşmasını, karamsarlığı ifade eden edebi akım. Simgecilik akımı. (Ç.N.)

ediyordu. Menşeviklerin Rusya'da çıkardıkları gazeteler, Lenin'in gazetesinin parti resmi yayın organı olarak yeniden elde ettiği etkiyi kendilerine çekecek gibi görünüyordu. Üstelik politik mücadelenin merkezi kuşkusuz artık Rusya'daydı. Lenin'e göre 17 Ekim'de yayımlanan bildirge sadece geçici bir önlemdi. Çarlığı yıkacak silahlı ayaklanmaya doğru hızlı adımlarla yürünüyordu. Sosyal Demokrat Parti bu silahlı ayaklanmada yönetici bir rol üstlenmeye hazır olduğunu birçok kez duyurmuştu. Bu tür illegal parlamentoya dönüşmüş, hareketi yöneten ipleri elinde tutan İşçi Temsilcileri Meclisi'nde hâkimiyeti sağlamak gerekiyordu. Meclis başkanı seçilen avukat Şustalev–Nazar sadece itibari bir görev yerine getiriyordu. "Yeni yönetimin" henüz ilk günlerinde Rusya'ya dönen Troçki kısa sürede gerçek bir lidere dönüşmüş, her zaman yaptığı gibi, tartışmaları coşkulu ve sözünü dinleten biçimde yönetiyordu.

Bütün bu gelişmeler Lenin'e Rusya'da olması gerektiğini çok iyi gösteriyordu. Yolculuk hazırlıklarına hız verir. Rusya'ya dönüşüne özel bir anlam katmak isteyen Lenin, Plehanov'a birlikte gitmelerini önerir. Eşzamanlı ortaya çıkmaları Sosyal Demokrat Partisi'nde yeniden birlik sağlandı izlenimi yaratacak, bunun da sembolik bir değeri olacaktı. "Rus Sosyal Demokrasisinin babası" sayılan Plehanov Cenevre'den ayrılmayı kabul etmez. Olayların sonuçları konusunda endişeleri vardı. Çarlığın henüz ölümcül darbeler vurmadığını, Çarlığa karşı sonuç alıcı hazırlıklar yapılmadığını düşünüyordu. Lenin yola yalnız çıkar.

Lenin'in sınırı sahte pasaportla geçmesi kararlaştırılmıştı. Söz konusu pasaportu Lenin'e Stokholm'de verecek parti görevlisi iki hafta gecikmeli gelince, Lenin'in Petersburg'a varışı 8 Kasım'ı bulur. Sosyalist gazeteler satıcı barakalarının vitrinlerinde gerçekten de serbestçe boy gösteriyor, bütün gün boyunca hemen her yerde yapılan açık halk toplantılarında parti konuşmacıları parlak sözler sarf ediyordu. Bütün bu serbestliğe rağmen, Çarlık polisinin hiçbir şekilde ortalıktan el ayak çekmediğini, eskisi kadar etkin olduğunu Lenin daha ilk gün fark etmişti. Çarlık polisi militanları sık sık takip ediyor, ortaya çıkacak ilk fırsatta onları enselemek için yolculuklarını ve yerlerini belirleyip kay-

dediyordu. Polise yardım eden ihbarcılar, sivil polisler ve provokatörler sürekli iş başındaydı. Polis şefleri çalışmaktan adeta bunalmıştı. Bütün bu kişiler, yaşanan bu "şamatanın" uzun sürmeyeceğine, "bu ayak takımını" yola getireceklerine dair kesin bir inanç içindeydiler.

Lenin çok dikkatli davranması gerektiğine karar vermişti. İlk iş olarak, sakal ve bıyığını keser, büyük mavi bir gözlük takarak kendini tanınmaz bir hale getirir. Sık sık adres değiştiriyor, neredeyse tüm gününü odasında geçiriyordu. Petersburg'a birkaç gün sonra gelip, genellikle başka bir adreste kalan Krupskaya Lenin'in kaldığı yerlere ona günün haberlerini ulaştırmak için uğruyordu. Lenin akşamları Novaya Şin* (Yeni Hayat) matbaasına gidiyordu. Bu matbaada, Krassin ve Gorki'nin kurduğu aynı isimli bir gazete basılıyordu. Lenin bu gazeteyle çalışmaya Stokholm'de kaldığı sırada başlamıştı. Çok geç saatlere kadar süren Sovyet oturumlarının sonuçlarını bu matbaada bekliyor, hemen ardından makalesini kaleme alıyordu. Basılan ilk kopyaları kılı kırk yararcasına düzelttikten sonra, genellikle gün ağarırken, uykuya dalmış başkentin içinden geçerek "evine" gidiyordu. Halka açık toplantılara katılmayı kendine yasaklamıştı. Sovyet oturumlarından sadece birine katılmış, yarı resmi İktisadi Bilimler Derneği'nin bir konferansına gitmiş, Politeknik Yüksek Okulu öğrencilerinin binasındaki birkaç söyleşide yer almıştı. Hepsi buydu.

Lenin'i özellikle meşgul eden yeni bir kongrenin toplanmasıydı. Londra'da kabul edilen tüzük gereği kongre yılda bir kez yapılabilirdi. Bu, bir sonraki kongrenin en erken 1906 Nisan ayında toplanabileceği anlamına geliyordu. Fakat son gelişmeler karşısında bu kadar uzun süre beklenemezdi. Ona göre, acil olarak partide yeniden birlik sağlanmalıydı. Ayrıca başka bir sorun daha vardı: İmparatorluk Duma seçimlerine katılacaklar mıydı? Bu parlamento seçimlerinden beklenen şüphesiz hiçbir şey yoktu, meclise milletvekili göndermek söz konusu olamazdı. Ancak üç aşamalı seçimin ilk iki aşaması Sosyal Demokrat

(*) Navaia Jisn (Yeni Hayat): Petersburg'da Bolşeviklerin ilk günlük yasal gazetesi. (Ç. N.)

adayları daha sonra geri çekme koşuluyla propaganda amaçlı kullanabilirdi. Lenin birleşmeyi hızlandırmak için, Bolşeviklerin ve Menşeviklerin ayrı ayrı toplandıktan sonra, aynı gün, aynı yerde gündem üzerinde anlaşıp, hemen birleşerek her iki fraksiyonun eşit oy hakkı olduğu tek bir genel kurul yapılmasını istiyordu. Öncelikle iki fraksiyonun temsil edileceği bir örgütlenme komitesi kurulmasını, kongre çağrısını da bu komitenin yapmasını tercih eden Menşevikler Lenin'in önerisini kabul etmez. Bu konuya ileride değineceğiz. Menşeviklerle bir anlaşmaya varamayan Lenin, Rumiantzev ve eski "arabulucu" Postolovski sayesinde çoğunlukta olduğu Merkez Komitesi aracılığıyla parti üyelerine 10 Aralık'ta yapılacak kongreye delegelerini göndermeleri çağrısı yapar. Postolovski'yi de Merez Komitesi'ne Lenin dahil etmişti. Seçimler yeni ilkelerle yapılacaktı. Örgütler de komiteler gibi, bir organda çalışan üç yüz örgütlü yoldaş için bir delegeyle temsil edilecekti. Merkez Komitesi, kongre başlangıcında komite delegelerine örgüt delegelerine de oy hakkı verilmesini önerecekti.*

Oldukça kısa sürede moralini ve gücünü toparlayan Çarlık hükümeti devrimi kontrol altına alır. 26 Kasım'da Petersburg Sovyet'i başkanı tutuklanır. Yerine yeni bir başkan seçen komite, halkı hükümete karşı mücadeleye çağıran, artık vergi verilmemesini isteyen bir bildirge yayımlar. Ertesi gün, bu çağrıyı yayımlayan sekiz gazete kapatılır. Novaya Şin de kapatılan gazeteler arasındaydı. Aynı gün, 3 Aralık'ta, aralarında Troçki'nin de bulunduğu Başkent Sovyeti Yürütme Kurulu üyelerinin tamamı tutuklanır. Hazırlıksız bir biçimde eldeki olanaklarla yeni bir komite oluşturulur. Yeraltına çekilen bu komite genel grev çağrısı yapar. Lenin neredeydi? Ne yapıyordu? İşi başından aşkındı. Kongre hazırlıkları tüm zamanını alıyordu.

Polis takibine karşı güvenlik önlemi olarak kongrenin Finlandiya'da Tammerfors kentinde toplanması kararlaştırılır. Parti çağrıya kitlesel bir cevap vermekten uzaktı. Denetleme komisyonlarına müracaat eden

(*) Önceki kongrelerde komitelerin gönderdiği delegelerin oy hakkı, örgüt delegelerinin ise sadece söz hakkı vardı. (Ç.N.)

delege sayısı bir kongre toplamak için gerekli olandan çok azdı. Durum böyle olunca, kongre yerine, konferans yapılmasına karar verilir, elbette Lenin'in başkanlığında.

Tammerfors konferansında Bolşevik ve Menşeviklerin ortak parti kongresi için en kısa sürede bir çağrı yapılması kararlaştırılır. Ardından, Duma seçimleri tartışmaya açılır. Lenin seçimlerin ilk iki aşamasına katılmayı teklif eden bir önergenin divan başkanlığına verildiğini açıklar. Çok bariz Gürcü aksanlı bir ses salonda yankılanır: "Niçin seçim? Bizim yöntemimiz boykottur. Bu çok doğru bir yöntemdir. Niçin bundan vazgeçiyoruz?" Başka bir ses: "Seçimlerin ilk iki aşamasına katılmak bile devrime karşı bir suçtur!" Lenin etrafına bir göz atar. Gürcü çok sinirli görünüyordu. Genel kuruldaki hava Gürcü'yü destekliyor gibiydi. Lenin kendi bakış açısıyla tamamen örtüşen söz konusu önergeyi hiçbir şekilde kabul ettiremeyeceğini anlamıştı. Çok yumuşak bir dille şu açıklamayı yapar: "*Yoldaşlar, bu suça iştirak ettiğimi itiraf ediyorum. Sizler, yerel militanlar kitlelerin bakış açısını mahallinde daha iyi anlamanız gerekir. Uzun süre yurtdışındaydım sizler en iyi yargıçlarsınız.*" Seçimlere hiçbir şekilde katılmamayı, fakat seçim toplantılarından silahlı ayaklanma propagandası yapmak için mümkün olan en iyi şekilde yararlanmayı öneren bir karar kabul edilir. Oturum sonunda, Lenin ateşli Gürcü'nün elini sıkmak için yanına gider. Stalin'le ilk karşılaşmasıydı bu.

Tammerfors'da uzlaşmacı ve keyifli bir havada görüşmeler sürerken Moskova'da kan akıyordu.

Bolşeviklerin elindeki Moskova Sosyal Demokrat Komitesi aynı şehirdeki Sovyet'e Petersburg Sovyeti'nin 4 Aralık'ta aldığı genel grev kararına uymasını ve mücadeleyi silahlı bir ayaklanmaya dönüştürmesini kesin bir dille buyurmuştu. 7 Aralık'ta grev başlar. İlk iki gün barışçı gösterilerle geçer, hiçbir olay yaşanmaz. 9 Aralık'ta atlı müfreze bir işçi toplantısına saldırır, kılıç darbeleriyle grubu dağıtır. Şehirde barikatlar kurulur. Semt Sovyetleri harekâtın yönetimini aralarında paylaşmıştı. Büyük çoğunluğu isyancılara sempati duyuyor izlenimi yaratan askeri birlikler gevşek davranıyordu. Bu durum isyancıların

kendilerine güvenlerini gittikçe artırıyordu. Moskova askeri valisi amiral Dubasov ayaklanmayı bastırmasına olanak sağlayacak güvenilir bir alay asker gönderilmesini Petersburg'dan ister. Hükümet sadakatine çok güvendiği İmparatorluk Muhafız Alayını gönderir.

Moskova'da işçilerin birçok semti kontrolleri altına aldıkları ve Çar'ın askerlerine karşı güçlü bir direniş sergiledikleri bilgisi Tammerfors konferansına ulaşınca, delegelerin vakit kaybetmeden görev yerlerine dönmeleri ve her türlü olasılığa karşı hazır olmaları için konferans çalışmalarının mümkün olan en kısa sürede bitirilmesi kararlaştırılır. Ayaklanmayla ilgili ilk zafer haberleri herkesi coşturmuştu. Krupskaya anılarında şöyle yazar: "*Bütün yoldaşları olağanüstü bir heyecan sarmıştı, herkes savaşa hazırdı. İki oturum arasında atış talimleri yapıyorduk.*"

Lenin Muhafız Alayının tam da Moskova'ya gönderileceği bir sırada Petersburg'a geri döner. Moskova–Petersburg tren hattında çalışanlar greve gittiği için gönderilemeyen Muhafız Alayı yerine özel istihkâm taburundan yardım istenir. Bunun dışında şehir sakindi. Çok sayıda yöneticisi saf dışı bırakılan işçi sınıfı Moskova'daki yoldaşlarını desteklemek amacıyla silaha sarılma isteği göstermez. Petersburg'a akşam saatlerinde trenle gelen Lenin hemen bazı çalışma arkadaşlarını Novaya Şin kapatıldığından beri ıssız olan matbaada toplar. Toplantıya özellikle çağrılan partinin " askeri uzmanı" Antonov–Ovsenko da gelenler arsındaydı. Antonov kolej eğitimi sonrası subay olacaktı.

Lenin durumu açıklar: "*Askeri birliklerin gönderilmesini engellemek gerekiyor. Moskova'daki savaşçıların yardımına koşmak gerekiyor*"

Birisi şu öneriyi yapar: Yolu tıkamak, rayları sökmek gerekiyor" Lenin öneriyi benimser: "Doğru. Fakat bu yeterli değil"

Bir ses: "Sokağa çıkalım. Silahı olan herkesi toplayalım. Bir semti ele geçirelim. Barikat kurup askeri birlikleri üzerimize çekelim"

Lenin: "Hayır. Bu bir çaresizlik yöntemidir. Bu yöntem hiçbir şekilde askeri birliklerin Moskova'ya gönderilmesini engelleyemez. Siper almaya bile vakit bulamadan yeniliriz. Bizim askerimiz ne düşünüyor?" Ve bakışlar Antonov'a yönelir. Antonov'a göre, silahlarından yoksun bı-

rakılmış denizcilere güvenmemek gerekiyordu, ne de hükümete karşı yürümeyecek muhafızlara. Fakat devrimcilere yakın görünen istihkâm taburuyla anlaşma sağlanabilirdi.

İstihkâm taburuyla temasa geçilmesine, bu taburun yardımıyla silah ve cephane deposunu ele geçirip silahların işçilere dağıtılmasına karar verilir. Ardından, Viborg'un dış mahallesi işgal edilecek ve devrim için işaret bekleyen Finlandiya ile ilişki kurulacaktı.

Bu plan, istihkâm taburu işçilerle birleşmeyi kabul etmediği için uygulanamaz. Muhafız Alayını Moskova'ya götürecek tren hareket eder. 16, 17 ve 18 Aralık günlerinde ayaklanma bastırılır, katliamla boğulur. Petersburg'a gelen Lenin'in ablası tren istasyonunda duyduklarını Lenin'e aktarır. Moskovalı bir işçi düş kırıklığından kaynaklanan bir acıyla başkentli işçilere şunları söylemişti: "Teşekkür ederiz yoldaşlar, Muhafız Alayını üzerimize göndermekle bize çok iyi yardım ettiniz" Lenin tek kelime söylemez, sadece yüzü acıyla kasılır.

Lenin hatasını fark etmişti. Olayların seyrini önceden kestirememiş, üstesinden gelememişti. Kısa bir süre sonra kaleme aldığı *Moskova Ayaklanması Dersleri* başlıklı makalesinde hatasını açık yüreklilikle kabul edecekti: "İşçi sınıfı mücadele sürecinde grevden ayaklanmaya geçilmesi gerektiği bilincine yöneticilerinden önce vardı... Bizler, Sosyal Demokrat işçi liderleri, aralık ayında, aptalca düzenlediği ordusundaki birliklerin çoğu savaşa giremeyen bir komutana benziyorduk. İşçilere kitlesel bir hareket için bekledikleri talimatlar ulaşmıyordu"

Moskova ayaklanmasının başarısızlığa uğradığını Cenevre'de öğrenen Plehanov sert bir açıklamayla yetinir: "*Hazırlıksız bir zamanda silaha sarılmamak gerekirdi*" der. Oysa Lenin, silaha sarılmanın yerinde olduğunu, fakat daha fazla cesaret, daha fazla inisiyatif göstermek ve de daha iyi bir kavrama yeteneğine sahip olmak gerektiğini düşünüyordu.

Kesin sonucu belirleyecek günlerde, Lenin Tammerfors konferansı hazırlıklarıyla uğraşmak yerine, Merkez Komitesi'ndeki yoldaşlarıyla başkentteki önemli işçi örgütlerini, Moskova Komitesi'nin yaptığı gibi

4 Aralık grevine katılmaya yöneltip tehlikenin yaklaştığını bildirseydi, ayaklanma kesinlikle başka bir boyut kazanmış olacaktı. 1905 Aralık ayının ilk yarısında sadece Moskova'da kavga edilmiyordu. 8 Aralık'ta Karadeniz kıyısındaki Novorosiak'ta isyan çıkmış, Sibirya'da Krasnoyarsk'ta Cumhuriyet ilan edilmişti. 12 Aralık'ta, Karkov'da, Nikolayev'de, Nijni-Novgorog'da ayaklanma patlamıştı. Yangın her tarafı sarmıştı. Eğer iki büyük şehir elde tutulsaydı bu yangın bir kor yığınına dönüşecek, Monarşiyi Duma dahil olmak üzere tüm kurumlarıyla yok edecekti. Bu gelişmeler karşısında Sosyal Demokrat Partisi'nin alacağı tavrı tartışmak pek gerekli görülmemişti.

Lenin hiçbir şeyin kaybedilmediğini, tam tersinin söz konusu olduğunu düşünüyordu. Şöyle der: "*Dubasov'un topları devrimci düşünceyi yeni halk yığınlarının kafasına iyice yerleştirdi*" Lenin köylülerin gelecek İlkbaharda ayaklanacağını umuyordu. Ayrıca, terhis edilen askerler ve serbest kalan devrimciler köylere büyük bir devrimci tohum getirecekti. Ve kış aylarındaki kısa soluklanma sonrası mücadele bayrağı nihai mücadele için kararlı ellerle yeniden yukarı çekilecekti.

Petersburg Üniversitesi öğrenci derneğinin yayın organı diye kamufle edilen Bolşeviklerin yeni gazetesinin ilk sayısında Lenin'in *İşçi Partisi ve şu anki görevleri* başlıklı yazısı yayımlanır: "*Şimdi önümüze iyi bakalım. Yeni bir görev bizi bekliyor. Bu görev son zamanlardaki savaş biçimlerinin tecrübesini kavramak, önemli hareket merkezlerinde mevcut olan ve her zamankinden daha hızlı çoğalan güçleri hazırlamak ve örgütlemektir. Aralık olaylarına bu güçlerin sadece çok küçük bir bölümü dahil oldu. Hareket tam kapsamına ve tüm derinliğine ulaşmaktan uzaktır... İşçi partisinin görevi kesinlikle hareketin önünde olmaktır. Kahrolsun anayasaya değgin illüzyonlar. İşçi sınıfına yönelen yeni güçlere güvenmek gerekiyor. Kasım ve Aralık aylarının, bu iki büyük devrimci ayın bütün tecrübelerini bir araya toplamak gerekiyor. Kendini yeniden düzenleyen Çarlık rejiminin yarattığı şartlara uyum sağlamak gerekiyor. Gerekli olan her yerde yeniden yeraltına geçmek gerekiyor. Bir sonraki hareketin önümüze koyacağı olağanüstü büyük görevleri, hazırlık aşamasında art arda gelen daha fazla düşünce ve*

daha fazla yöntemle daha somut, daha belirgin biçimde belirtmek ve desteklemek zorunda kaldığı grevlerle bitkin düşen işçi sınıfı güçlerini olabildiğince çekip çevirmek gerekiyor."

Bu makaleden haberdar olan Bakanlar Kurulu Başkanı Vitte kontu söz konusu makalenin yayımlandığı gazeteyi "en iyi dilekleriyle" İçişleri Bakanına gönderir. Gazete yasaklanır, makalenin yayınlandığı ilk sayısı toplatılır. Polis teşkilatı silahlı bir ayaklanmaya açık çağrı yaparak suç işleyen makale yazarının mutlaka tutuklanmasını gerekli gördüğünü Petersburg savcısına bildirir.

Lenin'i yakalama girişimi sonuç vermez. Üstelik Lenin gelecek Nisan ayında Stokholm'de toplanacak kongreyle ilgili Moskova'daki Sosyal Demokrat örgüt yöneticileriyle görüşmek için bu şehre gider.

Çok emek isteyen sıkıntılı bir çalışma sonrası, nihayet Bolşevikler ve Menşevikler arasında bir anlaşmaya varılmıştı. Birçok kez kesintiye uğrayan, sonra yeniden başlayan müzakerelerin ardından, 22 Aralık'ta (Moskova ayaklanmasının bastırıldığı "kanlı haftanın" bir sonraki gününde) Bolşevik ve Menşevik ortak toplantısı gerçekleşir. Lenin ve Martov'un da katıldığı toplantıda iki grubun birleşme şartları üzerinde uzlaşma sağlanır. Ardından, iki lider seçimler sırasında izlenecek yöntem konusunda birer rapor sunar... Ve yeniden bir anlaşmazlık çıkar.

Her şeye yeniden başlanıyordu. Birlik Kongresi önerisi Bolşeviklerden gelmişti. Martov ve arkadaşları öneriye cevap vermekte çok aceleci davranmamıştı. Rakipleri tarafından "yutulmaktan" korkuyorlardı. Zaman kazanmak, işlerin Bolşevikler için nasıl gittiğini görmek istiyorlardı. Moskova ayaklanmasının yenilgiyle sonlanması Bolşeviklerin saygınlığını pek artırmamıştı. Tammerfors'ta egemen olan seçimlerin her koşulda boykot edilmesi Stalinci yöntemi de onlara yeni taraftarlar kazandırmamıştı. Bu yöntem Menşeviklere yaramıştı. Taşradaki etkinlikleri de gözle görülür biçimde artıyordu. Menşevikler Birlik Kongresinde Bolşeviklerle buluşmayı kabul ettiklerine dair kesin kararı bildirdiklerinde, çoğunluğa sahip olduklarına emindiler. Lenin'in tasarladığı delege belirlenmesinde uygulanan yeni yöntem (üç yüz militanın bir delegeyle temsil edilmesi) Bolşeviklerin aleyhine dönüşm-

üştü. 111 delegenin 62'si Menşevik, 49'u Bolşevik'ti. Bu durumda kongrenin sonucu öngörülebilirdi; birlik sağlanacaktı, fakat partiye Menşevikler egemen olacaktı. Lenin bunu önceden görmemiş olamazdı. Yine de Stokholm'e gider, haklı gerekçeleri vardı.

Dördüncü kongre alışılmamış büyüklükte olacaktı. Plehanov ve Akselrod kongreye katılacaklarına söz verir. Davetliler ve oy kullanma hakkı olmaksızın tartışmalara katılacak olanlarla sayı 156'ya ulaşıyordu. Böylesi hiç görülmemişti.

Başlangıçtan itibaren Menşeviklerin hâkimiyeti açıkça ortadaydı. Üç kişilik kongre divanına iki Menşevik; Plehanov ve Dan, bir Bolşevik; Lenin seçilmişti. Vekâlet tahkik komisyonundaki beş üyeden üçü Menşevik, ikisi Bolşevik'ti. Bu komisyon Bolşevik delegelerin yetkilerini adeta mercekle inceliyordu. Bir Letonya delegesi arkadaşlarına "Menşevikler yapabildikleri her yerde Bolşeviklerin yetkilerini buduyor" diye yazacaktı. Kongreye Kazan Sosyal Demokrat Grubu adına katılan Krupskaya temsil etmesi gereken sayıdan (300) dört veya beş eksiği olduğu gerekçesiyle tahkik komisyonu kararıyla görüşmelere katılabilecek, fakat oy kullanamayacaktı. Üç yüz yirmi militanı temsil etmesine rağmen Petersburg öğrencileri delegesine oy hakkı verilmemişti.

Olması gereken olmuştu. İki grubun birleştiği resmi olarak açıklanır. Kongrenin kabul ettiği kararların neredeyse tamamını Menşeviklerin önerileri oluşturuyordu. Merkez Komitesine yedi Menşevik seçilmişti. Bolşeviklerin sayısı sadece üçtü. Her ne kadar hazırlık konferanslarında bu sonuçlar öngörülmüş olsa bile, Bolşevik delegeler seçim sonuçlarını öğrendiklerinde tamamen yıkılmıştı. Stalin daha sonra şunları yazacaktı: "Bir araya toplanmış Lenin'e bakıyor, ondan öğüt bekliyorduk. Bazılarında bıkkınlık ve cesaret kırılması görülüyordu. Lenin'in alçak bir ses tonuyla "Yoldaşlar, sızlanmayın. Biz kazanacağız, çünkü haklı olan biziz" dediğini hatırlıyorum"

Kongreye Petersburg işçilerinin temsilcisi olarak katılan Lenin, temsil ettiği işçilere kongre çalışmalarıyla ilgili bir rapor sunması gerektiğini düşünüyordu. Ona göre, iyi de, kötü de vardı. Her halükarda ulusal partiler konusunda olumlu bir sonuca ulaşılmıştı. Polonyalılar, Leton-

yalılar, Bundcular Rus Sosyal Demokrat Partisi'ne katılmayı kabul etmişlerdi. Gerçekten de parti içerisinde güçler ilişkisini tamamen değiştirecek en önemli olay işte buydu. Bu durumdan en büyük yararı Lenin sağlayacaktı. Fakat niyetini açığa vurmak için zamanın henüz erken olduğunu düşünüyordu. Aynı şekilde, Bolşevik Menşevik birleşmesine sevinmek gerektiğini söylüyordu. Artık bölünme yoktu. İşçi sınıfının tek partisi vardı. Yapılması gereken bu birliği örgütleri içerisinde hayata geçirmekti. "Örgütler birleşik ve türdeş görünmeli, fakat farklı sosyal demokrat düşünce akımları arasında ideolojik mücadele devam etmeliydi." Bundan böyle "fraksiyonlar" yoktu, fakat sol ve sağ "kanatlar" olacaktı. Lenin Avrupa'daki tüm sosyal demokrat partilerde kanatların olduğunu söylüyordu. Sonuç olarak isimler dışında değişen hiçbir şey yoktu. Daha önce Menşeviklere karşı mücadele ediliyordu, şimdi "sağ kanada" karşı mücadele edilecekti. Lenin'e göre, "sağ kanat" sürmekte olan devrime inanmadığını, daha ziyade devrimden ödü patladığını kongrede göstermişti. Sağ kanat liberal burjuvazinin işlevini abartıyor, Yeni Anayasal Demokrat Partinin (Kadetler) desteğini öğütlüyor, Devrimci Demokrasinin (Sosyalist Devrimciler, İşçi Partisi, Köylü Birliği, vb.) gerçek değerini takdir etmiyordu. Bu eğilim Duma'nın boykot edilmesini engelleyecekti. Lenin şunları söyler: "Bu eğilime karşı daha güçlü, daha acımasız bir mücadele sürdürmeliyiz. Kongrede alınan kararları en geniş biçimde tartışmaya açmalıyız. Tüm parti üyelerinden bu kararlara karşı tam olarak bilinçli ve eleştirel bir tutum takınmaları istenmelidir. Bütün işçi örgütlerinin kararların içeriğini eksiksiz öğrenerek, onaylayıp onaylamadıklarını açıklamalarını sağlamak gerekir. Bu tartışma basında, halk toplantılarında, militanların kapalı toplantılarında, eğer demokratik merkeziyetçilik ilkelerini doğru uygulamak istiyorsak partimiz içerisinde yapılmalıdır."

Stockholm Kongresi'nin sonuna gelindiği sırada Duma oturumlarının açılış töreni yapılıyordu. Bolşevikler 26 Nisan'da Volna (Dalga) adıyla yasal bir gazete çıkarmaya başlar. Lenin Mayıs ayının ilk günlerinde Petersburg'a döner. 5 Mayıs'ta, yeni gazetede *Özgürlük ve İktidar Mücadelesi* başlıklı makalesi yayımlanır. Lenin şunları yazmıştı:

Halk, Ekim 1905'te giriştiği mücadeleyle hükümetten sadece "özgürlük sözü" koparabildi, hepsi o kadar. Fakat bu yenilgiler yararsız değildir, halkı çok daha önemli mücadelelere hazırladı. Özgürlük sözü ve bunun gerçekleşmeyişi, hükümetin gücü ve konuşmaktan başka bir şey yapmayan güçsüz mebuslar arasındaki ayrılık, iktidarı tamamen ve kesin olarak almak için saldırıya geçeceği zamana sürekli yaklaşan halkın bilincine gitgide nüfus ediyor.

Ertesi gün, 6 Mayıs'ta, *Dalga Yükseliyor* başlıklı yeni bir makalesi daha yayımlanır. Devrimci eylemin Ekim-Aralık günlerinden daha iyi örgütlenmesi için elden gelen her şeyin yapılması gerekiyordu. "*En önemli, en acil, en temel görev kendini partiye dayatıyor. Bütün düşüncelerimiz, bütün çabalarımız, bütün propaganda. ajitasyon ve örgütlenme çalışmalarımız işçi sınıfını ve köylülüğü kesin sonuca götüren kavgaya en iyi şekilde hazırlamaya odaklanmalıdır. Ekim-Aralık aylarının ne denli baş döndürücü bir hızla geliştiğini gördük. Bu yüzden herkes görevinin başında olmalıdır.*"

Lenin Rusya'ya döndüğünden beri nihayet ilk kez kalabalık bir kitle önünde, doğrudan halka hitaben bir konuşma yapmaya karar vermişti. Elbette kendi adıyla ortaya çıkmak gibi bir tedbirsizlik yapmayacaktı. Konuşma sırası ona geldiğinde, toplantı yöneticisi "söz yoldaş Karpov'un" diye duyurur. Kürsüye yakın bir yerde duran Krupskaya o anı anılarına şöyle aktarır: "*O (Lenin) büyük bir heyecan içindeydi. Kürsüye çıktı, yaklaşık bir dakika sessizce bekledi. Yüzü son derece solgundu, adeta bütün kanı kalbine akın etmişti*". Kapalı toplantılara, kongrelere, konferanslara, grup veya komite toplantılarına alışkındı, kendileri için hiçbir anlamı olmayan Karpov adını soğuk bir sessizlikle karşılayan bu belirsiz büyük kalabalıkta kendini rahat hissetmiyordu. O dönemde, Lenin kitlelerin pek aşina olduğu bir kişi değildi. Zaten arkadaşları tarafından bile zor tanınacak bir dış görünüşe bürünmüştü. Gizlilik içinde çalışan birkaç parti üyesi konuşmacının kimliğini dinleyiciler arasında yayar. İlk alkış üst bölümde toplanmış Putilov fabrikası işçilerinden gelir. Ve birden müthiş bir alkış seli dalga dalga tüm salona yayılır. Lenin konuşmaya başlar.

Toplantıya bir karar tasarısı önermek için gelmişti. Bu karar metniyle hükümetin "milli temsille açıkça alay ettiği, köylülerin toprak taleplerine şiddet kullanarak karşılık verdiği" tüm yurttaşlara bildirilecekti. Anayasal Demokrat Parti'nin tüm yurttaşların oy hakkına sahip tek dereceli seçimle belirlenecek bir Kurucu Meclis toplama sözünde durmadığını ortaya koyarak, "halkın özgürlüğü ile halkı ezen Çarlık hükümeti arasında sallanan" bu partiye karşı halk uyarılmalıydı. Halkın istemlerini tamamen reddederek kesin çözüme götürecek Duma'nın dışında bir mücadeleyi, "özgürlüğünü güven altına alabilecek ve adaleti sağlayabilecek tek güç halkın kendi mutlak iktidar mücadelesini" kaçınılmaz kılan hükümetin tutumuna özgürlük davasına değer veren herkesin dikkati çekilmeliydi. Öneri olağanüstü bir coşkuyla kabul edilir. Krupskaya anılarında, "Kırmızı gömlekler bayrak yapmak için yırtılmıştı, işçiler koro halinde devrimci marşlar söyleyerek varoşlara geri dönüyordu" diye yazacaktı. Lenin her hangi bir muhbirin veya toplantıyı izleyen bir sivil polisin dikkatini çekmeden toplantıdan ustaca çıkıp gitmeyi başarır.

Ertesi gün hükümet ortalığı kasıp kavuracaktı. Temsilcileri toplantıda açıkça yer alan Menşevik ve Sosyalist Devrimci gazeteler yasaklanır. Bir türlü yakalanamayan "yoldaş Karpov" dahil tüm konuşmacılar için kovuşturma yapılması istenecekti. Yetkililerin hışmına uğramaktan kurtulan Bolşevik Volna gazetesinde Lenin yeniden yazmaya koyulur.

Her gün Duma'daki "Kadetlere" ağır eleştiriler yöneltiyordu. Herhangi bir gerici gazete bile Kadetlerin zaaflarını ve çelişkilerini bu denli acımasızca ortaya koymuyordu. Duruma açıklık getirmek zorunda olduğunu düşünen Plehanov, "İşçilere açık mektup" başlıklı bir makale yayımlar. Plehanov'a göre, halkın gözünde parlamentonun saygınlığının düşmesine hizmet ettiği için hükümet bu ilk Rus parlamentosuna yöneltilen sert eleştirilere müsamahakâr davranıyordu.

Bu arada, Lenin partinin "sağ kanadına" saldırıya hazırlanıyordu. Hareketin birkaç evreden oluşması öngörülmüştü. Başlangıç olarak, sağlam bir desteğe sahip olduğu Petersburg Sosyal Demokrat örgütünün başkentteki tüm eğilimleri içeren bir konferans çağrısı yapmasını sağlar. Amaç, Petersburg proletaryasının Duma konusunda izleyeceği yolu ve

muhtemel bir Kadet bakanlığını destekleyeceğini açıklayan Merkez Komitesi'nin kararına karşı uygulayacağı yöntemi belirlemekti. Bir kez daha Finlandiya'da, Terioki'de toplanılır. Konferansa yaklaşık dört bin sosyal demokrat parti üyesini temsil eden seksen kadar delege katılır. Lenin'in, Merkez Komitesi'nin sadece partideki azınlığın düşüncesini yansıttığını belirten, bu çelişkili durumu düzeltmek için yeni bir kongre toplanmasını talep eden önergesi kabul edilir. Moskova'da yapılan benzer bir konferansta da aynı karar alınır. Lenin'in tahminine göre, Moskova konferansında alınan karar on dört bin sosyal demokrat işçinin düşüncesini yansıtıyordu. Bu sayıya dört bin Petersburglu da dahil edildiğinde, yine Lenin'in tahminine göre, partinin toplam üye sayısının yarıdan fazlasını oluşturuyorlardı (son kongrede 31 ile 33 bin kadar üye temsil edilmişti). Bu, Merkez Komitesi'nin "Kadet" bakanlığının desteklenmesi konusundaki kararının parti çoğunluğu tarafından mahkûm edildiği anlamına geliyordu. Sonuç olarak: "*Bizim bakanlığımız, yani Merkez Komitemiz artık partinin iradesini temsil etmiyor. Bu yüzden, öncelikli acil görev olağanüstü bir kongre toplamaktır. Aksi takdirde, çoğunluk temel sorunda kesin ve tartışmasız bir karar verdiğinde sadece biçimsel bahanelerle iktidara sarılan bir grup durumuna düşecektir*" Lenin şöyle devam eder: "*Parti her durumda kongre çağrısı yapmasını bilecektir*"

Parti içerisindeki durum gerçekten artık eskisi gibi değildi. Ulusal partilerin Sosyal Demokratlara katılması çok miktarda yeni üyenin de partiye akın etmesine yol açmış ve güçler dengesini tamamen değiştirmişti. Stockholm Kongresi için çağrı yapıldığı dönemde partide yaklaşık on üç bin Bolşevik, on sekiz bin Menşevik olduğu hesaplanıyordu. Şimdi, otuz üç bin Bundcu, yirmi altı bin Polonyalıyı ilave etmek gerekiyordu. Eğer Bundcular ikinci kongrede Lenin'in onlara karşı tutumunu unutmadılarsa Menşeviklerin yanındaydılar. Polonyalı ve Letonyalılar kesinlikle Bolşeviklerle birlikte olduklarını açıklamışlardı. Böylece, Lenin 53 bin taraftarına güvenebileceğini hesaplıyordu. Tahminlerine göre, Martov ve Plehanov'un 51 bin kadar taraftarı vardı. Artık partide çoğunluğa sahipti. Merkez Komitesine bir Letonyalının zorunlu olarak yer verilmesine rağmen (Merkez Yayın Organı Yazı Ku-

ruluna bir Polonyalı alınmıştı), Merkez Komitesi'nde yedi Menşevik üyeye karşı sadece dört Bolşevik vardı. Ayrıca, kısa bir süre içerisinde Merkez Komitesi'ne iki Bundcu daha alınacaktı. Parti yönetiminin bu şartlar altında Menşeviklerin elinde olduğu apaçık ortadaydı. Yönetimi onların elinden "yasal olarak" sadece bir kongre alabilirdi.

8 Temmuz 1906'da, 10 Mayıs'tan beri İçişleri Bakanı olan Stolipin tarafından Duma lağvedilir. Çoğunluğu Kadetlerden oluşan iki yüz kadar milletvekili Finlandiya'da, Viborg kentinde toplanır, Çarlık despotizmine karşı "şiddete başvurmadan direniş" tavsiye eden bir çağrı yapar. Halk bu çağrıya cevap vermez. Sadece Polonya'da yüksek rütbeli polislere karşı birkaç saldırı kaydedilir. Kronştad denizcilerinin ve Sveborg kalesindeki garnizonun ayaklanma girişimi çok kısa süre içerisinde bastırılır. Merkez Komitesi'nin destek amaçlı grev çağrısı karşılık bulmaz. Mutlak otorite olan yeni bakan öylesine bir baskı kurmuştu ki, ülke nefes alınamaz duruma gelmişti. Tüm yetkileri geri verilen polis devrimcileri her yerde acımasızca kovalamaya başlar. Lenin Petersburg'dan ayrılmaya karar verir. Finlandiya'ya çekilir. Erwin Weykoff adlı, 16 Temmuz 1862 Homeln doğumlu, mesleği mürettip bir Alman vatandaşı adına düzenlenmiş pasaportla, Helsinki–Petersburg demiryolu üzerindeki küçük Kukalla'ya yerleşir. Sosyal Demokrat bir militan buradaki bahçeli evini Lenin'in kullanımına vermişti. Ev büyük değildi fakat kullanışlıydı. Birinci kattaki boş odaya Bogdanov ve karısı yerleşir.

Artık Petersburg'da çıkarılamayan gazeteyi Viborg'da (Finlandiya'da) yayımlamayı başarır. "Proletari" adı verilen bu gazete, daha iyisi çıkarılana dek, Petersburg ve Moskova Sosyal Demokrat komitelerinin yayın organı olacaktı.

"Proletari'nin" 21 Ağustos tarihli ilk sayısında Lenin'in dört makalesi yayımlanır. Bu makalelerden yeterince uzun (yaklaşık sekiz yüz satır) olan *Politik kriz ve oportünist yöntemin iflası* başlıklı yazısında Merkez Komitesi'ne ciddi eleştiriler yöneltir: Yeni taktik sorunlar hızlı, açık ve kesin çözümleri zorunlu kılıyor. Karışıklığın hüküm sürdüğü Merkez Komitesi görevini yapacak düzeyde olma-

dığı için yenilenmesi gerekiyor. Yeni bir kongre toplanmasına yönelik eylem daha etkin biçimde sürdürülmelidir.

Sveborg kalesindeki ayaklanmaya destek amaçlı grev girişimi başarısızlığa uğrayınca, üzerinde Lenin'in etkisi büyük olan Petersburg komitesi olağanüstü kongre isteyen bir karar alır, bu kararı tüm yerel örgütlere bildirir, desteklenmesi çağrısı yapar. Moskova komitesinden hemen destek gelir. Polonyalılar ve Letonyalılar da aynısını yapar. Ardından, sıra Brianks, Minsk, Ural, Nijni-Novgorod, komitelerindedir. Perm, Kursk, Kazan komiteleri Lenin'in yeni gazetesini resmi yayın organları olarak kabul eder. "Sağ kanadın" elindeki parti gazetesi bu girişime karşı şiddetli bir mücadele başlatır. Kasım ayının ilk günlerinde bir konferans düzenlenir. Konferansa katılan otuz iki delegeden sadece on ikisi Rus'tu. Diğerleri ulusal azınlıkları temsil ediyordu (7 Bundcu, 5 Polonyalı, 3 Letonyalı, 4 Gürcü ve 1 Orta Asyalı). Parti kongresinin en geç bir sonraki yıl 15 Mart tarihinden önce toplanmasına karar verilir. Merkez Komitesi yeterli maddi kaynaklara sahip olmadıklarını gerekçe göstererek, kongreye oy hakkı olmaksızın katılacak delegelerin yol ve barınma masraflarının temsil ettikleri örgütler tarafından karşılanmasını önerir. Ayrıca, kongre genel masraflarını karşılayabilmek için her parti üyesi yirmi kopek yardımda bulunacaktı. Bu büyük bir meblağ değildi, buna rağmen bütün militanlar bu yükümlülüğü yerine getirme konusunda aynı gayreti göstermeyecekti. Yurtdışı polis teşkilatı sorumlusunun 1 Mart 1907 tarihli raporunda şunlar yazıyordu: "*-Kongre için- tahminen elli bin ruble gerekli. Bu meblağın eksikliği nedeniyle kongre ertelendi.*" Polis şefi raporuna kesin bir üslupla şunları ilave eder: "*Şubemizin kongrede yer alacağını umut etmek için haklı gerekçeler var. Üstelik bu katılımın iki ajanla gerçekleşmesi mümkün*"

Kongrenin toplanması için büyük çaba gösteren Lenin, aynı zamanda Duma seçimleri konusunda da "sağ kanatla" sert bir tartışmaya girmişti. Devrimci hareketi bastıran Stolipin halka, seleflerinden aldıkları dersin onları daha uslu kılacağı umuduyla, yeniden milletvekillerini seçme hakkı bahşedebileceğini düşünüyordu. Birinci Duma seçimleri arifesinde Bolşevikler boykot yöntemini benimsemişti. Lenin şöyle yazar: "Sol

Sosyal Demokratlar Duma'nın boykot edilmesi konusunu yeniden ele almak zorundadır" Tecrübeden ders almayı bilmek gerekiyordu. " Bu, onlardan korkmak ve onları hesaba katmamak yerine bilgiçlik taslamak olacaktır". Lenin, Sosyal Demokratların Duma'da yer almalarının köylülükle yakın ilişki kurmalarını kolaylaştıracağını, bunun da "Kadetlere" karşı etkili mücadele olanağı sağlayacağını açıklar. Aslında Lenin'in varmak istediği yer şurasıydı: Birinci Duma'da küçük burjuva, çok sayıda varlıklı köylü ve bazı aydın milletvekilleri İşçi Partisi adını alarak tam olarak benimsememekle birlikte sosyalizme doğru meyleden önemli bir grup oluşturmuştu. Tamamen bağımsız olduğunu açıklayan bu grup Anayasal Demokrat Parti'nin kuyruğuna takılmıştı ve birlikte oy kullanıyordu. Lenin, Duma'ya gönderilecek belli sayıda sosyal semokrat sayesinde İşçi Partililerle bir ittifak kurulabileceğini, bu önemli destekten mahrum bırakılacak Kadetlerin etkinliklerinin kırılabileceğini düşünüyordu. Lenin seçim öncesi Kadetlere ve özellikle onlarla ittifaktan yana olduklarını açıklayan Menşeviklere karşı acımasız bir mücadeleye girişir. Vaktiyle böylesine bir kavgayı Halkçılara, legal Marksistlere, Ekonomistlere, vb. karşı vermişti. Kasım ayında yapılan konferansta Martov Kadetlerle ittifak yapılmasını, Lenin de kendi tezini sunmuştu. Bundcu oylar Menşeviklerden yanaydı. Konferans, on dört oya karşı on sekiz oyla burjuva partisi Anayasal Demokrat Parti ile ittifak yapılması lehinde karar alır. Bu karar Lenin'i hiçbir şekilde rahatsız etmemişti. Zaten aynı konferansta Lenin'e göre "en esnek kararlardan biri", gerçekten de her yana çekilebilir esneklikte bir karar da kabul edilmişti. Kararda açık bir şekilde şunlar yazıyordu: "Üyeler örgütlerinin talimatlarına uymak zorundadır. Merkez Komitesi yerel örgütlerin Sosyal Demokratlar ve diğer partilerin adaylarının yer aldığı ortak seçim listeleri çıkarmalarını yasaklayabileceği gibi, bu tür listeleri oluşturmaları için örgütleri zorlama hakkına da sahip değildir" Bütün bunlardan Lenin'in çıkardığı sonuç şuydu: Parti iki tasarı arasında bir seçim yapmak zorunda. Yerel örgütler kendilerine en uygun olanı uygulamalı, fakat bir kez karar verildikten sonra da "hepimiz, parti üyeleri tek vücut gibi yürümeliyiz. Odessa'daki bir Bolşevik, üzerinde bir Kadet'in adı yazılı oy pusulasını, bunu yap-

maktan iğrense bile, sandığa atmak zorunda, öte yandan, Moskova'daki bir Menşevik gönlü Kadetlerden yana olsa bile üzerinde sadece Sosyal Demokratların adları yazılı oy pusulasını kullanmalıdır."

Lenin Kadetlerle ittifak yapılmasına karşı inatla bir kampanya sürdürüyordu. İşçi Partisi'nin şefleri taraftarlarına Anayasal Demokrat Parti'den yana oy kullanmalarını salık verince bu partiyle "Kadet karşıtı" bir blok oluşturma umudu gerçekleşmez. Lenin öfkeyle *"ülkenin davasına açıkça bir ihanettir bu"* diye haykırır. Yazık olmuştu. Lenin kararını verir: *"Kahrolsun bütün bloklar. Sosyal Demokrat Parti seçim kampanyasında bağımsız olmalıdır ve bunu sözlerle değil, eylemle kanıtlamalıdır. Bütün ülkeye, özellikle işçi sınıfına sağlam ve cesur örnek bir eleştirel düşünce getirmelidir. Böylece özgürlük mücadelesine kitlelerin aktif katılımını sağlayacağız"*

Kasım 1906 – Ocak 1907 arasındaki süre nerede ise tamamen bu politik kampanya ile geçecekti. Lenin'in yazıları Viborg'da çıkarılan Poletari'de ve Bolşeviklere ait olduğu kamufle edilmiş Petersburg'da basılan haftalık bir dergide yayımlanıyordu. Hazırladığı broşürler de Kassin'in kurduğu yayınevinde basılıyor ve dağıtılıyordu. Başkent polisinin bu yayınevinin yasal mevcudiyetine neden hoşgörülü davrandığını bilmiyoruz. Lenin Petersburg'la sıkı ve kesintisiz bir ilişki sürdürüyordu. Her sabah Kukalla'ya giderek talimatlarını alan, ona Rusça gazeteler götüren özel bir kurye hizmetine verilmişti. Fabrikadaki işini bırakarak kendini tamamen militan görevine adayan bu Bolşevik kurye daha sonra yayınladığı anılarında *"patronuyla"* ilk karşılaşmasındaki izlenimini şöyle anlatacaktı:

"Kukalla'ya, bana verilen adrese gittim. Evin girişinde beni Nadejda Konstantinovna karşıladı. Kendimi tanıttım. Vladimir İlyiç göründü. Üzerinde kemersiz bir Rus gömleği vardı. Çalışma masasından henüz yeni kalktığı anlaşılıyordu. Mutfak olarak kullanılan küçük odaya geçtik. Küçük bir masa üzerinde beyaz ve siyah ekmek, Hollanda peyniri ve tereyağından oluşan kahvaltı hazırdı. Kahve cezvesi semaverin üzerindeydi. Mutfak işleriyle ilgilenen genç Finlandiyalı kız da oradaydı. Hepimiz masaya oturduk... Vladimir İlyiç şaşılacak ölçüde az yiyor, daha çok konuşuyordu. Kahvesini içtikten sonra masadan kalktı.

Bana 'yoldaş S. Biraz bekleyin makalemi bitirmem gerekiyor' dedi"

Yoldaş S. çok hoşnuttu ve kendisine düşen görevle övünüyordu. Ne yaptığı sorulduğunda gizemli bir üslupla "şu anda bir generalin yaveriyim" cevabını veriyordu. Dünya üzerinde hiç kimse ona bu kişinin adını söyletemezdi. "General" onu yakın dostu olarak görüyordu, ona Marksist broşürler veriyor, onu toplantılara götürüyordu. Bir gün, sosyal demokrat bir bilim adamının Alman felsefecisi Wilhelm Ostwald'ın kuramını anlattığı, birlikte dinledikleri bir toplantının çıkışında, yoldaş S. Lenin'e sorar: "*Vladimir İlyiç, Ostwald felsefesinin tam olarak ne olduğunu bana söyler misiniz? Yoldaş Rojkov uzun uzadıya açıkladı, fakat hiçbir şey anlamadım. Lenin, - Tam bir saçmalık, kafayı bunlarla doldurmak gereksiz. Bir Bolşevik için tek bir felsefe vardır: Marksizm*" cevabını verir.

Partinin beşinci kongresi nihayet 30 Nisan'da, Londra'da, bir zamanlar Lenin'in Troçki'yi sosyalist vaaz dinlemeye götürdüğü Kardeşlik Kilisesi'nde açılır. Kongreye katılan üç yüz otuz altı delege arasında partinin sol ve sağ kanatları dışında, partiye yeni kabul edilen üç büyük ulusal partinin delegeleri de vardı. Rus Bolşeviklerin sayısı yüz beş, Menşeviklerin ise doksan yediydi. Bolşeviklerden yana olan Polonyalı ve Letonyalı delegeler de dahil edildiğinde çoğunluk Lenin'den yanaydı. Beş kişiden oluşan kongre başkanlık divanına bir Bolşevik (Lenin), bir Menşevik (Dan), bir Polonyalı, bir Letonyalı ve bir Bundcu seçilir. Bu durum kongredeki güçleri yeterince doğru yansıtıyordu, üçe karşı iki.

Cezaevinden henüz yeni çıkmış olan Troçki'de kongredeydi. Bazı muhalif Bundcu ve Polon–Leton unsurları yanına çekerek kongrede hakem olabilecek bir tür merkez oluşturmak istiyordu. Pek başarılı olamaz. Lenin'le arsında dinleyicileri fazlasıyla etkilemiş görünen bir söz düellosu yaşanır. Üstün olan tartışmasız Lenin'di. 1902'den beri Rus Sosyal Demokrat Partisi saflarında kendi üslubuna göre "mücadele eden", yurtdışı polis teşkilatının "ajan delegesi", sözde Berlin Üniversitesi diplomalı "yoldaş" Jitomirski bunu raporunda belirtir. Hazırladığı rapor Lenin'e duyduğu büyük hayranlığı da ortaya koyuyordu. Şunları yazmıştı: "*O (Lenin), kongrenin en parlak konuşmacısı. En aşırı devrimci görüşleri*

benimsemiş. Olağanüstü coşkulu konuşması rakiplerinin bile hoşuna gidiyor. Menşeviklerin bütün gerekçelerini ve açıklamalarını ustaca bir anlatımla yıktı, Troçki'yi ve onun merkezini darmadağın etti."

Kongre Lenin'in zaferiyle sonuçlanır. Kabul edilen karara göre, parti genellikle bütün ılımlılara ve Kadetlere karşı acımasız bir mücadeleye çağrılıyor, köylü hareketinin başına geçmeye yönelik tüm girişimler kınanıyordu. "Sol" denilen partilerle (Sosyalist Devrimciler, İşçi Partisi, Halkçılar, vb.) Çarlığa ve liberal burjuvaziye karşı eşzamanlı bir saldırı örgütleme amaçlı bir ittifakın yapılabileceği kabul edilir. Yeni oluşturulan Merkez Komitesinde artık çoğunluk Bolşevik'ti. Stalin o anı şöyle anlatacaktı: "*Lenin'i ilk kez kazanan tarafta görüyordum. Delegelere ısrarla söylediklerini hatırlıyorum: Düşüncesiz davranıp hızlı gitmeyelim, övünmek yok; ikinci olarak, zaferi sağlamlaştıralım; üçüncü olarak, rakibi tamamen ortadan kaldırmaya çalışalım, rakip şimdilik yenildi, fakat henüz yıkılmadı.*"

Lenin bu son haftalarda bedensel ve manevi bakımdan öylesine büyük bir gayret sarf etmişti ki, kendisini tamamen bitkin hissediyordu. Muhterem papaz A. Baker çalıştığı kilisede yapılan kongrenin bir oturumuna merakını gidermek için katılmış, Lenin'in "solgun yüzünü, ölü gözlerini, titreyen ellerini" görmüştü. Krupskaya şöyle yazar: "*Kongre sonrası Vladimir İlyiç kendini son derece yorgun hissediyordu. Çok sinirli bir hal almıştı ve hiç iştahı yoktu*" Küçük bir Finlandiya plajında arkadaşlarının bahçeli bir evi vardı. Krupskaya Lenin'i dinlenmesi için bir süre bu evde kalmaya ikna eder. Yorgun ve çökmüş görünüyordu, günlerinin çoğunu bir ağacın altında uyuyarak geçirir. Bitişikteki köyün çocukları ona Marmot* adını takmıştı. Kısa süre sonra yanına gelen karısı sayesinde yeniden eski gücüne kavuşacak, çevrede uzun yürüyüşler, bisiklet gezintileri yapacaklar, kâğıt ve satranç oynayacağı arkadaşlarla karşılaşması için Krupskaya fırsat yaratacaktı. Moskova'dan gelen Bayan Ulyanov oğlunun yanında birkaç hafta geçirir. Bir aylık süre so-

(*) Marmotte: Çok uzun kış uykusuna yatan, köstebek ile sincap arası evcilleştirilebilen, memeli türünden, kemirgen bir hayvan. (Ç.N.)

nunda Lenin tüm gücünü toplamıştı ve artık mücadeleye hazırdı. Ülkede politik durum birdenbire kötüleşmişti. 3 Haziran'da ikinci Duma lağvedilir. Üçüncü Duma seçimlerine hazırlanmak gerekiyordu. Sosyal Demokrat Partisi ne tür bir tavır alacaktı? Üçüncü Duma'dan hiçbir şey beklenmeyeceğini, akıbetinin de öncekiler gibi olacağını düşünen çok sayıda Bolşevik seçimlere katılma konusunda Lenin gibi düşünmüyordu. Yeni Merkez Komitesi bölünmüştü, yedi üye boykottan yana, altı üye boykota karşı oy kullanmıştı. 8 Temmuz'da Teriyoki'de bir konferans toplanması kararlaştırılır. Toplantı bir kır lokantasında yapılıyordu. Lenin konuşmaya henüz başlamıştı, lokantanın sahibi polisle sorun yaşamak istemediğini söyleyerek herkesin dışarı çıkmasını ister.

Dışarda bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Gidecek kapalı bir yer yoktu. Yağmura aldırmadan toplantıya ormanda devam etmeye karar verirler. Fakat yağmur uzun süre dayanılacak gibi değildi. Bir hafta sonra buluşmak üzere dağılırlar. 14 Temmuz'da, benzer bir olay yaşanmayacak bir evde yeniden toplanırlar. Lenin konferansa seçimlere katılmayı öneren bir rapor sunar. Sosyal Demokrat yayınların yeniden yeraltına çekilmek zorunda kaldığı dönemde halka seslenmek için yasama meclisi kürsüsünü kullanmak gerektiğini düşünüyordu. Bazı "boykotçular" kendi düşüncelerini savunur. Sonuçta, Lenin'in önerdiği karar tasarı otuza karşı otuz üç oyla kabul edilir. Katılımcılar arasına bir kez daha polis sızmıştı. Öyle görünüyordu ki bu ajan da ateşli bir Lenin hayranıydı. Raporunda şunları yazacaktı: "Konuşmacı olağanüstü iyi, coşkulu ve içten konuşmasında görüşünün mutlak doğruluğunu gösterdi."

5 Ağustos'ta, Stuttgart'ta Enternasyonal'in 7. Kongresi toplanacaktı. Lenin, çoğunluğa sahip olduğu Merkez Komitesi'nin 16 Temmuz tarihli kararıyla kongreye katılacak Rus heyetine dahil olur.

Rus Sosyal Demokrat Partisi yirmi beş ülkeden toplam 884 delegenin katıldığı Enternasyonal kongresinde 10'u oy hakkına sahip 37 delegeyle temsil ediliyordu. Başkanlık divanında yer alması istenen Lenin, uluslararası sosyalizmin önde gelen kişilerinin istilasına uğrayan kürsüde pek fark edilmeyecek, yaptığı konuşmalar da pek dikkat çekmeyecekti. Polonya heyetinde yer alan Rosa Luxemburg'un yardımıyla

Enternasyonal liderlerinin oportünizmine karşı muhalif devrimci Marksistlerle ayrı bir toplantı düzenlemeye çalışır. Bu çağrıya sadece birkaç delege olumlu cevap verir, girişim gerçekleşmez. Kongre savaş çıkması durumunda sosyalistlerin tavrı üzerine Babel'in[14] önerisini sonlandırdığında, Lenin Rosa Luxemburg'la birlikte bu konuda bir değişiklik önergesi sunar. Önergenin içeriği şuydu: Eğer savaş çıkarsa, sosyalistler sadece savaşı sonlandırmak için çaba harcamamalı, aynı zamanda "tüm kapitalist yönetim biçiminin iflasını hızlandırmak için savaşın yarattığı krizi kullanmalıdır" Rosa Luxemburg önerge lehinde bir konuşma yapar. Önerge kabul edilir. Bu sonuçtan büyük bir hoşnutsuzluk duyan Babel, kongrenin "Rusya gibi geri bir ülkeye" bu kadar çok oy hakkı vermiş olmasına büyük bir üzüntü duyar.

Kongre 10 Ağustos'ta tamamlanır, Lenin Kukalla'ya geri döner. Kasım'a kadar Kukalla'da kalan Lenin bu süre içinde makaleler yazar, parti konferanslarına katılır, *On İki Yıl* adlı yapıtını hazırlar. Bu yapıt basıldıktan hemen sonra yasaklanır, tüm nüshaları toplatılır. Lenin hakkında adalete sevk edilmesi için karar çıkarılır. Polis Lenin'in kaldığı konutun yerini belirler, evin etrafında jandarmalar görünmeye başlar. Önce deniz kenarındaki konaklama ycri Ogbu'ya gider. Burada daha güvenlikte olmadığını hisseder. Ayrıca, Viborg'da çalışmak artık olanaksızdı. Stolipin'in eli güçlü bir şekilde Finlandiya'da da hissediliyordu. Lenin'in yurtdışına çıkmasına karar verilir. Bogdanov ve Merkez Komitesi'nin ikinci bir üyesi Dubrovinski en kısa sürede yardımcıları olarak yanına gelecekti. Ayaklarının altında çatırdayan buz üzerinde yapılan yorucu bir gece yolculuğundan sonra, Lenin İsveç sınırını geçer. İkinci göçmenlik dönemi başlıyordu.

(14) August Bebel (22 Şubat 1840 – 13 Ağustos 1913): Marksist eylemci ve kuramcı, Alman Sosyal Demokrat Partisi kurucularından. 1900'de Wilhelm Liebnecht'in ölümünden sonra parti başkanlığına getirilmiş, parti içerisinde Rosa Luxemburg'un temsil ettiği sol kanatla, E. Bernstein'in reformcu kanadı arasında merkezde yer almıştır. 1867'den ölümüne kadar Reichstag'da (Alman Meclisi) milletvekilliği yapmıştır. Kadın ve Sosyalizm (1883) adlı ünlü eserin yazarı.

BİRİNCİ BÖLÜM

İKTİDARIN ELE GEÇİRİLMESİ

I

PARİS'TE KARANLIK YILLAR

20 Ocak 1908'de, Lenin Cenevre'de trenden inerken dondurucu bir rüzgâr kurşuni bir gökyüzü altındaki şehrin ıssız ve suskun sokaklarını süpürüyordu. Karısına şöyle der: "Kendimi bir mezara kapatmak için gelmiş gibi hissediyorum". Ertesi gün, Gorki'nin mektubu onlara biraz olsun moral verir. Büyük yazar Capri adasına yerleşmişti, Akdeniz havasını soluduğu ve güneşin tadını çıkardığı için mutluydu. Lenin'i yanında birkaç gün geçirmesi için davet ediyordu. Oldukça cazip bu öneriyi Lenin kabul etmez. Gorki'ye, "şu anda mümkün değil, gazeteyi örgütlemek gerekiyor" diye cevap verir. Lenin'in, bir kez daha, öncelikli kaygısı gazeteyi yayımlamak, kesintiye uğramış mücadeleye hemen geri dönmekti. Barınma sorunu kısa sürede çözümlenir, en mütevazı aile pansiyonlarından birinde bir oda kiralanır.

Lenin Cenevre'den ayrılmadan önce tüm matbaa malzemelerini titizlikle paketleyip Rus kütüphanesinin mahzenine koymuştu. Bu yüzden, ilk ziyaret ettiği kişi bu kütüphanede yaşayan Karpinski olur. Matbaa malzemelerinin yerli yerinde durduğunu görünce, Cenevre'den ayrılmamış eski mürettiplerden birini çağırır, acilen matbaayı işler duruma getirmesi ve işe koyulması için bu matbaa işçisini görevlendirir. Birkaç gün sonra Bogdanov ve Dubrovinski'de Cenevre'ye gelir. Böylece "üçlü" yazı kurulu tamamlanmıştı, geriye sadece gazeteyi çıkarmak kalıyordu. Para sıkıntısı yoktu. Bolşeviklere, kaynağı hakkında birçok söylenti çıkan bir vasiyetle çok önemli miktarda para kalmıştı.

Olayın aslı şuydu: Moskova'daki en büyük mobilya üreticilerinden biri, aynı zamanda milyoner Morozov'un yeğeni Nikolas Schmidt'in devrime olan inancı amcasına göre çok daha büyüktü. Aralık 1905 günlerinde atölyeleri isyancıların genel karargâhına dönüşmüştü. Nikolas Shmidt daha sonra tutuklanır. Zayıf bünyesi cezaevi koşullarına dayanamayan Scmidt cezaevinde ölür* Ölümünden önce tüm servetini Bolşeviklere bıraktığını bildirmişti. İki kız kardeşin, abilerinden kendilerine kalan serveti Bolşeviklere devretmeleri gerekiyordu. Büyük kız kardeş, Sosyal Demokrat Partisi üyesi fakat Bolşevik olmayan bir avukatla evliydi. Bu avukat karısına gerekli yetkiyi vermeyi reddeder. Bunun üzerine, bir onur kurulu önüne çıkarılır ve karısına kalan miktarın yarısını, 85 bin rubleyi Bolşeviklere bırakmak zorunda bırakılır. Küçük kız kardeşin durumu daha da karmaşıktı. Henüz reşit olmadığı için bu paraya sahip olamıyordu. Evlenmesi gerekiyordu. Genç kızın örgüt yöneticilerince çok takdir edilen Bolşevik bir sevgilisi vardı. Taratuta lakaplı Viktor Lodzinski adlı bu genç Bolşevik militanın kaçak yaşadığı için ne yazık ki nüfus belgeleri yoktu. Bunun üzerine genç kız, resmi belgeleri eksiksiz başka bir militanla göstermelik evlendirilir. Bayan İnnatiev'e dönüşen küçük kız kardeş abisi Scmidt'in son arzusunu eksiksiz yerine getirir. Böylece yeni yayının çıkarılmasına fazlasıyla yetecek yaklaşık ikiyüzbin ruble Bolşeviklerin kasasına girer.

Artık gazeteye yazı gönderecek yazarlara ödeme yapılabilecekti. Elbette bu yazarları bulmak gerekiyordu... Lenin bu konuda Bogdanov'a fazla güvenemeyeceğini biliyordu. Yazı işleri sekreteri olan diğer çalışma arkadaşı ise sadece teknik konularda iyiydi. Lunaçarski bu yeni göçmenlik döneminde Gorki'ye takılmış, Capri adasında keyif çatıyor, hiçbir yazma isteği göstermiyordu. Liadov'dan yaşam belirtisi yoktu. Genel olarak, 1905'de devrim davasına katkı sağlamak için büyük çaba gösteren aydınlar şimdi kaçıyor, uzak duruyordu. Lenin Gorki'ye hüzün dolu bir mektup yazar: "Aydınlar partiyi terk

(*) Başka bir iddiaya göre Nikolas Scmidt cezaevinde intihar eder. (G. W.)

ediyor. Bu ayaktakımından beklenmesi gereken de buydu. Parti küçük burjuva döküntülerden arınıyor. Böylesi daha iyi! Eylem alanı devrimci işçilere daha geniş olarak açılacak"

Viyana'ya yerleşen Troçki ile anlaşmak söz konusuydu. Fakat biraz acemice davranılmıştı. Lenin Troçki'ye kişisel bir mektup yazmak istemiyordu. Bu yüzden, Troçki'yi Proletari gazetesinde yazmaya çağıran mektup üç yöneticiden hiçbirinin imzası olmaksızın "gazete yazı kurulu" adına gönderilmişti. Troçki gücenmiş, üçüncü bir kişi aracılığıyla şu cevabı göndermişti: "Yoldaş Troçki'nin işlerinin çokluğu nedeniyle sözü edilen gazetede yazamayacağı Proletari yazı kuruluna bildirilir"

Lenin birlikte çalışmayı çok istediği Gorki'ye gazete için yazı göndermesi konusunda ısrar eder. Gorki Lenin'e gönderdiği cevapta, aydınlara karşı düşmanca tavrını onaylamadığını, bu farklı görüş açısının gazetesine yazı yazmasını engellediğini bildirir. Lenin Gorki'ye hemen şu açıklamayı gönderir: "Bir yanlış anlaşılma var. Aydınları partiden uzaklaştırmayı hiçbir zaman düşünmediğim gibi, onların işçi hareketine yararını da hiçbir zaman reddetmedim. Bu konudaki görüşlerimizin farklı olmadığına kesin olarak inanıyorum." Gorki ikna olur, bir makale göndereceğine söz verir.

Lenin ve Bogdanov arasında ortaya çıkan sorun çok daha ciddiydi. Rusya'da birlikte mücadele ettikleri iki yıl boyunca birbirlerinin özsaygısına karşılıklı ödünler vererek iyi bir ilişki sürdürmüşlerdi. Lenin arkadaşının alınganlığını elinden geldiğince idare etmişti. Kukalla'da aynı evde kaldıkları dönemde, bir gün, sadık militanlardan biri Lenin'e biraz yüksek bir ses tonuyla şöyle der: "Parti liderliği için uygun olan Bogdanov değil, sizsiniz!" Lenin hemen sus işareti yapar, Bogdanov'un yan odada olabileceği ve bu sözleri duymuş olabileceği düşüncesiyle kapıya doğru koşar.

Devrimci hareket ezildikten sonra Bogdanov felsefe çalışmalarına geri dönmüştü. Marksizm'in gerçek yüzünü gösterdiği iddiasındaki "Marksist Felsefe Üzerine Denemeler" adlı ortak derlemede, tarihi Materyalizmin kaynağını ve geçmişini yeniden araştırmaya, Marksizm'in bir tür tarih öncesi genel hatlarını çizmeye çalışıyordu. Ulaşmak iste-

diği sonuç, Marks'ın öğretisini Mach ve Avenarius'un idealist felsefesinin yanına koymaktı. Yanındaki bazıları Materyalizme eleştirel gerçekçilikle karşı çıkmaya, diyalektik yöntemi modern bilgi teorisiyle açıklamaya çalışıyordu. Lunaçarski'nin de aralarında bulunduğu başkaları, Marksist bireye seslenen yeni bir din kurulması, tapınmaya elverişli çok sevilen şeyin ne olabileceğini aramaya koyulmak gerektiğini söyleme cüretkârlığını bile gösterir.

Kitabı okuyan Lenin öfkeden çılgına dönmüştü. Bogdanov'la sert bir tartışmaya girer. O sırada, Alman Sosyal Demokratlarının gazetesi Neu Zeit'te ilham kaynağı Menşevikler olan küçük bir haber yayımlanır. Kautski'nin yönettiği bu gazetedeki habere göre, Bolşevikler kendi aralarında felsefeye değgin açık bir anlaşmazlık içindeydiler, bu yüzden Bolşevik grup tam bir parçalanma yaşıyordu. Lenin gazetede resmi bir açıklama yayınlayarak durumu kurtarabileceğini düşünüyordu: "Parti üyelerinin felsefi düşünceleri onların politik düşüncelerinden bağımsızdır. Bu konuda aralarındaki tartışmaların hiçbir değeri olmayacaktır." Tam bu sırada, Gorki'nin gazete için gönderdiği makale gelir. Lenin yazıyı okuduğunda Gorki'nin Bogdanov'dan yana görüş belirttiğini görür. Bu yazıyı yayımlayamazdı. Bogdanov'un şaşkınlıktan ağzı açık kalır. Gorki'nin yazısını yayımlamamak! Lenin kararında ısrar eder. Bogdanov'la arasındaki ilişki gittikçe gergin bir hal alır. Sonunda Bogdanov Cenevre'den ayrılır, Capri'ye gider. Gazeteyi yönetmek için Lenin yalnız kalmıştır. Neyse ki, Rusya'dan henüz gelmiş, parti saflarına yeni kazanılmış bir militan yanına gelerek ona büyük yardımda bulunacaktı.

Lenin Plehanov ve yeni Iskra ile anlaşmazlık içinde olduğu dönemde Gregori Zinovyev Bern üniversitesinde genç bir öğrenciydi. Fakültedeki dersleri yerine sosyal demokratların toplantılarını daha büyük bir özenle izlediğini söylemeye gerek var mı? Parti çalışmalarında etkin bir görev için henüz çok genç olmasına rağmen, "büyükler" arasında kendisine verilecek görevleri ateşli bir çaba göstererek layıkıyla yapmaya hep hazırdı. Partiye sınırsız görünen bir canlılık ve gençlere özgü bir atılganlık getiriyordu. Ekim 1905'te, elbette Rusya'ya dönmüştü. Petersburg'da taşkın enerjisi fark edilecekti. Konuşmacı, gazeteci, aji-

tatör hepsiydi aynı zamanda. Bu çok yönlü faaliyetleri Londra kongresine delege olmasını ve Merkez Komitesi'ne seçilmesini sağlamıştı. Londra dönüşü cezaeviyle tanışmıştı. Serbest bırakıldığında yurtdışına, Cenevre'ye gelmiş ve Lenin'in emrine girmişti. Lenin gazetenin yazı işlerindeki görevlerini büyük oranda Zinovyev'e devredecek, bu sayede kendini son derece acil olduğunu düşündüğü başka bir işe verecekti.

Kafasında saplantıya dönüşmüş bir düşünce vardı: Marksizm'i anlaşılır kılmak, onun bilimsel temellerini güçlendirmek bahanesiyle aslında onu yıkmaya çalışan tüm bu sözde yazar–felsefeciyi hizaya getirmek gerekiyordu. Bu kişilere iyi bir ders vermek bizzat onun görevi̇ydi. Yazarak tartışmayı seviyor, karşısında yıkıp perişan eseceği bir rakip bulamadığında bir şeylerin eksikliğini hissediyordu. Bu kez farklıydı, tartışmaya sıradan bir zevk için girmeyecekti. Durum çok kaygı vericiydi. Marksizm'in tartışmasız kabul edilen ilkeleri ele alınmaya cüret edilmiş, temelleri rahatça sarsılmak istenmişti. Bu kabul edilemezdi. Lenin kendini Pelagiens saldırısına karşı Trinite'yi savunmak için bir aziz Augustin'in çağrıldığı şartlarda bulmuştu.[15]

Böylece Lenin kendini büyük bir felsefi eser hazırlamaya yönelmiş olarak bulur. Ekonomik veya sosyal olayları tahlil etmek, istatistik verilerden bir sonuç çıkarmak tamamen hâkim olduğu konulardı. Fakat Metafizik düşünce alanında kendini çok güçlü hissetmiyordu ve felsefi teknik sözcüklere de pek aşina değildi. Bir gün, Kukalla'daki "yaveri" ile konuşurken ona bir proletere gerekli olan tek felsefenin Marksizm olduğunu söylediğinde bunun sadece yarısı şakaydı. Hegel'i büyük bir dikkatle okumuştu (Marksist olarak başka türlü yapabilir miydi?), fakat araştırmalarını daha ileri götürmek zorunda kalmamıştı. Bogdanov ve arkadaşları Mach, Avenarius, Ostwald gibi çağdaş Alman felsefecilerinden ilham alıyordu. O halde bu felsefeci-

(15) Pelagins: Dördüncü yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmış bir akım. Trinite: Hıristiyanlıkta Tanrının üç öğeden (Baba, Oğul ve Kutsal Ruh) oluştuğu inancı. Augustine d'Hippone: (354 – 430) Bugünkü Cezayir'de yaşamış Berberi filozof ve din adamı, de la Trinite adlı on üç ciltlik eserin yazarı.

leri derinliğine öğrenmek gerekiyordu. Lenin bunlarla ilk temasında çok daha gerilerine, on sekizinci yüzyıl İngiliz felsefecileri Berkeley ve Hum'e kadar gitmesi gerektiğini fark edecekti. Bu kadarla da kalmayacaktı... Felsefecileri bir tür doymazlıkla öğrenmeye çalışır. Günlerinin tamamını Cenevre kütüphanesinde kitaplara gömülmüş olarak geçiriyordu. Gorki'ye "kendimi tamamen felsefeye verdim, gazeteyi ihmal ediyorum" diye yazacaktı. Bu sırada, karısı hüzünlü küçük odalarında sıkıntıdan patlıyordu. İnsanın tüm zamanını alan, heyecan verici, "yurtiçindeki" sayılamayacak kadar çok görevliden gelen şifreli mektupları çözme, onlara şifreli mektuplar gönderme faaliyeti neredeyse son bulmuştu. Kalan az sayıdaki görevli de pek haber göndermiyordu. Dilbilgisi ve fonetik kitaplar, sözlükler edinir, cesaretle Fransızca öğrenmeye koyulur. Öğleden sonralarını Lenin'in kütüphaneden gelmesini bekleyerek geçiriyordu. Anılarında şöyle yazacaktı: "Akşamları zamanımızı nasıl geçireceğimizi bilmiyorduk. Hiçbir şekilde soğuk ve pek rahat olmayan odamızda geçirmek istemiyorduk. Her akşam dışarı çıkıyor, bazen sinemaya, bazen tiyatroya gidiyor, fakat çoğu zaman oyunun yarısında salondan ayrılıyor, yürüyüş yapmak için bir yerlere, çoğunlukla göl kenarına gidiyorduk."

Mayıs'ta, kendisini Bogdanov'la barıştırmak istiyor görünen Gorki'nin yenilenen davetlerine sonunda olumlu cevap veren Lenin Capri adasına gider. Capri'de pek hoşnut kalmaz. Ev her çeşit insanla doluydu. Gorki herkesi büyük bir içtenlikle kabul ediyordu, fakat konukseverliğinin de kötüye kullanıldığı apaçık ortadaydı. Lenin'in Bogdanov'la son tartışması kötü biter. Kızgınlıkla Bogdanov'a "iki üç yıl ayrı kalmaları gerektiğini" söyler. Lenin'in kızgınlığını yatıştırmak için Gorki'nin karısı müdahale etmek zorunda kalır. İki gün sonra Cenevre'ye geri döner. Krupskaya'nın Capri izlenimleriyle ilgili sorularına kısaca deniz güzel, şaraplar iyiydi cevabını vermekle yetinir. Krupskaya "Gorki'nin evinde yaşananlarla ilgili hemen hemen hiç konuşmadı, bu konu onu üzüyordu" diye yazacaktı anılarında.

Bogdanov'la arasındaki anlaşmazlığa, Bolşevik harekette çok büyük bir karışıklığa neden olabilecek bir başkası daha eklenmişti.

Çeşitli vaatlerle kandırılarak uysallaştırılmış bu yeni Duma'da on altı sosyal demokrat milletvekili yer alıyordu. Bu küçük grup genel kurulda hiçbir ağırlığa ve etkiye sahip olmadığı gibi, hükümetin gerici politikasını uygulayabilmek için genel kurulun oylarına sunduğu yasaları bile engelleyemiyordu. Bununla birlikte, grubu oluşturanlar olayları kavrama gücünden yoksundu, meclis kürsüsünden yaptıkları nadir konuşmalar neredeyse hiç fark edilmiyordu. Sosyal demokrat çevrelerde hükümetin itaatkâr hizmetçisine dönüşen bu milletvekillerinin Duma'daki varlıkları işçi sınıfının çıkarlarına zarar vermekten başka bir işe yaramadığı gerekçesiyle istifa etmeleri çağrısı gündeme gelmişti. Soyluların ve burjuvaların meclisinde yer almak, bu meclise kitlelerin gözünde saygınlık kazandırıyordu. Oysa toplu istifayla itibarını tamamen kaybedecekti ve bu meclisten hiçbir beklentinin söz konusu olamayacağını halk anlayacaktı. Böylece, parti içerisinde sosyal demokrat milletvekillerinin Duma'dan istifasını amaçlayan "boykotçular" fraksiyonu oluşturulmuştu. Yurtdışında bu hareketin öncüsü olarak bir önceki Duma'da milletvekili olan Bolşevik Alekinski ortaya çıkmıştı. Alekinski Mayıs 1907'de Londra'daki parti kongresindeydi. Kongre sonrası yurtdışında oyalanmış, bu sayede, ikinci Duma feshedildiğinde tutuklanmaktan kurtulmuştu. Ve işte, Paris'te "boykot" için yoğun bir kampanya yürütüyordu.

Lenin bu düşünceye açıkça muhalifti. Devrim yenilgiye uğradığı anda kendini tüm cephelerde zorunlu olarak geri çekilmiş bulacaktı, en azından kitleler üzerinde faaliyet sürdürmeye olanak sağlayacak hala elde kalan nadir stratejik mevzileri, çok küçük parçalar halinde olsalar bile, muhafaza edebilmek için çalışmak gerektiğini düşünüyordu. 1905 Ekim – Aralık aylarında, halk üzerinde doğrudan ve daha etkili olacak pek çok başka olanaklar varken Duma'yı boykot çağrısı yapılabilirdi. Şimdi yeniden sınırları dar bir çerçevede illegal propagandaya geri dönülmüştü, Sosyal Demokratlar parlamentoda yer almaktan, en küçük toplumsal yardımlaşma kurumu yönetimine kadar ortaya çıkan her türlü olanağı sonuna kadar kullanmayı bilmek zorundaydı. Tüm halka seslenme fırsatı sağlayan Duma kürsüsünden mümkün olan en iyi şekilde yararlanılmalıydı, bu olanaktan isteyerek feragat etmek, Lenin'e göre

tam bir delilikti. Böylece, Lenin kendini eşzamanlı "Ampiriomonist" Bogdanov'a, "tanrı arayıcısı" Lunaçarski'ye ve "boykotçu" Aleksinski'ye karşı mücadele içinde bulur. Bu üçlü, Bolşevik fraksiyon içinde bir grup oluşturur. Grubun genel karargâhı Bogdanov ve Lunaçarski'nin yanlarına kazandıkları Gorki'nin Capri adasındaki eviydi.

Lenin yarattığı eseri tehdit eden tehlikenin farkındaydı. Şimdiye dek, sadece "dışarıdaki düşmanlara" karşı savaşmıştı. Onca çabayla yarattığı Bolşevik blok sağlam görünüyordu. Zaman zaman içeride kendini gösteren birkaç önemsiz anlaşmazlık kısa sürede çözümlenmiş, grubun bütünlüğünü bozmamıştı. Şu anda, sağda ve solda çatlaklar görünüyordu. Bir yanda "Ampiriomonistler", diğer yanda "boykotçular" İki tehlikeye karşı iki ayrı savaşa girilecekti. Fakat hangi birliklerle? Bu birlikler yoktu, olanlar da çok azdı... İstikrarlı bir çoğunluk sağlaması gerekiyordu. Sadece Rus komiteleri, daha doğru bir söylemle, ona sadık kalanlar bunu sağlayabilirdi. Bu çoğunluk gerçek bir ağırlığa sahip olabilmek için parti örgütlerinde yapılacak genel bir istişareden doğmak zorundaydı. Partinin içinden geçtiği koşullarda bir kongre toplamak imkânsızdı. Prensip olarak, kongre düşüncesi bir dayatmayla kabul ettirilse bile, örgütlemek ve gerekli malzemeleri hazırlamak çok zaman alacaktı. Ayrıca, kongrede mutlak bir çoğunluk sağlanacağı da kesin değildi. Bu şartlarda bir konferans toplanması, konferansta tüm başkaldıran ve kargaşa çıkaranların açık bir biçimde mahkûm edilmesini sağlamak daha iyi olacaktı. Lenin sadık partizanlarından, 1904'te Cenevre'de küçük bir Bolşevik grupta yer alan, daha sonra Rusya'ya dönerek devrimci faaliyetlerini yeraltında sürdüren Vorovski'ye şunları yazar: "Önümüzdeki konferansta kaçınılmaz olarak acımasız bir mücadeleye girilecek. Bir bölünme büyük olasılıktır. Solun boykot tezi üstün gelirse fraksiyonu terk edeceğim."

Bu arada, büyük felsefi eserini tamamlayan Lenin, bir yayıncı bulması için el yazmalarını Anna'ya gönderir. Anna, vaktiyle erkek kardeşinin sürgün yıllarında olduğu gibi, kitabın basılmasını yakından izleyecek, gerekirse üzerinde düzeltmeler yapacaktı. Kış yaklaşıyordu. Lenin büyük bir hoşnutsuzlukla kış aylarını Cenevre'de geçireceğini

hesaplıyordu. Rusya'da hareketli geçen iki yıldan sonra İsviçre'nin, Krupskaya'nın anlatımıyla "suyu durgun küçük bir burjuva göletinin" bu şehri ona sakin ve dingin görünüyordu. Faal göçmenliğin merkezleri şu anda İsviçre dışındaydı. Bu merkezlerden uzakta olmak canını sıkıyordu. Troçki'nin Viyana'ya yerleştiği söyleniyordu. II. Enternasyonal'e ve genel olarak sosyalist harekete hâkim olan Alman sosyal demokrat liderleriyle Viyana'dan ilişki kurmak kolaydı. Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Paris'te kalıyordu. Lenin Karl Marks gibi Londra'ya yerleşmeyi çok isterdi. İngilizlerin düzenli ve belirgin yaşam ritimleri hoşuna gidiyor, British Museum'daki belge arama ve toplamasını kolaylaştıran kusursuz işleyişi çok beğeniyordu. Fakat kendisinin de bulunması gerektiğini düşündüğü merkezlerden uzaktı ve hayat Avrupa'daki her yerden daha pahalıydı.

Paris'ten yeni arkadaşı şen şakrak "Doktor" Jitomirski ile gelen Liadov Lenin'i tercihini Paris'ten yana kullanması için ikna eder. Liadov birçok kez uzak ülkelere yolculuk yapmış, sonunda bu şehre yerleşmişti. Jitomirski Rus polisine gönderdiği raporda Lenin'e olan hayranlığını da çok iyi ifade etmesini bilen bir ajandı. Liadov ve yanındaki polis ajanının Lenin'i ikna etmelerini sağlayan başlıca gerekçelcri; Paris'te polis takibi kolayca boşa çıkarılacaktı.

Yolculuk hazırlıkları hemen başlar. Söz konusu olan sadece birkaç mütevazı mobilyanın Paris'e götürülmesi değildi. Gazetenin tüm dosyalarla birlikte yazı işlerini ve matbaayı taşımak gerekiyordu. Alınan karar gereği, öncelikle yazı işleri ve matbaa için uygun birer lokal bulunacaktı. Lenin bir zamanlar en yakınındaki her şeyi yapan adamı Liadov'a başvurmak istemiyordu. Liadov'un iki tarafı da idare ettiğini, Aleksinski ile gizli ilişkisi olduğunu düşünüyor, haklı olarak ondan şüpheleniyordu. Başka biriyle ilişki kurmayı tercih eder. Bu "başkası" Cenevre'de "eski Parisli" diye tanınmış olmanın tadını çıkaran, yaklaşık üç aydır Paris'te yaşayan Kamanev'di.

Lenin, yumuşak ve utangaç görünüşlü, olağanüstü ciddi ve çalışkan, yirmi üç yaşındaki bu genç adamı 1905'te Londra'da yapılan üçüncü kongrede fark etmişti. Kafkasya örgütü delegesi olarak gelmişti.

Kongre sonrası Rusya'ya dönmeden önce, Lenin Marksist eğitimini tamamlaması için onu bir süreliğine Cenevre'ye davet eder. Kamanev daveti memnuniyetle kabul eder. Ekim ayında, diğerleri gibi, devrimci proletaryanın hizmetine girmek amacıyla Rusya'ya geri döner. 1908'de yeniden yurtdışına çıkar. Kısa bir süre Cenevre'de kaldıktan sonra Paris'e yerleşir. İyi niyetliydi, yardımseverdi ve her zaman yoldaşlarına yardıma hazırdı. Fakat gücünün ve olanaklarının sınırını pek bilmiyordu. Bu yüzden bazen verdiği sözleri yerine getiremiyor, arkadaşlarının güç durumda kalmasına neden oluyordu. Hataları veya unutkanlığı yüzünden mağdur olanlardan çok daha fazla acı çekiyordu.

3 Aralık akşamı karısı ve Zinovyev eşliğinde Paris'e gelen Lenin Boulevard Saint–Marcel 24 adresindeki Gobelins oteline gider. Paris'e eğitim amacıyla gelen kız kardeşi Maria bu otelde kalıyordu. İlk sorusu "Kamanev matbaa için bir yer buldu mu?" olur. Hiçbir şeyin yapılmamış olduğunu öğrendiğinde, şu kadarını söylemekle yetinir: "Beklenen buydu..." Ertesi sabah, Lenin'in arkasından Cenevre'den Paris'e gelen iki Rus matbaacı herhangi bir yer bulma arayışına girer. Montrouge'daki Saint-Pierre kilisesine birkaç yüz metre uzaklıkta, Antoin-Chantin sokağında içerisinde elektrik ve gaz olmayan yarı karanlık bir oda bulunur ve hemen kiralanır. İçinde matbaa malzemeleri bulunan sandıklar en kısa sürede tren istasyonundan alınmalıydı. Malzemeleri muhtemelen Kamanev'in örgütlediği gönüllü yoldaşlar taşıyacaktı. Lenin'in özel eşyalarını da tren istasyonundaki emanetten oteline aynı yoldaşlar götürür. Bu amatör taşıyıcıların merdivenlerden acemice çıkardıkları sandıkları açan Krupskaya'nın beni benzi atar. Cenevre'den getirdiği kap kacağın çok büyük bir bölümü kırılmıştı. Lenin bu durumu dramatize etmez. Ona göre, "taşıyıcılar biraz fazla gayretliydi" ve şunu ilave eder: "Sorumlu olunan şeye dikkat ve özen göstermemek doğru değil" Bir sonraki sabahın ilk saatlerinde matbaa malzemeleri de aynı akıbete uğramışlar mı diye bakmak için Antoin-Chantin sokağına koşar. Hiçbir hasar olmadığını görür, rahat bir nefes alır.

Bir ev bulmaları gerekiyordu. Dört kişiydiler, Lenin, karısı, kız kardeşi Maria ve kısa bir süre önce Rusya'dan gelen kayınvalidesi. Rus

göçmenlerin büyük bir hızla çoğaldığı Gobelins semti cazip gelmiyordu. Her zamanki gibi, şehir merkezinin dışında, küçük sakin sokakları, özellikle matbaaya yakın bir yeri tercih ediyordu.

Beaunier Caddesinde, 24 numaralı, oldukça burjuva görünüşlü altı katlı sağlam bir yapının ikinci katında bir daire kiralanır. Su ve gaz da bulunan bu dairede dört oda, giriş, mutfak, gereksiz eşyalar için küçük bir oda, giysi dolapları, şömineler üzerinde (Krupskaya'yı çok etkilemiş görünen) aynalar vardı. Yıllık kirası genel masraflar hariç 840 franktı. Elbette, Lenin'in de kabul ettiği gibi, daha ucuz bir yer bulunabilirdi. Ablası Anna'ya şunları yazacaktı: "Burada ödenen kiralara göre pahalı. Ancak, en azından bu evde rahat edeceğiz." Parasal durumu bu ödemeyi yapmayı mümkün kılıyordu. Onu "diğer Ruslardan farklı", ciddi ve onurlu bulan kendini kabul ettirdiği mal sahibine Orleans Caddesi No 19'daki Credit Lyonnais'in Z şubesinde bir banka hesabı açtırır. Ocak ayı kira süresini beklemeden hemen taşınır.

Krupskaya için Paris yaşamına ayak uydurmak çok zordu. Kiraladıkları eve yerleşirken yerine getirilmesi gereken işlemler ona bıktırıcı ve gereksiz biçimde karmaşık gelmişti. Anılarında memnuniyetsizliğini şöyle ifade eder: "Her şey sürüncemede bırakılıyor. Örneğin eve gaz bağlanması için gerekli belgeyi almak amacıyla üç kez şehir merkezinde bir yerlere gitmek zorunda kaldım. Fransa aşırı derecede bürokratik bir ülke" Aralık ayındaydılar. Hava çok soğuktu. Şömineler çalışmıyordu. Beyaz bir tahta masa, birkaç sandalye ve bunlara uygun taburelerden ibaret mobilyaların koyulduğu büyük odada insan adeta soğuktan donuyordu. Krupskaya anılarında "kapıcı kadının bizim zavallı mobilyalarımıza nasıl da aşağılayıcı bir gözle baktığını görmek gerekirdi" diye yazacaktı. Lenin bütün bunlara ilgisizdi. Düşünceleri başka yerlerdeydi. Yakında konferans toplanacaktı. Delegeler Paris'e gelmeye başlamıştı.

Konferansa katılmayı kabul eden yurtiçindeki örgütlerin tercihi pek de Lenin'den yana görünmüyordu. Her beş delegeden üçü "boykotçuydu" Yapılan ön toplantıda oylanan karar taslağına göre, Lenin'in gazetesinin varlığına son veriliyor, Bolşevik merkezin bileşimi yönetim

"boykotçulara" geçecek şekilde yenileniyor, o dönemde iyice dolu olan Bolşevik kasasının anahtarları da bu yeni yönetime devrediliyordu. Ayrıca, konferansta Lenin'in oyu "boykot" karşıtlarına çoğunluk sağlayacak şekilde bir oy dağılımı söz konusu olursa, Lenin çekimser kalacaktı. Lenin bu dayatmayı kabul etmek zorunda kalır. Konferans bu ön oylamayı göz önüne almayınca, "darbe" başarısızlığa uğrar. Bu süre içerisinde Lenin çok sıkıntılı saatler geçirir.

İlk oturum 3 Ocak'ta yapılır. Beş Bolşevik dışında, beş Polonyalı, üç Bundcu ve üç Menşevik vardı. Polonyalıların oyları çoğunluğu Lenin lehine çevirir. Ayrıca, Duma milletvekillerinin parlamentodan çekilmesi konusunda boykotçulara muhalif olan Menşeviklerle bir uzlaşma söz konusu olur. Sonuçta *aşırılar* mağlup edilir. Lenin daha de ileri gider, "boykotçuların" muhtemel yeni saldırılarına karşı bu kez iyi niyet gösteren, isteklerini frenlemeyi bilen Menşeviklerle bu alandaki uzlaşmayı daha da genişletir. O güne dek Menşeviklerin elindeki Parti Merkez Yayın Organı *Sosyal Demokrat* gazetesinde yazmayı kabul eder. Lenin, Martov, Zinovyev, Kamanev ve Polonyalı Marklevski'den oluşan yeni bir yazı kurulu seçilir. Böylece beş yıllık bir dargınlıktan sonra, iki eski arkadaş yeniden aynı yazı kurulundaydı. Lenin çok mutlu görünüyordu. Krupskaya anılarında, "Bir gün, Lenin'in mutlu bir halde Martov'la çalışmaktan büyük zevk aldığını, onun az bulunur bir yetenekte gazeteci olduğunu söylediğini hatırlıyorum" diye yazacaktı.

Şurası bir gerçek ki, "boykotçulara" karşı mücadelenin Lenin üzerinde can sıkıcı sonuçları olmuştu. Bu süre içerisinde sürekli öfke halindeydi ve sinirleri son derece gergindi. Krupskaya şunları yazar: "Vladimir İlyiç'in bir gün "boykotçularla" bilmem hangi tartışmadan sonra eve geldiğindeki yüz halini yirmi yıl sonra hala hatırlıyorum. Yüzü solgundu, kelimeleri güçlükle telaffuz edebiliyordu."

Kaygılanan Krupskaya annesine ve Lenin'in kız kardeşine akıl danışır. En azından on günlüğüne Lenin'i acilen Paris'teki bu can sıkıcı ortamdan uzağa, Güney Fransa'da bir yerlere göndermek konusunda görüş birliğine varırlar. Lenin itiraz etmez, karısını Paris'te bırakarak tek başına gider. Bu alışılmadık durum yalnızlığa ve sakinliğe ne denli ih-

tiyacı olduğunu gösteriyor. Bu yolculuk ona çok iyi gelir. Anna'ya 2 Mart tarihli mektubunda şunları yazar: "Hava sıcak ve kuru, güneş ve deniz her şey çok güzel." Fakat 9 Mart'ta, çoktan Paris'e geri dönmüştü. Yeniden mücadeleye atılmak için yanıp tutuşuyordu. Bu kez mücadele felsefe cephesindeydi. Yazdığı kitap matbaadaydı, fakat dizgisi çok yavaş ilerliyordu (en azından Lenin öyle düşünüyordu). Anna'nın işini hızlandırır, ona gönderdiği mektupta ısrarla şu tavsiyede bulunur: "Lütfen Bogdanov ve Lunaçarski'ye karşı yazılmış bölümleri yumuşatma. İlişkilerimiz kesin olarak koptu." Son sözlerin altını çizmişti. Mektup şöyle devam eder: "Hoşgörülü olmak için hiçbir neden yok."

Bogdanov'da kendi tarafında boş durmuyordu. Yanında yer alan Alakinski ve Liadov'un yardımıyla Lenin dışında yeni bir Bolşevik fraksiyon kurmayı tasarlıyordu. İlk yapmak istediği içlerinde çok sayıda Lenin taraftarı bulunan yurtiçi Rus örgütlerinden kendine güçlü bir destek sağlamaktı. Lenin'in partizanlarına karşı mücadele edebilecek, gerekirse onları kendi tarafına kazanacak yeni bir eğitimden geçmiş militanlara ihtiyacı vardı. Bogdanov şu an için var olmayan böylesi militanları nereden bulacaktı? İşte bu nedenle, Capri'de *Sosyal Demokrat Propaganda ve Ajitasyon Yüksek Okulu*'nu kurar. Bu okulda, Rusya'daki örgütlerin gönderdiği işçiler Bogdanov'un anlayışıyla Marksizm'in kuram ve uygulamasını öğrenecekti. Girişimi destekleyen Gorki para yardımında bulunmayı kabul eder.

Capri'de kalanlar arasında defalarca girdiği cezaevinde yakalandığı veremin yiyip bitirdiği acınacak durumda hasta bir genç vardı. Sağlığını hiç umursamayan Michel Vilonov adlı bu genç militanın tek düşüncesi devrimci mücadeledeki yerini yeniden almaktı, bunun için sabırsızlıktan ölüyordu. Okulun adını duyduğunda, bu okulda eğitim görecek öğrencileri örgütlemek amacıyla hemen Rusya'ya geri dönmeyi talep eder. Rusya'ya geri dönen Vilonov'un arkasından Moskova komitesine bu okul girişimiyle ilgili bilgi veren ve onlardan yardım isteyen Gorki ve Bogdanov imzalı bir mektup gönderilir.

Lenin Paris'e döndüğünde rakibinin girişimini hoşnutsuzlukla öğrenir. Hemen Merkez Komitesi'nin yurtdışı bürosu aracılığıyla Mos-

kova Komitesi'ne yürürlükte olan parti disiplin kurallarını çiğneyen ve partinin çıkarlarına zarar vermekten başka bir işe yaramayacak bu girişime karşı onları uyaran bir yazı gönderir. Lenin gittikçe derinleşen anlaşmazlığı kesin olarak çözmenin, Bogdanov ve "onun yol arkadaşlarını" Bolşevik gruptan ihraç etmenin zamanının geldiğini düşünüyordu. "Genişletilmiş bir Proletari yazı kurulu" toplantısı yapılması kararlaştırılır. Lenin kitabının sadece Bolşeviklerle sınırlı bu yeni konferanstan önce basılması için acele ediyordu. Anna'ya "kitabın mümkün olan en kısa sürede basılması benim için çok önemli" diye yazar. Anna'dan matbaayla ilişkilerinde yardımcı olacak bir öğrenci bulmasını, eğer söz konusu kitap 10 Nisan'dan önce basılırsa bu öğrenciye yirmi ruble, basımevi yöneticisine de on ruble fazla ödeme vaat etmesini ister (Lenin'in mektubu 26 Mart tarihliydi). Bu konuyla ilgili mektubuna şöyle bir not düşer: "Bu aptal Ruslara rüşvet vermeden hiçbir şey yaptırılmadığı çok açık"

Konferansın ilk oturumu 4 Temmuz'da yapılır. Proletari yazı kurulu Lenin, Zinovyev ve Kamanev'den oluşuyordu. Konferansa Merkez Komitesi'nin beş üyesi ve Rusya'dan gelen, ikisi Duma milletvekili beş delege daha katılıyordu. Duma milletvekillerinden biri aynı zamanda polis teşkilatının bir görevlisiydi. Sadece kâğıt üzerinde yazı kurulu üyesi olan Bogdanov'da katılımcılar arasındaydı. Kabul edilen karara göre, "boykotçulara" kınama cezası verilecekti. Özellikle Capri'deki okul sert tartışmalara neden olur. Konferans okul girişimini mahkûm eder, Bogdanov'u bundan vazgeçmeye çağırır. Konferans kararına uymayacağını açıklayan Bogdanov ve arkadaşları Bolşevik gruptan ihraç edilir.

Bu bölünme Lenin'in bir kez daha büyük bir acı duymasına neden olmuştu. Krupskaya "bu tartışmalar onu çok yormuştu" diye yazar. Lenin'i yeniden dinlenmesi için tatile göndermek söz konusu olur. Bu kez, yaz mevsiminde oldukları için hep birlikte bir ay süreliğine kırsal bir bölgede tatil yapmaya karar verirler. Lenin gazete ilanlarından "sakin ve ucuz bir yer" aramaya koyulur. Bonbon (Saone-et-Loire) köyünde dört kişiyi günde on frank karşılığı doyurup barındırmayı kabul eden bir aile pansiyonu bulur. 11 Ağustos'ta, Bonbon'dan annesine gönderdiği

mektupta şunları yazar: "Üç haftadır buradayız, iki, hatta mümkünse üç hafta daha kalmayı düşünüyoruz... Kaldığımız odalar güzel, iyi bir pansiyon ve pahalı da değil. Nadya ile her gün bisiklet gezintisi yapıyoruz." Çalışmalar tamamen terkedilmişti... "Parti işleri üzerine bile konuşmamaya özen gösteriyorduk."

Lenin tatil öncesi başka bir eve taşınmıştı. Beaunier sokağını sevmiyordu. Kapıcı kadın çok ziyaretçileri olduğu gerekçesiyle olay çıkarıyordu. Sürekli gidip gelen kötü giyimli, şüpheli kişilerin merdivenlerini kirlettiği iddiasındaydı. Ev sahibine yanıp yakınıyordu. İlk izleniminden kurtulan ev sahibi Lenin'e taahhütlü mektuplar gönderecekti. Ayrıca, en ufak bir ısı vermeden ortalığı dumanla dolduran, kaprisleriyle Krupskaya'yı mağdur eden şöminelerin bulunduğu büyük odalarda soğuktan donuyorlardı. Bu yüzden, Lenin akşamları dışarda, kahvelerde geçiriyor, eve yatmak için dönüyordu. Kira sözleşmesinin süresi dolduğunda Lenin evden çıkış bildiriminde bulunur, başka bir yer aramaya koyulur.

Aynı bölgedeki temiz ve sakin Marie-Rose sokağında bir grup modern ev inşaatı yeni tamamlanmıştı. Lenin üç odalı (kız kardeşi Sonbahar başlarında Rusya'ya geri dönecekti), oldukça konforlu, elektriği ve merkezi ısınma sistemi olan, karısının da çok hoşuna giden bir eve taşınır. Ev geleneksel biçimde düşünülmüştü. Sokağa bakan, birbirinden camlı geniş bir kapıyla ayrılan iki oda, salon ve yemek odalarıydı. Yatak odası ve mutfak avluya bakıyordu. Ortada bir koridor vardı. İki pencerenin aydınlattığı büyük salon Lenin'in çalışma odası olur. Yemek odasına yerleştirilen iki yatakta Krupskaya ve Lenin yatacaktı. Yaşlı, fakat her zaman zinde kayınvalide küçük odaya yerleşir. Mutfak hem yemek odası hem de salon olarak kullanılacaktı.*

Antoine-Chantin sokağındaki matbaa da kullanışsız lokalinden taşınır. Matbaa işçilerinden biri hemen yakında, Orleans Caddesi 110 ad-

(*) Rue Marie-Rose 4, 75014 Paris adresindeki Lenin Müzesi 2007'de kapatılmış, üzerindeki tabela sökülmüştür. Bugün sürekli açık olan dünyanın tek Lenin Müzesi Finlandiya'da, Tampere'dedir. (Ç. N.)

resinde bahçe görünümü veren ağaçlar dikilmiş bir avlu içinde küçük bir ev keşfetmişti. Evin zemin katına matbaa yerleşir, birinci kattaki odalar Merkez Komitesi'nin kullanımına verilir. Aynı bölgedeki Leneveux sokağında oturan Zinovyev sürekli buradaydı. Bazen gazeteyle, bazen parti işleriyle uğraşan Zinovyev ile günün her saatinde, hatta akşam geç saatlerde bile bu evde karşılaşmak mümkündü.

Zinovyev sabahları genellikle onu evinden alan Lenin'le birlikte geliyordu. Rus polis teşkilatının Paris şubesi her ikisini de kısa sürede fark etmiş, izlemeye başlamıştı. Zinovyev'in kaldığı binanın tam karşısındaki otele yerleşen polis muhbiri pencereden Lenin'in geldiğini görünce hemen aşağı iniyor onu matbaaya kadar izliyordu. Daha sonra, matbaanın bulunduğu binanın karşısında kazık gibi dikilip Lenin'in çıkmasını bekliyordu.

Çok yağmur yağan bir gün Lenin matbaada kasten her zamankinden daha uzun süre kalır. "Islansın" der. Bir başka kez, onu izleyen polisin kendisine doğru bir fotoğraf makinesi yönelttiğini görür, çalışma arkadaşlarına şöyle der: "Muhbirimiz çok hassaslaştı, gelecek sefere polis karakoluna götürmeleri için bir görevli çağırmak gerekecek." Birkaç gün sonra yine evin önünde beklerken, araba kapısından çıkan iri yarı atletik yapılı bir adamın kararlı adımlarla kendisine doğru geldiğini görür. Bunun ne anlama geldiğini hemen anlar ve o anda gözden kaybolur. Bir daha hiç görünmez.

Lenin Bonbon köyünde dinlenirken Bogdanov'da Capri'de okulunun açılışını yapıyordu. Ağustos başında Rusya'dan dönen Vilonov beraberinde on üç öğrenci getirmişti. Öğrencilerden biri polisti. Moskova ve merkez sanayi bölgesi komiteleri her bir öğrenci için yolculuk ve barınma masrafları olarak beşyüz ruble ödemeyi üstlenir. Petersburg komitesi açıkça öğretmenler arasında Lenin'in de bulunması halinde parasal yardım yapacağını bildirir.

Öğretim kurulu aralarında Bogdanov (Ekonomi politik ve sosyal öğretilerin tarihi), Lunaçarski (Fransa ve Belçika'da işçi hareketlerinin tarihi) ve Liadov'un (Sosyal Demokrat Partisi tarihi) bulunduğu sekiz üyeden oluşuyordu. Gorki Rus edebiyatının tarihi üzerine bir ders ver-

meyi üstlenir. Ayrıca, ileride seçkin bir tarihçi olacak M. N. Pokrovski de Rusya tarihini anlatacaktı. Öğretmenler ve öğrenciler hep birlikte yönetimin ve eğitimin genel karakterine değgin tüm sorunları ele alacakları bir Sovyet oluşturur. İki öğretmen ve üç öğrenciden oluşan bir yönetim komitesi atanır.

Eğitim Sovyeti'nin ilk toplantısında öğrenciler okuldaki öğretmenlerin dışında Lenin, Troçki, Plehanov ve Kautski'yi de dinlemek istediklerini beyan eder. Her birine ayrı ayrı davet mektupları gönderilir. Plehanov cevap vermez. Kautski çok meşgul olduğunu, kesinlikle "ağzı yerine kalemiyle daha iyi çalıştığını" bildirir. Troçki geleceğine dair söz verir, gelmez. Lenin öğrencilere okul örgütleyicileriyle tam bir anlaşmazlık içinde olduğundan davetlerini kabul etmediğini açıklayan bir mektup gönderir. Öğrenciler okula ilk geldiklerinde Lenin ve Bogdanov'u birbirinden ayıran farklılığı henüz tam olarak bilmiyordu. Onlara söylendiğine göre, Bolşevik grup içerisinde bir bölünme olmuştu ve bu bölünmenin sorumlusu dolap çevirmekten başka bir şey bilmeyen, felsefe alanında bilgisiz, sağa kayan ve iyi bir ders verilmesi gereken Lenin'di. Bu söylem tüm öğrencileri aynı ölçüde ikna etmemişti. Öğrencilerden biri, Kosarev daha sonra şunları yazacaktı: "Yedi Moskovalı yoldaş bir toplantı düzenledik ve Lenin'e parti disiplini için onun sorumluluk duygusuna hitap eden, Capri'ye gelmesini öneren bir mektup yazdık. Aksi takdirde Merkez Komitesine şikâyette bulunacaktık." Lenin Bogdanov ve onun "boykotçularıyla" kavgaya tutuşmasına neden olan anlaşmazlığın kaynağını ve aşamalarını ayrıntılı olarak açıklayan dostça yazılmış uzun bir mektupla cevap verir. Onlara "hepiniz cesur gençlersiniz, eğer Paris'e gelirseniz sizlerle çalışmaktan mutlu olacağım" diye yazar.

Öğretmenler ve öğrenciler arasında anlaşmazlık çıkması gecikmez. "Leninist" bir grup oluşturan beş öğrenci Proletari gazetesine yeni bir ideolojik merkezin paravanı olmak istemediklerinden artık Capri'de kalamayacaklarını bildiren bir mektup gönderir. Gazete bu mektubu yayınlar. Okul Sovyet'i bu öğrencileri yazdıkları mektubu inkâr etmeye zorlar. Bunu reddeden öğrenciler okuldan atılır. Grubun örgütleyicisi

Vilonov'la beraber Paris'e giderler. Polis ajanı da bu beş kişi arasındadır. Diğer öğrenciler okulda kalıp derslere devam etmeye, Paris'e eğitimleri bittiğinde gitmeye karar verir.

Lenin altı isyancıyı büyük bir içtenlikle karşılar. Lenin'in sorumluluğunda bir ders programı saptanır. Stolipin'in gerçekleştirdiği toprak reformunun doğuracağı sonuçları açıklamayı Lenin bizzat kendisi üstlenir. Kamanev Rusya'da devrimci hareketlerin tarihini, Zinovyev sendikal hareketlerin tarihini ve Krupskaya illegal çalışma yöntemlerini anlatacaktı. Birkaç hafta sonra, Vilonov dışında beş öğrenci Rusya'ya geri döner. Vilonov'un sağlık durumu çok kötüleşmişti. Davos'ta bir sanatoryuma götürmek gerekti. Vilonov kısa süre sonra bu sanatoryumda ölür.

Aralık ayında Bogdanov'un eğitimine sonuna kadar bağlı kalan diğer sekiz öğrenci de Paris'e gelir. Latin mahallesindeki bir otelde kalacakları odalar hazırdı. Ertesi gün, Orleans caddesi 110 adresine geldiklerinde, Capri'de öğretmenleriyle eşit koşullar içinde okulu nasıl yönettiklerini anlatmaya koyulurlar. Onlara "buraya çalışmak, dersleri izlemek için geldiniz. Okulu yönetmeye gelince, bu sizin değil, Merkez Komitesi'nin işi" diye cevap verilir. Öğrencilerin arasındaki Kosarez "tartışmak istemedik" diye yazacaktı daha sonra.

Üç gün sonra Lenin'le tanışmaları için çağrılırlar. Kosarev şöyle anlatır: "Dört ya da beş öğrenciydik. Diğerleri müzeye gitmişti." Zinovyev tarafından kabul edilmişlerdi. Kosarev'in anılarını okumaya devam ediyoruz: "Konuşma uzayıp gidiyordu. Hiç birimiz yıpranmış bir redingot* giyinmiş, bodur, saçları dökük bir adamın içeri girdiğini, pencere aralığına oturduğunu fark etmemiştik. Bu adama diğerlerinden daha fazla dikkat etmeyen Zinovyev bize soru sormaya devam ediyordu. Sonunda dayanamadım. "Uzun süredir bekliyoruz, Lenin ne zaman gelecek?" diye sordum. Zinovyev gülümsedi, uzakta duran adama bakarak göz kırptı ve şöyle dedi: "Yoldaş Lenin belki de aramızdadır". Herkes gülmeye başladı, Lenin yanımıza geldi." Konuşma

(*) Redingot: Arkası yırtmaçlı, yakaya kadar düğmeli ceket. (Ç.N.)

Lenin'le coşkulu bir hal alır. Derslerin öğrencilerin kaldığı otel odalarından birinde yapılması kararlaştırılır. "Bize Stolipin'in reformlarından bahsetmek için tam belirlenen saatte geliyordu. Aslında, sözü edilen konu bir bahaneydi. Bizimle görüşmesindeki gerçek amaç, bizi, en azından aramızdan birkaçını Bogdanov'dan koparmaktı. Bogdanov'un grubunun başlıca tezlerini ele alıyor, mevcut koşullara uygunsuzluğunu ve zayıflığını göstererek bu tezleri çürütmeye çalışıyordu. Bizi konuşturmaya gayret ediyor, bize sorular soruyor, sorularımızı cevaplandırıyordu. Bazen tartışma çıkıyordu." Lenin öğrencilerden bazılarını kazanmayı başarır. Bazıları tereddüt eder. Lenin'in adamakıllı sağa kaydığını, Bolşevik düşünce ve inançlar bütünlüğünden uzaklaştığını ve kendisiyle çeliştiğini düşünerek Rusya'ya dönenler de vardı.

Tatilden dönen Lenin yeniden çalışmaya koyulur. "Tanrı yaratıcılarının ve boykotçuların grubu" başlıklı, gazetede yayımlanamayacak kadar uzun bir çalışma hazırlar. Yazı 24 Eylül tarihli sayıda ek olarak yer alır. Her on veya on beş günde bir yaklaşık iki yüz ile üç yüz satırlık bir makalesi yayımlanıyordu. Her makale en fazla bir öğleden sonrasını alıyordu. Bu, o dönemde gazetecilik faaliyetinin fazla zamanını almadığı anlamına geliyordu. Arkadaşlarıyla genellikle akşamları yaptığı olağan ve uzayıp giden görüşmeler dikkate alınsa bile, kendisine ayıracağı fazlasıyla zamanı vardı.*

Lenin sık sık Richelieu sokağındaki milli kütüphaneye gitmeye başlar. Bu kütüphanede daha önceleri de Paris'e yeni geldiğinde görünmüştü. Kütüphane yönetmeliğine göre, yabancıların üye olabilmesi Büyükelçiliklerinden bir tavsiye yazısı veya "kütüphane yönetimince saygıdeğer olarak tanınan" bir kefil bulmaları gerekiyordu. Lenin

(*) 24 Eylül'den (tahminen tatilden döndüğü tarih) 1 Aralığa kadar olan sürede Lenin'in Proletari'de iki, Sosyal Demokrat'ta bir ve Petersburg'da yasal olarak çıkarılan Novi Den adlı sosyal demokrat gazetede bir makalesi yayımlanır. Paris ve Liej'de ikişer konferans verir. Ekim ayının son günlerinde Brüksel'de toplanan Sosyalist Enternasyonal Başkanlık Kurulu oturumuna katılır. Bu kurula Stuttgart Kongresi'nden sonra Plehanov'un yerine seçilmişti. (G. W.)

Fransa Cumhuriyet hükümeti nezdinde II. Nikolas'ı temsil eden M. Nelidov'un lütfuna müracaat etmenin elbette biraz tehlikeli olduğunu biliyordu. Nievreli sosyalist bir milletvekili "tanınmış saygıdeğer kişi" sıfatıyla Lenin'e kefil olur.*

Kütüphanenin çalışma salonundaki görevlilerle ilişkisi başlangıçtan itibaren cana yakınlıktan uzaktı. İstenilen kitaplara ulaşmak birçok farklı nedenle bugüne göre çok daha uzun zaman alıyordu. Bu nedenlerin en önemlilerinden biri, basılı genel katalog 1897'den başlıyor, sadece D harfine kadar gidiyordu. Okurun katalogda henüz kayıtlı olmayan bir esere ulaşmak için yapabileceği tek şey, eserin adını ve yazarını müracaat formuna yazmaktı. Bundan sonrası genellikle kolay olmayan, istenen eseri alfabetik sıra numarasına göre bulmak kütüphanecinin işiydi. Lenin'in doldurduğu ödünç kitap isteme formlarını Milli Kütüphane muhafaza etmedi, fakat Bern Kütüphanesi'ne birkaç yıl sonra verdiği fotoğraftan çoğaltılmış formları gördüm. Yazılar öylesine okunaksızdı ki, insana II. Ramses döneminin hiyerogliflerini düşündürüyordu, özellikle yazarın adını çözmek söz konusu olduğunda olağanüstü büyük bir çaba sarf etmek gerekiyordu. Bu durum gecikmeye neden oluyor, "kütüphane sekreterliğine çağrılmak" öfkesini zirveye çıkarıyordu. Sonunda Milli Kütüphanede çalışanlarla arası açılır. Sırasıyla Arsenal, Saint-Genevieve, Sorbonne kütüphanelerini dolaşır, hiçbirini uygun bulmaz. Richelieu caddesindeki Milli Kütüphaneye geri dönmek zorunda kalır.

Kasım 1909'da, Lenin çok fazla belge gerektiren büyük bir araştırmaya başlayacaktır. Genellikle sabahları haftalık çıkarılan gazetenin matbaasında geçiriyor, öğleden sonraları da kütüphaneye gidiyordu. Henüz elektrikle aydınlatma sistemi bulunmayan Milli Kütüphane 16 Ekim'de kış uygulamasına girmişti, başka bir deyişle, saat 3'te kitap alış verişi bitiyor, saat 4'te de kütüphane kapanıyordu. Lenin bu uygulamaya intibak etmek zorundaydı. Geç yatmaya alışmıştı, ayrıca sürekli uykusuzluk çektiği için erkenci de değildi. Genellikle sabahları

(*) V. Oulianoff imzalı dilekçe ve tavsiye mektubu milli kütüphane arşivinde muhafaza edilmektedir. (G. W.)

saat 10'a doğru kalkıyordu. Bir gün karısına bundan böyle düzenli olarak saat 8'de kalkacağını, saat 9'da, yani kütüphanenin açılma saatinde kütüphanede olacağını söyler. Krupskaya biraz kuşkuludur. Fakat Lenin verdiği sözü yerine getirir. O günden sonra Lenin'i her sabah bisikletine binmiş, en dakik memur gibi işine giderken görüyoruz. Aralık ayında Krupskaya Lenin'e şunları yazar: "*İki haftadan beri Volodya sabahları saat 8'de kalkıp kütüphaneye gidiyor, saat 2'de geri dönüyor. İlk günlerde bu kadar erken kalkmak ona zor geldi, fakat çok memnun görünüyor ve çok erken yatıyor. Bu düzene alışabilirse çok iyi olacak.*"

Krupskaya'nın mektubunda aile düzeniyle de ilgili bazı yararlı bilgiler vardı: "Evimiz sıcak, Volodya evde bir hayli zaman geçiriyor... Dışarı çok az, genellikle Pazar günleri çıkıyoruz." Hava güzel olduğunda bütün günü bisikletiyle kırlarda geçiriyorlar, Fontainebleau'ya, Meudon'a gidiyorlardı. Akşam, hemen yakınlarındaki Montrouge tiyatrosunda Alesia mahallesinin ve Parc Monsouris'nin duygulu seyircilerine gözyaşı döktüren acıklı drama seyrettikleri de oluyordu. Neşeli bir yılsonu geçirirler. Lenin kız kardeşi Maria'ya 2 Ocak 1910 tarihli mektubunda şunları yazar: Bütün bu süre içerisinde çok iyi vakit geçirdik. Müzelere, tiyatrolara gittik, ziyaret ettiğimiz Grevin Müzesi çok hoşuma gitti. Bugün, güncel konular üzerine mizahi ve taşlamalı şarkı söyleyen sanatçıları dinlemek için Goguette Revolutionnaire adlı neşeli bir gece kulübüne gitmeyi düşünüyorum." 31 Aralık'ta, yılbaşı yemeğini la porte d'Orleans'a yakın bir halk kahvehanesinde yerler. Matbaanın yöneticisi Aline'de davetliler arasındadır. Aline küçük anı kitabında şunları yazar: "*... Sabaha karşı saat 4'e doğru, N. A. Semachko'nun karısı ve İlya Zafir bir Rus dansına başlamıştı. Bisikletli görevliler kibarca gürültüye son verilmesini istediler. Dans yarıda bırakıldı. Kahkahalarla gülen Lenin şöyle dedi: "Eh! İyi, korktunuz mu? Bu korkunç, bir görevli...*"

Henüz yeni başlamış olan havacılık Lenin'in çok ilgisini çekiyordu. Vincennes'deki gösterilere, Juvisy ve Issy-les-Moulineaux'daki deneme uçuşlarına aşina olmuştu. Elbette buralara bisikletle gidiyordu. Bir gün, Juvisy'den dönerken az kalsın bir otomobilin altında eziliyordu. Son anda yere atlamış bisikleti paramparça olmuştu. Kız karde-

şine bu kazayı anlattığı mektuba şunları da eklemişti: "Arabanın numarasını almama halk yardımcı oldu, birkaç kişi tanıklık yapmayı kabul etti. Arabanın sahibini belirleyebildim. – Bir Vikont*, canı cehenneme gitsin, şimdi onunla davalıyım."

Lenin davayı kazanır, kendine yeni ve güzel bir bisiklet alır. Havacılık çalışmalarının yapıldığı sahanın etrafında dolanır. Bir kez daha, kazaya maruz kalır.

Bir gün, İssy'e giderken başının üzerinde, yukarıda bir motor sesi duyar. Bakışlarını gökyüzüne çevirir, gösteri yapan uçağı büyük bir ilgiyle izlemeye koyulur. Bir anda, ne olduğunu bile anlayamadan kendini başka bir bisikletliyle bir çukurun içinde bulur. Arkasından gelen bisikletli ona çarpmış her ikisi de yere yuvarlanmıştı. Aralarında bir tartışma başlar. Diğer bisikletli suçun Lenin'de olduğunu iddia ediyordu. Lenin, önde olduğu için arkasında olup bitenleri göremeyeceğini, suçun diğer bisikletlide olduğunu söylüyordu. Etraflarına toplanan insanlardan bazıları birini, bazıları diğerini haklı görüyordu. Tartışma bir görevli gelip her ikisini de karakola götürünceye kadar devam eder. Bir tutanak düzenlenir, fakat işin arkası gelmez. Aline anı kitabında bu olaydan şöyle bahseder: "Ertesi gün Lenin'i kaldığı evin girişteki küçük bölümünde sökülmüş bisikletinin önünde buldum. Pensle bir şeyleri düzeltiyor, cıvata somunlarını sıkıştırıyor, gevşetiyordu. Yaşadığı olaya canı çok sıkılmıştı. "Göründüğü kadarıyla rakibimin bisikleti daha iyi durumda değil" diyerek teselli buluyordu."

Lenin bu bisikletin tadını uzun süre çıkaramayacaktı. O dönemde Milli Kütüphanede bisikletleri koyabilecek bir yer yoktu. Lenin kütüphaneye yakın binalardan birinin kapıcısıyla yaptığı anlaşma gereği bisikletini evin girişine, kapıcı odasının yanına koyuyor, karşılığında kapıcıya her gün birkaç kuruş veriyordu. Bir gün kütüphaneden çıkıp bisikletini almaya gittiğinde bisikletin her zamanki yerinde olmadığını görür. Kapıcı kadının tüm açıklaması, bisiklete göz kulak olmayı hiçbir şekilde üstlenmediği, sadece merdivenlere koymasına izin verdiğini söylemek olacaktı.

(*) Vikont: Baron ve Kont arasında bir soyluluk unvanı. (Ç.N.)

1990 yılı iyi başlıyordu. Tüm üyelerin katıldığı Merkez Komitesi toplantısında fraksiyonların birliği sağlanır. Lenin örgütlenme konusunda büyük ödünler vermeye hazır görünüyordu. Gazetesi Proletari'nin yayınının durdurulmasını kabul eder. Bundan böyle, Merkez Yayın Organı Sosyal Demokrat'ın yönetimi iki Bolşevik, Lenin ve Zinovyev ve iki Menşevik, Dan ve Martov'dan oluşacaktı. Troçki Ekim ayından beri Viyana'da, Bolşevik çevrede büyük başarı sağlayan Pravda (Gerçek) adlı bir gazete çıkarıyordu. Kamanev Bolşeviklerin temsilcisi olarak Viyana'ya Troçki'nin yanına gider. Parti üyelerinin o dönemin sorunlarına ait kişisel düşüncelerini ifade edebilecekleri, bir tür serbest kürsü görevi görecek Merkez Yayın Organına ek olarak bir *Tartışma Bülteni* çıkarılır.

Menşeviklerle işler düzelmiş görünse de, Lenin'in yerinde duramayan Bogdanov ve arkadaşlarıyla arası gittikçe açılıyordu. Lenin'in Iskra'dan ayrıldığı dönemde çıkardığı Bolşevik Vpered'in sadık devamcıları gibi görünerek aynı adla kendi gazetelerini oluşturmuşlardı. Grupları şimdiden Vperedciler adını almıştı. Lunaçarski Paris'e gelir ve grubun propagandasını yapmaya başlar. Lenin'e çok yakın Roli sokağına yerleşmişti. "Proletarya kültürü üzerine dersler" veriyor ve bu sayede taraftarlarının sayısını önemli ölçüde artırıyordu. Çok saldırgandılar ve Lenin taraftarlarıyla ateşli tartışmalara giriyorlardı. Aline anılarında, Leninistlerin bir kahvede yaptıkları toplantıya Vperedcilerin nasıl baskın yaptıklarını anlatır. Öfkeli kalabalık sille tokat birbirine girmeye hazırdı. Sinirleri yatıştırmak isteyen Krupskaya hakarete uğrar. Toplantı yarım kalır. Aline şöyle yazar: "O sırada Lenin'i gözlemledim. Onu hiç bu kadar şaşırmış görmemiştim. Rengi atmıştı. Şapkasını aldı ve hemen salonu terk etti. Herkes dağıldı. Birkaçımız yaşanan olay üzerine konuşmak amacıyla bitişikteki kahveye gittik. Lenin yoktu." Gece yarısından sonra, sabah saat bir buçuğa doğru Aline Lenin'i Orleans caddesi yakınlarında, yağmur altında, şapkası elinde yürürken bulur. Ona diğer yoldaşlarıyla evine kadar eşlik eder. Sürekli olarak "bu bir alçaklık! Böyle bir rezalet çıkarabilmek! Bir bu eksikti!" sözlerini tekrarlıyordu. Daha sonra, arkadaşları Lenin'in sakinleşmek için sokaklarda iki saatten daha uzun bir süre yürümüş olduğunu öğrenecekti.

Her şey kötü gidiyor, kütüphanedeki çalışması da ilerlemiyordu. Bisikletsiz kaldığı için yarım saatlik bir tramvay yolculuğuna katlanmak zorundaydı. O dönemde tek yön işleyen trafik bilinmediği için sıkışan sokaklarda sinir bozucu bir yavaşlıkta ilerleyen tramvay Lenin'in kütüphaneye bir hayli öfkeli gelmesine neden oluyordu. Kütüphanede istediği kitapları beklemek, çalışma salonundaki görevlilerle tartışmak kızgınlığını daha da artırmaktan başka bir işe yaramıyordu. Eve yorgun ve bunalmış bir halde (bir kez daha yarım saatlik tramvay yolculuğundan sonra) dönüyordu. Beaunier Sokağındaki gibi, Marie-Rose Sokağında da basit mobilyaları ev sahibinde henüz gözlemlenen bir küçümseme uyandırmıştı. Lenin'in kirasını ödemeden gideceğinden korkuyor, ondan kurtulmak istiyordu.

Bir gün, Matbaa Komitesindeki işçilerden biri, çok yetenekli, kısa sürede "Parislileşmeyi" öğrenen genç Vladimorov Lenin'i görmek için evine gelmişti. Lenin'in evle ilgili yakınmalarını dinleyen Vladimirov ona "bu işi bana bırakın" der. Merdivenlerden iner, kapıcı dairesinin hemen önünde ev sahibiyle karşılaşır. Elinde kasketiyle kibarca adama yaklaşır, sohbete başlar. Ev sahibi hoşnutsuzluğunu ifade eder: "Tuhaf bir kiracı. Evini döşeyecek mobilyaları bile yok. Evden çıkmasını istiyorum" Vladimirov hiç acele etmeden saygılı bir biçimde şöyle der: Görünüşe göre yargılamayın. Bay Ulyanov'un kendisi de büyük bir mal sahibidir. Credit Lyonnais'de bir banka hesabı var. Credit Lyonnais'den bilgi edinebilirsiniz." Bu dürüst ve cesur genç ne dediğini biliyordu. Bolşevik grubun tüm parası Lenin adına açılmış bir banka hesabındaydı. Banka Lenin'in ödeme gücü konusunda ev sahibine çok iyi bilgi vermiş olacak ki, birkaç gün sonra, Lenin merdivenlerde karşılaştığı ev sahibinin "iyi günler Bay Ulyanov" diyerek şapkasını çıkarıp dalkavukça kendisini selamladığını görecekti. Bu gelişme kız kardeşine "Paris birçok bakımdan berbat bir yer" diye yazmasına engel olmaz.

Paris ortamına karısı da uyum sağlayamıyordu. Genellikle çok sakin ve her zaman değişmez bir mizaca sahip Krupskaya sinirli ve hastalık hastası olmuştu. Yeraltında sürdürülen devrimci mücadeledeki beklen-

medik ve heyecan verici olayların yerini şimdi basit ve can sıkıcı ev işleri almıştı. Tüm çabalarına rağmen Fransızcayı iyi öğrenememiş olması mahallelerindeki küçük esnaflarla (Orleans Caddesi dışına pek çıkmıyordu) sürekli sorun yaşamasına, bazen karşılıklı kibar olamayan sözler sarf edilmesine neden oluyordu. Hayat gittikçe pahalılaşıyordu. Lenin'in maddi olanakları Paris'te geçen bir yıllık süre sonunda önemli ölçüde azalmıştı. Rusya'da *"on iki yıl"* başlığı altında basılan derleme yazıları gibi, makaleleri ve broşürleri de hatırı sayılır miktarda para kazandırmıştı. Şimdi eline sadece partinin verdiği haftada elli frank geçiyordu. Bu miktarla geçinmek, karısını ve kayınvalidesini de geçindirmek zorundaydı.

Yaz günleri beraberinde biraz dinginlik de getirir. Dik kafalı Vikont'tan dava sonunda tazminat alıp yeni bir bisiklet sahibi olan Lenin, Paris banliyölerinde yeniden gezinti yapmaya başlar. Gorki'den birkaç gün Capri'de kalması için bir davet mektubu alır. Lenin daveti kabul eder. Aralarındaki anlaşmaya göre politik konularda konuşmayacaklardı. Ağustos başında Lenin Capri'ye, Krupskaya ve annesi de Fransız Sosyalist Partisi'nin üyeleri için düzenlediği Pornic'teki tatil kampına gider. Gorki sözünde durur, konuğuyla (Lenin'le) içinden çıkılması güç konulara girmekten kaçınır. Lenin, daha çok tek kelime Rusça bilmeyen adadaki balıkçılarla muhatap olur, kendisi de hiç İtalyanca bilmediği için anlaşma dili olarak uygun yüz ifadeleri eşliğinde el, kol ve baş hareketlerini kullanırlar. Daha sonra, Pornic tatil kampında karısı ve kayınvalidesiyle buluşur. Lenin ay sonunda II. Enternasyonal'in kongresine katılmak amacıyla Kopenhag'a gider.

II. Enternasyonal kongresine 188'i Alman, 48'i Fransız 887 delege katılıyordu. Rus heyeti (Plehanov, Lenin, Zinovyev, Kamanev, Martov, Dan, Troçki ve Lunaçarski'nin de aralarında bulunduğu) on Sosyal Demokrat, yedi Sosyalist Devrimci ve üç sendikacı olmak üzere yirmi delegeden oluşuyordu. Lenin bu gürültülü ve karmakarışık kalabalıkta Stuttgart'taki gibi, belki de Stuttgart'takinden daha fazla kendini kay-

bolmuş hissediyordu. Kongre açılış konuşmasını yapan Humanite* muhabiri katılımcılar arasındaki "en tanınmış militanları" sayarken tek bir Rus'un, Sosyalist Devrimci Rubanoviç'in adını sayacaktı. Rubanoviç Jaures'in gazetesinde çalışıyordu. Lenin tüm üyelerin katıldığı hiçbir oturumda söz almaz. Gittikçe Alman Sosyal Demokratlarının hâkimiyetine girerek sürekli sağa kaydığını düşündüğü Enternasyonal'in kongresinde belki de gerçekten konuşma yapmak istemiyordu. Stuttgart'taki gibi "solu toplamayı" düşünüyor, kendini devrimci Marksist olarak tanımlayan delegelerle ayrı bir konferans düzenlemek istiyordu. İki kadın delege; Rosa Luxemburg ve Hollandalı Henriette Roland-Holst[16] Lenin'e taraftar bulmak için seferber olur. "Sadece bir düzine insanı yanımıza çekebildik ve bunların da yarısı toplantıya gelme cesareti gösteremedi" diye yazacaktı daha sonra Zinovyev. Lenin Rus delegelerinin kendi aralarında yaptıkları toplantılarda bunun öcünü alacaktı. Sert tartışmaların yaşandığı bu toplantılarda öyle görünüyordu ki, Lenin ağır saldırılara uğramıştı. Kongreye izleyici olarak katılan Krijijanovski'nin karısı anılarında şunları anlatır: "Rus heyetinin toplantılarında şöyle konuşuluyordu: "Tek kişi herkese karşı, bu bir çılgınlık! Partiyi mahvediyor! Ortadan kaybolsa, ölse ne büyük bir mutluluk olur!". Bu sözleri özellikle Dan sarf ediyordu. Ona şöyle sordum: "Nasıl olur da tek kişi partiyi mahvedebilir ve siz, hepiniz onun karşısında ölümünden medet umacak kadar güçsüz olursunuz?" Öfkeden kudurmuş bir şekilde bana şöyle cevap verdi: "Çünkü dünyada onun gibi, yirmi dört saat devrim için çalışan, devrimden başka bir şey

(*) Humanite: 1904'te sosyalist Jean Jaures tarafından kurulan bu günlük gazete 1920 – 1994 yılları arasında Fransız Komünist Partisi Merkez Yayın Organıydı. (Ç. N.)

(16) Henriette Roland-Holst (26.12.1869 – 21.11.1952): Noordvik doğumlu Hollandalı ünlü şair. Birçok kez Enternasyonal kongrelerine katılır. Russeau, Gandhi ve Tolstoy biyografilerinin yazarı. 1927'de Komünist Partisi'nden özgürlükleri bastırdığı gerekçesiyle ayrılmıştır.

düşünmeyen, uyuduğu zaman rüyalarında bile sadece devrimi gören başka kimse yok. Bu tür bir insanla nasıl başa çıkılır!"

En azından işçilere yönelik yeni bir sosyal demokrat gazete düşüncesinin kabul edildiğini görmek Lenin'i mutlu etmişti. Bu kararı almak için mutlaka Kopenhag'a gitmek gerekir miydi diye yine de sorulabilir...

3 Eylül'de kongre çalışmaları biter, Lenin annesini görmek için gemiyle Stockholm'e gider. Bayan Ulyanov yetmiş iki yaşına giriyordu. Yüzü kırışmış, hayatın ona dayattığı güçlüklerin ağırlığında kamburlaşmış yaşlı kadın duru, ışıltılı ve şaşılacak kadar dinç gözlerini muhafaza ediyordu. Alın yazısı son yıllarını huzurlu geçirmesine izin vermiyordu. Büyük oğlundan koparılmıştı, sırasıyla kimi kez küçük oğlunu, kimi kez tutuklanan, hastalanan veya kaza geçiren kızlarını görüyordu. Lenin'in kendisinden gizlemeye çalıştığı bunaltıcı güçlükleri ve sıkıntıları satır aralarında görmesini biliyor, oğlunun içinde bulunduğu bu durum ona çok büyük bir acı veriyordu.

Lenin Stockholm'de bir hafta kalır. Ayrılırken ön görüşlü annesinin ona hediye ettiği görkemli kışlık pardösü de yanındadır. Bayan Ulyanov oğlunu son kez görüyordu.

✗ ✗ ✗

Ocak 1910'da yapılan genel kurulda fraksiyonlar arasında sağlanan barış uzun sürmez. Zaten, Bolşevik grubu harap eden benzer bir bölünme Menşevikler içinde de yaşanır. 1908'den başlayarak, içlerinde "Legalistler" diye adlandırılan bir grup ortaya çıkmıştı. Bu grup yenilen devrimin yarattığı yeni şartlarda parlamenter sistemin işlediği Avrupa'nın tüm diğer ülkelerinde olduğu gibi, Sosyal Demokrat Partisi'nin yeraltından çıkması, varlığını yasallık içinde sürdürmesi gerektiğini düşünüyordu. Duma'daki Sosyal Demokrat milletvekilleri o dönemin koşullarına uymak şartıyla, hemen yayın yasağına neden olan bir yasa çok ihtiyatsızca yürürlükten kaldırıldığı için meclis kürsüsünden seslerini duyurabiliyor, Sosyal Demokratlar gazete ve dergilerde yazabiliyordu. Ayrıca, Sosyal Demokrat konuşmacıların halka açık toplantılarda konuşma yapmaları olanaklıydı, elbette bu işin tehlikesi de kendilerine aitti. "Legalistler" bunun işçi sınıfının önündeki Burjuva Cumhuriyeti

sınavına hazırlanması için iyi bir okul olacağını, iktidarın proletarya tarafından alınmasından önce öngörülen bu aşamadan geçilmesi gerektiğini düşünüyordu. Mademki parti yasal olarak örgütlenecekti, o halde illegal bir yapının varlığına gerek yoktu. Üstelik Merkez Komitesi, Merkez Yayın Organı ve Yurtdışı Bürosu'nun yetkileri önemli ölçüde azalmıştı ve gereksiz bir hale gelmişlerdi. Yapılacak tek iş bunları tasfiye etmekti. Bu düşüncedekileri "Tasfiyeciler" diye adlandıran karşıtları var olan illegal yapının olduğu gibi muhafaza edilmesinin gerekliliğinde ısrar ediyordu. Plehanov "Tasfiyecilere" karşı açıkça tavır alır. Bu grubun yurtiçindeki en büyük propagandacısı Rusya'da kalan Potresov'du. Martov, Dan, Akselrod'un da dahil olduğu yurtdışındaki Menşeviklerin çoğunluğu muhafaza ettikleri gazeteyle yasallığa geçme lehinde karar alırlar. Gazetesinin yayımını sonlandırıp tamamen Merkez Yayın Organı çalışmalarına yoğunlaşan Lenin başlangıçtan itibaren "Tasfiyecileri" açıkça teşhir eder. Bu durum Plehanov ve Lenin'i yeniden birbirine yaklaştırır.

Mart ayında, yazı kurulunda yaşanan küçük bir olay sonrası açık bir mücadele başlar, kendi diliyle "bomba patlar". Martov'un genel kurulda kabul edilen eşitlik ilkesinin *Sosyal Demokrat* gazetesinde "Legalistler" için de uygulanmasını savunan yazısını Lenin gazete yerine *Tartışma Bülteni*'nde yayınlar. Hemen ardından, Martov Menşeviklerin yasallık yanlısı gazetesinde yayımlanan sert eleştirisinde şunları yazar: "Makalem hiçbir şekilde genel kurul kararlarına karşı olmayıp, sadece bu kararların hakkaniyetli uygulanmasını savunuyor." Martov bu kadarla yetinmez. Kendisiyle birlikte Akselrod, Dan ve Martinov'un da altında imzaları bulunan; Merkez Yayın Organı yöneticilerinden bazılarını despotlukla suçlayan ve bu işi partiye havale eden *Yoldaşlara Açık Bir Mektup* yayımlar. Aralarında üç Merkez Komitesi üyesinin de bulunduğu on altı kişilik bir yurtiçi Menşevik grubu söz konusu mektubu desteklediğini beyan eder. Lenin 5 Nisan tarihli gazetede bu "Herastratos"* hareket tarzını eleştirir, ayırım gözetmeksizin tüm gerçek

(*) Herastratos (Erostrat): (İ. Ö. 365) Eski Yunan'da Efes Artemis (Diana) tapınağını kasıtlı olarak yaktığına inanılan akli dengesi bozuk kundakçı. (Ç.N.)

sosyal demokratları mücadeleye çağırır. Lenin şöyle der: "Partiye karşı komplo ortaya çıkarıldı. Sosyal Demokrat Partisi'nin varlığına önem veren herkes partiyi savunmak için ayağa kalksın." Kopenhag'daki düşmanca yaklaşım Paris'e dönüldüğünde doruk noktasına ulaşmıştı.

Lenin can sıkıcı bir durumdaydı. Yazabileceği tek yer, resmi işlevi hesaba katıldığında belli bir çekince gerektiren Merkez Yayın Organıydı. Menşevikler gazetelerini muhafaza etmişti. Plehanov'un kendi gazetesi vardı. Troçki'nin'de. İçlerinden sadece Lenin ihtiyatsız davranmış, gazetesi Proletari'nin yayınını sonlandırmıştı. Şüphesiz tutarlı davranışıyla diğerlerine örnek olmak istemişti. Bu gazeteyi yeniden çıkarmayı çok isterdi. Fakat bunun için gerekli para yoktu. Bolşeviklerin parası Alman mutemetlerinde "dondurulmuştu". İşçi gazetesi kötü bir başlangıç yapar. İlk sayısı ancak 31 Aralık'ta gün yüzü görebilmişti. Troçki "Pravdasına" rakip gördüğü İşçi Gazetesi'nin parti çıkarlarına hizmet etmekten uzak olduğunu, sadece Leninist Bolşeviklere hizmet ettiğini ileri sürerek şiddetli bir karşı kampanya başlatır. Lenin 21 Aralık 1910 tarihli Sosyal Demokrat gazetesinde yayınladığı bir yazıyla karşılık verir: "Troçki ile hiçbir ilkeli tartışma mümkün değildir. Tasfiyeciler ve boykotçularla tartışılabilir ve tartışılmalıdır, fakat onların yanlışlarını gizlemeye çalışan bir adamla tartışılmaz, bu adam en aşağılık türlerden bir "diplomat" gibi deşifre edilir." Lenin Kamanev'i Viyana'dan geri çağırır.

Tüm bunlara ek olarak, parasal sıkıntı da Lenin'i çok kötü yıpratıyordu. Kitabını basacak bir yayımcı da bulamamıştı. Gorki'ye ondan yardım istemek için gönderdiği mektup adeta bir umutsuzluk çığlığıydı. Rus gazete ve dergileri makalelerini artık çok tehlikeli buldukları için basma konusunda güçlük çıkarıyordu. Aralık'ta, bereket versin ki yurtiçindeki sosyal demokratlar onlara sunulan fırsatlardan yararlanarak yayın çıkarmaya karar verir. Söz konusu olan, partinin parlamento grubunun yayın organı haftalık Zvezda ve Bolşevik yazarların kimlikleri kesinlikle kamufle edilerek yazılarının yayımlanacağı aylık bir dergiydi. Lenin bu "yasal" girişimle çalışmayı kabul eder, bazen vaktiyle kullandığı İline takma adıyla imzalanmış, bazen de imzasız yazılar gönderir. Bu dönemde iki yakasını güçlükle bir araya getirebiliyordu.

Annesine gönderdiği mektuplardan birinde maddi durumuyla ilgili farkına varmadan bazı imalı anlatımlarda bulunmuştu. Bu duruma üzülen Bayan Ulyanov mütevazı dul maaşından oğluna birkaç yüz ruble gönderir. Lenin üzülür. Annesine şöyle yazar: "Benim değerlim, lütfen bana para gönderme. Şu anki durumum daha öncekinden kötü değil, sefalet çekmiyorum. Bana maaşından hiçbir şey göndermemeni, benim için para biriktirmemeni rica ediyorum." Yaşlı anne aynı "suçu" bir daha işlemez. Fakat kızları aracılığıyla Paris'e bir yığın koli gönderir. Kolilerin içindekileri gören Krupskaya'nın şaşkınlıktan ağzı açık kalır. Annesi Volodya'ya doyasıya yesin diye jambon, iste kurutulmuş balık, domuz pastırması, şekerlemeler ve hatta hardal bile göndermişti.

Tüm bu parasal karmaşa onun genel durumuna da yansıyordu. Karamsar ve dalgın olmuştu, unutkanlığı bazen çevresindekileri şaşırtıyordu. Aline anılarında şunları yazar: "Bir gün, Lenin eve girdiğinde Nadejda Konstantinovna'ya,

- New York'tan bir cevap var mı'? diye sordu.
- New York mu'? Ne cevabı? Hangi mektuba cevap'?
- Son mektuba cevap!
- Fakat daha bu gün postaya verdin.
- Doğru mu'? Bu gün mü'?

Karşılıklı bu konuşma üzerine Nadejda Konstantinovna bana döndü ve sitemle,

- Görüyor musun, aşırı çalışmaktan tamamen bitkin düşmüş, dedi."

Karısının ona postalamak için verdiği mektupları unuttuğu da oluyordu. Bu mektupları birkaç gün sonra pardösüsünün cebinde bulan Krupskaya sonunda bu işleri ona yaptırmamaya karar verir. Geceler de ona merhametli davranmıyordu. Uykusuzluk çekiyordu. Ardı arkası kesilmeyen baş ağrıları onu bunaltıyordu. Kopenhag sonrası birkaç gün geçirmek için Paris'e gelen Krjijanovski'nin karısı Lenin'in sağlıksız görünüşünden çok etkilenmişti.

Aline'in "onu tanıyanların anısından asla silinmeyecek" dediği, dev-

rimcilerin "İnes" diye tanıdığı Elizabeth Armand[17] ile karşılaştığında Lenin işte bu haldeydi.

Elizabeth Armand Fransız asıllı, Parisli, Stephan diye bilinen komedi oyuncusu Pechaux d'Herbenville'in kızıydı. Moskova bölgesinde bir sanayicinin yanında mürebbiye olarak çalışan teyzesi onu Rusya'ya götürür. Armand yanlarında kaldığı ailenin oğluyla evlenir. 1905'te kaygıdan uzak, rahat burjuva yaşamını terk ederek devrimci kavgaya atılır. 1907'de Arkhangelsk'e sürgüne gönderilir. 1909'da, kocasını ve üç çocuğunu Rusya'da bırakarak yurtdışına çıkar. Kısa bir süre Brüksel'de kaldıktan sonra 1910'da Paris'e gelir*

Lenin için İnes Armand ismi muhtemelen yabancı değildi. Her hâlükârda, İnes Lenin'in çok iyi bir dostu ve en yakın çalışma arkadaşlarından biri olacaktı. Lenin kadın çalışmalarından yararlanmayı biliyordu. En yakınındaki, tüm çalışmalarına ortak olan Krupskaya ve kız kardeşi, özellikle birçok vesile ile değerli yardımları dokunan ablasından başka, mutlak bir fedakârlıkla davaya hizmet eden tüm kadın görevlileri seferber ediyordu. İnes Armand farklıydı. O güne dek, sadece devrim ve partiye karşı görevleriyle tanıdığı, bu görevler dışında tanımak istemediği militan kadınlarla çalışmıştı. Bu kez karşısında bir *kadın* vardı. İnes en azından diğerleri kadar militandı. Fakat diğerle-

(17) İnessa Armand (1974 – 1920) Bolşevik Devrimin en önemli simalarından biri. Birçok uluslararası kongre ve konferansa delege olarak katılmıştır. Lenin'in yakın arkadaşlarından biri olarak 1917'de Rusya'ya birlikte döner. Kadın hakları savunucusu ve de evlilik karşıtıdır. Lenin ve Krupskaya'nın en yakın aile dostu. Kafkasya'da koleradan ölür. Kremlin Duvarı Mezarlığı'na gömülür. Aleksandra Kolontay İnes'in ölümü Lenin'i çok etkiledi diye yazar.

(*) Bu konuda Politik Sürgünler ve Mahkûmlar Derneği tarafından 1931'de Moskova'da yayınlanan Büyük Biyografi Sözlüğündeki bilgilerden yararlandım (cilt 5, 2. Bölüm, 127 – 129). İnes Armand ile ilgili bazı bilgiler (doğum tarihi 1875 yerine 1879, babasının İngiliz olduğu vb.) Büyük Sovyet Ansiklopedisinde düzeltilmiştir (c. 3, 362 -363). Fransız komedi oyuncuları sözlüğünde (c. II. s.513) komedi oyuncusu Stephan hakkında kısa ve özlü bilgi mevcuttur. (G. W.)

rinde olmayan çok daha geniş bir genel kültüre ve cazibeye sahipti. "İnes Armand'dan büyük bir yaşama sevinci yayılıyordu" diye söz eder Krupskaya, onun ta içinden gelen parıltılı tarzını anlatırken. Otuz yaşındaydı, fakat hiç kimse ona yirmiden fazla vermezdi, büyük siyah gözleri ve her türlü engele direnen saçları kafasına adeta bir denizanası görünümü veriyordu. Neşeli ve mutluydu, fakat sağlığı çok kötüydü, doktorlara göre sonu umutsuzdu, iyileşme şansı yoktu. Yeryüzündeki varlığının tadını fazlasıyla çıkarmak için acele eden bir havası vardı. Devrime ve müziğe büyük bir tutkuyla bağlıydı (hayran olunacak kadar iyi piyano çalıyordu), Bethoven onun Tanrısıydı.

Lenin İnes'i başlangıç olarak, üç üyeden oluşan yurtdışı Bolşevik grubunun başkanlık kuruluna alır. İnes kısa sürede kurulun diğer iki üyesini, tıp çevrelerinde devrimci, devrimci çevrelerde de doktor olarak tanınan Doktor Semachko ile dürüst fakat kavrama gücü orta halli militan İlya Zafarov'u gölgede bırakır.

1911 İlkbahar başlarında, Bogdanov'un deneyiminden hareket eden Lenin, Paris yakınlarındaki Longjumeau'da Marksist eğitim verecek bir okul kurmayı düşünür. İnes kendini tamamen bu parti okuluna verir. Capri'de yapıldığı gibi, Rusya'dan on iki genç işçi getirilir. Capri'deki gibi, bu kez yine aralarına bir polis sızar. Dersler Lenin (ekonomi politik, tarım sorunu, bilimsel sosyalizmin kuramı ve uygulaması), Zinovyev ve Kamanev (Sosyal Demokrat Partisi tarihi) tarafından veriliyordu. Öğrencilerin uygulamalı çalışmalarından sorumlu olan İnes kirasını kendi cebinden ödeyerek köyde müstakil bir ev kiralamıştı. Bu evde bir kantin kurar, bazı öğrencileri barındırır. Lenin ve karısı çok alçakgönüllüce bir tabakhane işçisinin yanına yerleşmişti ve yemeklerini okulun kantininde yiyorlardı. Derslerden sonra öğretmenler ve öğrenciler hep birlikte akşam sükûnetini solumak için kırlara gidiyor, bir saman yığınına yaslanıp keyiflerine göre kendilerini hayallere veya sessizliğe bırakıyorlardı. Bazen baygın bir ses yükseliyor, içe dokunan yumuşak sözler onları uzaklara götürüyordu. Şarkı söyleyen polisti.

Lenin'in Paris'e dönüşüyle Tasfiyecilere ve Troçkistlere karşı yeniden başlayan mücadele en yüksek noktaya ulaşmıştı. Lenin Vpered-

cilerin işini bitirmek için artık zamanın geldiğini düşünüyordu. Bu zor bir işti, "aile içerisinde" çözümlenebilecek gibi değildi. Bu kez tüm partiye çağrı yapmak gerekiyordu.

Viyana'dan dönen Kamanev'e altında kendisinin ve Zinovyev'in imzası bulunan bir metin imzalatır. Yazıda, Merkez Komitesi yurtdışı bürosuna tüm komite üyelerinin katılacağı bir toplantının yurtdışındaki herhangi bir yerde acilen yapılmasının zorunluluğunu bildiriyordu. Cevap bir ay sonra, üstelik olumsuz gelir. Yurtdışı bürosu çoğunluğunu Menşevikler oluşturduğu için böyle bir cevap öngörülebilirdi. Memnun olmayan Lenin yurtdışı bürosundaki tek Bolşevik üyeyi çeker ve ardından "yurtdışındaki Merkez Komitesi üyelerine" bir konferans çağrısı yapar. Çağrıya üç üye cevap verir; Lenin'in kendisi, Zinovyev ve Rikov[18]. Toplantıya bir ağırlık kazandırmak için oy hakkı olmayan altı kişi daha çağrılır. Haziran'da, Longjumeau'dan bir gün önce toplanılır. Bir zamanlar üçüncü kongreden önce yapıldığı gibi, parti genel konferansını hazırlamakla sorumlu bir örgütlenme komisyonu Rusya'da kurulacaktı. Bu komisyonu örgütlemek için Rikov ve Tahran'dan yeni gelen Gürcü bir militan görevlendirilir. Bu Gürcü, illegal yayınların Tahran üzerinden taşınmasından sorumlu Sergo Ordjonikidze'ydi. Rikov Rusya'ya dönüşünde hemen tutuklanır. Longjumau'daki derslere "serbest öğrenci" olarak ilk kabul edilen Ordjonikidze daha şanslıydı. Bakü'ya ulaşır, çok etkin bir yerel militan olan Spandarian'la ve bir kez daha Sibirya'dan kaçarak o bölgede gizlenen Stalin'le ilişki kurar. Birlikte beş ayrı Sosyal Demokrat grubun temsilcileriyle Lenin'in öngördüğü Örgütlenme Komisyonu'nu kuracak bir tür ön toplantı yaparlar. Bolşevik Partisi'nin temellerinin atıldığı ünlü Prag konferansının örgütleyicisi işte bu komisyon olacaktı. Bu çalışmanın onuru özellikle Kafkasyalı üç militana aitti: Ordjonikidze, Spandarian ve Stalin. Stalin 1911'de tutuklanır, Prag konferansına katılamaz.

(18) Rykov Aleksi İnanovitch: (1881–1938) İlk Sovyet hükümetinde Halk Komiseri. Lenin döneminde Ulusal Ekonomi Konsey Başkanı. 1924–1929, Halk Komiserleri Konsey Başkanı, 1931–1936 Haberleşme Halk Komiseri. 1938'de kurşuna dizildi. 1988'de itibarı iade edildi.

Konferans'ın ilk oturumu 19 Ocak 1912'de yapılır.* Tüm örgütlere çağrı gönderilmişti. Tasfiyeciler, Troçkistler, Vperedciler Lenin'in girişimiyle gerçekleştirilen bu konferansa şüphesiz katılmayacaktı. O dönemde Tasfiyecilere karşı mücadelede Lenin'e müttefik kabul edilen Plehanov aldığı çağrıya, "Konferansa katılan üyeler o denli tek taraflı ki, benim katılmamam daha iyi olacak" cevabını vermekle yetinir. Yine de konferansa temsilci gönderir. Ciddi bir sorun vardı, "milliyetler" yoktu. Bundcuların olmayışı anlaşılır bir durumdu. Fakat bu kez, Polonyalılar ve Letonlar da Lenin'den ayrılmıştı. Tasfiyecilere karşı yürütülen kampanyayı tasvip etmiyorlar, bu kampanyanın partiyi dağıtmaya ve yıkıma götüreceğini düşünüyorlardı. Lenin önemsemez. Zaten birçok kez Rus örgütleri için gerekli ve zorunlu olan şeyler "milli grupların" sayısal üstünlüğüyle engellenmişti.

On iki gün süren konferansta Lenin'in kaleme aldığı çok sayıda önemli karar kabul edilir. 11. Maddede şunlar yazıyordu: "1908 - 1911 yılları arasında partide etkili bir merkezin olmayışı nedeniyle Çarlık hükümetinin baskısı ve çoğalan karşı devrimci düşünceler Rus Sosyal Demokrat Partisi içerisinde son derece ciddi sorunlar yarattı."

"İşçi hareketinin yükselmesiyle ileri işçilerde partinin illegal örgütlenmesinin yeniden oluşturulmasına yönelik bir eğilim şu anda her yerde saptanıyor."

"Çarlığa karşı işçi hareketinin ve devrimci mücadelenin acil hedefleri (ekonomik talepler, politik ajitasyon, seçim çalışması) yerel örgütlerle sıkı sıkıya bağlı bir yönetim merkezinin yeniden kurulmasını güçlü bir şekilde dayatıyor."

"Üç yıllık bir kopukluktan sonra, yirmiden fazla Rus örgütünü örgütlenme komisyonu etrafında toplamayı başardık."

"Rusya'da faaliyet gösteren tüm parti örgütleri bu konferansta temsil edilmektedir."

"Konferansa davet edilen yasal işçi hareketlerindeki birçok militan dayanışma mesajı göndermiştir."

(*) Konferansa ikisi dışında hepsi Bolşevik olan oy hakkına sahip on dört delege katılır. (Ç.N.)

"Bu toplantı aynı zamanda partinin en yüksek yetkili organı olan parti genel konferansıdır."

V. Maddede yazılanlar, özellikle illegal örgütlenmelerin yeniden oluşturulması için çalışmaların yoğunlaştırılmasının zorunluluğuna, politik ajitasyonun artırılmasına yoldaşların dikkatini çekiyordu.

VI. Madde de, dördüncü Duma seçimlerine katılmanın gerekliliği, emekçi sınıflara hitap etmeyen partilerle her türlü ittifak dışında, gerici adayların önünü kesmek için bazı işbirliklerinin yapılabileceği ifade ediliyordu. Seçim kampanyasında kullanılacak üç ana slogan şunlardı: 1. Demokratik Cumhuriyet, 2. Sekiz saatlik işgünü, 3. Büyük toprak sahiplerinin topraklarına köylüler yararına el koyulması.

XII. Madde Tasfiyecileri mahkûm ediyor, "farklılık ve eğilim gözetmeden" tüm parti üyelerini tasfiyecilere karşı mücadeleye, tasfiyecilerin işçi sınıfının özgürlük mücadelesine verdiği zararı açık bir biçimde göstermeye ve de tüm güçlerini illegal partinin yeniden yapılanması ve güçlendirilmesi için seferber etmeye çağırıyordu.

XIV. Madde Raboçaya Gazeya'yı (İşçi Gazetesi'ni) Merkez Komitesi resmi yayın organı olarak kabul ediyordu.

Ocak 1910'da Troçki'nin gazetesiyle yapılan anlaşma XV. Maddeye göre geçersiz sayılıyordu. Bunun anlamı; Troçki'nin gazetesine artık maddi yardım yapılmayacaktı.

XVII. Madde Almanlara (yedienine) teslim edilen paranın kesinlikle konferansta seçilen Merkez Komitesi'ne ait olduğunu bildiriyordu. Söz konusu paranın en kısa sürede geri alınması için gerekli tüm girişimleri Merkez Komitesi yapacaktı.

XIX. Madde yeni seçilen Merkez Komitesine bağlı kalmayan ve Rusya ile Merkez Komitesi aracılığı dışında ilişki kuran tüm diğer grupların Rus Sosyal Demokrat Partisi adını kullanmaları yasaklanıyordu. Böylece, Troçkistler ve Vperedciler açıkça partinin dışına atılıyordu.

Yedi kişilik Merkez Komitesi'nde, Lenin'in yanında ona gittikçe daha fazla bağlanan Zinovyev ve çok iyi bir çalışma sergileyen iki Kafkasyalı Ordjonikidze ve Spandarian yer alır. Üçüncü Kafkasyalı, sürgündeki Stalin'e gelince, Lenin konferansta bulunmayan ve de adı

henüz kendileri için pek bir anlam taşmayan bir adayı delegelerin oyuna sunmak istememişti. XVI. Madde ile 1905–1906 yıllarında geçerliliğini kaybeden Merkez Komitesi'ne kendi üyelerini seçme hakkı tanıyan uygulama tüzüğün 2. Paragrafında yapılan değişiklikle yeniden kabul edilmişti. Bu maddeye dayanarak konferans sonrası Stalin Merkez Komitesi'ne atanır. Lenin Merkez Komitesi'ne uzlaşmacı bir Bolşevik ve "partili*" bir Menşevik alınmasının da uygun olacağını düşünmüştü. Oturumlarda fazlasıyla ateşli görünüp öne çıkan, Lenin'in kendisini yapılacak yasama meclisi seçimlerinde milletvekilliğine aday göstereceğine ikna olmuş, Moskova örgütü delegesi de Merkez Komitesi'ne girer. Roman Malinovski adlı bu delege polis teşkilatının işbirlikçiler listesinde "Terzi" adıyla kayıtlıydı.

Prag konferansında alınan kararları öğrenen Troçki çok öfkelenir. Troçki'nin Lenin ve arkadaşlarını "zorbalıkla" suçlayan aşırı sert ve yaralayıcı yazısı Alman Sosyal Demokrat Partisi yayın organı Vorwarts'da imzasız başyazı olarak yayımlanır. Troçki Paris'e gelir, burada yürüttüğü ateşli bir çalışmayla herkesi Bolşeviklere karşı kışkırtmayı başarır. Krupskaya adı öğrenilemeyen birine gönderdiği 3 Nisan tarihli mektubunda şunları yazar: "Tüm diğer unsurlar; yasallık yanlısı Menşevikler, Bundcular, Letonyalılar, Uzlaşmacılar, Vperedciler, Plehanovcular konferansa ağır saldırılar yöneltiyor." Bu gruplar Troçki'nin girişimiyle ve yine Troçki'nin başkanlığında toplanır. Prag Konferansı'nı protesto eden bir karar kabul edilir. Toplantıda ifade edilen ortak görüşe göre, Prag Konferansı "Lenin çetesinin" entrikasından başka bir şey değildi ve alınan kararların hiçbir değeri yoktu. Tüm Sosyal Demokrat örgütlerin temsil edileceği bir konferansın gelecek Ağustos ayında düzenlenmesinden sorumlu bir komisyon seçilir.

Lenin bu kitlesel kazan kaldırmayı önemsemez ve küçümseyen bir sessizlikle cevap verir. Marie-Rose sokağındaki sıcak evine kapanır. Troçki'nin düzenlediği toplantı 12 Mart'ta yapılmıştı. On iki gün sonra,

(*) İllegal parti örgütlenmesinin tasfiye edilmesine karşı çıkan Menşeviklere bu isim verilmişti. (G. W.)

24 Mart'ta ablası Anna'ya şöyle yazar: "Tüm bu süreyi evde tercüme yaparak geçirdim. Paris'te olup bitenler konusunda fazla bir fikrim yok. Aramızda kavga ediyoruz ve kendimizi çamura batmış buluyoruz. İşlerin böyle gelişebileceğini düşünmemiştik."

İşler kötü gidiyordu. Lenin yediemine verilen parayı Klara Zetkin'den geri almak için Prag'dan Berlin'e gider. Klara Zetkin'in Lenin'e büyük bir sempatisi vardı, fakat yine de söz konusu parayı eş-mutemet Kautski'ye danışmadan geri vermeye cesaret edemez. Kautski paranın geri verilmesine kesinlikle karşı çıkar. Troçki'nin Alman sosyal demokrat basınında yürüttüğü kampanya meyvelerini vermişti. Kautski Kopenhag'da kendisine "oportünist" diyen Lenin'e kızıyordu.

Paranın iade edilmemesi Merkez Komitesi'ni yeniden güç bir duruma sokmuştu. Konferansın tamamlanmasından bir gün sonra Lenin'in Gorki'ye yazdığına göre, "tasfiyeci ayaktakımından" kurtulduktan sonra, nihayet Rus Bolşevik Sosyal Demokrat Partisi (artık bu ismi kullanacaklardı) harekete geçecek, söz konusu para sayesinde önemli masraflar karşılanacaktı. Fakat Lenin'in güvendiği para elinden gidiyordu. Ayrıca, Ruslar onu unutmuş gibi görünüyordu. Delegeler Prag'dan ayrılırken ellerinden gelcni yapacaklarına dair ona söz vermişlerdi. O günden beri ortada hiçbir şey yoktu. Lenin'in hazırladığı plana göre, Stalin Petersburg'da büyük bir Bolşevik günlük gazetenin yasal olarak çıkarılmasını örgütleyecek, aynı şehirde seçim kampanyasını yönetecekti. Stalin'in kaçışını örgütlemek için yanına gönderdiği Ordjonikidze'den de haber yoktu. Lenin Rusya'daki Merkez Komitesi üyelerine 28 Mart tarihli bir mektup gönderir. Bu mektup o dönemdeki endişeli durumunun en iyi tercümesidir:

"Sevgili arkadaşlar, ilişkilerimizin tam bir düzensizlik içinde olmasına üzgünüm ve son derece endişeliyim. Gerçekten umut kırıcı bir durum. Mektup yazmak yerine, benimle haberleşmek için hiçbir şey anlaşılmayan telgraf dilini kullanıyorsunuz. Stalin'den hiç haber yok. Ne yapıyor? Neredediir? Durumu nedir? Delegelerden hiçbiri bağlantı kurmadı. Hiçbiri! Hiçbiri! Tam bir bozgun. Yerel örgütlerin Prag kararlarından haberdar olduklarına ve onayladıklarına dair hiç-

bir haber yok. Bu, bir bozgun değil mi? Bu, dünyayı umursamamak değil mi? Emanet verilen paranın geri alınmasına yönelik hiçbir yerden, hiçbir karar yok. Bu, tam bir utanç. Çok önemli iki merkez, Tiflis ve Bakü'den tek kelime yok. Kararlar nerede? Kepazelik! Yüz karası! Parayı geri alma konusu kötü gidiyor. Almanlar iade etmeyi reddediyor. Adli işlem yapmazsak üç-dört ay içerisinde tam bir iflas yaşanır. Eğer başka kaynaklarınız yoksa bütçeyi tepeden tırnağa gözden geçirmek gerekiyor. Had safhayı geçtik, iflasa doğru gidiyoruz... Konferans her taraftan saldırıya uğruyor ve Rusya'dakiler susuyor. Övünmek ve sahte kahramanlık yapmak gereksiz. Herkes Vorvarts'ta yayımlanan makaleden ve protestodan haberdar, fakat hiç kimse kımıldamıyor. Bilanço: Bozgun ve karışıklık. Bağlantılara, düzenli yazışmaya, haberleşmeye ihtiyaç var. Aksi takdirde, her şey kuru gürültüden başka bir şey değil."

Ve işte, ev sahibi de ona kirasının artacağını bildirir! Sonunda Paris'ten bıkmıştı. Banliyöye, Fontenay-aux-Roses'e taşınmaya karar verir. "Sağlık için böylesi daha iyi olacak ve de rahatsız edilmeyeceğiz" diye yazar 7 Nisan'da annesine.

Bu sırada Stalin zaman kaybetmemişti. Ordjonikidze'nin yardımıyla sürgün yeri Vologda'dan kaybolmuş, Mart ayı ortalarında Petersburg'da sağ salim ortaya çıkmıştı. Ne var ki, yazmayı çok sevmiyordu, özellikle eylem adamıydı. Yazmayışı kalemi ona itaat etmediği için değildi. Sık sık tekrarlanan sürgün dönemleri sahip olduğu güçlü Marksist kültürü rahat rahat derinleştirmesine olanak sağlamıştı. Lenin'in temel eserlerini neredeyse ezberlemişti. Zaman zaman Merkez Yayın Organı'na mektup veya makale gönderdiği oluyordu. Her zaman düzgün ve akıllıca kaleme alınmış yazılarından yüreğinin nerede olduğu anlaşılıyordu. Gerçekten sadece, devrimci mücadele için yaşıyor, polise alicengiz oyunu oynamaktan bir tür zevk alıyordu. Bu konuda hemşerisi ve arkadaşı Ordjonikidze ile çok iyi anlaşıyordu.

İmparatorluk başkentinde büyük bir günlük gazete çıkarmak, üstelik illegal yaşamak zorunda olan biri tarafından hiç de öyle kolay bir iş değildi. Stalin hiçbir tereddüde düşmeden, konu henüz tasarı halinde

olmasına rağmen hemen bir çözüm yolu bulur. Haftalık Zvezda gazetesini çıkaran ekibi toplar ve bu ekibi çıkarılacak günlük gazetenin yazı kuruluna dönüştürür. Gazeteye Troçki'nin parasızlıktan yayımını durdurmak zorunda kaldığı eski gazetesinin adı, *Pravda* (Gerçek) adı verilir. Duma milletvekili Poletaev gazetenin "yayımcısı" olur. Olminski ve Baturin'de yazı işleri sorumluluğunu üstlenir. Elbette, alınan karar gereği, gazetenin ideolojik yöneticisi Lenin'in talimatlarına titizlikle uyacaklardı. Gazetenin ilk sayısı 22 Nisan'da yayımlanır. Bir sonraki gün Stalin tutuklanır ve yeniden sürgün yolunu tutar.

Pravda'nın yayımlandığını Paris'te öğrenen Lenin sevinçten havaya uçar. Fontenay'a taşınma düşüncesinden hemen vaz geçilir. Gazete ile en sağlıklı ilişkinin kurulabileceği Avusturya Polonya'sında*, Rus sınırına olabildiğince yakın herhangi bir yere taşınmaya karar verilir. Lenin, Rus sınırına yaklaşık on beş kilometre uzaklıktaki eski bir Polonya kenti olan Krakov'da karar kılar. "Sefil Paris yaşamından" kurtulmak için o denli acelesi vardı ki, hemen Krakov'a hareket ederler. Daha sonra birkaç kez karısına şöyle söyleyecekti: "Bizi hangi şeytanın oraya sürüklediğini bir türlü anlamıyorum."

II
GECE KARANLIĞINDA PARLAYAN ŞİMŞEKLER

İlk izlenim mükemmeldi. Lenin oldukça keyifli görünüyordu. Kaldığı evin birkaç metre yakınından Rus sınırına kadar uzanan kırların havasını büyük bir zevkle soluyordu. Yaşam onun zevklerine ve alışkanlıklarına göre düzenlenmişti. Çoğunluğunu Polonyalıların oluşturduğu Rus meslektaşlarından nefret eden yerel polis Lenin'i rahat bırakacaktı. Lenin, Rusya'daki militanlarla bağlantıları uygun gördüğü biçimde buradan kurar. Bu sınır bölgesinde bir ülkeden diğerine güçlük çekmeden geçilebiliyordu. Sınıra yakın Rus Polonya kenti Lublin'de

(*) Söz konusu olan bölge (Galiçya) o dönemde Avusturya-Macaristan İmparatorluğuna ait olduğu için böyle adlandırılıyordu. (Ç.N.)

öğrenci Krilenko'nun[19] sorumluluğunda çok önemli bir bağlantı merkezi oluşturulur. Krilenko daha sonra ilkinden bir hayli farklı başka bir göreve gönderilecekti.

Zinovyev doğal olarak Krakov'a Lenin'in yanına gelir. Kamanev de aynısını yapar. Her ikisi de Lenin'in talimatları doğrultusunda Pravda için yazmaya başlar. Lenin kendini tamamen yeni gazetenin ideolojik yönetimine vermişti. Düşünceleri alınan ve daha sonra bu düşünceleri hesaba katılmayan sıradan bir danışman olarak kalamazdı. Gazeteyi gerçekten yönetmek, tüm yazıları denetlemek, ticari durumunu, dağıtımını, propagandasını, vb. takip etmek istiyordu. Ciddi bir sorun baş göstermişti. Pravda "yürümüyordu" Gazetenin eline geç ve düzensiz aralıklarla ulaşıyor olması, gittikçe artan çok belirgin bir endişe karışmış bir hayal kırıklığına neden olmuştu. Gazetede okuduğu yazıların dili utangaçlık ve tereddüt içeriyordu. Kaleme aldığı yazılar bazen budanıyor, bazen güncelliğini kaybettikten sonra yayımlanıyor, hatta bazen hiç yayımlanmıyordu bile. Öyle görünüyordu ki, gazeteyi otorite yoksunu ve tecrübesiz kişiler yönetiyordu. Gerçekten de Stalin'in şansı yaver gitmemişti. Stalin'in tutuklandığı günden beri, başka bir deyişle gazetenin ilk sayısından itibaren kendi başına kalan yazı kurulu akıntıya kapılmış gidiyordu. Yazı işleri, Baturin ve özellikle başyazar Olminski, her ikisi de iyi gazetecilerdi, fakat dört sayfalık büyük bir günlük gazeteyi yönetme yeteneğine sahip değillerdi. Kendilerinden beklenen işin yükü altında eziliyor, ne yapacaklarını bilemiyorlardı. Bazıları hiçbir işe yaramayan çok sayıda çalışanı karmakarışık bir halde toplamışlardı. Nitelikli olanlar da disipline uymayı reddediyorlardı. Gazete yayımlanmaya başladıktan on beş gün sonra yazı işlerinin düzensiz ve beceriksiz ilk sekreterinin yerine bu göreve genç bir öğrenci getirilir. Molotov adlı çok iyi niyetli bu genç elinden gelen her şeyi ya-

(19) Krilenko Nikolai Vasiliyevich (1885 – 1940): 1905'ten itibaren partili militan. 1912'de Duma'daki Sosyal Demokrat grubun sorumlusu. Devrimden sonra Savunma halk Komiseri ve Adalet Halk Komiserliği görevlerini üstlendi. 1937'de tutuklandı. 1940'da kurşuna dizildi. 20. Kongrede itibarı iade edildi.

pıyordu. Lenin ile haberleşmek genellikle onun işiydi. Molotov bu hassas görevi yerine getirirken bazen yol yordam bilmiyordu. Lenin gazetenin kendisine ulaştırılması unutulan sayılarını istemek zorunda kaldığında, Molotov gereğinin yapılacağına dair güvence verirken şunları da yazmayı gerekli görmüştü: "Şu anda yazılarınıza çok ihtiyaç duyulduğunu size söylemek gerekiyor. Bu yazıları bize geciktirmeden yollayacağınızı umuyoruz. Yazılarınızı bekliyoruz." Mektubu okuyan Lenin çok şaşırır. Demek oluyordu ki, geciken kendisiydi! Yazı göndermesi isteniyordu! Bütün öğleden sonralarını Pravda için yazı yazarak geçiren, bu yazıların aynı gün gönderilmesi için büyük bir titizlikle, kişisel olarak ilgilenen sanki o değildi!

Yaklaşan seçimlere yönelik kampanya sırasında durum daha da karmaşık bir hal alır. Lenin halâ tasfiyecilerin etkisinde olan işçi unsurları onlardan koparmak için tasfiyecilere karşı, özellikle Pravda'da güçlü bir saldırı yöneltilmesini önermiş, bu önerisinde ısrarcı olmuştu. Buna rağmen, gazetenin seçimlerle ilgili makalelerinde Menşeviklere karşı açıkça hoşgörülü davranıldığını, hatta tasfiyeci kelimesinin hiçbir yerde kullanılmadığını görecekti. İçinin rahat etmesini isteyen Lenin, Pravda'ya şöyle yazar: "‚Niçin benim ve diğer arkadaşların yazılarındaki tasfiyeciler sözcüğünü gazete sistemli olarak ve inatla yazılardan çıkarıyor?" Yazı kurulu, havayı gereksiz yere sertleştirmemek ve seçim öncesinde seçmenlere iç kavgaları kışkırtan bir izlenim vermemek için bu terimi kullanmaktan kaçındıkları cevabını verecekti. Lenin itiraz eder: "Anlaşmazlığımızı işçilerden gizlemek imkânsız, zararlı, tehlikeli ve gülünçtür." Birkaç gün sonraki mektubunda bu yöntemi "son derece yanlış ve kesinlikle kabul edilemez" bulduğunu belirtecekti. Bu tartışmaları örtbas etmek felakete doğru gitmekti. Lenin'in Petersburg'da okunan mektuplarına Molotov aracılığıyla saygı dolu cevaplar gönderip bildikleri gibi davranmaya devam ederler.

Lenin tehlikeyi hisseder, arkasından dolap çevrilerek Menşeviklerle bir ittifak hazırlanıyordu. "Uzlaşmacılar" işçilerin oylarının dağılmasına müsaade edilmemeli (Rus seçim sistemi işçilere kendi milletvekillerini seçme hakkı tanıyordu), bu oylar sosyal demokratların kucağında kal-

malı diye düşünüyordu. Lenin'in düşüncesine göre, işçilerin ezici çoğunluğu kesinlikle Bolşevik adaylara oy vereceğine göre, en azından buna ikna olmuştu, Menşeviklerle ittifak saçmaydı. Menşeviklerle anlaşma yapmak belirli sayıda sandalyeden vazgeçmek (seçimler işçiler için üç aşamalıydı), tasfiyecilerin itibarını ve saygınlığını artırmaktı.

Petersburg'daki hiçbir haberciye güvenmeyen Lenin Paris'te kalan İnes Armand'ı yanına çağırır. İnes Petersburg'a gitmeli, işleri yoluna koymalıydı! İnes hemen gelir. İki gün boyunca Lenin İnes'in kafasını talimat ve tavsiyelerle tıka basa doldurur. İnes Armand yoldaş Krilenko'nun yardımıyla, sahte bir kimlik kullanarak Rusya'ya gider.

Lenin Petersburg'a İnes'i göndermekle en doğru seçimi yapmıştı. İnes çok iyi iş çıkaracaktı. Prag Konferansı kararlarını işçilere bildirir, zira başkentteki sosyal demokrat yöneticiler bu görevi ihmal etmişti. İnes sayesinde Petersburg komitesi yeniden oluşturulur, tasfiyecilere karşı etkin mücadele yürüten bir bölge şubesi kurulur. Büyük bir istekle yürüttüğü coşkulu çalışmasının dördüncü haftasında, seçimlerden iki gün önce, 14 Eylül'de İnes Armand tutuklanır. Fakat görev tamamlanmıştı. Zaten 12 Eylül'de, bir kez daha sürgünden kaçan Stalin Petersburg'daydı. Lenin'in görevlisi zemini hazırlamıştı. Stalin ile canlılık kazanan seçim çalışmaları sonunda maden sanayi işçisi Bolşevik Badaev milletvekili seçilir.

Moskova'daki seçimlerden Malinovski başarıyla çıkar. Prag'da Lenin'den güvenoyu aldıktan sonra, polis teşkilatı sorumlusu olan patronu Bieletski'nin de onayını almak istiyordu. Bieletski Zubatov'un yöntemlerini almış ve daha da geliştirmişti. Cesurdu ve yeni yöntemlere karşı değildi. Fakat yine de "Terzinin" önerisi onu biraz şaşırtmıştı. Çarlık Duma'sında Bolşevik milletvekili olarak yer alan bir polis! Gerçekten de hassas bir durumdu. Eğer bu olay beklenmedik bir biçimde açığa çıkarsa, tüm Avrupa'da çok büyük bir rezalet olarak yankılanır ve Çarlık rejimini utançla kaplardı. Malinovski milletvekili olarak polise sağlayacağı yararları göstererek patronunu ikna etmeyi başarır.

Rus devriminin tanıdığı, Azev'den sonraki en büyük ajan–provokatör bu kişi hakkında okuyucuyu bilgilendirmek yararlı olacaktır.

Polonya asıllı Ruslaşmış küçük bir köylünün çocuğu olarak dünyaya gelmişti. Yirmi yaşlarında terzi çırağı olduğu dönemde, biri "ergin olmayan çocuğa istismar" olmak üzere sicilinde iki adli suç vardı. 1898'de hırsızlık suçundan üç yıl hapis cezası alır, bu sayede askerlik yapmaktan kurtulur. Daha sonra, 1905'e kadar varlığı yokluğu belirsiz sıkıntı ve yokluk içinde yaşar. Kendini göstermesi için devrim ona fırsat yaratır. Sosyal Demokrat Partisi'ne üye olur, halk toplantılarında görünmeye başlar. İyi konuşuyordu. Ateşli hitabet yeteneği sayesinde kısa sürede halkın tanıyıp sevdiği bir kişiye dönüşür. Artık terzilik yapmıyor, makas ve iğne kullanmıyordu. Başkentteki bir fabrikaya maden sanayi işçisi olarak nasıl işe alındığını bilmiyoruz. İşyerinden daha çok halk mitinglerinde görünüyor, işinden daha çok politikayla uğraşıyordu. 1906'da, Petersburg Maden Sanayi İşçileri Sendikasına girer. Ertesi yıl sendikanın Genel Sekreteri olur. Faaliyeti kısa sürede polis teşkilatının dikkatini çeker ve polisten bazı teklifler alır. Ateşli bir konuşmacı, aynı zamanda dikkatli bir taktikçi olan Malinovski, başlangıç olarak polise "parça başı" iş yapmayı tercih eder, zaman zaman illegal faaliyet gösteren militanları ihbar ederek yakalanmasını sağlar. Kuşkuları önlemek amacıyla bazen yoldaşlarıyla birlikte tutuklanır. Diğerleri cezaevinde kalır veya sürgüne gönderilir. Sonunda, bu küçük oyun devrimci çevrelerde kuşku yaratmaya başlar, bazı söylentiler yayılır. Ortaya çıkan söylentilere bir son vermek için Malinovski gerçekten tutuklanır, iki ay cezaevinde kalır. 1910 Ocak ayında serbest bırakıldığında başkentte oturması yasaklanır. Bu durum faaliyetlerini daha "onurlu" bir şekilde Moskova'da sürdürmesine olanak sağlar. Mart 1910'da, aylık elli ruble maaş ve masraflarının ödenmesi karşılığında Moskova Emniyet Teşkilatına girer. Menşeviklerin yönettiği örgütlerde iş yapmak için görevlendirilir. Menşeviklerden Bolşeviklere saf değiştirip Prag konferansına katıldığını önceden biliyoruz.

Bir Rus işçisinin seçme ve seçilme hakkına sahip olabilmesi için adli sicilinin temiz ve aynı iş yerinde en az altı ay staj yapmış olması gerekiyordu. Milletvekili seçilen Badaev Malinovski'nin bu iki ön şartı nasıl yerine getirdiğini şöyle anlatır: "Malinovski birçok adli suçu ol-

duğu için seçilme hakkına sahip değildi. Ülkesi Polonya'ya gider ve para karşılığında bir memurdan hiçbir mahkûmiyeti olmadığını gösteren bir belge alır. İkinci koşul, aynı işyerinde altı ay staj yapma zorunluluğuydu. Malinovski yaklaşık altı aydır Moskova yakınlarında küçük bir fabrikada çalışıyordu. Seçimlerden birkaç hafta önce kendisini işten çıkarmakla tehdit eden bir ustabaşıyla tartışır. Emniyet teşkilatı olaya müdahale eder, Malinovski'nin seçilmesine engel olmaması için ustabaşı gerekli süre boyunca hapiste tutulur. Malinovski yine de işten atılır. Bunun üzerine, fabrika idaresinde çalışan bir memura rüşvet vererek "tatil iznine çıktı" belgesi edinir."

Seçimler sonucunda, sosyal demokratlar yedi Menşevik ve altı Bolşevik olmak üzere on üç milletvekilliği kazanır. Birlikte Sosyal Demokrat Parlamento Grubunu oluştururlar. Menşevik Çeidze (Gürcü, avukat) grup başkanı, Malinovski başkan yardımcısı olur. Grup adına yapılacak açıklamaları okuma görevi Malinovski'ye verilir. Malinovski konuşma metinlerini önce polise veriyordu. Polis Müdürü Bieletski konuşma metni üzerinde düzeltmeler yapıyor, metinden çıkarılması gereken bölümleri işbirlikçisine bildiriyordu.

Lenin Malinovski'nin başarısından memnun olur. Krakov'a gelişinden kısa bir süre sonra Moskovalı bir militanla tanışmıştı. Nikola Buharin[20] adlı bu militan 1910'da tutuklanmış, ardından sürgüne gönderilmiş, sürgünden kaçmayı başarmış ve sonunda Viyana'ya gelmişti. Malinovski'nin milletvekili seçildiğini öğrenen Buharin, Malinovski ile görüşmesinden bir gün sonra tutuklandığını anımsar. Kuşkularını Lenin'e bildirir. Lenin Buharin'e sert bir mektupla cevap verir. Eğer Buharin bu mükemmel Bolşeviği (Malinovski'yi) karalamaya çalışır ve ona iftira ederse kendisini tüm partiye hain ve bölücü olarak ilan

(20) Buharin Nikolay İvanoviç (1888 – 1938): Partiye 1906'da üye oldu. 1908'de Moskova Komitesinde çalıştı. Devrimden sonra önce "solda" yer aldı, sonra NEP taraftarı oldu. Troçki'ye karşı Stalin'i destekledi. Stalin'le çelişkiye düştü. Kapitalizmi restore etmekle suçlandı. 1938'de kurşuna dizildi. 1988'de itibarı iade edildi.

edecekti. Buharin susar. Lenin İsviçre'deki yoldaşlarından birine şunları yazacaktı:

"İlk kez Duma'da üstün nitelikli bir işçi liderimiz var. Açıklamaları o okuyacak. Herhangi bir Aleksinski değil. Sonuçları –belki hemen değil- olağanüstü olacak." *Üstün nitelikli* ve *olağanüstü* kelimelerinin altı çizilmişti.

Duma 20 Kasım'da açılacaktı. Lenin Stalin'e Duma'daki eylem planını hazırlamak amacıyla Merkez Komitesinin birkaç gün önce Bolşevik milletvekilleriyle Krakov'da bir toplantı düzenlemesinin iyi olacağını bildirir. Stalin altı milletvekilini haberdar eder. Ertesi gün Bieletski şu notu alır: "Lenin Dördüncü Duma'daki Sosyal Demokrat milletvekillerini yurtdışına, evine çağırıyor. Amaç: Milletvekillerine meclis çalışmalarına yönelik talimatlar vermek."

Geç kalınmıştı, toplantı yılsonu tatiline ertelenir.

Malinovski Krakov'a diğerlerinden önce gelir. Krupskaya Malinovski ile ilk kez karşılaşıyordu ve ondan ilk gördüğü andan itibaren hiç hoşlanmaz. Krupskaya anılarında Malinovski ile ilgili şunları yazacaktı: "Rahatsız edici bakışları ve kendini rahat gösteren havası bana tiksinti verdi." Ardından, diğer milletvekilleri, Stalin ve birkaç yerel militan daha gelir. Toplam on iki kişiydiler.

28 Aralık - 1 Ocak arası beş gün süren konferansta tamamı Lenin tarafından önerilen önemli kararlar alınır. Öncelikle altı Bolşevik ve yedi Menşevik arasında bir sınır çizgisi çizmek gerekiyordu. Bu amaçla, partide birliğin sağlanması isteğini ifade eden konferans birliğin ancak illegal örgütlenmelerin varlığı kabul edildiğinde mümkün olabileceğini ifade eder. Bunun anlamı, Tasfiyecilerin, yani Menşeviklerin tamamen teslim olması demekti. Parlamento grubunda çoğunluğa sahip Menşeviklerin bunu kabul etmeyecekleri biliniyordu. Lenin bu işin açığa dökülmesi gerektiğini düşünüyordu. Badaev, "Bolşeviklerin Menşeviklerden açıkça ayrıldığını bu konferans bir kez daha gösterdi" diye yazacaktı. Bu belirleme polis teşkilatının eylem planına da uygundu. Daha sonra, 1917'de, geçici hükümetin kurduğu soruşturma komisyonunda ifade veren Bieletski, "divide et

impera (böl ve yönet) ilkesine göre hareket ediyordum" diyecekti.

Konferans kararlarının 3. Maddesi şöyleydi: "Partimiz tek doğru kabul edilen geleneğe göre, Duma'daki sosyal demokrat grup partiye mutlak bağlı ve Merkez Komitesi tarafından temsil edilen bir organdır. Konferans, parlamento grubunun işçi sınıfının politik eğitimi lehinde var olması ve faaliyetinin doğru ve yararlı kılınması için partinin bu grubun tüm eylemlerini dikkatlice izlemesi, üzerinde sıkı bir denetim uygulaması gerektiğini tespit eder.

Konferansta Pravda sorunu da gündeme gelir. Yazı kurulunda yapılacak köklü bir değişiklikle yeni bir yapılanmaya gidilmesi kararlaştırılır. Muhtemelen bu işten bıkmış olan Stalin, gazetenin genel denetleyiciliğini bırakır. Bu işi yapmaya muktedir, yirmi yedi yaşında (1885 doğumlu), arkasında on iki yıl yeraltı çalışması bulunan, enerji dolu bir militan Hızır gibi yetişir. Bu Sverdlov'du. 1909'da, Lenin Moskova Bolşevik örgütünde sıkı bir denetim için Sverdlov'dan yararlanmıştı. Moskova örgütündeki soruşturmadan büyük bir olasılıkla her üye aynı ölçüde hoşlanmamıştı. Sverdlov'un sadece birkaç yeni militanın haberdar olduğu Moskova Örgütü Yürütme Kurulu toplantısında tutuklandığı ve yaşama koşullarının çok güç olduğu Doğu Sibirya'ya özellikle gönderildiği bir gerçekti. Sverdlov kaçmaya yeltenir, yakalanır. Bir kez daha dener, yine yakalanır. Sonunda kaçmayı başarır ve 1912'de Petersburg'da ortaya çıkar. Sverdlov'un kaçtığını öğrenen Lenin onu Merkez Komitesine alır ve yine Lenin'in önerisiyle Sverdlov Pravda yazı işleri sorumluluğuna getirilir. Badaev milletvekilliği dokunulmazlığı sayesinde kesinlikle gizli yaşamak zorunda olan Sverdlov'un güvenliğini sağlayacak, böylece genel olarak gazetenin kaderine göz kulak olacaktı. Bu yükten kurtulan Stalin hemen Rusya'ya dönmez. Lenin ona yapılacak bir iş bulur. Marksizm ışığında milliyetler sorunu üzerine araştırma yapmak için belge toplaması amacıyla Viyana'ya gönderir. Bu düşünce köken olarak sorunun önemini kavrayacak konumdaki Stalin'in hoşuna gider, büyük bir gayretle işe koyulur.

Pravda'yı nihayet bir düzene koyma umudu gerçekleşmez. Gizli yaşamak zorunda olan Sverdlov gazeteyle kesintili bir biçimde ilgile-

nebiliyordu. Çok iyi bir işçiydi, dürüsttü ve yaptığı işin bilincindeydi, fakat gazetecilik tam olarak aşina olduğu bir alan değildi. Gazeteyi düzeltme görevinin içerdiği sıkıntı onu rahatsız ediyordu. Herkesi hemen kapı dışarı etme ve yazı kurulunun düzenini baştan aşağı değiştirme konusunda tereddütlüydü. Bu tereddüdünü birlikte çalıştığı milletvekilleriyle paylaşır. Malinovski çok sert önlemler alınmasından yanaydı. Diğerleri ihtiyatlı ve esnek davranılmasını önerir. Badaev de işlerin olduğu gibi devam etmesini istiyordu. Sonuç olarak işler kötüden en kötüye doğru gitmekteydi. Kasım ayından beri Molotov artık yazı kurulu sekreteri değildi, fakat yine de Krakov ile yazışmalar eskiye göre daha iyi sayılmazdı. Lenin konferanstan bir gün sonra Pravda'ya bazı eleştiriler içeren bir mektup gönderir. Pravda'dan gelen cevap mektubunu o denli "saçma ve saygısız" bulur ki, bir cevap yazma lütfunda bile bulunmaz. On gün bekler. Değişen bir şey yoktur. Pravda çalışanları halâ yerindeydiler. Para durumu kötüydü. Yerli yersiz harcama yapılmıştı. Fabrikalarda gazeteye yardım parası için propaganda ihmal edilmişti. Yaz ayları boyunca gazetenin satışı dikey olarak düşmüştü. Şimdi yavaş yavaş kendine geliyordu. Oysa Duma'nın açılışı ona çok daha büyük bir canlılık kazandırması gerekirdi. Hükümetin en küçük bir bahaneyle verdiği cezalar kasaya giren az miktarda parayla ancak ödenebiliyordu. Sonunda, Lenin'e ödenen aylık maaş bile "geçici bir süre için" zorunlu olarak askıya alınır. Çok güç durumda kalan Lenin bu konuyla ilgili Gorki'ye bir mektup yazar.

Pravda Yazı Kurulundan gelen "saçma ve saygısız" mektupla ilgili Sverdlov'u bilgilendiren Lenin ona şöyle yakınır: "gazetenin yeniden yapılandırılması konusunda hiçbir haber alamayışımız bizi endişelendiriyor. Neler oluyor? Şu anki Yazı Kurulu üyeleri arasında değişiklik yapmak, daha da iyisi hepsini kesinlikle değiştirmek gerekiyor. Gazete ipe sapa gelmez bir biçimde yönetiliyor... Para nasıl denetleniyor? Abonelerden kim para topladı? Şu anda bu paralar kimin elinde ve miktarı ne kadar?

Sverdlov Krupskaya'ya hitaben iç rahatlatan bir mektup gönderir. İşi kötü tarafından almamak gerekiyordu. Milletvekilleri Yazı Kurulunu

kovma konusunda acele etmemek gerektiğini düşünüyordu. Ayrıca, Lenin Pravda'yı bu denli önemsemekle hata ediyordu. Sonuçta, bu da diğerleri gibi sadece bir gazeteydi, vb. Krupskaya Sverdlov'a, şüphesiz kocasının söyleyip yazdırdığı, 9 Şubat tarihli şu cevabı gönderir:

"Değerli arkadaş, Vasili'nin (Lenin'in) Pravda'nın önemini abarttığını düşündüğünüzü duymak üzücü bir durum. İşin kilit noktası, gerçekten, Pravda ve onun doğru yönündedir. Eğer içyapısını değiştirmeyi ve düzenli işleyişini sağlayamazsak maddi ve politik olarak bir iflasa gideriz... Petersburg'da işler kötü gidiyorsa, bunun nedeni Pravda kötü gittiği içindir, biz veya oradaki Yazı Kurulu ondan yararlanmayı bilmediğindendir... Eğer milletvekilleri şu anki Yazı Kurulunun kovulmasının ertelenmesi gerektiğini düşünüyorsa çok yazık. Size tekrar ediyorum, iş iflasa gidiyor. Birbirimizi ciddiyetle dinlemek ve Pravda'da ıslahata girişmek zorundayız. 1. Para hesabı son kuruşuna kadar çıkarılmalı, 2. Kasayı (alacaklar ve abone gelirleri) elinize almalısınız, 3. Şu anki Yazı Kurulu kovulmalı, yerine yenisi atanmalı. Şu anda gazete son derece kötü yönetiliyor. Gazeteyi felakete doğru götürenler bu yazarlar, bu değersiz paçavralar değil mi? Acınacak durumdaki bu yazarların sözde "özerkliğinden" kurtulun. Bu konuyu yeni bir grup oluşturarak halletmeniz gerekiyor. Böylece, siz ve biz buradakiler işleri kusursuz yürütebileceğiz."

Sverdlov işe koyulur. Müdahalesi meyvelerini verir. 21 Şubat'ta, Lenin Pravra Yazı Kuruluna şu notu gönderir: "Değerli arkadaşlar, son günlerde gazete yönetiminde fark edilen olağanüstü gelişme için sizleri tebrik ediyorum."

Lenin bunları yazdığı sırada Malinovski'nin ihbar ettiği Sverdlov'un yeniden tutuklandığından henüz haberdar değildi. On beş gün sonra, yurtdışından yeni gelen Stalin de tutuklanacaktı. Stalin gibi tecrübeli bir eylemcinin Pravda'ya yardım amacıyla Borsa salonunda düzenlenen bir törene gitme düşüncesizliği anlaşılır bir şey değildir. Bu kez her ikisi de (Sverdlov ve Stalin) 1917 devrimine kadar Sibirya'da gözetim altında kalacaktı.

Sverdlov'un tutuklanması gazetenin durumunu daha da kötüleştir-

mişti. İmparator II. Nlkola hanedanlığının üç yüzüncü yıldönümü nedeniyle bir af karamamesi yayımlar. Bu af, Lenin'in endişe verici soruna nihayet bir çözüm bulmasına olanak sağlayacaktı. "Kışkırtıcı yazıları" nedeniyle mahkûm olan yazarlar bu af kapsamına giriyordu. Kamanev'in durumu tam olarak buydu. Kamanev Rusya'ya geri dönerek yasal bir hayat sürdürebilirdi. Lenin Pravda'yı tasarladığı gibi Bolşevik bir gazete haline getirmesi için Kamanev'i Petersburg'a gönderir. Büyük bir düşünce ve davranış inceliği gösteren ve gereksiz gürültüden kaçınan Kamanev bu görevi başarır. Yaptığı işi altı ay boyunca dikkatle izleyen Lenin ona şöyle yazar: "Burada herkes gazete ve onun yazı işleri müdüründen çok memnun. Bu süre içerisinde, "hiç durmadan ve yorulmadan çalışıyor" dışında tek bir eleştirel söz duymadım. Herkes memnun, iyi bir kâhin olduğum için özellikle ben memnunum."*

Lenin'in Krakov'da kaldığı bu dönemdeki özel hayatıyla ilgili yazacak çok az şey var. Kendi halinde tekdüze bir yaşam sürdürdüğünü görüyoruz. 5 Mart'ta, Krupskaya Bayan Ulyanov'a yarım yamalak bir ruh hali içinde şunları yazacaktı: "Burada hayat iyi ayarlanmış bir mekanizme gibi geçiyor, gerçekten yazacak hiçbir şeyimiz yok. Şuşa'daki

(*) Zarfın üzerinde "Liutekof için" yazan mektup polisin eline geçmişti. Gizli çalışmalarda kimlik saptaması yapan polis görevlisi, söz konusu mektubun Pravda'nın yeni yazı işleri sekreteri Çernomazov'a yazıldığını düşünür. 1917'de, Çernomazov'un da bir polis ajanı olduğu ortaya çıkarılacaktı (Bkz. Kr. Let., 1924, no 1 sayfa 79). Polis kesinlikle yanılıyordu. Mektupta son derece samimi sözcükler kullanılmıştı. Lenin mektuplaştığı kişilere "değerli arkadaş" diye yazar, tanımadığı, sadece iş ilişkisi içinde olduğu kişilere ise asla bu şekilde hitap etmezdi. Ayrıca, mektupta çok özel bir bölüm de vardı: "Liutek (Kamanev'in Krakov'da annesinin yanında kalan küçük oğlunun adı) difteriye yakalandı. Fakat tamamen iyileşti. Yakında onu, ya da annesini göreceksiniz." Burada, Bayan Kamanev'in Petersburg'a kocasının yanına gitmesi konusunda bir ima olduğu kesin. Poronin'e hiç gitmemiş olan Çernomazov ile hiçbir ilişkisi olamayan bu kişisel ayrıntıların muhatabı Kamanev'dir. Kamanev'in bu yeni "Liutekov" takma adını oğlundan esinlenerek tercih etmiş olabileceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. (G. W.)

gibi mektup ve telgraf bekleyerek yaşıyoruz. Postacının birinci kez geldiği saat on bire kadar elimizden geldiğince vakit öldürüyoruz. Daha sonra, postacının ikinci kez geleceği saat altıya kadar beklemek kalıyor geriye. İç açıcı olmayan mektupların mizacımızı da etkilediğini düşünüyorum."

Krupskaya hastalandığını ve doktorların ona dağ havası önerdiğini söylemiyordu. Lenin yaz aylarını Avusturya'da çok ünlü Zakopan kaplıcasına yakın dağlık Tatra bölgesinde küçük bir köy olan Poronin'de geçirmeye karar verir. Bir köy evi kiralar. Köye gelişlerinden birkaç gün sonra kız kardeşi Maria'ya, "çok büyük bir ev, bizim için fazlasıyla büyük" diye yazar. Ülkeyi çok sever, içinde dağcılık isteğinin uyandığını hisseder, kendisini gölge gibi takip eden Zinovyev ile bir dizi dağ tırmanışı yapmayı tasarlar. Fakat taşınma endişesi, yolculuk (altı saat tren yolculuğu) ve hava değişikliği muhtemelen Krupskaya'nın sağlığını olumsuz etkileyecekti. Yerel doktorlara güvenmeyen Lenin eşiyle İsviçre'ye giderek eşinin hastalığı Basedov* konusunda uzman olan Profesör Kocher'e müracaat etmeye karar verir. Krupskaya'yı Bern'deki bir hastaneye yatırdıktan sonra uluslar sorunu üzerine konferanslar vermek amacıyla Zürih, Cenevre ve Lozan'a gider. Uluslar sorunu güncel bir konuydu, ayrıca Lenin bu konferanslar sayesinde belirli bir oranda yolculuk masraflarını da karşılayabilecekti.

Başarılı bir ameliyat geçiren Krupskaya, Kocher'in önerdiği on beş günlük istirahat süresini Bern çevresinde geçirmek istiyordu, fakat Zinovyev'den gelen bir telgraf Lenin'i acil olarak Pronin'e çağırır. Hemen Pronin'e geri dönerler. Telaşlanacak bir durum yoktu. Hükümet Pravda'yı yasaklamıştı. İsmi hemen kamufle edilerek, görünümümde hiçbir değişiklik yapılmadan gazete yeniden çıkarılır. Lenin'in İsviçre yolculuğu öncesi düşündüğü başka bir konu daha vardı. Duma'da Bolşevik ve Menşevik milletvekillerinin aralarındaki ilişki konusunu kalıcı bir çözüme kavuşturma zamanı gelmişti. Birlikte bir parlamento grubu oluşturuyorlardı. Bolşevikler yediye karşı altı oldukları için kararlarda

(*) Basedov: Tiroid bezinin aşırı çalışmasıyla ortaya çıkan bir hastalık. (Ç.N.)

kaçınılmaz olarak azınlıktaydılar ve Menşeviklerin önerilerini desteklemek ve birlikte oy kullanmak zorunda kalıyorlardı. Bu durum Lenin'e kabul edilemez görünüyordu. Buna mutlaka bir son verilmeliydi. Prag'da Bolşevik grubun sınırları çizilmişti, bundan böyle Bolşeviklerin kendi parlamento temsilciliği olmalıydı.

Bolşevik milletvekilleri ve Merkez Komitesi üyeleri dışında önemli yerel örgütlerin temsilcilerinin katıldığı bir konferans 23 Eylül'de Pronin'de toplanır. Konferansa birkaç Polonyalı Sosyal Demokrat da davet edilmişti.

Lenin milletvekilleriyle konferanstan önce özel bir görüşme yapar. Badaev Lenin'e şunları söyler: "Bakanlar veya Kara Yüzler kürsüye çıktığında elbette kendimizi gösteriyoruz. Fakat bu yeterli değil. İşçiler bize Duma'da ne yaptığımızı, kanun tasarılarımızın nerede olduğunu soruyor." Gülmeye başlayan Lenin'in cevabı şöyle olur: "Gerici Duma işçilerin konumunda iyileşme sağlayacak hiçbir yasayı onaylamaz. Bir işçi milletvekilinin görevi, her gün meclis kürsüsünden işçi sınıfının güçlü ve kudretli olduğunu, Kara Yüzleri, gericileri, onların bakanlarını ve hükümetini tek bir darbede ortadan kaldıracak devrimin yükselişe geçeceği günün uzak olmadığını hatırlatmaktır. Bu durum, elbette değişiklik önerileri ve hatta yasa tasarılarıyla müdahil olmaya engel değildir. Bütün bu müdahalelerin tek amacı, Çarlık rejimini mahkûm etmek, hükümetin iğrenç zorbalığının altını çizmek ve işçi sınıfı üzerindeki acımasız sömürüyü göstermek olmalıdır. İşçiler milletvekillerinden işte bunları beklemelidir."

Konferansta önce yerel örgüt temsilcilerinin raporları dinlenir. İşçi sınıfı içerisinde kıpırdanmaların arttığı, grevlerin yoğunlaştığı konusunda görüş birliği vardır. Merkez Komitesi adına söz alan Lenin, Bolşevik Merkez Komitesi tarafından yönetilen partinin yaptığı çalışmaların sonucu olan bu gelişmelerin Prag'da alınan kararları haklı çıkardığını beyan eder. Konuşmasını şu sözlerle bitirir: "Belirlenen görevleri tamamıyla gerçekleştirdiğimizi iç rahatlığıyla söyleyebiliriz." Şimdi sırada bağımsız Bolşevik parlamento grubunu kurmak vardı. "Beklenmedik biçimde bir oy farkıyla çoğunluğa sahip Menşevik mil-

letvekillerinin Rus işçilerinin ezici çoğunluğunu* temsil eden diğer altı milletvekilinin en temel haklarını ihmal eden" tavrının Sosyal Demokrat Parlamento Grubunun birliğini tehdit ettiği saptamasını yapan konferans, iki fraksiyonun "eşit haklar temelinde" bir birliktelik oluşturmasını teklif eder.

Ardından, konferans kararlarını onaylayacak ve bu sayede birleşik, homojen partinin yeni örgütlenme yapısını güçlendirecek, nihayet partiyi zararlı ve bölücü unsurlardan kurtaracak bir kongrenin toplanması kararlaştırılır. Lenin bu konuda şunları söyler: "Bugüne kadar Sosyal Demokrat Partisi, kongrelerinde neredeyse sadece aydınlar tarafından temsil edildi. Bundan böyle, kongre delegelerinin gerçek işçilerden oluşması için her şey seferber edilmelidir. Her sendikanın, her kooperatifin, her işçi okulu veya derneğin, her yasal örgütün kendi delegelerini göndermesi sağlanmalıdır." Ve her milletvekili elbette kongreye katılmalıydı. "Çünkü bu milletvekilleri her şeyden önce işçi ve de Rus işçi sınıfının gerçek temsilcileridir."

Konferans 1 Eylül'de tamamlanır. Bolşevik milletvekilleri ilk fırsatta Menşevik milletvekillerine sunacakları, Lenin'in kaleme aldığı açıklama metniyle Petersburg'a dönerler.

Toplantı sırasında İnes Armand'ın görünmesi sürpriz olur. Cezaevinden ilerlemiş verem teşhisiyle çıkmış olmasına rağmen tüm canlılığını, tüm yaşama ve çalışma sevincini muhafaza ediyor, sigara kutusunu her zamanki aynı hızla boşaltıyordu. İnes sıkı bir sigara içicisiydi ve hep öyle kalacaktı.

İnes Lenin'i izler, Pronin'den Krakov'a gider. Kamanev'in karısı ve küçük oğlunun kaldığı Polonyalı ailenin yanında bir oda kiralar. Günlerini Lenin'in kaldığı evde geçirmeye başlar. Lenin'in çalıştığı zamanlarda kendisinden on yaş büyük, ona büyük bir sevgi besleyen Krupskaya ile kalıyor, ölçüsüz sigara tutkusuna tanıklık eden Krupskaya'nın yaşlı annesiyle sohbete dalıyordu. Son hastalığından beri zama-

(*) Duma seçimlerinde Menşevikler 250 binden daha az, Bolşevikler bir milyondan daha çok oy almıştı. (Ç.N.)

nının çoğunu evde oturarak geçiren Krupskaya yürüyüşe çıkmak yerine sinemaya veya her zamanki gibi Zinovyevlere gitmeyi tercih ediyor, fakat sonunda onu azınlıkta bırakan "yürüyüşçüler partisi" diye adlandırılan İnes ve Lenin tarafından yürüyüşü götürülmeye razı oluyordu.

Kış aylarında, bazı akşamlar iki ev halkının İnes'in kaldığı odada bir araya geldikleri oluyordu. İnes'in odasında bir piyano vardı, iyi piyano çalıyordu. Bir defasında dostlarına Appassionata* dinletir. Müzik zevki pek gelişkin olmayan Lenin tam anlamıyla şaşkına döner. Bethoven'in çok hareketli ezgisi ve sonatı onu allak bullak etmişti. O günden sonra Lenin İnes'ten birçok kez bu parçayı çalmasını ister. İnes, Bethoven parçaları çalan bir müzik grubunun Krakov'a geleceğini bildirdiğinde, Lenin grubun tüm konserlerine bilet almak için aralarında para toplamalarını önerir. Ancak bu kez Lenin hayal kırıklığına uğrar. Hiç bir şey anlamaz ve daha ilk bölümde can sıkıntısından patlar. Karısı da aynı durumdadır. Sadece İnes hoşnut ve kendinden geçmiş görünüyordu.

Bu küçük taşra kentinde sakin ve yarı uyku halindeki yaşam İnes'e ağır geliyordu. Uzun süre dayanamaz. Bir gün Lenin'e Bolşevik gruplar bulunan önemli Avrupa şehirlerinde bir seri konferanslar verdikten sonra, Paris'e yerleşme kararını bildirir. Paris'te Bolşevik Merkez Bürosu yönetimini üstlenecekti. Bu görevde sunacağı değerli hizmetleri önceden hesaplayan Lenin İnes Armand'ın gitmesine müdahale etmez.

Yaz tatili sonrası, 15 Ekim'de Duma açılır. Bir sonraki gün yapılan Sosyal Demokrat Parlamento Grubu toplantısında gündem maddelerinin belirlenmesinden önce, Bolşevik milletvekilleri kararlarda eşit hak talebinde bulunur. Badaev anılarında, "talebimiz bir uyarı biçimindeydi. Hemen bir cevap istiyorduk. Talebimizin kabul edilmemesi durumunda altı milletvekili gruptan ayrılacaktık" diye yazar. Yedi Menşevik milletvekili zaman kazanmaya çalışır. Arkadaşlarının hazırlayacağı cevap o hafta içerisinde verilecekti. Bu süreye kadar birlikte çalışmanın önünde bir engel yoktu.

(*) Bethoven'in en çok bilinen ve çalınan eserlerinden biri. (Ç.N.)

Altı Bolşevik milletvekiline bir açıklama metni veren Lenin, muhtemel gelişmeleri önceden tahmin etmiş görünüyordu. Ertesi gün Menşevik milletvekillerine okunan metinde şunlar yazıyordu: "Duma'da birlikte çalıştığımız bir yıllık süre içerisinde aramızda birçok kez sürtüşme ve anlaşmazlık çıkmıştır... Tamamen ve sadece tutarlı bir biçimde Marksist düşünceye göre hareket ettiğimizi ve ideolojik olarak Marksist yönergeleri izlediğimizi biliyorsunuz. Faaliyetlerimiz Rusya'daki bilinçli Marksist işçilerin ezici çoğunluğunun düşünce ve iradesiyle tam bir uyum içindedir. Bu söylediklerimizin abartılı olmadığını, yaşanan olayların bunu kanıtladığını çok iyi biliyorsunuz... Size gelince, bu iradeye karşı tam bir aldırmazlık içindesiniz, hatta bu iradeye karşı hareket ediyorsunuz. Utanmazlıkla, bilinçli Rus işçilerinin çoğunluğuna ters düşen kararlar alıyorsunuz...

"Bu şartlar altında, herhangi bir ülkenin herhangi bir sosyalisti, herhangi bir bilinçli işçi bir oy fazlasıyla sahip olduğunuz çoğunluk sayesinde bizi susturmak için var gücünüzle çabalamanızı, Duma veya diğer parlamento komisyonlarında, her iki alandan birinden bizi mahrum bırakmanızı, konuşmacılar listesinden bizi çıkarmanızı, vb., ve de bizleri ileri Rus işçileri tarafından mahkûm edilen bir politikaya ve bir yönteme bağlamanızı kuşkusuz olağanüstü çirkin bulacaktır.

"Aramızdaki anlaşmazlıkların mutlak olduğunu, bu anlaşmazlıkların sadece parlamento alanında olmadığını kabul ediyoruz. Bizi susturma çabalarınızı birlikte çalışmayı olanaksız kılan ayrılma eylemleri olarak görüyoruz. Mademki işçiler Sosyal Demokrat Grubun birliğinin muhafaza edilmesini çok arzuluyor, o halde, sadece görünüşte, sadece Duma'da olsa bile, milletvekillerinin ortak iradesi sayesinde bu birliğin olanaklı olduğunu gösteren bir yıllık tecrübeyi göz önüne alarak, size ilk ve son kez işçilerin seçtiği altı milletvekilini yedi oyla ezmenin onaylanamaz olduğunu kabullenmenizi öneriyoruz. Dördüncü Duma'da Sosyal Demokrat Grubun birliği, sadece "yedi" ve "altı" eşit haklara sahip olduğunda ve parlamento çalışmaları sorunu ortak bir anlayışla çözülmelidir ilkesinin kabulüyle mümkündür."

25 Ekim'de Menşeviklerden olumsuz cevap gelir. Böylece, bir ol-

dubittiyle bölünme gerçekleşir. Bolşevik parlamento grubu başkanlığına Malinovski getirilir.

"Rus Bebel*" (Malinovski) önemli bir konuma getirilmesine rağmen mutlu görünmüyordu. Bir süredir içini kemiren bir önsezi onu huzursuz ediyordu. Poronin'deyken, daha o zaman yoldaşları onda gözlemledikleri değişikliğe şaşırmıştı. Öfkeli olduğu, eleştirilere hiç tahammül edemediği, işler istediği gibi gitmeyince sinir krizleri geçirdiği kuşkusuz biliniyordu. Fakat bu kez alışılmış sınırı fazlasıyla geçmişti. Krupskaya'nın anılarında şunları okuyoruz: "Geceleri sarhoş olana kadar içip duruyor, hıçkırarak ağlıyor, yoldaşlarının ona güvenmediğinden yakınıyordu."

Malinovski ince oyunu ortaya çıkarılacak endişeli bekleyişi içinde gittikçe daha fazla korkuyordu. Öte yandan, polis teşkilatında yeni bir yapılanmaya gidileceği söylentisi dolanıyordu. Göründüğü kadarıyla sorumlusu Bieletski'nin saygınlığı da düşmüştü. Malinovski özellikle Burtzev'den korkuyordu. Burtzev, Sosyalist Devrimci Mücadele örgütündeki ajan–provokatör Azev'i ortaya çıkararak dünya çapında bir ün kazanmış, Rus devrimci çevrelerinde hızla çoğalan ajan-provokatörlerin büyük korku duyduğu bir kişi olmuştu. Her zaman güvenilir kaynaklardan gelen bilgilerin doğruluğu tartışılmazdı (en gizli çalışan polis teşkilatında bile sadık habercileri vardı). Burtzev'in ajan dediği bir kişinin işi bitikti. 1911 yılı sonuna doğru, Lenin halâ Paris'teyken, Burtzev Paris Bolşevik teşkilatında etkin bir rol üstlenen Doktor Jitomirski'nin polis hesabına çalışan bir ajan olduğunu Lenin'e bildirmişti. Tasfiyecilere karşı savaş halindeki Lenin bu olaya çok dikkat etmemiş, Jitomirski de tüymüştü. Fakat Burtzev avının peşini bırakmayacak, bu ajanı Bolşevik Başkanlık Kuruluna bildirecekti. Başkanlık Kurulu Lenin'e talimatlarını soran bir telgraf gönderir. Lenin ihtiyatlı davranır, "kesin kanıtlar bekleyin ve dikkatli olun" cevabını yazar. İddiası güvenilir bilgi kaynakları tarafından doğrulanan Burtzev,

(*) Alman Sosyal Demokrat liderlerinden August Bebel (1840 - 1913) kastediliyor. (Ç.N.)

"eğer bu olayın peşinden gidilmezse kamuoyunda bir rezalet çıkaracağını" bildirir. Pronin konferansından hemen sonraydı. Ocak 1914 başlarında Brüksel'de yapılacak Letonya Sosyal Demokrat Partisi kongresine katılmayı düşünen Lenin (söz konusu olan, Ağustos 1912'de Troçki'nin kurduğu Bolşevik karşıtı koalisyondan Letonyalıları koparmaktı) yolu üzerindeki Paris'te duracağını ve bu konuyu konuşacaklarını Burtzev'e bildirir.

Lenin'in Burtzev'le buluşmasından haklı olarak korkan Malinovski bu yolculuğa katılmak ister ister. Lenin'e Letonyalıların kongresine kendisinin de katılmasının son derece yararlı olacağını söyler. Malinovski'nin kendisine eşlik etmesinde kötü bir niyet görmeyen Lenin öneriyi kabul eder.

Malinovski bu arada Lenin'e projesinden bahseder: Provokasyon sosyal demokrat çevrelerde tahribata devam ediyordu. Polis işbirlikçileri her tarafa ustaca sızmıştı. Bu ajanlara karşı acımasızca ve her zamankinden çok daha etkili bir mücadele yürütülmeliydi. Burtzev Paris'te tek başına, Rusya'dan kopuk, kendisine ulaşan tek tük bilgilerle bu iş için yeterli değildi. Burtzev'e yardım etmek gerekiyordu. Burtzev ile çalışmaya hazırdı, elbette Lenin'in yönetimi altında. Lenin, Burtzev ve kendisinden oluşan, Rusya ve yurtdışında eş zamanlı hareket eden bir tür üçlü karşı casusluk merkezi kurulmalıydı. Malinovski'nin bu söyledikleri Lenin'in hoşuna gider, Paris'e gittiğinde Malinovski'yi Burtsev ile temasa geçirmeye karar verir. Lenin Burtsev'den hoşlanmıyordu (Burtsev Çarlıkla mücadele eden tüm partilerle eşit mesafede olduğunu söylemekle birlikte, Sosyalist Devrimcilere eğilim gösteriyordu.), fakat provokasyona karşı mücadele konusunda uzmanlığını ve derin bilgisini takdir ediyordu.

Malinovski başlangıç olarak Paris'teki Bolşevik grubun iyi niyetini kazanmaya çalışır. Duma açıldığından beri parlamento grubunun faaliyetlerini anlatan bir konuşma yapar. Sosyal Demokrat bir göçmen Malinovski'nin yarattığı etkiyi şöyle anlatır: "Adeta bir kartal gibi üzerimize çullandı. Akıllı, gözü açık, başlangıçta büyük bir sempati kazandı. Malinovski'nin konuşması grubumuz üyeleri üzerinde büyük bir

ilgi uyandırmıştı. Böylesini nadiren görmüştük." Lenin'in bu durumdan hoşnut olduğu görünüyordu. Dinleyicilerden biri, Lenin'e Malinovski'nin politik esneklikten yoksun olduğunu söyler. Lenin şu cevabı verir: "Önemli değil. Yol yordam öğrenecek. Ondan nasıl büyük bir adam çıkacağını göreceğiz." Lenin Burtzev'den içerisinde "aranızda bir ajan–provokatör var" yazan ve kendisini bu konuda görüşmeye çağıran bir not alır. Lenin Malinovski'yi gönderir. Malinovski'nin polis işbirlikçisi olduğunu bilmeyen Burtzev, Lenin'in gönderdiği bu kişiye güvenir ve durumu anlatır. Burtzev, Moskova Emniyet Genel Müdürlüğündeki bir memurdan aldığı bir mektup üzerine Lenin'e yazmıştı. Mektubunda isimler ve ayrıntılar vermeyen memur, Burtzev'in görevlendireceği güvenilir bir kişiye bu ajan–provokatörün kimliğini açıklamaya hazırdı. O halde, Malinovski bu memuru görmeli, kimden bahsettiğini öğrenmeliydi. Malinovski bu görevi yerine getirmeye hazır olduğunu bildirir, karşı casusluk mücadele planının genel hatlarını Burtsev'e açıklar ve yanından ayrılır. Rusya'ya dönen Malinovski Burtsev'e yazan ve kendisinin de çok yakından tanıdığı bu polis memurundan kendini sakınır, yanına gitmez. Bieletski'ye başvurur. Bietetski Burtsev'in habercisi polis memurunu hemen görevinden alır, Sibirya'nın unutulmuş ücra bir yerine sürgüne gönderir. Malinovski kurtulmuştu. Fakat kaderin ona tanıdığı bu soluklanma aralığı kısa süreli olacaktı.

Kısa bir süre sonra yeni İçişleri Bakan Yardımcısı polis ve jandarmayı doğrudan kendisine bağlı bir merkezde toplar. Bieletski emekliye ayrılmak zorunda kalır. Malinovski'nin durumu iyice tehlikeye girer. Yeni İçişleri Bakan Yardımcısı General Djunkovski daha önce Moskova valisiydi ve Malinovski'nin oynadığı ikili rolden tamamen haberdardı. Bu yöntemden pek hoşlanmıyordu. Djunkovski bir "kazançlar ve kayıplar" bilançosu yapar. Malinovski'nin faaliyetleri sayesinde bazı önemli militanlar tutuklanmış, birçok Sosyal Demokrat örgüt çökertilmişti. Diğer taraftan, Malinovski devrimcilerin propagandasını önemli ölçüde kolaylaştırıyor, yoldaşlarının güvenini kazanmak için Duma'da monarşiye ciddi zararlar veren, kitlelerde devrimci düşüncelerin oluşmasına katkı sağlayan konuşmalar yapmak

zorunda kalıyordu. Sonuç olarak Malinovski'nin hizmetlerinden vazgeçmeyi tercih eder. Malinovski aldığı emir gereği milletvekilliğinden istifasını Duma başkanına sunacak ve ortadan kaybolacaktı. Yurtdışı için pasaportunu aldığında kendisine altı bin ruble tazminat ödenecekti. Malinovski verilen emre uyar.

Malinovski'nin milletvekilliğinden istifa ettiği bilgisi parlamento koridorlarında hızla yayılır. Ne olduğunu hiç kimse bilmiyordu. Diğerlerinden daha fazla bilgiye sahip olmayan Bolşevik milletvekilleri içlerinden birini derhal gelmesini emreden yazılı bir notla Malinovski'nin evine gönderirler. "Açıklama yapmak için çok heyecanlı" olduğunu bahane ederek gelmez, heyecanı yatıştığında her şeyi açıklayacağı bir mektup göndereceğine söz verir. Bolşevik grup Kamanev'i ve tüm Pravda yazı kurulunu durumdan haberdar eder. Gönderilen yeni bir çağrı emri Malinovski'ye tren istasyonunda, Avusturya'ya giden trene binerken ulaşır.

Malinovski Lenin'in yanına gelir, sapıtmış bir haldeydi, gözleri endişeliydi, ayakta zor duruyordu. Lenin onu içinde büyük bir acı duyarak dinler. İpe sapa gelmez sözlerinden neyin söz konusu olduğunu anlamıştı. Kesin olan bir şey vardı: Milletvekilliği görevini bırakmıştı. Neden? Söylediklerine bakılırsa, aşırı gerici Duma'da yer almaya devam etmek işçi sınıfına tam bir ihanetti. Gerçek bir Bolşevik, Karaların* bu ininde yer almamalıydı. Şimdi boş konuşma zamanı değil, eylem zamanıydı, vb. Lenin konuşmasına müdahale etmez. Bu zavallı adamın tamamen saçmaladığını görmüştü. Malinovski kurnazca numara mı yapıyordu? Gerçekten düşüncelerini allak bullak eden bir sinir krizi mi geçiriyordu? Bilinemezdi. Lenin şimdilik onu yatağa göndermekle yetinir. Ertesi gün son derece şaşırtıcı bilgiler gelmeye başlar. Malinovski'nin polisle ilişkisi olduğuna dair izler bulunmuştu. Olağandışı ve endişe verici rastlantılar akıllara gelir. Yeni şüpheler doğuran mektuplar peşi sıra geliyordu. Burjuva basını çok sevinçliydi. Menşevikler, işte, diğerlerine ders vermek, partiyi istikrara kavuşturmak ve arındırmak iddiasındaki

(*) Karalar: Muhtemelen "Kara Yüzler" adlı faşist örgüt kastediliyor. (Ç.N.)

doğruluktan ayrılmaz, mükemmel bağnazlar kendi çevrelerindeki yalan ve ihaneti bile ayırt etmeye muktedir değiller, diye koro halinde bağırmaya başlar. Lenin bu işi Menşeviklerin tezgâhladığını düşünmeye başlar. Olay öylesine büyük bir yankı uyandırmıştı ki, artık örtbas etmek olanaksızdı. Polonyalı "bağımsız" sosyal demokrat Ganetzki'nin başkanlığında, Lenin ve Zinovyev'in de yer aldığı üç kişilik bir soruşturma komisyonu kurulur. Burtzev'e bir telgraf gönderilir: "Can sıkıcı bir söylenti, korkunç bir suçlama. Durumu aydınlatmak için her şeyi yapın." Böyle bir şeyi hiç beklemeyen Burtsev şaşkınlıktan dona kalır. Burtsev durumu tetkik için hemen harekete geçer. Fakat bir türlü ayrıntılı bilgi edinemez. Burtsev'in cevabı gecikince ona ikinci bir telgraf gönderilir: "Durumu aydınlatmak için acele edin." Malinovski konusunda Lenin'i ilk kez uyaran Buharin'e hemen haber verilir. Her şeyi bir yana bırakarak soruşturma komisyonu önünde tanıklık yapmak için gelmesi gerekiyordu. Kendini tamamen bu olaya veren Lenin'e göre, Malinovski firar ederek en büyük cezayı hak eden bir eylem gerçekleştirmiş olmakla birlikte hain değildi. Krupskaya daha sonra anılarında şunları yazacaktı: "Vladimir İlyiç sadece bir kez kuşkuya düşmüştü. Bir gün, Zinovyevlerin evinden dönerken yolda Malinovski ile ilgili konuşuyorduk, aniden yaya köprüsünün ortasında durdu ve bana şöyle dedi: "Ya gerçekse?" Yüz ifadesi tedirginliğini açığa vuruyordu. "Olacak iş mi!" diye cevap verdim. Sakinleşen Vladimir İlyiç Bolşeviklere karşı mücadelede her türlü yöntemi mubah gören Menşeviklere verip veriştirmeye başladı. O günden sonra Malinovski ile ilgili söylentilere artık inanmak istemedi."

Tam bu sırada, Burtsev'den Malinovski'yi ahlaksız bir kişi olarak gören, fakat ajan–provokatör olduğuna dair kesin verilere sahip olmayan bir cevap gelir. Buharin soruşturma komisyonu önünde iddialarını tekrarlar. Karar ertesi gün verilecektir. Lenin geceyi uykusuz geçirir. Lenin'in konuğu olan Buharin daha sonra şunları yazacaktı: "Merdivenlerden indiğini duydum. Taraçaya çıktı, çay hazırladı, bir uçtan diğer uca yürümeye başladı. Yürüyor, duruyor, yeniden yürüyor, yeniden duruyordu. Geceyi böyle geçirdi... Sabahleyin aşağı indim. Lenin özenle giyinmişti. Gözlerinin altında mor halkalar olan hasta bir adamın yü-

züne sahipti. Canlılıkla gülüyor, her zamanki kendine güvenen havasını muhafaza ediyordu. "Günaydın! Nasılsınız! İyi uyudunuz mu? Çok iyi. Çay içmek, bir şeyler yemek ister misiniz? Küçük bir gezinti yapalım mı?" Sanki hiçbir şey olmamıştı, sanki bütün gece işkence çekmemiş, yürek darlığı ve kararsızlık yaşamamış gibiydi."

Soruşturma komisyonu Burtsev'in kaçamak cevabını göz önüne alarak, Malinovski'nin ihanetinin kanıtlanmasının olanaksız olduğu sonucuna varır. Lenin Malinovaski'ye bir yerlere gidip kendini unutturmasını önerir. Tarih 14 Haziran'dı.

III
HALKLAR BİRBİRİNİ ÖLDÜRÜYOR...

Lenin 1914 Ağustos ayında Viyana'da toplanması öngörülen II. Enternasyonal kongresine katılmayı düşünmüyordu. 1912'de, Basel'de yapılan bir önceki kongreye de katılmamıştı. Enternasyonal'in, kurucuları tarafından belirlenmiş devrimci proletaryanın yolundan gittikçe uzaklaştığını ve şu anki liderlerinin burjuva partileriyle anlaşma eğilimi gösterdiklerini düşünüyordu. Bir önceki yaz yapılan Pronin konferansında prensip olarak kabul edildiği gibi, Rus Sosyal Demokrat Partisi (Bolşevik) kongresinin de aynı şehirde, aynı tarihte yapılmasını istiyordu. Ne biri, ne de öteki gerçekleştirilemeyecekti.

Lenin uzun bir süre savaş çıkma ihtimaline inanmamıştı. Savaşın eli kulağında söylentilerinin Avrupa'da yayıldığı 1911 – 1913 yılları boyunca yazdığı mektuplarda savaş çıkacağına, bunu çok istemekle birlikte, inanmadığını tekrarlayacaktı: "Ne yazık ki, bizim küçük Nikolas ve yaşlı François-Joseph bize bu zevki tattırmayacak." Niçin savaş çıkmasını istiyordu? Çünkü tutarlı bir Marksist ve tutarlı bir devrimci olarak muhakeme yürütüyordu. Savaştan devrim doğuyordu. Fransa'da Komün örneğinde olduğu gibi, iç savaş yenilgiyle biten bir savaşın ürünüydü. Rusya'nın Mançurya'daki askeri yenilgisi 1905 devriminin patlamasına katkıda bulunmuştu. Şüphesiz, sonuçta Çarlık kendini toparlamıştı. O halde, gelecek devrimin ihtiyacı olan araç gereçleri mümkün olan en kısa sürede hazırlamak için durup dinlenmeden çalışma gerekiyordu.

Saraybosna suikastı ve Avusturya'nın Sırbistan'a verdiği Ültimatomdan sonra, Lenin savaşın artık yakında ve kaçınılmaz olduğunu anlamıştı. 1 Ağustos'ta Almanya Rusya'ya savaş ilan eder. Müttefiki Avusturya'nın da bu gün yarın aynı davranışı göstermesini beklemek gerekiyordu. Avusturya'daki Ruslar hiç vakit kaybetmeden bu ülkeyi terk etmeye başlamıştı. Savaş çıktığı anda hepsinin toplama kamplarına gönderileceği söylentisi dolaşıyordu. Lenin Pronin'den hemen ayrılmalıydı. "Nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Ayrıca, o sırada Zinovyev'in karısı çok hastaydı" diye yazacaktı Krupskaya daha sonra. Sadık yoldaşını terk etmek istemeyen Lenin Pronin'de kalır.

4 Ağustos'ta, Alman parlamentosunun tarihe geçen ünlü oturumunda sosyal demokrat milletvekilleri savaş kredileri lehinde oy kullanır. Lenin haberi öğrendiği sırada yanında bulunan Bagotzki, o anı şöyle anlatır: "Kaldığım yer tren istasyonuna yakın olduğu için gazeteler bana diğerlerinden önce ulaşıyordu. Alman sosyal demokratlarının savaş kredileri lehine oy kullandığını okuduğumda hemen Lenin'in yanına koştum. Polonya gazetesindeki yazıyı yanlış anladığımı ileri sürerek habere inanmadı. Lehçe okuyan Nadejda Konstantinovna'yı çağırdık. Hiç kuşku yoktu, haber doğruydu. Lenin'i tasvir edilmesi zor bir kızgınlık sarmıştı. Alman sosyal demokrat liderlerine öfkesini gösterecek uygun kelime bulamıyordu. Kızgınlıktan gözü dönmüş bir halde, "bu günden itibaren artık sosyal demokrat değilim, komünistim diye haykırdı."

Kızgınlığı hiçbir şekilde yapmacık değildi. Bu "oportünistlerden" ve onların gizli işbirlikçileri "merkezcilerden" başka bir şey beklenmezdi. En azından sol ve aşırı sol Alman parlamento grubu, Duma'da çok küçük bir azınlık olan Bolşeviklerin yaptığı gibi, karşı oy kullanarak itiraz edebilirlerdi. İş bu kadarla da kalmamıştı. Lenin'in öfkesini artıran haberler peşi sıra gelmeye devam ediyordu. Gusde ve Sembad Fransa'da Kutsal İttifak* hükümetinde görev almıştı. Vanderveld Belçi-

(*) Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde Fransa'daki politik veya dini tüm eğilimleri birleştiren hareket. (Ç.N.)

ka'da aynısını yapmıştı. Plehanov Fransa'dan yana tavır alır, Alman barbarlığını eleştirir. Demek oluyordu ki, II. Enternasyonal liderleri birbiri ardına proletarya dayanışmasına ihanet ediyordu. Dünya proletaryasına bu ihaneti ifşa etmek ve bu dönekleri susturmak onun göreviydi. Fakat kılıcını çekmeye fırsat vermeyeceklerdi. 7 Ağustos'ta (Avusturya Rusya'ya bir gün önce savaş ilan etmişti), bir jandarma gelir ve evde arama yapar. Bu jandarma Pronin'de oturanların ihbar ettiği Lenin'i tutuklayarak ilçe merkezi Neumarkt'a götürmek ve orada yetkililere teslim etmek için emir aldığını bildirir. Bazı el yazmaları ve istatistik çizelgelere el koyan jandarma ertesi sabah Neumarkt'a gitmek için tren istasyonuna geleceğine dair söz aldığı Lenin'i serbest bırakır.

Jandarmanın evden ayrılmasından hemen sonra Lenin Polonyalı Ganetzki'nin yanına gider, durumu anlatır. Sorunu çözmek için Neumarkt'a giden Ganetzki sorgu hâkimi tarafından ifadesi alınan Lenin'in casusluk suçlamasıyla tutuklanarak cezaevine konulmasına engel olamaz. Suçlama gülünçtü. Öyle bir dönemde yaşanıyordu ki, savaşa giren tüm ülkelerde "her tarafta casus var fobisi" salgın haline gelmişti ve ortalığı kasıp kavuran bir öfke vardı. Lenin aldığı notlar ve istatistik bilgiler üzerine çalışmak için sakin yerleri seçmeyi alışkanlık haline getirmişti. Rusya'dan alışılmamış miktarda mektup alması ve çok sayıda güven uyandırmayan ziyaretçisinin gelmesi onu tanıyan köylülerde kuşku uyandırmıştı. Bu köylüler Lenin'in özel işaretler kullanarak ülkesindeki yetkililerle haberleşmek için Rus sınırına açılan dağlara çekilmiş olduğunu düşünüyordu. İfadesini alan hâkime politik göçmen olduğunu, Rus hükümeti tarafından sürgüne gönderildiğini, tüm faaliyetlerinin Rus hükümetini hedef aldığını söylemesi boşunaydı. Yurtseverlik görevini yerine getirdiğini düşünen yargıç hiçbir şekilde yumuşamayacak, Lenin'i cezaevine gönderecekti. Pronin'e yalnız dönen Ganetzki Lenin'i bu güç durumdan çıkarmak için her şeyi seferber eder. Avusturya Sosyal Demokrat Partisi lideri ve aynı zamanda Enternasyonal Yürütme Kurulu üyesi Friedrich Adler'e bir mektup yazar, milletvekili Marek'i bilgilendirir. Marek Savcılığa Uyanov'a yöneltilen suçlamanın tamamen asılsız olduğunu bildiren bir telgraf gön-

derir. Zinovyev Zakopan bölgesinin en büyük verem hastanesi yöneticisi, eski devrimci militan, Avusturya kamu hizmetlerinde çok saygıdeğer biri olan Doktor Dluski'yi durumdan haberdar eder. Doktor Dluski Lenin'in suçsuzluğuna dair kefil olur.

Tüm bu girişimlere rağmen, Lenin on iki gün cezaevinde kalır. Bu süre içerisinde ona iyi davranılır. Cezaevinden bırakıldıktan sonra Avusturya dışına çıkmasına izin verilir. Avusturya polisi Lenin'i tutuklayarak aslında ona iyilik yapmıştı. Pronin'deki köylüler, özellikle kadınlar ona karşı çok tehditkârdılar. Serbest kaldığında kolaylıkla kısa ve çok hızlı bir adaletin kurbanı olabilirdi. Krupskaya'nın anlattıklarından halkta ne denli aşırı bir öfke olduğu anlaşılıyor. Bir gün yolda karşılaştığı köylü kadınlar Krupskaya'ya duyurmak için yüksek bir sesle söylediklerine göre, yetkililer tarafından serbest bırakılsa bile bir casusun işini kısa yoldan kendileri bitirecekti, bu casusun dilini kesecek, gözlerini oyacaklardı.

Özgür kalan Lenin işlerini yoluna koymak ve yolculuk hazırlığı için Pronin'den Krakov'a geçer. İsviçre'ye gitmeye karar vermişlerdi. Para sorunları yoktu. Krupskaya'nın annesine kısa bir süre önce Rusya'da ölen öğretmen ablasından dört bin rublc miras kalmıştı. Lenin bankaya yatırılan bu paranın yarısını alabilmiş, diğer yarısını komisyoncu komisyon ücreti karşılığı olarak almıştı.

Savaş halindeki bir ülkede yapılan bir haftalık yorucu bir yolculuktan sonra, Lenin, karısı ve kayınvalidesi 5 Eylül'de Bern'e varır. Bir arkadaşları onları tren istasyonunda bekliyordu. Lenin bu kişiye yerel Bolşevik gruptaki anlayış üzerine sorular sorar ve bu kişiden ertesi gün genel bir toplantı düzenlemesini ister.

Son bir ay içerisinde yaşadıkları Lenin üzerinde yıllarca silinmeyecek izler bırakacaktı. 1914 Ağustos ayında, üzerine düşen tarihsel görevin tam olarak bilincindeydi ve bu görevi kapsamlı olarak ölçüp biçmişti. Gözlerinin önünde bir dünya yıkılmıştı. Baktığı her yerde sadece çok uzaklarda kamış görünen yakın geçmişin harabelerini ve içler acısı döküntülerini görüyordu. Şaşkınlıktan ne yapacağını bilemeyen, yeni bir dil konuşan bu alt üst olmuş insanlığın ortasında tek başınaydı.

Şimdiye kadar her şey öylesine açık, öylesine belirgindi ki; bir tarafta kendisi ve şimdilik sayıları az fakat çok sağlam ve de devrimci Marksist inançlarından çok emin partizanları, diğer tarafta, tüm oportünistler, merkezciler, tasfiyeciler, Troçkistler vardı. Mücadele etmek kolaydı, gazete makaleleri ve konferans kararları yeterliydi. Şu anda değişen sadece mücadelenin şekli değildi, düşmana karşı hangi araçların kullanılacağı da bilinmiyordu. Daha dün kutsal olan, bütün ülkelerin işçilerinin birliği ve kardeşliği sözlerinin geçerliliği kalmadığı aleni olarak ilan edilmiş, bu sözlerin yerini mutlak ve zorlayıcı, tehlikedeki vatanın savunulması parolası almıştı. Vatan? Hangi vatan? Kapitalistlerin, işçi sınıfını ezenlerin vatanı mı? Lenin vatan savunması sözlerini suç ve sağduyudan uzak tam bir saçmalık olarak görüyordu. Fakat kendi birliklerinin saflarında bile akıntıyı izleme eğilimi vardı. Aslında bu akıntı hayatının tüm eserini sulara gömüp yok edecek, dalga dalga yayılarak üzerine gelen büyük bir seldi. Kendinden geçmiş bu çılgın halkın arasında, gittikçe yükselen dalgaların içinde sosyal devrimin bayrağını büyük bir çabayla, yorulmadan sallayarak zincirlerinden boşanan şovenizme karşı mücadele etmek ve bulunduğu konumu kararlı bir şekilde muhafaza etmek istiyordu. Daha de ötesi, hepsine karşı mücadele edecekti. Nefret ve hırstan kör olmuş bir dünyada proletaryayı mutlak zafere götürecek yolu net olarak gördüğüne ve tanıdığına kesinlikle emindi.

6 Eylül'de, Lenin Krupskaya ve İsviçre'ye birlikte geldikleri Zinovyevler'le Bern'deki Bolşeviklerin genel toplantısına katılır. Şklovski (onları tren istasyonunda karşılayan arkadaşları), kısa süre önce Fransa'dan gelen Paris'teki Yürütme Kurulu'nun bir üyesi, İsviçre'ye tedavi amaçlı gelen ve şimdilerde ülkeye dolambaçlı yollarla dönmeye çalışan Bolşevik milletvekili Samoilov ve isimleri günümüze dek muhafaza edilmemiş diğer Bolşeviklerle toplam on iki kişiydiler. Güvenlik gerekçesiyle Bern yakınlarındaki ormanda toplanırlar. Tek gündem maddeleri vardı: Savaş karşısında alınacak tavır.

Lenin konuşmasında bu savaşın özü itibarıyla kesinlikle emperyalist, burjuva, yağmacı bir savaş olduğunu ifade eder. Bu savaşın amacı, yeni dış pazarlar kazanmak, rekabet eden devletin sömürgelerine el koymak, bir ülkedeki ücretli köleleri diğer ülkedeki ücretli kölelere

karşı kışkırtarak işçileri bölmek, kapitalist çıkarlar için farklı ülkelerdeki işçileri karşılıklı birbirlerine öldürtmekti.

Alman sosyal demokratlar savaş kredilerine evet oyu kullanarak sosyalizme ihanet etmişlerdi. Bu davranışları hiçbir şekilde haklı gösterilemezdi. Fransa ve Belçika'da proletaryanın liderlerinin burjuva hükümetlerinde görev alması da aynı şekilde sosyalizme ihanetti. İkinci Enternasyonal yöneticilerinin çoğunluğu bu ihanetin içinde yer almıştı. Bu, bağrındaki küçük burjuva oportünizminin hâkimiyetinin sonucu II. Enternasyonal'in ideolojik bakımdan iflas ettiği anlamına geliyordu.

Alman burjuvazisi ülkelerini savunma, Çarlık zorbalığıyla mücadele, ulusal büyüme özgürlüğünü ve Slav barbarlığına karşı kültürlerini koruma zorunluluğunu ileri sürdüğünde yalan söylüyordu. Benzer gerekçeler ileri sürerek Prusya askeri gücünden ve Alman barbarlığından söz eden Fransız burjuvazisi de yalan söylüyordu. Savaşan iki ülke zalimlikte ve savaş yöntemlerindeki barbarlıkta biri diğerinden hiç de farklı değildi.

Rus sosyal demokrasisini öncelikli görevi, büyük Rus ve Monarşi şovenizmine karşı acımasız ve şiddetli bir mücadele yürütmekti. Avrupa sosyal demokrasisinin bu günkü parolası, savaşan ülkelerin askerleri arasında silahlarını kendileri gibi ücretli köle olan diğer ülkelerdeki kardeşlerine değil, hükümetlerine ve hükümetlerini destekleyen partilere doğrultmaları yönünde yoğun propaganda yapmak, sosyalizme ihanet eden II. Enternasyonal'in şu anki yöneticilerini kitlelerin gözünde teşhir ve mahkûm etmek, Alman, Polonya, Rus, vb. Cumhuriyetlerini ilan etmek ve Avrupa Birleşik Devletler Cumhuriyetlerini kurmaktı.

Toplantıda hazır bulunanlar Lenin'i sessizce dinler. Sadece Şklovski birkaç konuda itirazını dile getirme cesareti gösterir. Şklovski'ye göre, muzaffer bir Almanya Avrupa demokrasisinin Çarlığa göre daha büyük düşmanı olacaktı. Bu nedenle, Rusya'nın askeri yenilgisinden yararlanarak Rusya'da devrimci mücadeleyi yoğunlaştırmak uluslararası işçi sınıfının tamamına zarar verecekti. Lenin'in kısa ve özlü cevabı karşısında itirazcı Şklovski susar, tekrar tekrar özür diler. Ve toplantı son bulur.

Ertesi gün, Şkovski'nin evinde yapılan, Krupskaya, Zinovyev, Zinovyen'in karısı, Parisli Saforov, milletvekili Samoilov ve ev sahibinin katıldığı daraltılmış toplantıda, Lenin bir önceki gün yaptığı kısa konuşmayı yedi madde halinde özetleyen bir metin okur. Metin tartışmasız onaylanır. Böylece, Lenin'in emperyalist savaş üzerine, gelecekte tüm dünyada komünizmin elden hiç düşmeyen kılavuzuna dönüşecek ünlü tezleri ortaya çıkıyordu. Bu, Lenin'i yazgısının zirvesine götürecek yolda atılan ilk adımdı.

Bundan sonra yapılması gereken bu tezleri basmak ve mümkün olduğunca yaygın dağıtmaktı. Bern'de Rus matbaası yoktu. Lenin baskı için Cenevre'de sürekli aynı görev yeri matbaada ikamet eden eski kütüphaneci Kaprinski'ye müracaat eder. Kaprinski bu işi üstlenir. Metni yeniden okuduğunda sunuş bölümünü yeteri kadar duyarlı ve mücadeleci bulmayan Lenin, söz konusu tezleri bir bütünlük içinde sağlam bir zemine oturtur ve bu çalışmasına "bir grup sosyal demokrat partili (Bolşevik)" tarafından yayımlanan bir bildirge görünümü verir.

Lenin Kaprinski'ye şöyle yazar: "Hiç kimse (bu sözcüğün altını çizmişti) nerede ve kim tarafından basıldığını bilmemeli. El yazmalarını yakın. Örnekleri, hakkında iyi düşünülen bir İsviçre vatandaşının, mesela bir milletvekilinin evinde saklayın." O dönemde Paris Yürütme Kurulu tamamen dağılmıştı. Kurulun üç üyesi sırtında Fransız üniforması ile Almanlara karşı savaşıyordu, kasadaki topu topu yüzaltmış frank ile Bern'e gelen Safarov dışında diğerlerinin ne yaptığı, nerede olduğu bilinmiyordu.

Lenin'e, Samoilov'un Duma'daki yoldaşlarına ve hala görevlerinde kalan çok az sayıda Bolşevik örgüt yöneticisine ulaştırdığı tezlerin tasvip edildiği haberi gelir. 17 Ekim'de, Lenin Kaprinski'ye, "Rusya'dan moral ve güç veren haberler geldi. Bildirgeyi yayımlamak yerine, *Sosyal-Demokrat* gazetesini yeniden çıkarmaya karar verdik" diye yazar.

Pravda yayımlanmaya başladıktan itibaren Lenin partinin merkez yayın organını tamamen ihmal etmişti. Bir süre varlığını güç bela sürdüren gazete Ekim 1913'ten beri artık yayımlanmıyordu. Bu duruma canı bir hayli sıkılan Lenin gazeteyi yeniden canlandırmak için her şeyi

seferber etmeye karar vermişti. Şklovski anılarında, "Vladimir İlyiç'in nasıl homurdandığını ve hiç kimsenin (kendisi de dahil) Sosyal-Demokrat gazetesinin yayımına kaçıncı sayıda son verildiğini hatırlamıyor olmasına nasıl sinirlendiğini hatırlıyorum" diye yazacaktı. 1 Kasım'da üzerinde otuz üçüncü sayı yazan Sosyal Demokrat beş yüz adet basılır. Gazete, partinin Merkez Komitesi tarafından hazırlanmış gibi kabul edilen "bildirge" ile yayımlanır. Lenin sağlam bir zemine bastığını hissediyordu. Artık bir gazetesi ve partizanları vardı. Bu partizanların sayısı şu anda çok azdı, en fazla on beş kadardı. Sayılarını artırmak, ilişki çevrelerini genişletmek gerekiyordu.

Rusya ile ilişkiler sağlam temellere oturmuyordu. Merkez Komitesi adeta yok gibiydi, tüm Rus üyeleri Sibirya'da sürgündeydi. Pravda savaşın hemen öncesinde yasaklanmıştı. Bu zor şartlarda parti çalışmalarını Kamanev dört Bolşevik milletvekiliyle birlikte yürütüyordu. Kamanev mükemmel bir uygulayıcı olmakla birlikte girişkenlikten yoksundu. Lenin'in kılavuzluğuna ihtiyacı vardı. Lenin ile ilişki kurmayı bu amaç için Stockholm'e gönderilen özel bir görevli aracılığıyla başarır. 15 Ekim'de, Kamanev'in ilk mektubu (bu, üzerine kurşun kalemle bir şeyler çiziktirilmiş sıradan bir kâğıt parçasıydı) Lenin'e ulaşır. Bir ay sonra Kamanev ve Bolşevik milletvekilleri tutuklanır. Her birinin üzerinde Lenin'in savaş üzerine tezleri vardı. Savaş dönemiydi, sevk edildikleri mahkeme tarafından sürgün cezasına çarptırılırlar. Haberi öğrenen Lenin Stockholm'deki özel görevli Şliapnikov'a[21] şunları yazar: "Partimizde işler yüz kat daha zorlaştı. Bu işi yine de

(21) Aleksandre Chliapnikov (1885 – 1937): Ukraynalı, 1903'ten itibaren RSDİP üyesi. 1905 Kanlı Pazar gösterisinde tutuklanır. Parti tarafından İskandinavya'ya, daha sonra partiye maddi kaynak bulması için Amerika'ya gönderilir. 1917'de Metal İşçileri Sendikası Başkanıdır. Devrimden sonra Halk Komiseri olur. Bolşevik saflara kazandırdığı Aleksander Kolontay ile İşçi Muhalefetini kurar. 10. Kongrede Lenin'i var olmayan işçi sınıfı adına iktidarda olmakla eleştirir. 1933'te partiden atıldı, 1935'te tutuklandı, 1937'de kurşuna dizildi. 1988'de itibarı iade edildi.

başaracağız. Pravda binlerce bilinçli işçiyi eğitti. Tüm gülüklere rağmen, bu işçiler arasından yönetici bir ekip çıkaracağız." Ve ona ısrarla Stockholm'de kalmasını, tüm gücünü Petersburg ile ilişkileri muhafaza etmek için harcamasını öğütler. Lenin, uluslararası alandaki çalışmalarını gittikçe artırmak istiyordu.

Her zaman yaptığı gibi, Lenin tüm bireysel tutum ve girişimlerden kaçınacak, eylem çağrısını kendisi değil, parti, grup, komite, yürütme kurulu, vb. gibi belirli bir topluluk yapacaktı. Aynı şekilde, kararlar şu veya bu şekilde seçilmiş delegelerin konferansında, komisyonunda veya toplantısında alınacaktı. Şu anda tüm Avrupa'ya dağılmış Bolşevikleri tam yetkili bir Yürütme Kurulu yönetiminde, homojen ve disiplinli bir örgütte bir araya getirmekti söz konusu olan. Yürütme Kurulu'nun merkezi Bern olacaktı, elinin erişebileceği bir yer başka bir deyişle.

Bu zor görevi her zamanki özenli çalışmasıyla Krupskaya gerçekleştirecekti. Savaş beklenmedik şekilde Triest'e sıçramış, Lenin'in Bern'de olduğunu öğrenen İnes Arınand hemen bu şehre gelmişti. Sibirya'da sürgündeki iki Kievli Bolşevik, Eugenie Bosch adlı genç kadın ve öğrenci erkek arkadaşı Piatakov[22] kaçmayı başarmış, Japonya üzerinden Amerika'ya ulaşmışlardı. Lenin İsviçre'ye gelmelerini ister. İlk çağrılanlardan biri, Londra'da mütevazı bir hayat sürdüren Litvinov yolculuk için pasaport alamayınca oy hakkını Krupskaya'ya devreder. Böylece Krupskaya İngiltere şubesi temsilcisi olur. Paris'ten yarı berduş, yarı militan Grişa Belenki gelir. Grişa daha iyi bir iş bulamadığı için geçimini Rus gazeteleri satarak sağlıyordu. Gazeteleri satmadan önce, ilk satırdan son satıra kadar okuyordu. Montpellier'de on kişilik bir toplantı düzenleyen Bolşevikler (bu şehirde toplam on iki Bolşevik

(22) Pyatakov Georgi Leonodovich (1890 – 1937): Devrimci düşüncelerle 1904'te tanıştı. 1916'da Bolşevik Parti kongresine delege olarak katıldı. Komünist dergisinin çıkarılmasında görev aldı. Ekim Devriminde Kiev Askeri Konsey Başkanıydı. Brest-Litovsk anlaşmasına karşı çıktı. 1923 – 1927 yıllarında Merkez Komite üyeliği yaptı. 1936'da tutuklandı, 1937'de kurşuna dizildi.

vardı), "kasalarında para olmayışı ve üye sayılarının azlığı nedeniyle" delege göndermemc kararı alır. İçlerinden bir üye grup adına kendi imzasıyla gönderdiği cevapta, şu anda bir konferansa hiçbir şekilde ihtiyaç olmadığını, 2. Enternasyonal'e bağlı tüm Rus sosyal demokratlarının ortak bir çalışma için birleşmelerinin yeterli olacağını dile getirir. Tulus şubesi paraları olmadığı için delege gönderemeyeceklerin, fakat konferansa temel oluşturacak ön program ile tamamen hem fikir olduğunu bildirir. İsviçre oy hakkına sahip dört şube ile temsil ediliyordu: Bern, Cenevre, Lozan ve Zürih. Lenin Merkez Komitesi, Zinovyev Merkez Yayın Organı, İnes Armand kendisine oy hakkı sağlayan, henüz embriyon halindeki Bolşevik kadın örgütlenmesini temsil ediyordu. Bogi'de resmi olarak Lozan şubesine bağlı, oy kullanmadan tartışmalara katılma hakkına sahip küçük bir Bolşevik grup vardı. Lenin ile anlaşmazlığa düşerek bir muhalefet grubu oluşturan Buharin ve Krilenko bu grubun üyesiydi. Buharin ve Krilenko'nun önerisi, yeniden yayımlanan, düşüncelerini özgürce ifade etmelerine izin verilmeyen parti resmi yayın organı Sosyal-Demokrat dışında bağımsız bir tartışma gazetesi çıkarılmasıydı. Bu konuda, parasal olarak durumu iyi olan Eugenie Bosch'a çok güveniyorlardı.

23 Ocak'ta yapılması öngörülen konferans 27 Şubat'ta toplanır. Japonlar* gecikmişti.

Altı gün süren konferansta tüm tartışmalar Lenin'in savaş karşısında alınacak tavır üzerine hazırladığı rapor etrafında geçer. Lenin'in yedi maddelik tezleri konferans kararlarının temelini oluşturur:

1. İşçilerin "kendi" hükümetlerine ve "kendi" burjuvalarına karşı devrimci eylemleriyle ve savaşan ülkelerdeki askerleri her türlü olanaklarla kardeşleşmeye teşvik ederek, emperyalist savaşı iç savaşa dönüştürmek için sistemli olarak devrimci propaganda yürütülecek.

2. Sadece uluslararası oportünizme karşı değil, işçileri sahte radikalizm ile kandıran "Kautskiciliğe" karşı da acımasızca mücadele edilecek.

(*) Piatakov ve Bosch'a bu lakap takılmıştı. (Ç. N.)

3. Bu görevi üstenecek gizli örgütler kurulacak, illegal çalışmalar geliştirilecek, aynı zamanda, tüm yasal olanaklardan yararlanılacak.

4. Gerçek devrimci sosyal demokratların görevi, kendi hükümetlerinin yenilgisini "istemekle" yetinmemek, buna eylemleriyle katkıda bulunmaktır.

5. "Demokratik barış" lehine propagandalara ve boyun eğen barışçılığa karşı mücadele edilecek.

6. Ezilen halkların ezenlerinden ayrılarak her türlü bağımsızlık haklarını elde etmeleri desteklenecek.

7. Yeni bir Avrupa kurma yolunda Avrupa Birleşik Devletleri ilkesi kabul edilecek.

8. Her türlü oportünizmden arınmış bir Üçüncü Enternasyonal kurmak amacıyla sebatkâr bir hazırlık çalışması yapılacak.

Dördüncü paragrafta açıklanan "etkin bozgunculuk" parolası Buharin ve arkadaşlarının sert eleştirilerine maruz kalır. Tartışmalar sonunda, kesinlik içeren Leninist çözüm biraz yumuşatılarak karar şu şekilde yeniden kaleme alınır: "Emperyalist bir savaşa giren ülkenin yenilgi nedeninin devrimci propaganda diye düşünülecek olması o ülke hükümetine karşı mücadeleyc engel değildir." Devamı daha belirgin yazılamazdı: "Ordunun yenilgisi hükümeti zayıflatır, bu durum, söz konusu hükümetin ezdiği halkların özgürleşmesine yardımcı olur ve hâkim sınıflara karşı bir iç savaşı kolaylaştırır. Bu durum, özellikle Rusya için doğrudur. Rusya'nın zaferi ülke içerisinde gericiliğin güçlenmesini, fethedilen yerlerdeki halkların köleleştirilmesini beraberinde getirecektir. İşte bu yüzden, Rusya'nın yenilgisi her halükârda ehvenişerdir diye görülmelidir."

Aralarında Krupskaya, İnes ve Zinovyev'in karısının da bulunduğu beş üyeli Yurtdışı Yönetim Komitesi seçilir. Buharin ve yakın arkadaşları babacan bir üslupla azarlanır. Zira şimdi güçleri dağıtma zamanı değildi, herkes Merkez Yayın Organı etrafında kilitlenmeli, bu yayını geliştirmek için seferber olmalıydı. Buharin ayrı bir gazete çıkarmaktan vazgeçtiklerini açıklar, "Japonlar" ile Bogi'ye döner.

Artık Lenin'in arkasında kurallara uygun olarak oluşturulmuş bir

örgüt vardı. Yönetim kurulu yasallık içerisinde seçilmiş bu örgütün bir Merkez Yayın Organı ve hatta tartışmalara canlılık getiren, biraz ürkek olmakla birlikte bir muhalefeti bile vardı. Bu destek sayesinde uluslararası alanda kendini gösterebilirdi.

Lenin önce tarafsızlara doğru yönelir. 1914 Eylül sonlarında, İtalyan ve İsviçreli sosyalistlerin Lugano'da savaşı protesto etmek amacıyla toplandıklarını öğrenen Lenin, toplantıya yedi maddelik tezlerini gönderir. Bu girişim o dönemde neredeyse hiç fark edilmeyecek ve arkası gelmeyecekti. Ekim ayında İsveçli genç sosyalist lider Höglund ile ilişki kurmayı dener. Stockholm'e geldiğini öğrendiği Şliapnikov'a şöyle yazar: "Onunla (Höglund ile) tanışın. Ona bildirgemizi okuyun. Kendisiyle Kopenhag'da tanışmıştık. İdeolojik bir yakınlaşma deneyin. Savaş karşıtı, iyi niyetli ve duygusal bir kişi. Bu kişilere, ya iç savaş parolasını kabul edin, ya da oportünist ve şovenlerle kalın demek gerekiyor." Lenin Hollanda'da *İkinci Enternasyonal'in Çöküşü* yazısını çok beğenen Pannakok ile temas kurmaya çalışır. İsviçre'de başlangıçtan itibaren Robert Grim ile beraberdi. 1915 Ocak ayında, "Kautski" yanlıları Hollandalı oportünistlerin şefi "alçak Troelsta" ve İsveçli Branting'in girişimiyle Kopenhag'da düzenlenen Bağımsız Ülkelerin Sosyalistleri Toplantısı'na Grimm'in katılmadığını öğrenmiş, kendisi de Stockholm'deki özel görevlisi Şliapnikov'u söz konusu toplantıya göndermeme kararı almıştı. Zaten bu girişimi Alman Genelkurmayından esinlenen Branting ve Kautski'nin tasarladığını düşünüyordu. İsviçreli diğer iki sosyal demokrat Graber ve Nein'in La Chaux-de-Fonds'da çıkardıkları La Sentinelle (Nöbetçi) adı gazetenin 30 Kasım tarihli sayısında bildirge özet halinde yayımlanır. La Sentinelle o dönemde Lenin'in tezlerini yayımlamayı kabul eden tek gazete olarak kalır. Lenin tezlerinin tercümelerini Fransızca, İngilizce ve Almanca yayımlanan gazetelere göndermiş, hiçbiri bu tezleri yayımlamayı gerekli görmemişti.

Şubat ayında, Bern konferansından birkaç gün önce, Londra'da "sosyal şovenler" başka bir deyişle, İtilaf devletlerinin resmi Sosyalist Partileri bir toplantı düzenler. Lenin'in teşvikiyle Litvinov Sosyalist Enternasyonal Başkanlık Kurulunda Sosyal Demokrat (Bolşevik) Par-

tisi temsilcisi olarak yer almak ister. Oysa Lenin'e göre, İkinci Enternasyonal ve onun Başkanlık Kurulu, her ikisi de kesin olarak ölmüş ve gömülmüştü. Kısacası durum biraz çelişkili görünüyordu. Litvinov davet edilmediği halde konferansa katılır ve bir bildirge* okumaya çalışır. Sonuna kadar okumasına izin verilmez, Litvinov konferansı terk eder. Lenin böyle bir sonucu öngörmemiş olamazdı. Amansız bir mücadele yürüttüğü karşıtlarına Bolşevik Partisi'nin hayatta olduğunu ve hiçbir şeyin Bolşevikleri susturamayacağını bu küçük gösteriyle bildirmek istemişti. Mart ayında, Bolşeviklerin Bern toplantısından bir hafta sonra, aynı şehirde Uluslararası Kadın Konferansı toplanır. Savaşın başlangıcından beri birbirine düşman ülkelerin sosyalistlerinin ilk kez bir araya gelecek olmalarının önemini bilen Lenin bu konferansa üyeleri özenle seçilmiş bir heyet gönderir. Bu heyette, karısı Krupskaya, Zinovyev'in karısı, İnes Armand ve en iyileri arasından seçilmiş iki kadın militan yer alır. Son derece önemsiz bir sonuç elde edilir. İngilizler, Almanlar, Fransız (tek Fransız delege vardı: Louise Saumoneau), Menşevik Ruslar ve bağımsızlar savaşı mahkûm etmekle birlikte, İkinci Enternasyonal'e güven ifade eden bir kararı da onaylar. Bolşevik heyetin bu oportünist ve sosyal şoven "bağışlamaya" karşı önerdiği karar tasarısı reddedilir. Bolşeviklere sadece Polonyalı temsilciden destek gelir. Bir sonraki ay toplanan Uluslararası Gençlik Konferansına İnes Armand ve Safarov katılır. İnes aralarında Alman Willy Münzenberg'in[23] de bulunduğu bazı gençleri Bolşevik saflara kazanır. Fakat yine de temsil ettiği partiyi küçük bir azınlık olmaktan çıkaramaz.

Gençlik konferansından kısa bir süre sonra, Bogi'deki eleştiriciler

(*) Lenin'in kaleme aldığı Bolşevik Merkez Komitesi bildirgesi. (Ç.N.)

(23) Willy Münzenberg (1889 – 1940): Alman Komünist Partisi kurucularından, aynı zamanda Uluslararası Komünist Gençlik Örgütü liderlerinden. 1921'de Lenin'in çağrısıyla Moskova'ya gider. 1924 – 1933 döneminde Alman Parlamentosunda komünist milletvekilliği yapar. Faşizme karşı tek gerçek muhalefet komünizmdir teziyle batıdaki aydınlar üzerinde güçlü bir etkiye sahipti. Dünya çapında birçok emperyalizm karşıtı örgütlenmeye ön ayak olmuştur.

Lenin'e bir dergi çıkarılmasını önerir. Dergi, Merkez Yayın Organı, yani Lenin ve Zinovyev ile parasal destek sağlayacak Bosch– Piatakov çifti tarafından yönetilecekti. Görüş birliğine varılır. Derginin adı Komünist olacaktı. Lenin ilk kez düzenli bir yayında bu terimi kullanıyordu. Daha sonra, Lenin ve Krupskaya dinlenmek için Rothorn eteğindeki dağlık Sörenberg'e gider. Krupskaya Mart'ta annesini kaybetmiş, hastalığı da yeniden nüksetmişti.

Lenin Sörenberg'de zamanını dingin bir ortamda geçirir. Kaldıkları pansiyon pahalı değildi. Bir sürü gazete ve dergiyi parasız edinebiliyorlardı. Hayran olunacak kadar iyi işleyen İsviçre kütüphaneleri yazlık yerlerdeki çalışanlara istenilen kitapları her türlü kolaylıkla ulaştırıyordu. Kısa bir süre sonra İnes de yanlarına gelir. Krupskaya'nın anılarında şunları okuyoruz: "Sabahları erken kalkıyorduk. İsviçre'de her yerde olduğu gibi, öğle yemeği gün ortasında yeniyordu. Yemek saatine kadar olan sürede onun belirlediği bahçenin bir köşesinde çalışıyorduk. Bu sırada İnes piyano çalardı. Uzaktan gelen müzik sesi eşliğinde çalışmak iyi oluyordu. Yemekten sonra, bazen günün kalan kısmını dağlarda yürüyüş yaparak geçiriyorduk... Dağ gülleri ve dağ çilekleri topluyorduk. Her yerde farklı türde bolca mantar vardı. Tutkulu mantar toplayıcılarına dönüşmüştük. Mantar türlerini belirlemek için sık sık öylesine heyecanlı tartışmalara giriyorduk gibi, söz konusu olan politik bir sorun sanılırdı." Çok kan dökülen korkunç bir savaşın hüküm sürdüğü 1915 yaz aylarında bu tür bir yaşam sürdürüyor olmaları işin tuhaf tarafıydı.

On aylık insan kıyımı sonrasında Avrupalı bilinci uyanmaya başlıyordu. Almanya'da Liebnecht "en büyük düşman kendi ülkemiz içerisindedir" parolasıyla Alman Sosyal Demokrat Partisi Merkez Komitesi'ne yöneticilerinin çoğunun savaş karşısındaki tutumlarını eleştiren "açık bir mektup" yazmıştı. Partide önemli sorumlulukları olan binlerce militan bu açık mektubu imzalamıştı. Rüzgârın yönünün değiştiğini hisseden Kautski, Bernştayn ve Has barış yanlısı ve her türlü ilhakı mahkûm eden bir bildirge yayımlar. Fransa'da hükümette henüz yeni görev alan üçüncü sosyalist Bakan Albert Thomas Mareşal Frenç'in çözüm yolunu ilham alarak, "cephane, cephane ve yine cephane!" diye bağırı-

yordu. Metal İşçileri Federasyonu Sekreteri Arthur Merhaym şu açıklamayı yapar: "Bu bizim savaşımız değil" Charent'teki bir grup öğretmen bir bildirge yayımlar: "Yeterince kan döküldü!" Paris'e yerleşen Troçki (Kiev'de yayımlanan bir burjuva gazetesinin savaş muhabiri olarak vize almıştı) mucizevi bir beceriyle yaşattığı Nache Slovo (Bizim Sözümüz) adlı gazetesinde sürekli olarak "barış için mücadele edelim" sözünü tekrarlayıp duruyordu. Savaşa kısa süre önce giren İtalya'da Sosyalist Parti diğer yerlerde olduğundan daha büyük bir bölünme yaşar. Dahil olduğu grubun parlamento sekreteri milletvekili Morgari Bern'de yapılan Kadınlar Konferansı benzeri bir uluslararası toplantı yaparak, savaş karşısında ortak bir düşünce oluşturmak amacıyla tüm ülkelerdeki sosyalist erkekleri bir araya getirmeye çalışır. Morgari Paris'e gider, Troçki ile görüşür, Fransız sosyalist milletvekilleri ile ilişki kurar. Troçki öneriyi hemen kabul eder. Troçki daha sonra şunları yazacaktı: "Paris'te bir kahvenin taraçasında kendini "solda" gören birkaç sosyalist milletvekili ile buluştuk. Gereksiz barış yanlısı boş laflar ve uluslararası ilişkilerin yeniden düzenlenmesinin gerekliliği üzerine beylik sözler tekrarlandığı sürece görüşme iyi gidiyordu. Fakat Morgari trajik bir üslupla İsviçre'ye geçmek için sahte pasaportlara ihtiyaç olduğundan söz edince milletvekili bayların suratları asıldı, hangisi olduğunu artık hatırlayamadığım, içlerinden biri hemen garsonu çağırıp tüm hesabı ödedi."

Fransa'dan İsviçre'ye giden Morgari burada Robert Grim ile görüşür. Konferans için ihtiyaç duyulan para ve gereçlerin örgütlenmesi sorumluluğunu Grim üstlenir. Almanlar nezdinde girişimde bulunmak için savaşın başlangıcından itibaren İsviçre'de yaşayan, Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin aşırı sol kanadında yer alan, Kautski eğilimindeki sosyal yurtseverlere ve merkezcilere karşı ateşli bir mücadele yürüten Polonya asıllı Alman gazeteci Karl Radek'e[24] müracaat edilir. Alınan

(24) Karl Bemgordovitch Radek (1885 – 1939): Polonya asıllı Alman. Komintem yöneticilerinden. 1905 Varşova ayaklanmasında yer aldı. Zimmervald Konferansına Polonya delegesi olarak katıldı. Nisan Tezleri'nin ilk taraftarlarından. Brest–Litovsk anlaşmasına karşı çıkan "sol komünistler" grubundaydı. Alman Komünist

karar gereği, Sosyalist Enternasyonal Başkanlık Kurulu'nda temsilcisi bulunan tüm parti ve gruplara çağrı yapılacaktır.

Bu girişimi öğrenmekte gecikmeyen Lenin hemen çağrı almamış olmasına çok şaşırmıştı. Grim'in iyi tanıdığı Lenin'i kasıtlı olarak ihmal etmesi küçük bir olasılıktır. Belki de, öncelikle uluslararası büyük partilerin katılımını sağlamaya çalışan Grim, Bolşeviklerin küçük grubunu elbette katılacaklar düşüncesiyle muhtemelen daha sonraya bırakmıştı.

Gerekçe ne olurda olsun Lenin farklı anlamıştı. Grim kendisini konferans dışında tutmaya çalışıyordu, böylece bu girişimin gidişatını Kautski taraftarları belirleyecekti. Lenin bu varsayımı Radek ile paylaşır. Radek Lenin'e "Grim bunu kasıtlı olarak yapmamıştır", Bolşevik Partisi'ne Sosyalist Enternasyonal aracılığıyla çağrı yapmayı düşünüyordu diye cevap verir. Grim'in iyi niyetli davranmadığına inanan Lenin Radek'e güçlü bir etki yaratan ifadeler içeren bir mektup gönderir. "Bana hiç de öyle görünmüyor. Ne de olsa çocuk değil." Her ne olursa olsun, eğer öyleyse yapılacak iş çok basitti. "Grim'in Merkez Komitemize, Cenevre'deki Rus kütüphanesine yazması yeterli. Elbette en kestirme yol, doğrudan benim adresime yazabilir. Grim bu şekilde yapmayarak dürüst hareket etmemiş olacak. Çünkü Londra'daki Litvinov'a yazmak zaman kaybıdır, ayrıca mektubun polisin eline geçme tehlikesiyle karşı karşıya kalınacaktır." Ne olursa olsun ilk adımı Lenin atmayacaktı. "Talepte bulunmak uygun değildir. Kendimizi dayatmak istemiyoruz." Taraf değiştirmek isteyen Kautski yanlılarının konferansa katılımı konusunda ise Lenin şöyle düşünüyordu: "Kautski, Bernştayn ve yandaşlarındaki "dönüşüm", kitleleri elinden kaçırmaya başladığını fark eden ve bu kitleleri yanıltmaya devam etmek için sola dönmek zorunda

Partisi kurulduğunda eğitimci olarak Almanya'ya gönderilir. Ocak 1919'da, Rosa Lüksemburg ve Karl Libnect'in linç edildiği "kanlı hafta" sürecinde şartların uygun olmadığı gerekçesiyle silahlı ayaklanmaya karşı çıktı. 1926'da Çin komünist hareketi yöneticilerinin eğitim aldığı Moskova Sun Yat Sen Üniversitesi yöneticisiydi. Deng Xiaoping ve Liu Shaoqui ile bu üniversitede tanıştı. 1937'de tutuklandı. 1939'da aynı hücreye koyulduğu bir serseri tarafından öldürüldü.

kalan rezil bir dönüştür. Bu açık. Humanite gazetesinde Renaudel de yoldan saptı!!! Reziller toplanıp "4 Ağustos politikasına" ve "ilhaka" karşı olduklarını "barış" istediklerini söyleyerek devrimci uyanışın burjuvazi tarafından boğulmasına yardım edecekler." Lenin'in eylem planının özeti şuydu: "Eğer çağrılırsak konferansa gitmek. Önce solu ve devrimci eylem taraftarlarını kendi hükümetlerine karşı birleştirmek. Rezil Kautski yanlılarına bizim karar tasarımızı sunmak. Bizden kastımız: Hollandalılar, artı biz, artı solcu Almanlar, artı sıfır, fakat bunun bir önemi yok. Çünkü sıfır zamanla her şeye dönüşecek."

Merkez Komitesi, yani Lenin'in bizzat kendisi, 11 Temmuz'da yapılacak hazırlık toplantısına temsilci göndermesi için çağrı alır. Lenin Bern'de kalan Zinovyev'i gönderir. Hazırlık toplantısına yedi kişi katılır: Konferans örgütleyicileri Grim ve Morgari, iki Polonyalı, iki Rus (bir Bolşevik, bir Menşevik) ve Rus asıllı açıkça Menşevik düşünceleri savunan, politik ve ulusal iki farklı alanda, karada ve suda yaşayabilen bir tür, bir ayağı İtalyan partisinde, diğer ayağı İsviçre partisinde olan genç bir kadın, Angelique Balabanova[25]. Grim ve Morgari merkezcilerin de konferansa çağrılmalarını önerir. Zinovyev Lenin'den aldığı talimatlara uyarak bu öneriye karşı çıkar. Zinovyev'in itirazı kabul görmez. "Reziller" konferansa çağrılır.

Lenin konferansta "gerçek solcuları" yanına çekmek için büyük çaba gösterir. Hollandalı Wijnkop'a şöyle yazar: "Siz ve biz bağımsız partileriz. Bir şeyler yapmak zorundayız, devrimci bir program hazırlamalıyız, aldatıcı ve saçma *barış* parolasını ifşa etmeli ve çürütmeliyiz, devrimci

(25) Angelica Balabanova (1878 – 1965): Ukrayna doğumlu. Devrimci düşüncelerle ilk kez Brüksel Üniversitesinde tanıştı. 1990'de İtalyan Sosyalist Partisi'ne üye olur. Müdahaleci bir politika savunduğu için Mussolini'nin partiden atılması için çalışır. Uluslararası Kadınlar Konferansı örgütleyicileri arasında yer aldı. 1915 Zimmervald Konferansına katıldı. 1917'de Bolşevik Partisi'ne girer. Komünist Enternasyonal'de etkin görev alır. İngilizce, Fransızca, İspanyolca, İtalyanca, Rusça konuşuyordu. 1922'de Lenin'in onayı ile Rusya'dan ayrılır.

bir program hazırlamalıyız, işçilerle açıkça konuşmalı, onlara İkinci Enternasyonal'in yaptığı gibi alçakça dolambaçlı yollara başvurmadan, gerçeği söylemeliyiz." Lenin İskandinavlarla Bolşevik saflara yeni katılmış bir militan aracılığıyla ilişki kurar. Aleksandra Kolontay[26] adlı bu militan sosyal demokrat, Rus bir generalin kızıydı. Yaman bir anti militariste dönüşmüş, zengin mühendis kocasından ayrılarak yurtdışında yaşamaya başlamıştı. Sosyal-Demokrat gazetesinin yeniden yayımlanmaya başladığını öğrendiğinde İngiltere ve İskandinavya yarımadasından gazete için muhabirlik yapmayı önerir, hatta basılmasını istediği savaş karşıtı bir de broşür gönderir (Kolontay o dönemde bugünkü adı Oslo olan Christiani'de yaşıyordu). Lenin bu yardımı memnuniyetle kabul eder. Norveç son derece önemli bir ilişki merkeziydi. Kolontay çok sayıdaki bağlantıyla önemli katkılarda bulunabilirdi. Zira Stockholm'de yaşayan, İsveç hükümeti tarafından her an sınır dışı edilmekle tehdit edilen Şlipniakov tek başına her işe yetişemiyordu.

Lenin Kolontay'a şöyle yazar: "İsveç solunu (Höglund) ve Norveçlileri kazanmak çok önemli. Beni şu konularda bilgilendiriniz: 1. Bizimle misiniz? Cevabınız hayır ise, hangi nedenle? 2. Bu görevi üstlenebilir

(26) Aleksandra Kolontay (1872 – 1952): Rus tarihinin en büyük kadınlarından biri. Bilinen ilk kadın Hükümet Bakanı ve Büyükelçi.1898'de parti üyesi olur. 1903'te yaşanan bölünmede Menşevik tarafta kalır, daha sonra Bolşeviklere geçer. 1905 Devrimine katılır. Paul Lafarg ve Laura Marks çiftinin çok yakın aile dostudur. "Proletarya hiçbir ulusal sınır tanımaz. Uygar dünyada proletaryanın bildiği iki ulus vardır: Ezenler ve ezilenler (1912)" sözü Kolontay'a aittir. 1917 devriminden sonra bugünkü karşılığı Sağlık Bakanlığı olan göreve getirilir. Bolşeviklerin üretimin kollektifleştirilmesi yerine devletleştirilmesi politikasına ve Brest–Litovsk anlaşma maddelerine karşı çıkar. "Sol Komünist" grupta yer alır. Parti içerisinde Şliapnikov ile "İşçi Muhalefetini" kurar, sendikalar için daha fazla serbestliği savunur. NEP döneminde (1921) Lenin'i kapitalizm savunucusu olmakla eleştirir. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı, çiftlerin karşılıklı anlaşarak boşanmaları, kadın ve erkeklere eşit ücret, evlilik dışı çocukların hakları, kürtaj hakkı (1920) Kolontay sayesinde yasallaşmıştır.

misiniz?" Söz konusu olan görev; 1. Sosyal şovenleri ve oportünistleri mahkûm etmek, 2. Devrimci bir eylem programı, 3. Vatan savunuculuğu tezini çürüten ideolojik içerikli ortak bir bildirgenin sunulması için İskandinavyalı solcuları ikna etmekti. Lenin bu tür bir bildirgenin "Klara Zetkin'in Kadın Konferansında kabul ettirdiği saçma sapan şeye" benzemeyeceğini, "olağanüstü önemli" olacağını düşünüyordu.

Radek Almanlarla yakın ilişki içindedir. Prusya Parlamentosu alt meclisinde milletvekili olan Julius Borchardt çıkardığı "Pırıltı" adlı dergide resmi sosyal demokrasiye karşı zorlu bir mücadele yürütüyor, her türlü işbirliğinden uzak yeni bir parti kurulması için çağrı yapıyordu. Ancak Borchardt'ın Radek'in de aralarında bulunduğu çok az taraftarı vardı. Lenin'in Borchardt'ı konferansa dahil etme düşüncesini Radek "gülünç" bulur. Lenin'in cevabı şöyle olur: "Borchardt'ın grubunu diğerlerinden farklı görmek ve Zetkin'in grubuna göre daha fazla önemsemek hiçbir şekilde gülünç değildir... Borchardt Almanya'da "sosyal demokrasinin davadan vazgeçtiğini" ifade eden ilk kişidir. Bu, en önemli politik eylemdir."

Ayrıca Letonyalılar da konferansa katılma hakkı olan gruplardan biriydi. İttifaktan ayrılmışlardı, bağımsız bir parti olarak 1906'dan beri Rus partisiyle yakın ilişki içindeydiler. Lenin 1914'te, Brüksel Kongresi'nde Letonyalılarla ilişkileri daha da sağlamlaştırmıştı. Liderleri Berzin her zaman Lenin'in en yakın taraftarlarından biri olmuştu ve şimdi de öyleydi. Lenin ilişki kurmayı başardığı Berzin'i konferansa katılmasının gerekliliği veya maddi gerekçelerle konferansa katılamaz ise İsviçre'ye gelerek oy hakkını kendisine devretmesi konusunda ikna eder.

Fransa'dan konferans için İsviçre'ye muhalefet tarafından, nereden incelmişse oradan kopsun diyerek mücadele eden CGT'li iki sendikacı, Merrheim ve Bourderon gönderilmişti. Lenin her ikisini de sosyal şoven olarak sınıflandırıyordu. O halde bu Fransızlara karşı denge sağlamak için İsviçre'nin Fransızca konuşan bölgelerinden Enternasyonal tezleri savunan taraftarlar bulmak gerekiyordu. Lenin Lozan Bolşevik şube sekreterine bu amaçla bir mektup yazar: "Golay ve Nein ile samimi bir görüşme yapmaya çalışın. Bu iki Fransız'ın eğilimi hakkında

beni bilgilendirin. Merrheim konferansa katılacağı için, özellikle anti şoven Fransızların da konferansta yer almaları çok önemli." Bu girişimden bir sonuç alınamaz. Nein Fransızlarla dayanışma içine girer, Golay konferansa gelmez.

Konferansın başlamasından iki gün önce Bern'e gelen Lenin hemen iki Fransız delege ile görüşür. Bourderon geçimsiz bir adam izlenimi bırakır. Genç arkadaşı ise daha esnek, daha uzlaşmacı görünür. Lenin bu genç sendikacıyı kazanmaya çalışır. Merrheim daha sonra şunları yazacaktı: "Sekiz saat boyunca konuştuk. Lenin Üçüncü Entemasyonal ve kitlesel bir savaş karşıtı bildirgeden yanaydı. Bourderon ve ben, bütün ülkelerde savaşa karşı ortak bir eylem hazırlamak amacıyla geldiğimizi söyledim. Lenin'in istediği taahhütte bulunmadım, çünkü yerine getirmeyeceğimi bildiğim bir söz vermek büyük bir suç olurdu."

Tüm bu uğraşlar sonuçsuz kalmayacaktı. Lenin, önceden kazanılmış Radek ve sadık Letonyalı dışında İsviçreli Platten[27] ve konferansa onun sayesinde katılan Alman Borchardt'ı etrafında toplamayı başarır. Kolontay'ın sergilediği çalışma iki İskandinavyalıyı, Genç İsveçliler Grubu temsilcisi Höglind ve Norveç Gençlik Birliği temsilcisi Nerman'ın da gruba katılmasını sağlamıştı.

Grup adına konferansa sunulacak bildirgeyi kaleme alma görevini

(27) Platten Fritz (1883 – 1942): İsviçre'de en çok tanınan ve büyük saygı duyulan komünist. 1905 Devriminde Riga'ya gider. Letonyalı devrimcilerin yanında yer alır. Tutuklanır. İsviçreli yoldaşları sayesinde kaçmayı başarır. Genç yaşına rağmen, 1912'de Zürih'i felç eden ünlü grevin yöneticilerindendir. Lenin'in yakın çalışma arkadaşıdır. Ocak 1918'de Lenin'e düzenlenen ilk silahlı saldırıda otomobilin arkasında oturan Platten eliyle Lenin'in başını tutar ve aşağı eğer, Lenin bu sayede kurtulur, Platten elinden yaralanır. 1936'da birlikte yaşadığı Berta Zimmermann ile tutuklanır, Berta kurşuna dizilir. Serbest bırakılan Platten Almanya ve Polonya adına casusluk yapmakla ve de izinsiz silah bulundurmakla suçlanır, yeniden tutuklanır, sürgüne gönderilir. Söz konusu izinsiz silah, Lenin'in hayatını kurtardığı için Platten'e hediye ettiği eski bir tabancadır. (Bkz. R. Andre, Histoire du mouvement communiste Suisse)

Radek üstlenir. Radek'in hazırladığı taslak Lenin'in hoşuna gitmez. Şöyle der: "Niçin bu kadar ölçülü davranıyorsunuz. Niçin işçilerden en büyük düşmanlarının sosyal demokrat saflarda bulunduğunu gizliyorsunuz... Hazırladığınız taslak bir kavga çağrısı, bir kavga bildirgesi değil." 4 Eylül'de yapılan bu grup toplantısında (konferans bir gün sonra başlayacaktı) Lenin kendi hazırladığı taslağı okur:

"Sosyalistler halkı şu anki hükümetler ortadan kaldırılmadan kalıcı ve demokratik bir barışın mümkün olacağına inandıramayacaklar. Barış ve ulusların özgürlüğü sadece sosyal bir devrimle sağlanır.

"Emperyalist savaş sosyal devrimler çağını başlatıyor... Sosyalistlerin görevi, sahip olabilecekleri yasal mücadele olanaklarını ihmal etmeden, işçilerin devrimci bilincine kılavuzluk etmek, işçileri uluslararası devrimci mücadeleye çekmek, emperyalist savaşı yani kapitalistlerin soygun savaşını sonunda sosyalizmi gerçekleştirecek proletaryanın politik iktidarı ele geçireceği, ezilenlerin ezenlere karşı bir iç savaşına dönüştürmek için çaba göstermektir."

İskandinavyalılar Lenin'in hazırladığı metni biraz fazla sert bulur. Aynı düşüncede olan Radek "muhalefetten" destek gören kendi projesini okur. Lenin itiraz etmez. Kapsamı Lenin'in bazı bölümlerde ustaca yaptığı değişikliklerle gözle görülür biçimde sertleştirilen Radek'in taslağı kabul edilir.

On bir ülkeden toplam otuz sekiz delegenin katıldığı konferans Bern'e on kilometre uzaklıktaki Zimmervald adlı küçük bir köyde toplanır. En kalabalık grubu on delege ile Almanlar oluşturuyordu. Alman delegelerin dağılımı şöyle idi: Yaşlı Ledebour liderliğinde Kautskici merkez muhalefet: yedi, henüz yeni kurulmuş Spartaküs grubu: iki, Alman Sosyal Demokrat Partisi "radikal solu": bir (Borchardt). İkinci kalabalık grup Ruslar, iki Bolşevik (Lenin ve Zinovyev), iki Menşevik (Akselrod ve Martov), iki Sosyalist Devrimci ve Troçki'den oluşuyordu. İsviçreli delegelerin sayısı beşti. Dört İtalyan ve aynı sayıda Polonyalı vardı. Diğerleri iki Fransız, bir İsveçli, bir Norveçli, bir Hollandalı, bir Romanyalı, bir Bulgar, bir Letonyalı ve bir Bundcuydu. İngiliz yoktu.

İlk oturumda güçler dengesi belli olur:

Yedi Alman, dört İtalyan, dört Rus, üç İsviçreli, üç Polonyalı ve iki Fransız'dan oluşan güçlü bir sağ çoğunluk (yirmi üç üye). Lider: Ledebour.

"Zimmervald solu" diye adlandırılan azınlık bir sol (sekiz üye). Lider: Lenin.

Sol ve sağ arasında dalgalanan, bir hayli karışık bir merkez (yedi üye: iki Alman Spartaküscü, bir Rus, bir İsviçreli, bir Hollandalı, bir Romanyalı ve bir Bulgar). Lider: Troçki.

Mücadele Radek tarafından hazırlanan, Lenin'in üzerinde düzeltmeler yaptığı sol grubun sunduğu şu karar tasarısı etrafında yoğunlaşır:

"Avrupa'yı yakıp yıkan bu dünya savaşı halkların ekonomik ve politik sömürüsü için sürdürülen emperyalist bir savaştır... Burjuvazi ve hükümetler ulusal bağımsızlığın korunması için zorunlu olduğunu iddia ettikleri bu savaşın gerçek karakterini gizlemeye çalışıyor, proletaryayı aldatıyor... Emperyalizm sadece gelişmiş kapitalist ülkelerdeki sosyalist örgütler tarafından ortadan kaldırılabilir... İşçi partilerinin liderlerinin büyük bölümü proletaryayı emperyalizme teslim etmiştir. Sosyal yurtseverler ve sosyal emperyalistler proletaryanın emperyalizm savunucuları burjuvalardan daha tehlikeli düşmanlarıdır... Sosyal emperyalizme karşı verilecek amansız bir proletarya mücadelesi Enternasyonal'i yeniden inşa etmenin ön koşuludur... Sosyalist partilerin ve sosyal emperyaliste dönüşmüş partilerdeki muhalefetin görevi, işçi kitlelerini sosyalist toplumu örgütlemek amacıyla politik iktidarı ele geçirmek için kapitalist hükümetlere karşı mücadeleye çağırmaktır. Diplomatlar ve hükümetler kalıcı bir barışın temelini atabilir ve genel bir silahsızlanmanın başlangıç noktasını oluşturabilir yanılsamasının tam tersine, barışı ve tüm insanlığa özgürlüğü sadece sosyal devrimin getirebileceğini devrimci sosyal demokratlar kitlelere sürekli olarak göstermek zorundadır."

Radek metni okurken Ledebour öfkeden tepinip duruyordu. Okuma faslı bittiğinde Ledebour kızgınlığını açığa vurur: Bu, laf cambazlığıydı, Anarşizmdi, Bakunincilikti. Sosyal demokratlar iç savaş ve genel grev ilkesini şüphesiz kabul ediyordu, fakat bunu herkese, sağır sultana bile

duyurmak gereksizdi. Gevezelik edilmemeli, iş yapılmalıydı. Önde yürünmeli, başkaları önde yürütülmemeliydi. Ledebour konuşmasını şu sözlerle bitirir: "Biz diğer sosyal demokratlar Radek gibi cesur değiliz (Radek İsviçre'de yerinden kımıldamıyordu)." Yaşlı savaşçı konuşmasının sonunda Lenin'e dönerek alaycı bir üslupla şöyle der. "Yurtdışına sığınarak kitlelere devrim çağrısı yapmak çok kolaydır". Ardından, Engels'in şiddeti reddeden bir yazısına başvuran Serrati Lenin'i Enternasyonal'in tüm programını değiştirmek istemekle suçlar. Aynı yönde düşünce belirten Bourderon, "Lenin! Yeni bir Enternasyonal mi inşa etmek istiyorsunuz. Biz buraya bu amaç için gelmedik!" diye bağırır. Ve Merrheim şunları söyler: "Anarşist ve Herveci* söylemlerle biçimi bozulan ve bıkan Fransız işçisi artık hiçbir şeye inanmıyor."

Lenin kendini çok kararlı bir üslupla savunur. Önce Ledebour'un küstahça yaptığı imalara sertçe karşılık verir: "Rusya'da ilk tutuklanışımdan bugüne dek yirmi dokuz yıl geçti. Bu yirmi dokuz yıl boyunca kitlelere devrim çağrısı yapmaktan hiç vazgeçmedim. Bunu Sibirya'dan, cezaevinden, daha sonra yurtdışından yaptım. Benzer "imalara" sık sık devrimci yayınlarda rastladım, hatta Çarlığın yargı temsilcileri Rus halkına yurtdışından devrim çağrısı yaptığım için dürüst olmadığım suçlamasında bulundu. İmparatorluk savcısı tarafından yapılan bu "imalar" beni şaşırtmıyordu. İtiraf etmeliyim ki, Ledebour'dan başka gerekçeler bekliyordum. Marks ve Engels 1847'de ünlü Komünist Manifesto'yu yazarken, Alman işçilere yurtdışından devrim çağrısı yaptıklarını Ledebour muhtemelen unuttu." Ardından, Serrati'ye Engels'in *Fransa'da Sınıf Savaşları'ndaki* bir bölümü yanlış yorumladığını gösterecekti. Lenin Merrheim'e ölçülü bir tonda ve neredeyse dostça bir cevap verir. Söyledikleri sayesinde Fransa'daki işçi hareketinin zayıf noktasını anlamıştı. Merrheim'in tespitini dikkate alarak şu gözlemi yapar: "Bundan sadece şu sonuç çıkıyor; Fransız sosyalistleri

(*) Mussolini gibi, önce sosyalist sonra faşist olan Gustav Herve'nin düşünceleri kastediliyor. (Ç.N.)

Avrupa proletaryasının devrimci eylemlerine belki çok yavaş katılacak, fakat her şeye rağmen bu eylemlere katılacak. Bu eylemler hiçbir şekilde gereksiz değildir. Farklı ülkelerdeki işçilerin hangi yoldan ve ne tür özel usullerle devrimci eyleme geçmeye muktedir olduğu konferansta sorgulanamaz. Temel veriler hala yetersizdir. Şu andaki görevimiz koşullara uygun olan yöntemin propagandasını yapmaktır... Eğer Anarşist söylem Fransız işçi sınıfının moralini bozuyorsa, Millerandizm daha fazla bozuyordur. Bu işçilerin moral bozukluğunun artmasına engel olmak bizim görevimizdir."

Lenin genel kurulu ikna edemez. Hatta grubunun sunduğu taslağın bir komisyonda incelenmesini bile sağlayamaz. On ikiye karşı on dokuz oyla söz konusu taslağın hiçbir şekilde işleme konulmamasına karar verilir.

Ertesi gün, mücadele uluslararası proletaryaya seslenen konferans bildirgesi konusunda yaşanır. Her grup kendi taslağını önermişti. Üç ayrı taslak vardı. Tüm grupların hemfikir olacağı ortak bir metnin hazırlanmasına yarayacak verilerin bir araya getirilmesi için bir komisyon kurulur. Yedi üyeli komisyonda üç sağcı (Ledebour, Merrheim ve İtalyan Modigliani), üç Troçkist (Troçki, Romanyalı Rakovski[28] ve Grim) yer alır. Yedinci üye Lenin'dir. Troçki'nin "ortak" tezi temel alınır.

Yedi komisyon üyesi kaldıkları otele ait bahçenin bir kenarında toplanır. Çok kısa bir süre içerisinde görülmemiş düzeyde sert tartışmalar yaşanır. Bir ara, yapılması gereken tek şeyin konferansı sonlandırıp dağılmak olduğu kanısı oluşur. Tek kişi herkese karşıydı. Lenin sunulan

(28) Christian Rakovski (1873 - 1941): Bulgar asıllı Romanya vatandaşı. Doktor, Komünist Enternasyonal'in kurucularından. 1917 Devriminden sonra Ukrayna Sosyalist Cumhuriyeti Hükümet Başkanı olur. Londra ve Paris'te Sovyetler Birliği Büyükelçisi olarak görev yapar. Halkların iç içe geçtiğini, bu nedenle sınırların topraklar üzerinden değil, kültürlerle belirlenmesini savunur. Bu konuda henüz sağlık nedeniyle iktidarın dışında kalmamış Lenin'in, Ukraynalıların ve Gürcülerin desteğini alır. Fakat Federal sınırlardan yana olan Stalin ile anlaşmazlığa düşer. 1937'de tutuklandı. 1941'de kurşuna dizildi. İtibarı 1977'de Romanya'da, 1988'de Sovyetler Birliğinde iade edildi.

taslakları acımasızca eleştiriyordu. Saldırgan eleştiriler karşısında çileden çıkan Rakovski, eleştirilere sözle karşılık vermek yerine, Lenin'e gömleğinin kollarını sıyırarak saldırır, birkaç yumruk vurmayı amaçladığı açıktı. Bu ateşli Romanyalıyı diğerleri engeller. Lenin sesini çıkarmaz, yerinden kalkar, yan taraftaki kumda oynayan bir çift köpeğin yanına oturur. Köpeklere takılmaktan ve onların eğlencesini izlemekten çok büyük bir zevk aldığı görülür. Bu sahneye tanık olan Troçki daha sonra şunları yazacaktı: "Adeta bir çocuk gibiydi, gülüşü bir çocuğun gülüşünden hiç farksızdı. Onu şaşkınlıkla izliyorduk. Bir süre iki köpeği okşayan Lenin sakince masaya doğru geldi ve bu tür bir bildirgeyi imzalamayacağını söyledi. Tartışma yeniden şiddetlendi."

Lenin komisyonun hazırladığı metindeki ürkekliği, aşırı hassasiyet gösteren eğilimi, olaylardan çıkarılan sonuçları ve eşyayı adıyla çağırma korkusunu eleştiriyordu. Bildirge, "bu savaşın ülke savunması için olduğunu söyleyen bütün ülkelerdeki kapitalistlerin yalan söylediğini" kabul ediyordu. Fakat bu yalanın sosyalist yöneticilerin çoğunluğu tarafından desteklendiğini ve tekrarlandığını görmezden geliyordu. Ayrıca, Lenin'e göre, savaşan ülkelerdeki sosyalist partiler Enternasyonal'in son kongre kararlarına uymuyordu, sosyalistlerin askeri krediler için oy vermesini ve burjuva hükümetlerde görev almasını hoşgörüyle karşılayan Sosyalist Enternasyonal Yürütme Kurulu görevini yapmıyordu, vb. Yürütme Kurulu iflas etmişti, fakat bunu kitlelere açıklama cesareti gösterilmiyordu, partilerin görevlerini eksik yapması Avrupa sosyalizminde oportünizmin gelişmesine neden olmuştu. Konferans "tüm ulusların işçilerinde devrimci düşüncenin uyandırılmasını" görev edindiğini açıklıyor, fakat bu sonuca ulaşmayı sağlayacak eylem yöntemlerini sıralamaktan kaçınıyordu.

Sonunda yine de bildirgeyi imzalar. Konferanstan bir gün sonra günlüğüne şunları yazacaktı: "Ürkeklik ve tutarsızlık içeren bir bildirgeyi imzalamak gerekir miydi? Evet diye düşünüyoruz. Bu bildirge oportünizme karşı mücadelede, oportünizmden fiili olarak kopmak için atılmış bir adımdır... Sürekli büyüyen şovenizme karşı uluslararası hareket ile gelişmesi yavaş olduğu için birlikte yürümeyi reddetmek kötü bir as-

keri savaş taktiği olurdu." Lenin grubunun tavrını açıklamayı amaçlayan, konferansta reddedilen taslaklarındaki ilkeleri ilham alarak "solcuların bildirgesini" yayımlar.

Konferansın sonunda Zimmervald Birliğinin kurulduğu ilan edilir. Avrupa'nın her yönüne dağılmış bu birliğin üyeleri arasındaki ilişkileri güven altına almak için dört üyeden (üç sağcı, bir merkezci) oluşan daimi bir Sosyalist Enternasyonal Komisyonu oluşturulur. Komisyon dışında kalan Lenin kendi grubunu toplayarak karşılık verir. Üç üyeli (Lenin, Zinovyev ve Radek) "Zimmervald Solu Daimi Yürütme Kurulu" belirlenir. Alınan karar gereği, bu yeni yürütme kurulu Zimmervald Birliğine dahil olmakla birlikte, uluslararası alanda kendi çalışmasını bağımsız sürdürecekti. Konferansta kabul edilmeyen bildirge ve tasarı grubun temelini oluşturuyordu.

Merrheim'in sözleri Lenin'in dikkatini fazlasıyla çekmiş, Merrheim'in kötümser teşhisine rağmen, Lenin Fransa'da fikirlerini yaymak için iyi bir zemin olduğu sonucuna varmıştı. Konferansın bitiminden hemen sonra, Zinivyev'e *Sosyalizm ve Savaş** broşürünün Fransızcaya tercümesini İnes'e yaptırmanın iyi olacağını bildirir. İnes çalışmaya koyulur. Aralık ayında İnes'i Paris'e gönderir. Merrheim – Bourderon taraftarları Paris'te bir "Uluslararası Eylem Komitesi" kurmuştu.

İnes Armand politik manevra yapma konusunda çok yetenekliydi. Paris'teki bu eylem komitesine girerek teknik danışmanlık görevi üstlenmesi zor olmayacaktı. Ancak bu komiteyi yöneticilerinin tutmak istediği ihtiyatlı ve ılımlı çizgiden koparamayacaktı. Ines Lenin'e şöyle yazar: "İlk izlenimlerime göre, yukarıdan, yani Merrheim'in komitesinden bir şeyler yapabilmek oldukça küçük bir olasılık... Başka bir yol aramak, aşağıdan harekete geçmek gerekiyor."

(*) 1915 Ağustos ayında, Lenin ve Zinovyev tarafından kaleme alınmıştır. Zinovyev imzasını taşıyan önsözde, bu broşürün "savaş konusunda" sosyal demokrat taktiğin bilançosunu çıkarmayı amaçladığı belirtilmiştir. (G. W.)

İnes işe "aşağıdan", gençlerden başlar. Gençlerle konuşmayı biliyordu. Sein'deki sosyalist gençliği kolayca muhalefete kazanır. Bu gençlik muhalefeti Zimmervald Solu lehinde bir karar tasarısını kabul eder. Durumdan haberdar edilen Lenin, bir grup genç Fransız'ın Zimmervald Solunu desteklediğini bildiren bir yazıyı İtalyan Sosyalist Partisi Merkez Yayın Organı *Avanti*'ye gönderir. İnes Makina Tamircileri Sendikası'nın bir şubesinde de aynı başarıyı elde eder, hatta bu sendika şubesi Zimmervald Solu için etkin propaganda yürütmeye başlar. Ardından sıra terzilere, toprak işçilerine, şoförlere, metal işçilerine gelmişti. İnes her yerde muhalefet unsurları arıyor, onlarda direnme isteği uyandırıyor, onları "akıntıya karşı" yürüyüşlerini sürdürmeleri için cesaretlendiriyor, Lenin'in düşünceleriyle yakınlaştırıyordu. Tüm bu çalışmaların sonucu, İnes'in girişimiyle Fransızlar arasında propaganda yapacak bir komisyon kurulur. İnes Lenin'e, "bu komisyon sizin istediğiniz gibi, Merkez Komitesi veya Zimmervald Solu yönetiminde çalışacak. Lütfen bizi yönlendirin" diye yazar. Bu sırada, Emperyalist savaşın bir liman işçisine dönüştürdüğü eski yol arkadaşı Safarov Saint-Nazaire'de yeni meslektaşlarıyla Zimmervald Solu yanlısı bir grup oluşturmuştu. Bu girişimden hoşlanmayan yerel yetkililer Safarov'dan Fransa'yı terk etmesini ister.

Safarov'un sınır dışı edileceğini öğrenen Lenin, ona bir teselli mektubu yazar ve yapılacak bir iş verir. Fransız muhalefetinin, yani İnes ve Safarov'un örgütlediği "Zimmervaldcı solcuların" dünya proletaryasına hitap eden bir bildirge yayımlanacaktı. Lenin daha şimdiden söz konusu bildirgenin genel hatlarını belirlemişti. Fransızların tüm insanlığa şunu açıklaması gerekiyordu: "Sosyal şovenler ve onların savunucuları ile ilişkilerini kesen Alman muhalefetiyle dayanışma içerisindeyiz. Bizler de, "yurtsever" Fransızlarla ilişkileri kesmekten korkmuyoruz ve bütün ülkelerdeki sosyalistleri ve sendikacıları aynısını yapmaya çağırıyoruz... Savaş boyunca *ülke savunması* yalanını reddeden, dünya çapında bir proletarya devrimi hazırlığı yapan dünyanın tüm sosyalistleri ile uluslararası büyük ittifakı ilan ediyoruz."

Bu "açık ve cesur" çağrının "büyük bir etki" yaratacağına ve kuş-

kusuz Fransız işçilerinin gönlünü kazanacağına kesinlikle ikna olmuştu. Safarov'a şunları yazar: "Fransız işçilerinin de bütün ülkelerin işçileri gibi, devrim üzerine Anarşist söylemlere değil, ciddi, etkisini yavaş yavaş gösteren, inatçı, sebatkâr, hükümetlerine karşı kitlesel ayaklanmalara yönelik sistemli propaganda ve gizli ajitasyon çalışmasına ihtiyacı var." Fransızların illegal çalışma yöntemlerine muktedir olmadığını kim söylüyordu? Lenin "bu doğru değil" diye düşünüyordu. "Hendeklere gizlenmeyi iyi öğrendiler, yeni illegal mücadele şartlarına uyum sağlamayı da düzenli bir devrimci kitle hareketi örgütlemeyi de öğrenecekler. Fransız proletaryasına güveniyorum. Ülkelerindeki muhalefeti öne çıkarmayı becerecekler."

Lenin mektubunu bitirip imzaladıktan sonra yaptığı ekte, mektubunun tamamının Fransızcaya çevrilip bildiri şeklinde dağıtılmasını önerir. Safarov Fransa'yı terk etmeden önce bu görevi de yerine getirir.

Lenin her zamanki güçlü iradesiyle olağanüstü bir çaba harcayarak tüm konferans boyunca sinirlerine hâkim olmayı, neşeli, alaycı ve kendine güvenen yapısını muhafaza etmeyi başaracaktı. Önemli tartışmaların ortasında köpeklere takılıp çocuklar gibi eğlendiğini, insanı uyutan konuşmaları dinlerken masa altından saygısız notlar gönderdiğini görmüştük. Tüm bunlar mücadele silahlarını temin ettiği askeri cephanelikti. Karşıtlarının onda bedensel ve ahlaki olarak kesinlikle en küçük bir zayıflık izi görmemeleri gerekiyordu. Fakat dayanıklılık sınavı bittiğinde bu insanüstü gerilim kendini mutlaka hissettiriyordu. Zimmerwald sonrası, Lenin'in kendine gelmesi ve eski gücünü toplaması için birkaç tam gün dinlenmesi gerekti.

Lenin Bern'e, Krupskaya ile sürdürdükleri günlük yaşama geri döner. Bunun anlamı şuydu; gazeteleri okumak, kalan az sayıdaki parti görevlisiyle haberleşmek, kütüphanede çalışmak. Bu dönemde çok az yazar. Ekim ayıda tek bir makale, Kasım'da iki, Aralık'ta bir makale kaleme alır. Krupskaya'ya gelince, içinden çıkılması çok daha zor bir durumdaydı. Neredeyse hiç paraları yoktu. Bir iş bulmaya çalışır, her ne iş olursa yapacaktı, ders vermek, tercüme yapmak, öğrencilerin ödev kâğıtlarını temize çekmek... Müracaat ettiği yerlerden sadece söz ve-

riyorlardı, hepsi o kadar. Aralık ayı başlarında Maria Ulyanov'a şunları yazar: "Yakında tüm geçim kaynaklarımız tükenecek. Geçimimizi sağlamak çok ciddi bir sorun olarak ortaya çıktı. Burada herhangi bir iş bulmak oldukça zor. Bu konunun tamamen Volodya'nın üstüne kalmasını istemiyorum. Zaten çok çalışıyor. Ama yine de, bu sorun onu fazlasıyla meşgul ediyor."

Lenin durumun farkındaydı. Bir şeyler yapmak isterdi. Fakat ne? Zinovyev bu soruna bir çözüm bulmuştu, Şklovski'nin kurduğu kimya laboratuvarında yardımcı asistan olarak çalışıyordu. Lenin henüz bu aşamada değildi. Bu savaş döneminde uzun uzun düşündüğü güncel bir sorun üzerine bir eser yayımlamayı tasarlamıştı. Emperyalizm, kapitalizmin son aşaması. Rusya'da "yasal olarak" çıkarılması hedeflenen bu kitapta kapalı bir dil kullanılacaktı, tarafsız ve zararsız görünüşü altında gizlenen "bozguncu" görüşleri askeri ve diğer sansür kurulları bulamayacaktı.

İhtiyacı olan tüm eserleri Bern'de bulamayan Lenin, Zürih'teki kütüphanelerde çalışmak için Krupskaya ile bu şehre gider. Krupskaya anılarında Zürih'e yerleşmelerini şöyle anlatır: "On beş günlük bir süre için Zürih'e gitmiştik. Bern'e geri dönüşümüzü birkaç kez erteledikten sonra, çok daha canlı olan bu şehre yerleştik." Belki de, Lenin Zürih'ten uluslararası çevrelerle ilişkilerini muhafaza edebilmenin kolaylığını göz önünde bulundurmuştu. Bern'de yaşayan Grimm ile ilişkileri özellikle Zimmervald sonrası çok gergindi. Buna karşılık, İsviçre Sosyal Demokrat Partisi'nin genç sekreteri, girişken, enerji dolu, Zimmervald Soluna hiç tereddüt etmeden giren Fritz Platten Zürih'te yaşıyordu. Ayrıca, başlangıçtan beri emperyalist savaşın gözü pek muhalifi, Uluslararası Gençlik Birliği yöneticisi Willy Münzenberg'de buradaydı. Zaten Krupskaya da Zürih'te ayırım gözetmeksizin Rus göçmenlere maddi destek sağlayan bir yardım kasasında iş bulmuştu. Son derece düşük bir maaş karşılığında burada sekreterlik yapacak, bu sayede az da olsa aile bütçesine bir katkı sağlayacaktı. Çok tutumlu davranarak, birçok şeyden feragat ederek, Krupskaya'nın deyişiyle "yavaşça akıp giden sakin bir hayat" sürdürüyorlardı. Lenin kütüphanede çalıştığı sırada

Krupskaya da zamanını büroda geçiriyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, bütçesi son derece sınırlı bu "yardım kasasında" yapılacak fazla bir iş yoktu. Krupskaya bu büroda tamamen gönüllü kendine başka bir ek iş daha yaratacaktı. Yardım Kasası, 1915'te Bern'de bir grup göçmen tarafından kurulan Savaş Tutsakları Aydınlara Yardım Komitesi ile ilişki içerisindeydi. Bu komite Alman kamplarında esir tutulan sayısız Rus askerine kitap, gazete, dergi, vb. ulaştırmayı görev edinmişti. Gönderilen yayınlardan Lenin'in de yararlanabileceğini hesaplayan Krupskaya bu işte etkin bir görev alır. Esir kamplarından gelen yığınla mektubu büyük bir titizlikle okuyor, devrimci propagandaya yararı dokunacak mektupları ortaya çıkarmaya çalışıyordu. Bir gün, savaş esirlerinden gelen mektuplardan birinde Roman Malinovski imzasını görür. Savaşın başlarında Rusya'ya dönen bu eski milletvekili polis, askere alınmış ve cepheye gönderilmişti. Savaşta Almanlara esir düşmüştü. Krupskaya düş kırıklığına uğramış bu "büyük adama" acır, ona giyecek ve yiyecek gönderir. Malinovski abartılı bir minnettarlıkla cevap verir, esirler arasında çalışma yapmayı, bildiri, gazete, broşür gibi ona gönderilecek her şeyi dağıtmayı önerir. Lenin bir sakınca görmez. Zira Malinovski'nin hala suçsuz olduğuna inanıyor, onun sadece kafadan çatlak bir zavallı olduğunu düşünüyordu. Hatta göründüğü kadarıyla, Lenin Malinovski'ye cesaret veren birkaç satır da yazmıştı. Malinovski öylesine büyük bir gayret ve enerjiyle işe koyulur ki, 1916 sonlarında *Sosyal-Demokrat* gazetesinde şöyle bir not yayımlanır: Yoldaş Malinovski esirler arasındaki yararlı çalışmalarıyla milletvekilliği görevinden istifa ederek işlediği ağır suçun kefaretini ödüyor.

Kış aylarındaki durgunluktan sonra askeri harekâtlar iki kat şiddetlenir. İnsanlık bir çıkmaza girmiş görünüyordu. Zimmervald bildirgesi ölü bir mektuptan farksızdı. Zimmervald komisyonu 24 Nisan'da Kienthal'de ikinci bir konferans toplanması için karar alır. Konferansa kırk üç delege katılır. Bu sayı Zimmervad'a katılanlardan beş delege daha fazlaydı. Bu kez Almanlar on yerine yedi, Ruslar yedi yerine sekiz, Fransızlar iki yerine dört delege ile temsil ediliyordu. İsviçre delegelerinin çoğunluğu (beşte üçü) Zimmervald Solu ile dayanışma içerisinde

olduklarını açıklayacaklardı. Zimmervald'da sekiz kişi olan grubun sayısı bu kez on ikidir. Ayrıca bazı konularda gruba dahil olmayan birkaç delegenin de oy desteğini alacaklardı.

Konferans gündeminde şunlar vardı: 1. Savaşı sonlandırmak için yürütülecek eylem, 2. Barış konusunda proletaryanın tavrı, 3. Kitleler içerisinde ve parlamentoda ajitasyon ve propaganda, 4. Sosyalist Enternasonal başkanlık Kurulu çağrısı.

Gündemin son maddesinde tartışmaların yoğunluğu ve Lenin'in eleştirileri artar. Söz konusu olan, İkinci Enternasyonal yaşayacak mıydı, ya da kesin bir bölünme ona ölümcül bir darbe mi vuracaktı. Bir karar tasarısı hazırlamak için yedi üyeli bir komisyon kurulur. Komisyonda iki Rus (Lenin ve Akselrod), iki Alman, bir Polonyalı, bir İsviçreli ve bir İtalyan yer alır. Üç oya karşı (Lenin, Polonyalı ve Alman) dört oyla alınan karar gereği, Başkanlık Kurulu toplanacak, fakat "savaş boyunca Enternasyonal ilkeleri uygulama ve savunmadaki yetersizliği ortaya çıkan" bu kurula kınama cezası verilecekti. Yürütme Kurulu değiştirilecek, savaşa giren ülkelerin hükümetlerinde görev alan sosyalistler partilerinden ihraç edilecekti. Bütün ülkelerdeki örgütlerden Yürütme Kurulu'nun faaliyetlerini büyük bir titizlikle izlemeleri isteniyordu. Barış konusunda şu açıklama yapılır: "Kapitalist toplumda güçlü bir barış sağlamak mümkün değildir. Barış için gerekli koşulları sosyalizm yaratacaktır... Bu nedenle, kalıcı bir barış için mücadele sosyalizmi gerçekleştirme mücadelesinden başka bir şey değildir. Parola şudur: Savaşın hemen durdurulması ve barış müzakerelerine başlanması proletarya için ölüm kalım sorunudur. Sosyalizm gerçekleşmediği sürece proletarya en zayıf uluslara yapılan baskıya karşı sürekli mücadele etmeli, azınlık ulusları savunmalı ve onların kendi geleceklerini belirleme haklarını istemelidir. Savaşa ve emperyalizme karşı mücadele bundan böyle gittikçe artan bir sertlikle sürdürülecektir."

Bildirgede kullanılan dil Zimmervald'dakinden şüphesiz daha sertti. Fakat yine de Lenin'i memnun etmez. Ona çok muğlak ve ürkek görünüyordu. Zimmervald Solu adına sunulan bildirgede ise şunlar yazıyordu: "Kitlelerin sosyalizm mücadelesinin amacı, halkların belini

büken emperyalist yükümlülüklerin ve devlet borçlarının kaldırılması, işsizlere yardım edilmesi, Demokratik Cumhuriyet, ilhakın reddedilmesi, sömürge halkların özgürleşmesi, sınırların kaldırılması, ulusal azınlıkların eşit haklara sahip olması... Proletaryaya bu amaç için mücadele çağrısı yapmak, kapitalizme karşı esin sonuca götürecek saldırıyı örgütlemek, -işte sosyal demokrasinin tek programı. Silahlarınızı indirin, onları ortak düşman kapitalist hükümetlere yöneltin, Enternasyonal'in onayladığı barış programı budur." Konferans bu metni kabul etmez. Metin on üç kabul oyu almıştı. Bu, Zimmervald Soluna beş yeni üyenin daha katıldığı anlamına geliyordu. Lenin bu durumu iyiye yorumlar. Konferanstan sonra Şliapnikov'a şöyle yazar: "Kabul edilen bildirge genel olarak ileriye doğru atılmış bir adımdır. Çünkü biri yarı şoven üç Fransız evet oyu verdi. Bu kez sol daha güçlüydü. Bir Sırplı, üç İsviçreli ve milletvekili olmayan, kendi adına gelmiş bir Fransız sayesinde sol güçlendi."

Bu Fransız, resmi bir sendikanın temsilcisi olmamakla birlikte konferansta sendikacı olarak oy hakkı olan, Cenevre'de yaşayan Henri Guilbeaux adlı gazeteciydi. Lenin'i ilk kez görüyordu. Daha sonra Lenin'le ilgili kitabında şunları yazacaktı: "Birçok kez Lenin'den şu veya bu şekilde bahsedildiğini duymuştum. Henüz hiç Leninist tanımamıştım." Guilbeaux Kienthal'de Lenin'i bıkmaz bir merakla izleyecekti. "Bu küçük bodur adam keskin, kurnazlık dolu gözlere, alaycı ve kavgacı bir buruna sahipti. Tüm konferansı yerinden kalkmadan, okuyarak, çalışarak, tez ve tasarılar yazarak, bazen konuşmacıları izlemek için sadece kafasını kaldırarak geçirdi. Az konuşuyor, her şeyi çok büyük bir dikkatle dinliyordu. Memnuniyet ifade eden yüzü Radek, Zinovyev, Bronsky, Frönlich ve Münzenberg'in konuşmalarını onayladığını gösteriyordu. Martov, İtalyan Modigliani ve Fransız Pierre Brison düşüncelerini ve bakış açılarını ifade ettiklerinde alaycı bir küçümseme dolu yüz çizgilerinden tamamen karşı olduğu anlaşılıyordu." Guilbeaux'un anlatımına göre, özellikle Fransız Brison'un konuşmaları Lenin'de açıkça kahkaha tufanına neden oluyordu.

Zinovyev konferanstan son derece memnun bir halde Bern'e döner.

Krupskaya konferansa katılmamış olmakla birlikte kocasının anlattıklarından yola çıkarak sonuçları göz önüne getirebiliyordu. Zinovyev ile aynı düşüncede olmayan Krupskaya "Stokholm temsilcisi" Şliapnikov'a şöyle yazar. "Gigori (Zinovyev) Kienthal konusunda yanılıyor. Ben sadece bana söylenenlere göre bir değerlendirme yapabilirim. Anladığım kadarıyla orada fazla boş laf edilmiş ve birlik yok." Krupskaya'ın sağlığı yeniden kötüleşmişti, Lenin de kendisini yorgun hissediyordu. Birlikte dağlara giderler. Küçük, ucuz bir aile pansiyonuna yerleşirler. Temmuz ayının ikinci yarısı ve Ağustos'un tamamı, altı haftalık sürede Krupskaya'nın söylediğine bakılırsa tam bir tatil yaparlar. "Tüm çalışmalardan tamamen uzakta, gün boyu dağlarda gezinti yapıyorduk" diye yazacaktı daha sonra Krupskaya. Lenin her şeyi terk etmişti, fakat para bulması da gerekiyordu. 27 Temmuz'da Kolontay'a bir mektup gönderir: "Yayımcılarla ilişkiniz var mı? Benim pek ilişkim yok. Para kazanmak için tercüme yapmak istiyorum, ya da Nadya için edebiyat eğitimi üzerine bir iş bulabilirsek iyi olur, zira hastalığı uzun bir süre dağlarda kalmasını zorunlu kılıyor. Bu durum pahalıya mal oluyor."

Tatil dönüşü para sorunu kaygı verici bir hal almış görünüyordu. Emperyalizm eserini tamamlayan Lenin el yazmalarını kız kardeşi Maria'ya gönderir (Anna yine tutuklanmıştı). Maria el yazmalarını bir yayıncıya verme ve tercüme işi bulmayı üstlenmişti. 1913'teki af sonrası Rusya'ya geri dönen Gorki bir yayınevi dergisinde yöneticilik yapıyordu. Lenin Gorki'ye basılması için broşürlerinden ikisini göndermişti. Muhtemelen bu iş Lenin'in ağrına gitmişti, zira Capri'deki okul sonrası büyük yazarlarla ilişkileri gittikçe kötüleşiyordu. Eskiden Cenevre'de kuyruk gibi hiç ardından ayrılmayan, şu anda Petersburg'da yayımcılık yapan Bronç-Broueviç'e de bir adet gönderir. Ayrıca, savaştan önce kendisinden Karl Marks üzerine bir makale isteyen Granat Ansiklopedik Sözlük sekreterine bu tür çalışmalar öneren bir mektup yazar. Hiç biri cevap vermez, hiç biri yaşam belirtisi bile göstermez. 1916 Eylül ayında, Lenin'in uzun uzadıya tavsiyelerinden sonra Şliapnikov Petersburg'a dönmeye hazırlanıyordu. Lenin'in Şliapnikov'a yazdığı mektupta şunları okuyoruz: "Geçinmek için para kazanmak zo-

rundayım, aksi takdirde inanın ki, geriye ölmekten başka yapacak bir şey kalmıyor. Hayat son derece pahalı. Güçlükle geçiniyorum. İki broşür gönderdiğim yayımcıdan (Gorki'den) parasını zorla söküp almak gerekiyor. Hemen ve mümkün olduğunca fazla ödeme yapmalı. Bu, Bronç-Broueviç ve tercümeler için de geçerli. Bu iş halledilmezse, size yemin ederim ki direnemeyeceğim. Çok ciddiyim."

Bu umutsuz çığlık dönemi sadece birkaç hafta sürmesine rağmen zaten öfkesi doruk noktasına ulaşmış Lenin'in sinirlerini iyice harap edecekti. 20 Ekim'de kız kardeşinden Emperyalizm eserinin basımı için bir yayıneviyle anlaştığını, yayımcıdan beşyüz ruble ön ödeme aldığını bildiren bir mektup alır. Ayrıca, aynı yayımcı Tarım Sorunu üzerine çalışmasını da yeniden basmayı kabul ediyordu. Lenin rahat bir nefes alır. Fakat bu sonuç onun için yeterli değildi. Bu işe "daha geniş bir kapsam" vermek ister. Kız kardeşine şu cevabı yazar: "Yayımcının Tarım Sorununu broşür olarak değil de, kitap olarak basmak istediğini söylüyorsun. Bundan yayımcının bana bu çalışmanın devamını sipariş verdiği sonucunu çıkarıyorum! Fırsat bulduğunda bu konuyu ona hatırlat." Üç ay sonra, beş yüz frank daha alır ve birkaç gün sonra banka ona sekizyüz franklık yeni bir ödeme daha yapar. Ne yazık ki, bu ödemelerin kaynağını belirten mektup yolda kaybolmuştu. Lenin karşısında serilmiş bu banknotlara şaşkın şaşkın bakar. Bu paralar nereden geliyordu? Ona kim gönderiyordu? Gerçekten de ona mı gönderilmişti? Krupskaya, şefkatli bir gülümsemenin aydınlattığı alaycı bir yüz ifadesiyle, "Eh nihayet! Emekli maaşı almaya başladın" der.

IV
DÖNÜŞ

Lenin Krupskaya'nın ironi içeren sözünü "iyi bir şaka!" diye aktarır kız kardeşi Maria'ya. Krupskaya'nın niyeti gerçekten şaka yapmaktı. Fakat Lenin, içinden gelen belli belirsiz bir sesin ona gizlice aynı şeyi söylediğini hissediyordu. Militan yaşamının sonuna gelmemiş miydi? Otuz yıldır bir zamanlar rakiplerinden birinin dediği gibi, "günde yirmi dört saat" sadece devrim için yaşıyordu ve devrim onu yaşatıyordu. Hayatın başka bir anlamı yoktu onun için. Kırk beş yaşındaydı. Bedeni

dayatılan sürekli gerilime direnmekte gittikçe daha fazla zorlanıyordu. Onca çatışmanın, onca tartışmanın sonucu zihinsel gerilim izlediği yolu yer yer kaplamıştı. Beyinsel gerginliğe neden olan, ardı arkası kesilmeden gelen sosyal sorunların ortaya çıktığı olağanüstü bir çağda kendini yükümlülük altında bulmuştu. Başlangıçtan itibaren Marksist düşünce ve inançlar bütünü ile dolu olarak, iliklerine kadar işlemiş Marksizm'i durmadan gelişen yeni koşullara uyumlu hale getirmek için kendini mecbur hissediyordu. Öğretmeni, sosyal veya ekonomik sürecin usulüne uygun biçimde belirli bir sıraya göre dizilerek izleyeceği yolu önceden tahmin etmişti. Olayların izlediği yol onun (Marks'ın) yarım yüzyıl önce gösterdiği güzergâh ile her zaman uyuşmuyordu. Bu nedenle, kimi kez olayların rahat bir biçimde akışını sağlayabilmek için yolu genişletmek söz konusuydu. Böylece uluslararası sosyalizmin söndürülemez meşalesini üzerine kan sıçramış insanlığın arasından yukarı kaldırma görevini üstlenen Lenin, öğretmeninin çalışmasını hayata geçirmeyi amaçlayan kendi çalışmasının kaçınılmaz olarak öğretmeninkinin bir uzantısı olacağı sonucuna varmıştı. Sosyal devrimin tan sökümünün ilk parıltıları ona belli belirsiz görünmeye başlamış olsa bile, dünyayı saran koyu karanlıkta yolun sonuna ulaşıp ulaşamayacağını artık sorgulamıyordu. Sadece bu umutla, bu beklentiyle yaşayan Marks da kendisine bu soruyu sormamıştı. Önemli olan, sosyalizm meşalesini her zaman önde, her zaman daha ileri taşımak, gücü tükenen el zayıf düştüğünde bu meşaleyi devredecek kişiyi bulmaktı.

Bu yüzden tüm gücünü şu an için mücadele edilmesi gereken başlıca düşman gördüğü savaş halindeki emperyalizme karşı harcar. Bu mücadelede her türlü araç kullanılmalıydı. Sahip olduğu iki araç kalemi ve sözleriydi. Yazma fırsatı gittikçe daha seyrek ortaya çıkıyor, bu yüzden birinci araç kalemini pek kullanamıyordu. İkinci araca gelince, bu da o kadar kolay değildi. İsviçreli sosyalistlerin halka açık toplantılarında zaman zaman kendini konuşmacı olarak kabul ettirdiği oluyordu. Kendisine yabancı bir dilde konuşmak zorunda olduğu toplantılarda, "toplumu kapitalizm ve emperyalizmden kurtarmaya tek muktedir" iç savaş çağrısını soğuk bir güvensizlikle karşılayan dinle-

yicilere benimsetemiyordu. Oturduğu mahalledeki küçük kahvehanede özel toplantılar yapmayı dener. İlk toplantıya kırk kadar dinleyici katılır, yarısı İsviçrelidir. Sonraki iki toplantıya daha az İsviçreli gelir. Tek bir İsviçrelinin katılmadığı dördüncü toplantıdaki Ruslar ve Polonyalılar aralarında şakalaşarak dağılır. Bu girişime son verilir.

Lenin özel görüşmelere başvurarak, daha çok bu görüşmelerden yararlanarak açığı kapatıyordu. Bir İsviçreliye rastladığında, muhatabını bir yığın gerekçe, mantık yürütme, itiraz, vb. ile bunaltıyor, bir daha bırakmıyordu. Sonunda insanlar onun yaklaşımından sakınmaya, kaçmaya başlamıştı. Krupskaya'nın tanık olduğu bir olayı yine kendisinden öğreniyoruz. Bir gün, Zürih'in "şık" mahallelerinden birinde gezinti yaparlarken, Lenin bir İsviçre sosyalist gazetesinin başlıca yöneticisi Nobs'u fark eder, Nobs'a doğru yönelir. Nobs Lenin'i uzaktan tanıdığı anda hemen yakınından geçmekte olan tramvaya binmek istiyormuş gibi yaparak geri döner. Çok geç! Lenin Nobs'un ceketinin düğmelerinden birini tutmuş, ona bir dünya devriminin kaçınılmazlığı konusundaki düşüncelerini anlatmaya başlamıştı bile. Nobs uzaklaşmak için umutsuzca çaba harcıyordu. Lenin'den kurtulması imkânsızdı. Krupskaya, "ceketini nasıl kurtaracağını bilemeyen Nobs'un o anki hali çok gülünçtü" diye yazacaktı daha sonra. Fakat konuşmaya ve ikna etmeye duyduğu doyumsuz ihtiyaç tutkusunun harap ettiği kocasının yüz ifadesini de "trajik" bulmuştu.

Lenin ateşli bir havari gibi çalışmakla yetinmiyor, savaşın kendisinden ayıramadığı yoldaşlarını, özellikle Fransa'da Bolşevik propaganda faaliyetlerini sürdüren İnes Armand'ı da ardından sürüklemeye çabalıyordu. İnes Armand daha fazlasını, daha iyisini yapmalıydı. Lenin Armand'dan La Chaux-de-Fonds'daki genç işçilere Bolşevik düşünceleri benimsetmek amacıyla bu kente gitmesini istediği 19 Şubat 1917 tarihli mektubunda şunları yazar: "İsviçre'nin Fransızca konuşulan bölgelerinde çalışma düşüncenizi muhafaza ediyor musunuz? Bu düşünceden vazgeçmemek gerekir. Burada işler pek parlak değil, doğrusunu söylemek gerekirse, denemek gerekiyor... Eğer İsviçre'de şimdi sol bir hareket yaratmayı başaramazsak bunu daha sonra ardıllarımız başaracak."

22 Ocak 1917'de, 1905 "Kanlı Pazarın" on ikinci yıldönümü nedeniyle Zürih'te Sosyalist Gençlik örgütünün düzenlediği toplantıda bir konuşma yapan Lenin sözlerini şöyle tamamlar: "Biz yaşlılar, gelecek devrimin kesin sonuca götüren savaşlarını belki göremeyeceğiz." Yedi hafta sonra Çarlık Monarşisinin çöktüğünü öğrenecekti.

15 Mart 1917. Lenin az miktarda ve çok sade yiyeceklerden oluşan öğle yemeğinden sonra kütüphaneye gitmek için hazırlanıyor, Krupskaya bulaşıkları kaldırıyordu. O sırada, Polonyalı Bronski fırtına gibi odaya girer, ellerini çılgın gibi sağa sola sallayarak, "duymadınız mı? Rusya'da devrim patladı!" diye bağırmaya başlar. Birbiriyle bağlantısız birkaç kelime ile gazetelerin özel sayısında yayımlanan telgrafı özetler, bu şaşırtıcı ve baş döndürücü haberi yaymak için çabucak çekip gider.

Olup biteni anlamayan Lenin kısa bir süre şaşırmış bir halde kalır. Sonra, benzi soluk, şapkasını alır, Krupskaya'nın eşliğinde günlük gazetelere tahsis edilmiş panonun bulunduğu göl kıyısına koşar. Okuduğu haberler belirsiz ve baştan savmaydı. Petrograd'da önemli gelişmelerin yaşandığı kesindi, fakat anlamı ve kapsamı belirgin değildi. 1905 ayaklanmasının bir benzeri mi yaşanıyordu, ya da gerçek bir devrim mi? Her zaman heyecan yaratan bir haber peşindeki gazeteciler, bir kez daha, halkın kolay inanıyor olmasından yararlanmak mı istiyordu? Daha ayrıntılı haberler beklemek gerekiyordu. "O günün ve gecenin nasıl geçtiğini hatırlamıyorum" diye yazacaktı daha sonra Krupskaya. Her halükârda, Lenin'in hiç vakit kaybetmeden Bern'de kalan Zinovyev'i bir telgrafla yanına çağırdığını, Zinovyev'in de hemen geldiğini biliyoruz.

Zinovyev'i gerçekten onun düşüncelerine ihtiyacı olduğu için yanına çağırmamıştı. Bosch – Piatakov ile ortak çıkarılan *Komünist* dergisinde "başyazar kadın (Eugenie Bosch) ve onun erkek arkadaşının Piatakov)" çıkarlarını fazla ateşli savunuyor görünmüştü Zinovyev Lenin'e. O dönemden beri Zinovyev'e karşı biraz güvensizlik duymakla birlikte gösterdiği çabayı takdir ediyordu. Ona başka bir nedenle ihtiyacı vardı. Zinovyev 1912'de Merkez Komitesi'ne seçilmişti ve savaştan beri yanında kalan tek kişiydi. İkisi birlikte yasal olarak Merkez Komitesi Yurtdışı Yürütme Kurulu'nu oluşturuyordu. Zinov-

yev'in imzasını kendininkinin yanına koyarak Lenin tüm parti adına konuşma hakkına sahipti.

Zinovyev'in Lenin üzerine yazdığı küçük kitaptan şunları okuyoruz: "Zürih'in güneşli sokaklarında saatlerce amaçsız dolaşıp durduk. Nue Zürcher Zeitung'un önünde Rusya'dan gelecek yeni telgraflar yayımlanmasını beklerken bir yığın proje yaptık." Artık hiç şüphe yoktu. Bu bir devrimdi, daha doğrusu Lenin'in öngördüğü devrimin ilk aşamasıydı. İktidar liberal burjuvaziye geçmişti. Hükümetin başında 1905 devriminde şiddetle mücadele ettiği Anayasal Demokrat Parti vardı. 1905'teki gibi, bu hükümetin yanında Menşevikler ve "uzlaşmacılardan" oluşan İşçi Milletvekilleri Sovyeti yer alıyordu. Lenin'e göre, bu Sovyet 1905'teki aynı hataya düşecekti. O halde, muzaffer devrimin seyrini bozmaya elverişli tüm sapmalara ve hatalara karşı mücadele etmek için kesinlikle, ne pahasına olursa olsun Lenin Rusya'da olmalıydı. Mümkün olan en kısa sürede Rusya'ya dönme düşüncesi Lenin için tam bir saplantıya dönüşür. Mevcut koşullarda Lenin'in Rusya'ya dönmesi gerçekleştirilemez görünüyordu. Bern'deki diplomatik çevrelerde yapılan araştırma sonucunda Fransa ve İngiltere'nin "bozgunculara" geçiş izni vermeyeceği öğrenilmişti. Yeni Rus Dışişleri Bakanı Milyukov bu ülkelere bozguncuların birer listesini göndermişti. Listedeki ilk isim Lenin'di. Lenin amacına ulaşmak için her biri hayal gücüne dayanan çeşitli projeler üretmeye başlar. İlk aklına gelen düşünce, uçakla gizlice gitmekti. O dönemde İsviçre'den Rusya'ya alevler içindeki Avrupa üzerinden hava yoluyla gitmek çok tehlikeli sportif bir gösteri gibi olurdu. Böyle bir tehlikeyi göze alması yola çıkmak için ne denli acele ettiğini gösteriyordu. Elbette ne uçak, ne de pilot bulunacaktı. Cenevre'de kalan, kendisine hep sadık, yaşlı kütüphaneci Karpinski'ye şu mektubu gönderir:

"Gitmek için değişik yollar araştırıyorum. Bu yazdıklarım çok gizli kalmalı... Fransa ve İngiltere'den yasal yollardan geçebilmemiz için gerekli evraklarınızı yaptırın. Bu ülkelerden geçmek için sizin belgelerinizi kullanacağım. Peruk takabilirim. Perukla fotoğraf çektirip bu şekilde sizin yolculuk belgelerinizle Bern Konsolosluğuna başvuracağım.

Birkaç hafta Cenevre'den uzaklaşmanız gerekecek... Bu süreyi dağlarda, herhangi bir yerde kesinlikle gizlenerek geçirmelisiniz, elbette kalacağınız pansiyonun ücretini biz ödeyeceğiz."

Mütevazı kütüphaneciden bu kadarını istemek fazlaydı. Karpinski öneriyi kabul etmez. Lenin bu konuda kafa patlatmaya başlar. Geceleri her türlü çözümü kafasında evirip çeviriyordu. Ne kendisi, ne de karısı için uyumak söz konusu değildi. Sonunda, karısına şu açıklamayı yapar: "Biliyor musun, sağır ve dilsiz bir İsveçli pasaportuyla sınırı geçebilirim." Krupskaya o anı şöyle anlatır: "Olacak iş değildi. Gülmeye başladım ve ona şöyle dedim: Uykuda konuşulur. Rüyanda Kadetleri göreceksin ve pis herifler! diye bağıracaksın. Böylece İsveçli olmadığın anlaşılacak."

Krupskaya bu konuda Lenin'i ikna edememişti. Şliapnikov Rusya'ya döndükten sonra Stokholm'de önemli bir görevli olarak Polonyalı Ganetzki kalmıştı. Ganetzki'ye gizli kalması gereken çok önemli bir mektup alacağı telgrafla bildirilir, gerekeni yapması rica edilir. Ganetzki daha sonra şöyle anlatır: "Sözü edilen mektup üç gün sonra geldi. İçerisinde Lenin'in bir notu ve iki fotoğraf vardı. Notta aşağı yukarı şunlar yazıyordu: Daha fazla beklemek imkânsız. Yasal yollardan yolculuk yapma umudu boşuna. Grigori (Zinovyev) ve ben ne pahasına olursa olsun Rusya'ya dönmeliyiz. Mümkün olan tek yol şudur: Bana ve Grigori'ye benzeyen iki İsveçli bulun. İsveççe bilmediğimiz için bu kişiler sağır ve dilsiz olmalı. Bu iş için size fotoğraflarımızı gönderiyorum."

Ganetzki bu öneriye gülmeyecekti. Çok üzücü bir durumdu. Lenin ne hale gelmişti... Lenin'in fotoğrafı her halükârda kullanılacaktı. *Rus devriminin lideri* alt yazısı ile Stokholm'deki Politiken adlı önemli bir gazetede yer alır. Avrupa basınında Lenin'in fotoğrafı ilk kez görünüyordu.

Lenin ilk devrim haberlerini öğrendiğinde partisinin eylem planını kaleme almaya başlamıştı. Devrimin böylesine ansızın patlayacağını pek beklemiyor olmasına (son aylarda özellikle ablası Anna tutuklandıktan sonra, Rusya ile ilişkileri neredeyse tamamen kopmuştu), sosyalist devrimin güneşinin parladığını görebilecek kadar yaşamayacağını

kabullenmesine rağmen, sosyalist devrimi her an karşılamaya hazırdı, sosyalist devrim onu asla hazırlıksız yakalayamazdı.

İlk tepkisini 16 Mart'ta, başka bir deyişle varlığını baştan aşağı alt üst eden Bronski'nin getirdiği muhteşem haberden bir gün sonra, Kolontay'a yazdığı mektuptan öğreniyoruz. Petrograd'da liberal burjuvazi temsilcilerinden oluşan geçici bir hükümetin kurulduğunu resmi telgraflardan okumuştu. Bu, işçilerin bir hafta boyunca kanlarını dökerek verdikleri sokak mücadelelerinin bir sonucuydu. Lenin hiç şaşırmamıştı, ona göre doğal bir durumdu. Avrupa'da birçok kez bu görülmüştü. Devrim ilk aşamasına girmişti: Demokratik burjuva. Bu safhadan geçmek gerekiyordu. Şimdi ikinci evreye hazırlanmaktı söz konusu olan. Lenin için bunun anlamı, Bolşevik Sosyal Demokrat Partisini devrimci bir biçimde örgütlemekti. Şartlar değişiyordu, Bolşevik Partisi gizlilikten çıkacaktı. Parti faaliyetlerini yasal yollara yönlendirmek için kuşkusuz girişimlerde bulunacaktı. Parti yasal faaliyet göstermekle birlikte, kuruluşundaki amacı ve aynı yapısını muhafaza etmek zorundaydı. Lenin Kolontay'a şunları yazmıştı: Kadet hükümeti bize yasallığa çıkmamızı öneriyor olsa bile, eskiden olduğu gibi kendi partimizi oluşturacağız ve yasal çalışmayı zorunlu olarak yeraltı çalışmasıyla birleştireceğiz. Özellikle İkinci Enternasyonal türü bir parti olmayacağız. Mutlaka daha devrimci bir program ve yöntem gerekiyor."

Zinovyev'in yanına gelmesiyle, Lenin başlayan devrimin güzergâhını belirleyecek talimatlara yönelik tezlerini kaleme almaya başlar. Bu tezler, 1914 Eylül ayında olduğu gibi, emperyalist savaşa karşı mücadele çağrısına hizmet edecekti. Lenin tezlerin kısa ve anlaşılır olması gerektiğini düşünüyordu. Daha önce Ekim 1915'te, Zimmervald konferansının ertesi günü, Rus ordusunun tam bir yenilgi ile Varşova'dan çekilmesinden sonra Rus Aman barış söylentileri dolaşmaya başladığında, Lenin 1905'teki gibi yenilgiden doğacak bir devrim olasılığına karşı partizanları için bir eylem planı hazırlamıştı. Lenin'in bu defaki eylem planı da önceki gibi yine tez olarak adlandırılmıştı.

1. Kurucu Meclis parolası tek başına doğru değildir. Çünkü bu meclisi kimin toplayacağının da bilinmesi gerekir. 1905'te, liberaller

bu parolayı öyle bir yorumladılar ki, onlara göre, Kurucu Meclisin Çar tarafından toplanması ihtimali elbette kabul edilebilirdi. Üç parola: Demokratik Cumhuriyet, büyük toprak sahiplerinin arazilerine el konulması ve sekiz saatlik işgünü daha uygundur. Uluslararası işçi sınıfını sosyalizm için dayanışmaya, savaşan ülkelerin hükümetlerini alaşağı etmeye ve genel olarak savaşa karşı mücadeleye çağırmak üç parolaya ilave edilmelidir.

2. Emperyalist savaşın sürmesine katkı sağlayan savaş malzemeleri üreticisi komitelerde yer alınmasına karşıyız.

3. En acil ve temel görev sosyal demokrasinin faaliyetlerini önce proletarya içerisinde, sonra yoksul köylüler arasında ve ordu da yaygınlaştırmaktır. Kendini göstermeye başlayan grev hareketliliğini yoğunlaştırmak devrimci sosyal demokrasinin başlıca amacıdır. Savaşın derhal durdurulması istemi mutlaka ajitasyon çalışmalarında yer almalıdır.

4. İşçi Milletvekilleri Sovyeti ve benzeri örgütlenmeler ayaklanmayla ortaya çıkan devrimci iktidarın organları gibi görülmelidir. Yaygınlaşan, hatta isyana dönüşen genel politik grevden bu grevin gerçekleştirdiği ilerleme oranında gerçek bir yarar sağlanacaktır.

5. Rusya'daki devrimin bir sonraki hedefi proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünden başka bir şey olamaz.

6. Rus proletaryasının görevi burjuva demokratik devrimini ülkesinde sonuna kadar götürmek, sosyalist devrim ateşinin Avrupa'da yangına dönüşmesine olanak sağlamaktır.

7. Sosyal demokratların küçük burjuva demokratlarının yanında geçici hükümette yer almaları düşünülebilir, fakat sosyal şovenlerin yanında asla.

8. Sosyal şovenleri Almanya'yı yenmek, başka ülkeleri yağmalamak, Büyük Rusya'yı Rusya'daki diğer halklar üzerinde egemen kılmak için Çarlığı yıkmak isteyenler olarak görüyoruz.

9. Eğer şoven devrimciler Rusya'da zafer kazanırlarsa, bu savaşta onların "ülkelerini" savunmalarına karşı çıkarız. Parolamız şudur: Devrimci ve demokrat olsalar bile, şovenlere karşı olmak, sosyalist devrim için uluslararası proletaryanın birliğini savunmak.

10. *Rus burjuva devriminde yönetici rol proletaryaya mı aittir?* Eğer küçük burjuvazi kesin sonuca götüren karar anında sola doğru eğilim gösterir ve sadece bizim propagandamızla değil, ekonomik, askeri, politik, savaş masrafları, vb. birçok farklı etkenlerle sola sürüklenirse, bu soruya cevabımız evet.

11. Şu anki savaş durumunda, proletarya partisi devrim tarafından iktidara taşınmış olsaydı ne yapardı? Bu soruya cevabımız şudur: savaşan tüm ülkelere sömürgelerden vazgeçmek ve ezilen tüm halklara özgürlük koşuluyla barış önerirdik. Şu anki hükümetlerine boyun eğmiş olan Almanya, İngiltere ve Fransa bu şartları kabul etmeyeceği için devrimci bir savaş yürütmek zorunda kalırdık. Başka bir deyişle, asgari programımızı daha etkin bir biçimde uygulayarak şu anki Büyük Rusya tarafından ezilen tüm halkları, Asya'daki tüm sömürgeleri (Hindistan, Çin, İran, vb.) ve de öncelikle Avrupa'daki sosyalist proletaryayı, sosyal şovenleri hesaba katmadan, kendi hükümetlerine karşı ayaklanmaya çağırırdık. Hiç kuşku yok ki, Rusya proletaryasının zaferi Asya ve Avrupa devrimlerinin gelişmesi için uygun şartlar yaratacaktır.

Lenin bu tezlerden hareket ederek Kolontay'a yönelik bir tür talimat kaleme alır. Bu talimatı Kolontay'a telgrafla bildiren Lenin ona hemen Rusya'ya gideceğini haber verir, Rusya'da kendisini bekleyen çalışmalarla ilgili tatbikat yapmasını ister.

Lenin ortaya çıkan yeni koşularda proletaryanın karmaşık görevini şöyle açıklar: Mümkün olan en iyi biçimde örgütlenmek, silahlanmak, monarşinin eski durumuna dönmek için yapacağı bütün girişimlere karşı muzaffer bir karşılık verebilmek için şehir ve köylerdeki tüm emekçi katmanlarla ittifakı güçlendirmek proletaryanın ilk görevidir.

Zafer kazanmış proletaryanın elinden iktidarı alarak yeni hükümeti oluşturanlar emperyalist savaşla ortaya çıkmıştır. Böyle bir hükümet halka ne barış, ne ekmek, ne de tam bir özgürlük verebilir. Bu nedenle, Rus sosyal demokrasisi her şeyden önce Enternasyonalizme sadık kalmalı, Çarlığın imzaladığı soygun anlaşmalarını gizleyen ve onaylayan bu hükümetle barış sağlamanın imkânsızlığını kitlelere açıklamalıdır. Bu hükümet savaşan tüm ülkelere hemen ve açık olarak sömürgelerde

yaşayan halklara ve ezilen uluslara derhal özgürlük tanıyacak temelde bir barış anlaşması yapılmasını önerecek durumda değildir. Barış sadece savaşan tüm ülkelerin devrimci işçileri ve yoksul köylülerin birleşik işçi hükümeti tarafından sağlanabilir.

Yeni hükümet zorunlu gıda maddelerinin kötü bölüştürülmesi ve toprak sahipleriyle kapitalistlerin istifçiliği sonucu aç kalan halka ekmek veremiyor. Bu sorunu çözmek için devrimci önlemler gerekiyor. Bu önlemleri sadece bir işçi hükümeti uygulayabilir.

Söz vermekten başka bir şey yapmayan yeni hükümet halka tam bir özgürlük sağlayamıyor. Hükümet bildirisinde sekiz saatlik işgünü, işçilerin ekonomik koşullarının iyileştirilmesi, köylülere toprak dağıtılması konularında tek kelime yok. Bu sessizlik kapitalistler ve arazi sahipleri hükümetinin niteliğini çok iyi ortaya koyuyor.

Proletarya henüz çok eksiği bulunan bu devrimi sadece ilk zafer olarak görebilir. Onun görevi Demokratik Cumhuriyet ve sosyalizm için mücadeleye devam etmektir. Yeni hükümetin kendisine tanıdığı sınırlı özgürlüğü bu amaç için kullanmalıdır. Kentlerde ve kırlarda yaşayan emekçiler ve de ordu onun gerçek amacı konusunda bilgilendirilmelidir. Sovyetlerin örgütlenmesi, işçilerin silahlandırılması, proletarya örgütlerinin orduda ve kırlarda yaygınlaştırılması bir zorunluluktur.

Devrimin bir sonraki aşamasında kesin zafer ve iktidarın bir işçi hükümeti tarafından alınması sadece geniş halk yığınlarının önceden aydınlatılması ve örgütlenmesiyle mümkündür.

Bu görevin gerçekleştirilmesi, sürmekte olan emperyalist savaşta burjuvazinin "vatan savunması" yalanından etkilenmeyen Enternasyonalizme sadık devrimci bir proletarya partisinin oluşturulmasını zorunlu kılıyor.

Sadece şu anki hükümet değil, sosyal yurtseverler ve diğer oportünistler tarafından kurulacak burjuva, cumhuriyetçi ve demokrat bir hükümet de halkı emperyalist savaştan kurtaracak güçten uzaktır. Ülke savunucularıyla hiçbir koalisyonu, hiçbir birlikteliği kabul edemeyiz, ne de bu konudaki tavırları açık olmayanlarla. Bu tür ittifaklar halkları emperyalist savaşın yükünden kurtarmak ve bütün ülkelerin işçi hükü-

metleri arasında kalıcı bir barış sağlamak amacıyla göreve çağıran proletaryanın yönetici rolüne zarar verir.

Özet olarak: İçinden çıkılması zor saçma "birlik" girişimine izin vermemek. Propagandanın yoğunlaştırılması. Ordu içerisinde çekirdek gruplar oluşturmak. Hükümetin icraatlarını düzenli ve çok dikkatli bir biçimde ifşa etmek. "Bir sonraki aşama için daha geniş bir temelde silahlı hazırlık ve silahlı bekleyiş." Nihayet, son tavsiye: "Basına özgürlük tanındığına göre, yayınlarımızın yeni basılarını buradan yapmak. İskandinavya üzerinden yazarak yararlı olup olamayacağımızı bize telgrafla bildirin."

Pravda'nın kısa bir süre içerisinde yeniden yayımlanacağı beklentisindeki Lenin yazmaya başlamak için kendisine haber verilmesini beklemeden "birinci devrimin ilk aşaması üzerine" ünlü *Uzaktan Mektuplar** serisinin ilk adımını oluşturan uzun bir mektup kaleme alır.

Dünya şaşkınlık içindeydi, Lenin, 1905 – 1907'de üç yıl boyunca sınıf mücadelesine başarıyla direnen, asırlardır varlığını sürdüren monarşi sekiz günde çöktü diye yazacaktı. Ona göre, bu "mucizenin" gerçekleşmesi için Rus proletaryasının 1905 – 1907 deneyimi ve 1907 – 1914 karşı devriminde edindiği devrimci eğitim ve sınav da dahil olmak üzere çok sayıda koşulun bir araya gelmesi gerekiyordu. 1917 devriminin indirdiği darbenin daha etkili olması için, bir yandan dünya tarihinin işleyişini çok büyük oranda hızlandıran, diğer yandan "olağanüstü" boyutta ekonomik, politik, ulusal ve uluslararası bir dünya krizine yol açacak" "yüce bir yönetmene" ihtiyaç vardı. Bu, emperyalist dünya savaşını düşman sınıfların kavgaya tutuşacağı bir iç savaşa dönüştürmekti.

Krizin "karışıklığın büyük boyutta yaşandığı, proletaryanın özel yetenekleri sayesinde değil de, 1905 geleneği nedeniyle daha devrimci olduğu" Rusya'da patlaması doğaldı. Çarlık ordularının ağır yenilgiler alması yaşanan krizi daha da büyütmüştü. Fakat özellikle İngiliz – Fransız kapitalizmi ve emperyalizminin krizin derinleşmesinde oynadığı rolü belirtmekte yarar var.

(*) Devrimin Rusya'daki iç sorunlarını ele alan beş mektup. (Ç.N.)

Lenin şöyle yazacaktı: "Yanılgıya düşmedik. Devrim sadece özel tarihi şartlar, benzeşmeyen sosyal çıkarlar, birbiriyle çelişen istekler olağanüstü bir biçimde bir araya geldiği için bu denli kısa sürede zafer kazanmıştır. Bir taraftan savaşı sürdürmek amacındaki İngiliz – Fransız emperyalistleri Almanya ile ayrı bir barış anlaşması yapmasından korktukları Çar'ı iktidardan uzaklaştırmak için Rus kapitalistlerini teşvik etmişler, diğer taraftan güçlü bir devrimci hareket proletaryayı ve tüm yoksul köylüleri ekmek, barış ve gerçek özgürlük için mücadeleye taşımıştır. Sonuç olarak, gerçekte Fransa ve İngiltere'nin milyarder firmalarının memurundan başka bir şey olmayan burjuva hükümetinin yanında, kent ve kır proletaryasının çıkarlarını savunan gayri resmi bir işçi hükümeti, yani İşçi Temsilcileri Sovyeti yer aldı."

Tasfiyeci cephedeki "kötürüm olmuş politikacılar" (Menşevikler), "Devrimimiz bir burjuva devrimidir, bu nedenle işçiler burjuvaziyi desteklemelidir" diyordu. Lenin onlara şu cevabı verir: "Biz diğer Marksistler, devrimimiz bir burjuva devrimidir, bu nedenle işçiler halka burjuva politikacılarının yalanlarını göstermeli, onlara sözlere inanmamayı, sadece kendi gücüne, kendi silahlarına, kendi örgütüne güvenmeyi öğretmelidir diyoruz." Ve işçilere şu çağrıyı yapar: "işçiler, iç savaşta Çarlığa karşı olağanüstü bir halk ve proletarya kahramanlığı sergilediniz, devrimin ikinci aşamasında zafer hazırlığı için olağanüstü bir halk ve proletarya örgütü oluşturmalısınız."

Devrimin seyri üzerine bilgileri Petrograd'da yeni hükümetle sürekli ilişki içinde olan Robert Wilson ve Charles Rivet adlı etkili ve hamarat muhabirlere sahip İngiliz *Times* ve Fransız *Temps* gazetelerinden ediniyordu. Bu iki muhabiri "eşkıya İngiliz – Fransız sermayesinin en sadık bekçi köpekleri" diye adlandırmıştı Lenin.

21 Mart'ta, Lenin birinci mektubu yazdıktan bir gün sonra, 16 Mart tarihli Times gazetesinde yayımlanan Wilson'un 1 – 14 Mart tarihlerinde kaleme aldığı haberde (o dönemde henüz geçici hükümet kurulmamış, sadece on üç Duma üyesinden oluşan geçici bir komite oluşturulmuştu) bir grup Devlet Konseyi üyesinin Çar'a müracaat ettiğini, Çar'dan Duma'yı toplamasını ve ulusun güven duyacağı bir hü-

kümet başkanı atamasını rica ettiğini okur. Wilson şunları yazmıştı: "Eğer Haşmetli (Çar) en ılımlı talepleri hemen kabul etmezse, İmparatorluk Duma'sındaki geçici komitenin saygınlığı tamamen bir cumhuriyet kurmak isteyen, fakat az çok belli bir düzen içerisinde hareket edecek bir hükümet kurabilecek bir yetenekte olmayan, ülkeyi kesinlikle içeride kargaşaya, dışarıda felakete sürükleyecek sosyalistlere geçecektir." Lenin Uzaktan Mektupların ikincisinde bu satırları ele alır.

Lenin Wilson'a şu karşılığı verir: "Bu kesinlikle doğru değil. Cumhuriyet hükümeti monarşiden çok daha "düzenlidir". İkinci Romanov'un ikinci bir Rasputin çağırmayacağını halka kim garanti edebilir? Barış, ekmek ve özgürlüğü sadece şehirlerdeki ve köylerdeki yoksul halkın desteğini alan bir proletarya cumhuriyeti getirebilir. Kargaşa çıkacak yaygarasının amacı, savaştan ve savaş borçlarından zenginleşmek isteyen, halka karşı monarşiyi yeniden iktidara getirmek isteyen kapitalistlerin bencil çıkarlarını gizlemektir" İngiliz gazetecinin tüm iddialarını eksiksiz ele alarak mantıklı cevaplar veren, Times okuyucularına yönelik yeterince uzun bir yazıydı. Lenin için ikinci mektup, Ekim 1915 tezlerinden biri olan, sosyal demokratların geçici hükümette yer almalarına ilişkin yedinci tezi hatırlatmak için bir bahane olacaktı. Lenin mektubu bitirdiği sırada, İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin geçici hükümete destek çağrısı yapan bildirisinin yayımlandığı Temps gazetesi eline ulaşır. Söz konusu bildiriyi Petrograd'dan gönderen muhabir Rivet makalesinde İşçi Temsilcileri Sovyeti'nin "ılımlı unsurlardan" oluştuğunu ifade ediyordu. Gazeteyi okuyan Lenin, kalemini yeniden ele alarak son derece önemli birkaç sayfa daha yazar. Eğer o sırada Temps gazetesi Lenin'in eline geçmemiş olsaydı ikinci mektubun pek önemi olmayacaktı.

Lenin İşçi Temsilcileri bildirisini "çok önemli bir belge" olarak nitelendirecek, "düş kırıklığı yaratan" bu bildiri sayesinde küçük burjuva politikacılarının devrim yapan Petersburg proletaryasını egemenliği altına aldığı gözlemini yapacaktı. "Devrimin ilk aşaması tamamlandığına göre, şu anda her hükümetin "ılımlı" olması gerektiğini kabul etmeye hazırım. Fakat bu hükümetin emperyalist savaşı sürdürmek istediğini, Wilson'un İngiliz sermayesinin bir görevlisi olduğunu, bu kişinin mo-

narşiyi geri getirmek ve kapitalistlerle toprak sahiplerinin egemenliğini sağlamlaştırmak istediğini görmezlikten gelmek ve halktan gizlemek hiçbir şekilde kabul edilemez.

Çağrı sözü edilen desteği uygulamada göstermek amacıyla bir Sovyet üyesinin Yürütme Komitesinde yer aldığını bildiriyordu. Bu üye, geçici hükümette bakan olarak yer alan milletvekili Kerenski'ydi.

Lenin öne çıkan bu ismi ilk kez duymuyordu. Bu genç avukat, eğitim gördüğü Simbirsk Lisesi Müdürünün oğluydu. Lenin Simbirsk'ten ayrılırken lisenin bitişiğindeki bahçede oynarken gördüğü altı yaşındaki küçük bir erkek çocuğunu anılarında belli belirsiz muhafaza ediyordu. O zamandan beri küçük Saşa Kerenski bir hayli yol katetmişti. Birçok politik davada savunma avukatı olarak sivrilen Kerenski sonunda Duma milletvekili seçilmişti. Parlamentoda kararlı bir biçimde solda yer alıyordu. Ateşli söylemlerinin heyecan yarattığı meclisteki dinleyicileri biraz gösterişe kaçan konuşmalarıyla etkilemeyi biliyordu. 27 Şubat'ta kurulan geçici komitede yer alır, coşkulu çalışmalarıyla kendini fark ettirir. Bu komiteden İşçi Temsilcileri Sovyeti'ne geçer. Şimdi de bakan olmuştu. İlk devrimci bakan, Danton gibi. Kendi kuşağındaki aydınların gözünde büyük Fransız Devriminin dehası Danton'un ta kendisiydi. Üstelik Danton gibi Adalet Bakanlığı görevini üstlenmişti. Gerçekte de Rus Danton'u olacağını sanıyordu. Oysa Lenin, onda bir Louis Blanc görüyor, geçici hükümette yer almasının "devrim ve proletarya davasına karşı bilinen ihanet örneklerinden biri olduğunu, on dokuzuncu yüzyılda birçok devrimi yenilgiye sürükleyen ihanetlere benzediğini" düşünüyordu.

Üyelerinden birini hükümete temsilci olarak gönderen Sovyet, işçi sınıfının taleplerini hükümete iletecek bir "İletişim Komisyonu" kurulmasını hükümetten ister. Fransızcası yeteri kadar iyi olmayan Charles Rivet komisyonun adını eski bir anımsamayla "Denetleme Komitesi" diye adlandırır. Lenin bir hayli şaşırır. Her halükârda, düşünceleriyle tamamen örtüşen bu girişim Lenin'in hoşuna gider. Şu açıklamayı yapar: "Askerlerin ve işçilerin geçici hükümet üzerinde denetimini kesin olarak somutlaştıran bir "Denetleme Komitesi" (Rus-

çada bu ismi alıp almadığını bilmiyorum) kurulması tamamen proleter, gerçekten devrimci ve son derece doğru bir düşüncedir. İşte somut bir durum! İşte halka özgürlük, barış ve ekmek için kanını dökmüş işçilere yaraşır bir şey! İşte gerçek güvencelere doğru atılmış gerçek bir adım... İşte Rus Proletaryasının, her şeye rağmen, 1848'de Louis Blanc'ı kendisine temsilci olarak seçen Fransız proletaryasına göre daha ileride olduğunu gösteren bir işaret!"

Lenin memnuniyetine hemen bir nokta koyar. Denetleme komitesi girişimi doğru yolda atılmış bir adımdı. "Fakat sadece ilk adımdı." Arkası gelmeliydi. Şöyle açıklar: "Eğer Denetleme Komitesi sadece politik parlamenter bir kurum, yani hükümete sorular sorup cevaplar alan bir komite olarak kalacaksa, bunun dikkate alınacak hiçbir anlamı olamayacak ve hiçbir şeye hizmet etmeyecek." Lenin'e göre, devrimin kazanımlarının korunmasında işçi sınıfına daha çok güvence sağlayacak yapılması gereken başka bir iş vardı. Bu, kadınıyla, erkeğiyle hep birlikte ayaklanan tüm Rus halkının silahlı işçi birlikleri kurmasıydı.

Niçin ve nasıl, bu konudaki görüşlerini bir sonraki mektubunda açıklayacaktı.

Ertesi gün kaleme almaya başladığı "Proleter Milis Üzerine" başlıklı mektubu bir sonraki gün tamamlayacaktı. Uzaktan mektuplar serisinde bu üçüncü mektup tartışmasız en önemli olanıydı. Lenin hareket noktası olarak Sovyet Yürütme Komitesi'nin en etkin üyelerinden biri olan Skobelev'in Vassiche Zeitung'da yayımlanan cümlesini ele alır. O dönemde Times ve Temps'dan sonra en önemli haber kaynakları Vassiche Zeitung ve Frankfurter Zeitung'du. Alman gazetesine göre Skobelev şu cümleyi kullanmıştı: "Rusya ikincinin, gerçek bir devrimin arifesinde"

Lenin şöyle yazar: Dışarıdan bir tanık, yani partimiz mensubu olmayan bir kişi birinci mektupta vardığım; "Şubat – Mart Devrimi devrimin sadece birinci aşamasıdır" sonucunu onaylıyor. Bunun altını çiziyorum." Ortaya çıkan sonuca göre, şu anda Rusya bir geçiş dönemi yaşıyordu. Eğer sosyal demokratlar Marksist olmak ve dünyadaki bütün devrim deneylerinden yararlanmak istiyorlarsa, bu geçiş

döneminin özel niteliğinin tam olarak ne olduğunu ve uygulanacak yöntemi kavramak için çaba göstermeliydi.

Hükümet adeta mengeneye sıkışmıştı, kapitalistlerle çıkar ilişkisi nedeniyle emperyalist savaşın devamından yana olmalı, sermayeyi ve büyük toprak sahiplerini korumalı, monarşinin geri gelmesini istemeliydi. Devrimci temelleri demokrasiye bağlıydı, barış isteyen aç kitlelerin baskısı karşısında yalan söylemek, dolambaçlı yolara başvurmak, bir eliyle vermek, diğer eliyle almak durumundaydı. Böyle olmakla birlikte, burjuvazinin tüm örgütlenme yeteneklerinden yararlanarak bu hükümetin iflası geciktirilebilirdi. Lenin şu sonuca ulaşmıştı: "Bu hükümeti tek bir vuruşta deviremeyiz, eğer bunu yapabilecek olsak bile (devrim döneminde yapılabileceklerin sınırı bin kez daha uzaklaştığı için), burjuvazinin hayran olunacak kadar iyi örgütlülüğüne en az onun kadar iyi proletarya örgütlülüğü ile karşılık veremezsek iktidarı muhafaza edemeyiz." Lenin, birinci mektubunun sonundaki işçilere "proletaryanın mükemmel örgütlerini" yaratma çağrısını neredeyse olduğu gibi bir kez daha tekrarlar.

Bu "mükemmel" örgütlerin yapısı nasıl olacaktı? Öncelikle her yerde en yoksul köylüleri ve genel olarak kırsal bölgelerdeki bütün emekçileri de içine alan İşçi Temsilcileri Sovyeti kurulmalıydı. Lenin burjuva demokrasisi ile sosyalist toplum arasındaki ara dönemi adeta vekâleten üstlenecek devlet yapısının genel hatlarının çizilmesi gerektiğini düşünüyordu. Belirli bir geçiş süresine ihtiyaç vardı. "Burjuvazinin her yerde kurduğu türden bir devlete ihtiyacımız yok" diye açıklayacaktı. İktidar organları; idare, polis ve ordunun halktan kopuk olduğu anlamına geliyordu devlet. Şu hatırlatmayı yapar: "Bütün burjuva devrimleri yönetim mekanizmasını mükemmelleştirmek ve bu mekanizmayı bir partinin elinden başka bir partinin eline aktarmaktan başka bir şey yapmamıştır."

Proletarya bu yönetim mekanizmasını "parçalamak" (Lenin bu sözün Marks'a ait olduğunu hatırlatır) ve yerini ordunun, polisin ve idarenin tamamen silahlı halk tarafından oluşturulacağı başka bir mekanizma ile doldurmak zorundaydı. Lenin, 1871 Paris Komünü ve 1905 Rus Devriminin bu yolu işaret ettiğini söyleyecekti.

Bu milislerin yüzde dosan beşi kadın, erkek işçi ve köylülerden oluşacaktı. "Demokrasiyi halkın kapitalistlerce köleleştirilmesini gizleyen güzel bir pankart olmaktan çıkaracak, onu tüm devlet işlerine iştirak edecek olan kitlelerin gerçek eğitimcisine dönüştürecekti. Gençleri politik hayata çekecek, bütün yetişkin kadınları seferber ederek halk sağlığı konusunda önlem alacaktı. Lenin şöyle devam eder: "Çünkü, kadınlar kamu hizmetlerine ve politik hayata dahil edilmedikçe, kadınlar bunaltıcı ev ve mutfak işlerinden koparılmadıkça, gerçek özgürlük temellerine oturtulamaz, değil sosyalizm, demokrasi bile inşa edilemez.

Bu milis "yoldaşlık disiplini" temelinde düzeni sağlayacak, "zorunlu çalışma hizmeti" uygulayarak savaşın neden olduğu krize karşı mücadeleyi kolaylaştıracaktı. Lenin şunları yazar: "her aileye ekmek, her çocuğa bir şişe süt verilmelidir. Bütün çocuklar ihtiyaçları kadar süte sahip olmadıkça, zengin bir aileden tek bir yetişkine bile herkesin payına düşen miktarın fazlası verilmemelidir." Bu işi, söz konusu "zengin aile yetişkinlerini" sütten tamamen yoksun bırakmaya kadar götürmeyecekti. Şöyle devam eder: "Çar ve aristokratların terk ettiği saraylar ve zengin daireler boş kalmamalı, evsizlere ve yoksullara barınak işlevi görmelidir." Fransa'da devrimci yetkililer bu şekilde davranmış, sahipleri başka ülkelere göç eden veya terkedilen otelleri ve konutları evsizler ve yoksullar için barınak olarak kullanmışlardı.

Lenin tüm bunların sosyalizm olmadığını kabul ediyordu. Bu bir *proletarya diktatörlüğü* değildi. Sadece "proletaryanın ve yoksul köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğüydü" (bu küçük fark gözden kaçırılmamalıydı). Üstünde titizlikle durulması gereken bu konunun önemi ve içeriği üzerine partizanlarına anlamlı bir uyarıda bulunur:

"Şu anda söz konusu olan kuramsal bir sınıflandırma yapmak değildir. Hızlı bir gelişme içerisindeki sınırları dar teorinin uygulamaya dayalı, ivedi ve karmaşık hedeflerini Proküst'ün* yatağına yatırmak is-

(*) Procuste: Yunan mitolojisinde bir yaratık. Bu yaratık konuklarının boylarını yatağa uydurmak için çekip uzatıyor, ya da kırıp kısaltıyordu. (Ç.N.)

teseydik çok büyük bir hata olurdu. Devrimci dönemlerde şartların genel olarak hayatın kendisi kadar süratli değiştiğini anlamak önemlidir. Yöntemlerimizi ve acil görevlerimizi ortaya çıkan her koşulun özelliğine uyarlamayı bilmeliyiz."

Lenin bu mektubu bitirdiği gün Gorki'nin geçici hükümete gönderdiği yazıyı bildiren bir telgraf alır. Gorki halkın gerici güçlere karşı kazandığı zaferi selamlıyor ve yeni hükümeti barışı sağlayacak kurtarıcı rolünü taçlandırmaya çağırıyordu. Bu barış her ne pahasına değil, onurlu bir şekilde yapılmalıydı. Bu satırları okuyan Lenin acı bir gülümsemeyle kalemini eline alır: "Uluslararası proletarya hareketine büyük yararları dokunan, bundan sonra da yararları dokunacak olan Gorki çok yetenekli bir yazar, buna hiç şüphe yok. Fakat burnunu niçin politikaya sokuyor?" Bu, yeni bir uzaktan mektubun, dördüncü mektubun konusu olacaktı.

Lenin mektubunun sonunda yeni hükümetin bir rastlantı sonucu ortaya çıkmadığını hatırlatır. Sermaye ile çıkar ilişkileri olan hükümet üyeleri kapitalizmin temsilcileriydi. "Nasıl ki bir insan kendini saçlarından tutarak ayağa kaldıramazdı, Kapitalistler de çıkarlarından artık vazgeçmezdi." Bu hükümet Çar'ın Fransa, İngiltere ve diğer kapitalist haydutlarla yaptığı "yağma anlaşmalarına" bağlılığını teyit ediyordu. Sonuç olarak, barışın sağlanması için devlette iktidar kapitalistlerin değil, sermayeye ve "yağma anlaşmalarına" bağlı olmayan işçiler ve yoksul köylülerin elinde olmalıydı. Lenin'e göre, Sovyetler iktidara sahip olursa, savaşı sonlandırmak için şu programı uygulayacaktı:

1. Sovyetler ne Çarlık monarşisinin, ne de bu monarşinin yerini alan burjuva hükümetinin yaptığı anlaşmalardaki yükümlülüklere bağlı olmadığını açıklayacaktır.

2. Çarlığın ve tüm burjuva hükümetlerinin izlediği yağma politikalarını herkesin önünde teşhir etmek amacıyla yapılan anlaşmalar hemen açıklanacaktır.

3. Hemen ve açıkça savaşan tüm güçlere genel bir mütareke önerilecektir.

4. İşçi ve Köylü Sovyetleri'nin belirlediği, sömürgelere, ezilen

ve mağdur edilen tüm halklara özgürlük getirecek barış şartları hemen yayımlanacaktır.

5. Bütün ülkelerdeki işçilere kendi burjuva hükümetlerini devirmeleri ve tüm iktidarı Sovyetler'e vermeleri çağrısı yapılacaktır.

6. Burjuva hükümetlerinin yaptığı savaş borçları bizzat kapitalistler tarafından ödenecektir. İşçiler ve köylüler bu borçları üstlenmeyecektir.

Eğer bu program kabul edilmezse, söz sırası silahlara gelecekti. Bu kez tamamen farklı bir savaş, emperyalist değil, devrimci bir savaş olacaktı. Lenin şunları yazar: "Bana göre, bu şartlarda bir barış gerçekleştirmek için Sovyetler dünyadaki her türlü burjuva hükümete karşı savaşmayı kabul edecektir. Çünkü bu, gerçekten haklı bir savaştır ve bütün ülkelerin işçileri bu savaşın kazanılması için seferber olacaktır." Alman işçisi Rusya'da savaş yanlısı bir monarşinin yerini, en az onun kadar savaş yanlısı bir cumhuriyetin aldığını görüyor. "Alman işçisi bu cumhuriyete güvenebilir mi? Eğer halk tam bir özgürlük elde eder ve iktidarı Sovyetlere verirse, savaş devam edebilir mi? Kapitalistlerin yeryüzündeki hâkimiyeti ayakta kalabilir mi? Buna siz karar verin."

Lenin bu üç soruya olumsuz cevap vererek (en azından kişisel olarak böyle düşünüyordu) mektubunu bitirir.

25 Mart tarihli dördüncü mektuptan sonra Lenin, Uzaktan Mektuplar'ı yazmayı durdurur. Her gün yaşanan sıcak gelişmelerle ilgili bir yığın yeni haber aynı anda geliyordu. Lenin, 20 Mart'tan beri yazdıklarının akıbeti hakkında belirsizlik içindeydi. Söz konusu mektupları bitirdiği ölçüde Petrograd'a, Pravda'ya ulaştıracak olan Ganetzki'ye göndermişti. Fakat Ganetzki'den hiçbir haber yoktu. Lenin merak ediyordu. Mektuplar Ganetzki'nin eline ulaşmış mıydı? Pravda'nın hiçbir sayısı da gelmemişti. Geçici hükümetin gazetenin yurtdışına çıkışını yasakladığını şüphesiz bilmiyordu. Fakat sonuçta, Bolşevikler arasında gazetenin birkaç sayısını Petrograd'dan Stockholm'e gizlice geçirecek yöntemleri bilen insanlar olmalıydı. Eğer bu yapılmıyorsa, partide bir şeyler kötü gidiyordu. Şu anda gazetenin başında kimin bulunduğunu bile bilmiyordu. Perm'den Kamanev, Stalin ve Muranov tarafından imzalanmış bir telgraf almıştı. Fakat Perm başkentten çok uzak, Sibirya'da

bir yerdi. Başkente gelmişler miydi? Eğer geldilerse, ne yapıyorlardı? Ne düşünüyorlardı? Neden bu sessizlik? Günler insanı çileden çıkaran bir belirsizlik içinde geçerken, her türlü güçlükle karşılaşan geri dönüş müzakereleri de sürüncemede bekliyordu. 30 Mart'ta, Lenin Sovyet Yürütme Kurulu üyesi Skobelev ve Duma milletvekili Muranov'un Kronştad'dan geri döndüklerine dair bir haber okur. Skobelev ve Muranov Kronştad'a Baltık donanmasının bazı birimlerinde ortaya çıkan karışıklığı yatıştırmak için gitmişlerdi. Demek ki, Muranov Sibirya'dan dönmüştü. O halde, Kamanev ve Stalin de dönmüşlerdi. Herkesin tanıdığı bir Sovyet yöneticisi ile bir Bolşevik milletvekilinin birlikte yaptıkları Kronştad yolculuğu geçici hükümetle bir işbirliği denemesi dışında ne anlama geliyordu? Lenin Ganetzki'ye Rusya'ya dönüşü için gerekli girişimleri hızlandırmasını rica eden bir telgraf gönderir. Aynı gün, muhtemelen gazetede okuduğu haberden etkilenerek, uzun bir mektup kaleme alır: "Güvenilir bir kişiyi mutlaka Rusya'ya göndermek gerekiyor... Hükümet kendisine açıkça yardımcı olan Kerenski ve daha fazlasını söylemeye gerek olmayan Çeidze'nin affedilmez tereddütlerinden yararlanarak işçileri başarılı bir şekilde emperyalist savaştan vatan savunuculuğuna yönlendiriyor. Tüm çabamızı bu kandırmacaya karşı mücadeleye yoğunlaştırmalıyız. Partimiz bu aldatmaya rıza gösterirse, onuru ebediyen lekelenmiş, politik olarak da intihar etmiş olacaktır." Lenin Ganetzki'ye, eğer Muranov Kronştad'a Skobelev ile resmi bir görevle gitmeyi kabul ettiyse onu kesinlikle kınadığını, son iki sözcüğün altını büyük bir öfkeyle ikişer kez çizerek, bildirir. Ganetzki'den Muranov'u kınadığını kendisine iletmesini ve bunu yayımlamasını rica eder. Elindeki kalem gittikçe yerinde durmayan, sinirli bir halde hareket ediyordu. Sosyal yurtseverliğe eğilim gösteren bir sosyal barışçılıkla yakınlaşma "işçi sınıfı için zararlı, tehlikeli ve kabul edilmezdi." "Tam olarak düşüncem budur" diye ilave eder Lenin. Bu düşüncesini teyit etmek ister gibi, zararlı, tehlikeli ve kabul edilmez sözcüklerinin altını yine ikişer kez çizecekti. Sovyet içerisinde etkili olan bu iki eğilimin canlı örnekleri, biri "burjuvazinin en tehlikeli ajanı" Kerenski ve diğeri "yaşlı ihtiyar tilki" Çeidze'ye karşı "ilkelerden hiçbir ödün vermeden, en

direngen, en sebatlı, en acımasız biçimde" mücadele edilmeliydi. Lenin şu açıklamayı yapar: "Kişisel olarak, partimizde her kim olursa olsun, Kerenski ve yandaşlarının sosyal yurtseverliği, Çeidze ve yandaşlarının sosyal barışçılığı ile uzlaşma içinde olanları herkesin önünde açıklamak için bir saniye bile tereddüt etmeyeceğim, hatta bu kişilerle hemen bir bölünmeyi tercih ederim". Bu sözler Kamanev ve Stalin'i mi hedef alıyordu? Kamanev Petrograd'a döndükten sonra Pravda'nın yönetimini üstlenmişti. Stalin Merkez Komitesini temsil ediyordu. Devrimin yükselen ilk dalgalarının ön saflara taşıdığı, partinin merkez yönetimi etrafında dolanan insanların çoğunluğu Lenin için tanıdık değildi.

Lenin Ganetzki'ye "İsa aşkına" Petrograd'daki arkadaşlara yardım edebilecek "güvenilir, akıllı bir kişi" göndermesi için adeta yalvarır (göründüğü kadarıyla, bu görevi üstlenmesi için bizzat Ganetzki'yi kibarca överek teşvik ediyordu). Petrograd'dakilere şunlar söylenmeliydi:

Lenin, savaş yılarında yurtdışında çıkarılan *Sosyal Demokrat*'ın 13 Ekim 1915 tarihli sayısında yayımlanan *Sosyalizm ve Savaş* broşürünün "her ne pahasına" yeniden Petrograd'da basılmasını istiyordu. Bu broşürün önemi şu anda her şeyin üstünde, her şeyin önündeydi.

Ayrıca, *şu anda Rus Cumhuriyeti'ni savunuyoruz, II. Guillaum'u* devirmek için savaşıyoruz* parolası işçilere söylenen en büyük yalan, en adi kandırmacaydı. Emperyalist ve savaş yanlısı Rus Cumhuriyeti'nin Almanlara, Guillaum'u devirme çağrısı, "Fransız sosyal şovenlerinin, sosyalizme ihanet eden Jules Guesde, Sembat ve taraftarlarının aldatıcı parolasının tekrarından başa bir şey değildi."

Ne yapmalıydı? Başlangıç olarak, işçilere ve askerlere en basit ve en açık biçimde, anlaşılır sözcüklerle sadece II. Guillaum'u değil, İngiltere ve İtalya krallarını da devirmek gerektiği anlatılmalıydı. İkinci olarak, en önemli şey yapılmalı, Rusya'dan başlayarak burjuva hükümetleri devrilmeliydi. Aksi halde, barış elde edilemezdi. Lenin yeni Rus hükümetini hemen devirmenin mümkün olmadığını kabul edi-

(*) II. Guillaume: Son Alman İmparatoru ve Prusya Kralı. (Ç.N.)

yordu. Bu, gerçeğin tersini söylemek için bir neden değildi! "İşçilere gerçeği söylemek" son derece önemliydi. Onlara iktidarı alarak işe başlamaları gerektiğini kavratmak gerekiyordu. "Ancak o zaman işçiler bütün kralları ve burjuva hükümetlerini devirme çağrısı yapma hakkına sahip olacaktı."

Özet olarak; "Diğer partilerle, hiç kimseyle asla bir yakınlaşma olmayacak! Hükümete gizli bir güvence ve destek verilmeyecek! Şu anda temel konu, Bolşevik Partisi'ni örgütlemek, "en uzlaşmaz" Enternasyonalist bir propaganda yürütmek, cumhuriyetçi şovenlere ve sosyal şovenlere karşı her yerde, basında ve Sovyet'te mücadele etmektir." Lenin'in mektubu sert bir uyarı ile son buluyordu: "Kamanev üzerine düşen tarihi sorumluluğu anlamak zorunda."

Rusya'ya geri dönmeyi çok isteyen tek kişi Lenin değildi. Geri dönüşleri mümkün olduğunca hızlandırmak amacıyla tüm partilerden temsilcilerin yer aldığı bir komite kurulur. 19 Mart'ta yapılan ilk oturuma bir Sosyalist Devrimci, bir Bundçu ve Menşevikler adına Martov katılır. Lenin söz konusu toplantıya katılmak istemez, Zinovyev'i gönderir. Yapılan toplantıda, Martov Almanya üzerinden geçmeleri karşılığında Rusya'da esir tutulan Almanlar arasından aynı sayıda kişinin serbest bırakılabileceği varsayımında bulunur. Martov'un bu projesi birçok öneri arasında en uygunu olarak değerlendirilir. Ayrıca, alınan karar gereği, Grim'den bu konuda Alman Büyükelçiliği ile görüşmesi istenecektir. Martov'un önerisini çok beğenen Lenin, 21 Mart'ta Karpinski'ye şunları yazar: "Martov iyi bir plan öneriyor, gerçekleşmesi için çalışılmalı, fakat bu işi doğrudan biz yapamayız. Bizden kuşkulanırlar. Grim dışında İsviçreli Bakanlara müracaat ederek onlardan Bern'deki Alman Büyükelçiliği ile görüşmesini talep edecek partisiz ve yurtsever Ruslar ve de etkili başka kişiler gerekiyor. Bu işe bizler doğrudan veya dolaylı bir şekilde dahil olamayız. Bizim müdahalemiz her şeyi berbat eder. Çok iyi ve çok güvenilir bir plan."

Her şey en iyi şekilde düzene girmiş görünüyordu. Yapılan öneriyi Berlin'e iletmekte sabırsızlanan Almanya Büyükelçiliği bu işin mutlaka genel bir memnuniyetle sonuçlanacağı izlenimi verir. Fakat son anda

Sosyalist Devrimciler ve Menşevikler düşüncelerini değiştirir. 28 Mart'ta yapılan komite toplantısında bu iki grup öncelikle hiçbir şekilde ittifak ülkelerinden geçilemeyeceğini ve yeni Rus hükümetinin Almanya üzerinden yapılacak bir yolculuğa kesinlikle onay vermeyeceğinin gösterilmesi gerektiğini ileri sürer. Bu kez toplantıda hazır bulunan Lenin bu savsaklamadan hiç memnun olmaz. Birkaç gün bekleyeceğini, eğer işlerin sürüncemede kaldığını görürse diğerlerini beklemeden tek başına hareket edeceğini bildirir. Komite sekreteri, Krakov'da Lenin'in ilk adımlarına rehberlik etmiş olan, bir İsviçre hastanesinde çalışan, genç göçmen doktor Bagotzki daha sonra anılarında şunları yazacaktı: "Toplantıdan birlikte çıktık. Lenin her devrimcinin görev yerinde bulunmasının zorunluluk olduğu devrim dönemlerinde Milyukov'un ve sözde "kamuoyunun" düşüncelerini hesaba katmanın saçma olduğunu söyleyerek hoşnutsuzluğunu açığa vuruyordu. Tüm devrimci Rusya'nın onun kararını anlayacağına ve onaylayacağına ikna olmuştu."

Lenin sabırsızlıktan yerinde duramıyordu. İki gün sonra, 30 Mart'ta Ganetzki'ye Fransızca yazılmış şu telgrafı gönderir: "İngiltere ülkelerinden geçmeme asla izin vermeyecek, beni tutuklamayı tercih edecek. Milyukov zafer kazanacak. Tek umut, Petrograd'a birini gönderip, Sovyet aracılığıyla tutuklu Almanlarla mübadele sağlamanız." Aynı anda, Ganetzki'ye baştan sona kadar öfke ve sabırsızlık haykırışından ibaret uzun bir de mektup gönderir: "Rus proletarya devriminin İngiliz emperyalistlerinden daha zorlu bir düşmanları olmadığı açıktır. İngiliz ve Fransız emperyalist sermayesinin küçük memuru Rus Milyukov ve hempalarının Enternasyonalistlerin Rusya'ya dönüşünü engellemek için her şeye, her türlü yalana ve ihanete başvuracağı açıktır." Bu nedenle, "Milyukov ve hempalarının kötü niyetlerini ve işleri sürüncemede bırakarak bizleri boş sözlerle oyalayan, bizleri kandıran, vb. insanları ortaya çıkarmak için masraftan kaçınmadan, büyük bir gayretle yazmak, telgraf çekmek, mümkün olduğunca çok veriyi bir araya getirmek gerekiyor." Son olarak, üzüntü veren şu sözlerin altını çizecekti: "Böylesi bir dönemde burada bulunmanın bizim için ne tür bir işkence olduğunu anlayabilirsiniz."

Lenin artık dayanamaz. 31 Mart'ta, Merkez Komitesi Yurtdışı Bürosu adına Grim'e partisinin Almanya üzerinden geçiş planını koşulsuz kabul ettiğini bildiren ve bu yolculuğu hemen örgütlemesi için ricada bulunan bir telgraf gönderir (telgrafta Zinovyev'in de imzası vardı). Rusya'ya geri dönecekler listesinde şimdiden en az on yoldaşın adı bulunuyordu. Lenin Grim'e ayrıca şunları yazmıştı: "Muhtemel bir gecikmenin sorumluluğunu kesinlikle üstlenemeyiz, bu gecikmeyi tüm gücümüzle protesto ediyoruz ve yalnız dönüyoruz."

Aynı zamanda, "Geri Dönüş Komitesine" altında kendisinin ve Zinovyev'in imzaları bulunan Yurtdışı Bolşevik Bürosu adına şu açıklamayı gönderir:

"Geri döneceklerin politik duruşlarına bakmadan, Alman tutsaklarla mübadeleye dayanan dönüş planı tümüyle kabul edilebilir bir öneridir... Yoldaş Grim bu planın mevcut koşullarda mümkün olan tek çıkış yolu ve kusursuz biçimde gerçekleştirilebilir olduğunu açıkladı. Bu planı kabul etmenin gerekliliğine, işleri sürüncemede bırakmanın imkânsızlığına farklı eğilimlerin temsilcilerini ikna etmek için bize bağlı olan her şeyi yaptık. Ne yazık ki, farklı eğilimlerin temsilcileri bizim kabul edemeyeceğimiz, yanlış ve Rusya'daki devrimci harekete en büyük zararı vereceğini düşündüğümüz gecikme lehinde karar verdiler. Yurtdışı Bürosu partimizin tüm üyelerine hemen dönüş önerisinin kabul edildiğini bildirme kararı almış, diğer eğilimlerin temsilcilerini de bu karardan haberdar ederek, -Rusya'ya- dönmek isteyenlerin adlarını yazdırmalarını istemiştir."

Bu açıklamadan haberdar olan Grim büyük bir memnuniyetsizlik ortaya koyarak Lenin'e itiraz eder. Açıkladığı gerekçeye göre, kendisine bu işte etkin bir görev atfetmek haksızlıktı, hiç kimseye bu yönteme başvurarak Rusya'ya geçmesini tavsiye etmemişti. Öneriyi muhatabına itmekle görevli sıradan bir aracıdan başka bir şey değildi. Bu iş hallolduğuna göre, artık görevinin sona erdiğini düşünüyordu. "Yalancı ve ikiyüzlü" bulduğu Grim ile çalışmak istemeyen Lenin hemen Platten'e müracaat eder. Lenin'in önerisini büyük bir coşkuyla kabul eden Platten, Almanya'dan geçiş sırasında uyulması gereken

şartların sıralandığı bir belgeyi 3 Nisan'da Almanya Büyükelçiliği'ne sunar. Belgede şunlar yazıyordu:

1. Rusya'ya dönmek isteyen göçmenleri taşıyan vagonun tüm sorumluluğu Platten'e aittir.

2. Alman yetkililerle sadece Platten ilişki kuracaktır. Platten'in onayı olmadan hiç kimse tren vagonuna binemez.

3. Vagon diplomatik dokunulmazlığa sahiptir.

4. Ne Almanya girişinde, ne de çıkışında hiçbir şekilde pasaport ve yolcu kontrolü yapılmayacaktır.

5. Normal tarife üzerinden yolculuk biletlerinin alınmasını Platten üstlenecektir.

6. Hiçbir yolcu kendi veya başkasının inisiyatifiyle trenden ayrılmayacaktır. Yolculuk durmaksızın gerçekleştirilecektir.

7. Geçiş izni Rusya'da esir alınmış veya hapsedilmiş Almanlarla mübadele koşuluyla verilmiştir.

8. Yolcular 7. Maddenin uygulanması için işçi sınıfı nezdinde girişimde bulunmayı taahhüt eder.

9. Yolculuk mümkün olan en kısa sürede gerçekleştirilmelidir.

Üç gün sonra Platten Lenin'e şartların Alman hükümeti tarafından kabul edildiğini bildirir. Lenin artık yerinde duramıyordu. Karısına, "ilk trenle Bem'e gidiyoruz" der. Kocasına şaşkınlıkla bakan Krupskaya'nın anılarında şunları okuyoruz: "Tren iki saat sonra hareket edecekti. Kaldığımız evle ilgili işleri bitirmek, ev sahibine ödeme yapmak, kitapları kütüphaneye iade etmek gerekiyordu. Lenin'e, "sen git, ben yarın hareket ederim" dedim. Bana, "hayır, birlikte gideceğiz" cevabını verdi. Ev boşaltıldı, mektuplar imha edildi, kitaplar paketlendi. Biraz giysi ve çok gerekli eşyaları alarak evden ayrıldık. Bu denli acele etmemize gerek yoktu. Paskalyada olduğumuz için yolculuğumuz gecikecekti."

Lenin'in Grim'e gönderdiği telgrafın içeriğini öğrenen diğer partilerin temsilcileri bir araya gelerek bu davranışını kınayan bir karar alır. Buna göre, Rus hükümetinden onay almanın imkânsızlığı kanıtlanmadığı sürece, "Merkez Komitesindeki yoldaşların" kararı "politik bir hata" olarak değerlendirilmeliydi.

Lenin bu şartlar altında farklı Avrupa ülkelerindeki sosyalistlerin hazırlayacağı, kendisi ve yoldaşları tarafından alınan kararın doğruluğunu onaylayan bir belge edinmelerinin yararlı olacağını düşünüyordu. Platten bu tür bir belgeyi imzalamayı seve seve kabul eder ve Kienthalli Alman sosyalist Paul Levi'ye de imzalatır. Polonyalı Bronski'de tereddütsüz imzalar. Lenin, özellikle Fransız sosyalistlerinin de söz konusu belgeyi imzalamasını çok istiyordu. Zinovyev Lenin'den aldığı talimatla Bolşeviklerin Cenevre'deki şubesine şu mektubu gönderir: "Fransızların imzasını almak çok arzu edilen bir durumdur. Hemen Guilbeaux ile konuşun, durumu açıklayın, anlaşma koşullarını gösterin. Eğer bizimle dayanışma içinde olduğunu ifade ederse, kendisinden buraya gelmesini isteyin. Bu çok önemlidir. Büyük bir olasılıkla Nain'i de çağıracağız (Platten Nain'e telefon edecek). Ayrıca, önemli olan başka bir konu da şudur: Eğer Guilbeaux bizimle hemfikirse belgeyi Romain Roland'a imzalatabilir mi? *Bu son derece önemli. Petit Parisien* gazetesinde yayımlanan kısa bir habere göre, Milyukov Almanya üzerinden geçecek kişileri mahkeme önüne çıkarma tehdidinde bulunuyor. Bunu Guilbeaux'ya söyleyin. Bu, bizim için özellikle önemli olan Fransızların desteğini almamızı sağlayacak."

Yolculuktan bir gün önce, Lenin Guilbeaux'yu ısrarla yanına çağıran özel bir telgraf gönderir: "Masrafları karşılayacağız. İlke olarak kabul ediyorsa Romain Roland'ı da getirin" Guilbeaux daha sonra şunları anlatacaktı:

Romain Roland ile konuşmak için Beausejour oteline gittim... Ona amacımı ve bu amaç için Lenin tarafından gönderildiğimi söyledim. Daha ilk kelimelerimde konuşmamı kesti. "Pekâlâ, Bern'e gidin, fakat arkadaşlarınızdan ısrarla Almanya üzerinden geçmemelerini isteyin. Aksi halde, kendilerine ve barışa zarar verirler. Bir zamanlar Komünculer için söylenenleri ve yazılanları hatırlayın!" dedi. Onun nezdinde üstlendiğim görevi yerine getirmenin yararsız olduğunu düşündüm. Farklı konularda sohbet ettik ve yanından ayrıldım."

Guilbeaux Bern'e Romain Roland ile değil, öğretmen Loriot ile gidecekti. Uluslararası İlişkileri Yeniden İnşa Komitesi sekreterliğine

Merrheim'in yerine getirilen Loriot, İsviçre'ye Enternasyonalist çevrelerle ilişki kurak amacıyla gelmişti. Guilbeaux onu Lenin'le tanıştırır. Lenin yalnız kaldıklarında Guilbeaux'ya Loriot'u kastederek "sizce imzalayacak mı?" diye sorar. Diğeri Lenin'in kaygılarını gideren bir cevap verir. Guilbeaux'nun daha sonra yazdıklarında şunları okuyoruz: "Volkhaus'ta hep birlikte yediğimiz akşam yemeğinden sonra, gece yarısına doğru Radek'in odasına çekildik... Grubumuz Lenin, Levi, İnes Armand, Radek, Zinovyev, ben ve Loriot'dan oluşuyordu. İnes belgeyi önce Almanca, daha sonra Fransızca okudu."

Belgede şunlar yazıyordu: "Biz aşağıda imzası bulunanlar, itilaf devletleri hükümetlerinin Rus Enternasyonalistlerinin geri dönüşlerine karşı çıkardığı zorlukları ve Almanya üzerinden geçiş için Alman hükümetinin kabul ettiği şartları öğrenmiş bulunuyoruz. Alman hükümetinin Rus Enternasyonalistlerinin Almanya üzerinden geçişlerine, bu geri dönüşlerin sadece Rusya'da savaş karşıtı eğilimi güçlendireceği umuduyla razı olduğunun tamamen bilincindeyiz. Tüm savaş boyunca, Alman emperyalizmine karşı var güçleriyle hiç durmadan mücadele eden Rus Enternasyonalistlerinin Rusya'ya dönmek istemelerinin tek amacı devrim için çalışmaktır. Bu eylemleriyle bütün ülkelerin işçilerine, özellikle Almanya ve Avusturya'daki işçilere kendi hükümetlerine karşı başlattıkları devrimci mücadelede yardımcı olacaklardır." Bütün bu gerekçelerle, Rus yoldaşlarımızın "Rusya'ya geri dönmek için onlara sunulan bu olanaktan faydalanmaları sadece hakları değil, aynı zamanda görevleridir" diye düşünüyoruz."

İnes Armand okumayı bitirdiği belgeyi Guilbeaux'a uzatır. Guilbeaux metni imzalar ve Loriot'a aktarır. Loriot elindeki metni bir kez daha okur ve şu açıklamayı yapar:

İmzalamaya hazırım, fakat küçük bir değişiklik yapılmasını öneriyorum. Şöyle yazmışsınız: "...savaş boyunca Alman emperyalizmine karşı var güçleriyle hiç durmadan mücadele eden Rus Enternasyonalistlerinin..." Bu bölümün, "...savaş boyunca bütün emperyalist güçlere ve özellikle Alman emperyalizmine karşı..." şeklinde değiştirilmesini öneriyorum.

Öneri oybirliğiyle kabul edilir. Guilbeaux daha sonra, "uluslararası birlik düşüncesine uygun bu tezahürat karşısında Lenin'in mutluluktan ışıldayan yüzünü bugün hala görüyorum" diye yazacaktı.

Ertesi gün, Rusya'ya dönecek olanlar "Zahringer Hof" restoranında bir veda yemeği için toplanır. Lenin, Rus göçmenlere gerçekten dostça yaklaşan İsviçrelilere derin minnet duygularını sunduğu mektubunu okur. Mektupta şunlar yazıyordu: "Rus devriminin görevlerinden ne anladığımızı kısaca açıklamamız gerekiyor. İsviçreli işçiler aracılığıyla aynı dili konuşan Alman, Fransız ve İtalyan işçilere yapabildiğimiz oranda sesimizi duyurmamız gerektiğine inanıyoruz...

"Emperyalist savaşın yol açtığı devrimler serisini başlatmanın büyük onuruna nesnel bir zorunlulukla Rus proletaryası sahip oldu. Fakat Rus proletaryasını diğer ülkelerin proletaryalarına göre seçkin devrimci proletarya olarak görme düşüncesi bize tamamen yabancıdır. Rusya proletaryasının diğer ülkelerdeki işçilerden daha az örgütlü, daha az hazırlıklı ve daha az bilinçli olduğunu çok iyi biliyoruz. Rusya proletaryasını kendine özgü nitelikleri değil, sadece özel tarihi şartlar, *belirli bir süre, belki de çok kısa bir süre için*, tüm dünya proletaryasının öncüsü yaptı.

"Rusya bir köylü ülkesidir, Avrupa'nın en geri ülkelerinden biridir. Sosyalizm Rusya'da hemen ve doğrudan bir zafer kazanamaz. Fakat büyük toprak sahiplerinin elindeki çok büyük miktarlardaki araziler göz önüne alındığında, 1905 deneyinden hareketle, ülkenin köylü karakteri burjuva demokratik devrimine bir ivme kazandırabilir ve devrimimizi sosyalist devrimin başlangıcı yapabilir, sosyalist devrime doğru atılmış küçük bir adım haline getirebilir... Emperyalist savaşın nesnel koşulları bize kesin olarak devrimin, Rus devriminin birinci aşamasıyla yetinmeyeceğini ve Rusya'yla sınırı kalmayacağını gösteriyor.

"Alman proletaryası Rus ve dünya devriminin en sadık, en güvenilir müttefikidir...

"Yaşasın Avrupa'da başlayan proletarya devrimi!"

Saat iki buçukta, en önde Lenin, Patten, Radek ve Zinovyev'in yer aldığı kortej tren istasyonuna doğru yola koyulur. Lenin küçük yuvar-

lak bir şapka takmıştı, üzerinde yılın her döneminde, her fırsatta giydiği bol bir pardösü vardı. Kunduracı Kamarer'in ona Alp dağlarındaki yürüyüşleri için imal ettiği, Radek'in "Zürih sokak dehşeti" adını taktığı kabaralı çok büyük potinler giymişti. Yirmi erkek, on kadın ve iki çocuk olmak üzere toplam otuz iki kişiydiler. Erkekler arasında Radek ve Zinovyev dışında, kıdemli sosyal demokratlardan biri, son yıllarını ülkesinde geçirmek isteyen yaşlı Gürcü Tzakhaya ve eski liman işçisi Safarov da vardı. Diğer erkekler herkesin tanıdığı kişiler değildi. İnes Armand, savaş sırasında kendini gösteren, neşe dolu, çok etkili bir militan Olga Ravitch, Lenin'in, Zinovev'in ve Safarov'un eşleri kadınlardan bazılarıydı. Herkesin bir yığın yolculuk eşyası vardı. Tek tük valiz, çoğunlukla çanta, iple rasgele bağlanmış paketler, yastıklar, kolanlarla sarılmış yorganlardı taşıdıkları eşyalar. Arkadaşları onlara eşlik ediyordu.

Tren istasyonunun bir köşesinde kaygı verici, düşmanca bir davranış sergileyen bir başka göçmen grubu toplanmıştı. Bunlar, utanç verici bir eylem olarak gördükleri, yaklaşık bir ay sonra kendilerinin de aynısını yapacakları bu yolculuğu protesto etmek için gelen Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerdi. Yuhalama ve "Hainler! Satılmışlar! Alman ajanları!" bağırışlarıyla karşılanan Lenin ve arkadaşları doğruca yolculuk yapacakları vagona yönelir. Tren saat 3.10'da hareket edecekti. Yolcular trendeki son hazırlıklarını yaparken, Lenin'e bir kişinin daha gruba katılmak istediği bildirilir. Bu kişi, Bern'deki göçmen topluluğunun iyi gözle bakmadığı, doğru ya da yanlış, Çarlık polisiyle ilişkisi olduğundan şüphelenilen Doktor Oscar Blum'du. Lenin yanında görmek istemediği bu kişiye en azından şimdilik, Rusya'ya geri dönmemesinin kendi yararına olacağını açıklar. Diğeri ısrar eder. Oylama yapılır. On bir oya karşı, on dört oyla yolcular Oscar Blum'u vagonlarına almayı reddeder. İstenmeyenin çekip gitmekten başka seçeneği yoktur. Kısa bir süre sonra, Lenin'e Oscar Blum'un boş bir kompartımanda olduğu bildirilecekti. Lenin bu kez istenmeyen yolcuyu hiçbir ön açıklama yapmadan bizzat kendisi tuttuğu gibi trenden aşağı atacaktı. Kapılar kapatılır. Son dakikada soluk soluğa gelen Troç-

kist Riazanov[29], aşırı heyecanlı bir halde özel olarak Zinovyev'e şunları söyler: "Lenin kendini duygularına kaptırdı ve tehlikeleri unuttu. Siz daha soğukkanlısınız. Bunun bir delilik olduğunu anlayın. Lenin'i Almanya üzerinden geçme projesinden vazgeçmesi için ikna edin!"

Bu son sözler Lenin'e ulaştığında tren hareket ediyordu. Alman elçiliğinden bir görevli Ruslara sınıra kadar eşlik eder. Yolcular Hottmandingen'de Alman trenine geçer. Anlaşmaya sadık kalan Almanlar pasaport kontrolü yapmaz, ne de kimlik. Tüm yolcuları gümrükteki bekleme salonunda toplayıp, erkekleri bir grup, kadınları ve çocukları ikinci bir grup yaparak saymakla yetinirler. Bu sırada Lenin sırtını duvara yaslamış bir halde sessizce bekliyordu. Sayım işleminden sonra, diğer yolcularla birlikte tarihe "kurşun mühürlü vagon" olarak geçen ikinci ve üçüncü sınıf karma bir vagona yönelir. İki Alman subayı da vagonda yer alır. Tren hareket eder.

Lenin karısı ile ikinci sınıf özel kompartımana yerleşmesi için güçlükle ikna edilir. Kadınlar için düşünülmüş bitişikteki kompartımana İnes Armand, Oga Ravitch, Sarafov'un karısı yerleşmişti. Safarov muhtemelen karısı ile ayrı kalmaması için bu kompartımana alınmıştı. Kompartımandaki beşinci kişi Radek hangi vasıfla bu gruba dahil olmuştu bilmiyoruz. Radek neşeli bir yol arkadaşıydı, hoş sohbetti, espriliydi, dinleyicilerini eğlendirmesini biliyordu. Bu kompartımana seve seve kabul edilmişti. Gevezelerden nefret ettiğini ileri sürüyordu. Sürekli konuşmayı kendine hak görmesi belki de bu yüzdendi. Kompartımanda Radek'in anlattığı çok eğlenceli şeyler karşısında duygularını açığa vuran Olga hiç durmadan kahkahalarla gülüyordu. Yerine henüz yeni oturup, notlarını ve cep defterini çıkararak çalışmaya koyulan Lenin, bu duruma uzun süre müsamaha göstermeyecekti. Sinirli bir halde yerin-

(29) David Riazanov (1870 – 1938): Sovyet felsefe dünyasının en önde gelen kuramcılarından. Marks – Engels Enstitüsünün kurucusu. Marks – Engels Hayat ve Eserlerine Giriş adlı ederin yazarı. 1930'da sürgüne gönderildi, 1938'de kurşuna dizildi.

den kalkar, bitişik kompartımana geçer, gülmeyi çok seven Olga'yı elinden tutar ve hiçbir şey söylemeden başka bir kompartımana götürür. Radek anlamıştı, susar ve hareketsiz kalır.

Karlsruhe'de Platten Lenin'e Alman sendika yöneticilerinden Doktor Janson'un trende olduğunu ve kendisine saygılarını sunmak istediğini bildirir. Janson tanınmış bir "Kautski" yanlısıydı. Tepesi atan Lenin, cehenneme kadar yolu var diyerek Platten'den onu kovmasını ister. Kibar bir adam olan Platten Bolşevik Partisi liderinin bu istemini uygulamaz. Platten Janson ile sözde onun adına, vagon koridor zeminine tebeşirle çizilmiş bir çizgi ile diğerlerinden ayrılan Alman subaylarının kompartımanında görüşür.

Tren Frankfurt tren istasyonunda durduğunda yaşanan bir olay az kalsın tüm yolculuğu berbat edecekti. Platten kendisini tren istasyonunda bekleyecek "bir kadın arkadaşıyla" buluşacaktı, "gazete ve bira almak için" vagondan ayılır. Çok değerli zamanı iyi kullanmak için aldığı öteberiyi bahşiş vererek istasyonda gezinen iki askerle trene gönderir. Bu sırada iki refakatçı Alman subayı da trenden inmişti. Platten'in gönderdiği öteberiyi getiren askerler vagonda Radek ile karşılaşır. Beklenmedik bu fırsata çok sevinen Radek hemen "işe" koyulur, askerlere mutlaka II. Guillaume'un kafasını kesmek ve sosyalist devrimi başlatmak gerektiğini anlatmaya başlar. Radek'in söylevinin tam ortasında Alman subayların geldiğini gören iki asker çok korkar ve kaçar. Radek hemen geri çekilir, vagonun diğer ucundaki başka bir kompartımana girer. Bu yaptığı bir suçtu. Avusturya vatandaşı, üstelik asker kaçağı olan Radek Lenin'in yanında yolculuk yapabilmesi için Rus olarak gösterilmişti. Muhtelif yararları dokunacağını düşündüğü Radek'in yanında olmasını çok isteyen Lenin, Almanları yanıltmak ve sadece Rus göçmenleri içeren anlaşma maddelerinden birini çiğnemekte hiç tereddüt etmemişti. Gerçekten de, çok değerli bir insandı, her türlü göreve hazırdı. Edepsizliği bazen Lenin'in tepesini attırıyordu. 1916 sonunda, arkasından dolap çevirerek Hollandalı Enternasyonalistlerin dergi girişimini tasfiye etmeye çalıştığını öğrendiğinde Radek için İnes Armand'a şöyle yazmıştı: "Böylesi heriflerin ya ağzını burnunu dağıtırsın,

ya da yollarını ayırırsın. Ben ikinci çözümü seçtim." Bir ay sonra yeniden iyi arkadaş olacaklardı.

Yolculuğu kalan bölümü olaysız geçer. Üç gün süren yolculuk sonunda, 13 Nisan'da, Lenin –ve yanındakiler- Sassnitz'den Almanya sınırları dışına çıkar. Platten yolculukla ilgili anlatısında, yolculuk boyunca Lenin'in vagondan hiç çıkmadığını ve dışarıdan hiç kimsenin Lenin'in kompartımanına girmediğini ifade eder. Küçük bir buharlı gemiyle Sassnitz'den İsveç'e, Trelleborg'a geçeceklerdi.

Deniz yolculuğu sırasında İsveçli yetkililer ülkelerine gelen tüm yabancılar için hazırladıkları anket kâğıtlarından her yolcuya birer adet verir. Bu işlemin önemsiz genel bir uygulama olduğunu bilmeyen Lenin çok endişelenir. İsveç hükümetinin İngiliz–Fransız emperyalistlerinin emirlerine uyarak kendisini tutuklayacağını düşünür. Radek ve Zinovyev'i kamarasına çağırtır. Ne yapılacaktı? Gerçek isimlerini mi söyleyeceklerdi? Bu, bile bile büyük bir tehlikeye girmek olurdu. O halde, takma adlar mı yazılmalıydı? Ne yapacaklarını sorguladıkları bir sırada kamaranın kapısı açılır, eşikte görünen geminin kaptanı şöyle sorar: "Bu baylardan hangisi Ulyanov?" Lenin, tamam beni tutuklamaya geldiler diye düşünür. Yapacak bir şey yoktu. Lenin kendini tanıtır. Kaptan, "sizin için bir telgraf var" diyerek Lenin'e bir kâğıt parçası uzatır, elini kasketine götürür ve gider.

Çok hamarat bir militan olan Ganetzki göndermişti bu telgrafı. Lenin Ganetzki'yi İsviçre'den hareket ettiklerinde bilgilendirmiş, Ganetzki'de onları karşılamak için Trelleborg'a gelmişti. Sassnitz limanından bir grup Rus mülteciyi taşıyan bir geminin hareket ettiğini öğrenen Ganetzki, kendine Rus göçmenleri ülkelerine geri götürmekle görevli Kızıl Haç temsilcisi süsü vererek geminin kaptanına şu telgrafı göndermişti: "Bay Ganetzki Bay Ulyanov'un gemide olup olmadığını, eğer gemideyse kendisine kaç kişinin eşlik ettiğini soruyor." Yirmi dakika sonra Ganetzki'ye beklediği cevap gelir: "Bay Ulyanov Bay Ganetzki'yi selamlıyor ve kendisinden Stockholm'e gidecek trende yer ayırtmasını istiyor."

Yolculuğun son bölümü kötü geçecekti. Deniz çok dalgalıydı, ber-

bat bir deniz tutmasına maruz kalan yolcular yataklarında kıvranıyordu. Lenin, Zinovyev ve Radek bunun farkında bile değillerdi. Geminin güvertesinde girdikleri şiddetli bir politik tartışma onlara denizi, dalgaları ve geri kalan her şeyi unutturmuştu.

Trelleborg'da onları özel bir tren bekliyordu. Yine yerel yetkililerin kibarlığından yararlanan Ganetzki işleri yoluna koymuş, gümrük görevlilerini Lenin ve arkadaşlarını idari işlemlerle rahatsız etmemeleri ve taşıdıkları eşyaları denetlememeleri konusunda ikna etmişti. Gümrük görevlilerinin tek istediği, hayranlıkla seyredecekleri Lenin'in kendilerine şahsen gösterilmesiydi. On beş dakika sonra tren Stockholm'e doğru yol alıyordu. Yanında Zinovyev ve Radek bulunan Lenin kompartımanında Rusya'daki gelişmelerle ilgili Ganetzki'yi sorguya çeker. Bazı konuları üstü kapalı geçen Ganetzki Lenin'e aralarında Pravda'nın son sayıları da bulunan paket halinde bir yığın gazete verir ve Kamanev'in üç hafta önce Sibirya'dan dönerek Pravda'nın yönetimini ele aldığını bildirir. Lenin, "o halde bizi karşılamaya gelsin" der ve Petrograd'a Kamanev'in Lenin'in trenini Rus sınırında beklemesini isteyen bir telgraf gönderilir.

Stockholm'de redingot giyinmiş, silindir şapkalı beyefendiler tarafından karşılanır. Bu kişiler, aralarında Stockholm Belediye Başkanı da bulunan, Lenin'e hoş geldiniz dileğinde bulunmak isteyen İsveçli sosyalistlerdi. Lenin onuruna Belediyede bir yemek düzenlenir.

Radek'in yolculuk anılarında şunları okuyoruz: "Muhtemelen İsveçli yoldaşlarımızın şık giyimlerinin bizi özendirmesiyle, Lenin'in dış görünüşünü daha derli toplu bir hale getirmek istedik. İsviçre potinleri özellikle dikkat çekiyordu." Radek bu işi kendi tarzında mizahi tarafından alarak Lenin'e şöyle der: "En azından Petrograd sokaklarına acımalısınız. Ayakkabılarınızın etkisine maruz kalınca artık ayağa kakmazlar." Üstat gülmeye başlar ve büyük bir mağazaya giderek bir çift ayakkabı alınmasına razı olur. Bu ilk başarıdan cesaret alan Radek bu kadarla yetinmez. Uzun süredir saplantılı bir tür merakla Lenin'in pantolonunu inceliyordu. İlkbahar yakındı, kısa süre sonra pardösü giymeye gerek kalmayınca, bazı beklenmedik hoş olmayan durumlar da

ortaya çıkacaktı. Rusya'ya hazır giyim mağazası açmak için gitmediğini ifade eden Lenin bu kez çok daha güçlü bir karşı çıkış sergiler, fakat sonunda yine de isteğe boyun eğmek zorunda kalır.

Lenin Rus sınırına ulaştığında yeni ayakkabıları, kısmen de olsa üzerinde yeni elbiseler vardı.

Kompartıman penceresinden perona yaklaştıklarını görüyordu. Tren istasyonunda, ilerleyen trene sabit gözlerle bakan yaklaşık elli kişilik bir grup vardı. Lenin insanları uzaktan tanımaya çalışır. Yüzlerini henüz seçemiyordu. Nihayet, Maria'yı fark eder. Kalbi sıkışır. Çok sevdiği sevgili annesi orada yoktu. Sekiz ay önce yaşamdan ayrılmıştı.

Lenin basamakta görünür. İnsanlar üstüne üşüşür. Bitişikteki silah imalathanesinde çalışan Bolşevik işçiler onu selamlamak için gelmişlerdi. İri yarı bir işçi kimseye danışmadan onu bacağından yakalar. Dengesini kaybeden Lenin son anda hayranını boynundan yakalar. Güçlü kollar onu havaya kaldırır. Umutsuzca mücadele eder: "Hey! Delikanlılar! Yavaş! Yavaş!" Onu istasyondaki lokantaya kadar omuzlarında taşırlar. Serbest bırakıldığında ilk iş kollarını kız kardeşi Maria'ya uzatır. Petrograd Bolşevik örgütü adına ona büyük bir demet çiçek sunan, son derece sevinçli, bu zarif kadın da kim? Kendini tanıtır: Aleksandra Kolontay* İşte, yazıştığı çalışkan ve becerikli kişi karşısındaydı. Lenin Aleksandra'nın elini içtenlikle sıkar. Kucaklaşıp öpüşürler. O anda, herkes kendi payına düşeni almak istercesine her yönden birçok dudak ona doğru uzanır. Lenin saldırıyı metanetle karşılar. Ardından, güçlükle tanıdığı, sürgün yıllarının çok değiştirdiği, Kamanev'le trene binerek bir kompartımana çekilir. Pravda yazı işleri sorumlusuyla konuşacak çok şeyi vardı. Kapı çalınır, işçiler küçük bir konuşma bekliyordu. Lenin canı biraz sıkkın, "onlara Zinovyev'i gönderin" der ve kapıyı kapatır. Lenin Kamanev'i soru yağmuruna tutar. Özellikle, "trenden indiğimizde bizi tutuklayacaklar mı?" diye sorar. Kamanev gizemli, kaçamak gülümser...

(*) Lenin ve Kolontay ilk kez Paul Lafargue ve Laura Marks'ın cenaze töreninde karşılaşmıştı. Mezarlıkta, Lenin'den sonraki konuşmacı Kolontay'dı. Bkz. Alexandra Kollontai, Arkadi Vaksberg, Fayard, 1996, s.81. (Ç.N.)

2 Nisan (eski Rus takvimine göre) Pazar günü akşamı, Maria erkek kardeşinden şu telgrafı almıştı: "Pazartesi akşamı saat 11'de geliyoruz. Pravda'ya haber ver". Aynı günün sabahı Ganetzki'den bir telgraf alan, Rusya'ya döndüğü günden beri başkentteki Bolşevik çevrelerde, devrimin başlangıcından itibaren de İşçi Temsilcileri Sovyeti'nde gözle görülür biçimde iyi bir konum yaratan Şliapnikov Lenin'in görkemli bir biçimde karşılanması için bir kampanya yürütüyordu. Petrograd'a gelen önemli göçmen ve sürgünlerin törenle karşılanması kısa sürede yerleşik bir uygulamaya dönüşmüştü. 31 Mart'ta Petrograd'a dönen Plehanov parlak bir gösteriyle karşılanmıştı. Lenin kesinlikle çok daha görkemli karşılanmalıydı. Ertesi gün Paskalya Bayramı olduğu için gazeteler yayımlanmayacak, fabrikalar kapalı olacaktı. Sorun herkesi haberdar etmekti. Bolşevik şubelerde telefonlar çalmaya başlar. Kronştad'daki kışlalara, Baltık Filosu gemilerine haber gönderilir. Çabucak Finlandiya Tren İstasyonu çevresi süslenir. Tüm peron boyunca kırmızı flamalar asılır. Kolontay yöneticisini karşılamaya gitmeden önce bol bol kırmızı gül ısmarlamıştı.

Sovyet Yürütme Komitesi'nden ünlü sürgüne komite adına hoş gediniz dileğinde bulunacak özel bir heyet görevlendirmesi talep edilir. Komite Başkanlık Kurulu bu talebi kabul eder. Bu görevin kaşarlanmış Menşevik Gürcü Çeterelli'ye verilmesi önerilir. Bu gülünç düşüncenin kime ait olduğunu bilmiyorum. Sürgünden on beş gün kadar önce dönen Çeterelli bu işi elbette reddedecekti. Lenin'i karşılamaya asla gitmezdi. Bu görevi bizzat kendisi üstlenmek zorunda kalan yaşlı Çeidze homurdanarak, son derece keyifsiz bir halde tren istasyonuna gider (gribe yakalanmıştı, ayrıca oğlunu henüz yeni kaybetmişti). Çalışma arkadaşı eski Troçkist Skobelev yanında yer alır. İki ya da üç komite üyesi sırf meraktan onlara eşlik edecekti.

Sovyet heyeti tren istasyonuna vardığında saat gece yarısını geçiyordu. İnsan seli istasyon alanını doldurmuştu. Çeidze'nin Lenin'i şeref salonunda* kabul etmesi öngörülmüştü. Elbette bu muazzam kalabalı-

(*) Kraliyet mensupları için ayrılmış bekleme salonu. (Ç.N.)

ğın arasından geçirilebilirse. Meşalelerin aydınlattığı, kendini davaya adamış militanlarca taşınan şartlara uygun sloganlar yazılı pankartlar ve bu militanların sürekli daha yukarı kaldırarak salladıkları kızıl bayrakların arkasında yürüyen büyük kalabalıklar her yönden gelmeye devam ediyordu. Bir anda göz kamaştıran bir ışık dalgası karanlıktaki insan kitlesinin bir kısmını ortaya çıkarır. Bu, istasyon alanına tanklarıyla gelen zırhlı müfreze tümeninin henüz yeni, pek bilinmeyen olağanüstü büyük projektörünün ışığıydı.

Peron boyunca dizilmiş askerler bir muhafız alayı oluşturuyordu. Müzikçiler çalgı aletlerini deniyordu. Petersburg Bolşevik Komitesi, Merkez Komitesi Başkanlık Kurulu üyeleri ve Pravda görevlileri kendileri için belirlenen yerlerindeydi. Son anda top arabalarıyla aceleyle taşınan Kronstad denizcileri koşarak geliyordu. Kronştad denizcilerine ileride Petersburg Bolşevik hareketinin temel direğini oluşturacak makineli tüfek alayı temsilcilerinin yanında yer verilmişti.

Bu sırada Çeidze ve yanındakiler şeref salonunda sıkıcı bir bekleyiş içindeydiler. Tren çok geç kalmıştı. Nihayet uzaktan lokomotifin ışıkları fark edilir. Peronda sert bir komut yankılanır. Askerler silahlarıyla selam durur. Sessizlik. Lenin görünür. Orkestra var gücüyle Marsilyalı'yı çalıyordu.

İki tarafından Kolontay ve Şliapnikov'un büyük bir dikkatle tuttuğu Lenin trenden iner. Önce tereddütlü bir adım atar, fakat hemen, gittikçe kararlı bir hal alan adımlarla iki sıra halinde kusursuz bir şekilde hazır ol durumundaki askerlerin arasında ilerler. Ne olup bittiğini henüz çok iyi anlamamıştı. Bunca insan onu cezaevine götürmek için mi gelmişti? Mükemmel! O halde bu gerçekten bir devrimdi! Kronştad denizcileriyle gelen, politikada yeterince derinleşmemiş fakat çok gayretli, devrim davasına yeni katılmış genç bir subay kısa süre içerisinde onu geçici hükümet üyeleri arasında görme umudunu ifade ettiğinde, Lenin ince ve acı bir alayla gülümser ve cevap olarak, adeta bir komut gibi yankılanan sesi duyulur: "Yaşasın Sosyalist Devrim!"

Lenin bu muhteşem karşılama töreninin örgütleyicisi Şliapnikov'un kılavuzluğunda şeref salonuna girer. Salonun ortasında asık bir suratla

İşçi Temsilcileri Sovyeti Başkanı ve askerler onu bekliyordu. Lenin, dördüncü Duma'da bir dönem Menşevik gruba başkanlık yapan, o dönemde kendisiyle şiddetli bir mücadeleye giriştiği, her türlü yöntemi deneyerek Bolşeviklere olmayacak engeller çıkarmaya çalışan yaşlı Gürcü Çeidze'yi hemen tanımıştı. Devrimci Rusya adına bu yaşlı dökümtü, bu eskinin kalıntısı mı ona hoş gediniz dileğinde bulunacaktı? Gülünç bir durumdu. Çeidze konuşmaya başlar:

"Yoldaş Lenin! Petrograd İşçi ve Asker Sovyeti ve devrim adına sizi Rusya'da selamlıyoruz. Bizler devrimci demokrasinin bugünkü en önemli görevinin devrimimizi içeriden ve de dışarıdan gelecek tehlikelere karşı korumak olduğunu düşünüyoruz. Bunun için gerekli olanın bölünme değil, demokrasi –güçlerinin- birliği olduğu kanısındayız. Bizlerle birlikte bu amacın ardından yürüyeceğinizi umuyoruz."

Çeidze susar. O konuşurken Lenin etrafına bakınıyor, tüm bu söylenenler onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi davranıyordu. Tavanı seyrediyor, ellerine bir hayli rahatsızlık veren büyük çiçek demetini düzeltiyordu.

Sonunda, Lenin bir masanın üzerine çıkar, Sovyet heyetinin üstünden, arkasından gelerek şeref salonunu dolduranlara yönelik şunları söyler:

"Değerli yoldaşlar, askerler, denizciler, işçiler! Muzaffer Rus Devrimini ve siz dünya proletarya ordusunun öncülerini selamlamaktan mutluluk duyuyorum. Emperyalist yağma savaşı tüm Avrupa'da iç savaşın başlangıcıdır. Dünya sosyalist devriminin şafağı yükseliyor. Almanya'da her şey kaynıyor... Avrupa emperyalizmi çok kısa bir süre içinde çökebilir. Gerçekleştirdiğiniz Rus Devrimi yeni bir dönemin başlangıcıdır. Yaşasın Dünya Sosyalist Devrimi!"

Dış perona bakan camlı kapının gittikçe şiddeti artan bir sarsıntıya maruz kalması nedeniyle konuşması kesintili olmuştu. Düzeni sağlayan kararlı görevlilerce istasyona alınmayan kalabalık kitleler beklemekten usanmıştı. Gürültü patırtı yaparak ısrarla Lenin'i görmek istiyorlardı. Şliapnikov'un eşliğinde çıkışa doğru yönelir. Bekleme salonunun girişindeki basamaklarda göründüğünde kulakları sağır eden bir bağırtı, çağırtı

kopar. Orkestra Marsilyalı'yı çalmaya başlayacaktı. Yakınında duran bir "Pravdacı" "Evet, bu bir devrim" diye mırıldandığını duyacaktı.

Aniden üzerine yöneltilen projektörün ışığından gözleri kamaşan Lenin merdivenin altında kendisini bekleyen otomobilin içine bir an önce girmeye çalışır. Buna izin vermezler. Arabanın üzerine çıkarak etrafına sıkışmış kalabalığa kısa bir konuşma yapmak zorunda kalır. Zırhlı bir araç gelir. Lenin sürücünün yanına oturur ve kortej Bolşevik Partisi'nin genel karargâhına dönüşen Kezinskaya oteline yönelir. Şehrin içinden ağır adımlarla geçiş sırasında, birbirine çok yakın yürüyen, marşlar söyleyen, el kol hareketleri yapan, itişip kakışan yeni kalabalıklar da korteje dahil olmuştu.

Gecenin karanlığında karınca yuvası gibi kaynayan kitlelerin üzerinde bir ışık halesi yayan projektörün tutsağı Lenin. ayakta, durmadan konuşuyor, sosyal devrim çağrıları yapıyordu. Yıllarca bastırılmış düşüncelerinin ruhunun derinliklerinden kurtulması için acele ediyormuş gibiydi. Bitmez tükenmez görünüyordu. Her kavşakta duruyor, her duruşta yeni ve duyulmamış bir konuşma yapıyordu. Aslında bu tür bir söylevi ilk kez duyan bitkin dinleyiciler duyduklarının sadece çok az bir kısmını belleklerinde tutabiliyordu. Fakat bu kadarı da yeterliydi. Dün olduğu gibi. bugün de kötü yurttaş olma korkusuyla açığa vurmaya cesaret edemedikleri gizli düşüncelerini haykırıyorlardı: "Kahrolsun katil ve iğrenç savaş!"

V
PARTİNİN YENİDEN ELE ALINIŞI

10 -13 Mart tarihleri arasında Stalin ve Muranov ile Petrograd'a dönen Kamanev bu şehirdeki Bolşevik örgütün girişimiyle beş gün önce yeniden yayımlanmaya başlayan Pravda'nın yönetimini hemen ele alır. Gazeteyi düzene koymak için Merkez Komitesi Başkanlık Kurulu üyesi Şliapnikov görevlendirilmişti. Bu iş için Molotov ve Zalutski ona eşlik ediyordu. İlk sayıları alelacele baştan savma bir biçimde yarım yamalak yayımlanır (Komite 3 Mart'ta karar almış, 5 Mart'ta gazete satışa çıkmıştı). Uzun süre ortalıkta görünmeyen Pravda'nın eski bir

çalışanı olan şu anki başyazarı Olminski dışında kalan çalışanlar özenle seçilmemişti. Aceleleri vardı. Gazeteye rasgele insanların alınmış olduğu yayımlanan sayıların içeriğinden anlaşılıyordu. El yordamıyla yürüyen bu haliyle, Rusya'ya daha önce ulaşan Eylül 1914 tezlerinden esinlenerek Leninist çizgiye yaklaşmaya çabalıyordu. İlk sayısında yazarının adı belirtilmeyen bir makalede devrimin sonuna kadar götürülmesi gerektiği beyan ediliyor, bu amaçla proletaryanın demokratik muhafız birliğinin oluşturulması öneriliyordu. Halklara bizzat kendi hükümetleri tarafından dayatılan "katliamı" sonlandırmak için savaşan ülkelerdeki proletarya ile temas kurulmalıydı. Gazetenin üçüncü sayısında, Olminski savaşı makul koşullarda bitirmek için "Fransız, İngiliz, İtalyan yoldaşlara" tüm ülkelerdeki burjuva koalisyonlara karşı hemen mücadeleye başlama çağrısı yapar. Olminski, makul koşulların neye bağlı olduğunu belirtmediği ertesi günkü yazısında, İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyeti'nden Almanya'dakiler başta olmak üzere savaşan tüm ülkelerdeki işçiler ve askerlerle ilişki kurmalarını ister.

Petrograd Sovyeti yöneticilerinden Sukhanov Pravda'nın ilk sayılarını anımsatarak dikkate değer *Devrim Üzerine Notlar*'da şunları yazmıştı: "Pravda kuşkulu yazarlar ve politikacıların katkıda bulunduğu karmaşık bir yayın organı. Yayımlanan öfkeli makalelerin ve kitlelerin zincirlerinden boşalan önsezilerini ele alan yazıların belirli bir amacı yok." Gazetenin yazı işleriyle ilk ilişkisinde aynı izlenimi edinen Kamanev Sukhanov'a şunları yazar:

"Pravda'yı okuyorsunuz. Kesinlikle uygunsuz bir dil kullanmıyor mu? Gazetede genel olarak kabul edilemez bir anlayış hüküm sürüyor. Çok kötü bir izlenim bırakıyor. İşçi çevrelerinde büyük bir memnuniyetsizlik var. Geldiğim günden beri umutsuzca uğraşıyorum. Ne yapmalı? Pravda'dan ayrılmayı, yeni bir yayın organı çıkarmayı bile düşündüm. Fakat bu mümkün değil. Partimizde çok şey Pravda adına bağlı. Bu başlık kalmalı. Gazeteyi başka bir biçimde yeniden düzenlemek gerekiyor."

Bu "başka biçim" gazetenin 14 Mart tarihli sayısında yayımlanan makalesinde kendini açıkça gösterecekti: "Geçici hükümetin olanaklar

elverdiği ölçüde eski rejimin kalıntılarına karşı mücadele ettiğini, devrimci proletaryanın kararlı desteğine güvenmek gerektiğini biz diğer sosyal demokratlara anlatmak gereksiz... Bizler olayların gelişimini hızlandırmak zorunda değiliz. Olaylar dikkate değer bir hızla kendi başına gelişiyor. Geçici hükümetin değiştirilmesini bugünden gündeme almak politik bir hata olur... İktidarın alınması sorunu sadece liberal hükümetin gücünü tükettiği ortaya çıktığında Rus demokrasisinin önüne gelebilir"

Ertesi gün savaş konusu ele alınacaktı: "Savaş devam ediyor. Çünkü Alman ordusu Rus ordusu gibi davranmadı, İmparatoruna itaat etti. İki ordu karşı karşıya geldiğinde, ordulardan birinin diğerine silahları bırakmayı önermesi ve geri çekilmesi sağduyudan uzak bir politikadır. Bu bir barış politikası değil, Rus halkının öfkeyle reddedeceği bir kölelik politikası olacaktır. Hiç kuşkusuz, Rus halkı kurşuna kurşunla, top mermisine top mermisiyle karşılık vererek konumunu muhafaza edecektir.

"Devrimci askerler ve subaylar siperlerini henüz hükümetlerini devirmeye cesaret edemeyen Alman veya Avusturyalı askerlere ve subaylara terk etmeyecektir. Devrimin silahlı gücünde hiçbir karışıklığa müsamaha gösteremeyiz. Savaş, işgalci ve emperyalist komşu devletin istemine boyun eğerek değil, bir plan içerisinde, özgürleşmiş halklar arasında yapılacak bir anlaşma ile bitirilmek zorundadır...

"Bizim parolamız, devrim ordusunun düzensizliği değildir, ne de içi boş kahrolsun savaş sloganı. Parolamız, savaşın bitirilmesi için geçici hükümete savaşan ülkeleri tüm dünya demokrasisi önünde savaşı sonlandıracak yollar üzerine hemen görüşmelere başlamanın gerekliliğine ikna etmek amacıyla açıkça girişimde bulunması için baskı yapmaktır."

Bu makale Pravda'nın düzenli okuyucuları üzerinde şaşkınlık yaratmıştı (Pravda kısa sürede işçi çevrelerinde çok sayıda okuyucuya sahip olmuştu. Bu okuyucular Kamanev'in düşüncelerinin tersine, gazetenin başlangıçta benimsediği mücadeleci tavrından çok hoşlanıyordu). Yeni yönetim tarafından görevinden uzaklaştırılan Şliapnikov'u dinleyelim:

"Torid Sarayı'nda şu haber yankılanıyordu: İhtiyatlı ve ılımlı Bolşeviklerin aşırılık yanlısı Bolşeviklere karşı zaferi... Pravda'nın bu sayısı partimizin fabrikalardaki üyeleri ve sempatizanları arasında şaşkınlık yaratmış, muhaliflerimizde bir sevinç açığa çıkarmıştı."

Gerçekten de, burjuva basını tam bir mutluluk içerisindeydi. Sukhanov Bolşevik yayın organının yeni yöneticisini alay ederek gösteriyordu, Menşeviklerin gazetesi kuşku götürmez bir biçimde kendininkinden daha soldaydı.

Kamanev Pravda'nın bir sonraki sayısında yerini, gazetenin yönetimini birlikte üstlendikleri kabul edilen Stalin'e devreder. Biraz daha ihtiyatlı davranan Stalin şunları yazar: Eğer Rusya'nın bugünkü uluslararası koşulları Fransa'nın 1792'deki koşullarına tekabül etseydi, eğer karşımızda Rusya'da eski rejimi geri getirmek amacını sürdüren kralların koalisyonları olsaydı, hiç şüphe yok ki, sosyal demokrasi Fransız devrimcileri gibi özgürlüğü savunmak için mükemmel bir birliktelikle ayağa kalkardı. Pek doğaldır ki, bedeli kanla ödenerek kazanılan özgürlük, karşı devrimden gelen her türlü girişime karşı elde silahla savunulmak zorundadır." Stalin şu anki savaşın "emperyalist katliamdan" başka bir şey olmadığını düşünüyordu. O halde, alarm zillerini çalmak, "Özgürlük tehlikede! Yaşasın savaş!" diye bağırmak için hiçbir neden yoktu. Bu şartlarda Bolşevik Partisi'nin tavrı ne olmalıydı? Stalin, "her şeyden önce, açıkça *kahrolsun savaş* sloganı pratik olarak kesinlikle kullanılamaz. Çünkü bu sloganın savaşan ülkeleri savaşı durdurmaları için zorlayıcı hiçbir etkisi olamaz" diye düşünüyordu. Çıkış yolu neredeydi? Stalin'e göre, "geçici hükümete baskı yapılmalı, bu hükümetten halkların kendi kaderlerini belirleme haklarının tanınması temelinde barış görüşmelerine hemen başlamaya hazır olduğunu açıklaması istenmeliydi. Sadece bu durumda *kahrolsun savaş* sloganı emperyalistlerin maskesini indiren, savaşın gerçek yüzünü ortaya çıkaran güçlü bir politik kampanyaya yol açabilirdi."

Böylece, üstü kapalı bir biçimde yine aynı çıkış yolu kabul ediliyordu: "Hükümet üzerinde baskı". Bu sırada Lenin hükümete karşı alınacak tek tavrın onu devirmek olduğunu boşuna tekrarlayıp duruyordu.

Ayrıca, ülkeyi yeniden canlandıracağı söylenen, tüm hastalıkların ilaçlarına sahip olduğu sanılan Kurucu Meclis aldatmacası da vardı. Stalin 18 Mart tarihli makalesinde Kurucu Meclis'in "en kısa sürede" toplanmasını istiyordu. Stalin'e göre, "bu meclis tüm toplum katmanları için tek yetkili, devrimi taçlandırmaya ve yükselen karşı devrimin kanatlarını kesmeye muktedir tek kurumdu"

Bu arada, Kamanev "Örgütlenme! Örgütlenme! Örgütlenme!" diye haykırıyordu. Kamanev, "işçi sınıfının birleşik ve örgütlü bir güç gibi, gelişmelere müdahale ederek ekonomik durumunu iyileştirebileceği ve iyileştirmek zorunda olduğu, elde edilen kazanımları kalıcılaştırma zamanının geldiğini" düşünüyordu. Ona göre, "mümkün olan en kısa sürede" profesyonel sendikalar ve patronlarla işçiler arasındaki anlaşmazlıklarda hakemlik yapacak mahkemeler kurulmalıydı! Lenin'in örgütlenme çağrısından kastettiği ise, parti içerisinde safları sıklaştırmak, partiyi büyük ölçüde silahlanmış devrimci bir mücadele aracına dönüştürmek ve katı bir disiplindi. Lenin'in öğrencisi "tek tük ve düzensiz bir şekilde değil, topluca yapılacak eylemler" tavsiye ediyordu. "Yoldaşlarımız eylem kararından önce atacakları adımları iyi hesaplamalı, kendi profesyonel örgütlerine, partimizin örgütlerine önceden danışmalı" diye düşünüyordu Kamanev. Kuşkusuz bu tür bir sağduyuydu devrimleri öldüren.

Gazetenin 21 ve 22 Mart tarihli sayılarında Kamanev Ganetzki'nin Stockholm'den gönderdiği *Uzaktan Mektuplar*'ın birincisini yayımlar. Diğerleri niçin yayımlanmadı? Bu mektupların yolda kaybolduğu ileri sürüldü. Fakat Krupskaya anılarında bu mektupların kesin olarak "yazı kurulu dosyalarında bulunduğunu" iddia edecekti, yani Pravda yöneticileri bunları yayımlamayı uygun görmemişti.

Lenin İsveç'e vardığında nihayet Pravda hakkında bilgi sahibi olmuştu. Ganetzki'nin ona verdiği pakette gazetenin tüm sayılarının olup olmadığını bilmiyorum. Kesin olan bir şey vardı ki, okudukları hiç hoşuna gitmemişti. Lenin ve Kamanev arasında trende geçen konuşmanın da içeriğini bilmiyorum. Kamanev'in Lenin tarafından sert biçimde azarlandığını düşünmek yerinde olur.

Pravda yazı işlerine hakim görünen oportünist ve uzlaşmacı dalganın parti yöneticileri arasında uzantısının olup olmadığını öğrenmek Lenin için çok önemliydi. Partizanlarıyla daha ilk karşılaşmasında duruma açıklık getirmek ister. Kezinskaya otelinde kendisine hoş geldiniz dileğinde bulunan Petrograd Bolşevik örgütünün başlıca temsilcilerine kısa bir teşekkür yerine, iki saat süren uzun bir konuşma yaparak dinleyicileri allak bullak eder (saat sabaha karşı iki civarındaydı). Toplantıya katılmasına izin verilen Sovyet yöneticisi Sukhanov daha sonra şunları yazacaktı: "Sadece beklenmedik biçimde orada bulunan benim gibi aykırı düşünceli birinde değil, toplantıdaki bütün gelenekçilerde şaşkınlık ve aynı zamanda hayranlık yaratan bu gök gürültüsünü andıran konuşmayı asla unutmayacağım. Hiç kimse böyle bir şey beklemiyordu."

Uzun bir doğaçlamaydı bu. Kendini düşüncelerine bırakan Lenin, olağanüstü düzenli, etkili ve uyumlu konuşmasında savaşın başlangıcından beri yazılarında ve mektuplarında ısrarla söylediklerini bir kez daha tekrarlayacaktı. Ne yazık ki, toplantıda hazır bulunanlardan hiç kimse söylenenleri kaydetmeyi akıl edememişti. Konuşmayı yeniden oluşturmak için Sukhanov'un notları da yeterli değildir. Lenin'in *Bütün Eserleri*'nin yayımcılarından hiçbirinin ele almadığı söz konusu konuşmayı daha iyisi olmadığından, Sukhanov'un notlarından yeniden oluşturmanın yararlı olacağını düşünüyorum. Söz Sukhanov'un:

"Lenin konuşmasına şu saptamayla başlar: Dünya sosyalist devrimi patlamaya hazırdır. Bu, dünya savaşının bir sonucudur. Emperyalist savaş bir iç savaşa dönüşmeden yapamaz ve sadece bir iç savaşla, bir dünya sosyalist devrimiyle sonlanır.

"Lenin Sovyet'in barış politikasını alaya alır. Dünya savaşını sonlandıracak olan "ilişki komisyonları" değildi... Lenin kararlı bir biçimde Sovyet'ten ayrılıyor, Sovyet'i açıkça tümüyle düşman kampa atıyordu.

"Sovyet, 14 Mart tarihli bildirgesiyle halkları dünya sosyalist devrimine çağırıyordu. Bu bir küçük burjuva görüşüydü. Devrimlere çağrı yapılmaz, devrimler tavsiye edilmezdi. Devrimler kendi başına doğar,

kendi başına olgunlaşır, kendi başına büyürdü. Bildirge, Avrupa'da ulaşılan başarıyı övüyor, "demokrasinin devrimci güçlerinden", "tam bir politik özgürlükten" söz ediyordu. Ülkenin yönetimi emperyalist burjuvazinin elindeyse, neydi bu "güç"? Gizli diplomatik belgeler açıklanmıyorsa, ne demekti bu "politik özgürlük"? Tüm kitap, dergi, gazete basım olanakları burjuvazinin elinde ve burjuva hükümetinin koruması altındaysa, ifade özgürlüğü ne anlama geliyordu?

"Yoldaşlarımla birlikte tren istasyonundan doğrudan *Pierre et Paul* kalesi cezaevine götürüleceğimizi düşünüyordum. Orada değiliz, bunu görüyorum. Fakat bu uygulamadan kurtulacağımız umuduna kapılmayalım.

"Oportünistlerin, sosyal yurtseverlerin ve Scheideman taraftarları Rusların yönetimindeki "devrimci-savunmacı" bir Sovyet, burjuvaların elindeki bir silahtan başka bir şey değildir. Sovyet'in dünya sosyalist devriminin bir silahı haline dönüşmesi için, önce onu küçük burjuvaların elinden almak ve proletaryaya mal etmek gerekiyor. Bu iş için Bolşeviklerin gücü şu anda yeterli değildir. O halde, azınlıkta olmayı öğrenelim, aydınlatalım, açıklayalım, inandıralım..."

Sukhanov Lenin'in konuşmasının son bölümünü şöyle özetlemişti: "Gök gürültüsü gibi gürleyen konuşmacı, sonunda kendini sosyalist yerine koyan tüm sahtecilere çatacaktı. Sadece bizim Sovyetçi yöneticilerimiz değil, Avrupa'daki sosyalist partilerin çoğunluğunun, Enternasyonalist eğilim gösteren ve "sosyal barıştan" vazgeçtiklerini beyan eden azınlıktakilerin de hiçbir değeri yoktu. Onlar çok kısa süreliğine dahi mücadele yoldaşları olarak görülemezdi. Lenin, Tanrıya şükür, Zimmervald ve Kienthal'i bir baştan öteki başa kadar Zinovyev ile geçmişti. Proletarya davası ve dünya devrimi için sadece Zimmervald Solu nöbet tutuyordu. Güzel sözler sarf eden ve gerçekte, açıkça değilse bile, gizlice emekçi kitlelerin çıkarlarına ihanet eden tüm geri kalanlar oportünistten başka bir şey değildi. Çağdaş "sosyalizm" uluslararası proletaryanın düşmanıydı. Sosyal demokrasi adı bile ihanetle kirlenmiş, lekelenmişti. Temizlenmesi mümkün değildi, onu reddetmek gerekiyordu. İşçi sınıfına ihanetin sembolü olmuştu. Geç kalmadan, bir

daha dönmemek üzere sosyal demokrasiden uzaklaşmak, "kirli çamaşırı" çıkarmak ve *Komünist Parti* adını almak gerekiyordu."

Konuşmanın bu son bölümü coşkun bir alkışla karşılanır. Herkes alkışlıyordu. Bu olağanüstü söz kasırgasının sürüklediği militanlar büyük bir heyecanla adeta büyülenmiş, hayranlıkla kendinden geçmişti. Üst düzey yöneticiler şaşkınlıklarını ve yaşadıkları düş kırıklığını saygılı bir biçimde mümkün olduğunca gizlemeye çaba gösteriyordu. Sukhanov konuşmak amacıyla Kamanev'e yaklaşır ve alaycı bir tavırla, "pekâlâ, ne diyorsunuz?" diye sorar. Bir hayli huzursuz olan Kamanev, "bekleyelim, bekleyelim..." sözlerini tekrarlayarak uzaklaşır.

Aykırı düşünceli Sukhanov şunları yazar: "İkinci bir kişiyle, üçüncü bir gelenekçiyle konuşmaya çalıştım. Ne de olsa tüm bu olup bitenlerin ne anlama geldiğini öğrenmem gerekiyordu. Konuşmaya çalıştığım herkes gülümsüyor, kaçamaklı başını sallıyordu, herhangi bir şey söylemeye muktedir görünmüyorlardı."

Sukhanov'a olağandışı ve karmaşık görünen bu durum, aslında son derece basit ve açıktı. Lenin'in konuşması Bolşevik Parti yöneticilerinin uyguladıkları sosyal yurtsever Sovyet ile işbirliğini, yani geçici hükümetle anlaşmaya hazır görünen politikalarını kesin bir dille mahkûm ediyordu. Geçici hükümetin muhtemel yeni yapılanmasında belki de (kim bilir?) bizzat kendileri de yer alacaktı. Bolşevik yöneticiler Lenin'in söylevinin beklentilerinin sonunun habercisi olduğunu fark edecek kadar akıllıydı. Fakat yönetici konumda olmayan "sıradan Bolşevik militanlar" yöneticilerinin tam tersine, Lenin'in söylevinde "görkemli Şubat Devriminde" eksik olan gerçek devrimci bir soluk hissetmişlerdi. Tüm bu duydukları onlar için henüz çok yeniydi. Lenin'in böylesine ani ve hoyratça önlerinde açtığı çok güçlü bir ışıkla aydınlanan yeni ufuklar ulaşılmaz görünüyordu. Fakat içgüdüsel olarak bu engin ufuklara doğru gitmek için büyük bir istek duyuyor, burjuva devriminin sahte ışığıyla kamaşan gözlerinin Lenin'in yarattığı ışığa yöneldiğini bilinçaltında hissediyorlardı. Partinin gerçek gücünü işte bu sıradan Bolşevik militanlar temsil ediyordu. Lenin tüm söylediklerini işte bu militanlarla eyleme dönüştürmeyi umuyordu. Başlan-

gıç olarak, bu militanları kendine bağlamak, Kamanev ve hempalarının etkisinden kurtarmaktı söz konusu olan.

Lenin kabul töreni bitiminde kendisi için bir oda hazırlamış olan ablası Anna'nın evine giderken, daha şimdiden izleyeceği yolu çok net ve doğru bir biçimde görüyordu. Güneş yükseliyordu. Dışarda serin bir İlkbahar rüzgârı esiyordu.

Lenin'in uykusu kısa süreli olacaktı. Sabah, Tüm Rusya Sovyeti konferansına katılan Bolşevik üyeler adına bir heyet onu almaya gelmişti. Acildi. Konferans sona ermişti, başkentte daha fazla kalamazlardı, bölgelerine dönmeden önce o sabah Lenin'i dinlemek istiyorlardı.

Lenin büyük bir istekle kabul eder. İhtiyacı olan işte bu tür bir toplantıydı. Kalan sınırlı zamanı tezlerini kâğıda dökerek değerlendiren Lenin toplantıya Krupskaya ile gider. Bolşevik delegeler, bir zamanlar Duma oturumlarının yapıldığı, şu anda Sovyet Genel Karargâhına dönüştürülen Torid Sarayı'nın birinci katında toplanacaktı.

Lenin Sarayın koridorlarından geçerken, İsviçre'ye tedavi amaçlı gelen, savaşın başlangıcında, 14 Eylül'de, Lenin'in savaş üzerine tezleriyle Rusya'ya geri dönerek bu tezleri yayımlatan milletvekili Samoilov ile karşılaşır (Samoilov tutuklanarak Sibirya'ya gönderilen beş Bolşevik milletvekilinden biriydi). Bu karşılaşma Lenin'i çok mutlu eder. Samoilov Lenin'e son derece sadık, cesur bir adamdı. Lenin'in şu ada ona çok ihtiyacı vardı. Samoilov'a içten gelen bir sevgiyle sağlık durumu hakkında sorular soran Lenin ona partili doktor yoldaşlara gitmemesini önerir, şunları söyler: "Partili doktorlar, iyi yoldaşlar ve iyi politikacılar olabilir, fakat ezici çoğunluğu kötü doktordur. Bir burjuva doktora görünmeyi tercih ederseniz daha iyi olur. Uzman burjuva doktorlara iyi bir ödeme yapmak yeterlidir. Sizi gerektiği gibi tedavi edeceklerdir."

Toplantı divan başkanlığına seçilen Zinovyev ilk sözü Lenin'e verir. Bu kez tarihçilerin işi kolaylaştırılacaktı. İki militan Lenin'in konuşmasını yazıya dökmekle görevlendirilir (Lenin tezlerini ve tezlerle ilgili yaptığı yorumları neredeyse tüm kelimelerinin arasına mesafe koyarak okuyacaktı). Doğrusunu söylemek gerekirse, bu önemli belge biraz anlaşılmazlık ve bazı bölümlerde can sıkıcı eksiklik içeriyordu.

Sukhanov'un çözümlemesi eklendiğinde, Nisan Tezleri diye adlandırılacak bu çok önemli devrimci eylem yasasının oluşumu ve anlayışı daha iyi anlaşılacaktı. Bu tezler Rus Devriminde kesin sonuca götüren bir dönemin başlangıcı, devrimci proletarya adına Lenin tarafından tetiklenen iktidarın alınması mücadelesinin hareket noktası olacaktı. Bu tezleri okuyucuya sunarken, yorumları kaleme alanların ilettikleri metinden aydınlatıcı bilgi sağlayan uygun veriler çıkarmaya çalışacağım.

BİRİNCİ TEZ

Hiç kuşku yok ki, yeni hükümet yönetiminde bile, Rusya açısından bu bir emperyalist yağma savaşıdır. En küçük bir taviz vermeksizin, "ulusal devrimci savunma" hiçbir şekilde kabul edilemez. İşte bizim savaşa karşı tavrımız budur.

Proletarya ulusal savunmayı gerçekten haklı gösterecek devrimci bir savaşa sadece şu koşullarda rıza gösterebilir:

a) İktidarın proletaryaya ve yoksul köylülere geçmesi,

b) Her türlü ilhaktan sözde değil, gerçekte vazgeçilmesi,

c) Sermayenin tüm çıkarlarıyla ilişkilerin tamamen kesilmesi.

Burjuvazi tarafından kandırılan iyi niyetli yığınlara özenle, sebatla ve de sabırla yanılgıları anlatılmalıdır. Onlara sermaye ile emperyalist savaşın kopmaz ilişkisi gösterilmeli, demokratik bir barışla ve zorla kabul ettirilmeden, sermaye devrilmeksizin savaşın sonlandırılamayacağı açıklanmalıdır. Bu düşüncelerin propagandasının savaş halindeki orduda en geniş biçimde örgütlenmesi. Kardeşleşme.

Lenin, bu birinci tezi açıklarken şöyle der: Olaylara teorik olarak değil de pratik olarak bakan kitlelerin istemi "Yabancı toprakları istila etmek değil, ülkeyi savunmaktır." Bizim hatamız, olayları teorik açıdan değerlendirmek, "ulusal devrimci savunmanın" sosyalizme bir ihanet olduğunu tamamıyla ortaya koyamamaktır. Hata yaptığımız kabul edilmelidir. Söz konusu olan savaşın nasıl bitirileceğini bilmektir. Bu sadece sermayeyle tüm ilişkilerin kesilmesiyle mümkündür. Bu düşünce, "mümkün olan en geniş biçimde" kitlelere anlatılmalıdır. Askerler elle tutulur, gözle görülür bir cevap bekliyor; onları boş vaatlerle oyalama-

mak gerekir. "İnsanlara, sadece birkaç kişinin iyi niyeti sayesinde savaşın sonlandırılabileceğini söylemek politik şarlatanlıktır." "Biz şarlatan değiliz. Azınlıkta kalacak olsak bile, sadece kitlelerin bilincine seslenmeliyiz. Azınlıkta kalmaktan korkmamalıyız, bir süreliğine yönetici konumdan vazgeçmeyi bilmek yeter." Lenin için o denli ayırt edici, daha önce yaptığı sert söylevde de dile getirdiği, bu son düşünce on beş yıllık bir deneyin meyvesiydi. Onun açısından, bir kez daha önemle tekrarladığı bu düşünce, bundan sonra oluşabilecek bir durum için önceden alınan basit bir önlemdi.

İKİNCİ TEZ

Bugün Rusya'daki özgün durum, iktidarı burjuvaziye veren devrimin birinci aşamasından, iktidarı proletaryaya ve yoksul köylülere vermek zorunda olduğu ikinci aşamasına geçiştir.

Bu özgün durum, bizden, politik yaşama gözlerini daha yeni açmış geniş halk yığınları arasında özel çalışma koşullarına intibak etmeyi bilmemizi istiyor.

Lenin'in bu tez sonrası yaptığı konuşmada söyledikleri son derece önemlidir. Kendinden kesinlikle emin bir liderin birliklerine verdiği bir ültimatomdu, aynı zamanda bu konuşma. "Bir aşamadan diğerine geçiş, kitlelerin hükümete körü körüne güvenen tavırlarıyla belirginleşiyor" saptamasını yapan Lenin şöyle devam eder: "Sadece ilk zafer sarhoşluğuyla açıklanabilir bu durum Sosyalizmin kaybıdır." Kuşkusuz, çok büyük bir cesaretle söylenmiş bundan sonraki sözler konuşmaları kaleme alanların ivedilikle yazdıkları arasında pek anlaşılır değil. Konuşma metni şöyle devam ediyor: "Yoldaşlar, eğer hükümete güveniyorsanız aynı yolda değiliz. Azınlıkta kalmayı tercih ederim. Tek başına Libnekt, Çeidze cinsinden yüz on ulusal savunma taraftarına değer. Eğer Libnekt'e sempati duyuyor ve aynı zamanda ulusal savunmacılara sadece küçük parmağınızı bile uzatıyorsanız Uluslararası sosyalizme ihanet ediyorsunuz. Bu kişilerden (ulusal savunmacılardan) uzaklaştığımızda tüm ezilenler bize katılacaktır. Onlar için başka çıkış yolu yok."

ÜÇÜNCÜ TEZ

Geçici hükümetin hiçbir şekilde desteklenmemesi. Verilmiş sözlerin tamamen yalan olduğunun ortaya çıkarılması. Kapitalistlerin hükümetinden emperyalistliği bırakmalarını istemek yerine, (bu kabul edilmez ve sadece boş bir hayal kurmaktır) hükümetin maskesinin düşürülmesi.

Bu kez Kamanev ve tüm Bolşevik gazete yazarları Lenin'in şiddetli saldırısına maruz kalır. "Pravda hükümetten ilhaktan vazgeçmesini "istiyor." Bu bir saçmalık diye haykırır Lenin. Gülünçlüğü aşikar. Bu korkunç bir aldatmaca. Hata kabul edilmelidir. Nezaket ve önerme yeterli. Artık işe koyulma zamanıdır."

DÖRDÜNCÜ TEZ

Partimizin azınlıkta olduğu, bütün küçük-burjuva unsurların, oportünistlerin, burjuvazinin etkisi altındakilerin ve bu etkiyi proletarya içerisinde yayanların oluşturduğu blok karşısında şu an için Sovyetlerin çoğunda zayıf bir azınlık olduğumuz kabul edilmeli.

Kitlelere, mümkün olan tek devrimci hükümetin Sovyetler olacağı, bugünkü hükümet burjuvazinin etkisinde kaldığı sürece, bu hükümetin yöntemlerinin yanlışlığı sabırla, ısrarla, derli toplu olarak, özellikle kitlelerin maddi ihtiyaçları göz önüne alınarak açıklanmalı.

Azınlıkta olduğumuz sürece, bütün iktidarın Sovyetlere geçmesini savunurken, kitlelerin hatalarından kendi deneyimleriyle kurtulmaları için, yapılan hataları ortaya koyan, bu hataları eleştiren bir çalışma yürütmeliyiz.

Şu an için, kitleler içerisinde sabırlı, sebatlı, sistemli bir çalışmayla yetinme zorunluluğu üzerine daha önce Lenin birinci tezde dikkat çekmişti. Lenin'in bu konuyu yeniden ele almasındaki gerekçeleri ileride göreceğiz. Partisinin üyelerini yönteme ilişkin verdiği talimatların uygulamasında temkinli ve itidalli davranmaya çağıran Lenin, şu açıklamayı yapar : "Bolşevikler, en devrimci eğilime doğru yönelmeye alıştık. Fakat bu yeterli değildir. En devrimci olanı da seçebilmek gerekir. Kabul edilebilir gerçek bir hükümet sadece Sov-

yetlerdir. Farklı düşünmek kargaşaya düşmektir. Kitlelere işte bu anlatılmalıdır." Eğer Sovyetlerin çoğunluğu ulusal savunma için karar verirse, "söylenecek bir şey yok! Bize yapılacak tek bir şey kalıyor, o da, bu tutumun yanlışlığını titizlikle, inceden inceye göstermektir. Kitleleri sözlerle inandırmak istemiyoruz. Biz şarlatan değiliz" diye dile getirecekti düşüncelerini Lenin.

BEŞİNCİ TEZ

Parlamenter bir cumhuriyet değil, -Sovyetlerden sonra parlamenter cumhuriyete dönüş, geriye doğru atılmış bir adım olur- tüm ülkede, aşağıdan yukarıya, işçi, köylü ve tarım işçileri temsilcilerinin bir Sovyet Cumhuriyeti.

Polisin, ordunun ve memurlar topluluğunun ortadan kaldırılması. Bütün memurların seçimle göreve gelmesi ve her an seçimle görevden alınması. Memurların maaşları iyi bir işçinin ortalama ücretinden yüksek olamaz.

"Lenin açıklama olarak Paris Komününden çıkarılan dersleri aktarır" ve 1905'deki tecrübesizliği anımsatır. Polisin ve eski ordunun yeniden oluşturulmasına izin verilmemeliydi. "Devrim yaptık, polis yerinde duruyor; devrim yaptık, memurlar yerlerinde kaldı. İşte devrimi kaybetme nedeni."

ALTINCI TEZ

Tarım programında, ağırlık merkezini Tarım İşçileri Temsilcileri Sovyetlerinin üzerinde toplamak. Toprak sahiplerinin mülkiyetlerine el konulması. Bütün toprakların millileştirilmesi ve Tarım İşçileri Sovyetlerinin emrine verilmesi. En Yoksul Köylüler Sovyetlerinin kurulması. Her büyük arazide, Tarım İşçileri Sovyetlerinin denetiminde, toplum yararına örnek bir ihracat modeli oluşturmak.

"Köylülük nedir? Önemi nedir?" diye sorar Lenin. Ve cevaplandırır: "Bu konuda hiçbir şey bilmiyoruz, elimizde istatistik bilgiler yok, fakat onların bir güç olduğunu biliyoruz. Eğer köylüler toprağı ele geçirirse, emin olun, bir daha size geri vermezler." Ayrıca, kırsal kesim-

deki proletaryayı geçimi iyi ve orta halli köylülerin etkisinden kurtarmak için kendilerine özgün Sovyetler kurmak önemlidir. Eğer, tarım işçilerine sadece toprak vermekle kalınırsa, bu tarım işçileri kendi başlarına toplumsal bir işyeri kurmazlar. O halde, bu işyerleri, büyük mülkiyetlerden ve Tarım İşçileri Sovyetleri tarafından toplum çıkarına işletilen örnek girişimlerden yararlanılarak kurulmalıdır.

YEDİNCİ TEZ

Ülkedeki tüm bankaların derhal işçi temsilcileri Sovyetleri denetiminde büyük bir ulusal bankada birleştirilmesi.

Böylece, burjuva devletinin idari ve askeri aygıtı "çökertilecek", fakat mali dayanak kalacaktı... elbette geçici olarak. Bankalara el koyulmayacak, Sovyetlerin kontrolüne verilecekti. "Şu an için bankaların sorumluluğunu üstlenemeyiz" diye açıklayacaktı Lenin.

SEKİZİNCİ TEZ

Şu anda bizim için söz konusu olan acil görev sosyalizmin inşası değil, ürünlerin üretim ve dağıtımının derhal Sovyetler denetiminde gerçekleştirilmesi.

Lenin'e göre önemli ve acil olan işte buydu: "Yaşam ve devrim Kurucu Meclisi ikinci sıraya bırakıyor." Okunamayacak kadar kötü tutulmuş yarım yamalak notlar arasında tartışmaya yer vermeyecek kadar kesin olan iki öneri ayırt ediliyor: "Kanunlar kağıt üzerinde yazılı olmasıyla değil, uygulandığı oranda önemlidir." ve "Proletarya diktatörlüğü mevcut, fakat ne yapılacağı bilinmiyor."

DOKUZUNCU TEZ

Partinin görevleri:

a) Derhal kongre çağrısı yapmak,

b) Parti programını değiştirmek, değişiklik yapılacak başlıca konular:

1) Emperyalizm;

2) Devlete karşı tavır ve bir Komün-devleti istemimiz,

3) Geçerliliği kalmamış önceki asgari programı değiştirmek,

4) Partinin adını değiştirmek.

Lenin, dinleyicilere bizzat kendi düşüncesi olan Komünist Parti adını onaylamalarını teklif eder. "Tamamen çürümüş eski bir terime tutunmaktan vazgeçin, yeni bir parti kurun, tüm ezilenler yanınıza gelecektir" önerisinde bulunur Lenin.

ONUNCU TEZ

Enternasyonal'i yenilemek. Sosyal-şovenlere ve merkeze karşı yeni bir devrimci Enternasyonal kurma girişimi.

Yeni bir devrimci Enternasyonal'in çerçevesinin Zimmervald solu tarafından oluşturulacağını düşünen Lenin şunları söyler: "Zimmervald solu eğilimi dünyanın tüm ülkelerinde mevcuttur. Kitleler sosyalizmin bütün dünyada bölünmüş olduğunu anlamalıdır. Ulusal savunmacılar sosyalizmden uzaklaştılar. Sadece Libnekt sosyalizme sadık kaldı. Gelecek onundur. Rusya'da ulusal savunma taraftarlarıyla birlikte olma eğilimi var. Libnekt gibi yalnız kalmanın daha iyi olduğunu düşünüyorum."

Lenin, tezleri okumayı bir an önce bitirmek için acele ediyor, kelimeleri adeta atlayarak okuyordu. Birlik konferansı düzenleyicilerinin art arda gönderdiği haberciler Zinovyev'e toplantının bir hayli geciktiğini, açılış için Bolşeviklerin sabırsızlıkla beklendiğini bildiriyordu. Bir yoldaşı Lenin'e tezleri okumaya konferans üyeleri önünde devam etmesini önerir. Lenin bu öneriyi kabul eder, arkasından gelen yoldaşlarıyla alt kattaki büyük salona iner. Salonda kırk yedisi Menşevik gelenekten altmış kadar kişi vardı. Diğerleri, şimdilik sosyal-demokrasi çerçevesi dışında kalan "Uluslararası birlik yanlıları" ve "gruplar arası" olanlardı. En önemli Sovyet yöneticiler Çeidze, Çeretelli, Skobelev oradaydı. Lenin, salonda bekleyenler arasında, eski düşmanı Dan'ı, birinci göçmenlik döneminde eski yol arkadaşı Steklov'u, bir dönem Iskra'nın Paris görevlisi, şimdi önemli bir kişilik olarak Sovyetlerin resmi yayın organı Izvestia'nın yazı işleri sorumlusu, Londra konferansında "onun" Merkez Komitesine seçilen Goldenberg'i görür. Lenin'e eşlik eden

sadık yoldaşları arasında üç de kadın vardı, Krupskaya, İnes Armand, Kolontay. Toplantıyı Çeidze yönetiyordu.

Henüz ilk tez okunmaya başladığında Menşevikler hoşnutsuzluklarını gürültülü bir biçimde göstermeye başlamıştı. Liderlerini desteklemek amacıyla alkışlayan Bolşeviklerin verdiği cevap daha az gürültülü olmayacaktı. Lenin'in eski yol arkadaşlarında Bogdanov'un adaşı, önemli Sovyet yöneticilerinden biri, "bu bir saçmalık! Bir deli saçmalığı!" diye bağırarak konuşmayı birkaç kez kesecek, "bu tür saçma sapan sözleri alkışlamak utanmazlıktır! Utanılacak bir durumdasınız! Kendinize Marksist deme yüzsüzlüğü gösteriyorsunuz!" sözleriyle kaba bir biçimde müdahale edecekti. "Birlik" konferansındaki hava böylece ortaya çıkmıştı.

Lenin'in tezlerini çürütmek amacıyla Çeterelli bir konuşma yapar. Parlak bir konuşmacı olan bu ateşli devrimci (Duma'da kadiri mutlak Stolipin'i bunaltan olağanüstü etkili saldırıları unutulmamıştı) Sibirya dönüşü Rusya'daki Menşevik sosyal demokrasinin gerçek bir liderine dönüşmüş, Sovyet içerisinde büyük bir saygınlık kazanmıştı. Lenin'in "bozguncu" düşüncelerine ağır eleştiriler yöneltiyordu. Ona göre bu düşünceler sosyalizmi felaketten başka bir yere götürmezdi. Fakat ülke topraklarına ayak bastığı bu ilk günde Lenin'e hoşgörülü davranmak, rakibine bir can simidi uzatmak istiyordu. Konuşmasını şu sözlerle bitirir: "Tüm gücüyle tek bir parti yaratmak isteyen proletaryaya hiçbir bölünme çağrısı engel olamayacak. Yakında, Lenin parti içerisinde yerini alacak, çünkü hayat ona *insanlar yanılabilir, sınıflar asla yanılmaz* Marksist sözünü hatırlatacak. Bu nedenle, Lenin'in hataları beni korkutmuyor, onunla bile birlik yapmaya hazırım." Bu bakış açısını bütünüyle benimsemesi beklenen "Birlik için" girişim komitesi üyesi "eski Bolşevik" Goldenberg aynı düşüncede değildi: "Lenin iç savaş bayrağını devrimci demokrasinin ortasına sapladı. Tek sloganı *bölünme* olanlarla, kendilerini sosyal demokrasinin gözünden düşürenlerle birlikten bahsetmek gülünçtür. Lenin Avrupa'da otuz yıldır boş duran Bakunin'in tahtına aday olmuştur. Onun yeni sözlerinde anarşizmin eskimiş ve geçerliliği kalmamış kavramlarını duyuyoruz."

Geçit töreni gibi art arda gelen konuşmacılardan bazıları Lenin'in tezlerine sövüp sayacaklar, geri kalanlar alay edecek veya riyakârca üzüntülerini dile getirecekti. Taraftarlarından hiçbiri Lenin'i savunmak için ayağa kalkmaya cesaret edemeyecekti. Bolşevik örgüt yöneticilerinden hiçbirinin sesi duyulmayacaktı, ne de Pravda yazı kurulu üyelerinin. Bu fırtınaya karşı sadece Kolontay direnir.

Alev saçan gözleri, sıkılmış yumrukları, coşkun yüreğiyle Kolontay kürsüye çıkar. Aşırı heyecanlıdır. Ne söyleyeceğini unutur, konuşmasında ipin ucunu kaçırır, Menşevik sıralardan gelen gülme ve laf atmalar altında kısa sürede dinleyicileri selamlayarak kürsüden iner. Öfkelenen bir Bolşevik, "Yoldaşlar! Gidelim! Önderimize hakaret edenlerle kalamayız!" diye bağırır ve çıkışa doğru yönelir. Lenin'in en sadık on beş kadar yoldaşı ve birkaç Petersburglu onu izler. Diğerleri, taşradan gelen delegelerin neredeyse tamamı salonda kalır. Toplantıyı yöneten Çeidze üstünlüğü elde etmenin tadını çıkararak, alaycı bir üslupla tartışmaları şu sözlerle sonlandırır: "Hegel'in olaylara değer vermeyen sözlerini onaylayan Lenin Rus Devriminin atılganlığını fark etmedi. Devrimin dışında yalnız kalacak ve bizler, hepimiz yolumuza devam edeceğiz." Ardından, bir "Birleşme Kongresi" toplanmasını gerekli gören bir karar alınır, sözü edilen kongreyi toplamakla görevli bir yürütme kurulu seçilir. Göründüğü kadarıyla, salonda kalan Bolşeviklerden bazıları bu kurulda yer almıştı.

Lenin'in toplantı salonundan ne zaman ayrıldığını kimse fark etmemişti. Bir tanığın söylediğine göre, öğleden sonra geç saatlerde Torid Sarayı'nda Sovyet Yürütme Komitesi Başkanlık Kurulu toplantı salonunda görülecekti. Zinovyev ona eşlik ediyordu.

Zinovyev Lenin'in kaleme aldığı, Almanya üzerinden yolculuk yapma nedenlerini açıklayan ve komiteden Alman hükümetiyle yapılan anlaşmanın Rus politik göçmenlerle Alman tutuklularının mübadelesiyle ilgili 7. Maddesinin uygulanmasını isteyen bir bildirge okur. Çeterelli ve arkadaşlarının çoğu bu isteğe karşı çıkar. Lenin, burjuvazinin hakkında yaydığı suçlayıcı söylentilere bir son vermek için bunun gerekli olduğunu açıklamaya çalışır. Lenin'e onu tüm iftiralardan koru-

mak için gerekenin yapılacağı, geçici hükümete mübadele konusunda girişimde bulunmaya gerek olmadığı cevabı verilir. Lenin Yürütme Komitesi Başkanlık Kurulunu bir daha hiç yer almamak üzere terk eder.

Düşmanlarının saldırılarından korunmak amacıyla İşçi Temsilcileri Sovyeti'ne müracaat eden Lenin, çok kısa bir süre içerisinde bu saldırıların başlayacağını tahmin ediyordu. O gün Paskalyanın son günüydü, gazeteler yayımlanmaz. Fakat sonraki günlerde, başkentte düşmanlık ve suçlamalar sel gibi dalga dalga yayılmaya başlayacaktı. Sonunda, birbirine en zıt politik gruplar Lenin'e karşı bir tür kutsal ittifak oluşturur. Zengin burjuvazinin hizmetinde, "güzel günlerin" geri gelmesini geçici hükümete yaltaklanarak bekleyen *Novo Vremia* adlı büyük gerici gazete bu "suçluya" karşı cumhuriyetin en büyük savunucusuydu. Başyazarı şunları yazmıştı: "Bay Lenin İsviçre'de keyfince dinlenirken savaş meydanında dökülen kanı ne gördü, ne de bildi. Ayrıca yaptığı yolculukla Rus halkına ve orduya, aynı zamanda geçici hükümete ve İşçi Temsilcileri Sovyeti'ne alelacele ihanet etti. Bir zamanlar Sturmerler, Protopovlar, Suhomlinovlar ülkeyi satmıştı. Bu işi şimdi Leninler yapıyor. Rusya'nın kaderi bu. Her zaman birisi tarafından satılmak zorunda." Milyukov'un partisinin sözcüsü Rietch'te şunları yazar: "Kendine saygısı olan hiçbir politik kişi bu eşsiz kibarlıktan yararlanmazdı. Bu konuda farklı düşünen Lenin ve arkadaşları doğdukları ülkenin kanı akan bir savaşa karşı hiç de sağlıklı bir tutum sergilemeyerek kamuoyunu hiçe saydı." Sosyalist devrimcilerin yayın organı Valia Naroda (Halkın İradesi), "bu tür kişiler devrim için gerçek bir tehlikedir" iddiasında bulunuyordu.

Bu sadece bir başlangıçtı. Lenin'in Torid Sarayı'nda yaptığı konuşma haberi abartılarak ve saptırılarak kısa sürede tüm şehirde yayılmıştı. Gazetelerde yayımlanan yorum ve özetlerde özellikle "bozguncu" bölümler öne çıkarılıyordu. Plehanov Lenin'in konuşmasını gazetesinde "saçmalık" (bu söz daha önce de toplantıda duyulmuştu) olarak nitelendirilecekti. Burjuvazi korkuya kapılmıştı. Devrimin kazanımlarını tamamen kendine hak sayıyor ve bundan böyle söz konusu olan, bu gerçeği kalıcılaştırmaktır diye düşünüyordu. Lenin'i devrimin kazanımla-

rını elinden almak için gelmiş bir kişi olarak görüyordu. Yanılmıyordu. O halde, yakında ölümcül bir kavga başlayacaktı. Kamuoyunu, özellikle yoksulları Lenin'e karşı kışkırtmak için her şey seferber edilecekti. Devrime bağlı olanlara, Almanlara zafer kazandırarak monarşiyi geri getirmek istediği söyleniyordu. Bir kenara koydukları önemsiz miktardaki para için kaygı duyan yoksular, iktidara gelir gelmez Lenin'in kendilerini son kuruşlarına kadar soyacağına inandırılıyordu. Duvarlara sonunun Rasputin gibi olacağını bildiren afişler asan sözde "Casuslukla Mücadele Komitesi" kurulmuştu. Akşam saatlerinde düşmanca gösteriler yapan gruplar Kezinskaya otelinin önünde toplanıyordu. Nevski Caddesi'nden, "Lenin cezaevine! Bolşeviklere ölüm!" diye bağırarak geçen yürüyüşçüler Pravda önüne geldiklerinde camlara taş atıyor, silahlarını göstererek tehditler savuruyordu. Zinovyev'in o döneme ait anılarında şunları okuyoruz: "Bir defasında, yoldaş Lenin'e ve bana gazetenin yazı kurulu lokalinden ayrılıp başka bir yerde barınmamızı istediklerini hatırlıyorum. Nevski Caddesi'nin diğer ucunda yoldaş Danski'nin çalıştığı kuruma gittik. Vestiyerde çalışan yaşlı kadın yoldaş Lenin'e pardösüsünü çıkarmaya yardım ederken şöyle dedi: "Ah, şu Lenin! Elime bir geçse ona ne yapacağımı görürdünüz!" Lenin ona adını söyledi ve kendisine ne kötülük yaptığını, neden bu denli kızgın olduğunu sordu. İyi arkadaşlar olarak ayrıldılar."

Özellikle askerler arasında yoğun biçimde anti Leninist bir propaganda yürütülüyordu. Petrograd askeri birliklerle dolmuştu. Devrim, bir anda gri paltoluların oluşturduğu kitle içinden kendisinde bizzat kendi adına konuşma hakkı gören bir yığın ağzı laf yapan, çenesi düşük insanı ortaya çıkarmıştı. Cepheye gönderilmekten kurtulmak için büro memurlarına dönüşen, çoğunlukla genç burjuva, hatta Petrogradlı hastabakıcı, otomobil yıkayıcı, vb. tüm bu askerler şimdi ihtiraslı ve öfkeli "ulusal savunmacı" olmuşlardı. Bu kişilerde *barış* sözcüğü en şiddetli kızgınlığa neden oluyordu. Fakat yeni Savaş Bakanı Guçkov bir kısmını cepheye gönderecek kararnameyi imzaladığında telaşlanır ve devrimi en sadık savunucularından mahrum bırakmak için yapılan bu gerici girişime itiraz etmek için Sovyet'e bir heyet gönderirler. Şimdi, yem ola-

rak önlerine bozguncu Lenin atılmıştı. Daha iyisi olamazdı. Lenin'i ifşa ederek yurtseverlik görevlerini yerine getiriyorlar, ayrıca özgürlük için kendi tarzlarında savaşıyorlardı.

Geçici hükümetin yanında ilk yer alan ve göründüğü kadarıyla ilk adımı atan Volinski'nin askeri alayıydı. Milyukov bu alaydaki kendine sadık subaylara çok değer veriyor ve de çok güveniyordu. 10 Nisan'da, bu alaydaki askerler genel bir toplantı yapar. Konuşmacılar Lenin'in tutuklanmasını isteyen bir kararı oyamaya sunar. Toplantı salonundaki birkaç Lenin taraftarı hemen Torid Sarayı'na giderek Sovyet Yürütme Komitesi'ni durumdan haberdar eder. Komite oturum tutanağından şunları okuyoruz: "Komite, askerler arasında yoldaş Lenin hakkında yayılan uydurma haberleri sonlandırmak amacıyla dört üyesinden oluşan bir heyeti söz konusu toplantıya gönderme kararı alır." Bu heyet askerleri niyetlerinden vazgeçirmeyi başarır. Ancak bir sonraki günden itibaren sahneye çıkan denizciler daha az uysaldı.

Gazetelerde "açık bir mektup" yayımlanmıştı. Mektubun altındaki imza Lenin Petrograd'a geldiğinde onu karşılayan muhafız alayında yer almasına izin verilen, Lenin'e onu hükümet üyeleri arasında görme umudunu ifade eden deniz müfrezeleri komutanı genç subaya aitti. Yaptığı hata için çok üzgün olduğunu ifade ediyordu. Eğer Bay Lenin'in kim olduğunu bilseydi asla bu rezalet gösteride yer almazdı. İki gün sonra, 14 Nisan'da aynı gazetelerde müfrezesindeki denizcilerin şu ortak açıklaması yayımlanacaktı: "Bay Lenin'in ülkemiz Rusya'ya Haşmetli Alman İmparatoru ve Prusya Kralı'nın onayı ile geldiğini öğrendik. Onun kabul törenine katıldığımız için büyük bir pişmanlık duyduğumuzu açıklıyoruz. Hangi yolu kullanarak geldiğini bilseydik, coşkulu selam naralarımız yerine, "Kahrolsun! Geldiğin ülkeye geri dön!" sözlerini duyardı. Ertesi gün, 15 Nisan'da, denizcilerin bir toplantısında Lenin'i yakalama kararı alındığı ve bu kararı uygulayacak bir grup kurulduğu haberi Yürütme Komitesi'ne ulaşır. Yapılan görüşmelerden sonra, bu sert yurtseverlerin taşkınlıklarını frenlemek için komitenin iki üyesi yanlarına gönderilir. Komite üyelerinden biri, ölçüyü aşan anti Leninist kampanyaları kınayan bir tür resmi açıklamanın *İs-*

vestia gazetesinde yayımlanmasını önerir. Öneri kabul edilir. Gazetenin 17 Nisan tarihli sayısında Steklov'un kalemindcn çıkmış, işçi ve asker yoldaşları ağırbaşlı ve sağduyulu olmaya çağıran karmaşık ve uzun bir başyazı yayımlanır. "Özgür bir ülkede açık tartışma yerine tüm hayatını işçi sınıfının, ezilenlerin, aşağılananların hizmetine adamış bir kişiye karşı şiddete başvurmak olacak iş miydi, şaşırmıştı!"

Bu makalenin yayımlandığı gün, Nevski Caddesi'nde o güne dek Petrograd'da görülmemiş büyüklükte bir gösteri düzenlenir. Lenin'in Rusya'da oluşunu protesto etmek isteyen savaş malulleri ayağa kalkmıştı. Tüm hastanelerdeki çok sayıda yaralı, kolları veya bacakları kesilmiş olanlar, körler, vb. gösteri için çıkarılmıştı. Yaralarına pansumanlar sarılmış bir halde, koltuk değneklerine yaslanarak veya hemşirelerin desteğiyle Nevski Caddesi boyunca Torid Sarayı'na doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Yürüyemeyecek durumda olanlar kamyonlarla, faytonlarla, yük arabalarıyla taşınıyordu. Taşıdıkları pankartlarda, "*Alman militarizmi tamamen yok edilmelidir!*" "*Yaralarımız zafer istiyor!*" ve özellikle, "*Kahrolsun Lenin!*" yazıları okunuyordu. Bilinçli bir şekilde yavaş yürüyerek Sovyet Genel merkezi önüne geldiklerinde, Lenin'in tutuklanarak hemen sınır dışı edilme isteklerini "Kahrolsun Lenin!" diye bağırarak ifade edeceklerdi.

Kol ve bacakları kesilmiş bir malul söz alır: "Savaşın devamına şu anda karşı çıkanların hayatlarını ve mülklerini savunduk. Bu bencil-ler şunu iyi bilsin ki, biz yarım insanlar Rusya'nın Almanya ile vaktinden önce bir anlaşma yaptığını görmek yerine ölmeyi tercih ederdik." Konuşmacı tüm sorumluluğu Lenin'e yükler. Sovyet, Lenin'in zararlı propagandasına müsaade etmemeliydi. Lenin'in faaliyetlerine bir son verilmeliydi.

Çeterelli ve Skobelev göstericileri karşılamak için kapı önüne çıkmıştı. Skobelev göstericilerin kaygı ve tasalarını gidermeyi dener: "Ben hiçbir şekilde Lenin yandaşı değilim, uzun yıllardır onun yöntemlerine karşı mücadele ediyorum. Herkesin konuşma hakkına sahip olduğunu düşünüyoruz. Lenin konuşuyor, fakat harekete geçmesine müsaade etmiyoruz, önemli olan işte budur." Bu kısa söylev kalabalığı sakinleş-

tirmek yerine daha da öfkelendirecekti. Durumun kötüleştiğini gören Duma'nın seçkin başkanı, başkentteki küçük burjuva çevrelerde iri kıyım cüssesiyle ün yapmış Rodzianko öne çıkar. Çınlayan sesiyle savaşın zafer kazanılana dek sürmesi gerektiğini, zafere ulaşmadan savaşı sonlandıracak hiçbir girişimde kesinlikle bulunmayacağını söyler. Bu sözler sevinç çığlıklarıyla alkışlanır. Geçici hükümet ve İşçi Temsilcileri Sovyeti'ne "tam bir güven" içeren, "Lenin'in sadece gericiliğe hizmet eden tehlikeli propagandasına öfkeyle karşı çıkan" bir karar el kaldırarak yapılan oylamayla kabul edilir.

Lenin, partiyi yeniden elde etme mücadelesini işte bu şartlarda yürütecekti.

Partinin yönetim organlarını yeniden ele almakla işe başlaması gerekecekti. On beş gün önce, Ganetzki'ye "herhangi biriyle olmak yerine bölünme", vb. diye yazmıştı. Yaşanan deneyler düşüncesini değiştirmişti. Devrim zamanında arkasında güçlü, disiplinli, büyük ölçüde örgütlenmiş bir parti olmayan en etkili, en yetenekli lider hiçbir şeydir, diye düşünüyordu. İşte bu nedenle, Lenin muhalifleriyle politik bir birlikteliği kabul eder. Bu kişileri tezlerine kazanmak, ya da sadece tezlerine engel olamayacakları bir konuma getirmek söz konusu olacaktı.

Öncelikle Kamanev'in hâkimiyetindeki Pravda'ya el atmak gerekiyordu. 5 Nisan'da, Lenin tezlerinin el yazmalarını gazetenin bir sonraki günkü sayısında yayımlanması amacıyla yazı kurulu toplantısına sunar. Kamanev'e göre, bu tezlerin Merkez Komitesi Başkanlık Kurulu tarafından uzun bir çalışmayla hazırlanan ve son yapılan Sovyet konferansında Bolşevik delegeler tarafından kabul edilen partinin genel çizgisiyle çeliştiği gün gibi ortadaydı. Kamanev bu tezlerin Lenin'in kişisel görüşleri olduğu belirtilmeden yayımlanmasına karşı çıkar. Bu konuda yaşanan uzun tartışmalar sonuçsuz kalır. Gazetenin ertesi günkü sayısında şu küçük not yer alacaktı: Yoldaş Lenin'in 4 Nisan oturumuna sunduğu rapor metni "bir makine arızası" nedeniyle yayımlanamadı.

Bir sonraki gün tartışma kaldığı yerden devam eder. Sonunda bir anlaşma sağlanır. Lenin tezlerin kendi imzasıyla kişisel bir makale gibi

yayımlanmasını kabul eder. Ayrıca, gazete sütunlarının bu konuda yapılacak bir tartışmaya açılması kararlaştırılır. Gazetenin 7 Nisan tarihli sayısında, Lenin'in muhaliflerinden bazılarının saldırılarına karşılık verdiği *Bugünkü Devrimnde Proletaryanın Görevleri Üzerine* başlıklı yazısında tezlerinin tamamı yayımlanır. "İç savaş bayrağını sapladı" suçlaması yapan Goldenberg yalan söylüyordu. Dinleyicilere sabırla sürdürülecek bir çalışmayı "açıklamaktan" başka bir şey yapmamıştı. Bu bir iç savaş çağrısı mıydı? Plehanov'a yönelttiği eleştiri daha az sert değildi. Konuşmasını "saçmalık" olarak nitelendiren yazının Plehanov tarafından kaleme alındığını düşünerek ona şu soruları yöneltir: Yaptığım konuşma saçmalık mı? Nasıl oluyor da insanlar iki saat boyunca bu "saçmalığı" dinliyor? Nasıl oluyor da Plehanov bu konuya gazetesinde tam bir sütun ayırıyor?

Plehanov ertesi gün cevap verir. Gazetesindeki yazı, Lenin'in konuşmasını izlemekle görevli bir çalışma arkadaşının değerlendirmesiydi. Kendisi toplantıya katılmamıştı bile. Bu söylediği doğruydu. İki saatlik dinleme konusunda şaşılacak bir durum olmadığını düşünen Plehanov ince bir alayla şu ifadeleri kullanır: "Dikkatli bir inceleme gerektiren, bilimsel olarak çok tuhaf marazi saçmalıklar vardır."

Bir sonraki gün Pravda sütunlarında Lenin'in tezlerine saldıran Kamanev, "ulusal savunma" yanlılarının zararlı girişimlerine ve aynı zamanda Lenin'in görüşlerine karşı partinin genel çizgisini savunduğunu iddia ediyordu. Şunları yazar: "Burjuva devriminin karakterinin sonlandığını kabul ederek, bu devrimin hemen sosyalist devrime dönüşeceğini benimsediği ölçüde, yoldaş Lenin'in çizdiği genel şema bizim için kabul edilemez görünüyor. Bu yöntemden kaynaklanan saptama, Tüm Rusya Sovyetleri konferansında savunulan, Pravda'nın (bu durumda bizzat Kamanev'in) temsil ettiği düşünce ile tamamen farklıdır". Bir grup komünist propagandacıya dönüşmek yerine, sonuna dek proletaryanın kitlesel devrimci partisi kalmak istediği ve zorunda olduğu ölçüde devrimci sosyal demokrasi için tek çözüm gördüğü kendi bakış açısının üstün geleceğini umut ederek yazısını sonlandırır.

Kararlaştırılan "geniş tartışma" gerçekleşmez. Lenin başka türlü

davranır. Pravda yazı kurulundaki yerini alan Lenin kendini fiili olarak gazeteye verir. Kısa sürede kendini neredeyse tamamen gazetenin dışında bulan Kamanev, Lenin'in tezleriyle ilgili tartışmaya yönelik (başlangıç olarak birinci tezi ele alır) bir makale daha yazmaya ancak zamanı olur. Devamı gelmez. Pravda'nın sütunlarının büyük bir bölümü artık Lenin'in yazılarıyla doluydu. Her gün bir yazısı, bazı günler aynı sayıda iki, üç, dört ve hatta beş ayrı yazısı yayımlanıyordu. Sözü gereksiz yere çok uzatan Kamanev'in, Krupskaya'nın yazıları, haberler, örgütlerin bildirileri, fabrika komitelerinden gönderilen kararlar, vb. dışında neredeyse başka bir imzaya rastlanmıyordu.

Savaş sırasında Rusya'da dağılan yönetim merkezini toparlayabilmek için oluşturulan başkanlık kurulunun üç üyesinden Molotov Kamanev'in dönüşüyle Pravda'nın dışında kalmış, Petrograd örgütlenmesinden çıkarılarak kendisine birçok fabrikanın bulunduğu Viborg dış mahallesi bölümü tahsis edilmişti. Zalutski'den hiçbir iz yoktu. Yalnız kalan Şliapnikov kararsızlık içinde Kamanev'e tutunmuştu. Milletvekili Samoilov 6 veya 7 Nisan tarihlerinde yapılan komite üyeleri toplantısında yaşanan tartışmayı daha sonra anılarında anlatacaktı. O gün söz konusu olan, yaşanan devrimin karakterini belirlemekti. "Lenin ısrarla gerçekleşen devrimin sonunda proletaryanın ve yoksul köylülerin zaferiyle sonuçlanacak bir proletarya devrimine dönüşmesi gerektiğini savunuyordu. Kamanev devrimimizin henüz burjuva demokratik devriminden başka bir şey olmadığı cevabını verdi. Şliapnikov Kamanev ile aynı düşüncede olduğunu ifade etti. Ağzından şu sözler kaçtı: "Yoldaş Lenin, sizi biraz eteklerinizden tutmak gerekiyor, aksi takdirde olayları çok hızlandırmak istiyorsunuz." Lenin Şliapnikov'a cevap verirken çok şiddetli bir kasırgadan farksızdı. Büyük bir öfkeyle odanın içinde bir gidip bir geliyor, verip veriştiriyor, kıyameti koparıyordu. Hiç kimsenin onu eteklerinden tutması gerekmiyordu, gelişecek olaylar buna izin vermeyecekti, proletaryanın iktidarı alması gerekiyordu, proletarya kendisine engel olmak isteyenlere rağmen iktidarı alacaktı. Aşağı yukarı bunlardı söylediklerinin içeriği. Eğer doğru hatırlıyorsam, bu toplantıda Stalin Lenin'le aynı görüşteydi. Diğerlerini hatırlamıyorum."

Samoilov'un anılarını kaleme aldığı 1925'te, Stalin'e hoş görünmek için hiçbir özel nedeni yoktu. Lenin Rusya'ya döndüğünde etrafı bir boşlukla çevriliydi. Stalin Lenin'in yanında yer aldığında, işte bu yüzden Samoilov'un dikkatini çekmiş ve notlarına yazmıştı. Dürüst ve tarafsız bir araştırmacı olan Sukhanov'un bu konuda düşüncesi kesindi. Şöyle yazmıştı: "Gelişinin ilk günlerinde partideki tüm bilinçli yoldaşlar arasında kesinlikle Lenin tam bir yalnızlık içindeydi." Lenin geçmişte ilişkisi olan eski militanları bir araya getirmeye çalışır. Toplanırlar ve konuşurlar. Lenin onları sessizce dinler ve bu militanlarla bir yere varamayacağını görür. Tezlerinin "eski Bolşevikler" üzerindeki etkisi düş kırıcıydı. Yurtdışında geçirdiği uzun yılların onu Rusya'dan kopardığı, ülkenin içinde bulunduğu koşulları anlayacak durumda olmadığı söyleniyordu. Karl Marks'ın eserini iyi bilmekle övünenlerde Marksizm'e bir ihanet görüyordu. Bazıları açıkça korkuyordu. Petrograd örgütlenme komitesinde tezler üzerine yapılan tartışmada, on altı üyeden sadece iki üye onun lehinde oy kullanmıştı. Lenin hiçbir şekilde cesaretini kaybetmeyecekti. "Azınlıkta olmayı" biliyordu.

Kitlelere güveniyordu. Tezlerinin büyük bir yankı yaratacağına emindi. Başkentteki Bolşevik şubelerin 14 Nisan'da yapılacak konferansı orta düzeydeki militanlarla ilişkiye girmesine olanak sağlayacaktı. Gelecekteki çoğunluğunun temellerini işte bu çevrelerde atacaktı.

Lenin haklıydı. Başkentteki Bolşevik işçiler arasındaki saygınlığını koruyordu. Konferansa bu şehirdeki on beş bin parti üyesini temsil eden elli yedi delege katılır. Alkışlar eşliğinde onursal başkan seçilen Lenin, ilk oturumda "güncel durum ve geçici hükümete karşı alınacak tavır" üzerine bir rapor sunar.

Özet olarak şunları söylemişti: "Devrimcilerin en büyük hatası, arkaya doğru, eski devrimlere bakmaktır. Sürekli önde giden, sürekli yeni şartlar yaratan hayatı hesaba katmıyorlar." Yoldaşlarımız "eski Bolşevik" kalmak istiyor. Oysa "eski Bolşevizm" gözden geçirilmelidir. Yeni bir durum ortaya çıkmıştır. Bugüne dek hiçbir devrimde proletarya ordusunun ve köylülüğün temsilcilerinin burjuvazi ile bir ittifak yaparak sahip olduğu iktidarı burjuvaziye teslim ettiği görülmemiştir.

"Eski Bolşevikler" burjuva devriminin tamamlandığını, proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünde olmadığımızı ileri sürüyor. İşçi Temsilcileri Sovyet'i tam olarak böyle bir diktatörlüktür. Ne yazık ki, bu Sovyet burjuvazi ile anlaştı. Şu anda yapılması gereken kitlelere durumu anlatmaktır. Sovyet'in desteğine sahip olduğu sürece geçici hükümeti kesinlikle deviremeyiz. Sovyetler içerisinde çoğunluğu sağlayarak bu hükümeti devirebiliriz, devirmek zorundayız.

Konuşmasını aşağıdaki karar tasarısını sunarak sonlandırır:

"İktidarın Sovyet'e geçmesi için şehirlerdeki ve kırsal kesimlerdeki proletaryanın bilincinde etkisini yavaş yavaş gösterecek aydınlatıcı bir çalışmaya girişmek zorunludur.

"Sovyetler içerisinde yoğun bir faaliyet başlatılmalı, Sovyetlerin sayıları artırılmalı, yetkileri sağlamlaştırılmalı, Sovyetler içerisindeki birimlerimiz güçlendirilmelidir.

"Yeni bir devrimci dalgayı devrimci sosyal demokrasinin bayrağı altında yürütebilmek için kuvvetlerimizin örgütlenmesini yoğunlaştırmalıyız."

Kamanev iki değişiklik önergesi sunar:

1. Konferans, eski rejimi tümüyle ortadan kaldırarak geçici hükümetin uygulamalarını dikkatlice denetleyecek devrimci demokrasi çağrısı yapar.

2. Geçici hükümeti oluşturan sınıfların gerçek yüzünü mümkün olan en geniş biçimde ortaya çıkaracak devrimci demokrasi çağrısı yapan konferans, geçici hükümetin yıkılması parolasını partinin yavaş işleyen örgütlenme ve aydınlatıcı bilgi verme temel görevlerini engelleyici olarak görür, bu parolaya karşı devrimci demokrasiyi uyarır.

Lenin karşı çıkar. Şunları söyler: "Devrim zamanında denetleme bir aldatmacadır. Ele geçirilmeyen iktidar denetlenemez. Alınan ararlar yardımıyla denetlemek, vb. tam bir aptallıktır. Denetleme küçük burjuvaziden kalan bir yanılsamadır, durumu açık seçik görmemektir."

Oylamaya geçilir. Kamanev'in değişiklik önerisi altı oya karşı yirmi oyla reddedilir, dokuz oy çekimserdir.

Bu oylama çok anlamlıydı. Oylamanın yapıldığı oturuma elli yedi

delegeden sadece otuz beşi katılmış, bunlardan da yirmi altısı taraf olmuştu. Buradan çıkan sonuca göre, sadece bir azınlık (toplam delege sayısının yarısından biraz az) Lenin'den yana veya Lenin'e karşı oy kullanmayı gerekli görmüştü. Petersburglu toplam on beş bin Bolşevik'ten 5260'ı, yani üçte birinden biraz fazlasını temsil eden "yirmi" delege Kamanev'in önerisine ret oyu kullanarak üstü kapalı bir biçimde Lenin'i desteklemiş oluyordu. Geri kalanlar üzerinde hala bir soru işareti vardı. Birkaç gün sonra başlayacak Tüm Rusya Konferansı* arifesinde yaşanan olaylar parti içerisindeki güçlerin belirginleşmesine katkıda bulunacak ve bu soru işareti kalkacaktı.

15 Nisan yakınlarında, İngiltere'nin Petrograd büyükelçisi George Buchanan yanına gelen "onun" Dışişleri Bakanı Milyukov'a "Lenin sorununu" en kısa sürede halletmesi talimatını verir. Büyükelçi günlüklerine şunları not etmişti: "Ona (Milyukov'a) hükümet için harekete geçme zamanının geldiğini, askerleri firar etmeye, toprakları bölüşmeye ve yasadışı şiddet eylemlerine kışkırtan Lenin'e müsaade edilirde Rusya'nın savaşı asla kazanamayacağını söyledim." Milyukov büyükelçiye şu cevabı verir: "Hükümet uygun zamanın gelmesini bekliyor, bana göre bu iş artık çok uzak değil." Ve "Lenin sorununu" kesin olarak "çözümleyeceği" güvencesini verir. Sorun gerçekten de çözümlenecekti, fakat hiç de Milyukov'un öngördüğü gibi değil.

18 Nisan'da, genç Rus Cumhuriyeti'nde artık yasallık kazanmış Bir Mayıs, yetkililerin ve askeri birliklerin katkılarıyla o güne dek görülmemiş büyüklükte bir coşkuyla tüm ülkede görkemli gösterilerle kutlanacaktı. Aynı gün, Dışişleri Bakanı (Milyukov) müttefik devletlerin hükümetlerine Çarlık rejiminin müttefiklerine karşı yerine getirmeyi taahhüt ettiği yükümlülüklere geçici hükümetin bağlı kalacağını bildiren kesin hükümet kararını içeren resmi bir nota gönderir.

Gazeteler 19 Nisan'da yayımlanmaz, halk gelişmelerden ertesi gün, 20 Nisan'da haberdar olur. O gün, devrimin başlangıcından beri bir tür

(*) Parti tarihinde Nisan Kongresi diye geçer. (Ç.N.)

devingen tartışma yerine dönüşen başkentin en büyük caddesi Nevski'de, üzerlerinde "*Yaşasın Yeni Hükümet! Yaşasın Milyukov! Yaşasın Müttefikler!*" yazılı yepyeni pankartlar ve bayraklar taşıyan "düzgün" insanların oluşturduğu yürüyüş alayları ortaya çıkar. Erkekler baston ve şemsiyelerini, kadınlar eldiven ve manşonlarını* atacakmış veya vuracakmış gibi kavga havası uyandıran bir biçimde sallıyordu. Yaya kaldırımdan gelip geçenler ve yol boyunca iki sıra halinde dizilmiş meraklılar yürüyüşçüleri selamlıyor, alkışlıyor, evlerinin balkonuna çıkmış kadınlar mendillerini sallıyordu. "Lenin Berlin'e! Lenin Cezaevine!" diye bağırıldığı duyuluyordu.

Bu sırada, dış mahalleler tamamen kaynıyor, her yerde, fabrikalarda, askeri kışlalarda toplanılıyordu. Çalışmayı durduran işçiler yürüyüş kolları oluşturmuştu. Kızıl muhafızlar tüfekleri ve tabancalarıyla işçilerin arasındaydı. Öğle saatlerinde herkes alelacele hazırlanan pankart ve bayraklarla şehir merkezine doğru yürüyüşe geçer. Taşıdıkları pankartlarda yazılanların Nevski Caddesindekilerle tek farkı, *Yaşasın* sözcükleri yerine *Kahrolsun* yazılmıştı. Sovyet'in hemen Çeidze başkanlığında gönderdiği bir heyet işçilere yarı yolda ulaşır. Çeidze işçileri fabrikalara geri dönmeye ikna eder. Böylece iki gösterinin çarpışması önlenir.

Aynı gün öğleden sonra saat üçe doğru, bu kez sahneye askerler çıkar. Finlandiya alayından bir tabur, birkaç ihtiyat bölüğü ve bir denizci müfrezesi başkent sokaklarından geçerken görülür. Nereye gittikleri sorusuna, geçici hükümeti tutuklamaya gidiyoruz cevabını verirler. Gerçekten de, Başkanlık Sarayı önüne gelerek tüm çıkış yollarını tutarlar. Durumdan haberdar edilen Çeidze çalışma arkadaşlarıyla koşarak gelir, askerleri kışlalarına geri döndürmeyi başarır.

Hareketi kim başlatmıştı? Olanaklar elverdiği ölçüde liderlerini desteklemek isteyen Anayasal demokrat Parti yöneticileri tarafından yönlendirilen ve örgütlenen burjuva gösterinin başlattığı açıkça ortadaydı. Fakat İşçileri ve askerleri kim yürütmüştü? Lenin'e göre, bu

(*) Manşon: Elleri soğuktan korumaya yarayan bir tür el kürkü. (Ç.N.)

"çıkış" uygunsuz ve vakitsizdi. Tüm ayaklanma hareketleri her ne olursa olsun sonuna kadar götürülmeliydi. Bunu 1905'te söylemiş ve bir kez daha tekrarlamıştı. Eğer yarı yolda durulursa, sonuçları felaket olabilir ve devrim tamamen zarar görürdü. Göstericilerin parolası geçici hükümeti devirmekti. Pekâlâ, yerine ne koyulacaktı? Bolşevik Partisi, içinde bulunduğu şartlarda iktidarı almayı düşünemezdi. Lenin "eve bir düzen vermeye" henüz yeni başlamıştı. Partisinin şu an için üstesinden gelebileceği görevleri tam olarak tezlerinde belirtmişti: Hükümetin icraatlarına sert ve amansız eleştiriler yöneltmek, kitleler üzerinde direngen bir etki kazanmak. Lenin iki milyon nüfuslu Petrograd'da Bolşeviklerin sayısının henüz sadece on beş bin olduğunu hiçbir şekilde gözden uzak tutmuyordu.

Liderin bakış açısı işte buydu. Fakat topluluklar farklı düşünüyordu. Milyukov'un açıklaması savaşı kısa sürede sonlandıracağı umuduyla hükümete güvenen bu halk unsurları üzerinde güçlü bir etki yaratmıştı. Hükümetin savaşı nasıl durduracağı konusunda hiçbir şey bilmiyorlardı. Zaten bu, hükümetteki bakanların işiydi. Savaşı diledikleri gibi sonlandırabilirlerdi, yeter ki savaş bitsin! Lenin'in "gözü doymaz emperyalistlerin" iştahı üzerine söylemleri bu sıradan insanlarda Rus halkını kanını son damlasına kadar dökmeye zorlayan bizzat müttefik hükümetlerin savaşı uzatmak istediği kanısı uyandıracaktı. Buna tüm gücüyle karşı çıkmak devrimden doğan hükümetin göreviydi. Şimdi aynı hükümet, bakanlarından birinin aracılığıyla savaşın devam edeceğini, kısa sürede barış umut etmemek gerektiğini resmi biçimde açıklıyordu. O halde, bu bir ihanetti! Kahrolsun böylesi bir hükümet! Petrograd Bolşevik örgütünün bazı üyeleri Merkez Komitesi'ne danışmadan kitlelerin bu hoşnutsuzluğundan yararlanmak gerektiğini düşünmüştü. Bu Bolşevik üyelerden bir, aşırı bir heyecanla çaba gösteren, çalışma arkadaşlarına tam bir güven hissetmeyen Kafkasyalı avukat Bagratiev, Finlandiya alayındaki yoldaşlarını ayaklandırmayı kabul eden Asker Sovyeti temsilcisi Theodore Linde ile anlaşır. Viborg dış mahallesindeki komitenin birkaç üyesi kendi inisiyatifleriyle buradaki fabrikalara giderek işçilere sokağa çıkma çağrısı yapar.

Merkez Komitesi, yani Lenin, nasıl bir tepki göstermişti? Milyukov'un açıklamasından bir önceki günün akşamı haberi olmuştu. Pravda'nın ertesi gün yayımlanacak sayısı için alelacele yazdığı notlar o anki düşüncelerini tercüme ediyor: "Bir bomba patladı... Sovyet Yürütme Kurulu çoğunluğunun politikası iflas etmiştir, bu gün gibi ortada. Bu iflas bizim beklediğimizden çok erken geldi." Notlarını ima dolu şu sözlerle tamamlar: "Emperyalist savaş, ilişki komisyonunun görüşmeleriyle sonlanmayacaktır..." O halde, nasıl sonlanacaktı? Eylemle mi? Bu aşikârdı.

20 Nisan'da işçiler ve askerler yürüyüşe geçtiği sırada, Merkez Komitesi Kezinskaya otelinde toplantı halindeydi. Lenin'in kabul ettirdiği karar, başlayan kitle eylemlerini hiçbir şekilde onaylamama içermemekteydi. Kararda ayrıca şunlar yazıyordu:

"Geçici hükümette yapılacak her kısmi değişiklik sınıf mücadelesinin yerine kişisel ve gruplar rekabetini koyan burjuva parlamentarizminin en kötü taklidinden başka bir şey olmayacaktır. Bir Sovyet hükümetini sadece devrimci askerlerle iktidarı ele geçiren devrimci proletarya kurabilir. Bütün ülkelerin işçilerine güvenen böyle bir hükümet savaşı demokratik bir barışla bitirme gücüne sahip olacaktır."

Toplantının hemen bitiminde, Lenin Pravda için bir makale yazmaya koyulur. Makalede, işçiler ve askerler açıkça, kem küm etmeden şunu söylemeye çağrılıyordu: "Tek bir iktidar istiyoruz: Sovyetler." Geçici hükümet kapitalistler çetesiydi, yerlerini onlara bırakmalıydı. Ayrıca, Milyukov'a "Demokratik bir Rusya hükümetinde uluslararası sermayenin sözcüsüne yer yok!" diye saldıran Gorki'nin gazetesini alaya almak için bir makale daha kaleme alır (21 Nisan tarihli Pravda'da beş ayrı makalesi yayımlanacaktı).

Lenin şunları yazmıştı: "İçi boş laf! Bilgili insanlar nasıl utanmadan böyle saçma sapan şeyler yazar! Tüm geçici hükümet kapitalist sınıfın hükümetidir. Söz konusu olan kişi değil, sınıftır. Milyukov'un istifasını istemek tam bir komedi. Çünkü iktidarı elinde bulunduran sınıf değiştirilmedikçe herhangi birinin değiştirilmesi hiçbir sonuç vermez."

Burjuva gazeteleri bu sözleri adeta havada kaparak Bolşevik Parti-

si'nin gerçekleştirilen gösteriye katıldığının kanıtı olarak yorumlar. Merkez Komitesi yeniden toplanır (tarih: 21 Nisan, kitle eylemleri geri çekilme eğilimindeydi). Lenin yeni bir karar tasarısı önerir, elbette kabul edilecekti. Bu önemli kararı tüm maddeleriyle aktarıyorum:

1. Partinin propagandacıları ve konuşmacıları, kapitalist ve kapitalistlerin destekçisi basının ileri sürdüğü Bolşevik partisi iç savaş çıkarmakla tehdit ediyor yalanını tekzip etmelidir. Bu iddialar tamamen yalandır. Çünkü kitlelerin istemlerini hükümet nezdinde diledikleri biçimde ifade edebildikleri bu dönemde iç savaş düşüncesi saçma ve sağduyuya aykırıdır. Şu anda sorun azınlıktaki muhalefetin eleştiri hakkını kullanması koşuluyla halkın çoğunluğunun iradesine saygı göstermektir. Eğer olaylar şiddetli bir çatışmaya dönüşürse sorumluluk hükümetin ve taraftarlarının olacaktır.

2. Ulus içerisinde en küçük azınlığı oluşturan kapitalist hükümet ve onun yayın organları çoğunluğun iradesine boyun eğmek yerine, iç savaşa karşı haykırışlarını artırarak kapitalistlerin istenmeyişini gizlemeye çalışıyor.

3. Petrograd'daki çoğunluğun iradesini öğrenmek için başkentin bütün semtlerinde ve çevresinde hükümetin verdiği nota karşısında alınacak tavır ve hangi bakana veya hangi partiye destek verildiği sorulan bir halk oylaması yapılmalıdır.

4. Parti propagandacıları bu görüşü fabrikalarda, kışlalarda, sokaklarda barışçı söylevlerle bilinçli yoldaşlar arasında yaptıkları gibi bir düzen ve disiplin içerisinde anlatmalıdır.

5. Parti propagandacıları kapitalistlerin ileri sürdüğü, Bolşevikler Almanya ile ayrı bir barış anlaşması yapmak istiyorlar, iğrenç yalanına tekrar tekrar itiraz etmelidir. Lenin kararın bu maddesinde şunu özellikle belirtecekti: "Taç giymiş haydut II. Guillaume, II. Nikolas gibi darağacını hak ediyor. Yağmacı ve haydut Alman kapitalistleri de Rus, İngiliz ve diğer tüm meslektaşları gibi aynı sonu hak ediyor." Bolşevik Partisi bütün ülkelerin devrimci ve işçi askerleriyle kardeşleşmek için müzakerelere başlamak taraftarıdır. Bolşevik Partisi Almanya'da devrimin başladığı ve bu devrimin bütün ülkelerin

kapitalistlerine bir darbe vuracağını bilen geçici hükümetin durumu germek için çabaladığına inanıyor.

6. Dünyanın bütün halkları kapitalistlerin çıkarı için yaptıkları savaş tarafından uçurumun kenarına getirilmiştir. İktidarın bu durumdan kurtulmak için devrimci yöntemler uygulamaya muktedir devrimci proletaryanın eline geçmesi tek çıkış yoludur.

7. Bolşevik Partisi şu anki Sovyet yöneticilerinin politikasını tamamen yanlış olarak değerlendiriyor. Çünkü geçici hükümete olan güvenleri ve hükümet nezdinde gösterdikleri uzlaşma çabaları Sovyet'i devrimci işçi ve asker çoğunluğundan koparmakla tehdit ediyor.

8. Bolşevik Partisi, Sovyet'in yöntemini değiştirmesi, güven ve uzlaşmaya dayanan politikasından vazgeçmesi gerektiğini düşünen işçilere ve askerlere temsil ettiklerinin düşüncelerini kararlılıkla savunma yeteneğinde insanları aday göstererek Sovyet için bizzat kendi delegelerini yeniden seçecekleri bir seçim çağrısı yapar.

Aynı günün akşamı bir uzlaşma sağlanır. Sovyet, Milyukov'un notasına getirilen açıklamalara memnuniyetini ifade eder. Beyanattaki sertliği yumuşatma amacı güden bir açıklamanın yayımlanması ve can sıkıcı duruma neden olan Dışişleri Bakanı Milyukov'un görevinden ayrılması kararlaştırılır. Doğrusunu söylemek gerekirse, hükümet istifasını memnuniyetle sunarak yerini Sovyet'e bırakacaktı. Fakat iktidar sorumluluğunu üstlenecek cesareti olmayan Sovyet, işleri rasgele, geçici ve iğreti yöntemlerle çözümlemeyi tercih eder.

Lenin düş kırıklığına uğramıştı. Partisinin henüz iktidarı alacak durumda olmadığını bilse bile, iktidarı Sovyet'in alması onu pek mutlu ederdi. Yeniden yapılacak kısmi bir seçimde Sovyet içerisinde çoğunluğu elde eden Bolşevik Partisi otomatik olarak kendini hükümette bulacaktı. Bir kez daha toplanan Merkez Komitesi, Sovyet'in küçük burjuva ödlek şeflerini ağır şekilde eleştiren yeni bir karar alır (üç günde üçüncü karar). Lenin'in önerdiği kararda şunlar yazıyordu: "Nedenleri ortadan kaldırılmadığı için bunalımın tekrarı kaçınılmazdır." Olaylardan ders çıkarmayı bilmek gerekir. *Kahrolsun geçici hükümet* parolası bir süreliğine ertelenmelidir. Sovyet, politikamızı uyguladığı

ve iktidarı almak istediğinde, biz iktidarın proleterlere ve yarı proleterlere geçmesinden yana olmayacağız. Bu bunalım günlerinde partimizin örgütlenmesinin ve proletarya güçlerinin birlikteliğinin yetersizliği açıkça ortaya çıkmıştır. Son olarak karar şu talimatları içeriyordu: 1. Savaşı sonlandırmak için proletaryanın izleyeceği politikanın açıklanması, 2. Küçük burjuvazinin kapitalistlerin hükümetiyle uzlaşma politikasının bıkmadan, usanmadan eleştirilmesi, 3. Askeri kışlalarda, fabrikalarda, her sokak köşesinde, özellikle hizmetçiler, vasıfsız işçiler gibi toplumun en alt kesiminde gruplar halinde propaganda ve ajitasyon çalışması, 4. Her zaman ve her yerde, her semtte, her mahallede örgüt, örgüt ve yine örgüt.

Gazetenin aynı sayısında Lenin'in *Bunalım Dersleri* başlığı altında bu kararı yorumlayan bir makalesi yayımlanır. Makalede şunlar yazıyordu: "İşçi yoldaşlar, alınacak ders açıktır. Zaman beklemez. Bu bunalımı başkaları da izleyecektir. Tüm gücünüzü geri kalmışları aydınlatmaya, safları sıklaştırmaya, yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya örgütlenmeye verin... Uzlaşmacı küçük burjuvaların, ulus savunucularının, uyumlu ve istikrarlı halk çoğunluğunu kazanmadan işleri hızlandırmak isteyen ve *kahrolsun geçici hükümet* diye bağıran gözü dönmüşlerin sizi etkilemesine müsaade etmeyin. Birkaç kişinin başka kişiler üzerinde şiddet uygulamasıyla, küçük silahlı grupların tek tük eylemleriyle, Blankistlerin geçici hükümeti tutuklayarak "iktidarı alma" girişimiyle bunalımın üstesinden gelinemez."

Lenin bu iki gün süren bunalımdan varsayımlarının doğruluğunu teyit etmek için yararlanmasını bilecekti. En önemlisi, bu süreç tezinin doğruluğunu onaylıyordu: Kitleler savaştan nefret ediyor ve büyük bir istekle bu savaştan çıkmak istiyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, savaş yanlısı özel atama gazetecilerin makaleleri ve daha az savaşçı olmayan devrim savunucularının Nevski caddesinde düzenledikleri halk toplantılarının ürettiği savaş yaygarası büyük bir yankı yaratmıştı. Gelişinin ilk günlerinde, yanıltılan iyi niyetli kitlelerin içtenlikle "sonuna kadar" savaş istediklerini düşünen Lenin, "doldurulmuş beyinlerin temizlenmesi için sabırla ve belirli bir yönteme göre bir plan yapmayı

gerekli görüyordu. Oysa geçici hükümetin bir bakanı müttefiklerle yakın bir işbirliği yaparak savaşın zafere kadar sürdürülmesi gerektiği konusunda daha önceki açıklamaları ve "demokratik" basında defalarca yazılanları tekrarlamaktan başka bir şey yapmadığı halde, şimdi aynı kitleler itiraz ediyor, öfkelerini açığa vuruyordu. Niçin? Lenin yazdıklarının kuşkusuz etkisi olduğunu kabul ediyordu, fakat çok da iyi biliyordu ki, eğer zemin önceden hazırlanmamış olsaydı, on gün önce aynı sonuç elde edilemezdi. Sonuç olarak, artık tezlerini çok sayıda anlayan ve destekleyenin olduğu ortadaydı. Lenin'in gözlemlediği başka bir konu daha vardı: Topluca *Kahrolsun Savaş* ve *Milyukov İstifa* diye bağırılmış, fakat *Kahrolsun Küçük Burjuva ve Uzlaşmacı Sovyet* diye bağırıldığı duyulmamıştı. Kitlelerin gözünde Sovyet'in büyük bir otoriteye sahip olduğu açıktı. Lenin'in bunlardan çıkardığı sonuca göre, eğer parti Sovyet'e hâkim olabilirse, hükümet yönetimini de tamamen eline almış olacaktı. Bu nedenle, parola *Kahrolsun Geçici Hükümet* yerine, Sovyet'in barışçı yolla ele geçirilmesiydi.

Bu bunalım günlerindeki en yararlı dersler parti içerisindeki durumu açıklığa kavuşturanlardı. Bu süreç Lenin'in parti içerisindeki bazı aşırılık yanlısı unsurları, disiplinsizleri, maceraya yönelenleri ve Lenin'den daha Leninist olma eğilimindekileri ayırt etmesine hizmet etmişti. Partinin birkaç üyesinin bizzat kendi girişimleriyle Merkez Komitesi'nin savunduğu yöntemle çelişkili bir çağrı yapmakta sakınca görmemesi kabul edilemezdi. Bu tür bir davranış ağır cezalar gerektiriyordu. Özellikle gelecekte benzer durumların yaşanmaması için önlemler alınmalıydı. Özet olarak, Lenin partide üç eğilim görüyordu: Onu her yerde sadakatle izlemeye hazır, yönetmekten zevk aldığı merkez, Kamanev'in çevresinde toplanmış "eski Bolşeviklerden" oluşan sağ ve birkaç coşkulu kişiden ibaret olan bu "anarşist eğilimli" sol. Bu sonuncuları merhamet etmeden yola getirmek gerekiyordu. Tek sorun, eksikleri ortaya çıkan örgütlenmeyi geliştirmekti. Kamanev'e gelince, şüphesiz Lenin'e direnecek yetenekte değildi. Lenin kendini vazgeçilmez gören Kamanev'in ayrılıp yeni bir parti kurmasına izin vermek yerine, onu politik gururunu hafifçe pohpohlayarak ikna etmeyi tercih

etmişti. Temel hedef böylece belirlenmiş oluyordu: Homojen bir Merkez Komitesi tarafından kontrol edilen (Iskra eski işleyişi hala geçerliydi), uyumlu, sağlam bir yapı ve uygulanan politik çizgi doğrultusuna titizlikle sadık bir merkez yayın organı. Pravda iyi bir yoldaydı. Yoluna devam etmesine izin vermekten başka yapacak bir şey yoktu. Merkez Komitesi kendisini bu göreve getirmeye tek yetkili Kongre'nin yerini alan 24 Nisan'da yapılacak konferanstan çıkacaktı.

ጸ ጸ ጸ

Bolşevik Partisi, tarihinde ilk kez Rus topraklarında yasal olarak toplanacaktı. Konferansa yüz elli bir delege katılır. Bunlardan oy hakkına sahip yüz otuz üç delegenin her biri üye sayısı üç yüzden fazla olan bir örgütü temsil ediyordu. Geri kalan on sekiz delegenin temsil ettiği örgütlerin her birinin üye sayısı üç yüzden az olduğu için bu on sekiz delege oy hakkı olmaksızın tartışmalara katılabilirdi. Bu toplantıya özel bir önem veren Lenin (Bolşevik Partisi'ni elde etme girişimi bu toplantı ile tamamlanacaktı), konferans açılışında delegelere yönelik daktilo ile çoğaltılmış bir tür küçük politik kılavuz dağıtacaktı. "Şu anki politik durum ve alınacak tavır üzerine" başlıca raporu bizzat kendisi üstlenir. Söz konusu olan, son Petrograd örgütleri konferansında oylanan kararın tüm parti temsilcilerine onaylatılmasıydı. Lenin kararın her maddesini ayrı ayrı ele alarak ayrıntılı olarak gerekçeleriyle açıklar. Kamanev bir kez daha karşı çıkar. Gerekçeleri yine aynıydı. Kamanev'e göre, Sovyet ve geçici hükümet birlikteliği son bulmadıkça Rus Devrimi bir burjuva devrimiydi ve tamamlanmamıştı. O halde, sosyalist devrimden bahsetmek için henüz erkendi. Lenin kitleler içerisinde uzun soluklu bir çalışma öneriyordu. Yapılması gerekenin bu olmadığını düşünen Kamanev hükümet üzerinde bir Sovyet denetimi tercih ediyordu. Ayrıca, kendilerini "20 Nisan macerasına" kaptırdığını düşündüğü parti yönetimini, yani Lenin'i, bu konuda eleştiriyordu.

Lenin olabildiğince uzlaşmacı davranır. Bolşevik Partisi içerisinde anti Leninist muhalefetin liderliğine pek uygun olmayan yumuşak ve utangaç mizaçlı bu eski öğrencisinin rolünde övünerek sebat ettiğini gören Lenin, ölçülü bir ses tonuyla cevap verir. "Yoldaş Kamanev ile

anlaşmazlığımız çok büyük değil. Denetim konusu dışında birlikte yürüyoruz... Bize şöyle söyleniyor: Kendi kendinizi yalnızlaştırdınız, komünizm üzerine bir yığın söz söylediniz, burjuvaziyi korkudan titrettiniz... Azınlıkta olmayı kabul ediyoruz. Bu şoven çılgınlığı döneminde azınlıkta olmak sosyalist olmak anlamına geliyor... Kamanev kitleleri aydınlatmak için "uzun soluklu bir çalışma" yöntemini sevmiyor, şu anda yapabileceğimiz tek şey budur." "20 Nisan macerasına" gelince, Lenin bu konuda Kamanev'e hak verir, olayların nasıl geliştiğini açıklar. Bu açıklama sayesinde, sözü edilen unutulmaz gün boyunca partinin "zirvesinde" hüküm süren kargaşa daha iyi anlaşılacaktı. Lenin şunları söyler: "*Bizim parolamız barışçı bir gösteriydi, fakat Petrograd örgütlenme komitesindeki bazı yoldaşlar farklı bir parola verdi. Bu yoldaşların parolasını iptal ettirmek için çaba gösterdik fakat başaramadık, zaman yetersizliğinden yayılmasına engel olamadık. Kitleler Petrograd komitesinin bu parolasını izledi... Petrograd komitesi gerektiğinden daha solda yer aldı. Bu, kuşkusuz büyük bir suçtur. Parti yapısının kusurları ortaya çıkmıştır, kararlarımız her yerde uygulanmadı... Bunun büyük bir suç olduğunu düşünüyoruz... Eğer bu eyleme bilerek izin verilmiş olsaydı, Merkez Komitesi'nde bir saniye kalamazdık.*"

Lenin'in önerisi 38 aleyhte, 8 çekimser oya karşı 71 oyla kabul edilir. Önerdiği tüm diğer kararlar (gündemdeki her konu hakkında çok sayıda karar taslağı hazırlamıştı) ezici bir çoğunlukla onaylanır.

Konferansın son oturumunda Merkez Komitesi seçimleri yapılır. Lenin bir liste hazırlar. Önerdiği dokuz adaydan yedisi kabul edilir. Listesini adeta "empoze eden" Lenin, şaşılacak bir unutkanlıkla neredeyse tüm oturumları yöneten Sverdlov'a listesinde yer vermemişti. Merkez Komitesi'nde Moskovalılar en önemli yöneticilerinden biri Nogin ile bir sandalye elde eder.

Böylece, yaklaşan kritik dönemde liderlerini de yardıma çağıracakları yeteri kadar homojen Leninist Komite oluşur. Kısa süre içerisinde bir görev dağılımı yapılır. Üç ekip kurulur. Tüm sekreterlik sorumluluğunu hemen hemen Zinovyev üstlenir. Kamanev Sovyet çevrelerle ilişkiyi muhafaza edecektir. Lenin genel yönetimden sorumlu

bir tür politik büro kurar. Stalin Sverdlov ve Smilga (Baltıklı genç bir gazeteci) Merkez Komitesi'nin çalışmasını başında "eski Bolşevik" Stasova'nın bulunduğu parti sekreterliğine yöneltme görevini üstlenmişti. Ünlü bir hukukçunun kızı, aynı zamanda tanınmış bir sanat eleştirmeninin yeğeni olan Stasova aile çevresiyle tüm ilişkisini kesmişti. Yerel örgütlerindeki faaliyetlerinden başını kaldıramayan Nogin (Moskova), Federov (Petrograd) ve Milyutin (Saratov) Komite içerisindeki tartışmalarda pek ağırlık oluşturmuyordu.

Lenin her zamanki gibi, koşullar zorunlu kıldığı için çok çalışmaktan ve aşırı zihinsel yorgunluktan bitkin düşecek, zaferinin bedelini hastalanarak ödeyecekti. Bir hafta yatmak zorunda kalır. Bu kısa dinlenme döneminde boş durmaz, konferans sonuçlarının değerlendirmesini içeren bir broşür hazırlamaya koyulur. Sağlığına kavuşan Lenin broşürü tamamlamaz. Fakat belirlediği ana hatlar muhafaza edilerek Nisan konferansı sonrası izlenecek genel eylem planı onun sayesinde oluşturulur.

Yanılgıya düşüldüğü saptanmıştı. "Kolay kazanılan Şubat başarılarının neden olduğu coşku ve ifade kargaşasının" açtığı bu şema Lenin'e yabancı değildi. Önemli olan olaylardan çıkarılacak sonuçlardı. Bu "kargaşa" içerisinde sınıflar aniden birbirine karışmış, "devrimci demokrasi" doğmuştu. Lenin ısrarla "gerici" nitelendirmesi yaptığı bu "demokrasiyi" dört günah işlemekle suçlar: 1. Kapitalist bakanları desteklemek, 2. Emperyalist savaş lehinde propaganda yapmak, 3. Köylülerin hemen topraklarını almasına karşı çıkmak, 4. Cephedeki askerlerin kardeşleşmesini reddetmek. Lenin'in tespitine göre, bu demokrasinin bileşenleri özü itibarıyla Rus halkının büyük çoğunluğunu oluşturan küçük burjuva unsurlardı. Şu anda bu demokrasi büyük ve orta burjuvazi ile proletarya arasında sallanıyordu. Proletarya kendi tarafına çekmek için elinden geleni yapmak zorundaydı. Bu, sadece örgütlü bir partinin belirli bir ikna yöntemiyle, duraksamayan, sebatkâr çalışmasıyla yapılabilirdi. Buradan çıkan sonuca göre, devrimci proletaryanın birinci görevi sıkı biçimde sınırlanmış, fakat çok geniş bir eylem alanına yönelen sınıf partisini oluşturmaktı. Bu eylem, eski partinin varlığını illegal sürdürdüğü dönemde pek düşünemeyeceği yeni koşullarda

devam edecekti. Artık söz konusu olan az sayıda küçük topluluklar değildi, milyonlardı. Çok büyük bir plan üzerinde yürütülen, önceleri anlaşılmayan bu eylem "savaşın ve açlığın neden olacağı bugüne dek görülmemiş bir sosyal çöküntünün beklendiği koşullarda" gerçekleşecekti. Lenin yazısını şöyle tamamlar: "Proletarya saflarında küçük burjuva tereddüdüne karşı " kaya gibi sert" durmak, kitleleri ikna ederek hareket etmek ve "Şubat Devrimi'nden bin defa daha güçlü bir devrime hazırlanmak gerekir" Bu eylem planının gerçekleştirilebilmesi için yeni güçlü kalabalıklar zorunludur. "Propaganda ve ajitasyon ekiplerini on kat artırmak" gerekiyor. Ne yazık ki, insan sayımız eksik. O halde, nasıl yapmalı? Bu konuda hiçbir fikrim yok, fakat çok iyi biliyorum ki, bu yapılmaksızın devrim üzerine konuşmak gereksiz ve boşunadır."

Lenin bu satırları yazarken Troçki Petrograd'a henüz gelmişti.

Eylül 1916'da Fransa'dan, aynı yılın Ekim ayında İspanya'dan sınır dışı edilen Troçki New-York'a gitmişti. Devrim haberleri kendisine bu şehirde ulaşacaktı. Hemen yola çıkar. İngilizler tarafından bir Norveç vapurunda yakalanır, Kanada'ya götürülür ve bir toplama kampına hapsedilir. Troçki'nin tutuklandığı duyulunca Rusya'da her eğilimden basın büyük bir protesto sergiler. İngiliz büyükelçi George Buchanan gazetelere Kanada'da tutuklanan Rusların "Alman Büyükelçiliği'nden para yardımı alarak geçici hükümeti devirmek amacıyla" yola çıktıklarını iddia eden bir açıklama yapar. Bolşevik Pravda 16 Nisan tarihli sayısında bu açıklamaya itiraz eder: "Bu tartışılmayacak kadar açık bir iftira, görülmemiş bir küstahlıktı." Pravda büyükelçiden bu bilgiyi nasıl edindiğini açıklamasını ister. Buchanan cevap vermez. Daha sonra anılarında, bu tutuklamanın İngiliz hükümetinin inisiyatifi ile gerçekleştirildiğini, İngiliz hükümetinin bu bilgiyi hemen Milyukov'a bildirdiğini yazacaktı. Milyukov Troçki'nin Kanada'da mümkün olduğunca uzun süre tutulması dileğini Buchanan'a iletmişti. Troçki 29 Nisan'da, Milyukov'un istifasını getiren olaylardan sonra serbest bırakılır, 5 Mayıs'ta Petrograd'a gelir.

Troçki durumu anlamakta gecikmez. İngilizler iyi çalışmıştı. 1905 Sovyet başkanı geç kalmıştı. Devrim sahnesinin ön sırasındaki tüm yer-

ler doluydu. Partiler sınırlarını belirlemiş, yönetim organlarını oluşturmuştu. Troçki için geriye iki seçenek kalmıştı, bizzat kendi grubunu oluşturmak ya da var olan partilerden birine ast olarak girmek. Orta halli bir yol tercih eder, çok küçük "bağımsız" bir grubun başına geçer. Bu grupta, kendisinden birkaç gün önce Martov ve Akselrod ile gelen Lunaçarski dışında pek tanınmış kimse yoktu. Troçki kendini gösterme fırsatı bulacak, kitlelerle bağ kurmaya çalışacak, Petrograd proletarya çevrelerinde azami rağbet kazanacaktı. Başkentte sabahtan akşama kadar, tüm gün boyunca düzenlenen sayısız gösteride, fabrikalarda, açık alanlarda konuşur. Çok parlak bir konuşmacıydı, ayrıca 1905'te üstlendiği rol hala unutulmamıştı. Kısa sürede kişisel bir başarı elde eder. Söyledikleri Lenin'in tezleriyle uzak değildi. Müttefiklere, özellikle İngiltere'ye şiddetle saldırıyor, geldiği günden itibaren, öfkesini başına gelenlerden sorumlu tuttuğu George Buchanan'dan alıyordu. Milyukov'un halefine açık bir mektup yazar: "İngiltere'nin utanmazca bir iftira atarak kendi kendini pisleten ve daha sonra suçunu bağışlatmak için küçük parmağını bile kımıldatmayan bir kişi tarafından temsil edilmesini normal mi görüyorsunuz?" Mektup cevapsız kalır. Fakat ses getirir. Kısa bir süre sonra, ılımlı Sovyet çevrelerde Troçki'nin "Lenin'den daha kötü olduğu" söylendiği duyulur.

Lenin eski rakibinin gürültülü patırtılı faaliyetini dikkatle izliyordu. Yaptıkları hoşuna gitmiyor değildi. Şu anda insanlara ihtiyacı vardı. Belki de, gelecekteki hükümetin kadrolarını önceden hazırlamak gerektiğini düşünmüştü. Her halükarda, Troçki ve grubuyla ilişki kurmaya karar verir. Lenin 10 Mayıs'ta, bazı "Merkez Komitesi üyelerinin" onayı ile bir Troçkist toplantıya katılır ve kendi adına somut bir öneride bulunur.*

Söz konusu olan öneri neydi? Lenin yeni şartlara uygun yoğun bir Bolşevik propaganda öngörmüştü. Pravda gibi tek bir gazete ona yet-

(*) Bkz. 18 Mayıs 1917 tarihli Pravda'da yayımlanan makalesi (Lenin, Eserler, 4. Baskı cilt 24, s. 394 – 395) ve toplantıda tuttuğu notlar (Lenin, 4, s. 300 – 3003). (G. W.)

miyordu. Pravda'yı partisiz ve yeterli politik eğitim almamış kitlelere ulaşacak, çok daha yaygın dağıtılan büyük bir halk gazetesine dönüştürmeyi ve Bolşevik militanlara seslenen, partinin önünde duran gelecekteki program ve yöntem sorunlarının ele alınacağı yeni bir merkez yayın organı çıkarmayı düşünüyordu. Bu yeni eylem planını gerçekleştirmek için iyi gazetecilere ihtiyaç vardı. Az bulunan bu gazeteciler Bolşevikler arasında daha da azdı. Lenin bu iş için büyük bir gazetecilik tecrübesi olan ve gazete yönetmeyi bilen Troçki'yi düşünür. Muhtemelen İsviçre'de kaldığı dönemde Lunaçarski'nin kendini "Capri sirenine" kaptırmadan önce yazdığı parlak yazıları da hatırlıyordu. Geçici hükümet ve "sonuna kadar savaş" taraftarlarına karşı Bolşeviklerin partisiyle aynı tavrı takınan Troçki'nin grubuyla anlaşma sağlanır. Aslında Lenin'in önerisi yalnızca şundan ibaretti: Kısa süre içerisinde Merkez Komitesi tarafından faaliyete geçirilecek iki yeni yayın organında Troçki'nin grubundan birer kişi yer alacaktı. Troçki yeni Pravda'nın yazı işleri sorumlusu olacak, Lunaçarski'de yeni merkez yayın organının yazı kuruluna girecekti. Öneriyi hemen kabul eden Troçkistler Bolşevik Partisi ile kısa süre sonra tamamen birleşmeyle sonlanacak bir anlaşma yapar. Lenin'in girişimi Merkez Komitesi'ne resmi olarak bildirilir. Girişim onaylanır. Troçki ile parasal konular ve çalışma şartları üzerine görüşmeler başlar.

Petrograd Bolşevik Komitesi bilgilenmekte gecikmez. Lenin'in Merkez Komitesi tarafından kontrol edilecek iki ayrı gazete çıkarma projesi pek hoşlarına gitmemişti. Bizzat kendi gazetelerini çıkarmak istediklerini bildirirler. Başkent Bolşevik Komitesi kendileri gibi bir örgütün yayın organı çıkarmaya hakkı olduğunu düşünüyordu. Böylece, her defasında Pravda'nın kendilerine bir veya iki sütun lütufta bulunması için dilenmek durumunda kalmayacaklardı.

Lenin çok şaşırır, hiç hoşuna gitmez. Petrograd Komitesi toplantısına katılan Lenin şunları söyler: "Halka yönelik yeni bir yayın organında yer alması konusunda yoldaş Troçki ile yapılan görüşmelerin iyi bir yola girdiği şu anda, Petrograd Komitesi'nin bizzat kendi gazetesini çıkarma isteğini anlamıyorum. Petrograd Komitesi'ne ait özel bir yayın

organının var olmak için nedeni yoktur. Petrograd yerel bir merkez değildir. Rusya'nın coğrafi, politik ve devrimci merkezidir. Petrograd'da olup biten her şey tüm ülkeye örnek oluyor ve bir ders işlevi görüyor. Bu nedenle, başkent Bolşevik örgütünün faaliyeti yalnızca yerel düzeyde bir plan üzerinden ele alınamaz." Lenin Petrograd Komitesi'ne her iki yayın organının yazı kurullarında yer almalarını önerir. Öneriye göre, halk gazetesinde oy verme hakkına sahip olacaklar, yeni merkez yayın organında sadece tartışmalara katılabileceklerdi.

Lenin'in önerisi komite üyelerinin yoğun itirazıyla karşılaşır. Komite üyeleri arasından en muhalif tavrı işçi kökenli, yoldaşları arasında büyük bir saygınlığı olan, eski militan Kalinin[30] takınır. Kalinin 1912'de, Prag'da, vekâleten Merkez Komitesi üyeliğine seçilmişti. Son yapılan konferansta neden Kalinin Merkez Komitesi'ne alınmamış, sıradan bir militan olan Fedorov tercih edilmişti? Bunu bilmiyoruz. Kalinin özet olarak şunları söyler: "Merkez Komitesi Petrograd Komitesi'nin projesine neden itiraz ediyor anlamış değilim. Yerel çıkarlar için örgütümüz belirli bir özerkliği muhafaza etmek zorundadır. Yazılarımızı yayımlamak için Pravda bizi haftalarca bekletiyor. Merkez Komitesi'nin bizimle ilgili değişme endişesine gelince, değişme Pravda örneğinde olduğu gibi, bazen kendilerinde bile olmadı mı? Pravda başlangıçta belirli bir politika izliyordu. Stalin, Moranov ve Kamanev yoldaşların gelişiyle gazetenin dümeni başka bir yöne çevrildi. Daha sonra, Pravda ile ilgilenen arkadaşımız Lenin yoldaşın gelmesiyle gazetenin dışında bırakıldı. Yeni gazetede yine böyle olacak."

(30) Mikhail İvanovich Kalinin (1875–1946): 1919–1946 yılları arasında Yüksek Sovyet Prezidyum Başkanı. 1926'dan itibaren SBKP Politbüro üyesi. 1917 Şubat devriminde Stalin ve Muranov gibi Menşeviklerle birlikteliği savunur. Nisan Tezleri sonrası fikrini değiştirir. Gürcü asıllı en yakın arkadaşı Evel Enukidze 1937'de kurşuna dizilir, Molotov'un eşi Polina Semyonava gibi kendi eşi de (Ekaterina Loberg) 1938'de tutuklanır, tüm bunlara rağmen hep Stalin'in yanında yer alır. Könizberg'e onun adı verilmiştir. Devlet töreniyle Kremlin Duvarı Mezarlığı'na gömülür.

Yukarıda arkadaş diye bahsedilen komite üyelerinden Molotov aynı düşüncede olduğunu bildirir: "Merkez Komitesi ile aramızda bir ayrılık yoktur. Sorunun sadece politik olarak ele alınmasına taraftar değiliz. Yurtdışında tek bir merkez yayın organı ile yetinildiğini ileri sürmek inandırıcı değildir. Devrimci kitlelerin yoğun bir hareketlilik yaşadığı Rusya'da onlarca gazete yaygın dağıtım yapabilir."

Kısa süre sonra hızlı bir Bolşeviğe dönüşecek Troçkist Volodarski düşüncelerini şöyle ifade eder: Eğer Troçki yoldaş Merkez Komitesi'nin halk gazetesinde yer almayı kabul ediyorsa, neden aynı şeyi komitemizin bir yayını için yapmasın? Merkez Komitesi'nin Petrograd Komitesi'nin yayın organına karşı aldığı tavır, Merkez Komitesi'nin örgütümüzün faaliyetlerine el koyma isteğini yansıtıyor." Başka konuşmacılar da söz alır. Petrograd Komitesi'nin önde yürüyeceği, sürekli olarak solda yer alacağı, Merkez Komitesi'nin baskısına boyun eğmemek gerektiği, her an düşünce ve yön değiştiren, politik durumu tam olarak belirlenemeyen Troçki'ye uzatmanın hata olduğu, vb. vb. söylenir.

Lenin bir kez daha söz alma ihtiyacı duyar. Bu ikinci konuşması toplantı tutanaklarında bulunmasına rağmen, neden tüm eserlerinin son baskısında yer verilmediğini bilmiyorum (gerçi bu konuşmaya daha önceki hiçbir baskıda da yer verilmemiştir). Söz konusu konuşmayı burada yayımlıyorum.

Lenin açıkça sorar: "Size göre, ipleri kim elinde tutmalı? Petrograd Komitesi ya da Merkez Komitesi? Şu anda, gazetelerin çoğalmasının gerekliliğinden bahsetmek ve de Merkez Komitesi'nin baskısından şikâyetçi olmak düşünmeden konuşmaktır. Petrograd örgütünün çizgisinin daha solda olması gerektiği söylendi. Bu sakıncalıdır, çünkü bu, tehlike anlamına geliyor. Troçki'ye gelince, onun görüşlerini ve kendi konumumuzu biliyoruz. Troçki birinci sınıf bir yazar. Ayrıca, içerideki değişiklikler belirli bir yere kadar anlayışla karşılanabilir, ne de olsa bu değişiklikler zorunludur... Yazılarınızın Pravda'da yayımlanması için haftalarca bekliyorsanız, bunun nedeni gazetede yeterince yer olmadığındandır... Yazar gücümüz çok az ve siz aynı anda iki veya üç gazete çıkarmaktan söz ediyorsunuz. Eğer bu girişiminiz başarılamazsa, so-

rumluluk Merkez Komitesi üzerine yıkılacaktır. Her şeyi onun etkisine atfetmeye alıştık. Eğer Pravda'nın izlediği çizgiden memnun değilseniz, onun kötü olduğunu kanıtlayın. Bu süre içerisinde bir deneme yapın, yeni gazeteden ne çıkacağını göreceksiniz." Petrograd Komitesi'nin aşırı hassasiyetini dindirmeyi amaçlayan Lenin, yeni gazetede Petrograd örgütünün temsilcisine muhtemel bir baskının yapılmamasını garanti altına alacak bir komisyon kurulmasını önerir. Lenin'in bu anlayışla hazırladığı bir karar tasarısı oylamaya sunulur.

Oylama öncesi en ateşli militanlardan biri olan Tomski[31] şunları söyler: "Söz konusu olan biraz solda veya biraz sağda yer almak değildir, Petrograd'ın kendi evinin efendisi olup olmayacağının bilinmesidir. Merkez Komitesi dünya olayları ve bu olayların ortaya çıkardığı sorunlarla ilgileniyor... Yazdıklarınız Rusça değil, makalelerinizi herkes anlamıyor. Halka hitap edecek yeni yayın organının sorumluluğunu kime vereceksiniz? Troçki'ye mi? O bir balina, sürekli sallanıp duruyor... Sesimizi duyurmak istiyoruz, Merkez Komitesi nezdinde üvey evlat muamelesi görmek istemiyoruz... Plehanov ile yaşanan tartışmalar umurumuzda değil... Petrograd Komitesi'ndeki yoldaşların oy hakkı olmaksızın Lenin ve Zinovyev'in merkez yayın organı yazı kurulu'nu ikna etmek için nasıl davranacaklarını görmek ilginç olurdu. Bunu yapmalarını önermem... Güncel konularla ilgili yazılarımız için büyük Pravda'da küçüğünden daha fazla yer olmayacak. Eğer Lenin yoldaşın görüşünü onaylarsanız tecrübe size saf ve enayi olduğunuzu öğretecektir."

(31) Mikhail Pavlovich Tomski (1880 – 1936): Çok genç yaşta çalışmaya başlar. 1904'te sosyal demokratlarla ilişki kurar. 1905 devrimine Estonya'da katılır. Uzun yıllar cezaevinde kalır. Sendikal alanda önemli bir rol oynar. Kurucularından olduğu Uluslararası Kızıl Sendikalar Genel Sekreterliği görevini üstlenir. Partide Merkez Komitesi ve Politbüro üyeliği yapar. 1925'te Troçki'ye karşı Stalin'i destekler. 1936'da Zinovyev ve Kamanev davasında adı geçer, tutuklanacağı söz konusu olunca intihar eder. 1938'de gıyabında ihanetle suçlandı. 1988'de itibarı iade edildi.

Oylamaya geçilir. Lenin'in önerisi on iki oya karşı on altı oyla reddedilir. İşte, açıkça azınlıktaydı!... Bu can sıkıcı durum uzun sürmeyecekti. Üyelerden biri Petrograd Komitesi'nin bizzat kendi gazetesini çıkarması gerektiği konusunda son oturumda alınan kararın yeniden ele alınmasını içeren bir önerge sunar. Bu kez eşitlik vardır, on dört kişi lehte, on dört kişi aleyhte oy kullanır. Bu, öncekinden daha iyi bir sonuçtu. Semt komitelerine bu konudaki görüşlerini sekiz gün içerisinde iletmeleri için çağrı yapılması kararlaştırılır. Lenin bundan yararlanmasını bilecekti. Bütün komitelere hemen şu genelgeyi gönderir: "Merkez Komitesi ve Petrograd Komitesi arasında bir anlaşmazlık çıktı. Partimizin Petrograd üyelerinin bu konudaki tartışmalara katılmaları ve kararlarıyla sorunun çözümüne yardımcı olmaları çok önemlidir ve son derece arzulanmaktadır... Yoldaşlar, eğer Merkez Komitesi'ne güvenmiyorsanız bunu açıkça söyleyin... Bu durumda Merkez Komitesi kongreye gitmeyi kendine görev edinecektir... Eğer bir güvensizlik söz konusu değilse, Merkez Komitesi'nin parti kongresinin kendisine tanıdığı, genel olarak parti çalışmalarını ve özel olarak başkentteki çalışmaları yönetme hakkı olmadığını savunmak yanlış ve işleyişe aykırıdır."

Böylece sorun "tepeden" "temele" aktarılmış oluyordu. Semt komiteleri cevap vermekte acele etmez. On sekiz semt komitesinden sadece ikisi usulüne uygun şekilde Petrograd örgütünün girişimini onaylayan kararlarını yazılı olarak iletir. Altı komite sözlü açıklama yapmakla yetinir (beşi Lenin yanlısı, biri karşı). On komite cevap bile vermez. 6 Haziran'da yapılan komite toplantısında, Volodarski hoşnutsuzluğunu kızgınlıkla, "bu trende iki aylık bir süremiz daha kaldı" diyerek ifade eder ve son kez on beş günlük bir süre daha tanınmasını önerir. Üç gün sonra olaylar öyle bir seyir izler ki, Petrograd "komitecileri" kendi gazetelerini çıkarmayı artık düşünmez.

VI
BURJUVA DEMOKRASİSİNİN SALDIRISI

18 Nisan notasının neden olduğu krizin sonuçları 5 Mayıs'ta ortaya çıkar. Milyukov bakanlık görevinden ayrılır. Ülkeye gelişi henüz birinci ayını dolduran Lenin'in Rus politik sahnesinde görünmemesi için

her şeyi yapan bu adam iktidarı terk etmek zorunda kalmıştı. Fakat olaylar bununla sınırlı kalmayacaktı. Savaş Bakanı Moskovalı büyük kapitalist Guçkov Milyukov ile dayanışma içinde olduğunu açıklayacak ve kendisi de istifa edecekti. Gerçek bir bakanlık krizi yaşanıyordu. Meclis Başkanı prens Lvov çekilmek istiyordu. Sovyet'in iktidarı almayı kabul etmemesi üzerine altı sosyalist üyeden oluşan bir "Koalisyon" Bakanlığı* kurulur. Rütbesi yükselen Kerenski Savaş ve Denizcilik Bakanı olur. Dışişleri Tereçenko adlı genç bir "kapitalistin" elinde kalmıştı. Birçok işe aynı zamanda girmiş olan bu akıllı sanayici sahip olduğu zenginliği savaş sırasında daha da artırmasını bilmişti. George Buchanan tarafından çok iyi bir gözle görülüyor olması işin özünü oluşturuyordu. Çünkü dış politikada değişen hiçbir şey yoktu, Milyukov'un halefi bu konuda İngiliz Büyükelçisi Buchanan'a hemen güvence vermişti. Söylediğine bakılacak olursa, işçilerin nefret etmeye başladığı Lenin kısa süre içerisinde tutuklanacaktı.

Lenin burjuva parlamentosunun bilinen uygulamalarının aşağılık bir taklidinden başka bir şey olarak görmediği bu "çözüme" karşı başlangıçtan itibaren muhalif bir tavır alır. Lenin bu Koalisyon Bakanlığı'nı "Boş Hayaller Bakanlığı" diye adlandırır. Bu bakanlık saygınlık hak etmiyordu, ne de destek.

Devrimci demokrasinin genel durumunu tam olarak yansıtan Tüm Rusya Birinci Sovyet Kongresi başladığında politik durum işte böyleydi. Kongrede Menşevik ve Sosyalist Devrimcilerin oluşturduğu blok ezici çoğunluğu oluşturuyordu. Oy hakkına sahip 822 delegenin 533'ü bu bloka dahildi. Küçük gruplar neredeyse tamamen bu bloku destekliyordu. Delegelerin sadece 105'i Bolşevik'ti. Troçkistlerin sayısı aşağı yukarı yirmi kadardı. Kongrenin hükümete katılmak ve yeni bakanlığa destek olmak lehinde karar alan Petrograd Sovyeti'nin politikasını tamamıyla onaylayacağı kesindi.

3 Haziran'da başlayan kongrenin ilk oturumu selamlama ve kutlamayla geçer. Ertesi gün, koalisyon hükümeti karşısında alınacak tavır

(*) Koalisyon Bakanlığı: İki sosyalist devrimci, iki Menşevik, iki Bolşevik. (Ç.N.)

konusu görüşülür. Yeni sosyalist bakan Çeterelli ateşli bir konuşma yapmaya başlar. "Ülkenin tüm etkili güçlerini içinde barındıran bu milli hükümet, mümkün olan tek iktidar biçimi olduğunu kanıtlamıştır." Çeterelli kendinden emin bir ses tonuyla şöyle devam eder: "Şu anda Rusya'da, iktidarı bize devredin, gidin, yerinizi bırakın biz alalım diyebilecek politik bir parti yoktur" O anda, salondan kararlı bir sesin yükseldiği duyulur: "Bu parti vardır" Bu Lenin'di. Kürsüdeki konuşmacının sözünü kesme isteğine mani olamamıştı. Biraz sonra kendi konuşma sırası gelecekti.

İşte, Lenin kürsüdeydi. Tüm taşralılar, varlıklı köylüler, orta sınıf tüccarlar, Çeterelli ve "Köy İşleri Bakanı" Çernov'un hayranları küçük burjuvalar öküzün trene baktığı gibi, aval aval Lenin'e bakıyordu. Hepsine "Lenin kargaşadır, iç savaştır, ondan vebadan kaçar gibi kaçmak gerekiyor" sözleri tekrarlanıp durmuştu. Saçsız geniş alınlı, çenede bırakılmış kızılımsı sakallı, basit fakat düzgün giyimli, küçük bir bodur adam görünüşlü bu "vebanın" bizzat kendisi buradaydı. Konuşmacı kürsüsünün hemen yanında oturan Yürütme Kurulu üyesi Sukhanov Lenin'i dikkatle izlemişti: "Lenin bu alışılmamış ortamda, yeminli düşmanlarının karşısında, bir yığın muhalifinin arasında kendini rahat hissetmiyordu. Konuşması çok başarılı değildi." Biçim bakımından belki. İçerik olaraksa son derece anlamlıydı.

Lenin ilk geçici hükümetin kötü olduğu konusunda herkesin görüş birliğinde olduğunu saptamıştı. Ancak yerine gelen bir sonraki hükümetin birinciden ne farkı vardı? Bu hükümet bir aydır iktidardaydı. Ne yapmıştı? Bu başlangıçtan sonra, kararlı bir biçimde konuya girer: "Vatandaş bakan (Çeterelli) Rusya'da hükümet sorumluluğunu tek başına üstlenmeye hazır olduğunu iddia edebilecek bir partinin bulunmadığını söyledi. Cevap veriyorum: Bu parti mevcuttur. Hiçbir parti bunu reddedemez ve bizim partimiz de reddetmiyor. Partimiz iktidarı her an almaya hazırdır." Bolşevik grup liderlerini alkışlar, fakat salondaki yoğun gülmeler bu alkışları bastırır. Korkudan insanların ödünü patlatan bu "yaratık" meğerse eğlenceliymiş! Lenin önemsemez. "İstediğiniz kadar gülebilirsiniz" der ve konuşmasını soğukkanlılıkla sürdürür. Bolşevik

konferansı uygulayacağı iktidar programını 29 Nisan'da belirledi. "Vatandaş bakan bu programı bilmiyormuş izlenimi bırakıyor. Bu programın halkın anlayacağı duruma getirilmiş bir özetini kendisine vermeyi görev ediniyorum." Başparmakları iç yeleğinin koltuk atlarına sokulmuş bir halde, alaycı bakışlarını rengi atmış sakallı Gürcü'ye yönelten Lenin sözcükleri tane tane telaffuz eder.

"Ekonomik kriz? Kapitalistlerin savaş malzemelerinden elde ettikleri yüzde 500'den yüzde 800'e varan olağanüstü miktardaki kârların derhal yayımlanmasını isteyeceğiz. Hemen devrimci demokrasi uygulamanız gerekiyor. Bu, sosyalizm değildir, sadece halkın gözlerini açmak, emperyalistlerin milli değerleri ve binlerce insan hayatını ortaya koyarak oynadığı oyunun gerçek yüzünü halka göstermektir." Sıkılı yumruklarıyla, kollarını tehditkâr bir şekilde sallayarak şöyle devam eder: "Demokrat bakanlar, şu anda yaptığınız gibi hükümette yanlarında oturmak yerine en büyük kapitalistlerden elli veya yüz kadarını tutuklayın! Bu kişileri Nikolas Romanov'la aynı şartlarda birkaç hafta tutuklu olarak muhafaza etmek her gün ülkeye milyonlarca rubleye mal olan dalaverelerini ve çevirdikleri tüm dolapları ortaya çıkarmak için yeterlidir." Bu kez kimsenin gülmeye niyeti yoktu.

Lenin'in sözlerinin yarattığı etkiyi gölgede bırakmak isteyen Kerenski, parlak fakat içi boş konuşmasında insanlık, adalet, demokrasi gibi tumturaklı kelimeleri hokkabazca kullanır. Bolşevik lidere, *Biz sosyalist miyiz, yoksa kaba polisler mi?* diye küstahça laf atar. Bu sözler salonda güçlü bir alkışla desteklenir. Toplantının onuru kurtarılmıştı.

"Tüm Rusya devrimci demokrasisi" İmparatorluk Askeri Okulu'nda toplantı halindeyken, içlerinde çok sayıda asker bulunan halk arasında büyük bir kaynama hüküm sürüyordu. Yeni sosyalist savaş bakanının beceriksizce ve düşüncesizce çıkardığı kararnameler orduda tam bir disiplinsizlik yaratmış, başkent garnizonundaki askerler arasında büyük bir hoşnutsuzluğa neden olmuştu. Müttefiklerin zorlayarak istedikleri bir saldırının pek yakında gerçekleşeceği söylentisi son haddine ulaşmıştı. Kışlalarla sıkı bağı olan Bolşevik askeri örgüt alay komitelerindeki yöneticiler tarafından askerlerin yerinde duramadıkları, öfkelerini

dindirmek için silahlarıyla sokağa çıkmaya hazır oldukları konusunda bilgilendirilir. Hareketi barışçı bir gösteriye yönlendirmek için hareketin yönetimi mutlaka ele alınmalıydı. Aksi takdirde Bolşevik askerler birliklerindeki otoritelerini kaybedebilirdi. Bu girişimin öncüsü Podovski Merkez Komitesi'ne müracaat eder. Askeri örgütün ve Petrograd Komitesi'nin yöneticilerinin katıldığı toplantıda "başkentteki devrimci proletaryanın barışçı bir gösteri" düzenlemesi kararlaştırılır. 9 Haziran öğleden sonra, ertesi gün için "vatandaşlık hakları kullanılarak" koalisyondaki karşı devrimci bakanlık aleyhinde barışçı bir gösteri çağrısı yapan, Merkez Komitesi ve Fabrika Komiteleri Başkanlık Kurulu tarafından imzalanmış bildiriler asılır.

Menşevikler bundan yararlanarak kongre üyeleri arasında panik yaratmaya çalışır. Bu üyeler telaşa kapılmaz. Her gün, her yerde gösteri yapılıyor, bu gösterilere herkes katılıyordu. Kahvehane çalışanları, öğrenciler, hatta "kırk yaş kadınları" bile gösteri yapmıştı. Eğer bir kargaşadan korkulacaksa, bu Başkent Sovyeti'nin sorunuydu. Kongre devlet işlerini görüşmek için toplanmıştı, yerel bir konuda güvenlik önlemleri almak onların işi değildi.

Çeidze ne istediğini biliyordu. Şunları yazar: "Eğer kongre müdahale etmezse, yarın devrim için bir felaket olabilir. Bunu kongre oturumunda ilan etmek ve tüm gece boyunca toplanmak gerekiyor." Ona hak verirler. Toplantı sabaha karşı saat birde yeniden başlar. Çeidze'nin hemşerisi, aynı zamanda onunla aynı politik düşünceyi paylaşan Gegeçkori bir Bolşevik bildirisi edinmişti. Gegeçkori bu bildiriyi gösterişli bir şekilde sallayarak kongreyi özgürlüğe kastetme cesareti gösterenlere iyi bir ders vermeye çağırır.

Kongre işçilere ve askerlere yönelik bir bildiri yayımlamaya karar verir. Bildiride şunlar yazıyordu: "Sovyetler kongresinin desteklemeyi zorunlu gördüğü hükümete karşı sizi gösteriye çağıranlar bu gösterinin büyük bir kargaşaya neden olacağını biliyor. Karşı devrimciler bundan yararlanmak isteyecektir. Devrimci demokrasi içerisinde kışkırtılacak bir anlaşmazlık devrimi ezmek için pusuda bekleyen karşı devrimcilere fırsat yaratacaktır." Aynı zamanda, üç gün boyunca halka açık yer-

lerde her türlü gösterinin yasaklandığı ilan edilir. Bu yasak uygulanır.

Lenin kongrenin bu kararını gece geç saatlerde öğrenir. Geri çekilmenin daha güvenli olduğu sonucuna varır. Merkez Komitesi acil olarak toplantıya çağrılır. Sabah saat ikide, gösteri çağrısıyla başlayan ilk sayfasının değiştirilmesi için Pravda'ya telefon edilir. Birlikler itaat eder. Gün sakin geçer.

Fakat "Yıldız Kamarasının" adamları (Sovyet'i idare eden Menşevik ve Sosyalist Devrimci küçük grup böyle adlandırılıyordu) bu kadarla kalmayacaktı. Bolşevikleri kesin olarak mat etmek için zamanın geldiğini düşünüyorlardı. Kongre Yürütme ve Başkanlık Kurullarının ertesi gün yapılan ortak toplantısında Dan şunları söyler: "Bolşevikler politik bir maceraya kalkıştı. Bundan böyle Sovyet'in rızası alınmamış hiçbir gösteriye izin verilmeyecektir. Bu karara uymayan partiler demokrasinin gözünden düşürülecek ve Sovyet'ten ihraç edilecektir." Bu Çeterelli'ye kâfi gelmez. Dan'ın önerdiği kısmi önlemleri kabul etmek yeterli değildi. Çeterelli, "bu bir komplo" diye bağırır ve şunları söyler: "Geçici hükümeti devirerek ve Bolşevikleri iktidara taşıyarak devrimi boğmaya yönelik bir komplo. Bu, yarın yeniden tekrarlanabilir. Karşı devrimin kendini gösterdiği söyleniyor. Bu bir yalan. Karşı devrim zarar verebilecek bir durumda değildir. Tek bir kapıdan içeri girebilir: Bolşeviklerin kapısından. Bolşeviklerin şu anda yaptıkları artık ideolojik propaganda değil, eleştirinin yerini silahların aldığı bir fesattır. Kusura bakmasınlar, bundan sonra farklı bir mücadele uygulayacağız. Silahlarını onurlu bir şekilde kullanmasını bilmeyen devrimcilerin ellerinden bu silahlar alınır. Bolşevikleri silahlandırmak gerekir. Komploları hoşgörüyle karşılamayacağız."

Lenin, işlerin yeniden bozulma eğilimi gösterdiği Petrograd Komitesi toplantısına gitmek için hazırlandığı bir sırada bu öfkeli konuşmalardan haberdar olur. Komite üyeleri durumdan hiç memnun değildi. Merkez Komitesi'nin, yani Lenin'in "teslimiyetçi" politikasını ağır şekilde mahkûm ediyorlardı. Öngörülen gösteriyi iptal ederek "uzlaşmacıların" tehdidine boyun eğmek hataydı. Petrograd Komitesi'ne söz dinletilmeli, şartların geri çekilmeyi gerektirdiği açıklanmalıydı. İşte

tam bu sırada, Çeterelli'nin ateşli, sert eleştirisi Hızır gibi yetişmişti. Lenin bundan yararlanmasını bilecekti.

Lenin komite üyelerine şunları söyler: "Olağanüstü bir özelliği olmayan bir savaşta bile stratejik nedenlerle önceden kararlaştırılmış bir saldırıdan vazgeçilmek zorunda kalındığı görülür. Geri çekilme bir sınıf mücadelesinde çok daha -kabul edilebilir bir durumdur- -Birincisine ters- bu ikinci buyruk kesinlikle zorunluydu. Daha sonra yaşananlar bunu kanıtlamıştır." Lenin Çeterelli'nin tarihi ve isterik konuşmasını hatırlatır. Büyük bir ciddiyetle şöyle devam eder: "Bugün devrim yeni bir aşamaya girmiştir... İşçiler tüm soğukkanlılıklarını muhafaza ederek bundan böyle barışçı gösterilerin söz konusu olmayacağını anlamak zorundadır. Proletarya Çeterelli'nin sözlerine "azami ihtiyatla ve örgütlenerek" cevap verecektir. Bize saldırmak için bahane bulmalarına fırsat vermemeliyiz. Onlar saldırdığında işçiler mevcudiyetlerine kastedildiğini anlayacaktır." Toplantı Lenin'e hak verir.

Kısa bir süre sonra, ikinci karşılaşmada Bolşevikler çok parlak bir zafer kazanacaktı. Bu fırsatı onlara bizzat "Yıldız Kamarasındakiler" verecekti.

Sovyet kongresi kitlelerin gözünde saygınlığını muhafaza etmek amacıyla kongrenin onurına büyük bir gösteri düzenleme kararı alır. Gösteride taşınacak pankartlarda sadece tüm partilerin kabul ettiği her zamanki sloganlar yer alacaktı. Başlıca sloganlar şunlardı: *Sovyet merkezli demokrasi birliği! Sosyalist bakanlara güven! Kahrolsun bölünme! Demokrasinin parçalanması karşı devrimin zaferidir! Kurucu Meclis'ten Demokratik Cumhuriyet'e! vb.*

Bolşevikler Pravda'nın 14 Haziran tarihli sayısında gösteriye bizzat kendi sloganlarıyla katılacaklarını bildirir (gösteri 18 Haziran'da yapılacaktı). Bolşeviklerin sloganları şunlardı: *Kahrolsun karşı devrim! Kahrolsun on kapitalist bakan! Kahrolsun emperyalist "müttefikler"! Kahrolsun kapitalistler! vb.* Bolşevik gazete her fabrikanın, her askeri alayın bu sloganları tartışmaya ve gösteriye katılarak onaylamaya çağrıldığını, bu gösterinin sıradan bir gezinti değil, devrimci proletarya güçlerinin genel bir geçit töreni olması gerektiğini özellikle belirtiyordu.

Kitleler Bolşevik Partisi'nin çağrısına tüm öngörülerin çok daha ötesinde bir karşılık verir. 500 bin gösterici altı saat boyunca Kongre ve "Yıldız Kamarası" üyelerinin durduğu Champ-de Mars'taki onur kürsüsü önünden geçer. Göstericilerin taşıdığı pankartların çok büyük bir çoğunluğunda Pravda'nın ileri sürdüğü sloganlar yazıyordu. Menşeviklerin ve sosyalist devrimcilerin taşıdıkları tek tük pankartların onları kitle içerisinde yalnızlaştırmaktan başka bir işlevi olmamıştı. Ertesi gün, Dan ve Çeterelli gazetelerinde "Bolşevik örgütün gösteride büyük bir rol oynadığını" kabul etmekle birlikte, "Petrograd devrimci demokrasisinin, askerlerin ve işçilerin çoğunluğunun Leninistlerin arkasından yürüdüğünü" düşünmek için hiçbir neden olmadığını yazarak okuyucularını rahatlatacaktı. Lenin gösterinin anlamını çok iyi kavramış ve yorumlamıştı. Şunları söyler: "18 Haziran, devrimi derinleştirmek için farklı sınıfların nasıl hareket etmek istediklerinin bir kitap, bir dergi veya liderlerin oylarıyla değil, bizzat kitlelerin tavrıyla gösterildiği ilk politik eylemdir."

Kongre 24 Haziran'da tamamlanır. Aşırı yorgun düşen Lenin birkaç gün dinlenme ihtiyacı duyar. Finlandiya'da, küçük bir köyde kalan arkadaşlarının yanına gider. 1 Temmuz'da, Lenin'in yokluğunda, Petrograd Bolşevik Şehir Örgütü İkinci Konferansı yapılır.

Yaklaşmakta olan tehlike hissediliyordu. 18 Haziran'da başkentteki yarım milyon işçi ve asker "emperyalist katliama" karşı gösteri yaparken, güney batı cephesinde itilaf devletlerine verilen söz gereği güç bela bir saldırı başlatılır. İlk askeri başarıların son derece önemsiz olduğunu gizleyen resmi propaganda kitlelerde savaşa değgin bir coşkunluk yaratmayı dener. Sonuç vermez. Ay sonuna doğru düşmanın inisiyatifi ele aldığı, "Devrim Ordularının" sadece kazanılan toprakları terk etmekle kalmadığı, çok büyük bir yenilgi aldığı, kısacası tam bir bozgun yaşandığı öğrenilir. Bu yenilgi Petrograd'daki fabrika ve kışlalarda büyük bir huzursuzluğa neden olur. İşçiler ve askerler bir ay önceki gibi sabırsızlıktan yerinde duramıyordu. İnsanlar "hainlerin ve kapitalistlerin hükümetinin" defterini dürmek için yanıp tutuşuyordu.

Birinci Makineli Tüfek Alayı duruma el koymaya karar verir. Bolş-

evik konferansı açılışına gelen bu alayın temsilcileri "zafere kadar savaşarak devrimi ezmek isteyen" geçici hükümeti devirmeye karar verdiklerini açıklar. Merkez Komitesi, bu tür bir harekât için zamanın uygun olmadığını, parti üyelerinin düşüncesizce girişilecek her türlü eylemden sakınmaları gerektiğini bu temsilcilere iletir. Sinirlenen mitralyöz alayı temsilcileri temsil ettikleri askerlerin kararını uygulamaktan vazgeçmek yerine, partiden istifa etmeyi tercih edeceklerini söyleyerek konferans salonundan ayrılır.

Makineli Tüfek Alayı kendi başına hareket etmeye karar verir. Diğer Bolşevik alaylara haber göndererek birlikte yürümeyi önerir. Hemfikir oldukları yakındaki "Eski Parviaynen" fabrikasına kamyonlarına ihtiyaç duyduklarını bildirir. İşçiler çalışmayı bırakır, fabrikanın avlusunda toplanır. Askerler işçilere Kerenski ve hempalarının hükümetini hemen devirmek gerektiğini açıklar. Yapılan tartışmalardan sonra, askerlerle birlikte hareket etmeye karar veren işçiler silahlarını almak için evlerine koşar. İnsan ve makineli tüfeklerle dolu kamyonlar hareket eder. Saat öğleden sonra üç.

Saat dört, Merkez Komitesi (Lenin'in yokluğunda işleri Sverdlov ve Stalin yürütüyordu) ve Konferans Başkanlık Kurulu ertesi gün yayımlanacak Pravda için sükûnet çağrısı yapan bir açıklama hazırlar. Konferans üyeleri işçilerin sakin durmalarını sağlamak amacıyla hemen fabrikalara gider. İşçiler onları dinlemez. Hatta aralarından bazıları Menşevik zannedilerek yaka paça fabrikadan dışarı atılır. Görevlerini yerine getiremeyen "uzlaştırıcılar" Kezinskaya oteline geri döner. Merkez Komitesi bu oldubittiyi durdurmakta yetersiz kaldığını kabul eder ve hareketin başına geçmeye karar verir. İşçiler ve askerler iktidarın Sovyet'e geçmesi lehinde sokak gösterilerine çağrılır. Göstericiler hiçbir şekilde hükümete el koymak amacıyla Kışlık Saray'a yönelmemeliydi. İşçilere "gösteri" ile yetinmeleri tavsiye ediliyordu. İki hafta önce de böyle yapılmamış mıydı? Bir kez daha aynısı yapılacak, böylece sorun çözülmüş olacak, dış görünüş kurtarılacaktı.

Öğleden sonra gönderilmiş olan sükûnet çağrısının iptali için bir yoldaş Pravda'ya koşar. Bu yoldaş gazeteye vardığında makineler bas-

kıya hazırdı. Dizilmiş metni sayfadan çıkarmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Gazetenin birinci sayfasının tam ortasındaki büyük bir alan beyaz olarak bırakılır. Komitenin son kararını kitlelere ulaştıracak özel bir bildiri vakit kaybetmeden kaleme alınır.

Mitralyöz Alayı eyleme geçmeden önce Kronştad'a da temsilcilerini gönderir. Buradaki "Denizciler Cumhuriyeti" tamamen Bolşevik değildi. Yerel Sovyet'te çoğunluğu Menşevikler ve sosyalist devrimciler oluşturuyordu. En küçük bir bahanede silahlarını ellerine almaya hazır, kararlı ve enerji dolu insanlardı. "Eski Bolşevik" olarak tanınan denizci subay adayı, yirmi dört yaşındaki Raskolnikov takma adını kullanan, büyük bir saygınlığa sahip İline, Sovyet Başkan yardımcısıydı. Kolejden yeni mezun olmuş, genç tıp öğrencisi Rochal Baltık denizcileri üzerinde tam bir otoriteydi. Her ikisi de devrim ateşiyle yanıp tutuşuyordu. Makineli Tüfek Alayı'nın daveti hoşlarına gider. "Bize güvenin" cevabını verirler.

4 Temmuz sabahı, Raskolnikov ve Rochal komutasında Kronştad'dan gelen bir filonun Nikolas rıhtımına yanaştığı görülür. Yaklaşık yirmi bin silahlı asker ve işçi bando ile gelmişti. Karaya ayak bastıktan hemen sonra doğrudan Kezinskaya oteline yönelirler.

Bir önceki gün alelacele haber verilen Lenin henüz yeni gelmişti. Durumdan hiç hoşnut değildi. Böylesi bir gelişmeyi beklemiyordu. Bu macera onu hazırlıksız yakalamıştı. Şu anda bütün kitle hareketleri ona yersiz görünüyordu. Çeterelli'nin ünlü sözlerinden sonra şunları söylemişti: "Barışçı gösteriler dönemi sona erdi". Bundan böyle, eğer parti "sokağa inme" çağrısı yaparsa, bu çağrı, silaha sarılmak ve savaşa gitmek için olacaktı. Oysa şartlar henüz uygun değildi. Geçici hükümet ve Sovyet'e aynı anda saldırmak zorundaydılar. Geçici hükümete saldırmak kolaydı, fakat kitlelerin gözünde tüm saygınlığını koruyan (en azından buna inanıyordu) Sovyet'e saldırmak hiç de kolay olmayacaktı. Son yapılan Sovyet kongresinde partisinin her an iktidarı almaya hazır olduğunu gururla ilan etmişti. Fakat iktidarı almak ile onu muhafaza etmek farklı şeylerdi. İktidar fiziki açıdan alınsa bile, Sovyet içerisinde hala çoğunluğu elinde bulunduran Menşevikler ve Sosyalist Devrim-

cilerin işbirliği değilse bile, en azından desteği olmaksızın Bolşevik Partisi politik olarak hükümeti yönetemezdi. Bu tür bir işbirliği veya desteği hesaba katmamak gerektiği Lenin için gün gibi ortadaydı. Tamamen sosyalist devrimcilerden yana olan köylülükle birleşmiş büyük, orta ve küçük burjuvazinin yoğun direnişiyle karşılaşan Bolşevikler birkaç gün içerisinde iktidarı terk etmek zorunda kalacak, taraftarlarının gözünde saygınlığını kesin olarak yitirecekti. Ayrıca, özellikle "cephe" nasıl davranacaktı? Lenin, siperlerden ölçülü bir mesafede durarak Kerenski ve hempalarına bağlılıklarını haykıran tümen ve kolordudaki "komitecilerin" şatafatlı sözlerini ciddiye alıyordu. Bolşevik taraftarı savaşçı kitlelere yeterli ölçüde güvenmeyen Lenin, yeni rejim tarafından Genel Karargâhtaki ordunun başında eski görevlerinde kalmalarına izin verilen bir grup Çarlık generalinin en küçük bir bahanede kendilerine sadık birliklerini "kargaşa ve iç savaş kışkırtıcılarını" ezmek amacıyla başkente yürütmek için pusuda beklediğini düşünüyordu (bu konuda kesinlikle haklıydı).

Lenin hemen girişilecek silahlı bir eyleme karşıydı. Devrimci proletaryanın sabırsızca duyduğu bu isteği ihtiyatla ve sağduyuyla frenlemek gerekiyordu. 10 Haziran'daki "stratejik geri çekilmenin" yol açtığı itiraz dalgasını unutmamıştı. Bu konuda diretilirse parti itidalli olmakla ünleneceği bir tehlikeyle karşı karşıya kalacak ve bu parti için ölümcül bir darbe olacaktı. O halde, en ateşli mücadeleci gibi görünerek hareketin kontrolden çıkmasına izin vermeden, vakitsiz bir patlamanın önüne geçmek amacıyla kaynamakta olan suya bir çıkış yolu açmak için bir süreliğine supabı kaldırmak gerekiyordu.

Bu hassas sorunu Merkez Komitesi'ndeki arkadaşlarıyla görüştüğü bir sırada Lenin'e Kronştad "ordusunun" geldiği bildirilir. Düşündüğünden çok daha ileri boyutta görünen bu beklenmedik durum canını sıkmıştı. Lenin yanındakilerden Lunaçarski'ye balkona çıkarak Bolşevik Partisi adına bu gayretli devrimcileri selamlamasını ister. Fakat bizzat Lenin'in sesini duymak isteyen kalabalık bu isteğinde ısrarlıydı. Önder ayağa kalkar, asık bir suratla "hepiniz iyi bir dayağı hak ettiniz!" diye homurdanarak balkona yönelir.

Lenin'in Kronştad'dan gelenlere yaptığı çok kısa konuşmayla ilgili tüm bildiklerimiz bir süre sonra bizzat kendisinin aktardıklarıdır. Rahatsızlığı nedeniyle konuşmasını birkaç sözcükle sınırlandırmak zorunda olduğu için özür diler. Ardından, Petrograd işçileri adına "Kronştad devrimcilerine" en içten selamlarını iletir. *Bütün İktidar Sovyetlere* sloganının tüm istikrarsızlıklara rağmen zafere ulaşacağına inandığını ifade eder. Sözlerini kararlı, dikkatli ve ihtiyatlı olma çağrısı yaparak bitirir. Söyledikleri pek açık değildi. Lenin kesin bir talimat vermekten özenle kaçınmıştı. Farklı anlayan Kronştadlılar Torid Sarayı'na doğru yürüyüşe geçer. Lenin'in talimatı üzerine Lunaçarski gözlemci sıfatıyla onları izler.

Yürüyüşçülere güzergâhları üzerindeki birkaç fabrikanın işçileri de katılır. En önde bando, kapitalist bakanlara, hain ve uzlaşmacı Sovyet Yürütmesine düşmanca sloganlar atarak yürüyorlardı. Yoldan geçenler geçit törenini seyrediyordu. Adeta tüm Kronştad devrimi kurtarmak için ayaklanmış, sadece yaşlılar ve çocuklar evlerinde kalmıştı.

Öğleden sonra saat beşe doğru Sovyet oturumlarının yapıldığı Torid Sarayı önüne ulaşan göstericiler sosyalist bakanların karşılarına çıkmasını talep eder. Yürüme Komitesi onlara Çernov'u gönderir. Müzakere başlar. Göstericilerden biri sosyalist bakanların hemen toprakların halka ait olduğunu ilan etmesini ister. Çernov cevap olarak sırtını döner, çekip gitmek ister. Güçlü eller onu yakalar ve bir otomobilin içine kapatır. Çernov'a rehine olarak alıkonulduğu söylenir. Lunaçarski durumu Troçki'ye bildirir. Troçki Çernov'un serbest bırakılmasını sağlar. Bu yaşananlara tanık olan Sukhanov öfkeyle Raskolnikov'a çatar: "Ordunuzu alın ve gidin!" Canı sıkıldığı açıkça görülen Raskolnikov Rochal ile kısa bir görüşme yapar. Rochal bir otomobilin üstüne çıkarak devrimci görevlerini bunca enerjiyle yerine getirdikleri için yoldaşlarını kutlar, onları bir şeyler atıştıracakları konukevlerine yöneltir. Ardından, Kronştadlılar yeniden gemilerine biner.

Bu arada, Lenin Torid Sarayı'nda görünür. Burada bulunma nedeni Sovyet Yürütme Komitesi üyeleriyle görüşmek değildi. Büfede Troçki ve Zinovyev ile buluşur. On ay sonra, bir Petrograd Sovyeti toplantı-

sında Zinovyev şunları söyleyecekti: "Bu büfe bile bizim toplantı yerimiz oldu. Lenin, Troçki ve ben burada buluştuk. Lenin gülerek bize, "şimdi denesek?" dedi ve hemen devam etti. "Hayır. Şu anda iktidarı almak imkânsızdır. Bu başarılamaz. Cephedekiler henüz bizimle değil. Petrograd'a gelerek işçileri katlederler" Troçki kitabında bu görüşmeyle ilgili bölümde Lenin'in şu sözlerini aktarır: "Şimdi (hükümet) hepimizi kurşuna dizecek. Onlar için en iyi fırsat." Kuşkusuz bu tespitin gerekçesi geçici hükümetin o güne dek asla ulaşamadığı, o günden sonra da asla ulaşamayacağı bir enerji ve kararlılığa sahip olduğunu varsaymaktı.

Lenin Torid Sarayı'ndan ikamet ettiği kız kardeşinin evine gider. Kısa bir süre sonra, Sverdlov, Smilga ve Podvoski yanına gelir. Troçki'nin anlatımına göre, "Temmuz günlerinde büyük bir çaba ve istek içerisindeki Podvoski" Lenin'e şu soruyu sormuştu: "Şimdi ne olacak? Olayların seyri bizi kesin sonuca götüren bir adım atmak zorunda bırakacak. İsteklerini açığa vuran kitleler mutlaka güçlerini de göstermek isteyecektir. Ne yapacağız?" Partiye dayatılan başarısız girişimin yarattığı yeni şartlarda, Lenin'in cevabı izlenecek yolu açık bir şekilde gösteriyordu. Önce şu gözlemi yapar: Proletarya gösteri sayesinde hiçbir şey elde edemedi. Ardından şunları söyler: "İşçi sınıfı iktidarın barışçı yollarla Sovyet'e geçme umudunu kesinlikle terk etmelidir. İktidar aktarılmaz, silahla alınır. *İktidar barışçı yolla alınmaz* aksiyomunu* temel alarak örgütümüzü güçlendirmek zorundayız. Bundan böyle, tüm örgütlenme faaliyetlerinin sadece ayaklanma amacına yönelik olduğu, ayaklanmanın yarın değilse, ne de önümüzdeki hafta, yakın bir gelecekte gerçekleşeceğini göz önünde bulundurmak gerektiği proletaryaya anlatılmalıdır."

Bu konuşmadan sonra, Lenin ertesi gün yayımlanacak makalenin son düzeltmelerini yapmak için Pravda'ya gider. Gece geç saatlerde gazete bürosundan ayrılır. Lenin ayrıldıktan yarım saat sonra subay okulu öğrencilerinden oluşan bir çete gazete bürosunu tahrip eder, yazı kurulu dosyalarını alır. Ne oluyordu?

(*) Aksiyom: Kanıtlanmadığı halde doğru ve geçerli kabul edilen. (Ç.N.)

16 Mayıs'tan beri Savaş Bakanı olan Kerenki'nin elinde Genel Karargâh kaynaklı Lenin'in Alman Askeri Yüksek Komutanlığı ile gizli bir anlaşma yaptığına dair çürütülemez kanıtlar içeren bir rapor vardı. Altıncı Ordu komuta kademesinin hazırladığı söz konusu raporda açıkça belirtildiğine göre bu bilginin kaynağı, kendilerine müracaat eden, Almanlara esir düşmüş, Almanya ile ayrı bir barış yapılması lehinde propaganda yürütmesi koşuluyla serbest bırakılan bir astsubaydı. Bu astsubayın anlatımına göre, serbest bırakıldığında Alman komuta kademesinden iki subay yanına gelerek Lenin ve bağımsızlık yanlısı bir Ukraynalının daha aynı görevi üstlendiğini söylemişti. "Çürütülemez" kanıtların hepsi buydu.

Kerenski Bolşevik liderin işini bitirmek için kullanacağı savaş silahlarını ihtiyatlı bir şekilde hazırlıyordu. Gizli bir soruşturma açılır. Sorgu yargıcına raporda "ifşa edilen" bilgileri destekleyecek olabildiğince çok miktarda uygun kanıt toplaması için emir verilir. Sorgu yargıcı büyük bir gayretle işe koyulur, fakat işe yarar bir şey bulamaz. Generaller, yüksek görevli memurlar, polisler art arda önünden geçer. Hiç kimse bu iddiaları doğrulayacak en küçük bir kanıt getirebilecek durumda değildi. Bu kişilerden biri olan Petrograd eski Emniyet Müdürü Globatçev şu açıklamayı yapar: "Emniyet Müdürlüğümüzde Lenin'in Rusya'da Almanların yardım parasıyla ülkeye zarar vermek için çalıştığına dair hiçbir kayıt bulunmamaktadır, en azından ben bu görevdeyken hiçbir kanıt yoktu." Petrograd askeri bölgesi karşı casusluk örgütünün şefi Yakubov'un açıklaması da şöyledir: "Lenin'in Alman askeri yetkilileriyle gizli bir ilişkisi olduğuna dair hiçbir bilgim olmadığı gibi, Lenin'in hangi kaynaklarla çalıştığına dair de hiçbir şey bilmiyorum."

Burstayn adlı karanlık işler çeviren bir polis muhbirinin uydurduğu Stockholm'de bir Alman casusluk örgütünün olduğu bilgisi çıkmaza girmiş soruşturmayı kurtarır. Burstayn'ın dediğine bakılacak olursa, Lenin bu casusluk örgütüyle şu anda hala İsveç'te yaşayan gizli görevlisi Ganetzki aracılığıyla ilişki kuruyordu. Bağlantı görevini yürüten Petrograd Sovyeti Yürütme Komitesi üyesi avukat Koslavski'ydi. Koslavski'nin on parmağında on hüner vardı. Mahkemelerde ve Sovyet oturumlarında

parlak sözler sarf ederken, Ganetzki'yle döviz ve eşya kaçakçılığı yapıyor, yasadışı ipek çorap ithal ediyordu. Banka hesabı yurtdışından düzenli olarak para akışı olduğunu gösteriyordu. Buradan çıkan sonuca göre Koslavski'ye ödenen para Lenin içindi. Daha fazlasına gerek yoktu, artık açıkça görünüyordu ve kesinlikle kanıtlanıştı.

3 Temmuz hareketini Bolşeviklerin başlattığına inanan Petrograd askeri bölgesi komuta kademesi sosyalist Adalet Bakanı Pereversev'le anlaşarak bu olayı halka duyurmaya karar verir. "Lenin'in ihanetini ifşa eden belge" ertesi gün yayımlanması ricasıyla gazetelere gönderilir. Bu gelişmeden haberdar olan Stalin, akşam geç saatlerde Torid Sarayı'na gider. Sovyet Yürütme Komitesi günün heyecanı biraz yatışmış bir halde hala toplantı halindeydi. Stalin uzun yıllardır tanıdığı Yürütme Kurulu Başkanı, hemşerisi "eski tilki Çeidze'den" nefret ediyordu. Fakat şu anda ortada çok ciddi bir sorun vardı. Bir Gürcü diğer Gürcü ile konuşur. Stalin'e bu konuda kendisiyle tamamen hemfikir olduğunu ifade eden Çeidze hemen telefona sarılır. Yürütme Komitesi Başkanı sıfatıyla bizzat kendisi ve Hükümet Başkanı Çeterelli (diğer bir Gürcü) adına, Çeterelli'ye düşüncesini bile sormadan, başkentteki tüm gazetelerin yazı işlerine ulaşır ve onlardan kendilerine ulaştırılan belgeyi yayımlamamalarını ister. Birkaç tereddütlü cevapla birlikte, hiçbiri Çeidze'nin istemine açıkça hayır demez. Belgenin yayımlamayacağına söz verilir.

Ertesi gün, 5 Temmuz sabahı saat yedide Lenin'in kapısı çalınır. Gelen Sverdlov'du. Pravda'nın tahrip edildiğini bildirir. Lenin'e bir gazete gösterir. Bu, monarşi yanlılarının kendilerini gizleyerek çıkardıkları Jivoye Slovo (Yaşayan Söz) adlı bir bulvar gazetesiydi. Birinci sayfasında üç sütun üzerine sansasyonel bir haber vardı: Lenin Alman ajanı. Petrograd'daki gazetelerden sadece biri böyle bir haber yayımlamıştı. Fakat bu yeterliydi. Leninist karşıtı komplo artık durdurulamazdı. Her türlü aşırılığı beklemek gerekiyordu. Pravda'ya yönelik gece saldırısı bir uyarıydı. Kesinlikle Lenin'i yakalamaya kalkışacaklardı. Gecikmeden kaldığı yeri terk etmeli, güvenli bir yerde gizlenmeliydi. Doğuştan yetenekli, mükemmel bir bas sese sahip, bu kara yağız, zayıf bünyeli Sverdlov ileriyi gören, aynı zamanda hamarat bir delikanlıydı. Lenin

için çoktan bir sığınak bulmuştu bile. Onu şehrin diğer ucunda, Bolşevik askeri örgütün sekreteri Selimova'nın oturduğu burjuva görünümlü eve götürür. İçeri girerlerken Sverdlov Selimova'ya tartışmaya yer bırakmayan bir şekilde şöyle der: "İşte, Vladimir İlyiç sizde kalacak. Dışarı çıkmayın ve güvenliğini sağlayın". Sverdlov ayrılır.

Seçilen ev güvenli görünmüyordu. Kezinskaya otelinde sıkı bir arama yapan polisin el koyduğu askeri örgütlenmeye ait dosyalardaki birçok belgede sekreter olarak Selimova'nın da imzası bulunuyordu. Polislerin kısa sürede Selimova'nın evine gelmesi büyük olasılıktı. Bu ihtimali göz önüne alan Lenin Selimova'ya gülerek şöyle der: "Yoldaş Selimova, sizi sadece tutuklayacaklar, beni asacaklar."

Lenin'in başka bir yere taşınması kararlaştırılır. Bu kez bu konuyla Stalin ilgilenir. Stalin, militan devrimci faaliyetlerinin başlarında, henüz çok gençken Kafkasya'da tanıdığı eski bir yoldaşı işçi Aliluyev ile anlaşır. Petrograd'da yeniden bulduğu Aliluyev evli ve aile babasıydı. Kızı Bolşevik Partisi sekreterliğinde daktilograf olarak çalışıyordu. Stalin'in bu kıza belirli bir ilgisi vardı. Daha sonra onunla evlenecekti. Stalin Lenin'i baba Aliluyev'in evine götürür. Bu yiğit adam parti liderini evinde barındırma görevini gururla kabul eder.

6 Temmuz'da, Kerenski birliklerinin morallerini yüksek tutmak amacıyla gittiği cepheden döner. Bolşeviklerin işini kesin olarak bitirmeye kararlıydı. Yakın çalışma arkadaşı Tereçenko İngiltere Büyükelçisi'nden küçük bir not almıştı. Tereçenko bu kâğıt parçasını Kerenski'ye verir. Gösteriyi büyükelçilik penceresinden izleyen George Buchanan, sokakta düzeni sağlayamayan yetkililerin beceriksizliğine çok kızmış, hükümetin acilen gerçekleştirmesini istediği eylem planını "Dışişleri Bakanına" iletmişti. Yapılması gerekenler şunlardı:

1. Kara ve deniz ordularında ölüm cezasını yeniden uygulamak,

2. Gösteriye katılan askerlerden kendilerini teşvik eden kışkırtıcıları ele vermelerini istemek.

3. Başkentteki tüm işçileri silahsızlandırmak.

4. Birlikleri itaatsizliğe, halkı düzeni bozaya çağıran gazeteleri yasaklama hakkına sahip askeri bir sansür uygulamak.

5. Savaşta yaralanmış subayların komutası altında maluller arasından seçilmiş silahlı bir halk gücü oluşturmak.

6. Bu düzenlemelere uymayan Petrograd askeri bölgesindeki tüm alayları silahsızlandırarak çalışma taburlarına dönüştürmek.*

Kerenski bu tavsiyelerden ilham almaktan geri kalmaz. Vakit kaybetmeden toplanan Bakanlar Kurulu sabaha karşı saat ikide, "tüm isyancı liderlerin" adalet önüne çıkarılmasına, isyana katılan alayların dağıtılınasına karar verir. Sabah saat 7'de, devlet güvenliğine karşı bir komplo kışkırtmak ve düşman hesabına casusluk yapmakla suçlanan Lenin hakkında bir tutuklama kararı çıkarıldığı öğrenilir. Ordjonikidze'nin (diğer bir Gürcü hemşerisi) yanında kalan Stalin hemen Lenin'in gizlendiği Aliluyev'in evine gider. Krupskaya, Merkez Komitesi üyesi Moskovalı Nogin ve Lenin'in tutuklanması kararına dahil edilen Zinovyev'de bu evdeydi. Konuyu tartışırlar. Nogin teslim olunmasından ve açık bir mahkemede mücadele edilmesinden yanaydı. "Moskova'daki yoldaşların çoğunluğu böyle düşünüyordu". Lenin açık bir dava olmayacağını ifade eder. Lenin'in teslim olmasına kesinlikle karşı çıkan Stalin, cezaevine kadar gitmesine izin verilmeyeceğini, yolda öldürüleceğini söyler. Lenin Stalin'in bu düşüncesiyle hemfikir görünmekle birlikte, Nogin onu tereddüde düşürüyordu. O sırada, Merkez Komitesi Sekreteri Strasova Torid Sarayı'nda dolaşan yeni bir söylenti haberiyle gelir. Polis arşivlerinde Lenin'in bir ajan-provokatör olduğuna dair kesin kanıtlar bulunmuştu. Ordjonikidze daha sonra anılarında şunları yazacaktı: "Bu sözler Lenin üzerinde inanılmaz bir etki yarattı. Tüm yüz çizgileri sinir titremelerinden kasılmıştı. Cezaevine gitmesi gerektiğini hiçbir şekilde tartışmayacağını söyledi."

Nogin ve Ordjonikidze Sovyet Yürütme Komitesi'yle Lenin'in muhtemel yakalanma durumunu görüşmek amacıyla Torid Sarayı'na gider. Lenin'in Bolşevik ağırlıklı garnizonun bulunduğu, böylece güvenliğinin sağlanacağı, Pierre-Paul kalesine götürülmesi, eğer Kres-

(*) George Buchanan'ın yakın çalışma arkadaşı General Knox bu notu kitabında yayımlamıştır. With the Russian Army, cilt II (Londra, 1921) (G. W.)

ti'de (başkentteki sivil cezaevinde) alıkonacaksa hiçbir şekilde zarar görmeyeceğine dair kesin bir güvence verilmesi isteniyordu.

Nogin ve Ordjonikidze ile görüşmeyi kabul eden Yürütme Kurulu üyesi tutuklama yeri olarak Pierre-Paul kalesini kabul etmez. Tutuklunun herhangi bir saldırıya maruz kalmaması için mümkün olan tüm önlemlerin alınacağını, fakat kesin bir garantinin söz konusu olmadığını söyler. Ordjonikidze "onu size vermeyeceğiz" diye bağırır, kapıyı sertçe kapatarak çıkar. Nogin onu izler. Aliluyev'in evine dönen Ordjonikidze durumu açıklar. Lenin'in başkentten ayrılmasına karar verilir.

Lenin'i saklama görevini yine Stalin üstlenecekti. Böylece, eski örgütçü kendini bir kez daha gizli çalışma koşullarında buluyordu. Her yerde ilişkileri, temas noktaları vardı. Ona tam bir güven duyuluyordu. Stalin'in hazırladığı plan gereği, Lenin Finlandiya sınırına çok yakın Sestroretzk yöresinde saklanacaktı. Güvenliğini o bölgedeki Bolşevikler sağlayacaktı. Kuşkusuz gerekli kişi Stalin'in elinin altındaydı. Bu kişi Sestroretzk silah imalathanesinin eski bir işçisi, aynı bölgede küçük bir mülk sahibi Emelyanov'du. Lenin 11 Temmuz gecesi evden ayrılır. Sakal ve bıyığını kesmiş, eski bir işçi kasketi takmıştı. Üzerinde yıpranmış bir pardösü vardı. Stalin ve Aliluyev ona eşlik ediyordu. Ev ile tren istasyonu arasındaki bir hayli uzun mesafede can sıkıcı bir karşılaşma yaşanmaması için güzergâh önceden titizlikle incelenmişti. Yolda Zinovyev ve Emelyanov gruba dahil olur. Bu küçük grup kazasız belasız tren istasyonuna ulaşır. Sabah saat ikide tren Lenin'i yeni sürgün yerine doğru götürüyordu.

Emelyanov karısı ve altı çocuğuyla Razliv gölü kıyısında küçük bir evde yaşıyordu. Burası yaz aylarında çok güzeldi. Çevredeki sevimli, bahçeli evler şehirli tatilcileri barındırıyor, temmuz ve ağustos aylarında bölge büyük kalabalıklarla tanışıyordu. Başlangıç olarak, Lenin ve Zinovyev'in kendileri için düzenlenen çatı katından çıkmamaları kararlaştırılmıştı. Yeni şartlara çok iyi uyum sağlayan Lenin zamanını Pravda için yazı hazırlamakla geçiriyordu. Yazıları doğal olarak birkaç gün sora başka bir isimle yayımlanıyordu. Zinovyev can sıkıntısından patlıyordu. Hava çok sıcaktı. Bu alçak tavanlı dar çatı katında bunalıyorlardı.

Ot biçme dönemi yaklaşıyordu. Emelyanov ülkede adet olduğu gibi, bir arazi kiralamayı, konuklarını ekin biçiciler olarak gösterip gölün diğer kıyısındaki bu araziye yerleştirmeyi düşünür. Kuru ot döneminde o bölgedeki işçiler bizzat çalıştıkları arazinin içerisinde üstünkörü yapılmış basit kulübelerde yaşıyordu. Neredeyse tamamı Finlandiya'dan gelen bu işçiler tek kelime Rusça bilmiyor ve başkalarının işlerine de burunlarını sokmuyordu.

Böylece Temmuz sonundan itibaren Lenin ve Zinovyev çok memnun kalacakları bir açık hava yaşamı sürdürecekti. Biri yeniden kalemini eline alır, diğerinde geçici bir avcılık hevesi ortaya çıkar, tüfekle birkaç kez ateş eder. Bazen ziyaretçileri de oluyordu. Bu ziyaretçiler önce Emelyanov'un evine gelmek zorundaydılar. Emelyanov onları sıkı bir sorgu sonrası gölün diğer kıyısına götürüyordu.

Ağustos sonunda havalar kötüleşiyordu, yağmur dönemi başlamıştı. Artık "gizemli kulübeyi" terk etme zamanı gelmişti. Ne yapacaklardı? Bu görevi Petrograg komitesinin çok etkin üyelerinden biri, çok sayıda yararlı Finlandiyalı ilişkisine sahip, kendisi de Ruslaşmış bir Finlandiyalı olan Şotman üstlenir. Lenin'in Helsinki'ye gitmesi, Zinovyev'in yeraltında yaşayacağı Petrograd'a geri dönmesi kararlaştırılır. Şotman Lenin'i koruma görevini bir başka Finlandiyalı, Bolşevik militan, anahtarcı Rahia'ya verir. Parti önünde Lenin'in güvenliğinden bizzat Rahia sorumlu olacaktı. Operasyonun gerekli kıldığı üçüncü Finlandiyalı Petrograd-Helsinki tren hattında çalışan makinist Yalava'ydı. Tren Rus Finlandiya sınırını geçerken, Bolşevik Partisi lideri lokomotifin arkasında, tamamen siyaha bulanmış bir halde yakıtla ilgileniyor görünüyordu. Kontrol memurları onlarla ilgilenmeyecekti. Terioki'ye vardıklarında sevinçle trenden iner, makinistle el sıkışır, koruması eşliğinde uzaklaşır.

Lenin Finlandiya başkentine gizlilik yöntemlerinin en sıkı kuralları gereği gece yarısı geç saatlerde girer. Şotman polis şefi Rovio'yu tanıyordu, yaptığı plana göre, Lenin'i bizzat bu polis şefi evinde ağırlayacaktı. Devrimin başlangıcında yoldaşları tarafından Helsinki silahlı işçi güçlerinin sorumluluğuna getirilen Rivio geçici olarak başkent polis

şefinin yerine vekâleten bakıyordu. Öneriyi içtenlikle kabul eder. Rivio derli toplu, belli bir yönteme göre hareket eden, yeterince bilgili bir adamdı. Şehirde temiz ve bakımlı bir evi vardı, sahip olduğu akıllıca kurulmuş Marksist kütüphanesi Lenin'in çok hoşuna gitmişti. Rusya'da patlayan devrimin arifesinde, hala yurtdışındayken tasarladığı çalışmasını yeniden ele alma düşüncesi Emelyanov'un evinde kalırken bile kafasını kurcalayıp durmuştu.* O dönemde pratik olarak bu mümkün değildi. Şu anda ihtiyacı olan kitapların neredeyse tamamı elinin altındaydı. Finlandiyalı polis şefinin evine yerleştiği ilk günden itibaren çalışmaya koyulur. Bu çalışmadan, Lenin'in son önemli kuramsal eserlerinden biri, *Devlet ve Devrim* ortaya çıkacaktı.

VII
YENİLGİDEN ZAFERE

Kerenski'nin Bolşeviklere yönelttiği büyük saldırı on gün kadar sürer. Yöneticiler kendilerini zamanında güvenliğe almış, endişelenilecek tutuklamalar yaşanmadan saldırı atlatılmıştı. Sadece en ılımlı kişi Kamanev kendi hatası yüzünden yakalanmış, iki hafta sonra da serbest bırakılmıştı. Her halükarda "demokrasinin korunması" kampanyasında elebaşlarının umdukları sonuç elde edilememişti. Önlerinde hareket ettirilen Bolşevik korkuluğundan etkilenen burjuvazi saflarını sıklaştıracak ve kaderini 7 Temmuz'da başkanlığı prens Lvov'dan Kerenski'ye geçen geçici hükümete daha sıkı bir şekilde bağlayacaktı. Fabrikalarda ve kışlalarda Bolşeviklere yönelik baskı sola doğru güçlü bir yönelişe neden olur. Parti üye sayısı büyük ölçüde artar. Öte yandan, Sosyalist Devrimci Parti içerisinde sağ kanat ve gittikçe Bolşeviklere yaklaşan sol kanat arasında çok net bir ayrılık ortaya çıkmıştı. Bu son derece önemli

(*) Temmuz günlerinden hemen sonra Krupskaya'nın evinde yapılan polis aramasında Lenin'in Kamanev'e yazdığı bir not bulunacaktı. Lenin, "eğer beni öldürürlerse" diye belirttiği notta, Marksist devlet görüşü üzerine notlarını içeren "mavi deftere" göz kulak olmasını istiyordu. Üzerinde yapılacak bazı düzeltmelerle basılabilirdi. (Bkz. Lenin, IV) (G. W.)

bir gelişmeydi. "Bir başkasının aracılığıyla" Bolşevik Partisi o güne dek kendisine inatla kapalı duran köylülük alanına sağlam bir temel atacaktı. Nihayet, Ağustos sonunda, karşı devrimci darbe girişiminde bulunan General Kornilov, tüm işçilerin parti ayrımı yapmaksızın karşısına dikildiğini, kardeşçe birleştiğini görecek, bu girişim burjuvazi ve proletarya arasında derin bir uçurum yaratacaktı. Tüm burjuva unsurların kesin olarak dışlanacağı, buna karşı Sovyet'te temsil edilen tüm proletarya güçlerinin hükümet çalışmalarına dahil edileceği yeni bir koalisyon lehinde sesler yükseliyordu.

Korniliv darbe girişiminin bertaraf edilmesinden sonra, Bolşevik Partisi Merkez Komitesi Kamanev aracılığıyla Sovyet'e bir karar tasarısı önerir: "Kornilov'un karşı devrimci isyanı, temsilcileri hükümette yer alan partiler tarafından hazırlandığı ve desteklendiği için Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi bundan böyle iktidarın düzenlenmesi konusunda her türlü tereddüde son vermelidir... Şu anda mümkün olan tek çözüm devrimci proletaryanın ve köylülüğün temsilcilerinden oluşan bir hükümet kurmaktır." Program: Demokratik Cumhuriyet ilan edilmesi, Duma ve Bakanlar Kurulu'nun feshedilmesi, hemen Kurucu Meclis çağrısı yapılması, büyük arazilerin kamulaştırılması ve tarım komitelerine devredilmesi, üretim üzerinde işçi denetimi, başlıca endüstri kollarının millileştirilmesi, sermaye ve kârın ağır şekilde vergilendirilmesi, işçi örgütlerine karşı tüm kovuşturmalara son verilmesi, savaşan tüm güçlere hemen barış yapılması için öneri götürülmesi.

Gece yarısıydı. Bin iki yüz Sovyet üyesinden sadece dört yüzü toplantıdaydı. Oylamaya sunulan öneri 115 oya karşı 279 oyla kabul edilir. Bu oylama çok büyük bir yankı uyandırır. İlk kez Sovyet Bolşevik diliyle konuşuyordu. 5 Eylül'de yapılan bu toplantıda elde edilen sonuçtan cesaret alan Bolşevikler, Sovyet içerisindeki güçlerin gerçek dağılımını artık tam olarak yansıtmadığını düşündükleri Yürütme Komitesi'nin yenilenmesi isteklerini dört gün sonra yapılan toplantıda bir kez daha gündeme getirir. Tüm üyelerin (bin kadar üyenin) hazır bulunduğu 9 Eylül toplantısında Çeidze Yürütme Komitesi üyeliğinden istifasını ister. Çeidze'nin istifası 414 aleyhte ve 67 çekimser oya

karşı 519 oyla kabul edilir. Moskova'da da sonuç aynı olur, Kornilovcu şokun etkisiyle Bolşevik Partisi'nin önerdiği karar tasarısı kabul edilir. Başkanlık Kurulu istifa eder. Yeni kurulda Moskovalı en önemli iki Bolşevik yer alır: Buharin ve Nogin.

Yaklaşık iki aydır olaylardan uzak kalan Lenin tüm çabalarına rağmen çok hızlı bir tempoda gelişen devrimci durumu koordine etmek için Petrograd'la kesintisiz ve düzenli bir ilişki kurmayı başaramaz.

Petrograd Sovyeti'nde yapılan oylamadan hala habersiz olan, fakat Menşevikler ve sosyalist devrimcilerin Kornilov'la işbirliğine giren Kadetler'in yer alacağı bir hükümete katılama kararlarını öğrenen Lenin, belki, bazı ödünler karşılığı bu partilerle bir ittifakın mümkün olabileceğini düşünmüştü. Pravda için *Uzlaşmalar Üzerine* adlı ünlü makalesini kaleme alır.

Makale tartışmaya yer vermeyen bir açıklamayla başlıyordu: Devrimci bir partinin hiçbir uzlaşmayı kabul etmeyeceğini söylemek saçmalıktır. Parti bunu yapabilir ve buna hazır olmalıdır. Belirli politik ve sosyal şartların dayattığı tüm uzlaşmalara rağmen, partimiz ilkelerine, temsil ettiği sınıfa, devrimin hazırlanması ve devrimin zaferinin güven altına alınması için kitleleri eğitme görevine sadık kalmalıdır. "Partimiz, diğer tüm partiler gibi egemenliği kendi elinde tutmayı çok istiyor. Amacımız devrimci proletaryanın diktatörlüğüdür." 27–31 Ağustos bunalımından sonra ortaya çıkan şartlarda Bolşevikler sınıf düşmanları burjuvaziye değil, fakat şu anki rakipleri küçük burjuva partilerine, Menşevikler ve sosyalist devrimcilere gönüllü bir ittifak önerebilir.

Lenin şunları yazar: "Tarihte son derece az rastlanan ve bir o kadar da değerli olan, sadece devrimin barışçı gelişmesini mümkün kılmak için dünya devrimi taraftarı, devrimci yöntemler taraftarı Bolşevikler, bana göre bu ittifaka girebilir ve girmelidir." Bu ittifak 3–4 Temmuz taleplerine geri dönmek, Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerden oluşan Sovyetler'e karşı sorumlu bir hükümet ile "Tüm İktidar Sovyetlere" sloganını yeniden ele almaktı. Bolşevikler bu tür hükümette yer almadan iktidarın devrimci yöntemlerle hemen işçilere ve köylülere geçmesi talebinden vazgeçmiş olacaklar, karşılık olarak, sadece parti-

leri için tam bir propaganda özgürlüğü isteyeceklerdi. Lenin'in düşüncesine göre, bu durum kitleleri kısmi bir seçimle bileşimi yenilenecek Sovyetleri "demokratikleştirmeye", Bolşevikleştirmeye teşvik edecekti. Böylece, politik partilerin Sovyetler içerisinde sorunsuz bir biçimde erimeleri sağlanacaktı.

Bu yazı rastlantı sonucu Petrograd'a aynı gün gönderilmez. Lenin iktidar sorununun Kerenski başkanlığında, yanından hiç ayrılmayan Tereçenko'nun da yer aldığı bir hükümetle çözümlendiğini ertesi günkü gazetelerden öğrenir. Bu hükümetin burjuvazi ile kamufle edilmiş bir uzlaşma hükümeti olduğu Lenin için çok açıktı. Yine de hazırladığı makaleyi kısa bir ek yazı ile gazeteye gönderir. Ekte şunlar yazıyordu: Bu yazı tesadüfi nedenlerle öngörülen zamanda yayımlanamadı. Yazıda önerilen krizin barışçı evrimi artık mümkün olmadığı için yazı şu anki şartlara cevap vermiyor. Söz konusu yazı yine de "Gecikmiş Düşünceler" başlığı altında yayımlanır.

Düşüncelerini değiştirmesine neden olan diğer bir gelişme Petrograd Sovyeti'nde çoğunluğun el değiştirmesiydi. Birkaç gün sonra bezer bir haber de Moskova'dan gelir. Bu gelişmeler, adeta çekilmekte olan geceyi aydınlatan büyük kızıl bir parlaklıktı. Bir anda her şey mükemmel bir belirginlik ve berraklık kazanmıştı. İktidar nihayet devrimci proletaryanın bir organına dönüşen Sovyet tarafından devrimci bir şekilde alınmak zorundaydı. İktidar sadece ayaklanmayla ele geçirildiğine göre, yaşasın işçilerin ve askerlerin silahlı ayaklanması! Bu biliniyordu, Lenin böyle söylemişti ve defalarca tekrarlamıştı. Fakat bu kez, 4 Temmuz'daki sonuç getirmeyen gösteriden sonra Podvoski'nin dediği gibi, ayaklanmayı "yakın bir gelecekte" öngörmek artık söz konusu değildi. Sadece gün sorunu diye düşünüyordu Lenin. İki, üç, belki dört, her halükarda daha fazla değildi.

Lenin bir sonraki haftayı yazmaktan daha çok ölçüp biçerek, düşünerek geçirecekti. Zaman zaman elinin altındaki küçük kâğıt parçalarına kısa notlar alıyordu. Öngörülmesi gereken itirazlara ve engellere karşı güçlü gerekçelere ihtiyacı vardı. Bunları elde edecekti. Sorunları niteliklerine göre ayırma alışkanlığı olan Lenin iki ayrı soru sorar?

1. Niçin ayaklanma hemen gerçekleşmek zorundadır?

2. Ayaklanmayı fiili olarak gerçekleştirmek için başvurulacak araçlar nelerdir?

İlk olarak: Neden hemen silaha sarılmak? Çünkü yurtiçi cephesinde koşullar son derece uygundur, her iki başkentteki Sovyetler'de çoğunluğa sahibiz. Ayrıca, uluslararası koşullar hemen, hızlı bir eylemi dayatıyor diye düşünüyordu Lenin. Ayrıca, Müttefikler ve Almanya arasında muhtemelen ayrı bir barış anlaşması yapılacağı söylentileri dolaşıyordu. Böyle bir durumda Almanya Rusya'da dilediği gibi davranma ve razı olduğu fedakârlıkları telafi etme fırsatına sahip olacaktı. Bunun anlamı, iki düşman kamptaki kapitalistleri karşılıklı memnun edecek olan devrimin acımasızca ezilmesiydi. Öte yandan Kuzey cephesinde Riga düştüğünden ve bu önemli şehir boşaltıldığından beri hükümeti Moskova'ya taşımak ve Petrograd'ı Almanlara bırakmak söz konusuydu. Bu, devrimi merkezinden ve temelinden mahrum bırakarak boğma art düşüncesiydi. Lenin'e göre, Kerenski ve müttefiklerinin niyetlerinin önüne geçmek için acele etmek gerekiyordu.

Bu üç gerekçeden belki de sadece birincisi hemen ayaklanma lehinde tamamen geçerli olarak görülebilirdi. Başka bir deyişle, Petrograd ve Moskova Sovyetleri'nde çoğunluğa sahip olunduğu bir dönemde beklenmeyen herhangi bir gelişmenin bu çoğunluğu tersine çevirmesinden önce gerçekten acele edilmeliydi. Uluslararası şartların tamamen bilincinde olan Lenin, 1917 Sonbahar başında Amerika Birleşik Devletleri'nin savaşa girmesiyle müttefiklerin Almanya'yı kesin olarak ezmek için her zamankinden çok daha fazla istekli göründüklerini fark etmemiş olamazdı. Petrograd'ın terkedilmesi hükümet çevrelerinde gerçekten de söz konusuydu. İsyan ateşi aslında Moskova'da da yakılabilirdi (daha sonra göreceğimiz gibi, Lenin zaten bunu kabul ediyordu).

İkincisi: Somut olarak ne yapmak gerekiyor? Çok basit: Kadroların hazırlık durumunu göz önüne alarak ayaklanma gününü belirlemek ve ayaklanmaya dahil olan farklı politik örgütlere ve askerlere görev dağılımı yapmak.

Bu düşüncelerden hareketle Lenin Bolşevik Partisi Merkez Komitesi'ne Sovyet tarihçilerinin haklı olarak "tarihi" önemi olduğunu söylediği iki mektup gönderir. Bu Merkez Komitesi, Nisan Konferansı'nda seçilen dokuz üyeli o küçük komite değildi artık. 26 Temmuz – 3 Ağustos tarihleri arasında Lenin'in yokluğunda toplanan kongrede yeni bir Merkez Komitesi seçilmişti. Bu kongrede, sayısal olarak pek önemi olmayan, fakat liderleri dışında birkaç etkili ve becerikli yöneticiye sahip Troçki'nin grubu partiye alınmıştı. Troçki'nin grubuna dört üyelik verilen yeni Merkez Komitesi yirmi bir üye ve on geçici vekilden oluşuyordu. Eğer Lenin bu kongreye katılmış olsaydı muhtemelen buna izin vermezdi. Sonuç olarak, birbiriyle anlaşamayan, benzemez üyelerden oluşan, parti liderinin otoritesini tanımaktan uzak bir ekip ortaya çıkmıştı. Lenin Stalin, Sverdlov ve Smilga dışında, sadece yeni Merkez Komitesi'ne seçilerek nihayet parti yönetimine dahil edilen iki eski yol arkadaşı Letonyalı Berzin ve Polonyalı Cerjinski'ye güvenebilirdi. Çoğu zaman başına buyruk, tereddütlü davranışlarıyla kendini belli eden Nogin, Lenin'e karşı muhalif duruşları yeterince bilinen iki hemşerisi Buharin ve Rikov'dan destek görüyordu. Kuyruk gibi peşini hiç bırakmayan Yoffe, Uritski ve Sokolnikov ile Merkez Komitesi'ne giren Troçki'ye gelince, başkası tarafından yönetilmeyi kabullenecek biri değildi, öncelikle kendi oyununu kendi yararına oynamak istiyordu.

Lenin proletarya devriminin kaderi eline verilen en yetkili böylesi bir kurula, yani yeni Merkez Komitesi'ne yazmıştı.

Birinci mektupta şunlar yazıyordu:

"İki başkentin Sovyetlerinde çoğunluğu ede eden Bolşevikler iktidarı alabilirler ve almalıdırlar.

1. Çünkü bu iki başkentteki devrimci unsurların etkin çoğunluğu kitleleri yönlendirmek, düşmanı yenmek, iktidarı ele geçirmek ve muhafaza etmek için yeterlidir.

2. Çünkü Bolşevikler savaşan halklara hemen demokratik bir barış önererek, toprakları hemen köylülere vererek, Kerenski tarafından hiçe sayılan ve yok edilen demokratik kurumları yeniden kurarak hiç kimsenin yıkmaya muktedir olmadığı bir hükümet kuracaktır...

"Neden Bolşevikler iktidarı şimdi almak zorundadır? Çünkü Petrograd'ın yakın olan teslimi içinde bulunduğumuz duruma ölümcül bir darbe vuracaktır. Kerenski yönetimi altında Petrograd'ın teslimini engelleyebilecek güçte değiliz...

"Söz konusu olan, Petrograd ve Moskova'da silahlı bir ayaklanmayı, iktidarın ele geçirilmesini, hükümetin devrilmesini gündeme almak, bu sorunu tüm partiye göstermektir...

"Bolşeviklerin biçimsel bir çoğunluğunu beklemek saflıktır. Hiçbir devrim bunu beklemez...

"Eğer iktidarı hemen alamazsak tarih bizi affetmeyecektir.

"Hükümete değgin örgütümüz yok mu? Evet, vardır: Sovyetler ve demokratik örgütler. Uluslararası durum İngiltere ve Almanya arasında ayrı bir barışın arifesinde, şu anda tam olarak bizden yanadır. Halklara şimdi barış önermek kazanmaktır. Hem Moskova'da, hem de Petrograd'da iktidarı ele geçirerek (hangisinin önce başlayacağı önemli değil, gerekirse önce Moskova'da başlayabilir), kesin olarak zafer kazanacağız."

İkinci mektupta şunları okuyoruz:

"Şu anki şartları 3 – 4 Temmuz şartlarıyla karşılaştırmamak gerekir. O dönemde arkamızda işçi ve asker çoğunluğu yoktu. Şimdi bu çoğunluk vardır. O dönemde genel bir devrimci coşku yoktu. Kornilov'un girişiminden sonra bu coşku şimdi vardır. O dönemde düşmanlarımızın saflarında tereddütler yoktu. Bugün bu tereddütler vardır: Baş düşmanımız müttefik ve dünya emperyalizmi sonuna kadar savaşla Rusya'nın zararına ayrı bir barış arasında tereddüt ediyor. Kitleler içerisinde açıkça çoğunluğu kaybeden bizim küçük burjuva demokrasimiz Kadetler'le koalisyonu sürdürmekle sonlandırmak arasında tereddüt ediyor. Bu nedenle, 3 Temmuz'da bir ayaklanma hata olurdu... Şimdi durum tamamen farklıdır. Şimdi zafer kesin olarak bizimdir, çünkü halk umutsuzluğun son aşamasına geldi..."

"Petrograd'ı muzaffer bir ayaklanmadan sonra sadece partimiz kurtarabilir, çünkü barış önerimiz reddedilir ve mütareke bile sağlayamazsak, o zaman "anavatan savunucusu" olacağız, savaş yanlısı partilerin başına geçeceğiz, en savaşçı parti olacağız ve gerçekten dev-

rimci bir biçimde savaşacağız. Kapitalistlerin bütün ekmeklerini ve çizmelerini alacağız. Onlara sadece ekmek kabukları ve keten çarıklar bırakacağız. Her şey cepheye gönderilecek ve Petrograd'ı kurtaracağız. Gerçek bir devrimci savaş için Rusya hala maddi olduğu kadar manevi olarak da sınırsız kaynaklara sahiptir."

O halde, işe koyulma zamanı. Artık sözleri bir kenara bırakıp eyleme geçmeliyiz. Fabrikalara gidilmeli, kışlalar ziyaret edilmelidir. Her yerde, elimizde kalan tek şey ayaklanma denmelidir. Daha fazla beklenemez, devrim yok olma tehlikesinde. Devrim ölüyor, harekete geçmeliyiz!...

Yerinde duramayan elindeki öfkeli kalem göçmenlik günlerini geçirdiği bu küçük Finlandiya odasındaki tekdüze, tatsız tuzsuz gerçeklikten kaçıp kurtulur. Etrafındaki duvarlar adeta yok olmuştu. Bir anda her yönden ayaklanan büyük kalabalıkların başkentin caddeleri boyunca dalga dalga yayıldığını görür. Sokak köşelerinde barikatlar kurulur. Yol kavşaklarına harekete geçen devrimin makineli tüfekleri ve topları yerleştirilir. Mücadelenin yönetim iplerini elinde tutan, birliklere yol gösteren, saldırıyı örgütleyen partisi oradadır. Örgüt, işte buydu Lenin'in kesintisiz saplantısı ve değişmeyen kaygısı. Merkez Komitesi'ne gönderdiği ikinci mektubunda şunları yazmıştı: "Hiç vakit kaybetmeden ayaklanmanın genel karargâhı örgütlenmeli, güçlerimizi mevzilere yerleştirmeli, en sadık alayları en önemli noktalara göndermeli, hükümet ve genelkurmayı tutuklamalı, harp okulu öğrencilerine ve Vahşi Tümen'in* Kazaklarına karşı kent merkezlerine girmelerine izin vermektense ölmeye hazır birlikleri göndermeliyiz. Silahlı işçileri seferber etmeli, telgraf ve telefona aynı anda el koymalı, ayaklanma kurmayımızı telefon merkezine yerleştirmeli ve buradan her fabrikayla, her alayla, her savaş birimiyle bağlantı kurmalıyız."

Krupskaya'ya gönderilen** bu iki mektubun birçok kopyası çıkarı-

(*) Vahşi Tümen: Kuzey Kafkasya halklarından oluşturulan gönüllüler. Kornilov Petrograd'a önce bu gönüllüleri saldırtmıştır. (Ç.N.)

(**) Mektupları Krupskaya'ya Helsinki'de bulunan Smilga götürür. (G. W.)

lır. Lenin mektupların Merkez Komitesi'nde okunduktan sonra öncelikle Petrograd ve Moskova Komiteleri olmak üzere önemli yerel örgütlere ulaştırılmasını istiyordu. Merkez Komitesi'ne bildirmesi için mektuplar Stalin'e verilir. Merkez komitesi on altı üyenin katılımıyla 15 Eylül'de toplanır. Stalin mektupları okur.

Buharin daha sonra anılarında şunları yazacaktı: "Hepimiz çok şaşırmıştık. Bu konu hiçbir zaman böylesine sert bir biçimde ortaya koyulmamıştı. Ne yapmak gerektiğini hiç kimse bilmiyordu. Çok güç bir durumda kalmıştık."

Stalin sessizliği bozar, Lenin'in talimatlarına uygun olarak her iki mektubu tartışılması için parti örgütlerine iletmeyi önerir. Merkez komitesi bir karar alma cesareti gösteremez, bu konunun bir sonraki toplantıda ele alınmasını kararlaştırarak ustaca işin içinden sıyrılır. Bu, daha şimdiden hiç zaman kaybetmemek gerektiğini düşünen Lenin'in görüşlerini engellemekti. Bu kadarla kalınmayacaktı. Kamanev mektupların birer örneğini muhafaza ederek bütün kopyalarını imha etmek daha iyi olmaz mı diye sorar. Mektupların yerel örgütlere gönderilmesinin gereksiz olduğu ima ediliyordu. Kamanev'in önerisi dört aleyhte oya karşı altı oyla kabul edilir.* Altı oy çekimserdi.

Bu oylama Merkez Komitesi'nin daha sonraya ertelediği konu hakkında verdiği bir ön karardı. Böylece, Lenin'in mektuplarının geniş parti çevrelerinde dağıtılmasına muhalefet edilmiş oluyordu. Ayrıca, bu oylama Merkez Komitesi üyelerinin ayaklanma konusundaki görüşlerinin ortaya çıkmasına da olanak sağlamıştı. Lenin'in talimatlarına sadakatle bağlı kalarak Kamanev'in önerisine karşı oy kullanan dört üye, kuşkusuz Stalin, Sverdlov, Cerjinski ve o dönemde uslu uslu Stalin'in arkasında yürüyen genç Bubloz'du. Oylarını Kamanev'den yana kul-

(*) Bu bilginin kaynağı 1929'da Devlet Yayımları tarafından yayımlanan Merkez Komitesi tutanaklarıdır. 1942'de yayımlanan SSCB'de İç Savaşın Tarihi adlı eserde yayımcının neden "Merkez Komitesi Kamanev'in önerisini reddetti" diye yazdığını bilmiyorum. (C. 2, s. 18.) (G. W.)

lanan beş üyeden üçünün Moskovalılar olduğunu düşünmek yerinde olur. Toplantıdaki Troçki ve sadık taraftarlarının (Yoffe, Uritski, Sokolnikov) kesin olarak Lenin aleyhinde oy kullandıkları düşünülmüyor. Muhtemelen çekimser oy kullandılar. Her halükarda, komitede dört eğilim gün yüzüne çıkmıştı:

1. Her şeyi bir yana bırakarak, hemen ayaklanma yanlısı Leninist eğilim.

2. Genel olarak ayaklanmaya karşı olan Kamanev eğilimi.

3. Ayaklanmanın zorunlu olduğunu, fakat o anki şartların buna uygun olmadığını düşünen, Troçki'nin de dahilmiş gibi göründüğü orta yolcu eğilim.

4. Ne evet, ne de hayırcı, önce rüzgârın hangi yönden eseceğini görmeyi tercih eden bekle gör eğilimi.

Beş gün sonra, 20 Eylül'de, Merkez Komitesi yenide toplanır. Lenin'in mektupları hiçbir şekilde gündemde yoktu. Sonraki oturumların gündemlerinde de yer almaz. Olay kesin olarak çözümlenmiş görünüyordu. Lenin'e cevap verme ihtiyacı bile duyulmamıştı. Tüm bu süre içerisinde Helsinki'de mahsur kalan Lenin üzgündü. Petersburg'dan uzakta oluşu onu umutsuzluğa düşürüyordu. Etkin olabilmek ve huysuzluk eden Merkez Komitesi üyelerine söz dinletebilmek için yanlarında olması gerektiğini çok iyi biliyordu. Sınırı gizlice geçmeyi düşünmüş, Şotman'dan bu işi örgütlemesini birkaç kez ısrarla istemişti. Sınırı gizlice geçmenin çok tehlikeli olduğunu düşünen Merkez Komitesi'nin talimatlarını uygulayan "koruyucusu" Lenin'in bu isteğini kabul etmiyordu (belki de bazı Merkez Komitesi üyeleri Lenin'i sürekli yanlarında görmek istemiyordu). Başka çaresi kalmayan Lenin sınıra çok yakın bir bölgeye yerleşmeye karar verir.

Ravio, "*bir gün Vladimir İlyiç bana Viborg'a gitmek istediğini, kendisine bir peruk, kaşlarını boyamak için malzeme, bir kimlik kartı ve Viborg'da kalacak bir yer temin etmemi istedi*" diye anlatır. Finlandiya başkentinin "polis şefi" öneriyi tartışma konusu yapmaz, gazete ilanlarından eskiden Petrograd İmparatorluk Tiyatroları ile çalışan bir perukçu bulur, Lenin'le birlikte bu perukçuya gider. Perukçu iyi bir peruk

yapması için en az iki haftalık bir süreye ihtiyacı olduğunu söyler. Ravio perukçuda yaşananları şöyle anlatır: "(Lenin) *Vitrindeki perukları incelemeye başladı, gri bir peruğu denemek için izin istedi. Perukçu ona şaşkınlıkla baktı. Genellikle müşterileri ona genç görünmek için müracaat ediyordu, fakat bu müşteri yaşlı görünmek istiyordu. 'Neden bu peruğu almak istiyorsunuz? Kırk yaşından daha fazla göstermiyorsunuz!' Lenin, 'Sizin için ne fark eder ki?' diye cevap verdi.*

Lenin söz konusu peruğu satın alır.

Sadık "koruması" Rahia tehlikeyi bizzat üstlenerek bu yolculuğu örgütler. Rahia örnek alınacak bir işçiydi. Merkez Komitesi'ne sınırsız bir saygısı vardı, yönetimi altında olduğu Şotman'ın talimatlarını usluca uyguluyordu. Fakat söz konusu Lenin olunca tüm bunların önemi yoktu. Lenin ona bir şey söylediğinde, ondan bir şey istediğinde bu yapılmak zorundaydı. Ve bu yapıldı.

Şotman daha sonra anılarında şunları yazacaktı: "*Durumu öğrenince hemen Viborg'a gittim. Lenin'i Finlandiyalı yazar Lituk'un yanında buldum, çok kızgındı. Odaya girdiğimde bana ilk sorduğu soru şu oldu: 'Merkez Komitesi Petersburg'a gitmemi gerçekten yasakladı mı?' Kendi iyiliği için olduğunu açıkladığım kararı doğruladığımda, benden bu kararı yazılı olarak teyit etmemi istedi. Elime aldığım bir kâğıda aşağı yukarı şunları yazdım: 'Ben aşağıda imzası bulunan, ilişikteki yazıyla Merkez Komitesi'nin falan tarihli toplantıda yoldaş Lenin'in yeni bir emre kadar Petrograd'a girişini yasakladığını teyit ediyorum' Lenin 'bu belgeyi' özenle dörde katladı ve cebine koydu. Başparmakları iç yeleğinin koltuk altlarına sokulu bir halde, kendi kendine birkaç kez 'buna müsaade etmeyeceğim' diye söylenerek odayı hızlı adımlarla arşınlamaya başladı*"

Biraz sakinleştikten sonra, Şotman'ı sorgulamaya başlar: Petrograd'da ne oluyordu? İşçiler ne diyordu? Ordu ve donanmada ne tür bir anlayış hâkimdi? Bizzat kendisinin kaleme aldığı, sadece işçiler arasında değil, askerler, hatta küçük burjuva çevrelerde bile Bolşevik taraftarların olağanüstü sayıda arttığını gösteren bir yığın istatistik çizelgeyi Şotman'ın önüne koyar. Kendinden emin bir ses

tonuyla şöyle der: "*Hiç kuşku yok ki, ülke bizden yana, bu nedenle, şu anda başlıca görevimiz iktidarı ele geçirmek için tüm gücümüzü hemen örgütlemektir.*"

Şotman'ın yazdıklarını okumaya devam ediyoruz: "*Teknik olarak hazırlıksız ve hükümet aygıtını yönetecek kadrolara sahip olmadığımız bir dönemde iktidarı almanın mümkün olmadığını Lenin'e göstermeye çalışıyordum.*

Bütün bu itirazlarıma şu cevabı verdi: 'Bunların hepsi saçmalık! Herhangi bir işçi herhangi bir bakanlığa birkaç gün içerisinde uyum sağlayacaktır. Bu iş için hiçbir bilgiye ihtiyaç yoktur. Çalışma tekniğini bile bilmek gerekmiyor. Bundan böyle memurların işini uzman işçilere yaptıracağız...

Bana öyle geliyordu ki, hayal gücüne dayanıyor görünen bazı açıklamalarını Lenin'in bizzat kendisi bile ciddiye almıyordu. Tavsiye ettiği önlemlerin uygulanışı sırasında ortaya çıkabilecek politik güçlüklerle ilgili sorularıma, 'bunu göreceğiz!' cevabını vermekle yetiniyordu. Çar'ın ve Kerenski'nin piyasaya sürdüğü tüm kâğıt parçalarını yürürlükten kaldırma projesinin beni nasıl şaşırttığını özellikle hatırlıyorum.

- Şu anda kullanılanların yerine geçecek olağanüstü miktarda kâğıt parayı nereden bulacağız?

- Tüm matbaa makinelerini çalıştırarak birkaç günde gerekli miktarda basacağız, diye cevap verir Lenin tereddütsüz.

- Herhangi bir hileci taklitlerini yapacaktır.

- Çok karmaşık işaretler kullanacağız. Zaten bu iş teknisyenleri ilgilendirir. Konuşmaya gerek yok. Bunu göreceğiz.

Ve yeniden bana açıklamaya koyuldu. 'Bunlar sorun değil. Söz konusu olan, halka bu kez kendi hükümetleri olduğunu gösteren yasaları hemen açıklamaktır. Halk bu hükümetin bizzat kendi hükümeti olduğunu gördüğü anda bizi destekleyecektir. Gerisi kendiliğinden düzenlenecektir. İktidarı alır almaz savaşa son vereceğiz. Bu nedenle askerler hemen bizimle olacak. Soyluların, papazların, zenginlerin topraklarını ellerinden alıp köylülere vereceğiz. Bu nedenle köylüler hemen bizimle olacak. Fabrikaları kapitalistlerden alıp işçilerin ellerine teslim edeceğiz.

Gözlerime sabit bir biçimde bakarak sol gözünü kırptı, dudaklarında hafif bir gülümsemeyle; - 'Bize kim karşı olabilir?' diye bağırdı. 'Yeter ki fırsatı kaçırmayalım' diye onlarca kez tekrarladı ve Petrograd'a gitmesini sağlayacak bir yol bulmam için yeniden ısrar etti.

Mektuplarına Merkez Komitesi tarafından ihtiyat koyulduğunu sonunda fark eden Lenin, Merkez Komitesi dışında hareket etmeye karar verir. Kısa bir süredir Finlandiya Sovyetleri Bölge Komitesi Başkanlığı'nı yürüten, kendisine çok sadık Smilga aracılığıyla bu ülkedeki Rus alaylarının politik örgütleri ve Kerenski hükümetiyle arası çok kötü olan, geçici olarak Helsinki'de bulunan Batık Donanması Merkez Komitesi'yle sıkı bir ilişki içindeydi.

27 Eylül'de, Lenin Smilga'ya uzun bir mektup gönderir. "Kararları oylamaktan başka bir şey yapmayan ve çok değerli zamanı harcayan" Bolşeviklerin umursamazlığını eleştirir, somut bir eleştiride bulunur:

"Öyle görünüyor ki, güvenilebilecek gerçek bir askeri gücü temsil eden unsurlar sadece Finlandiya'daki Rus birlikleri ve Baltık donanmasıdır... "Kararlarla" vakit kaybetmeden ordunun ve donanmanın savaşa hazır duruma gelmesine tüm dikkatinizi vermelisiniz... En güvenilir askerlerden oluşan gizli bir komite kurun, Petrograd ve çevresindeki birliklerin bileşimi ve konumuyla ilgili ve donanmanın hareketleri üzerine çok kesin bilgiler edinin, vb.

Askeri hazırlıkların yanı sıra psikolojik hazırlılar da yapılmalıydı. Lenin Smilga'ya şunları öğütler: "Köylerine izinli giden asker ve denizcilerden oluşan, her bölgede düzenli propaganda amaçlı ajitatör gruplar kurmak gerekiyor... Sosyalist Devrimcilerle artık bir blok oluşturmak için şahsen çok iyi bir konumdasınız. Bu tür bir blok sayesinde ülkede etkili bir güç ve Kurucu Meclis'te çoğunluğa sahip olabiliriz. Her ajitatör grubunda bir Bolşevik, bir Sosyalist Devrimci yer almalıdır. Şu anda kırsal kesimde Sosyalist Devrimciler egemen, onların görüntüsü altında (sizde Sol Sosyalist Devrimciler var) işçilerden ve köylülerden oluşan bir blok oluşturmak için elinizdeki fırsatı değerlendirin."

Smilga'ya gönderilen bu mektup 27 Eylül tarihliydi. Lenin 29 Eylül'de, Merkez Komitesi üyelerine, Petrograd, Moskova ve etkin olduk-

larını düşündüğü komitelere yönelik gizli bir not eşliğinde, Pravda için *Kriz Olgunlaşmıştır* başlıklı bir makale gönderir. Notta şunlar yazıyordu:

"*İktidarı şimdi almamak, beklemek, Yürütme Kurulu'nda palavra sıkıp durmak, 'kongre için mücadele' ile yetinmek devrimi kaybetmektir. Merkez Komitesi bu konudaki çağrılarıma cevap bile vermediği için, partinin merkez yayın organı Bolşeviklerin hatalarına yönelik tüm imalarımı makalelerimden çıkardığı için... 'üstü kapalı' bir belirti görüyorum. Önerimi tartışmaya bile açmayan Merkez Komitesi ağzımı kapatarak beni çekilmeye yöneltiyor. Kendimi Merkez Komitesi'nden istifa etmek zorunda hissediyorum. Bunu, parti tabanında ve partinin gelecek kongresinde eylem özgürlüğümü muhafaza ederek yapıyorum.*"

Bu notun Merkez Komitesi üyeleri üzerinde yarattığı etkiyi bilmediğim gibi, 30 Eylül'de, Lenin'e istifasını geri aldırmak için yapılan ısrarlı girişimlerle ilgili de bir bilgiye sahip değilim. Tek bildiğim, Merkez Komitesi'ne yeni bir mektup yazdığı 1 Ekim tarihinde bu konunun artık gündemde olmadığıdır. Bir kez daha, aynı gerekçelerle o denli ateşli, o denli tutkulu eylem çağrısını tekrarlayacaktı.

Kan dökülmesinden kaçınılabileceğini telkin ederek, "eğer iktidar ayaklanmadan alınamıyorsa hemen ayaklanalım" diye ısrar eder. Örneğin, Moskova Sovyeti bankalara ve fabrikalara el koyarak kendini hükümet olarak ilan edebilirdi.

Eğer Moskova başlarsa cephedekiler ve köylüler tarafından desteklenecektir. Finlandiya birlikleri ve Baltık donanması Petrograd üzerine yürüyecektir. Kerenski başkent çevresinde birkaç süvari birliğine sahip olsa bile, teslim olmaya mecbur bırakılacaktır. Bu arada, Petrograd Sovyeti Moskova Sovyet hükümeti için propaganda yapacaktır. Parola: İktidar Sovyetlere, köylülere toprak, halklara barış, açlara ekmek."

3 Ekim sabahı Şotman Finlandiya tren istasyonuna giderken yolda Rahia ile karşılaşır. Gülümseyen, fakat biraz canı sıkılmış görünen Rahia ona şöyle der: "*Yoldaş Şotman tren istasyonuna mı gidiyorsunuz? Eğer Viborg trenine binecekseniz buna gerek yok.*"

Şotman ona şaşkınlıktan ağzı açık kalmış bir halde bakar. "Koruma" makinist arkadaşı Yalava ile Merkez Komitesi'nin haberi olmadan Le-

nin'in sınırı geçmesini nasıl örgütlediklerini anlatır. Rahia şimdi alacağı kınama cezasından korkuyordu.

Şotman daha sonra şunları yazacaktı: "*Rahia'yı bir hayli azarladım ve ona mutlaka Merkez Komitesi'nde de aynı azarlamaya maruz kalacağını söyledim. Ardından, olayı Sverdlov'a aktardım. Uzun tartışmalardan sonra Rahia hakkında işlem yapmama kararı aldık.*" Akşam yapılan Merkez Komitesi toplantısında "Lenin'in Petrograd'a çağrılması" kararlaştırılır.

Lenin'in bu "kaçışından" haberdar olan tek kişi Krupskaya o dönemde bir Bolşevik üssüne dönüşen Viborg'un dış mahallesinde yüz kadar dar gelirli insanın barındığı büyük bir binada kocası için kalacak bir yer hazırlamıştı. Peruk takmış, gözlüklü, sakal ve bıyığı tamamen tıraş edilmiş haliyle burada kaldığı hiçbir şekilde fark edilmeyecekti (arkadaşlarına göre, yaşlı bir müzik öğretmenine benziyordu). Küçük odasından çıkmıyor, karısı ve kız kardeşi dışında hiç kimse yanına gelmiyordu. Merkez Komitesi üyelerinden sadece Stalin ve Sverdlov kaldığı yeri biliyordu. Diğer üyelere Lenin'in başkentten uzakta bir yerlerde kaldığı, yanına gitmek için birkaç saatlik bir tren yolculuğu yapmak gerektiği söylenmişti.

Lenin her türlü yersiz ve gereksiz davranıştan uzak, güvenlikte tüm gün boyunca makaleler, mektuplar, çağrılar, karar tasarıları, vb. kaleme alır. Merkez Komitesi'nin üstünden tüm partiye sesleniyordu. İlişkileri Krupskaya kuruyor, bilgi alışverişini sadık Rahia yapıyordu.

7 Ekim'de, partinin 49.478 üyesini temsil eden başkentteki Bolşevik örgütlerin üçüncü kongresine Lenin şu mesajı gönderir:

"Yoldaşlar! Konferansın dikkatini olağanüstü önemli politik duruma çekmeme izin verin. Eğer Kerenski hükümeti kısa bir süre içerisinde devrilmezse devrim kaybeder... Moskovalı yoldaşlara seslenmek, onları iktidarı almaya, Kerenski hükümetinin yerine geçici Moskova Sovyeti hükümetini ilan etmeye teşvik etmek gerekiyor... Partimiz Merkez Komitesi'nden tüm gücünü Kerenski ve yabancı emperyalistlerin komplosunu kitlelerin gözünde açığa çıkarmak ve ayaklanmayı hazırlamak için kullanması istenmelidir." Mesaj okunur. O kadarla yetinilir.

Lenin 11 Ekim'de başlayacak Kuzey Bölgesi Sovyetleri kongresine 7 Ekim'de uzun bir mektup gönderir. Büyük Petro gibi, önüne geçilemez bir eylem tutkusunun içini kemirdiğini hisseden Lenin yine onun çok sevdiği bir atasözünü kullanır: *Uygun zamanı bekleyerek oyalanmak ölüm demektir*. Lenin bu sözleri sık sık tekrarlayacaktı. Kuzey Bölgesi Bolşevik kongre delegelerine şunları yazmıştı:

"*Şu anda her gecikme ölüm anlamına geliyor. Uluslararası şartlara bakın. Dünya devriminin yükselişi apaçık ortadadır. Çek işçilerinin isyanı görülmemiş bir vahşilikle bastırıldı. Torino'da kitlesel bir ayaklanma oldu. Fakat en önemlisi Alman donanmasının ayaklanmasıdır... Edindiğimiz deneyimle biliyoruz ki, askerlerin ve denizcilerin ayaklanması dünya devriminin en açık belirtisidir.*

"*İçerdeki durumu düşünün. Kitlelerin çoğunluğu bizimledir. İki büyük Sovyeti kazandık. Ve bekleyeceğiz? Neyi bekleyeceğiz? Kerenski ve generallerinin Buchanan ve Guillaume ile görüştükten sonra Rus devrimini ezmek için Petrograd'ı Almanlara teslim etmesini mi bekleyeceğiz?*

"*Sovyetler kongresini beklemek gerekmiyor. Baltık donanması ve Finlandiya birliklerinin temsilcileri kongrenizde yer almaktadır. Bu donanmayı ve birlikleri Kerenski'nin Kornilovcu generallerinin ordusunu ezmeleri için doğrudan Petrograd üzerine yürütebilirsiniz. Rus ve dünya devrimini kurtarmanın tek yolu budur.*

"*Uygun zamanı bekleyerek oyalanmak ölüm demektir. Söz konusu olan oylama değildir, söz konusu olan Sol Sosyalist Devrimcileri kazanmak değildir, söz konusu olan çoğunluğa bir ilave daha değildir. Söz konusu olan ayaklanmayı başlatmaktır...*

"*Uygun zamanı bekleyerek oyalanmak ölüm demektir.*"

Mektup okunur. O kadarla yetinilir.

Aynı zamanda, Lenin gelişebilecek olaylara karşı Petrograd'daki yoldaşları için "bazı öneriler" kaleme alır.

Lenin için iktidarın Sovyetlere geçmesi "dünya çapında tartışma götürmez" bir gerçekti, bu konuda oyalanmak gereksizdi. İktidarın Sovyetlere geçmesinin bugünkü anlamının silahlı bir ayaklanma olduğunu

herkes anlamıştı, bu göz önüne alınmalıydı. Oysa silahlı ayaklanma özel kurallara bağlı bir mücadele yöntemiydi. Marks bu kurallara mükemmel bir açıklık getirmişti. Lenin bunları bir kez daha hatırlatmak ister.

1. Ayaklanmayla asla oynanmaz, ayaklanmaya başlarken sonuna dek gitmeye kesin kararlı olunmalıdır.

2. Kesin sonucu belirleyecek anda ve yerde mutlaka sayısal üstünlüğe sahip olunmalıdır.

3. Ayaklanma başladığında, saldırı büyük bir kararlılıkla ara vermeden sürdürülmelidir. Savunma silahlı ayaklanmayı öldürür.

4. Düşman hazırlıksız yakalanmalıdır.

5. Her gün en azından küçük başarılar elde edilmelidir.

Lenin önerilerinin sonunda, Marks'ın tarihin tanıdığı en büyük devrimci taktik ustası olarak saydığı Danton'un şu sözlerini anımsatır: Cesaret, yine cesaret, her zaman cesaret.

Bu kuralların Rusya'nın şu an içinde bulunduğu Ekim 1917 şartlarına uygulanması Lenin için şu anlama geliyordu:

"Aynı anda başkent işçi mahallelerinden, Finlandiya'dan ve Kronştad'dan olabildiğince şaşırtıcı ve hızlı bir saldırı. Tüm filonun saldırısı. On beş ya da yirmi bin kadar "burjuva muhafızlar", "subay öğrenciler" ve Kazak birliklerinden oluşan Kerenski güçleri karşısında çok daha güçlü bir kuvvet oluşturmak.

"Her türlü kayıp pahasına, öncelikle köprüler, telefon idaresi, telgraf idaresi ve tren istasyonları elde tutulacak şekilde üç temel gücümüz ordu, donanma ve işçi birliklerini birleştirmek.

"En mücadeleci unsurlardan (öncü saldırı birliklerimizden, genç işçilerden, en iyi denizcilerden) başkentteki en önemli yerleri, en hassas noktaları işgal edecek müfrezeler kurmak. Talimat: Düşmana boyun eğmektense, son bireye kadar ölmek."

Lenin Rus ve dünya devriminin başarısının "iki veya üç günlük bir savaşa bağlı" olduğunu hatırlatmayı ihmal etmez. Mektubunu, eylem kararı alınınca parti yöneticilerinin "Danton ve Marks'ın öğütlerine" uyacakları umuduyla bitirir.

Lenin'in ateşli çağrılarını tabandaki militanlara Viborg dış mahal-

lesi örgütünde yer alan bizzat Krupskaya ulaştırıyordu. Bazen bütün bir geceyi komite toplantısında geçiriyor, kocasının hemen gönderilmesi gereken mektuplarını daktiloda yazıyor, sekreterlerin yazdıklarını denetliyor, titizlikle düzeltiyordu.

Bu örgütün bir üyesi olan işçi Kayurov daha sonra şunları yazacaktı: "Komitemizin bir oturumunda, Nadejda Konstantinovna beni başka bir odaya çağırdı ve bana büyük bir gizlilikle daktiloda yazılmış katlanmış bir kâğıt verdi. Bu, yoldaş Lenin'in bir mektubuydu. Mektubu okuduktan sonra, bazı güvenilir yoldaşları bilgilendirmek amacıyla ertesi gün için toplantıya çağırdım." Bu yoldaşlar toplanır. Kayurov mektubu okur. Mektup şaşkınlık yaratır. Önce büyük bir sessizlik olur. Yaşlı bir işçi Lenin'in böylesine önemli bir konuda "işleri çabuklaştırma" tavrını eleştirir. Bir başkası Lenin'in "beklenmedik darbe vurma" alışkanlığına karşı çıkar. Toplantıyı örgütleyen Kayurov, bir araya gelme amaçlarının tartışmak olmadığını, iktidarın Bolşeviklere geçeceği bir sonraki aşamaya yönelik kararlar almak olduğunu bildirir. Yoldaşları Kayurov'a hak verir. Toplantıda yiyecek ve silah gereksinimleri için, çalışma düzeni için ve idari işlemler için birer sorumlu ve dış mahalle askeri komutanı belirlenir. Krupskaya Halk Eğitim "Bakanlığı" görevini üstlenir, üç üyeli en üst yönetim organında yer alır. Kayurov şunları yazmıştı: "Bu ilk devrimci hükümetti. Eğer liderlerimiz karşı devrimcilerin eline düşerse, oluşturduğumuz bu yapıyı tüm ülkenin hükümeti ilan edecektik."

Lenin yine de Merkez Komitesi'ni görmezlikten gelemezdi. İstifasını geri almayı kabul ettiğine göre, şu veya bu biçimde Merkez Komitesi'yle ilişki kurması gerekiyordu. Bir sonraki toplantıya katılma isteği Sverdlov'a bildirilir. Lenin'in güvenli bir biçimde gidebileceği bir yer bulmak sorundu. Sverdlov'un Merkez Komitesi toplantısını evlerinde yapmak için neden "Uluslararası Menşevik" Sukhanov'un karısına müracaat ettiğini bilmiyorum. Kocasıyla aynı düşüncede olmayan Bayan Sukhanov Bolşevik Partisi üyesiydi. Şurası bir gerçek ki, çelişkili ve tuhaf görünen bu iş kusursuz olarak gerçekleştirilecekti. Sukhanov Bolşeviklerden ayrılarak bağımsız bir tavır takınan Gorki'nin

Novaya Jizn (Yeni Hayat) adlı gazetesinin yazı işleri sorumlusuydu. Genellikle tüm gcccyi evine çok uzak bir yerdeki matbaada geçirmek zorunda kalıyordu. Birkaç kez gün ağarmasını yakınlarda oturan çalışma arkadaşlarının evinde beklemişti. Daha sonra kaleme aldığı *Devrim Üzerine Notlar* kitabında, karısının kendisini 10 Ekim'de uzun ve yorucu bir gece yolculuğu yapmaması gerektiğine nasıl ikna ettiğini anlatır. Enerji dolu, ilkelerinden ödün vermeyen Sukhanov aynı zamanda çok yumuşak huylu ve kibar bir kocaydı. Eve bir gün sonra döneceğine söz verir. Böylece, 10 Ekim öğleden sonra saat beşte, Bolşevik Partisi Merkez Komitesi'nin on bir üyesi Bayan Sukhanov'un küçük salonunda Lenin'i beklemeye başlar.

Takma saçı, gözlerini gizleyen kalın gözlükleriyle gülünç görünüyordu. Hemen bir değerlendirme yapar. Stalin, Sverdlov ve Cerjinski oradaydı, bu iyiydi. Kendisi gibi gizli yaşayan Zinovyev de oradaydı, uzun sakalları onu tanınmaz kılmıştı. Moskovalılar yoktu, bu daha iyiydi, daha az tartışma yaşanacaktı. Kamanev? Tek başına bir ağırlık oluşturmuyordu. Lenin'i endişelendiren, iki yakın arkadaşıyla gelen, şimdi eşit koşullarda konuşacakları Troçki'ydi. Lenin Troçki'den her zaman bir sürpriz beklemek gerektiğini biliyordu.

Toplantıyı yöneten Sverdlov ordudaki anlayış üzerine kısa bir rapor sunar. İlk sözü Lenin'e verir. Troçki "Lenin doğaçtan, ateşli ve tutkulu bir konuşma yaptı" diye yazacaktı daha sonra. Doğaçtan konuşmak? Hayır. Lenin mektuplarında, sözlü ve yazılı mesajlarında defalarca ileri sürdüğü gerekçeleri tekrarlamaktan başka bir şey yapmamıştı. Konuşmasını şu sözlerle bitirir: "Şartlar politik olarak –silahlı ayaklanma için- tamamen olgunlaşmıştır. Artık söz konusu olan gerçekleştirilme yöntemidir."

Tartışma başlar. Troçki ihtiyatlı davranır, susar, düşüncelerini yardımcılarından Uritski ifade eder: "Sadece teknik olarak değil, her bakımdan hala zayıfız. Bir sürü karar aldık, fakat hiçbir eylem yok... Eğer ayaklanmayı gerçekten istiyorsak, işe koyulmalıyız." Ardından Zinovyev söz alır. Konuşması Lenin üzerinde büyük bir şaşkınlık yaratır. Kısa bir süredir ayrı kaldığı eski öğrencisi ve mücadele arkadaşı muhtemelen Kamanev'in etkisinde kalmış, derin bir politik değişim göstererek birkaç

haftada tamamen "Leninist düşüncelerden kopmuştu". Kamanev'in ılımlı ve uzlaşmacı düşüncelerinin tutkulu bir savunucusu olmaya hazırdı.

Yayımlanan toplantı tutanaklarında ne Zinovyev'in konuşmasıyla ilgili, ne de konuşma sonrası yaşanan uzun ve sert tartışmalarla ilgili tek kelime yer almaz. Fakat tutanak ekinde yazanlar, daha sonrasındakiler ve de Kamanev'in Zinovyev'i destekleyen konuşması hiç kuşkusuz Zinovyev'in Kamanev'den ilham aldığını gösteriyordu.

Temel iddia şuydu: "Şu anda silahlı bir ayaklanma çağrısı yapmak sadece Bolşevik Partisi'nin değil, aynı zamanda Rus ve dünya devriminin de kaderini tehlikeye atmaktır."

Bu tür bir tehlikeyi göze almaya hiç gerek yoktur. Tarih, ezilen sınıfın yenileceğini bilerek mücadele etmek zorunda kaldığına tanık olmuştur. Rus işçi sınıfı şu anda böylesi şartların içinde midir? Hayır, bin defa hayır! "Burjuvazinin şakağına tabanca namlusu dayanmıştır. Bu silah ordu ve Sovyetlerdir" iddiasındaydı Zinovyev ve Kamanev.

Partinin konumu mükemmeldir. Yeni toplumsal tabakalar partiye kazanılmıştır. Kurucu Mecliste bundan daha uygun bir fırsat olamaz. Genel Kurulda parti üçte bir oranında, belki biraz daha fazla sandalyeye sahip olabilir.

İşçi sınıfının tek başına, bizzat kendi güçleriyle devrimi başarılı bir biçimde sonlandıracak durumda olmadığı açıktır. İşçi sınıfının küçük burjuvaziye ihtiyacı vardır. Küçük burjuvazi büyük ve orta burjuvaziye yakınlaşma eğilimini terk etmemiştir. Ayaklanma gibi, beklenmedik, yersiz bir eylem küçük burjuvaziyi kesinlikle Milyukov'un yanına itecektir.

Lenin Rus halkının çoğunluğunun bizimle olduğunu söyledi. Bu doğru değildir. Köylülerin büyük çoğunluğu Sosyalist Devrimcilerin arkasından gidiyor ve Kurucu Meclis seçimlerinde onlara oy verecek. Orduya gelince, Bolşevikler eğer iktidarı alırsa devrimci bir savaş yürütmek zorunda kalacaktır. Bu durumda askerlerin çoğunluğu Bolşeviklerden ayrılacaktır. Askerlere burjuvaziden alınan ekmek ve çizmeleri göndereceğiz? Bu, kuşkusuz birliklerin morallerini yükseltecektir, fakat Alman emperyalizmini yenmek için yeterli değildir.

Lenin Alman donanması ve İtalya işçi hareketindeki "belirtiden" bahsetti. Bu tespit hiç kuşkusuz doğrudur. Fakat Rus proletarya devrimine güçlü bir destek sağlamaktan çok uzaktır. Eğer şimdi yenilirsek gelişmekte olan dünya devrimine büyük bir darbe indirmiş oluruz. Bununla birlikte, Rusya'da devrimin kesin zaferi onun gelişimine bağlıdır."

Özet olarak, şu an için savunmada kalınmalıydı. Düşmanın gücü küçümsenmemeliydi. Düşman, Merkez Yürütme Komitesi'nin yardımıyla mutlaka cephedeki birliklerinden yararlanacaktı. Monarşistlere, Kadetlere, Geçici Hükümete, Menşeviklere ve Sosyalist Devrimcilere karşı aynı anda mücadele edilecekti. Proletaryanın hatırı sayılır bir güce sahip olduğu bir gerçekti. Fakat başkentteki askerler ve işçiler mücadeleci bir anlayışla eğitilmemişti. Sovyetler kongresi 20 Ekim'de toplanacaktı. Bu kongre Bolşevik Partisi'nin etkisinin sürekli arttığını kanıtlayacak, etkisini daha da sağlamlaştıracaktı. Böylece proletarya ve yeni proletarya güçleri bir çekim merkezine dönüşecek olan Bolşevik Partisi'ne yönelecekti. Bu şartlar altında, iktidarın alınması konusunda "hemen ya da asla" yorumunu yapmak çok büyük bir tarihi hata olacaktı. Hayır, partinin gelişimini sürdürmesine izin verilmeliydi. Ayaklanmanın inisiyatifi ele alındığında, küçük burjuvazinin de desteğini alan karşı devrimin saldırılarına maruz kalınacaktı, işte bu, Bolşevik Partisi'nin gelişiminin önündeki tek engeldi.

Oturuma birkaç dakikalığına ara verilir. Bayan Sukhanov konuklarına çay ve sandviç ikram eder. Tartışma yeniden başlar.

Lenin'in konuşması tutanaklarda yer almaz. Fakat yaklaşık bir hafta sonra karşı konulamaz ateşli bir tutkuyla kaleme aldığı makalesi konuşmasını neredeyse olduğu gibi yansıtacaktı.

Halk içerisinde çoğunluğa sahip değil miyiz? Sovyetler içerisinde çoğunluk el değiştirmedi mi? Köylü isyanları yaygınlaşmıyor mu? Halkın çoğunluğunun Bolşeviklerle yürüdüğünden ve yürüyeceğinden şüphe etmek, Bolşeviklikten tamamen vazgeçmektir, proletarya devriminin tüm ilkelerini reddetmektir.

Ordu ve Sovyetler, şakağına tabanca dayanmış burjuvazi? İçlerin-

den biri, muhtemelen doğru ve hazır cevapla taşı gediğine koymayı seven Stalin, "içinde mermi bulunmayan bir tabanca" der. Lenin ilginç bir sonuç çıkarmakta gecikmez. "Eğer boş bir tabancaysa hiçbir değeri yok. Eğer tabanca doluysa, bu, ayaklanma hazırlığı demektir. Çünkü mermiler edinilmeli, tabanca doldurulmalı, üstelik birkaç defa."

Zaman bizim için çalışıyor; kurucu Meclis'e güçlü bir muhalefet partisi olarak gireceğiz, Neden her şeyi tek bir şansa bırakarak tehlikeye atalım? Lenin'e göre, bu dar kafalının savı anayasal yasallık üzerine oturuyordu. Ne yazık ki, açlık beklemiyordu, savaş beklemiyordu, kapitalistlerin sabotajları beklemiyordu, Milyukov'un Alman emperyalistleriyle gizli anlaşmaları beklemiyordu. Böylece yaşanan gerçek göz ardı ediliyor, sadece oy pusulası düşünülüyordu.

Eğer şimdi yenilirsek dünya devrimine büyük bir darbe indirmiş oluruz. Bu sav Lenin'i kahkahalarla güldürür. "Scheideman ve Renodel daha iyisini bulamazdı! Ayaklanma akıllıca değil: Eğer bizi kurşuna dizerlerse, dünya böylesine uslu, böylesine kibar Enternasyonalistlerden yoksun kalacak. İnsanlık için ne büyük bir kayıp. Eğer aynı uslu ve haklı politika her yerde muzaffer olursa, Enternasyonal ilerleme ne kadar hızlı ve güçlü olurdu!"

Yalnız kalacağız. Herkes bize karşı olacak. Lenin ince ve acı bir alay kullanarak konuşmasını sürdürür. "Olağanüstü güçlü bir sav. Bugüne kadar kararsızların tereddütlerinden dolayı acımasızca eleştirildiğimiz için Sovyetlerde etkin olabildik. Ayaklanmayı hızlandıracak ve onu başarıya götürecek olan tek yol yine budur. Şu anda bizden Sovyetlerden yararlanarak kararsızların saflarına geçmemiz isteniyor. Bolşevikler için ne kadar büyük bir başarı!"

Kitleler mücadeleci bir anlayışla eğitilmedi. Lenin tartışmaya yer vermeyen bir kesinlikle şunları söyler: "Bu doğru değil. Kendi iç bünyesine çekilen kitleler bekleme halindedir. Kitleler umutsuzluğun son aşamasındadır, bu konuda herkes hemfikirdir. Sonu bir yere varmayan yalıtılmış grevlerden bitkin düşen işçi sınıfı bu işin kesin olarak sonlanmasını istiyor, bu konuda herkes hemfikirdir. Bu durum anarşistlerin artan etkisini ve monarşist unsurların yarattığı kargaşayı açıklıyor.

Kitlelerin mücadeleci bir anlayışa sahip olmadıklarını söylemek doğru değildir. Kitleler umutsuzluğa düşmeye hazır unsurlardan oluşuyor, fakat mücadele anlayışına sahiptir."

Yorulmak nedir bilmeyen Lenin, kendilerini soluğu kesilinceye kadar savunan rakiplerini alay ederek, iğneli sözler kullanarak tamamen etkisiz kılar. Etrafındakiler susar. Hiçbiri bu kavgaya müdahil olma cesareti gösteremez. Saat gece yarısını çoktan geçmişti. Saat bir, saat iki ve nihayet saat üçte Lenin susar. Masa üzerindeki bir kâğıt parçasına alelacele birkaç satır yazar. Bu, oylamaya sunulacak karardı. Şunlar yazıyordu: "Ayaklanma kaçınılmazdır ve –şartlar- tamamen olgunlaşmıştır, Merkez Komitesi tüm parti örgütlerini bu bakış açısından hareket ederek tüm pratik sorunları tartışmaya ve bir karar almaya çağırır." Oylama yapılır. Öneri ikiye karşı (Zinovyev ve Kamanev) on oyla kabul edilir. Mücadele bitmiştir. Galip gelen takma saçını düzeltir, gözlüklerini takar ve gider. Birkaçı onu izler. Diğerleri gün ağarmasına kadar uyumak için Bayan Sukhanov'un salonundaki koltuklara uzanır.

Karar çok ustacaydı. Etkili ve açık bir dille kaleme alınmış olmakla birlikte, hiçbir somut işaret içermiyor, hiçbir belirgin görev vermiyordu. Sade fakat büyük bir sağduyu ve ince bir kavrama yeteneği olan Kalinin kararı okuduktan sonra şöyle der: "Merkez Komitesi'nin bu kararı bugüne dek kabul edilenlerin en iyisi. Pratik olarak silahlı ayaklanmaya ulaştık. Bu ayaklanma ne zaman olacak? Belki bir yıl sonra, bu konuda hiçbir şey bilinmiyor."

Muhtemelen bilinçli olarak yapılan bu belirsizlik Lenin'in söz konusu kararı hemen hemen oybirliğiyle kabul ettirmesine, Troçki ve toplantıda hazır bulunan iki yoldaşı Uritski ve Sokolnikov'un desteğini almasına olanak sağlar. Troçki ve yandaşlarının düşüncesine göre, ayaklanma on gün kadar sonra yapılacak olan Sovyetler kongresinin himayesinde gerçekleşecekti. Eğer kongre ayaklanma lehinde karar verirse, en yetkili devrimci kademe Sovyet kongresi tarafından temsil edilen tüm demokrasi güçlerinin desteğinden emin olarak saldırıya geçilecek, hükümet ilk ihtarda hiç şüphesiz hemen teslim olacaktı. Eğer kongre ayaklanmaya karşı çıkarsa (böyle bir

olasılık vardı), doğal olarak 10 Ekim kararı geçersizleşecek ve ayaklanmaktan vazgeçmek dışında başka bir seçenek kalmayacaktı. Lenin bunu öngörmüştü. İşte bu yüzden, ayaklanma gerçeğini önce Merkez Komitesi'ne kabul ettirerek uygun bir zemine oturtmak için kesinlik içermeyen, kabul edilebilir bir karar metni önermişti. Karar kabul edilince de uygulanması için baskı yapılacaktı. Kongrenin vereceği hükme ve taşra delegelerinin mücadele şevkine pek güvenmeyen Lenin, ayaklanmanın mutlaka kongre açılışından önce gerçekleşmesini istiyordu. Böylece Sovyetler kongresine güvenoyu alacak bir hükümet sunulacaktı. İşlerin yirmi dört saat içerisinde çözümlenemeyeceği, Kerenski hükümetinin en geç 19 Ekim'de ortadan kaldırılması gerektiği düşünüldüğünde, Lenin ayaklanmanın 15 Ekim ile 17 Ekim tarihleri arasında patlaması gerektiği sonucuna varmıştı. Daha şimdiden 11 Ekim'e gelinmişti.

Lenin askeri yöneticiler Podvoski, Antonov ve Nevski'yi kaldığı eve çağırır. Temmuz deneyiminden sonra daha tedbirli davranan Podovski Petrograd garnizonunda genel eğilimin ayaklanmadan yana olduğunu, ancak her birimde konunun derinliğine tartışılarak teknik hazırlıkların tamamlanması için on ile on beş günlük bir süre gerektiğini bildirir. Kronştad'dan henüz yeni gelen Antonov donanmanın çağrıya uyacağını, fakat on günden önce ayaklanmaya dahil olma olasılığının çok az olduğunu söyler. Nevski iki arkadaşıyla aynı düşüncededir.

Tüm bunlar kararında ısrar eden Lenin'i pek tatmin etmez. Parti yöneticileri arasında gelişmekte olan bir muhalefete de aynı zamanda karşı koyması gerekiyordu. 10 Ekim oylaması örgütlerde çok sayıda tartışma yaratmıştı. Oylamadan bir gün sonra, Zinovyev ve Kamanev Merkez Komitesi'ne uzun bir mektup gönderir: "Son toplantıda azınlıkta kaldık ve kabul edilen karara karşı oy kullandık. Önemli bir konu olduğu için, oturum tutanağına eklenmesi amacıyla itirazımızın bir özetini sunmamız gerektiğine inanıyoruz. Ayrıca, bu özeti Petrograd, Moskova ve Finlandiya komitelerine ulaştıranın görevimiz olduğunu düşünüyoruz."

10 Ekim toplantısına katılmayan Merkez Komitesi'nin Rikov ve

Milyutin[32] gibi bazı üyeleri onlara destek olur. İki akım ortaya çıkmıştı. Ayaklanma yanlıları ve ayaklanma karşıtları. Petrograd Komitesi üyesi Kizelev şunları yazar: "Herkese açık tartışmalarda ideolojik muhalefetle yetiniliyor, fakat özel tartışmalar çok sert geçiyordu. Muhalifler sıkılmadan, utanmadan Lenin'in kafadan çatlak olduğunu ve işçi sınıfını mutlak bir yenilgiye sürüklediğini, bu silahlı ayaklanmadan bir sonuç alınamayacağını, ayaklanmanın bastırılacağını, partinin ve işçi sınıfının ezileceğini, böylece devrimin uzun yılara neden olacak bir gerilemeye maruz kalacağını, vb. söylüyorlardı." Tüm Merkez Komitesi üyelerinin eksiksiz katılacağı bir toplantı yapılması isteniyordu. Parti içerisinde yaşanan tüm bu hareketlilik dışarıya da yansır ve Bolşeviklerin "bir şeyler hazırladığı" söylentileri şehirde yayılmaya başlar. Benzer söylentiler düzenli olarak her on beş günde bir duyulduğu için bu söylentilere özel bir önem verilmez. Fakat Lenin'in ayaklanmaya yönelik çalışmalarına ve yaptığı düzenlemelere büyük ölçüde ket vuruyordu. Ne de olsa, Zinoyyev, Kamanev ve taraftarlarının istediği tam olarak buydu.

Lenin ayaklanmayı engellemeye yönelik bu girişimleri sonlandırmak amacıyla Merkez Komitesi'ni başkentteki başlıca Bolşevik örgütlerin temsilcilerinin de katılacağı olağanüstü bir toplantıya çağırmaya karar verir. Bu temsilciler, gerekirse "küçük yoldaş ikilisinin" (Lenin iki eski öğrencisi ve arkadaşı Zinovyev ve Kamanev'i böyle adlandırıyordu) zararlı faaliyetleri karşısında bir denge unsuru oluşturacaktı.

Toplantının 16 Ekim'de, devrimin başlangıcından beri Kalinin'in belediye başkanlığını yürüttüğü, Viborg dış mahallelerinden Lesnoi'de toplanması kararlaştırılır. Kendisine küçük bir ricada bulunan Kalinin belediyeye ait salonlardan birini Merkez Komitesi'nin kullanımına verir.

(32) Vladimir Pavlovich Milouitine (1884 – 1937): En eski Bolşeviklerden. Çarlık döneminde sekiz kez tutuklanır, iki kez sürgüne gönderilir. Ekim Devriminden sonra tarımdan sorumlu Halk Komiseri olur. Sol Sosyalist Devrimcilerle bir koalisyon hükümeti kurulmasını savunur, bu amaçla görevinden ayrılır. 1937'de tutuklanır, cezaevinde ölür. 1956'da itibarı iade edildi.

Lenin'in kaldığı ev ile Lesnoi belediye binası arasındaki mesafe çok değildi. Lenin takma saçı, gözlüğü, vb. aksesuarlarıyla Şotman ve konferans delegesi Rahia'nın erkek kardeşi eşliğinde yola koyulur. Yağmurlu bir sonbahar akşamı karanlığında, küçük su birikintileri arasında çamurlara bata çıka, insanı sarsan şiddetli bir rüzgâr altında yürüyorlardı. Ters bir rüzgâr Lenin'in kasketini peruğuyla birlikte uçurur. Peşinden koşmaları gerekmişti. Berbat bir hale gelen kasket ve takma saç yeniden Lenin'in kafasındaki yerini alır. Lenin toplantı salonuna uçarı peruğunu çıkararak girer.

Sadece dokuzu Merkez Komitesi üyesi olan toplam yirmi dört kişiydiler. Böylesine önemli bir dönemde Merkez Komitesi üyelerinin çoğunluğunun bu sistemli devamsızlığı garip bir durumdu. 10 Ekim toplantısına "katılmayan üyelerden" sadece, o tarihten itibaren Kamanev ve Zinovyev'e gösteriş amaçlı destek sunan Milyutin oradaydı. Buna karşılık, beş gün önce Bayan Sukhanov'un konukseverliğinden yararlanan beş üyeden Troçki'de dahil dördü bu kez gelmemişti. Merkez Komitesi üyeleri dışında toplantıya çağrılan on beş "sorumlu" arasında birçok ateşli Lenin taraftarı da vardı. Ancak bir önceki oturumda alınan kararın onaylanması veya geçersiz kılınması Petrograd Komitesi üyelerinin oluşturduğu gruba ve küçük Troçkist ekibe bağlıydı.

Şotman'ı dinleyelim:

"*Lenin salonun uzak bir noktasında küçük bir tabureye oturdu, cebinden kâğıtlarını çıkardı, elini sanki yerinde olmayan saçını düzeltiyormuş gibi istem dışı olarak kafasına doğru kaldırmaya yeltendi, bu düşüncesinden vazgeçti ve gülümseyerek elini aşağı indirdi. Sverdlov, "söz yoldaş Lenin'de" dedi... Lenin konuşmasına sakin ve ölçülü bir üslupla başladı. Her zaman olduğu gibi, konuşması yavaş yavaş coşkulu, nükteli, alay içeren ve hemen ayaklanma düşüncesini paylaşmayan yoldaşlarına karşı saldırgan bir hal aldı... Zaman zaman ayağa kalkıyor, başparmakları iç yeleğinin koltuk altlarına sokulu bir halde salonda bir uçtan diğer uca kadar yürüyor, bazen konuşmasının özel bir anlamı olan bölümlerinde duruyordu. Yaklaşık iki saat boyunca konuştu. Onu büyük bir dikkatle dinledik.*"

Söylediklerini herkes daha önceden duymuştu. Bunları mesajlarında, makalelerinde birçok kez tekrarlamıştı. İkna etmek için gerekçeler, karşı düşünceleri çürütmek için eleştiriler hep aynıydı. Hiç kuşkusuz aynı sonuçlara ulaşılacaktı. Tüm tekrarladıkları her defasında yeni bir göz alıcılıkla kaplanmış görünüyordu. Etkili sözlerinin büyüsü işte buydu.

Milyutin karşı çıkar: "*Saldırı için hazır değiliz. Orduya karşı mücadele etmek için yeterli gücümüz yok. Burjuvazi hala çok güçlü. Bu günlerde hükümeti deviremeyiz, hükümet üyelerini tutuklayamayız. Ancak düşmanın her türlü saldırısına cevap vermeye hazır olmalıyız. Kabul edilen karar bu şekilde yorumlanmalıdır.*"

Lenin, Milyutin'den sonra "koruyucusu" Şotman'ın da kendisine muhalefet etmesine çok şaşıracaktı. Lenin'e çok bağlı biri olan kalın kafalı Şotman, Lenin'in "fantezilerini" bir türlü kabullenemiyordu. Şotman'ın ayaklanma isteği herkesten daha fazlaydı, fakat düzen ve yönteme de düşkündü. Lenin hazırlık için en az bir hafta süre tanımalıydı! Düşünün: Telefon şebekemiz bile yok! Özel haberleşme amaçlı atlarımız bile yok!

Lenin Milyutin'e sert bir biçimde cevap verir: "Söz konusu olan, orduya karşı bir mücadele değil, ordu içerisinde bir grubun diğer bir gruba karşı mücadelesidir. Burjuvazinin gücü ürkütücü değildir. Yaşanan olaylar sayısal üstünlüğün bizde olduğunu kanıtlamıştır." Şotman'a, "haberleşme atlarıyla" ilgili söylediklerine şaka yollu takılarak, dostça bir üslupla, onun yöntemiyle devrim yapmak için herhangi bir sonuca ulaşmadan önce bir hafta değil, yıllarca olmasa bile bir yıl beklemek gerektiğini gösterir.

Zinovyev somut bir öneri getirir: Sovyetler kongresinden Kurucu Meclis toplanıncaya kadar kongre delegelerinin dağılmaması talep edilmelidir. Bolşevik Partisi "savunmacı–beklegörcü" bir yöntem benimsemeli, Merkez Komitesi'nin kararı gözden geçirilmeli, Bolşeviklerin beş gün içerisinde ayaklanma başlatmayacağı açıkça söylenmelidir.

Zinovyev'den sonra konuşma sırası Kamanev'dedir. Genellikle çok sakin ve soğukkanlı biri olan Kamanev bu akşam aşırı heyecanlıdır.

Yaşanan olaylar onu haklı çıkarmıştı. En azından öyle düşünüyordu. "Karar alınalı bir hafta oldu, ne teknik, ne de askeri alanda hiçbir şey yapılmadı. Bu karar hükümeti tehlikeden haberdar etmek ve hükümetin önlem almasına fırsat vermekten başka bir işe yaramadı. Sorun, hemen ya da hiçbir zaman arasında bir seçim yapmak değildir. Rus Devrimi'ne güveniyorum. Burada iki yöntem çatışıyor. Hükümete karşı komplo ve Rus Devrimi'nin itici güçlerine inanç."

Kamanev'in konuşmasından sonra kızgınlık artar, ses tonu yükselir. Merkez Komitesi'nin dokuz üyesi üç gruba bölünür. Sverdlov, Stalin ve Cerjinski'nin oluşturduğu grup Lenin'in kararını tamamen onaylıyor, hemen eyleme geçilmesini savunuyordu. Zinovyev, Kamanev ve Milyutin kararın iptal edilmesi, Sovyetler kongresinden önce kesinlikle hiçbir silahlı müdahelede bulunulmayacağının ilan edilmesi için ısrar ediyordu. Troçki'nin iki arkadaşı Yoffe ve Sokolnikov Lenin'in kararını silaha sarılmak için bir emir değil, uygun şartlar ortaya çıktığı anda iktidarı almak için bir tavsiye olarak yorumlanması koşuluyla destekliyordu. Bunun anlamı, son sözü Merkez Komitesi oylarına bırakmak Lenin'in önerisini (10 Ekim'de alınan kararı) büyük bir tehlikeye atmaktı. Oysa toplantıya katılan Merkez Komitesi üyeleri dışında delegelerin tamamı kesinlikle Lenin'den yanaydı. Sabaha karşı saat yedide, Lenin 10 Ekim'de alınan kararın onaylanmasını önerir. Öneri üç çekimser, iki ret oyuna karşı on dokuz oyla kabul edilir.

Lenin bir kez daha kazanmıştı. Fakat "küçük yoldaş ikilisi" pes etmiyordu. İkili hemen Merkez Komitesi'nin tüm üyelerinin katılacağı bir toplantı çağrısının yapılmasını talep eder. Oylanan kararın partiyi bir felakete götürdüğünü söyleyen Kamanev Merkez Komitesi'nden istifa eder. Herhangi bir tepki gösterilmez. Herkesin uyumaya ihtiyacı vardı. Peruğunu, gözlüğünü ve kasketini takan Lenin ayrılır. Şotman ve Rahia onu izler.

Öğleye doğru uyandığında, 20 Ekim'de toplanması öngörülen, Sovyet Merkez Yürütme Komitesi'nin görevini devredeceği Sovyetler kongresinin 25 Ekim'e ertelendiğini öğrenir. Bu mükemmel bir haberdi. Böylece, yirmi dört saatte hazırlıklarının tamamlanması olanaksız olan

ayaklanma için Yürütme Komitesi'nin tanıdığı beş günlük ek süreden yararlanabilecekti. Her şey yolunda, diyecekti kendi kendine Lenin.

Kamanev de boş durmuyordu. Gorki'nin 17 Ekim tarihli gazetesinde, "elle yazılmış, iki ünlü Bolşevik tarafında imzalanmış ayaklanma karşıtı bir bildirinin" şehirde dolaştığı haberi yayımlanır. Kuşkusuz, 10 Ekim toplantısından bir gün sonra Kamanev ve Zinovyev'in Merkez Komitesi'ne ve bir kopyasını da Petrograd Komitesine gönderdiği protesto mektubu ima ediliyordu. Kamanev Gorki'nin gazetesine bu konuyla ilgili şu notu göndermeyi gerekli görmüştü:

"*Zinovyev ve ben, ayaklanma koşulları üzerine titizlikle yaptığımız araştırma sonrası, partinin yakın bir gelecekte her türlü silahlı müdahaleden kaçınması gerektiğini en önemli parti organlarına gönderdiğimiz bir mektupla ifade ettik. Herhangi bir müdahale için kesin bir tarih belirlemek amacıyla partimizde alınmış herhangi bir kararın varlığından haberdar değilim... Ülkeyi yıkıma götüren bir hükümete karşı ayaklanma, emekçi kitleler için zaman aşımına uğramayan bir hak ve bazı durumlarda güven duyulan partiler için bir görevdir. Ayaklanma Marks'ın dediği gibi bir sanattır. Bu nedenle, içinde bulunduğumuz şartlarda partiyi, proletaryayı ve devrimi mutlak bir felakete sürükleyecek, yenilgiye mahkûm bir ayaklanmanın inisiyatifini ele almaya yönelik her türlü girişime karşı çıkmanın görevimiz olduğunu düşünüyoruz. Önümüzdeki günlerde her şeyi ayaklanmaya bağlamak, umutsuzluk eylemi olacaktır. Partimiz çok güçlüdür, ayaklanma için önünde büyük bir gelecek var.*"

Yayımlanan bu mektup burjuva çevrelerde endişe yaratır. Bolşeviklerin "bir hazırlık içinde oldukları" söylentisi asılsız değildi. 27 Eylül'den beri Petrograd Sovyeti başkanlığını yürüten Troçki, Sovyet oturumunda kendisine yeni muhalefetin bir Sovyet üyesi tarafından bu konuyla ilgili yöneltilen bir tuzak soruyu çok ustaca geçiştirir. Troçki çınlayan sesiyle şu cevabı verir: "Sovyet hiçbir eylem kararı almamıştır. Eyleme geçmeyi gerekli gördüğünde, bunu tüm askerlere ve işçilere açıkça söyleyecektir. Karşı devrim Sovyet'e saldırı planlamaktadır. Hazırlıklı olmalıyız. Petrograd Sovyeti adına ilan ediyorum ki, karşı dev-

rimin Sovet'e ilk saldırısında veya kongremizin açılışını engelleme girişiminde acımasız ve sonuna kadar savaşacağımız bir karşı saldırı ile cevap vereceğiz." Oturumda hazır bulunan Kamanev Troçki ile aynı görüşte olduğunu bildirir.

Lenin Kamanev'in Gorki'nin gazetesinde yayımlanan bildirisinden akşam saatlerinde haberi olur. Bu haber Lenin'i at üst eder. Ayaklanmanın başarı şansını en yüksek kılan ani bir baskın yapma planı düşmana ifşa edilmiş oluyordu! Hiçbir şekilde açıklanamaz bu eyleme doğal olarak Zinovyev de ortaktı. Bu ikili "grev kırıcılarıydı". Bir *grev kırıcısından* daha rezil, daha aşağılık bir birey düşünülebilir miydi! Lenin rakiplerine etkili darbe indirirken, Rus devrimci proletaryasının tercih ettiği bir sövgü olan *grev kırıcısı* sözcüklerini kullanmaktan hoşlanıyordu. Bu can sıkıcı haberden hemen sonra, Lenin alelacele bu ikilinin derhal partiden atılmasını isteyen son derece sert *Bolşevik Partisi Üyelerine Mektup* başlıklı bir yazı kaleme alır. Bu tür bir ihanet en ağır cezayı gerektiriyordu. Partide suçluların konumu ne kadar yüksekse, onları cezalandırmak için o kadar az tereddüt edilmeliydi. Lenin kişisel olarak bu ikiliyle tamamen ayrılmıştı, onlardan iğreniyordu. Şunları yazar: "Eğer uzun süre önceki yakın ilişkilerimiz nedeniyle bu eski yoldaşları cezalandırmakta tereddüt etseydim kendimi utançla kaplanmış hissederdim. Açıkça ifade ediyorum ki, artık onları yoldaş olarak görmüyorum ve bu ikisinin de partiden atılmaları için Merkez Komitesi ve parti kongresinde tüm gücümle mücadele edeceğim. Zinovyev ve Kamanev, bu baylar birkaç on kadar zirzop yandaşlarıyla bizzat kendi partilerini kursunlar. Bundan, bizim Bolşevik işçi partimiz kazançlı çıkacaktır." Sert bir yakınmada bulunur: "*Zor bir dönem! Ağır bir görev! Büyük bir ihanet!*" Ancak... İhanet cezalandırılacaktı, görev tamamlanmıştı.

Pravda'ya gönderdiği açıklayıcı bir mektupla karşı saldırıya geçerek kendini savunan Zinovyev yangına körükle gider. Kamanev ve Zinovyev kaleme aldıkları mektubun kopyalarını farklı komitelere gönderir. Lenin'in bizzat kendisi, daha dün aynı yöntemi kullanmamış mıydı! Merkez Komitesi üyelerinin çoğunluğu sözü edilen toplantıya katılmamıştı. On kadar kişinin komplo çevirmek için yaptıkları bir top-

lantıda böylesine önemli bir konuda karar verilemezdi. Hükümetin dikkatini yersiz girişimiyle bizzat Lenin çekmişti. Partinin birliğini güçlendirecek olan Lenin'in hoşuna giden polemikler değildi, vb.

Mektup Lenin'e ulaştırılır. Bir kez daha aşırı bir öfkeye kapılan Lenin Merkez Komitesi'ne bu iki "grev kırıcısının" derhal partiden atılmasını isteyen bir mektup yazar. Lenin'e göre, Sovyet oturumuna Troçki tarafından kabul edilen Kamanev'in açıklaması "tam bir sahtekârlıktı" Partinin gerçek niyetini gizlemek zorunda olan Troçki düşman karşısında başka bir yol izleyemezdi. Fakat Kamanev "bir hileci" gibi davranmıştı. Zinovyev'in mektubuna gelince, bu tam bir küstahlıktı. Hak ettiği tek bir cevap vardı, Zinovyev de Kamanev gibi partiden kovulmalıydı. Lenin şunları yazar: "*İki eski yoldaşla ilgili bunları yazmak kolay değil, şu anda herhangi bir tereddüt cinayet olur... Bir düzine karaktersiz aydından kurtularak partiyi arındırmak gerekiyor. Böylece bizi bekleyen büyük gücüklere karşı göğüs gerebilir, devrimci işçilerle el ele yürüyebiliriz.*" Zinovyev "partinin birliği bu şekilde güçlendirilmez" diye yazacak kadar küstahlaşmıştı. Lenin, "bu, partiyi bölme tehdidinden başka nedir?" diye sorar. Ve şöyle devam eder: "*Bu bölme tehdidine, bu iki grev kırıcısının partiden kovulması için sonuna kadar götüreceğim acımasız bir savaş ilanıyla cevap veriyorum.*"

Lenin'in mektubunu alan Sverdlov kafası karışmış bir halde Merkez Komitesi'ni toplantıya çağırır. Sverdlov Lenin'e son derece sadıktı ve onun devrimci yöntemini tamamen benimsiyordu. Ancak parti tüzüğüne de sınırsız bir bağlılığı vardı. Kısacası Sverdlov örnek alınacak bir devrimci bürokrattı, elbette devrimci bürokrat terimi kötüleyici bir anlamda alınmamalıydı. Merkez Komitesi iki üyesini partiden ihraç etme hakkına sahip değildi. Bu kongrenin işiydi. Fakat Kamanev'in istifasını kabul edebilirdi, kabul etmesi gerekiyordu. Zinovyev'e gelince, istifasını sunmamıştı, zaten gizlenmek zorunda olduğu ve komite çalışmalarına katılamadığı için Sverdlov onunla ilgilenmemek en doğru çözüm diye düşünüyordu.

20 Ekim'de sekiz üyenin katılımıyla yapılan Merkez Komitesi toplantısında Kamanev'in istifası üçe karşı beş oyla kabul edilir. Üç

gün sonra, Kamanev Merkez Komitesi'ndeki yerini yeniden alır ve yapılacak olan Sovyetler kongresi divan başkanlığına aday gösterilmesi kararlaştırılır.

Bu haberi öğrenen Lenin'in nasıl bir tepki gösterdiğini bilmiyoruz. Fakat tahmin etmek zor olmasa gerek. Genel olarak, Merkez Komitesi'ne gönderdiği mektuptan hemen sonra Lenin'le ilgili elimizdeki bilgiler yok denecek kadar azdır. Ayrıca, SSCB'de mümkün olduğunca büyük bir titizlikle hazırlanıp yayımlanan en son kronolojik çizelgede 21, 22 ve 23 Ekim tarihlerinde Lenin'in herhangi bir girişimde bulunduğuna dair en küçük bir işaret yoktur.* Rahia'nın anılarında şunları okuyoruz: "23 Ekim'de Lenin'in mektubunu gerekli organlara ulaştırdım. Viborg Bölge Komitesi söz konusu mektubu çoğaltarak etkinlik alanındaki tüm komitelere gönderdi. Haberleşme olanakları çok kötü olduğu için Lenin'in verdiği özel görevleri güçlükle yerine getirebiliyordum. Bu görevler yerine getirilmeliydi, aksi halde kibar fakat çok sert azarlanmaya maruz kalıyordum. Lenin'in talimatları doğrultusunda kışlaları ziyaret ediyor, toplantılara katılıyor ve alınan kararları ona iletiyordum."

Şüphesiz bunlar yeterli değildi. Lenin Viborg Bölge Komitesi'nin faaliyetlerinden karısı aracılığıyla haberdar oluyordu. Ancak, Sovyet ve Bolşevik Partisi genel karargâhına dönüşen Smolni Enstitüsü'nde neler oluyordu? Çok iyi tanıdığı Podovski ve Antonov yönetiminde oluşturulan Devrimci Askeri Komite ne yapıyordu? 24 Ekim sabahı, Lenin Podovski ve Antonov'la görüşmek istediğini bildirir. Her ikisi de Lenin'in yanına gelir. Antonov anılarında bu görüşmeyle ilgili şunları yazacaktı:

"Karşımızda yeterince dikkatli, küçük, yaşlı bir müzikçi ya da sahaf duruyor gibiydi. Takma saçını ve gözlüğünü çıkaran Lenin içtenlikle elimizi sıktı. – Ne var ne yok, diye sordu." Antonov donan-

(*) Kasım 1949'da yayımlanan Lenin'in eserlerinin dördüncü baskısı, altıncı bölüm. (G. W.)

madaki durumu anlatmaya başlar. Kruvazörler ve zırhlı gemiler çok devrimci. Fakat bazı torpil gemileri ile denizaltılar kesin değil. Lenin Antonov'un sözünü keser:

"Tüm deniz filosu Petrograd'a yönlendirilemez mi? Antonov bunun fiziki açıdan mümkün olmadığını açıklar ve şöyle devam eder: "Denizciler Baltık cephesini savunmasız bırakmak istemeyecektir."

Lenin: "Devrimin Petrograd'da Baltık Denizi'nden daha büyük bir tehlikede olduğunu anlamaları gerekir!"

Antonov: "Bunu anlamıyorlar."

Lenin: "O halde ne yapacağız?"

Antonov: "İki veya üç torpil gemisi ve denizcilerle Viborg'daki işçilerden oluşturulmuş bir müfreze getirilebilir. Toplam olarak iki – üç bin kişi."

Lenin (hoşnutsuz): "Bu sayı az. Ya Kuzey Cephesi?"

Antonov: "Delegelerin raporlarına göre mükemmel bir bakış açısına sahipler, çok büyük ölçüde bir yardım umulabilir. Fakat kesin bir düşünceye sahip olmak için bu cepheye gitmek gerekecek."

Lenin: "Gecikmeden oraya gidin." Antonov susar. Podovski tereddütlü, "hazır değiliz, hazır değiliz," sözlerini tekrarlar.

Antonov ve Podovski Lenin'in yanından ayrılır. Yalnız kalan Lenin büyük bir üzüntüye kapılır. Ertesi gün başlayacak kongrede delegeler konuşmaya başlayacak, harekete geçmek veya beklemek üzerine tartışmalar yaşanacaktı. Bu süre içerisinde hükümet tarafından Sovyet'i susturmak ve kongreyi dağıtmak için çağrılan General Krasnov'un Kazakları cepheden dönmüş olacaktı. Böylece devrim sona erecekti! Bu felaket nasıl önlenebilirdi? Lenin yalnızdı. Dış dünya ile ilişkisinin kopuk olduğunu hissediyordu. Smolni'de, bir yerlerde insanlar konuşmalardan, kararlardan ve de önergelerden başı dönmüş bir halde boşlukta sallanıyordu. Zaman geçiyordu, proletaryanın kaderinin belirleneceği son saatlerdi bunlar.

Lenin kısa bir not yazar ve evinde kaldığı kadın yoldaşı Fofanova'ya şöyle der:

- Bu notu hemen Merkez Komitesi'ne götürün ve vakit kaybetmeden geri gelin.

Smolni uzaktı, Fofanova yolda fikrini değiştirir, Lenin'in notunu yakındaki Viborg Bölge Komitesi'ne götürür. Merkez Komitesi'ne durum telefonla bildirilir. Telefonun diğer ucundaki kişi Merkez Komitesi adına şu cevabı verir: "Lenin'in Smolni Enstitüsü'nden ayrılması için zamanın henüz erken olduğuna karar verildi."

Fofavona'nın getirdiği cevap üzerine Lenin yeniden kalemini eline alır ve şu mektubu yazar:

"Yoldaşlar, bu satırları 24 Ekim akşamı yazıyorum. Durum son derece kritik. Şu anda bir gecikmenin ölüm anlamına geldiği gün gibi ortadadır...

Her ne pahasına olursa olsun, bu akşam, bu gece hükümet tutuklanmalıdır... Artık beklenemez!! Her şey kaybedilebilir!!

"Bütün bölgeler, bütün alaylar hemen seferber olmalı, Devrimci Askeri Komiteye ve Bolşevik Merkez Komitesine iktidarın hiçbir koşulda 25 Ekim'e kadar Kerenski ve hempalarının elinde bırakılmamasını ısrarla isteyen temsilciler göndermelidir. Bu iş kesin olarak bu gün, bu akşam ya da bu gece sonuçlandırılmalıdır...

"25 Ekim'de yapılacak sonucu belirsiz oylamayı beklemek bir felaket ya da saçma bir şekilcilik olur. Bu tür sorunları oylama ile değil, kuvvet kullanarak çözmek, devrimin kritik anlarında en iyi temsilcilerini bekletmemek, onları yönlendirmek halkın hakkı ve görevidir.

"Bütün devrimlerin tarihi bunu kanıtlamıştır. Devrimin kurtuluşunun kendilerine bağlı olduğunu bilerek bu fırsatı kaçırmaları devrimciler için çok büyük bir suç olacaktır.

"Hükümet sallanıyor. Her ne pahasına olursa olsun işini bitirmek gerekiyor.

"Gecikme ölümdür."

Bu mektup kime yazılmıştı? Lenin'in eserlerinin yayımcıları bu metne *Merkez Komitesi Üyelerine Mektup* başlığını koyar. Bana göre, bu adlandırma sadece belirli bir ihtiyat kaydıyla kabul edilebilir. Lenin, söz konusu mektubun muhataplarından Merkez Komitesi'ni eyleme geçmesi için teşvik edecek temsilciler göndermesini istiyordu. Eğer Lenin'in eserlerinin yayımcılarının adlandırması kabul edilecek olursa,

bu, Merkez Komitesi üyelerinin kendi kendilerine baskı yapmaları anlamına gelir! En kötü olasılığı göz önüne alarak, belki de, Lenin'in çoğunluğun haberi olmadan harekete geçmeleri için sadece Merkez Komitesi üyeleri Stalin, Sverdlov ce Cerjinski'ye çağrı yaptığı düşünülebilir? Ancak, neden isimler, en azından birinin ismi belirtilmemişti? Öyle görünüyor ki, Lenin söz konusu mektubu kitlelerle doğrudan ilişkisi olan, askeri örgütü sayesinde Bolşevik alayları hemen harekete geçirebilecek güçteki Petrograd Komitesi üyelerine yazmıştı. Her halükârda sonuç olarak hangi yorum yapılırsa yapılsın bu mektuptan tartışmasız şu sonuç çıkıyordu: Lenin'e göre, Merkez Komitesi ve Devrimci Askeri Komite uykuya dalmış, eylemsizlik suçu işliyordu.

Marks-Engels-Lenin Enstitüsü tarafında yayımlanan son biyografide, "mektubu Merkez Komitesi'ne Krupsaya'nın götürdüğü" ileri sürülmektedir. Burada yine olaylar birbiriyle uyumlu görünmüyor. Merkez Komitesi Smoni'deydi. Oysa Krupskaya anılarında 24 Ekim akşamı ve gecesini Viborg Bölge Komitesi ile geçirdiğini, Smolni'ye yakın bir arkadaşı ve çalışma bölgesindeki bazı militanlarla 25 Ekim sabahı bir kamyonla gelmiş olduğunu kesin bir dille ifade ediyor. Yoldaş Fofavona mektubu ulaşması gerekcn yere bizzat kendisinin götürdüğünü belirtiyor, daha fazla bilgi vermiyor. Kesin olan sadece mektubun gönderildiğidir...

Lenin için bu yeterli değildi. Mektup yazarak eyleme çağırma yöntemine bel bağlamadığı açıktı. Smolni'ye gitmeye karar verir. Kaldığı ev Smolni'ye bir hayli uzaktı, saat akşamın neredeyse onu olmuştu, o saatte bir tramvay bulmak kesin değildi, ayrıca devriye gezen Subay Okulu öğrencileriyle karşılaşma tehlikesi de vardı. Bunlar hiç önemli değildi. Zira devrim ölüm tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Devrimi kurtarmak gerekiyordu. Bu görev Lenin'den başka kime düşüyordu? O halde yapılacak tek şey yola koyulmaktı.

Lenin, "çılgın projesinden" kendisini vazgeçirmek için yalvarıp duran Fofanova'dan yakasını sıyırmak amacıyla onu alış verişe gönderir. Her zamanki peruğunu takar, katlanmış bir mendille bir yanağını yarıya kadar gizler, böylece korkunç bir diş ağrısı çekiyor gibi görü-

nür, lastik çizmelerini giyer (yağmur yağacaktı, ayaklarının ıslanmasını istemiyordu), Fofanova için masanın üzerine şu notu bırakır: "Gitmemi istemediğiniz yere gidiyorum" ve evden çıkar. Bir gölge gibi yanından hiç ayrılmayan Raia onu izler.*

Lenin gece yarısına doğru zar zor Smolni'ye ulaşır. Devrimci proletaryanın karargâhı kaynıyordu. Uzun koridorlarda son derece heyecanlı görünen insanlar gidip geliyordu. Tenceredeki suyun kaynadığı hissediliyordu, ancak tencerenin kapağı direniyordu. Lenin ne yapacaktı? Kendini Merkez Komitesi oturumunun yapıldığı odaya mı atacaktı? Hiç de değil. Rahia'dan Stalin'i yanına çağırmasını ister. Koridorda, bir pencere aralığında fark edilmemeye çalışarak bekler. Koşarak gelen Stalin Lenin'i boş bir odaya götürür... Devrimci Askeri Komite'nin seferber etmeye hala cesaret edemediği, eylem için hazır bekleyen isyancı güçler buradan harekete geçirilecekti.

Lenin fabrikaların, askeri alayların temsilcilerini toplantıya çağırır. Somut duruma hemen uyum sağlamayı bilen, Lenin'in sekreteri, aynı zamanda yaverine dönüşen, bağlantıları sağlayan Stalin'in talimatıyla Smolni Enstitüsü önünde bekleyen motosikletliler başkentin dış mahallelerine, Viborg'daki Renault, Lessner, Nobel, Parviaynen fabrikalarına doğru hareket eder. Petrograd sıkmaya hazır bir mengenenin ağzındaydı.

Viborgdakiler Krupskaya sayesinde Lenin'in ne yapmak istediğini biliyordu. Zaten tüm özel araçlara; kamyonlara, otomobillere, bisiklet-

(*) Daha önce sözü edilen Lenin biyografisi yazarlarının iddiasına göre, Lenin'i Smolni'ye Stalin'in ısrarıyla Merkez Komitesi çağırmıştı. Bu iddiaya hiçbir kaynak gösterilmemiştir. Bana kalırsa, eğer Merkez Komitesi gerçekten Lenin'i Smolni'ye çağırmış olsaydı, hiç şüphesiz, Lenin her an tutuklanma tehlikesine maruz kalacağı başkentin sonu gelmez uzun caddelerini neredeyse yalnız başına yorucu bir yürüyüşle geçmek zorunda kalmaz, kendisine herhangi bir otomobil tahsis edilirdi. Bu iş için çok sayıda müsadere edilmiş otomobile sahip Viborg Bölge Komitesine bir kez telefon etmek yeterliydi. (G. W.)

lere, vb. çoktan el koymuşlar, posta ve telgraf idaresi üzerinde kontrolü sağlamışlardı. Finlandiya tren istasyonunu ele geçirmek için kısa bir mesaj yeterliydi. Narva bölgesindeki yöneticiler Smolni'ye gelerek Lenin'den gerekli talimatları alıyor ve hemen geri dönüyordu.

Sabaha karşı saat bir buçuktan itibaren askeri müfrezeler kışlalarından, silahlı işçi grupları fabrikalardan çıkarak tren istasyonlarına, köprülere, kamu binalarına doğru harekete geçer. Eylem her yerde sükûnet içinde, kan dökülmeden gerçekleştirilir. Şurada burada birkaç inatçı "Kerenski taraftarı" dipçikle dışarı atılır. Sadece telefon santralinin ele geçirilişi sırasında küçük bir karışıklık yaşanır. Bürolarının işgal edildiğini gören telefoncu kızlar korkudan baygınlık geçirir. Yeni otoritenin buradaki temsilcisi telefoncu kızları yeniden canlandırmak için mükemmel bir yol bulur. Kendi yiyecek tedarik merkezinden şeker, çay, ekmek, konserve yiyecekler getirtir. Savaşın bu dördüncü yılında bir hayli zor bulunan bu güzel şeylerle dolu kamyonetin gelişi büyüleyici bir etki yaratır ve telefoncu kızlar eski neşeleriyle yeniden çalışmaya koyulur.

Saat sabahın yedisi olmuştu. Posta Merkezi, Devlet Bankası ve başkentin dört büyük tren istasyonundan üçü ele geçirilmişti. Durum memnuniyet vericiydi. Proletarya devrimi zafer kazanmış görünüyordu. Kışlık Saray'daki Kerenski, onun bakanları ve yanlarındaki Petrograd Askeri Bölge Komutanı Lenin'in gözünde dışarı atılmaları an meselesi olan tükenmiş bir geçmişin değersiz kalıntılarından başka bir şey değildi. Bu büyük haberi tüm ülkeye ilan etme zamanı gelmişti. Her şeyden önce, biçimsel açıdan bir sorunu çözmek gerekiyordu. Geçici hükümet artık yoktu. Bu kesindi. Ancak yerini ne almıştı? İktidar kimin eline geçmişti? Bu sadece biçimsel bir sorundu. Aynı akşam, tüm Rusya işçi ve köylü iradesinin genel temsilcisi olan en yüksek organ Sovyet Kongresi toplanarak yeni hükümeti belirleyecekti. Rus halkına Lenin'in kalemiyle hitap eden bu hükümetin ömrü netice itibarıyla son derece kısa olacaktı: Sadece bir öğleden sonra. Yine de bu bir günlük mevcudiyetine itiraz edilmemeliydi... Elbette en kolay ve gerçeğe en uygun olan, Bolşevik Partisi adına konuşmaktı. Haziran

ayında yapılan Birinci Sovyetler Kongresinde Hükümet Bakanı Çeterelli'ye gururla Bolşevik Partisi her an iktidarı almaya hazırdır cevabını yapıştırmamış mıydı? Şimdi işleri çabuklaştırmayı tercih ediyordu. Çok küçük, fakat anlamlı bir fark söz konusuydu. Eğer kongre iktidarı partisine sunarsa elbette kabul edecek, fakat bizzat kendi inisiyatifiyle almayacaktı. Hemen bir çözüm yolu bulunur: Halka "proletaryanın ve Petrograd Garnizonunun sorumluluğuna getirilen" Devrimci Askeri Komite hitap edecekti.

Lenin Devrimci Askeri Komite adına bir bildirge kaleme alır. Önce, "geçici hükümetin devrildiğini", iktidarın ellerinde olduğunu ilan eder. Ardından, "Devrimci Askeri Komite Petrograd Sovyeti'ni bir Sovyetler hükümeti oluşturması amacıyla bugün, 25 Ekim öğle saatlerinde toplantıya çağırır" diye devam eder. Bu satırları yazarken düşüncesini değiştirir. Muhtemelen bu, kongrenin işi diye düşünmüştü. Yazısını şu cümlelerle sonlandırır: "Halkın mücadeleye girdiği dava –hemen demokratik bir barış, toprak mülkiyetinin kaldırılması, üretimin işçiler tarafından denetlenmesi, Sovyetler hükümeti kurulması- kesin bir zafer kazanmıştır. Yaşasın işçilerin, askerlerin ve köylülerin devrimi!" Tarih: 25 Ekim, sabah saat on.

Aynı saatlerde, bakanlarını kendisinin de şöyle bir göründüğü Kışlık Saray'da bırakan Rusya Cumhuriyeti geçici hükümetinin başkanı (Kerenski) Amerikan Büyükelçiliği'nin nezaket gereği ödünç verdiği otomobille ayaklanan başkenti yeniden ele geçirmesini sağlayabilecek sadık askeri birliklerini toparlamak için cepheye doğru yol alıyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SOSYALİST DEVLETİN İNŞASI

I
İKTİDARIN ALINMASI

Sovyet genel kurulu tüm üyelerin katılımıyla öğleden sonra saat iki buçukta yapılır. Oturum öncesi, Lenin sunacağı raporu ve karar tasarısını hazırlamaya koyulmuştu.

Toplantı başladığında muhtemelen çalışmasını bitirmemiş olan Lenin salonda değildi. Oturumu yöneten Troçki, "Devrimci Askeri Komite adına geçici hükümetin artık var olmadığını" ilan eder. Salonda bir alkış tufanı kopar. Troçki sözcüleri yüksek bir ses tonuyla tane tane telaffuz ederek şöyle devam eder: "Gündem: Devrimci Askeri Komitenin raporu, Sovyetler hükümetinin acil görevleri üzerine rapor." Kısa bir sessizlik olur, ardından, ses tonunu biraz daha yükselterek görkemli bir edayla: "Raportör yoldaş Lenin" Salonda yeni bir alkış tufanı kopar. Troçki muzaffer devrimin onuruna parlak bir söylev vermeye koyulur.

Troçki'nin konuşması sırasında Lenin göze batmadan, sakince başkanlık kürsüsüne gelir. Lenin'i fark eden Troçki konuşmasını keser ve salondakilere parmağıyla başı saçsız (peruğu artık başında değildi), küçük bir adamı göstererek "yoldaş Lenin aramızda, yaşasın yoldaş Lenin!" diye bağırır. Bir anda salonda çılgın bir hava hâkim olur. Yerinde duramayan, ayağa fırlayan insanlar hurra haykırışlarıyla şapkalarını havaya fırlatmaya başlamıştı. Salonu dolduran kalabalık bir önceki gece gerçekleştirilen bu mucizevi devrimin sadece Lenin'in sebatkârlığı, inatçılığı, çelikten iradesi, gerektiğinde herkese karşı durarak tüm engelleri aşan sarsılmaz kararlılığı sayesinde olduğunu

biliyordu. Bu büyüleyici zaferin bir anda en üst basamağa çıkardığı muzaffer çılgınca alkışlanıyordu.

Alkış tufanı bir türlü dinmiyordu. Lenin salondakilere sakinleşmeleri için eliyle işaret eder. Konuşmasına bir an önce başlamak istiyordu. Söylenecek çok şey vardı. Nihayet konuşmasına izin verilir.

"Zorunluluğu Bolşevikler tarafından sürekli olarak haykırılan işçi ve köylü devrimi gerçekleşmiştir. Bunun anlamı nedir? Bu, öncelikle, içerisinde burjuvazinin yer almayacağı bir Sovyetler hükümeti demektir. Yeni iktidar organlarını bizzat ezilenler oluşturacaktır. Eski hükümet aygıtı bin parçaya bölünecek, yerine Sovyet kurumları biçiminde yenisi yaratılacaktır. Rusya tarihinde yeni bir çağ başlıyor. Bu üçüncü devrim kesin olarak sosyalizmin mutlak zaferiyle sonuçlanacaktır. En acil görev savaşı sonlandırmaktır. Bu, doğrudan kapitalist rejime bağlıdır. O halde, işe önce kapitalizmi yenerek başlanmalıdır. Uluslararası proletarya yardımımıza gelecektir. Arazilerin özel mülkiyetine son verildiğinde köylüler bizi destekleyecektir. Sosyalist devletin inşasına başlamalıyız."

Oturum saat altıya doğru sona erer. Sovyetler kongresi akşam başlayacaktı.

Lenin Kışlık Saray'ın mutlaka kongre açılışından önce ele geçirilmesi gerektiğini düşünüyordu. Akşama doğru Kışlık Saray hala Kerenski hükümetinin elindeydi. Kışlık Saray'ı savunan yaklaşık bin beş yüz kadar subay okulu öğrencisi ve savaş alanında değil de, daha çok müzikhollerde yer almış, bazıları bir hayli güzel gönüllü burjuva kadınların oluşturduğu "kadınlar saldırı taburunu" yenecek yeterli güce sahip olmadıkları gerekçesiyle Devrimci Askeri Komite saldırı emri vermekte tereddüt ediyordu. Bu gecikme Lenin'i çileden çıkarıyordu.

Podovski daha sonra şunları yazacaktı: "Lenin Antonov'a ve bana onlarca not gönderdi. Bu notlarda bizi aşağılık ve korkaklıkla itham ediyor, kongreyi engellemek ve böylece delegeler arasında huzursuzluk yaratmakla suçluyordu." Saat on olmuştu. Kongre açılışı daha fazla geciktirilemezdi. Durumdan haberdar edilen Lenin, Kışlık Saray ele geçirilmediği sürece kesinlikle kongreye gelmeyeceğini bildirir. Toplantı Lenin olmaksızın saat 10.45'te başlar.

Lenin sabırsızlıktan çılgına dönmüş bir halde kendisine tahsis edilen küçük odaya çekilir. "Lenin kafesteki bir aslan gibiydi, yerinde duramıyordu. Her ne pahasına olursa olsun Kışlık Saray ele geçirilmeliydi. Kıyameti koparıyor, bağırıp çağırıyordu! Hepimizi kurşuna dizmeye hazırdı" diye yazacaktı daha sonra Podovski.

Öngörüldüğü gibi kongre başkanlığına seçilen Kamanev, sabah saat üçü on geçe, Kışlık Saray'ın teslim olduğunu, geçici hükümetin Devrimci Askeri Komite adına hareket eden Antonov tarafından tutuklandığını açıklar. Haber hemen Lenin'e iletilir. Lenin odasından ayrılmaz. Kongre oturumları saat sabah altıda son bulur.

Birkaç saat sonra, (26 Ekim öğle saatlerinde) Bolşevik Partisi merkez Komitesi toplanır. Tarihi önemini özellikle belirtmeye gerek olmayan bu toplantının tutanakları yayımlanmadı. Öyle görünüyor ki, daha sonra da bu tutanaklar bulunamadı... Ne yazık ki, katılımcılar da tüm duyduklarını kaleme almamıştı.

Şu an için temel sorun kongre katılımcıları arasından oluşturulacak bir bakanlar kurulu listesiyle yeni hükümeti kurmaktı. Şüphesiz bu hükümet kongrede çoğunluğa sahip Bolşeviklerin onayıyla kurulacaktı. Böyle olmakla birlikte, başlangıçta bir sorun çıkmıştı. Menşevikler ve Sağ Sosyalist Devrimciler yoldaşlarının da aralarında bulunduğu Kışlık Saraydaki bakanların maruz kaldığı "şiddeti" protesto etmek amacıyla kongreyi terk etmişti. Sol Sosyalist Devrimciler için durum farklıydı, bu iki grubu izlememişler, kongre çalışmalarında yer almaya devam etmişlerdi. Oluşturulacak bakanlar kuruluna dahil olma koşularını görüşmek için Bolşevik Partisi Merkez Komitesi toplantısına çağrılan Sol Sosyalist Devrimciler Sovyetlerde temsil edilen tüm partiler dahil edilmediği sürece bu hükümete katılmayacaklarını bildirir. Bunun anlamı, Menşeviklerle bir koalisyon bakanlığı, vb. önermekti. Lenin için böyle bir şey kesinlikle kabul edilemezdi. Sadece Bolşeviklerden oluşan bir hükümet kurulmasına karar verilir.

Göründüğü kadarıyla, Lenin dışarıdan izlemeyi ve denetlemeyi tercih ediyor, hükümette yer almak istemiyordu. Merkez Komitesi toplantısına katılan Lunaçarski ertesi gün Sukhanov'a şunları söyler:

"(Lenin) Partinin Merkez Komitesinde çalışacağını söyledi. Kabul etmedik. Onu en önemli sorumluluğu üstlenmeye mecbur bıraktık. Herkesin istediği buydu, aksi takdirde sadece eleştirecekti."

Böylece Lenin hükümet başkanlığı görevini kabul etmek zorunda kalır. Yapması gereken artık hükümet üyelerini belirlemekti.

Lenin hükümet üyelerinin bakan diye adlandırılmasını istemiyordu. Troçki bu konuyla ilgili Lenin'in şu sözlerini aktarır: "Özellikle bakan değil! Her yerde ayağa düşmüş bu aşağılık sözcük değil!"

Troçki: Komiser diye adlandırabiliriz, fakat şu anda çok fazla komiser var. Belki "Yüksek Komiser" denebilir? Hayır, "Yüksek Komiser" kötü bir çağrışım yapıyor. "Halk Komiseri" nasıl olur?

Lenin: Bana olabilir gibi görünüyor. Peki, hükümet üyelerinin tamamını nasıl adlandıracağız?

Troçki: Halk Komiserleri Konseyi?

Lenin: Halk Komiserleri Konseyi? Mükemmel: Bu isim devrim kokuyor.

Adı değiştirilmiş olmakla birlikte, yeni hükümetin içyapısı alışılmış burjuva parlamentarizminin neredeyse tam bir kopyasıydı. Aynı bakanlıklar mevcuttu: Dışişleri, Savunma, Adalet, Ekonomi, İçişleri, Çalışma, Tarım, Halk Eğitimi, İaşe, PTT. Sadece bir bakanlık daha ilave edilmişti: Milliyetler Bakanlığı. Çarlık İmparatorluğunda sayısız ulus artık özgürleşecekti. Bu yeni bakan, affedersiniz komiser, ulusların özgürleşmesi için gereken her şeyi yapacaktı. Bu görev Stalin'e düşmüştü, geldiği coğrafyaya bakıldığında, kökenleri itibarıyla bu bakanlığı yönetmeye tamamen uygundu. Diğer seçimler daha az uyumluydu, hatta bazıları açıkça çelişkili görünüyordu. Halk Eğitim Bakanlığına getirilen uslanmaz derbeder Lunaçarski bu konuda Lenin'e uyarıda bulunur. Lenin omuz silker ve şu cevabı verir: "Önemli değil. Hiçbir görev yeri boş kalmamalıdır. İşe yaramazları göndermek için zamanımız olacak. Bunu göreceğiz."

Hükümette tercihen Merkez Komitesi üyelerine yer verilmişti. Lenin'in Moskovalı Rikov ve Nogin'i iyi çekip çevirmek amacıyla, istemeyerek hükümete aldığına şüphe yoktu. Birincisi İçişleri, ikincisi

Ticaret ve Sanayi Bakanlığına getirilmişti. Dışişleri sorumluluğuna getirilen Troçki bu görevi üstlenmemek için var gücüyle itiraz eder. Kendini Bolşevik propaganda ve Bolşevik basın sorumluluğuna önermişti. Fakat Lenin'e göre Troçki Avrupa'da daha yararlı olacaktı. Troçki görevi kabul eder. "Küçük yoldaş ikilisine" hükümette görev verilmemiş, bir sonraki görev dağılımında bunun telafi edileceği ima edilmişti. Kamanev yeni Merkez Komitesi Yürütme Kurulu Başkanı, Zinovyev de yeni rejimin resmi yayın organı olarak düşünülen İzvestia'nın yöneticisi olacaktı.

Merkez Komitesi toplantısının saat kaçta bittiğini bilmiyorum. Yeni hükümetin öncelikli icraatlarının neler olacağını tüm Rusya Sovyetler temsilcilerine göstermek isteyen Lenin, kongre açılışına kadar kalan süreyi Barış ve Toprak üzerine sunacağı iki önemli kararnameyi hazırlamakla geçirir.

Lenin yakın çalışma arkadaşlarıyla Sovyetler Genel Kurulunun yapıldığı Smolni Enstitüsü büyük salonuna girdiğinde saat akşamın dokuzu olmuştu. Salona gelmeden önce, yokluğunda Kongre Başkanlık Kurulu'na seçilmişti. Önünden geçen Lenin'i dikkatli bir merakla izleyen Amerikalı gazeteci John Reed[33] daha sonra yayımladığı kitabında şunları yazacaktı: "Yüzü traşlıydı, fakat bundan böyle hiç kesmeyeceği ve bir zamanlar çok popüler olan yalnız çenede bıra-

(33) John Silas Reed (22.10.1887, Oregon – 19.10.1920, Moskova): Amerikalı komünist, şair, yazar, gazeteci. Maddi durumu iyi olan ailesi sayesinde iyi bir eğitim görür. 1914'te Meksika'da gazeteci olarak çalıştığı dönemde Pancho Villa ile tanışır, yakın dost olurlar. Pancho Villa ve Meksika Devrimi'nin tüm dünyada tanınmasında çok büyük katkısı olur. 1917'de Bolşevikleri destekler, izlenimlerini "Dünyayı Sarsan On Gün" adlı eserinde anlatır. Mart 1920'de, Amerika'ya gizlice gitmeye çalışırken Finlandiya'da tutuklanır. Serbest kaldığında Petrograd'a geri döner. Aynı yıl, 1920'de, Bakü'de yapılan Birinci Doğu Halkları Kurultayı'na katılır, burada bir konuşma yapar. Tifüs'e yakalanır, Ekim 1920'de Moskova'da ölür. Kremlin Duvarı Mezarlığına gömülür. Lenin John Reed'den övgüyle bahseder.

kılmış sakalı yeniden gözükmeye başlamıştı. Elbisesi çok eski, pantolonu bir hayli uzundu"

Salonda 625 delege vardı. Menşevikler ve Sağ Sosyalist Devrimciler, en azından resmi olarak kongreden ayrılmıştı. Sol Sosyalist Devrimciler ve bir anda endişe verici boyutta büyüyen küçük fraksiyon "Uluslararası Birlik Yanlıları" arasından birçok protestocu salona geri dönmüştü.

Kamanev şunları söyler: "Kongre iktidarı ele almaya karar vermiştir. Şu andan itibaren sizlere kanun taslakları sunacağız, bunların en kısa sürede resmi olarak ilan edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Söz yoldaş Lenin'in"

Lenin kürsüde göründüğünde, bir önceki gün olduğu gibi coşkun bir alkışla selamlanır. John Reed şunları yazar: "Dakikalarca süren alkış tufanına ilgisiz görünerek küçük kırpışık gözlerini salondakiler üzerinde gezdirdi. Alkışlar son bulduğunda sadece şunları söyledi: "Şimdi sosyalist düzenin kurulmasına geçiyoruz"

Uzun bir konuşma bekleniyordu. Lenin birkaç cümleyle yetinir: "Barış sorunu son derece önemli. Bu konuda defalarca konuşuldu ve yazıldı. Kuşkusuz hepiniz bu konuyu birçok kez tartıştınız. Bu nedenle, belirleyeceğiniz hükümetten resmi olarak ilan etmesi beklenen bildirgeyi okuyacağım."

Yanında duran John Reed şunları not alır: "Gülümsüyor izlenimi veren geniş ağzı konuşmaya başladığında ardına kadar açılıyordu. Yıllarca konuşmaktan sertleşmiş gibi görünen sesi boğuk, fakat rahatsız edici değildi. Konuşması tekdüze bir tonda akıp gidiyor, insana hiç bitmeyecekmiş gibi geliyordu. Bir düşüncenin altını çizmek istediğinde hafifçe öne doğru eğiliyordu"

Lenin bildirgeyi okumaya başlar: "25 Ekim Devrimi'nden doğan işçi ve köylü hükümeti savaş halindeki tüm halklara ve onların hükümetlerine ilhaksız ve tazminatsız demokratik, adil bir barış sağlanması amacıyla hemen görüşmelere başlanmasını önerir. Bu barış koşularını bir ültimatom olarak görmeyen işçi ve köylü hükümeti tüm diğer önerileri görüşmeye hazırdır. Bu önerinin hiçbir anlaşılmazlığa neden ol-

mayacak biçimde açık ve mümkün olan en kısa sürede yapılmasında ısrar eder. İşçi ve köylü hükümeti Çarlık hükümetinin muhafaza ettiği gizli anlaşmaları hemen iptal edecek ve bu anlaşmaları yayımlayacaktır. Aynı zamanda, işçi ve köylü hükümeti savaşan tüm ülkelere üç aylık bir mütareke önerir. Amaç bu ülkelerdeki halklara barış koşullarını ayrıntılı olarak inceleme ve görüşme olanağı sağlamaktır. Tüm ülkelere seslenen işçi ve köylü hükümeti yönünü özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerdeki; İngiltere, Almanya ve Fransa'daki işçilere döner. Muzaffer Rus işçi ve köylüleri batıdaki işçilerin barışın sağlanması, emekçi kitlelerin tüm kölelik ve sömürü biçimlerinden kurtulması için kendilerine yardım edeceğine inanıyor."

Lenin okumayı bitirir. Sol Sosyalist Devrimciler, Enternasyonalistler, Polonyalılar, Litvanyalılar, Letonlar bildirgeyi onayladıklarını açıklar. Tek bir delege memnuniyetsizliğini ifade eder. Bu delegeye göre, hükümet kendisine yapılan tüm önerileri görüşmeye hazırdır, bölümü bildirgeden çıkarılmalıydı. "Bu söylenmemelidir, düşmanlarımız korktuğumuzu düşünecektir. İlhaksız ve tazminatsız barış teklifimiz bir ültimatom mahiyetinde olmalıdır" diye düşünüyordu bu delege.

Lenin itiraz eder: "Barış teklifimizin bir ültimatom şeklinde sunulmasına kesinlikle karşıyım. Bu her şeyi kaybettirebilir. Burjuva hükümetlere teklifimize cevap vermemeleri için bir bahane olur. Herhangi uzak bir bölgedeki herhangi bir köylü bize, "yoldaşlar her türlü barış önerisini tetkik etmeme neden izin vermediniz?" sorusunu yöneltir ve "bu barış önerilerini inceleyip Kurucu Meclisteki temsilcilerime konuyla ilgili talimatlar verebilirdim! " diye söylerse, bu köylüye ne cevap vereceğiz? Bir devlet, yöneticileri halkını uysal bir sürü gibi istediği yere götürebildiğinde güçlüdür, anlayışından ibaret olan sahte burjuva kibrini çıkarıp atmanın zamanı gelmiştir. Bize göre, bir devlet kitleler her şeyden haberdar olduğunda ve her konuda bilinçli olarak bizzat kendileri karar verdiğinde güçlüdür. Savaş yorgunu olduğumuzu söylemekten korkmamalıyız. Zira hangi devlet savaş yorgunu değildir? Hangi halk bunu açıkça söylemiyor?"

Saat tam olarak 10.35 olmuştu. Kamanev bildirgeyi kabul edenle-

rin delege kartlarını havaya kaldırmalarını ister. Tek bir delege bildirgeyi onaylamama cesareti gösterir. Yanındakiler onu hemen ikna eder. Herkes büyük bir sevinçle ayağa kalkar, "savaş bitti" diye bağırır. Muzaffer ve kurtarıcı devrimin onuruna marşlar söylenmeye başlar. Kongre başkanlık kürsüsünün ortasında coşkulu bir yüz ifadesiyle dimdik hareketsiz duran Lenin mutluluk saçan ateşli gözlerle çılgın gibi marş söylüyordu.

Kısa bir soluklanmadan sonra, Lenin yeniden ayağa kalkar. Bu kez toprak konusunda konuşacaktı. Önce şu basit tespiti yapar: Topraklar köylülere ait olmalıdır. Bu çözümü geciktiren ve bu yüzden ülkenin ekonomik hayatında tam bir kargaşaya sebep olan son devrik hükümet affedilmez bir suç işlemiştir. Kararname açık ve kısaydı. Toprak mülkiyetine son veriliyordu. Tazminat ödenmeyecekti. Araziler satın alınamazdı. Büyük araziler, devlet ve kilise arazileri Kurucu Meclis kararına kadar yerel Köylü Temsilcileri Sovyetlerine ve Tarım Komitelerine devredilecekti. Müsadere edilen anadan babadan kalan mallara verilecek tüm zararlar en ağır şekilde cezalandırılacaktı. Tavsiye edilen tedbirlerin nasıl uygulanacağını gösteren bir yönetmelik sunulur.

Bu yönetmelik, 242 yerel köylü talebine dayanarak Sosyalist Devrimci Parti tarafından Tüm Rusya Köylü Temsilcileri Birinci Kongresi üyeleri için hazırlanan Genel Köylü Talimatnamesinin aşağı yukarı aynısıydı. Yönetmeliğin okunuşu sırasında bazı delegeler şaşkınlığını gizlemez. Lenin hemen tepki gösterir: "Kararnamenin ve yönetmeliğin Sosyalist Devrimciler tarafından kaleme alındığını ifade eden sesler duyuyorum. Bunu hangi partinin kaleme aldığı önemli mi? Kitlelerle aynı fikirde olmasak bile, demokratik bir hükümet olarak onların kararını görmezlikten gelemeyiz. Hayat en iyi okuldur, kimin yanıldığını, kimin haklı olduğunu gösterecektir... Hayatla birlikte yürümeliyiz. Sorunun doğru çözümünü Sosyalist Devrimcilerin ve bizim yöntemimizle herkesten daha iyi bizzat köylülerin kendisi daha iyi bulacaktır. Önemli olan bu değil. İşin özü, kırsal kesimde toprak mülkiyetinin artık var olmadığına köylülerin emin olmasıdır. Yaşam biçimlerini bizzat kendileri düzenlemelidir."

Konuşan bir hükümet başkanıydı. Lenin yeni koşullara olağanüstü bir kolaylıkla daha şimdiden kendini uyarlamıştı.

Toprak kararnamesi tartışmasız kabul edilir. Oturum sonunda, Kamanev önerilen Halk Komiserleri Konseyi üyelerinin listesini okur. Birinin bağırdığı duyulur: "Komiser? Bu da nedir böyle? Tüm iktidar Sovyetlere, başka bir şeye değil!" Bu rahatsız edici kişi sert bir biçimde uyarılır. Sovyetlerde yer alan tüm partilerin bir koalisyonunda ısrar eden Sol Sosyalist Devrimciler itiraz eder. Enternasyonalistler de aynı düşüncede olduklarını bildirir. Bu iki grubun çabası boşunadır. Önerilen liste "oylamaya katılanların ezici bir çoğunluğu tarafından" kabul edildi, diye yazacaktı daha sonra *Novoya Jisn*. Yüz bir üyeden oluşan yeni bir Sovyetler Yürütme Komitesi seçilir. Bu yüz bir üyenin atmış ikisi Bolşevik'ti. Sabah saat 5'te, Kamanev İkinci Sovyetler Kongresinin çalışmalarını tamamladığını ilan eder.

II
DEVLET YÖNETİMİNDE

Lenin Smolni'de ilk kez göründüğünden beri güneşin ışıkları ufukta üçüncü kez yükseliyordu. Fark etmiş miydi? Kimbilir... Zamanın ve mekânın dışında yaşıyor, çöken bir dünyanın yıkıntıları arasında dolanıp duruyordu. Smolni'ye Lenin'den bir gün, belki de iki gün sonra gelen Bayan Troçki Lenin'i huyu suyu belli olmayan, şaşırtıcı bir halde bulmuştu. Bayan Troçki'nin notlarında şunları okuyoruz: "Davranışlarında ve konuşmalarında uyurgezerliğe değgin bir şeyler vardı." Ayrıca, yeşilimsi gri bir renk almış yüzünü, etrafı mor halkalı gözlerini, ve bir hayli kirli yakalığını da fark etmişti Bayan Troçki. Gün boyunca kirli gömleğini değiştirmeyi düşünmeye bile zamanı yoktu.

27 Ekim, gün kötü başlıyordu. Devlet dairelerinde çalışanların neredeyse tamamı işyerlerine gelmemişti. Bankalar gişelerini kapatmıştı. Yayımlanan gazeteler "Bolşevik darbesine" şiddetle karşı çıkıyor, "halkı iktidara zorbalıkla el koyan politik maceracı bir çetenin" emirlerine itaatsizliğe çağırıyordu. Lenin Halk Komiserleri Konseyini odasında toplar. İlk toplantıydı. "Suçlayıcı yayın yaparak karışıklık yaratan" asi gazeteler yasaklanır. Çalışma Komiseri "grevdeki" tüm burjuvaların

hemen iş başı yapmalarını sağlamak için görevlendirilir. İşine geri dönmeyenler ağır şekilde cezalandırılacaktı. Kamuoyunun kaygılarını gidermek için Kurucu Meclis seçimleri öngörülen tarihte yapılacaktı.

Öğleden sonra endişe verici haberler gelir. Ülkenin ve Devrimin Kurtuluş Komitesi'nin kurulduğunu bildiren Sosyalist Devrimci Parti, tüm gerçek demokratları partileri etrafında toplanmaya ve "gaspçılara" karşı birlikte mücadeleye çağırıyordu. Neredeyse aynı zamanda, Kerenski'nin General Krasnov'un Kazak süvari birliğinden oluşan bir müfrezenin başında Petrograd'a doğru ilerlediği haberi yayılır. Bu bilgi doğruydu. Gatçina'nın ele geçirilmiş olması başkente yönelik bir tehlike yaratıyordu.

İster istemez yeni hükümetin askeri gücünün bir tür başkomutanı olan Podovski Smolni Enstitüsü avlusunda çabucak silahlandırılan birkaç işçi müfrezesini Kerenski'yi durdurması için gönderir (Kışlık Saray "muharebesinden" sonra "yorgun" olduklarını bildirerek kışlalarından çıkmak istemeyen garnizondaki askeri birliklere güvenmiyordu). Proletarya ordusunun bu öncü kuvvetleri büyük savaşçı coşkusuyla kavgaya koşarak gider. Bu öncüler karşılarına çıktıkları Kazak süvari birliği tarafından birkaç dakika içerisinde bozguna uğratılır. Dağılmayı önlemek amacıyla hemen cepheye giden Antonov cesareti tamamen kırılmış olarak geri döner. Durum son derece vahim görünüyordu.

Lenin gelişmeleri endişeyle izliyordu. Gerçek kavganın yeni başladığının, Kışlık Saraya yapılan göz kamaştırıcı saldırının tek bir damla kana bile mal olmasının parlak bir geçit töreninden başka bir şey olmadığının bilincindeydi. Podovski'yi çok gevşek buluyor, askeri yetenekleri ona pek güven vermiyordu. Lenin askeri karargâha gelir.

Podovski bunu beklemiyordu. Rahatsız olur, Lenin'e "bunun anlamı nedir? Bunu bir güvensizlik işareti olarak mı görmeliyim?" diye sorar. Lenin Podovski'nin sözünü keser: "Bu bir güvensizlik değildir. Sadece işçi ve köylü hükümeti Yüksek Askeri Komutanlığın nasıl çalıştığını bilmek istiyor." Lenin bir harita getirir ve soru yağmuru başlar: "Neden şu mevzi savunulmadı? Neden bu tür bir harekâta girişilmedi? Neden bu tür bir harekâttan vazgeçildi? Neden şehre giden yollar sa-

vunmasız bırakıldı? Neden Kronştad denizcilerine çağrı yapılmadı?" vb. vb. Podovski allak bullak olmuştu, kafasını nereye vuracağını bilemiyordu. Podovski birçok şeyi ihmal ettiğini kabul eder. Büyük bir ciddiyetle düşmanı durduracaklarına söz verir. Lenin onu dinler ve oradan ayrılır.

Lenin oldukça endişeli bir halde Smoni'ye geri döner. Podovski'nin durumun üstesinden gelebilecek yetenekte olmadığına hiç kuşku yoktu. Tek bir çare kalmıştı, harekâtı bizzat ele alacaktı.

Smolni ile Helsinki'deki Finlandiya bölge komitesi arasında telefon bağlantısı kurulduğunda saat gece yarısını geçmişti. Telefonun bir ucunda Lenin, diğer ucunda Yürütme Kurulu'nun bir üyesi ve bölge komitesinin Askeri Bölüm Başkanı vardı. Birincisi Sol Sosyalist Devrimci, ikincisi Bolşevik'ti. Aralarında şu konuşma geçer:

Lenin: - Bölge Komitesi adına konuşabilir misiniz?

S. D. : (biraz alınır) - Elbette!

Lenin: - Petrograd'a çok sayıda torpidobot ve savaş gemisi gönderebilir misiniz?

S. D. - Baltık Merkez Komitesi başkanına bildireceğiz, çünkü bu konu esas olarak donanmayla ilgili. Petrograd'da ne durum var?

Lenin: - Kerenski'nin birlikleri Gatçina'yı aldı. Başkentteki garnizon yorgun. Hemen güçlü bir yardıma ihtiyacımız var.

S. D. - Başka ne var?

Lenin: - "Başka ne var?" sorusu yerine savaşmaya hazırız sözlerini bekliyordum.

S. D. : (kızgınlıkla) – Tekrarlamaya gerek yok. Kararımızı bildirdik. Gereken yapılacak...

Askeri Bölüm Başkanı Bolşevik ile yapılan telefon konuşması daha yapıcı olur. Beş bin kararlı savaşçı erzak ve cephaneyle hemen Petrograd'a hareket edecekti. Telefon görüşmesi sırasında gelen Baltık Filosu Merkez Komitesi Başkanı, Kazakların başkente ilerlemesine mani olmak için gerektiğinde kıyıları bombalayacak bir grup torpidobot ve Cumhuriyet Zırhlısını göndereceğine söz verir.

Ertesi gün öğle saatlerinde Lenin yeniden askeri karargâha gelir.

Harekâtın gidişatından haberdar edilmesi gerektiği için bir süreliğine burada kalmaya karar verdiğini bildirir. Kendisine bir büro tahsis edilir. Fakat bu yeterli değildi. Podovski'nin odasına bir çalışma masası daha getirilmesini ister. Böylece, Podovski'yi alenen hesaba katmadan kesin bir kontrol sağlayarak emirleri bizzat kendisi vermeye başlayacak, fabrikaların komite temsilcileriyle askeri alayların temsilcilerini görüşmek için çağıracaktı. Podovski daha sonra yayımladığı kitabında şunları yazacaktı: "Bu üç ya da beş saat boyunca Lenin'le onun çalışma yöntemleri üzerine birkaç kez atıştık. İtirazlarım dinleniyor, fakat hiçbir şekilde hesaba katılmıyordu. Aslında, biri Lenin'in bürosunda, diğeri benim büromda iki ayrı kurmay oluşmuştu... Bu paralellik beni çileden çıkarıyordu" Podovski o denli sinirlenir ki, sonunda görevinden istifa eder. Öfkeden çılgına dönen Lenin, Podovski'ye "sizi parti mahkemesinde yargılatacağım. Kurşuna dizileceksiniz! Size işinize devam etmenizi ve benim işimi engellememenizi emrediyorum!" diye bağırır. Podovski itaat eder.

Bu kritik günlerde Lenin büyük bir yetenek olduğunu gösterecek, olayların etkisiyle başıboş kalan devlet düzenini hemen yakalayacaktı. Karşıtları onu hemen kızıp sinirlenmekle, her şeye fazlasıyla karışmak istemekle suçluyordu. Kuşkusuz onun bu koşuşturmalı faaliyeti önemli kişi oldukları içine işlemiş bazı "sorumlular" için rahatsız edici görünüyordu. Fakat ortaya çıkan olağanüstü koşullarda bu kişilerden en fazla verim almanın da tek yöntemiydi.

Petrograd şoförler ve garajcılar sendikasının kullanımına tahsis ettiği otomobille başkentte bir uçtan diğer uca gidip geliyordu. Silah donanımıyla ilgileniyor, fabrikalarda çalışmayı hızlandırıyor, şehrin savunmasını örgütlüyor, "Gatçina cephesine" topların taşınması için faytonların atlarını kamulaştırıyor, işsiz güçsüzleri boy siperi kazmaya gönderiyordu. Her yerde görünüyor, sesi her yerde duyuluyordu.

27 ve 28 Ekim günleri böyle geçer. 29 Ekim Pazar günü durum daha da kötüleşir. Kışlık Sarayın alınışı sırasında subay öğrenciler silahlandırılmış ve serbest bırakılmıştı. Ülkenin Kurtuluşu Komitesi yardımıyla yeniden silahlanan bu subay öğrenciler, 29 Ekim günü sabahın ilk sa-

atlerinde Askeri Okulu işgal eder. Devrimci Askeri Komitenin daha önce göndermiş olduğu güçsüz kızıl muhafız müfrezelerini güçlük çekmeden okulun dışına atarlar. İşgalciler Smolni'ye yürümeyi düşünüyordu. Üç saat boyunca durum belirsizliğini korur. Kronştad denizcilerinin gelmesiyle bu ayaklanma girişimi bastırılır. Fakat bu kez kan akmıştı, ölü ve yaralılar vardı. Petrograd'da bunlar yaşanırken, Moskova'da Ülkenin Kurtuluşu Komitesi garnizondaki askeri birliklerin önemli bir bölümünü de dahil ettiği daha geniş bir isyan başlatmıştı. Bolşevikler Moskova şehir merkezini terk etmek, işçi mahallelerine çekilmek zorunda kalacaktı. İç savaş başlamıştı.

Demiryolu İşçileri Konfederasyonunun yönetiminde Bolşevik karşıtı unsurların hâkim olduğu bir komite vardı. Rus devriminin 1914 emperyalist savaşından doğduğunu ifade eden, "Vijkel" sözcüğüyle adlandırılan bu komite bir bildiri yayımlar: "Kardeşler arasında bir savaş başlamıştır. Kerenski hükümeti iktidarı muhafaza edebilecek güçten yoksundur. Sadece tek bir partiye dayanarak Petrograd'da oluşturulan Halk Komiserleri Konseyi kendini tüm ülkeye kabul ettiremez ve tüm ülkenin desteğini alamaz. Bütün demokratların güveneceği yeni bir hükümet kurmak gerekiyor. Bu hükümet silah gücüyle değil, sadece demokratik partilerin uzlaşmasıyla kurulabilir. Bu nedenle, Demiryolu İşçileri Konfederasyonu Merkez Yürüte Kurulu tüm yurttaşlara; işçilere, askerlere ve köylülere geri alınamaz ve koşulsuz isteğini bildirir: İç savaşa son vermek ve demokratik bir hükümetin kurulması için anlaşmaya varmak. Eğer bugün Moskova ve Petrograd'da savaşa son verilmezse, 29 Ekim gecesi tüm hatlardaki trafik akışı durdurulacaktır"

Merkez Komitesi bu ültimatomun baskısı altında toplanır. Lenin toplantıda yoktu. Stalin ve Troçki'de toplantıya katılmamıştı. Bu durumdan yararlanan Kamanev Vijkel ile anlaşma yapılmasını önerir ve şu önergeyi oylamaya sunar: "Merkez Komitesi hükümetin yapısının genişletilmesini gerekli görür ve bileşiminde muhtemel bir değişikliği kabul eder". Şaşılacak bir durumdu, önerge toplantıya katılan on üye tarafından oybirliğiyle kabul edilmişti. Oysa Lenin'in iki sadık yoldaşı; Sverdlov ve Cerjinski, üç Troçkist; Yoffe, Sokolnikov ve Uritski top-

lantıya katılanlar arasındaydı. Bu oylama Merkez Komitesinde hüküm süren kafa karışıklığını, çalışma arkadaşlarının gevşeme ve yollarını şaşırmalarına mani olmak için Lenin'in sürekli olarak müdahalesinin ne kadar gerekli olduğunu çok iyi gösteriyordu.

Yeni hükümetin Sovyetler Merkez Yürütme Komitesi tarafından oluşturulacağı ve hükümetin bu komiteye karşı sorumlu olacağı kuşkusuz öncelikle belirtilmişti. Alınan karara göre, son kongreden çekilen partilerin temsilcileri, yani Menşevikler ve Sağ Sosyalist Devrimciler, ayrıca Vijkel ve PTT gibi Sovyetler kongresine katılmayı reddeden diğer Bolşevik karşıtı örgütlerin temsilcilerinin de Sovyetler Merkez Yürütme Komitesine dahil edilmesi gerekiyordu. Açıkça söylemek gerekirse, bu karar, 25 Ekim tarihinde yapılan Sovyetler kongresinde elde edilen sonuçların geçersiz kılınması, içerisinde Kerenski'nin yer almadığı Kerenskici bir hükümet kurulması, bu arada Kornilovcu bir generalin ülkeye el koyması (çok sayıda Kornilovcu general pusuda bekliyordu) anlamına geliyordu.

Aynı akşam yapılan Merkez Yürütme Komitesi toplantısında Kamanev Vijkel'in girişimiyle toplanacak olan uzlaşma konferansına bir heyet gönderilmesini önerir. Öneri kabul edilir. Konferans gece geç saatlerde yapılır. Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler Lenin ve Troçki'nin her halükârda hükümetten çıkarılmasını, kızıl muhafızların silahsızlandırılmasını, kurulacak hükümetin eski Sovyetler Yürütme Komitesi üyeleri Çeidze'nin, Dan'ın, Çeterelli'nin, vb., çok sayıda Kadet Partisi taraftarının gizlendiği örgütlerin temsilcilerinin, vb. yer alacağı bir "Halk Konseyi" karşısında sorumlu olmasını istiyordu. Başkanlığına Sosyalist Devrimcilerin lideri Çernov'un getirilmesi düşünülen yeni hükümetin bileşimini belirleyecek bir komisyon kurulur. Kamanev Bolşevik yoldaşlarından Sokolnikov ve Riazanov ile bu komisyonda yer alır.

Komisyon hemen toplanır. Bütün gece ve sonraki gün boyunca süren çalışmalardan bir sonuç alınamaz. Konunun tüm üyelerin hazır bulunduğu konferans oturumunda yeniden ele alınması kararlaştırılır.

Lenin Kamanev'in bu yeni entrikasını şaşkınlıkla öğrenir. Başlan-

gıçta inanmamış, bunun Moskova'daki Bolşeviklere yardımı olanaksız kılacak Vijkel'in genel grev tehdidinin uygulamaya geçirilmesini engellemeye, yani Vijkel'i yanıltmaya yönelik Merkez Komitesi'nin "ustaca bir manevrası" diye düşünmüştü. Fakat kısa sürede hükümetin mevcudiyetinin ve hatta hükümetle birlikte devrimin kaderinin de ciddi olarak tehlikede olduğunu fark edecekti. Bu gelişmeler yaşanırken, sahip olduğu tükenmez enerjisiyle denizcilerden, kızıl muhafızlardan ve sonunda harekete geçirmeyi başardığı Petrograd garnizonunun atalet içindeki bazı birliklerinden oluşan karma bir askeri müfrezeyle Kerenski güçlerini bozguna uğratmıştı. Şimdi hiç soluk almadan var gücüyle bu yeni düşmana saldıracaktı.

1 Kasım'da yapılan Merkez Komitesi toplantısına Lenin Troçki ile gider. Halk Komiserleri arasında Lenin dışında "istenmeyen" tek kişi olan Troçki toplantıda kesin uzlaşmaz görünmemekle birlikte Kamanev'i çok sert eleştirir. Troçki şunları söyler: "Ayaklanmayla devrilen partilerin iktidarı kendilerini devirenlerden geri almak istedikleri açıktır." Buna izin verilmeyecekti. Troçki bu partilere hükümette sadece yüzde yirmi beş oranında yer verilebileceğini ifade eder. Troçki için, Lenin'in hükümet başkanlığından çekilmesi hiçbir şekilde söz konusu olamazdı.

Lenin en ufak bir uzlaşmadan yana değildi. "Kamanev'in uyguladığı politikaya hemen son verilmelidir. Vijkel ile her türlü görüşme durdurulmalıdır. Moskova'ya askeri birlikler gönderilmeli, Moskovalılara yardım edilmelidir. Mümkün olan tek çözüm tereddüde son vermek, karalı bir biçimde hareket etmektir."

Moskova'dan henüz yeni dönmüş olan İçişleri Halk Komiseri Rikov Lenin'e karşı çıkar. Rikov Kamanev'in haklı olduğunu düşünüyordu. Vijkel ile görüşmeler ciddiye alınmalıydı. Rikov ile aynı düşüncedeki Tarım Halk Komiseri Milyutin şöyle der: "Çok hızlı gitmemeliyiz. Uzun bir iç savaşı kaldıramayız. Bir uzlaşma zorunludur." Zinovyev de onları destekler: "Bir anlaşma varmak son derece önemlidir." Vijkel konferansına Yürütme Kurulu temsilcisi olarak katılan Riazanov bir hayli karamsar görünüyordu: "Yalnız kalma tehlike-

siyle karşı karşıyayız. Uzlaşmaz ve saldırgan davranmasaydık orta sınıf yanımızda olurdu. Uzlaşmayı reddederek Sovyetler hükümeti sözü verdiğimiz kitleleri aldatmış olacağız." Nihayet, Kamanev: "Bozuşma bizim için korkunç bir darbe olacak. Vijkel büyük bir güca sahip."

Tüm bu söylenenler toplantıyı etkilemiş görünüyordu. Lenin şunları söyler: "Vijkel Kornilov lehinde karar verdi. Bu işi kitlelere bırakmalıyız. Kitleler bunun üstesinden gelecektir." Çoğunluk Lenin'i izlemez. Müzakerelere son verilmesi dört oya karşı on oyla reddedilir. Bunun üzerine Troçki ustaca bir kurnazlığa başvurur. Kararın şu sözcüklerle "somutlaştırılmasını" önerir.

"Uzlaşmacı partilerin bu müzakereleri başlatma nedeni işçi ve asker çevrelerinde bölünme ve anlaşmazlık yaratarak Sovyetler iktidarını tehlikeye atmaktır. Uzlaşmacıların tutarsızlığını ifşa etmek ve bir koalisyon hükümeti oluşturulmasına dair tartışmaları kesin olarak sonlandırmak amacıyla Merkez Komitesi bugün son bir kez daha partimiz üyelerine bu tartışmalara iştirak etme izni verir." Troçki'nin bu metni bir çekimser, dört aleyhte oya karşı dokuz lehte oyla kabul edilir. Lenin sonuçtan memnun olur.

Lenin bu sonuçla yetinmez. Ertesi gün yapılan Merkez Komitesi tutanakları yayımlanmadığı için yaşanan tartışmaları bilmiyoruz. Ancak Lenin'in Merkez Komitesi'ne kabul ettirdiği Kamanev ve grubunu suçlayıcı karar biliniyor. Karara göre, Merkez Komitesi içerisinde ortaya çıkan muhalefet "başlamış olan proletarya ve yoksul köylülerin diktatörlüğünü baltalıyordu". Bu muhalefet grubu devrimci faaliyetlerin karşılaştığı tüm güçlüklerin sorumlusu olarak görülüyor, yararını yadsıdıkları pratik faaliyetlere yüz çevirerek "tartışmaları ve kuşkuları" basına aktarmakla suçlanıyordu. Lenin'in kaleme aldığı Merkez Komitesi kararında şunlar yazıyordu: "*İktidar Sovyetlere* sloganına ters düşmeden homojen bir Bolşevik ilkesinden vazgeçilemez. Azınlığın ültimatomlarına ve tehditlerine boyun eğmek sadece Sovyetler iktidarından değil, demokrasiden de vazgeçmektir. Tüm zorluklara rağmen sosyalizmin Rusya'da ve Avrupa'daki başarısı sadece şu anki hükümetin izlediği sağlam politikaya sadık kalınarak garanti edilebilir."

Merkez Komitesi'nin sadece beş üyesi Kamanev, Zinovyev, Rikov, Milyutin ve aynı gün Moskova'dan gelen Ticaret ve Sanayi Halk Komiseri Nogin önerilen karara karşı oy kullanır. Yenilgiyi kabullenmeyen bu muhalefet mücadeleyi Sovyetler Yürütme Komitesine taşır. Kamanev komitedeki Boşevik grubu toplantıya çağırır ve bu gruba içeriği Lenin'in önerdiği kararla tamamen çelişen, müzakerelere devam edilmesini isteyen, hükümetteki sandalye sayısının yarısı ile yetinen Vijkel ve diğer benzer örgütlerin yöneticilerinin oylama yapılmaksızın hükümete alınmasını savunan başka bir kararın onaylanmasını teklif eder. Bolşevik grup tarafından kabul edilen bu karar Sovyetler Yürütme Komitesine sunulur. Yürütme Komitesindeki Sosyalist Devrimciler tam bir memnuniyet ifade eder ve karar lehinde oy kullanır. Böylece, Kamanev'in önerdiği karar büyük bir çoğunluk tarafından onaylanmış olur. Yeni muhalefet bundan böyle Sovyetler Yürütme Komitesinin desteğine bel bağlayabilirdi.

Sovyetler Yürütme Kurulunda olup bitenlerden 2 Kasım gece yarısı haberdar olan Lenin hiç vakit kaybetmeden alışılmış üslubuyla tepki gösterir. Parti disiplinine ve Merkez Komitesi tarafından onaylanan kararda ifade edilen ilkelere uyarak, her türlü sözcük oyunundan uzak bir biçimde yazılı olarak cevap verilmesi istenen *Merkez Komitesi çoğunluğunun azınlığa bir ültimatomu*nu kaleme alır. "Olumsuz veya kaçamak bir cevap verildiğinde hemen aşağıda yazılı önerilerle Petrograd ve Moskova Komitelerine, Sovyetler Yürütme Komitesindeki Bolşevik gruba ve olağanüstü toplanacak bir kongreye müracaat edeceğiz. Ya parti kongresi muhalefet grubuna şu anda parti çalışmalarını sabote etmeye çalışan müttefikleriyle yeni bir hükümet kurma yetkisi verir, –bu durumda, bizim de karmaşa ve güçsüzlükten başka bir şey getirmeyecek olan bu yeni hükümete karşı her türlü eylem özgürlüğümüz olur- ya da kabul edilebilir tek devrimci çizgi olduğuna inandığımız Merkez Komitesi'nin dünkü kararında ifade edilen düşünceleri onaylar. İşte o zaman muhalefetin temsilcileri faaliyetlerini partimiz dışında sürdürmek zorunda kalır. Tek çözüm yolu budur. Bölünme kuşkusuz çok kötüdür. Fakat açık ve dürüst bir bölünme sabotajdan ve parti içerisinde gizli bir ihanetten daha iyidir.

Lenin bu ültimatomu kabul ettirmek için Merkez Komitesi'ni toplama ihtiyacı duymaz. Güvendiği dokuz Merkez Komitesi üyesini; Troçki, Stalin, Sverdlov, Uritski, Cerjinski, Yoffe Bubnov, Sokolnikov, Muranov'u tek tek bürosuna çağırır ve hazırladığı metni imzalamalarını ister. Hiçbiri itiraz etmez.

"Beş" muhalif ertesi gün Merkez Komitesi'ne bir açıklama gönderir. Muhaliflere göre, Merkez Komitesi diğer sosyalist partilerle uzlaşma düşüncesini reddederek partiyi ve ülkeyi felakete götürüyordu. 25 Ekim kazanımını sadece diğer sosyalist partilerle bir uzlaşma sağlamlaştırabilirdi. Açıklama şöyle sonlanıyordu: "Bu yıkıcı politikanın sorumluluğunu taşıyamayız. Kitlelere tüm gerçeği söyleyebilme hakkına sahip olmak ve kitleleri sloganımızı desteklemeye çağırmak için Merkez Komitesi'nden istifa ediyoruz. Sloganımız: Yaşasın Sovyetlerde yer alan tüm partilerinin hükümeti!"

Böylece, Bolşevik Partisi iktidarı aldıktan bir hafta sonra kendini büyük bir iç sorunla, belki de Menşevikler ayrıldığından beri maruz kaldığı en büyük iç sorunla karşı karşıya bulur. Dışardaki şartlar da pek iç açıcı değildi. Kerenski'nin "saldırısının" bertaraf edilmesi elbette yeni hükümet için büyük bir başarıydı. Ancak bu başarı Krasnov'un Kazaklarının kendilerini sürekli aşağılayan "Kerenski öküzünün" yenilmesine izin verdiği için kazanılmıştı. Lenin'in Kazakların kampına gönderdiği elçilerin verdiği sözler, hükümet birliklerinin bir hayli zayıf topçu ateşinden kesinlikle daha etkili olmuş, Kazakları hemen hareketsiz kılmıştı.

Kerenski saf dışı bırakılmıştı, fakat başka tehlikeler varlığını sürdürüyordu. Ülkenin çoğunluğunun Bolşevik hükümetin arkasında olmadığı açıktı. Büyük ketlerin birçoğunda iktidar, içerisinde çok sayıda Menşevik ve Sosyalist Devrimcinin yer aldığı yerel Sovyetlerin eline geçmişti. Ordu içerisindeki, açıkça Bolşevik karşıtı olan subaylar ve "komiteciler" bir yana bırakılırsa, boy siperlerine yığılmış on bir milyon "gri ceketli" henüz bir tavır takınmamıştı. Cephedeki bu askerlerin tek bir isteği vardı: Savaş bitsin ve herkes evine dönsün. Hükümet radyosundan barış üzerine açıklanan kararnameyi duyan bu askerler

evlerine dönmelerine hemen izin verileceğini sanmıştı. Oysa günlerdir hiçbir şey değişmemişti: Çamur ve kar içerisinde hala kokuşmuş bir yaşam sürdürüyorlardı. Cephedeki bu askerler kızgınlıkla aralarında şöyle konuşuyordu: "Lenin ve onun Bolşevikleri bizi yanılttı. Barış sözü verdiler, şimdi yönetici oldular ve bizi terk ettiler."

Köylülerle de ilişkiler iyi değildi. Bolşevik hükümet onlara ne yapmaları gerektiğini söylemişti: "Toprak sahiplerinin topraklarını ellerinden alın. Topraklar sizindir." Fakat köylüler toprakları kendilerine bizzat hükümetin vermesini bekliyordu. Her şeyin devlet tarafından düzenlendiğini görmeye alışıktılar, şu anda aynı devlet (adının Çarlık, Demokratik veya Bolşevik olasının onlar için bir anlamı yoktu) onlara, "size özgürce davranma izni veriyorum. Başınızın çaresine bakın" diyordu. Bu "tuhaf devletin" yaptıkları köylülere pek güvenilir görünmüyordu.

En ciddi sorun muhtemelen büyük sanayi ve ticari işletmelerdeki memurların ve teknisyenlerin örgütledikleri sabotajdı. Bakanlılardaki personel, tam yetkili bölüm yöneticisinden daktilo memuruna kadar, genel olarak tüm kamu çalışanları greve gitmişti. Yeni yöneticilerinin talimatlarına uymayı inatla reddediyorlardı. Basın alay ve hakaretlerle Bolşevik hükümeti bunaltıyordu. Birçok gazeteyi yasaklamak, matbaalarını kapatmak, depolarındaki kâğıtlara el koymak, çok sayıda kişiyi tutuklamak gerekmişti. Polisin ortadan kaldırılmasıyla cesaretlenen karanlık unsurların sıkça tekrarlanan soygunları kamuoyunda bir öfke yaratmıştı. Aydın çevrelerde şöyle haykırıldığı duyuluyordu: "Kültürel varlıklar israf ediliyor! Sanat eserleri yok oluyor! Yeni barbarların tehdit ettiği uygarlığa yardım edin!" vb. vb. Sonunda bu salgın Petrograd Sovyeti çevresine de sıçrar. Kamuoyunun eğiliminden sürekli olarak haberdar olan Lenin duruma müdahale etmeyi gerekli görür. 4 Kasım'da yapılacak Sovyet oturumuna katılacağını ve burada hükümetin genel politikası üzerine bir konuşma yapacağını Sovyet'e bildirir. Bu asker ve işçi parlamentosu Halk Komiserleri Konseyi Başkanını ilk kez karşısında görecekti. Cephedeki delegeler Lenin'i dinlemek için Pedrograd'a gelir.

Lenin konuşmasının başında doğal olarak herkesin canını sıkan barış konusunu ele alır. Hayale kapılmadan gerçekle yüzleşmeyi bil-

mek gerekiyordu. "Evet, birinci görevimizin halklara hemen barış önermek olduğu sonucuna varmıştık, biz de bunu yaptık... Süngüleri toprağa saplayarak bir anda savaşın sonlanacağı sözünü asla vermedik. O halde, sabır. Barış gelecektir, bu kesindir. Ne var ki, barış ne yarın, ne de yarından sonraki gün gelecektir.

Köylüler? "Şaşırtıcı bir olay kendini gösteriyor. İktidarın Sovyetlere geçtiğine inanmak istemeyen köylüler hala hükümetin bir şeyler yapmasını bekliyor. Köylülere sesleniyoruz: "Tüm halk yönetmeyi öğrensin! Ayağa kalkın, dik durun, işte o zaman hiçbir şey sizi korkutamaz."

Hükümet yaptığı tutuklamalardan dolayı eleştiriliyor? "Evet, rejimin düşmanlarını tutukluyoruz. Bugün Devlet Bankası'nın yöneticisini tutuklamak zorunda kaldık. Terör uygulamakla suçlanıyoruz. Bizim uyguladığımız terör silahsız insanların giyotinle kafasını uçuran Fransız devrimcilerininki ile aynı değil. Umarım biz de aynı yönteme başvurmak zorunda kalmayız."

Teknisyenler sorunu? "Üretimi yeniden başlatmak için mühendislere ihtiyacımız var. Yaptıkları işi çok takdir ediyoruz. Onlara memnuniyetle ücret ödüyoruz. Mühendisleri ayrıcalıklı konumlarından şimdilik mahrum bırakmayı düşünmüyoruz. Çalışmak isteyen her biri bizim için önemlidir. Ancak bir şef gibi değil, eşit düzeyde, işçilerin denetiminde çalışmalıdırlar. Hiç kimseye karşı gizli bir kinimiz yoktur, bu kişilere yeni şartlarına geçişlerinde yardım etmeye çalışacağız."

Son olarak: "Yalnız kaldığımız söyleniyor. Burjuvazi etrafımızda bir iftira ve yalan atmosferi yarattı. Ancak iktidarın Sovyetlere geçişine sevinmeyen tek bir askerle, Sovyetler karşıtı tek bir köylüyle karşılaşmadım. Yoksul köylüler işçilerle birleşsin, sosyalizm tüm dünyada zafer kazanacaktır."

Konuşmasını bitiren Lenin büyük bir alkış tezahüratı altında çıkışa yönelir.

Zaman sınırlıydı. Aynı akşam güç bir görevin onu beklediği Sovyetler Yürütme Komitesi toplantısına katılması gerekiyordu.

Kamanev'in politikası meyvelerini vermişti. Bolşevik fraksiyonuyla bir blok oluşturabileceklerini ifade eden Sosyalist Devrimciler

artık Lenin'in kendisini "görkemli bir yalnızlık" (bu sözleri Sosyalist Devrimcilerden biri söylemişti) içerisinde bulacağını düşünerek seviniyorlardı. Bir diğer Sosyalist Devrimci şunları söylemişti: "Aklı başında Bolşevikler" güçlerini Yürütme Komitesi ve Petrograd Sovyeti üzerinde gösterecek.

"Aklı başındaki Bolşeviklerden" Larin genel kurula (toplantıda altmış kadar delege vardı) şu öneriyi yapar: "Mücadele sırasında basın özgürlüğüne yönelik alınan önlemlerin bir nedeni vardı. Şimdi hiçbir gerekçe bu önlemleri artık haklı gösteremez." Bu nedenle, "Halk Komiserleri Konseyi'nin basınla ilgili kararı yürürlükten kaldırılmalıdır. Politik baskı önlemleri sadece Sovyetler Yürütme Komitesi tarafından seçilen özel mahkemelerin kararıyla uygulanabilir." Bu metin büyük bir alkış tufanıyla desteklenir. Bir "Leninist" karşı bir karar önerir: "Sözde basın özgürlüğünü eski konumuna getirmek, yani matbaaları ve kâğıtları kapitalistlere ve kamuoyuna zararlı düşünceler aşılayanlara geri vermek kabul edilemez bir teslimiyettir. Kesinlikle karşı devrimci olan bu öneri mutlaka reddedilmelidir."

Toplantıya Lenin ile birlikte gelen Troçki bu "aklı başında Bolşeviğe" sertçe çıkışır: "Hangi parti adına konuşuyorsunuz? *Basın özgürlüğü* sözcükleri kötüye kullanılıyor. Karşı devrimcilerin söylediklerine bakılacak olursa, Petrograd ve Moskova'da bu nedenle ayağa kalktılar. Zaferimiz henüz tam değildir. Gazeteler bizim için bir silahtır, yasaklanmaları meşru savunma önlemidir." Troçki'den sonra söz alan Sosyalist Devrimci (henüz yirmi altı yaşındaki) Karelin ateşli konuşmasında, her bireyin düşüncelerini özgürce ifade etme hakkının kutsallığıyla ilgili bilinen savları gündeme getirir. Konuşmasını "bu hakka saygı göstererek gerçek sosyalizme yöneliriz" cümlesiyle bitirir.

Lenin cevap vermek için söz alır. John Reed, doymak bilmeyen bir istekle, gece gündüz gösteri ve toplantılara koşan bu devrimci gazeteci "sakin, sükûnetini koruyan, alnı kırışmış Lenin ağır ağır, kelimeleri seçerek –konuşmaya başladı-" diye yazacaktı daha sonra. Lenin şunları söyler: "Yoldaş Karelin önerdiği yolun bizi sosyalizme götüreceğine inanıyor. Evet, ıstakoz gibi geriye doğru yürüyerek... Troçki haklı:

subay okulu öğrencileri basın özgürlüğü adına ayaklandı, Petrograd ve Moskova'da basın özgürlüğü adına iç savaş başlatıldı... İktidarı aldığımızda burjuva basınını ortadan kaldıracağımızı söyledik. Burjuva basınının varlığına izin vermek sosyalistlikten vazgeçmektir... Burjuvaziye bize iftira atması için imkân veremeyiz. Bu gazetelerin ihtiyacı olan özgürlük nedir? Kâğıt depolamak ve bir yığın aşağılık gazeteci müsveddesini hizmete almak özgürlüğü değil midir? Kapitale hizmet eden özgürlüğe izin vermeyeceğiz."

Oylamaya geçilir. Larin'in önerisi 22 oya karşı 31 oyla reddedilir. Bu sadece bir başlangıçtı.

Nogin "bir grup Halk Komiseri adına" şu bildirgeyi okur: "25 Ekim devriminin kazanımını sadece bütün sosyalist partileri içeren bir koalisyon hükümetinin güçlendirebileceğine inanıyoruz. Halk Komiserleri Kurulu başka bir yol seçti: Politik şiddet uygulayarak sadece Bolşeviklerden oluşan bir hükümetin devamı. Bizler bu yolu izlemeyeceğiz, izlemek istemiyoruz. Bu nedenle, Sovyetler Yürütme Komitesi önünde Halk Komiserleri görevimizden ayrılıyoruz." İmza: Nogin, Ticaret ve Sanayi Halk Komiseri; Rikov, İçişleri Halk Komiseri; Milyutin, Tarım halk Komiseri; Teodoroviç, Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Halk Komiseri." Bildirge aynı zamanda Ulaştırma Komiseri Riazanov, Basın Komiseri Derbişev, Devlet Matbaası Komiseri Arbuzov, Kızıl Muhafızlar Komiseri Yurenev, Çalışma Bakanlığı Tartışma Bölümü Başkanı Fedorov, Kamu Çalışmaları Bölüm başkanı Larin tarafından imzalanır.

Salona rahatsız edici bir sessizlik hâkim olur. Henüz bitmemişti. Sol Sosyalist Devrimci grup adına konuşan bir temsilci "Halk Komiserleri Başkanına" (Lenin'e) şu gensoruyu verir:

Niçin alelacele hazırlanan şematik hükümet karar tasarıları ve yasamaya değgin diğer yapılanlar üzerinde görüşülmesi amacıyla önceden Sovyetler Yürütme Komitesi'ne sunulmadı?

Hükümet hiçbir şekilde kabul edilemez aşırılık yanlısı bu keyfi uygulamadan vazgeçmeyi düşünüyor mu?

Söz sırası yine Lenin'deydi. Bu kez John Reed Lenin'in "sükûnetini" terk etmiş gibi göründüğünü gözlemleyecekti. Lenin'in karşı saldırısı

çok sert olur: "Bizi şematik olmakla suçluyorsunuz? O halde, sizin projeleriniz, değişiklik ve çözüm önerileriniz nerede? Yasmaya değgin çalışmalarınızın sonuçları nerede? Yasama meclisi çalışmalarını engelleme yöntemlerinin savunucuları! Eğer memnun değilseniz yeni Sovyetler kongresini toplayın, fakat entrika çevirmeyin, iktidarın yıkılmasından söz etmeyin. İktidar halk kitlelerine güvenen partimize aittir."

Bu sert konuşma gensoru önergesi vereni yıldırmamış görünüyordu. Sovyetler Yürütme Komitesinin Halk Komiserleri Kuruluna güvensizliğini bildiren önergesinin oylamaya sunulmasını talep eder. Hemen akabinde Toplantı Başkanlık Kurulu'na "Leninist" bir karşı önerge verilir. "Leninist" önerge acil bir durumda, son Sovyet kongresinde kabul edilen programın genel anlayışıyla uyumlu olması koşuluyla, hükümete Yürütme Komitesi'nin görüşünü almadan karar verme yetkisi tanıyordu.

Oylamaya geçmeden önce, Sosyalist Devrimciler oturuma katılan tartışmalı hükümet üyelerinin oy kullanmamalarını ister. Lenin "geçmişte parti kongrelerinde yaşananları" gerekçe göstererek bu isteğe karşı çıkar. Geçmişte yaşananların neler olabileceğini bilmiyoruz, Ekim Devrimi öncesi hiçbir Bolşevik Partisi üyesi hükümette yer almamıştı. Şurası kesin ki, Troçki ve Stalin Lenin'le aynı fikirdeydi. Bu sayede hükümete güvenin sürdürülmesinden yana olan Leninist önerge iki oy farkla (23 oya karşı 25 oyla) kabul edilir.

Mücadeleyi kazanan Lenin hiç vakit kaybetmeden ilk hükümet bunalımını çözmeye çalışır. Sosyalist Devrimcileri belki de ikna etme umuduyla Tarım Bakanlığını Sosyalist Devrimci Kolegaev'e önerir ve diğer boşalan bakanlıklar için adayları bir sonraki gün Yürütme Komitesinin onayına sunmayı üstlenir.

Şimdi geriye Kamanev'in hesabını görmek kalıyordu. 8 Kasım oturumunda, Merkez Komitesi Kamanev'in Sovyetler Yürütme Komitesi Başkanlığından alınmasına, yerine Sverdlov'un getirilmesine karar verir. Zinovyev ise konumunu az çok daha onurlu bir biçimde terk edecekti. Lenin Pravda'ya gönderdiği mektupta şunları yazmıştı: "Çok sayıda yoldaş ve işçi temsilcisi benden ve çalışma arkadaşlarımdan ısrarla kararımızdan vazgeçmemizi istiyor. Onlara şöyle ses-

leniyorum: Mevcut koşullarda bizim görevimiz parti disiplinine uymaktır." Üç hafta sonra "baş eğmeyenler" yeniden Merkez Komitesi'ne alınmaları için müracaat ederler. Lenin'in de hazır bulunduğu oturumda bu müracaat kabul edilmez.

Bu yaşananlar yeni hükümet liderinin karşılaşacağı sınavların en küçüğüydü

27 Ekim'de savaşan tüm ülkelere yapılan "barış" çağrısı cevapsız kalmıştı. Lenin on gün bekler. Bu süre içerisinde cevap gelmeyince, Rus Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı general Dukhonin'e hiç vakit kaybetmeden barış görüşmelerine başlaması amacıyla düşman komutanlığına mütareke önermesi için emir verir. 8 Kasım sabah saat beşte hükümetin telsizle gönderdiği telgrafa Dukhonin cevap vermez. Bütün gün ve bir sonraki gece boyunca bekleyen Lenin generalin kötü niyetini sezer, sabah saat ikide generale telefon eder. Lenin ve Dukhonin arasında geçen, Savaş Halk Komiseri Krilenko[34] ve Stalin'in de tanık olduğu konuşmanın tamamı günümüze kadar muhafaza edilmiş ve o günden beri defalarca yayımlanmıştır.

Dukhonin düşüncelerini açıkça belirtmek yerine soru sorarak işin içinden sıyrılmaya çalışır. Söylediğine bakılacak olursa telgrafta anlaşılmazlık vardı. Lenin'i sorguya çekmeye başlar: Barış görüşmelerine başlamak için yapılan öneriye savaşan ülkelerden herhangi bir cevap gelmiş miydi? Görüşmeler Kafkas cephesi de dahil olmak üzere tüm cephelerde mi, yoksa sadece Almanlarla mı yapılmalıydı? Rus cephesinin savunulmasında işbirliği yapan Romanya ordusu ne olacaktı?

Lenin generalin konu dışı sözlerini keser. Verilen emir çok açıktı. Oyalayıcı yöntemlerle kararı uygulamayı geciktirmek kabul edilemezdi. Lenin ısrar eder: "Bize dolambaçsız açık bir cevap verin."

(34) Nikolai Vassilievich Krylenko (1885 – 1938): En eski Bolşeviklerden. John Reed'in anlatımına göre Ekim Devrimi'nin hazırlanışında önemli bir rol üstlendi Bolşevik Partisi'nin cephedeki en iyi propagandacısı olarak kabul edilir. Savaş Halk Komiserliği ve 1920 yargılamalarında Genel Savcılık yaptı. 1938'de karşı devrimci bir terör örgütü tarafları olmakla suçlanarak kurşuna dizildi. 20. Kongrede itibarı iade edildi.

Dukhonin açıkça konuşmaya karar verir. " Savaşan güçlerle doğrudan görüşecek durumda olmadığımız sonucuna vardım. Sizin adınıza hareket ederek bunu yapabilme olanağı benim için daha azdır. Düşmanların gözünde bu görüşmeleri yürütecek yeterli güce sadece istikrarlı, ordu ve ülke tarafından desteklenen bir hükümet sahip olabilir."

Böylece, Rus Sosyalist Cumhuriyeti Orduları Başkomutanı Halk Komiserleri Kurulu'nu bir hükümet olarak kabul etmediğini üstü kapalı bir biçimde bildirmekte sakınca görmüyordu. Generali görevinden almak dışında yapılacak başka bir şey yoktu. Lenin en ufak bir tereddüt göstermeden şu unutulmaz sözlerle generali hemen görevinden alır: "Rus Cumhuriyeti hükümeti adına Halk Komiserleri Konseyi kararıyla hükümete itaatsizlikten görevinizden alındınız. Çünkü davranışınız bütün ülkelerin emekçi kitlelerine ve özellikle ordularına çok büyük zararlar veriyor. Yeni başkomutan genel karargâha gelinceye kadar mevcut işlerin yürütülmesini güvence altına almanızı emrediyorum. Aksi taktirde askeri yasaların savaş dönemi için öngördüğü ceza uygulanacaktır. Bu göreve talip olan Krilenko Cumhuriyet Orduları Başkomutanı tayin edilmiştir."

Konuşma bu şekilde sonlanır. Lenin'in yanında, her zaman olduğu gibi sessiz duran Stalin o sırada yaşananları silinmez bir anı olarak muhafaza eder. Uzun bir süre sonra o salıneyi anımsayan Stalin şöyle yazacaktı: "Olağanüstü bir andı... Kısa bir sessizlikten sonra, Lenin ayağa kalktı, yüzünün içten gelen bir alevle aydınlandığını hatırlıyorum. Kararını vermiş olduğu anlaşılıyordu."

Bir saat sonra, Lenin *tüm askerlere ve tüm denizcilere* radyodan bir çağrı yapacaktı. Dukhanin ile aralarında geçen konuşmanın bir özetini yapan Lenin şunları söyler: "Barışı sağlamak sizlerin ellerindedir. Karşı devrimci generallerin barışı engellemesine izin vermeyin... Cephede ateş hattındaki alaylar mütareke görüşmelerine başlamak için hemen temsilcilerini seçsinler. Halk Komiserleri Kurulu size bu hakkı veriyor. Görüşmelerin seyrini Halk Komiserleri Kurulu'na bildirin. Nihai anlaşmayı imzalamaya sadece bu kurul yetkilidir."

Acele edilir. Sabah saat 9'da, Alman Yüksek Komutanlığı radyo

aracılığıyla yapılan görüşmelere başlama önerisini kabul eder. Görüşmelere 20 Kasım'da başlanması kararlaştırılır. Daha şimdiden tüm cephelerde ateşkes emri verilmiş, kardeşleşme başlamıştı.

"Bilinmeyenin içine atladıktan" (Stalin Dukhonin'in ansızın görevden alınmasını böyle adlandıracaktı) bir gün sonra, Lenin kendisini başka bir zorlu rakiple; köylü muhalefetiyle karşı karşıya bulacaktı. Kırsal kesimdeki halk, "partisine" yani Sosyalist Devrimci Parti'ye sadıktı. Sosyalist Devrimcilerin kontrolündeki eski Köylü Sovyetleri Yürütme Komitesi, Halk Komiserleri Kurulu'nun "sözde hükümetine" karşı bir silah ve Bolşevik karşıtı bir direniş merkezi olacağı düşüncesiyle Tüm Rusya Köylü Temsilcileri Kongresi'ni toplamaya karar verir.

Sosyalist Devrimcilerin bu manevrasını boşa çıkarmayı amaçlayan Lenin, yeni Sovyetler Yürütme Komitesi aracılığıyla hemen Köylü Temsilcileri "Olağanüstü Kongresi" için çağrı yapar. Örgütlenme Komisyonu üyesi Malkin anılarında şunları yazacaktı: "Lenin bu kongreye çok özel bir önem veriyordu. Bizi birkaç kez bürosuna çağırdı. Çalışmalarımızın gidişatıyla ilgili ayrıntılı raporlar istiyor, var gücüyle bizi sıkıştırıyordu. Ne pahasına olursa olsun Fontankadakileri sayısal olarak geçmek gerektiği konusunda ısrar ediyordu. (Sağ Sosyalist Devrimcilerin merkezi yöneticileri, yani eski Sovyetler Yürütme Komitesi üyeleri Fontanka nehri kenarındaki bir binada toplanıyordu. Bu nedenle bu kişilere Fontankadakiler adı verilmişti.) 10 Kasım'da Köylü Temsilcileri Olağanüstü Kongresi toplandığında Fontankadakiler hala kendi kongre çağrılarıyla meşguldü. Lenin'i büyük bir düş kırıklığı bekliyordu. Olağanüstü Kongre'de yüz altmış Sosyalist Devrimci (bunların yüz onu Sol Sosyalist Devrimci) ve sadece kırk Bolşevik vardı. Bolşevikler Ukrayna'dan gelen on beş kadar sempatizanlarına da güvenebilirdi. Kırk temsilci "partisiz" olduğunu açıklamıştı. Partisizleri bile yanlarına çekseler Bolşevikler kongrede çoğunluğu sağlayamazdı. Sosyalist Devrimci Parti'nin sol kanadıyla bir uzlaşmaya varmak zorunluydu. Kamanev ve yandaşlarının isyancı grubuyla yaptıkları son ittifaktan beri Lenin'in Sol Sosyalist Devrimcilere herhangi bir sempatisi yoktu. Ancak gerçekçi olmayı biliyordu, onlarla el sıkışmaya hazırdı.

Kongre Başkanlık Kurulu'na hükümet adına Halk Komiserleri Konseyi Başkanı'nın bir rapor sunmak istediği bildirilir. 12 Kasım oturumunda sosyalist partilerin bir koalisyon hükümeti kurulması talebi oylanıp kabul edilir. 13 Kasım'da, kongre Lenin ve arkadaşlarından oluşan Halk Komiserleri Konseyi'ni hükümet olarak kabul etmediğini, bu nedenle Lenin'in de hükümet başkanı sıfatıyla konuşma yapma isteğinin reddedildiğini bildirir. Bunun üzerine Lenin Bolşevik gruba kongreye bir ültimatom vermesini buyurur: Ya konuşmasına izin verilecek ya da kongreyi terk edeceklerdi. Genel Kurul soruna yansız bir çözüm bulur. Lenin –hükümet başkanı sıfatıyla değil- sadece partisi adına konuşacaktı. Bu durum Lenin için biraz küçük düşürücüydü, fakat biçimsel bir nezaketsizlik nedeniyle alınmamayı, gerektiğinde şartlara uymayı biliyordu. Kabul eder.

O günkü oturumla ilgili Pravda'da yer alan haberde şunlar yazıyordu: "Bolşevik grubu tarafından partinin tarım politikasını açıklamak için görevlendirilen" Lenin 14 Kasım'da kongrede bir konuşma yaptı.

Lenin konuşmasında Sol Sosyalist Devrimcileri kazanmaya çalışır. Buna ihtiyacı vardı. Çünkü "köylüler hala onlar dinliyor" diye düşünüyordu. Geçmişteki tutumlarını eleştirirken uzlaşmacı görünmeyi de ihmal etmeyen Lenin şunları söyler: "Sol Sosyalist Devrimcilerin büyük hatası, kitlelerin yeterince bilinçlenmediğini ileri sürerek burjuvaziyle uzlaşma politikasına karşı çıkmamalarıdır. Bir parti sosyal bir sınıfın öncüsüdür ve görevi hiçbir şekilde kitlelerin kararsızlığını izlemek değildir, onları ileri doğru yönlendirmektir. Kararsızları yönlendirmek için Sol Sosyalist Devrimciler önce kendi kararsızlıklarına son vermelidir." Tüm bunlar geçmişte kaldı. İleriye doğru bakalım: "Bizimle farklı bir güzergâhta yürüyorsunuz, fakat sosyal devrime doğru yürüyor olmak ortak noktamızdır." Bu, mükemmel bir ilişki kurma biçimiydi. Konuşmanın sonu neredeyse her şeyi berbat ediyordu.

Konuşmasının savaş üzerine olan bölümünde general Dukhonin'in yerine Krilenko'nun atanmasından söz ettiğinde, aniden salonun farklı yerlerinden fişek gibi patlayan kahkahalar duyulur. Lenin çok öfkelenir: "Gülünç buluyorsunuz öyle mi! Askerler bu gülüşünüzü affetme-

yecek. Karşı devrimci bir generali görevinden aldığımız için burada gülme ihtiyacı duyan insanlar varsa, bizim burada yapacak hiçbir işimiz yoktur. Bu insanlarla ortak bir şeye sahip olmaktansa gizlilik koşullarına geri dönmeyi tercih ederiz."

Akşam saatlerinde soğukkanlılığını yeniden kazanan ve neşeli görünen Lenin "bu insanların" temsilcileri; Rus devrimcilerinin en kıdemlilerinden yaşlı Natanson ve genç Karelin ile köylü temsilcilerinin Sovyetler Yürütme Komitesi'nde yer almaları konusunda sakince görüşecekti. Malkin'in anılarında şunları okuyoruz: "Vladimir İlyiç çok neşeliydi ve sürekli olarak şaka yapıyordu. Natanson ve Karelin Sovyet Parlamentosu'nun keyfe bağlı olarak değil, belirli kurallara göre oluşturulması gerektiğini ileri sürerek bazı sendika örgütlerinin Sovyetler Yürütme Komitesi'ne alınmasına karşı çıktığında, -Lenin'in- gülmeye başladığını ve onlara şöyle dediğini hatırlıyorum: "Görüyorum ki, parlamentarizm zihinlerinizi bulandırmış. Örgütleri biçimsel gereksinim açısından değil, devrimde üstlendikleri işleve göre devrimci parlamentoya alıyoruz."

Mükemmel bir samimiyet havası içerisinde uzun bir görüşme olur. Sonunda bir anlaşmaya varılır. Sosyalist Devrimciler hükümete girmeyi kabul eder, bundan böyle köylüler işçi ve asker Sovyetlerinde yer alacaktı. Ertesi gün Smolni'de köy ve şehir ittifakını sağlayan kongre üyeleri onuruna bir kabul töreni düzenlenir. Dört gün sonra, Sovyetler Yürütme Komitesi'nde yer alacak 108 köylü temsilcisini seçen kongre çalışmalarını tamamlar. Böylece, Sovyetler Yürütme Komitesi politik olduğu gibi sayısal bakımdan da tamamen değişmiş oluyordu (101 yerine 209 üye). Bir kez daha "bilinmeyenin içine atlanıyordu"

III
KURUCU MECLİSİN DAĞITILMASI

Lenin'in kaleme aldığı, 25 Ekim gecesi Sovyetler kongresinde onaylanan karar "Kurucu Meclis toplanana kadar Halk Komiserleri Konseyi adlı geçici bir işçi ve köylü hükümeti görev yapacaktır" sözlerini içeriyordu. Kararda yeni hükümetin iktidar yetkisini sadece geçici olarak kullanacağı çok açık bir dille ifade edilmişti. Kurucu Meclis'in Kasım

ayının son günlerinde, yani yaklaşık bir ay sonra yapılması öngörülen toplantısı başladığında bu hükümetin görevi son bulacaktı.

Lenin aynı gece kürsüden yaptığı konuşmasında bu genel kurula atfettiği işlevin ve belirleyici özelliğin öneminin birçok kez altını çizer. Genel kurulda kabul edilen kararın barışla ilgili bölümünde düşman güçlerinin dayatacağı şartların son kararı vermeye tek yetkili organ Kurucu Meclis'e sunulacağı belirtilmişti. Toprak kararnamesine karşı çıkan bir muhalife cevap verirken Lenin Kurucu Meclis adını alacak organdan, aynı şekilde en yetkili organ diye bahseder: "Eğer köylüler Sosyalist Devrimcilerin arkasından gitmeye devam ederse, eğer onların partisine Kurucu Meclis'te çoğunluğu verirse biz bu sonucu kabulleniriz." Kararnamenin bizzat kendisi Kurucu Meclis kesin halini alıncaya kadar "geçiciydi"

Yeterince açık bu sözler, Lenin'in iktidara gelişinin henüz ilk günlerinden itibaren Kurucu Meclis'in toplanmasını mutlak bir zorunluluk olarak ele aldığını gösteriyor. Böyle olmakla birlikte, bu iktidar organının özü bakımından bir burjuva parlamento yönetim biçimine karşılık geldiğini, ısrarla savunduğu Sovyet Cumhuriyeti'ne hiç de benzemediğini fark etmemiş olamazdı. Sovyet, sınıf yönetim biçiminin en mükemmel ifadesi, proletarya diktatörlüğünü uygulamanın gerçekten tek yoluydu. Oysa tüm yurttaşlara tanınan oy hakkıyla bütün sınıfların iradesinin somutlaştığı Kurucu Meclis Sovyet'in aleni inkârıydı. Bu iki kurum sadece belirli koşullar bir araya getirildiğinde birlikte var olabilirdi. Hangi koşullar?

Lenin Petrograd konferansı delegelerine yönelik Nisan ayında kaleme aldığı broşürde yer alan *Kurucu Meclis'i toplamak gerekli mi?* sorusuna şu cevabı vermişti: "Evet, mümkün olan en kısa sürede. Fakat Kurucu Meclis'in tek başına şansı Sovyetlerin sayısının artırılmasına, Sovyetlerin güçlendirilmesine, işçi sınıfının örgütlenmesine ve silahlandırılmasına bağlıdır."

Kurucu Meclis'in sağlıklı çalışması için Sovyetlerin Bolşevikleşmesini zorunlu görüyordu. Henüz açıkça söylemediği bu düşüncesini üstü kapalı bir biçimde dile getirmek istemişti. İşçi sınıfı son derece iyi

örgütlenerek Kurucu Meclis'te çoğunluğu sağlayacak ve bu meclisin tüm ülkede kabul gören itibarından, en azından başlangıçta, yararlanacak olan Sovyet hükümet sisteminin bir tür onursal uzantısı olacaktı. O halde, her şey meclisin bileşimine, başka bir deyişle, seçim sonuçlarına bağlıydı. Lenin Sol Sosyalist Devrimcilerle bir blok oluşturarak büyük köylü partisini parçalayarak çoğunluğu kendi tarafına geçirmek istiyordu. Bunu başaramaz. Kerenski hükümeti tarafından hazırlanıp uygulamaya koyulan seçim yasası, gerçekleştirilen Bolşevik Devrimi'ne rağmen, ilk seçimden itibaren birçoğu parti listelerinin başında yer alan Sağ Sosyalist Devrimcilerin zaferini kolaylaştırmış ve seçim yarışından tartışmasız galip çıkmalarını sağlamıştı. Bu sonuçlardan sonra tutum değiştiren Lenin, Sosyalist Devrimcilerin başarısının önünü alacak yollar aramaya başlar. Troçki'ye şunları söyler: "Seçimleri ertelemek, geciktirmek gerekiyor. Seçim sistemi on sekiz yaşındakilere de oy kullanma hakkı tanıyarak genişletilmelidir. –Partilere- aday listelerini değiştirme fırsatı tanınmalıdır. Bizim listelerin hiçbir değeri yok. Listelerimizde bir sürü basit aydın yer alıyor, bizim işçilere ve köylülere ihtiyacımız var. Komilovcular ve Kadetler yasa dışı ilan edilmelidir."

Lenin'e itiraz ediliyordu: "Şu anda seçimleri ertelemek uygun olmaz. Kurucu Meclis'in ortadan kaldırılması olarak anlaşılacaktır. Çünkü bizzat kendimiz geçici hükümeti Kurucu Meclis'i kasıtlı olarak toplamamakla suçladık."

Lenin şaşırmıştı: "Neden ertelemeyi uygun bulmuyorsunuz? Kurucu Meclis Kadetlerden, Menşeviklerden ve Sosyalist Devrimcilerden oluşursa bu uygun mu olacak?"

Troçki'nin söylediğine göre, taşradaki militanlarla sürekli yakın ilişkisi olan ve bu militanların düşüncelerini iyi bilen Sverdlov'du özellikle Lenin'e itiraz eden. Sonunda Lenin itirazlara boyun eğer, başını sallayarak şöyle der: "Bu bir hata, kesinlikle bize pahalıya mal olabilecek bir hata!"

Lenin seçilmiş temsilcileri azletme hakkını yürürlüğe koyarak bir çözüm bulmayı umuyordu. Doğası gereği burjuva demokratik devrimine uygun olan bu azletme hakkı Fransız Devrimi'nde iki büyük Fran-

sız devrimci Robespierre ve Marat tarafından bizzat seçmenlere tanınmıştı. Bunu proletarya devriminin yarattığı yeni şartlara uyarlama görevi Lenin'e düşüyordu. Lenin'in eskiden seçilmiş temsilcileri azletme hakkı üzerine 19 Kasım'da kaleme aldığı karar tasarısı ve bu konuyla ilgili 21 Kasım tarihli raporu Sovyetler Yürütme Komitesi'ne sunulur.

Karar tasarısında şunlar yazıyordu: "Seçmenlerin temsilcilerini geri çağırma hakkı kabul edilip uygulanmadığı sürece herhangi bir organın gerçekten demokratik olduğu düşünülemez... Nispi temsil sisteminde seçim sonuçlarını partilerin bileşenleri belirlediğine göre, bu partilerin içerisindeki güçler arasında ortaya çıkan her değişiklik sınıfların iradesi ve gücü bir tarafta, seçim sonuçları diğer tarafta olmak üzere, anlaşmazlığın kendini açıkça gösterdiği her alanda yeni bir seçimi zorunlu kılar. Bu nedenle, Sovyetler Yürütme Komitesi şu kararı alır: Seçimle gelmiş her kurumda, Kurucu Meclis de dahil olmak üzere Sovyetler seçimleri yenileme hakkına sahiptir."

Böylece Lenin'in düşüncesinde, "sınıf iradesi ile seçilmiş kişiler arasında anlaşmazlık" çıktığında seçimler değil, halk gücünün en yüksek iradesi olan Sovyet karar verecekti. Lenin'in Sovyetler Yürütme Komitesi'ne bu konuyla ilgili sunduğu raporda şunları okuyoruz:

X X X

"Köylüler Sosyalist Devrimci Parti içerisinde yaşanan bölünmeyle yanıltıldı. Artık mevcut olmayan bir partiye oy verdiler. Bu durum bir düzeltme gerektiriyor: Geri çağırma hakkı. Baskı uygulama aracı devlet düşüncesinin en mükemmel somut örneği Sovyetler'dir."

Ne yazık ki, yerel Sovyetler kendilerine tanınan bu hakka başvurmak için büyük bir çaba göstermiyordu. Aralarında Avksentiev ve Gotz'un da bulunduğu bazı önemli yöneticileri yeni uygulamaya maruz kalarak Kurucu Meclis'in dışında kalmasına rağmen, Sosyalist Devrimciler tüm Bolşevik karşıtlarının sabırsızlıkla bekledikleri 28 Kasım'da toplanması kararlaştırılan genel kurulda ezici bir çoğunluğa sahipti* Daha şimdiden bu "kâbusun" sonu tahmin edili-

(*) Kurucu Meclis'e seçilen 707 üyenin 410'u Sosyalist Devrimci, 175'i Bolşevik'ti. (Ç.N.)

yordu. Ünlü yazar Merejkovski "Bolşevik macerası" başladığında edebiyatçıların bir toplantısında şunları söylememiş miydi? "Lenin'in kafasını Kurucu Meclis'e çarpıp kıracağını tahmin etmek için kâhin olmak gerekmiyor." Bu sözler burjuva ve küçük burjuva çevrelerde süren umudu çok iyi ifade ediyordu. 21 Kasım'da, yedi gün sonra yapılacak Kurucu Meclis toplantısının, sekiz yüz delegeden olsa olsa sadece yüz kadarının Petersburg'a geldiği gerekçesiyle belirli bir tarihe ertelenmiş olduğu öğrenildiğinde büyük bir hayal kırıklığı yaşanacaktı.

Kurucu Meclis'in kararlaştırılan toplanma tarihinde Kerenski ve onun serbest kalarak yeraltına çekilen bakanları ülkeyi "yönetmeye" devam ettiklerini ilan eder. Bu vesileyle Kadetler, Menşevikler ve Sağ Sosyalist Devrimcilerden oluşan yeni muhalefet şatafatlı bir gösteri düzenler. Beş veya altı bin kişiyi toplamayı başarırlar. Göstericiler başkentin sokaklarında *Marsilyalı Kadın* marşıyla "hükümetlerinin" öngördüğü günde görevlerini icra etmekte kararlı kırk beş temsilci eşliğinde Torid Sarayı'na kadar yürür. Sarayın önüne geldiklerinde Petrograd Belediye Başkanı yaşlı Sosyalist Devrimci şöyle bağırır: "Kurucu Meclis'i kanımızın son damlasına kadar savunacağımıza ant içelim!" Kalabalık hep bir ağızdan cevap verir: "Ant içiyoruz!" Ardından, nöbetçi muhafızları aşarak saraya girerler. Kurucu Meclis hala büyük bir saygınlığa sahip olduğu için kapıdaki askerler Kurucu Meclis milletvekili olduklarını abartılı bir şekilde ifade eden temsilcilere karşı silahlarını kullanmaya cesaret edememişti. Saraydaki salonlardan birine yerleşen kırk beş "Kurucu Meclis üyesi" sayılarının azlığını görünce toplantılarını "resmi olmayan" genel kurul ilan eder ve yeterli sayıya ulaştıklarında yeniden toplanacaklarını kararlaştırarak dağılır. Saraydan çıkışları sırasında hiçbir sorun yaşanmaz.

Olup bitenleri öğrenen Lenin çok sinirlenir. Torid Sarayı'nda görevlendirdiği askeri kumandanlardan Antonov ağır şekilde azarlanacaktı. Akşam saatlerinde yapılan Halk Komiserleri Konseyi toplantısında Kadet Partisi (Anayasal Demokrat Parti) üyelerini "halk

düşmanları" ilan eden ve bu partinin yöneticilerinin derhal tutuklanmasını buyuran bir kararname kabul edilir.

Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler gösterinin tek başına değilse bile, başlıca yönlendiricileri olmalarına rağmen hiçbir baskıcı uygulamaya maruz kalmamıştı. Kadetler'e gelince, göstericiler arasında çok sayıda taraftarları vardı. Fakat az tanınmış bile olsa, bu partinin hiçbir üyesi gösteride yer almamıştı. Lenin yanılmıyordu. Çok güçlü maddi olanaklara sahip Milyukov'un partisi dikkatlice perde arkasında duruyor, ipleri elinde tutarak Çernov ve Çeterelli'nin adamlarını kukla gibi oynatıyordu. Lenin, Fransız Devrimi'nde Robespierre ve Marat'nın Jirondenleri ortadan kaldırırken izlediği yöntemden esinlenmişti.

Bu kararname yeni yol arkadaşları Sol Sosyalist Devrimci çevrelerde büyük bir memnuniyetsizlik yaratır. Sovyetler Yürütme Komitesi'nin 1 Aralık tarihli oturumunda liderlerinden avukat Steinberg aracılığıyla söz konusu kararnameyi sert bir biçimde eleştirirler.

Steinberg komite başkanı Sverdlov'un arkasında mütevazı bir şekilde oturan hükümet başkanına yönelik şunları söyler: "Bu kararnamenin anlamını ve önemini anlamıyoruz. Karşı devrimcilerle bu yöntemle mücadele etmek istiyorsanız yanlış yoldasınız. Sınıf düşmanlarını bu tür hazırlıksız girişimlerle değil, onları toplumsal yönden tecrit ederek yenebilirsiniz. Kurucu Meclis'in hem sosyalist hem de burjuva temsilcilerinin katılımıyla eksiksiz toplanmasını talep ediyoruz. Halkın kendi kaderine bizzat kendisinin karar vermesini istiyoruz."

Steinberg daha sonra anılarında şunları yazacaktı: "Kürsüden henüz yeni inmiştim, Lenin söz aldı. Bir elini konuşma kürsüsüne dayamıştı. Bolşevik delegeler adeta elektriklenmişti. Sakin ve inandırıcı bir ses tonuyla konuşmaya başladı. Öğrencilerine ders veren bir öğretmen gibiydi. Birkaç dakika sonra salonun her yönüne dönerek platformda bir uçtan diğer uca yürümeye başladı. Sesini gittikçe yükseltiyor, kollarını bir şaşkınlık ifadesiyle sık sık hareket ettiriyordu."

Steinberg anı kitabında Lenin'in söylevini sadece birkaç kelimeyle özetleyecekti. Toplantı raporundaki önemli bölümler Pravda'da yayımlanır.

"Sınıf mücadelesi politik karşıtlara karşı mücadeleden ayrı tutulamaz. Kadet grubunun güçlü olmadığını söylemek doğru değildir. Kadetlerin Merkez Komitesi burjuvazinin genelkurmayıdır.

"Kurucu Meclis'in eski yapısıyla toplanması öneriliyor. Hayır, kusura bakmayın! Eski yapısı halkın çıkarlarına karşıdır. Biz hükümet darbesini Kurucu Meclis'in halka karşı kullanılmamasını güvence altına almak için yatık...

"Devrimci sınıf kendisine direnç gösteren varlıklı sınıfın direncini ezmelidir. Biz varlıklıların direncini onların proletaryayı ezmek için kullandıkları tüm yöntemlerle ezeceğiz...

"Biz tek başına bireyleri takip etmiyoruz. Politik bir partiyi itham ediyoruz. Fransız devrimcileri de böyle yapmıştı..."

Lenin'in önerdiği kararda şunlar yazıyordu: "Sovyetler Yürütme Komitesi karşı devrimci burjuvaziyle en acımasız biçimde mücadele edilmesi gerektiğini onaylar... Halk Komiserleri Konseyi'ne tüm desteğini sunar, tereddütleriyle proletarya ve en yoksul köylülerin diktatörlüğünün temellerini sarsmaktan başka bir şey yapmayan politik grupların itirazını reddeder." Karar 98 aleyhte, 3 çekimser oya karşı 150 oyla kabul edilir.

1 Aralık oturumunda Sol Sosyalist Devrimcilerin sergilediği muhalefet, Lenin'i 14 Kasım'da yapılan görüşmelerde ilkesel olarak kabul edilen bu grubun hükümette yer alması kararını öne almaya yöneltir. Saygıdeğer ihtiyar Natanson aralarında Steinberg'in de bulunduğu birkaç genç yoldaşıyla bir kez daha Lenin'in bürosuna gelir. Steinberg daha sonra şunları yazacaktı:

"Neşeli, canlı ve yerinde duramayan Lenin, söz konusu olan dostlar arasındaki bir meseleymiş gibi içten davranarak bizi hükümete dahil etmek istedi. İleri sürdüğümüz tüm şartlara "iyi, iyi, anlaşıyoruz" diye cevap verdi.

Sol Sosyalist Devrimci grubun Merkez Komitesi Kurucu Meclis'in en kısa sürede toplanmasını istiyordu. Natanson bu isteği bildirir. En az dört yüz temsilcinin Torid Sarayı'na gelmesi koşuluyla Kurucu Meclis'in 5 Ocak'ta toplanması kararlaştırılır. Lenin'in bu ko-

nuyla ilgili kaleme aldığı bildiri 6 Aralık'ta Pravda'da yayımlanarak tüm ülkeye duyurulur.

"Mademki Kurucu Meclis toplantısı bu kez geri alınamayacak biçimde kararlaştırılmıştı, partiyi gelecek kavgaya hazırlamak gerekiyordu. Lenin Bolşevik delegelerin işini kolaylaştırmak için Kurucu Meclis karşısında benimsenmesi gereken tutumu tezler halinde (tercih ettiği biçim) bizzat delegelere seslenen küçük bir cep kılavuzu kaleme alır. Özet olarak şunlar yazıyordu:

Burjuva cumhuriyeti yönetim biçiminde Kurucu Meclis demokratik düşüncenin en mükemmelini temsil ediyor.

Kurucu Meclis'in toplanmasını isteyen Devrimci Sosyal Demokratlar, 1917 Devrimi başlangıcından beri Sovyetler Cumhuriyeti'nin Kurucu Meclis'in başlıca unsur olduğu burjuva cumhuriyetinden daha yüksek bir demokratik yönetim biçimi olduğunu defalarca belirtmiştir.

Toplanması istenen Kurucu Meclis halkın iradesinin tam olarak ifadesinin mümkün olmadığı 25 Ekim Devrimi'nden önceki koşularda hazırlanmış listelere göre seçilmiştir.

Sınıflar mücadelesindeki ilerleyiş, *Tüm iktidar Kurucu Meclise* sloganını Sovyetler iktidarına karşı mücadele için kullanılan karşı devrimci bir slogana dönüştürdü.

Sonuç olarak, Kurucu Meclis 25 Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren emekçi sınıfların iradesi ve çıkarıyla kaçınılmaz olarak anlaşmazlığa düştü. Devrimin çıkarlarının Kurucu Meclis'in sadece biçimsel açıdan kendine mal ettiği hakların üstünde olduğunu söylemeye gerek yoktur.

Kurucu Meclis sorununu sınıflar mücadelesini ve iç savaşı göz ardı ederek, alışılmış burjuva demokrasisi çerçevesinde hukuki formaliteler açısından ele alan her eğilim proletarya davasına açık bir ihanet olarak görülmelidir.

Kurucu Meclis Sovyetler iktidarını ve onun barış ve toprak politikalarını dolambaçlı sözlere başvurmadan, açıkça kabul ettiği ve karşı devrimle mücadele edenlerin yanında kararlı bir biçimde yer almadığı sürece bunalım sadece azletme hakkı kullanılarak önlenebilir.

Bu şartlar dışında, bunalım sadece en sert, en hızlı, en cesur dev-

rimci yöntemlerle çözümlenebilir. Mücadele sırasında Sovyetler iktidarının cllcrini bağlamaya yönelik her girişim karşı devrime bir yardımdır.

Tezlerin Kurucu Meclis'e seçilen Bolşevik delegelerin oluşturduğu parti meclis grubuna sunulması gerekiyordu (Petrograd'a henüz yüz kadarı gelmişti). Meclis grubu geri kalan üyelerin gelmesini beklerken, aralarında Kamanev, Zinovyev ve Rikov'un da bulunduğu geçici bir başkanlık kurulu seçer. Bu üçü, taraftarlarının yardımıyla başkanlık kurulunun yönetimini ele geçirerek, Lenin'in tezleriyle açıkça çelişen burjuva demokratik yönetim biçimini ilham alarak Kurucu Meclis'teki Bolşevik delegelerin gelecekteki eylemleri için ortamı hazırlamaya başlar. Lenin durumu fark etmekte gecikmez. Sorunu kökünden söküp yok etmeye karar verir. Parti tüzüğündeki Merkez Komitesi'ne kayıtsız şartsız itaat etme maddesine başvurarak söz konusu geçici başkanlık kurulunu Merkez Komitesi kararıyla hemen azlettirir, yerine bir yenisi atanır, meclis grubuna bir uyarı cezası verilir. Yeni başkanlık grubunun çalışmalarını yakından izlemek amacıyla Merkez Komitesi'nin bir üyesi görevlendirilir. Ertesi gün, Lenin tezlerini Kurucu Meclis Bolşevik grubu üyelerine okur. Bolşevik delegeler onu saygıyla dinler, büyük bir coşkuyla alkışlar.

Tarihte eşsiz 1917 yılı sona yaklaşıyordu. Özel hayatı olmayan, sürekli aynı insanüstü çaba içerisindeki Lenin'in yarattığı eser iki aydır yaşıyordu. Smolni'de, içerisinde kabul salonu, mutfak, çalışma odası ve yatak odası bulunan bir "daire" Lenin için düzenlenmişti. Enstitüdeki gözetmen kadınların vestiyer ve tuvalet olarak kullandıkları bölüm kabul salonuydu. Bitişikteki oda tavana kadar yükselmeyen ince bir bölmeyle ikiye ayrılmıştı. Büyük olan bölüm çalışma odası ve mutfak işlevi görüyordu. Küçük bir çalışma masası, acınacak durumda berbat bir kanepe, üstü örtüyle kaplanmış iki koltuk, iki sandalye, bir büfe ve küçük yuvarlak bir masadan ibaretti bu bölümdeki mobilyalar. Bölmenin diğer tarafında mavi renkle boyanmış metal somyalı iki dar demir yatak yer almıştı. Döşek yoktu. Yorgan, çarşaf, yastık gibi yatak takımı, birkaç tabak, iki fincan ve ikişer adet çatal, bıçak, kaşık Enstitü tarafından temin edilmişti. Binanın yönetim görevlisi bir halı ve yatak

önüne serilen küçük bir kilim getirmişti. Halı ve kilimin Lenin üzerinde yarattığı etkiyi gören gayretli memur her ikisini de hemen kaldırır.

Lenin saat dokuza doğru kalkıyor, sekreterliğin (mübaşir, telefon ve yazışma görevlisi, akla gelen tüm büro işlerini yapan sekreter) sıkı bir süzgecinden geçen sayısız ziyaretçiyi kabul ediyordu. Doğrudan Lenin'e müracaat etme alışkanlığı gittikçe yaygınlaşıyordu. İşçiler, köylüler, adınlar, askerler, yeni yönetimden mağdur olan burjuvalar, hemen herkes şikâyetlerini bildirmek için ona geliyordu. Kışlık pardösüsünü giymiş bir halde (ısınmak için kömür yoktu) ziyaretçilerini sabırla dinliyor, küçük kâğıt parçalarına notlar alıyordu. Gevezeler ve haddini bilmezlerden kendine has bir üslupla yakasını sıyırıyor, çaktırmadan onlara kapıyı gösteriyordu.

Öğle yemeğinden sonra (genellikle saat dörtte), hükümet üyeleri toplantısı yapılıyordu. Ardından, genellikle akşam geç saatlerde başlayan komisyonların ve komitelerin toplantıları gün ağarmasına kadar sürüyordu. Lenin evine yorgunluktan bitkin düşmüş bir halde dönüyordu. Evine geldiğinde uyuyamıyordu. Krupskaya'nın anlatımına göre, sık sık kalkıyor, telefona koşuyor, talimatlar veriyor, bilgi ediniyordu. Nihayet uykuya daldığında, bu kez uykusunda görünmeycn kişilerle konuşuyor, karşı devrimcilere verip veriştiriyordu.

Bazen iki toplantı arası çok kısa bir süre dinlendiği de oluyordu. Ona bu fırsatı geç kalmayı alışkanlık haline getiren arkadaşları sağlıyordu. Bürosunda yalnız kalması gerçeklerden gizlice kaçmak gibiydi. Kendisine Sosyal Güvenlik Halk Komiserliği kabul ettirilen Aleksandra Kolontay Halk Komiserleri toplantısı için Lenin'in bürosuna girdiğinde odayı karanlık bulduğunu ve nasıl şaşırdığını anılarında anlatır. Kolontay pencere boşluğunda Lenin'in karaltısını fark edince çekip gitmek ister. Lenin dışarıya bakıyordu, yüzü gökyüzüne dönüktü. Ayak seslerini duyunca başını o yöne çevirir. Ay ışığının aydınlattığı solgun yüzünde tanımlanamaz tuhaf bir ifade vardı. Gökyüzündeki pırıltılara bakmayı sürdürürken, "yıldızlar" dediği duyulur, birkaç saniye hareketsiz derin düşüncelere dalar ve ani bir hareketle elektrik anahtarını çevirir...

Noel'den bir gün önce Halk Komiserleri Konseyi Lenin'e beş gün-

lük bir izin "verir" Bu izin girişiminin kimin sayesinde olduğunu bilmiyoruz. Lenin bu şekilde kuşkusuz biraz dinlenecekti. 24 Aralık'ta, endişe verici Sonbahar günlerinde Finlandiya'daki arkadaşlarının yanına gider. 29 Aralık'ta Petrograd'a geri döner.*

Yeni yıl Lenin için önceden pek düşünülmemiş bir biçimde başlıyordu. 1 Ocak'ta cepheye gidecek askerleri selamlamak için Mikoylovski kışlasını ziyaret eder. Her şeye rağmen, yine de bir cephe ve siperlerde bir ordu vardı. Ne var ki, bu ordu yerinde durmuyor, göz göre göre eriyordu. Askerler diledikleri gibi çekip gidiyordu. Onları hiçbir şey cephede tutamıyordu. Tren vagonlarının üzerine çıkarak ya da yürüyerek, ülkenin ve devrimin geleceğine yönelik hiçbir kaygı duymadan çok uzaklardaki evlerine dönüyorlardı. Almanların 15 Aralık'ta dayattığı çok ağır koşullardan sonra görüşmeler nasıl çıkılacağı bilinmeyen bir çıkmaza girmişti. Bu süre içerisinde, askerlerin yoğun bir şekilde yerlerini terk etmesiyle cephede boşluklar oluşmuştu. Bu boşluklar doldurulmalıydı. En azından bir kısmı cephe gerisindeki gönüllülerle doldurulmak istenmişti. Petrograd garnizonu kendi payına düşeni karşılayacaktı.

Petrograd'dan cepheye gidecek gönüllüleri hükümet başkanı olarak bizzat kendisinin cesaretlendirmesi, o günkü koşullar üzerine bir konuşma yapması gerektiğini düşünmüştü. Bu, can sıkıcı bir görevdi. Savaşın baskısından kurtulup nihayet geri dönen birlikleri selamlamak yerine, Kerenski gibi, insanlara cesur ve disiplinli askerler olarak görevlerini yerine getirme çağrısı yapmak gerekiyordu. Lenin şunları söyler: "Dünya devrimi yolunda tüm engelleri aşacak bir güç olduğumuzu göstermeliyiz. Cepheye gidecek yoldaşlarımız zayıflara ve kararsızlara güç verecek, onları cesaretlendirecektir. Avrupa halkları uyanıyor, devrimimizin güçlü sesini duyuyor. Kısa süre sonra artık yalnız olmayacağız, diğer ülkelerin proletaryaları bizimle birleşecektir."

(*) Aleksandra Kolontay'ın anlatımına göre, Lenin bu süreyi Karelya kıstağında bir sanatoryumda geçirdi. Bkz. Kolontay, A. Voksberg s. 156. Kıstak: İki deniz arasında kalan dar toprak şerit. (Ç.N.)

Lenin konuşmasını bitirdiğinde müthiş bir alkış tufanı kopar. Orkestra *Enternasyonal*'i çalmaya başlar. Genç savaşçılar ona otomobilinc kadar eşlik eder. İsviçre'den henüz yeni gelmiş Patten ve kız kardeşi Maria'nın arasına oturur. Otomobil hareket eder. Bir tüfek patlar. Lenin şaşırır, şoföre "ne oldu?" diye sorar. "Hiçbir şey, bir tekerlek patladı" cevabını veren şoför var gücüyle arabanın gaz pedalına basar. Aynı anda Platten eliyle Lenin'in başını aşağı doğru bastırmıştı, bir sonraki kurşun kapının camını delip geçer.

Kim ateş etmişti? Olayla ilgili yapılan resmi açıklamada Lenin'i öldürmeye yönelik bu saldırının "karşı devrimci teröristlerin işi" olduğu belirtilir. Saldırının failleri başka türlü nitelendirilemezdi. Ancak bu adlandırmada ayrıntı eksikti. Daha sonra Halk Komiserleri Konseyi Başkanı'nın onurlandırdığı gönüllüler taburundaki üç subay tutuklanacaktı. Suç ortakları var mıydı, eğer varsa kimlerdi? Bu soruların cevabı hiçbir zaman öğrenilemeyecekti.

Her ne olursa olsun Lenin için olay açıktı. Onu öldürerek devrimi öldürmek istemişlerdi. Suikast girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Fakat kesinlikle yeniden denenecekti. O halde, teröre terörle karşılık verilmeliydi. Lenin, Fransız devrimcilerinin neden onca "silahsız insanın" giyotinle kafasını uçurmak zorunda kaldıklarını o gün belki de daha iyi anlamıştı.

Ertesi gün, Lenin toplantıya çağırdığı hükümet üyelerine üç gün sonra açılacak Kurucu Meclis'e yönelik kaleme aldığı *Emekçi ve Sömürülen Halkın Hakları Bildirgesi*'ni okur. Dört sayfalık bu eşsiz bildirge, yirmi yıl önce cezaevindeki hücresinde özel mürekkeple çiziktirdiği, henüz sadece kafasında var olan bir parti programının mantıklı sonucu ve başarısı, tüm yaşamındaki düşünce ve eserin bir özetiydi.

İktidarın zirvesinde, devrimci Fransa örneğinden ilham alarak, onun sayesinde zafere ulaşan sosyalist devletin gelecekteki anayasasının başına görkemli bir giriş koymak istiyordu. Dört bölüm halinde gruplanmış kesin çözüm yolları birbirini izliyor, paramparça edilmiş sistemin kalıntılarına vurdukça vuruyordu.

Rusya İşçi, Asker ve Köylü Sovyetleri Cumhuriyeti'dir.

Tüm iktidar Sovyetlere aittir.

Rus Cumhuriyeti özgür ulusların özgür birliği temelinde kurumuştur.

Kurucu Meclis, insanın insan tarafından her türlü sömürüsüne, toplumun sınıflara bölünmüşlüğüne kesin olarak son vermeyi, sömürücülerin direnişini acımasızca bastırmayı, toplumun Sovyet biçimi örgütlenmesini yaratmayı ve bütün ülkelerde sosyalizmin zaferini kendine görev edinir.

Kurucu Meclis;

Fabrikaların, maden ocaklarının, ulaşımın, vb., tamamen işçi ve köylü devletinin mülkiyetine geçişinde ilk adım olarak sayılan, işyerlerinde işçi denetimiyle ilgili yasayı onaylar.

Emekçi kitlelerin sermayenin boyunduruğundan kurtulmasının ön koşullarından biri sayılan bankaların işçi ve köylü devletinin mülkiyetine geçişiyle ilgili yasayı onaylar.

Toplumdaki asalak unsurların kökünü kazımak amacıyla herkesin çalışma zorunluluğunu yürürlüğe koyar.

Emekçi kitlelerin egemenliğini güvence altına almak, sömürücülerin iktidarını yeniden kurma girişimlerini engellemek için işçilerin silahlandırılmasını, sosyalist bir işçi köylü kızıl ordusunun kurulmasını ve varlıklı sınıfların silahsızlandırılmasını kararlaştırır.

Tarihin en vahşi savaşlarıyla dünyayı bir kan gölüne çeviren kapitalizmin ve emperyalizmin pençesinden insanlığı kurtarma kararlılığını dile getirir. Kurucu Meclis, Sovyet hükümetinin gizli anlaşmaların açıklanması, cephede kardeşleşme, her ne pahasına olursa olsun devrimci yöntemlerle ilhaksız ve tazminatsız demokratik bir barış girişimini onayalar.

Kurucu Meclis, Finlandiya'nın bağımsızlığını ilan eden, Ermenistan'ın kendi kaderini özgürce belirleme hakkını tanıyan ve askeri birliklerin İran'dan çekilmesini emreden Halk Komiserleri Konseyi'ni kutlar.

Sovyet iktidarını tam bir destek sunarak koruyan Kurucu Meclis, görevinin sadece sosyalist bir toplum kurmak için zemin hazırlamak ve Rus Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'ni örgütlemek olduğunun bilincindedir.

Dinleyicileri son derece etkilemiş görünen bildirge oybirliğiyle kabul edilir. Sol Sosyalist Devrimcilerle varılan anlaşma gereği Adalet Halk Komiseri görevine atanan Steinberg daha sonra şunları yazar: "Hepimiz çok sevinçliydik. Hükümet üyeleri olarak toplandığımız büro dar ve kullanışsızdı, fakat biz kendimizi büyümüş hissediyorduk."

Duydukları belli belirsiz bir uğultu neşelerini yarıda keser. Koridorun zemininde yaklaşan ayak sesleri yankılanıyordu. Steinberg'in yazdıklarını okumaya devam edelim: "Hepimiz şaşırmış bir halde başımızı doğrulttuk. Bir anda kapı sertçe açıldı, odaya doluşan bir sürü kızıl muhafız ve denizci hemen pencereye yöneldi. Şaşkınlıktan dona kaldık. Lenin'in benzi atmıştı." Lenin'in heyecanı anlaşılır bir durumdu. İlk silahlı saldırının üzerinden henüz kırk sekiz saat geçmişti, bir kez daha saldırıya maruz kaldığını düşünmüş olmalıydı. Adamlar tepeden tırnağa silahlıydı. Yanlarında gürültülü patırtılı şekilde taşıdıkları bir de makineli tüfek vardı. Biri bağırır: "Yoldaşlar, korkmayın, bu bir tatbikat."

Lenin'in uzun yıllardır tanıdığı ve çok büyük bir saygı gösterdiği, Halk Komiserleri Konseyi idari işler sorumlusu, bu hassas göreve bizzat Lenin tarafından atanan Bontç-Brueviç o anda çıkagelir, içtenlikle gülerek şöyle der: "Saldırı durumunda nasıl savunulacağımızı görmek için tehlike işareti verdim."

Bu "beklenmedik tatbikatı" yaptıran gayretli idari işler sorumlusunun haklı nedenleri vardı. Kurucu Meclis'in açılış günü yaklaştıkça kamuoyundaki huzursuzluk gittikçe artıyordu. Kurucu Meclis'in himayesinde gerçekleştirilecek yeni bir devrimin Bolşevik hükümeti ortadan kaldıracağı ve demokratik bir sistem kuracağı söylentileri yayılıyordu. Halk arasında konuşulanlara göre, Kerenski Petrograd'a geri dönmüştü. Bütün yurttaşlara tanınan oy hakkıyla seçilmiş Rus toplumunun temsilcilerinin önüne çıkacak olan Kerenski, geçici hükümetin yasal başkanı olarak iktidarı resmi bir biçimde eline alacaktı. Bütün "Cumhuriyetçiler", bütün "gerçek özgürlük yanlıları" Kurucu Meclis'i "iktidarı gasp eden Bolşeviklerin" her türlü şiddetine karşı korumak için 5 Ocak'ta ayağa kalkmaya ve hep birlikte Torid Sarayı'na yönelmeye çağrılıyordu. Belirli sayıda fabrikayı da harekete dahil etmeyi ba-

şarmışlardı. Subay öğrenciler silaha sarılmaya hazırdı. Kurucu Meclis ile Sovyetler Hükümeti arasında çıkacak muhtemel bir anlaşmazlıkta, garnizondaki birliklerin çok büyük bir çoğunluğu tarafsız kalacak gibi görünüyordu. Bolşevik Partisi de boş durmuyordu. Partinin Petrograd örgütlenme komitesi sürekli olarak işçilere "Kadetlere ve Kornilovcu generallere hizmet eden karşı devrimci çetelerin" etkisinde kalmamaları yönünde çağrı yapıyordu. Hükümet Kurucu Meclis'in açılış gününde her türlü halk gösterisini önlemek için sert önlemler almış, Torid Sarayı'na giden yolları kapatmıştı.

Kurucu Meclis genel kurulunun ilk oturumu öğleden sonra saat dörtte açılır. Toplantı divan başkanlığı için yapılan seçim genel kurulun politik yapısını hemen açığa vuracaktı. Sağ Sosyalist Devrimcilerin önderi Çernov birinci turda 244 oy alarak genel kurul divan başkanı seçilir. Bolşeviklerin desteklediği genç Sol Sosyalist Devrimci aday Mari Spiridonova[35] sadece 151 oy alabilmişti. Bu ilk oylamadan sonra güçler arasındaki ilişki bir daha hiç değişmez. Sağ Sosyalist Devrimciler genel kurulda mutlak bir hâkimiyet kurar.

Çernov memnun bir havada, her zamanki gibi iyilik taslayan, dağınık, boş ve parlak sözler içeren konuşmasına başlar. Lenin genel kurul başkanlık kürsüsünün sağında bakanlar için ayrılmış bölümde yerini almıştı. Bontç-Brueviç'e göre Lenin aşırı heyecanlı görünüyordu. "Yüzü adeta bir ölünün yüzü gibi solgundu, oturdu, sinirli bir halde, alev alev yanan büyümüş gözleriyle salonu incelemeye başladı."

Doğrusunu söylemek gerekirse, Bontç-Brueviç'in bu gözlemi pek inandırıcı görünmüyor. Cesur, çok yararlı, hamarat bir Bolşevik olan bu kibar adam Bontç-Brueviç kendini sık sık hayal gücüne, dehşet ve-

(35) Marie Spiridonova (1884 – 1941): Sosyalist Devrimci Parti üyesi. 15 Ocak 1906'da köylü ayaklanmasına karşı acımasız yöntemler uygulayan General Lujenovski'yi öldürür. İdam cezası alır, cezası ömür boyu hapse çevrilir, Sibirya'ya sürgüne gönderilir. 1917 Şubat Devrimi sayesinde serbest kalır. Sol Sosyalist Devrimcilerin Bolşeviklerle ayrılmasından sonra Bolşevik karşıtı faaliyetleri nedeniyle birkaç kez tutuklanır. 1941'de kurşuna dizilir.

rici olmasa bile tuhaf benzetmelere kaptırıyordu. Daha önce de, Lenin'in Temmuz günlerinde yaşadığı sıkıntılı durumu İsa'nın ölmeden önce çektiği acılara benzetmişti... Bontç-Brueviç'e göre çok daha ölçülü olduğunu düşündüğüm, Lenin'i dikkatlice gözlemleyen Bolşevik delege Meşteriakov'un tanıklığını aktarmayı tercih ediyorum.

Lenin Çernov'un konuşmasından bir hayli sıkılmış görünüyordu. Eline bir gazete alır ve tamamen açar, kendini okuduğu bir yazıya kaptırmış bir havaya bürünür. Sonra, ayağa kalkar, başkanlık kürsüsünün halıyla kaplı merdivenlerine oturur. Meşteriakov'un 1925'te yazdıklarını okuyoruz: "Yoldaş Lenin'in o anki görüntüsü bugün hala canlılığını gözlerimin önünde koruyor. Önce bir şeyler yazmaya koyuldu, ardından uyuşuk uyuşuk merdivenlere uzandı. Kimi kez kahkahalarla gülüyor, kimi kez sıkıntıdan patlıyordu." Sonunda salondan kayboldu.

Bir zamanlar Çar'ın bakanlarının toplandığı salona çekilirler. Lenin bir durum değerlendirmesi yapar: Bu genel kuruldan hiçbir şey çıkmayacaktı. Zamanı boşuna harcamak ve gereksiz olaylara neden olmamak için şartlar elverdiği ölçüde Kurucu Meclis'i tasfiye etmekten başka yapacak bir şey yoktu. Natanson ve arkadaşları yanına gelerek kendisiyle hemfikir olduklarını bildirir. Harekâtın nasıl "acısız" gerçekleştirilebileceği konusunu ele alırlar.

Bu sırada, salonda Bolşevik Partisi adına ateşli bir konuşma yapan Buharin genel kurula gündem maddelerine geçmeden önce Lenin'in kaleme aldığı *Haklar Bildirgesi*'nin oylanmasını önerir. Bolşevik öneri 146 oya karşı 237 oyla reddedilir. Sağ Sosyalist Devrimciler kendileriyle mücadeleye girmenin gereksizliğini böylece rakiplerine ikinci kez anlatmış oluyordu.

Oylamayı kaybeden sol grup oturuma ara verilmesini taler eder. Talep kabul edilir. Bolşevikler ve Sol Sosyalist Devrimciler birlikte Lenin'in yanına gider. Steinberg daha sonra şunları yazacaktı: "Lenin bizi neşeli bir havada karşıladı ve bize şöyle dedi: "Görüyorsunuz. Durum açık, artık onlarla yolumuzu ayırabiliriz." Herkes başka bir çözüm yolu olmadığı konusunda hemfikirdi. Raskolnikov salona geri dönerek partisinin aldığı kararı ve bu kararın gerekçesini okumakla görevlendirilir.

Doğal olarak Lenin'in kaleme aldığı metinde şunlar yazıyordu: "Kurucu Meclis genel kurulundaki karşı devrimci çoğunluk öncekilerin izinden gitmekten başka bir şey yapmıyor. Bu karşı devrimci çoğunluk Kurucu Meclis'i açıkça işçi ve köylü hükümetinin karşısına koyuyor. Halk düşmanlarının işlemekte olduğu suçun sorumluluğuna bir an dahi olsa ortak olmak istemediğimiz için toplantıyı terk ediyoruz."

Raskolnikov okuyacağı metnin yazılı olduğu kâğıdı eline alır ve kapıya doğru birkaç adım atar. Yoldaşları arkasından gitmek ister. Lenin hemen onları durdurur ve bağırmaya başlar: "Ne yapıyorsunuz? Eğer bildirge okunurken salonda yer alır ve daha sonra oturumu hep birlikte terk ederseniz salondan çıkışınız muhafız askerler ve denizciler üzerinde öylesine bir heyecan yaratır ki, salonda kalan tüm Sağ Sosyalist Devrimcileri ve Menşevikleri katlederler. Bunu anlamadınız mı!"

Meşteriakov'un yazdıklarını okumaya devam ediyoruz: "Birçoğu Lenin'le aynı fikirde değildi. Onları ikna etmek için Lenin'in ikinci bir etkili konuşma yapması gerekti. Gerçekten de, bildirge askerler üzerinde olağanüstü bir etki yaratmıştı. Şurası bir gerçek ki, eğer Bolşevik delegeler salonu topluca terk etselerdi, geriye kalanlardan hiçbiri canını kurtaramazdı. Bu düşmanlar hayatlarını Lenin'e borçlu olduklarını biliyor mu?"

Bir delege Lenin'e, "yalnız kalınca ne yapacaklar" diye sordu.

Gevezeliklerine devam edecekler.

Ne zamana kadar, diye sordu bu kez çok meraklı Bolşevik.

Bıkıncaya kadar, cevabını veren Lenin, burada yapacak bir işimiz kalmadı diyerek sakin bir biçimde çıkışa doğru yöneldi."*

(*) Torid sarayı Muhafız Birliğinin Komutanı Dibenko toplantıya devam eden Kurucu Meclis üyelerinin askeri yöntemle (zorla) dışarı çıkarılması için yardımcılarından denizci Jelezniyakov'a emir vermişti. Lenin'in notunu alan Dibenko önceki kararın iptal edildiğini hemen yardımcısına bildirir. Denizci Jelezniyakov komutanına Lenin'in kararını uygulamazsa başına ne geleceğini sorar. Dibenko yardımcısına şu cevabı verir: "Delegeleri kapı dışarı etmemekle işe başla. Gerisini yarın konuşuruz." Jelezniyakov sabah saat 4.30'da başkanlık kürsüsüne ge-

IV

BREST LİTOVSK "KİRLİ BARIŞI"

Lenin artık geçmişte kalmış Kurucu Meclis üyeleriyle ilgili bir yazı kaleme alır. "Gereksiz olandan kurtulmak" ona çok değerli bir gün kaybettirmişti. Gerçekten de, boşa harcanacak hiç zamanı yoktu. Sovyetler Cumhuriyeti için bir ölüm kalım meselesi olan savaş ve barış sorunu acilen çözümlenmeliydi. Lenin partisinin savaşı sonlandıracağına ve hemen bir barış anlaşması imzalayacağına söz verdiği için iktidarı ele geçirebildiğinin bilincindeydi. Verilen söz her ne pahasına olursa olsun yerine getirilmeliydi. Yeni sistemin ve tüm devrimin kaderi buna bağlıydı.

Lenin can sıkıcı bir düşünce çatışması içine düşmüştü. 25 Ekim Devrimi'nden altı hafta önce Merkez Komitesi'ne devrimci Rusya'nın askeri gücünden ve yeteneğinden söz ettiği tutkulu bir mektup göndermiş, durgunluktan sıyrılarak eyleme geçilmesini istemişti. Kendi geleceğini gerçekten kendisi belirleyecek olan halkın sosyalist devleti nasıl büyük bir istekle savunduğu görülecekti! Bu halk en korkunç düşmanlara karşı direnecekti. Mektubunu şu iyimser sözlerle bitirmişti: "Rusya'da gerçek bir devrimci savaşın maddi ve manevi kaynakları hala sınırsızdır! "

Hükümet başkanı olduğunda bu kaynakların hiçbir değeri olmadığını, ordudaki mevcut asker sayısının onda dokuzunu oluşturan köylü kitlesinden hala savaşa devam etmesini ummamak gerektiğini yeterince çabuk fark etmişti. Ayrıca, gördüğü başka bir şey daha vardı. Ordudaki çözülme öyle bir hal almıştı ki, ilk düşman saldırısında aşırı öfkelenmiş asker yığınları mevzilerini geriye doğru terk ederek Sovyetler sistemini kesin olarak yok edecek kargaşa ve anarşiyi yanlarında getirecekti. Lenin, sadece en kısa sürede imzalanacak bir barış anlaşması bu tehlikenin önüne geçebilir diye düşünüyordu. Barış için her türlü tavizi vermeye hazırdı. Eğer sınır bölgelerindeki ülkeleri gözden çıkarmak

lerek toplantı divan başkanı Çernov'a muhafızların yorulduğunu, salonu boşaltma zamanının geldiğini bildirir. Çernov sırflaf olsun diye kısa bir süre tartışır ve saat 4.40'ta oturumun sona erdiğini açıklar. Kurucu Meclis üyelerinin Torid Sarayı'ndan çıkışı sorunsuz gerçekleşir. (G. W.)

gerekiyorsa, bu ülkeler gözden çıkarılmalıydı. Zaten Polonya, Finlandiya, Baltık yöresi Rusya sayılmazdı. Eğer olağanüstü ağır savaş tazminatı ödemek gerekiyorsa, bu tazminat ödenmeliydi. Kamulaştırılan bankalarda para vardı. Sosyalizmin kaderi söz konusu olunca, zenginlerden birkaç milyon fazla veya az alınmış ne fark ederdi! Henüz yeni doğan Sovyetler Cumhuriyeti kapitalizmin ve emperyalizmin dünyayı içine sürüklediği kanlı koyu karanlıkta Bolşevik Partisi'nin elindeki ışık saçan bir meşale değil miydi?

Başka bir şey daha vardı: Emperyalist dünyanın iki ayrı kampı kavgaya tutuşmuştu, bundan yararlanmak gerekiyordu. Kendi aralarındaki savaşla meşgul olan bu güçler ellerini bağlayan bir durum olmasaydı varlığına hiçbir şekilde müsamaha göstermeyecekleri yeni proleter devlete karşı mücadele yürütecek güçten yoksundu. O halde, kapitalist güçler birbirini yemeye devam ederken, imzalanan bir barış anlaşması sayesinde dış müdahaleyle engellenmeksizin yeni sistemin güçlendirilmesi için çalışılabilecekti. Kapitalist güçlerin her biri bu kavgadan zayıflamış ve yorulmuş bir halde çıkarken, kendisine tanınan soluklanma süresinde ekonomik hayatını yeniden düzenleyen genç Sovyetler Cumhuriyeti bu kez kapitalist ülkelerin muhtemel saldırısına karşı sosyalist devleti kanının son damlasına kadar savunacak sağlam ve disiplinli yeni bir proletarya ordusu oluşturacaktı.

Ne var ki, partinin sorumlu yöneticilerinden çok büyük bir çoğunluğu onunla aynı bakış açısına sahip değildi, karşısında öncülüğünü Moskova bölgesi politik yürütme kurulunun yaptığı güçlü bir muhalefet vardı. Ana merkezi Moskova olan en zengin, en sanayileşmiş on iki vilayetin oluşturduğu Moskova bölgesi Rusya'nın kalbiydi. Bu bölgedeki politik yürütme kurulunun yönetimi Buharin'in öncülüğünde ateşli ve aşırı heyecanlı gençlerden oluşmuş bir grubun elindeydi.

Buharin, parlak bir zekâya sahip, çok kültürlü, sinirli ve çabuk kızan garip bir adamdı. Moskova çevrelerinde hatırı sayılır bir saygınlığı vardı. Yakın arkadaşı, Sol Sosyalist Devrimcilere hükümette yer verebilmek için görevini bırakan eski Adalet Halk Komiseri Lomov ona canla başla yardım ediyordu.

28 Aralık'ta, Moskova Yürütme Kurulu partinin Merkez Komitesi'ne güvenlerini kaybettiklerini ifade eden bir karar alır. Ayrıca, karada Almanlarla yapılan görüşmelerin kesilmesi, tüm Rus halkını ayağa kaldırarak devrimci bir savaş başlatılması isteniyordu. Lenin'e son derece şiddetli bir saldırı yöneltilmişti. Bizzat kendi düşüncelerine ihanet etmekle suçlanıyordu: Birçok kez devrimci savaş lehinde söylemde bulunmuştu, şimdi boyun eğmeyi ve teslim olmayı öğütlüyordu. Alman emperyalizmiyle görüşmek, onların çıkarına uygun bir anlaşma imzalamak Alman emperyalizminin uluslararası konumunu güçlendirecekti. Bu, proletarya devrimini sırtından hançerlemek anlamına geliyordu. Moskovalıların *Kahrolsun Kirli Barış!* sloganı gittikçe yaygınlaşıyordu. Petrograd Komitesi de devrimci savaş tezinin tam destekleyicisiydi. Böylece, iki başkentteki Bolşeviklerin "zirvesi" Lenin'in karşısındaydı.

Devrimin ertesi gününden başlayarak Lenin'in sadık arkadaşı tavrını sürdüren Troçki bizzat kendi oyununu oynamaya başlamıştı. Bu, başına iş açacak son derece hassas ve tehlikeli bir oyundu. Troçki, tepkisel davranan, otoriter bir kişiliğe sahip olmasına rağmen, politik kariyerinde her zaman taraflar arasında en azından hakem işlevi gördüğünü, uzlaşmazları uzlaştırdığını düşünmesine olanak sağlayan "merkezci" çözümler önermişti. Bu kez yine her şeyi yoluna koyacak bir kişi olmaya niyetlenmişti. Ne Buharin ne de Lenin, ne devrimci savaş ne de utanç verici barış. Alman emperyalistlerine verilecek *hayır* cevabı (savaşa da hayır, barışa da hayır –ç. n.) tüm dünyada mükemmel bir yankı yaratacaktı. Görüşmeler kesilecek ve ordu terhis edilerek ülke tamamen savunmasız bırakılacaktı. Düşmanın ilerlemesine düşmanın bizzat kendi proletaryası izin vermeyecekti. Her şeye rağmen düşman saldırısı devam ederse, sonunda "işgalcilerin çizmeleri altında" barış imzalanacak, bu şekilde Rus devriminin saygınlığı korunmuş olacaktı. Hiç kimse Rus devrimini Alman emperyalizmiyle anlaşma yapmakla suçlayamayacaktı.

Troçki gibi akıllı bir insanın bu planın başarısına içtenlikle inanmış olabileceğini düşünmüyorum. Bana göre, sonraki günlerde takındığı tavır, Rusya'yı "savaşa sokarak" Kerenski'nin son girişimi bertaraf edildikten hemen sonra müttefiklerin yaptığı askeri ve teknik yardım sa-

yesinde Sovyet Cumhuriyeti'ni Alman işgalcilerinin pençelerinden kurtaracak nihai zaferi umut ederek Lenin'in yerini alma isteğine kapıldığı varsayımını destekliyor. Troçki'nin ustaca ve görkemli bir biçimde sunduğu bu tez çok sayıda taraftar bulur. Böylece, Lenin'in karşısında aynı anda mücadele edeceği iki ayrı cephe oluşmuştu.

Kurucu Meclis feshedildikten hemen sonra Lenin partinin önemli yöneticilerine barış üzerine düşüncelerini açıklamak istediğini bildirir. 8 Ocak'ta yapılan toplantıya aralarında Merkez Komitesi ve Petrograd Bolşevik Örgütlenme Komitesi üyelerinin de bulunduğu altmış kadar kişi çağrılır. Lenin toplantıya her zaman olduğu gibi hazırlıklı gelmişti, *ayrı ve ilhakçı bir barışın hemen imzalanması sorunu üzerine tezlerini* okur (bu kez yirmi bir tez). Tezler özellikle savaş taraftarı "Buharin'in grubunu" hedef alıyordu.

Lenin'e göre, ilke olarak halktan hiçbir şey gizlemeden, savaşa devam etmesi imkânsız olan ülkenin aleyhinde bir barış antlaşması imzalamak asla sosyalizme ihanet değildir.

Alman emperyalizmiyle barış yapıldığında, Almanlar doğu cephesindeki güçlerini batı cephesine kaydıracaklar, böylece batı cephesinde baskılarını artırma olanağına kavuşacaklardı. Böyle bir durum Sovyet Cumhuriyeti'ni Alman işbirlikçisi ve suç ortağı yapacaktı. Lenin'in karşısında savunulan görüş işte buydu. Lenin şunları söyler: Eğer devrimci bir savaşa girersek, Almanların doğu cephesindeki birliklerini müttefiklerin batıdaki saldırısını püskürtmek için kullanmasına engel olacağımız için İngiliz-Fransız emperyalizminin işbirlikçisi ve suç ortağına dönüşeceğiz. O halde, her iki durumda da emperyalistlerin ekmeğine yağ sürüyoruz. Oysa söz konusu olan iki ayrı düşman grubundan hangisi ile yürüyeceğimiz değil, Rusya'da Sovyetler iktidarının güçlenmesini ve ilerlemesini kolaylaştıracak en uygun çözümü bulmaktır.

Eskiden gerekliliğini savunduğu devrimci bir savaşa bugün karşı çıktığı için Lenin eleştiriliyordu. 1915'te, gerçekten "devrimci bir savaşa hazırlanmanın ve girmenin" zorunluluğundan söz etmişti. Fakat bu Çarlık dönemindeydi ve savaşa o anki koşulları göz ardı ederek girilmesini savunmamıştı. "Bugünden itibaren devrimci bir savaşa ha-

zırlıklı olmalıyız, söz konusu olan içinde bulunduğumuz maddi koşulları ve başlayan sosyalizmin çıkarlarını dikkate alarak böyle bir savaşa *hemen* başlanabilir mi sorusuna kesin bir cevap vermektir." Devrimci savaşın kesin olarak yenilgiye uğrayacağı gerçeğini görmek gerekiyordu. Yaşanacak bir yenilgi Rusya'yı şu anda dayatılan şartlardan çok daha ağır olanları imzalamak zorunda bırakacaktı. Ne var ki, bu barış antlaşmasını işçi ve köylü hükümeti imzalamayacaktı, çünkü bu hükümet bozguna uğramış, öfkesi zapt edilmeyen ordu tarafından çok daha önce yıkılmış olacaktı.

Bu nedenle, devrimci savaşa girmek Rus sosyalist devrimini tehlikeye atmaktı. Böylesi bir maceraya kalkışmaya hakları yoktu. Oysa ayrı bir barış antlaşması imzalayan işçi ve köylü hükümeti çatışmanın dışında kalarak kendini gelecekteki düşmanlarının karşısında güçlü ve yenilmez kılacak yeni sosyalist düzenin inşasına verebilecekti.

Bu gerekçeler genel kurulu ikna etmeye yetmez. Toplantıya katılan altmış üç Bolşevik'ten sadece on beşi Lenin'in tezleri lehinde oy kullanır. Devrimci savaş tezi otuz iki, Troçki'nin tezi on altı oy alır. Bu oylamanın genel eğilimi göstermekten başka bir özelliği yoktu. Partinin resmi kararı üç gün sonra, 11 Ocak'ta yapılacak Merkez Komitesi toplantısında belirlenecekti.

Lenin bu kez daha küçük bir toplantıda on altı üyeyle uğraşmak zorunda kalacaktı. Kendisini çok daha sağlam bir zeminde hissediyordu. Buharin, Lomov ve Troçki toplantıdaydı. Anlaşamıyorlardı. Başlangıçtan itibaren Lenin'e tam bir destek sunan Sverdlov ve Stalin Lenin'in tezlerine taraftar kazanmak için canla başla çalışıyordu.

Lenin'in konuşmalarındaki en önemsiz parçalar bile toplanmaya çalışılmış olmakla birlikte, (Lenin'in tüm eserlerinin eski baskısında yer alan) 11 Ocak tarihli Merkez Komitesi oturumunun başında yaptığı anlamlı konuşma ve tartışmalar sırasında verdiği cevaplar Lenin'in tüm eserlerinin son baskısında yer almamıştır. Bu toplantıda savunduğu tezlerin önemli bir kısmı 8 Ocak toplantısındaki gerekçelerinin bir tür ayrıntılı açıklaması olduğu için kısa bir özetini aktarmakla yetineceğim. Lenin can sıkıcı gerçeği olabildiğince açık bir biçimde söylemekte te-

reddüt etmez. "Ordunun artık dayanacak hali kalmadı... Geri çekilme durumunda topların sadecc bir kısmını kurtarabilmek için bile atlarımız yok. Almanlar Baltık bölgesinde öyle bir konuma sahipler ki, Petrograd ve Reval'i kolaylıkla alabilirler... Savaşa devam etmemizde çıkarı olanlar sadece İngiliz ve Fransız emperyalistleridir. Bu konuda kanıt mı istiyorsunuz? Amerikalılar Krilenko'ya siperdeki her asker için yüz ruble önerdi... Almanya'da patlamak zorunda olan devrime güveniyoruz. Mutlaka gerçekleşecektir. Fakat ne zaman? Bu bekleme aylarca sürebilir. Oysa bizde devrim dünyaya güzel bir çocuk getirdi: Sosyalist Cumhuriyet. Savaşa yeniden başlayarak onun ölümüne neden olabiliriz... İmzalayacağımız barış kuşkusuz kirli bir barış, fakat sağlam ve dik durmak için soluklanmaya ihtiyacımız var. Konumumuzu güçlendirmek ve burjuvaziyi kesin olarak ezmek için ellerimiz bağlı olmamalıdır. Hiç kuşku yok ki, bu bir geri adımdır. Berbat bir yolda yürüyoruz, fakat bu yoldan geçmek zorundayız. Sosyalist Cumhuriyeti kurtarmak için üç milyar tazminat ödemek çok değildir."

Lenin Buharin ve Lomov'un ağır eleştirilerine maruz kalır. Bu tahmin edilebilir bir durumdu. Troçkist Uritski'nin eleştirileri de beklenmedik değildi. Fakat sadık Cerjinski'nin itiraz etmesi Lenin için çok şaşırtıcı olmuştu. Cerjinski Lenin'e yönelik eleştirisinde şunları söyler: "Lenin geçtiğimiz Ekim ayında Zinovyev ve Kamanev'in yapmak istediğini öneriyor. Biz bir proletarya partisiyiz. Eğer barış antlaşmasını imzalarsak proletarya arkamızdan gelmeyecektir." Troçki önerdiği tezin yararlarını açıklamakla yetinir. Stalin Troçki'yi sert bir biçimde azarlar. Buna karşılık, Troçki Kolontay ve büyük bir saygınlığa sahip, zeki bir kadın olan Merkez Komitesi Sekreteri Stasova'yı[36] kendi tarafına çekmeyi başarır.

(36) Elena Stasova (1873 – 1966): Komünist Enternasyonal'in liderlerinden ve Bolşevik Partisi'nin en önemli üç kadın yöneticisinden biri. Reform yanlısı çok tanınmış aydın bir ailenin kızı. Rus dili ve tarihi dalında diplomalıdır. İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği örgütünde, daha sonra RSDİP çekirdeğini oluşturacak ekipte yer alır. Partinin yeraltındaki faaliyetlerinin en önemli örgüt-

Oylama sonucunda Troçki'nin önerisi yediye karşı dokuz oyla kabul edilir. Buharin'in önerisi ise sadece iki oy alabilir. Üç gün sonra, Bolşevik Partisi ve Sol Sosyalist Devrimci Parti Merkez Komiteleri ortak bir toplantı yapar. Bu kez yine Troçki'nin önerisi çoğunluğu elde eder.

İki komitenin ortak kararı yürürlükteki kural gereği hükümetin kararı olarak kabul edilir. Troçki 10 Şubat'ta Brest-Litovsk'ta sansasyon yaratan açıklamasını yaptığında, hiç de keyfine göre davranmıyor, hükümetin kararını uyguluyordu. Bu içler acısı maceranın sorumluluğu verdikleri oylarla Troçki'nin itiraf edilmemiş ihtirasına hizmet eden ve kötü sonuçlar doğuracak yöntemini hayata geçirmesine olanak sağlayanlara aittir.

Troçki'nin bu gösterişli davranışından beş gün sonra, 16 Şubat 1918'de, Alman Askeri Komutanlığı Rus Genel Karargâhına 18 Şubat öğle saatlerinde ateşkesin son bulacağını ve Alman taarruzunun yeniden başlayacağını bildirir. 17 Şubat'ta yapılan Merkez Komitesi toplantısında Lenin isteklerini yineler: Almanlara vakit kaybetmeden gönderilecek bir telgrafla görüşmelere yeniden başlamaya hazır oldukları bildirilmeliydi. Troçki endişeleri giderir: Paniğe gerek yoktu. Almanlar belki de sadece gözdağı vermek için basit bir manevra yapıyordu. 18 Şubat'ta ne olacağı beklenmeliydi. Gerisi sonra düşünülecekti. Lenin'in önerisi beş oya karşı altı oyla reddedilir.

Ertesi gün Almanların ciddi olduğunu anlamak için öğleye kadar beklemek gerekmemişti. Merkez Komitesi'nin sabah oturumunda Troçki canı oldukça sıkılmış bir halde gelişmeleri aktarır: Alman uçakları Dvinsk üzerinde uçuyordu, dört Alman tümeni batı cephesine ulaşmıştı. Batı cephesi askeri komutanı Bavyera veliahdı radyo

leyicilerindendir. İsviçre ve Finlandiya'da sürgünde kalır. Birçok kez tutuklanır. Son olarak 1912'de Gürcistan'da tutuklandığında, 1916'ya kadar Sibirya'ya sürgüne gönderilir. 1917 silahlı ayaklanmasında Lenin'i destekler. 1920'de Bakü'de toplanan Doğu Halkları Konferansı'nın örgütleyicilerindendir. Külleri Kremlin duvarı Mezarına defnedilir.

konuşmasında Almanların dünyayı Rus vebasından kurtarma kutsal görevini üstlendiğini ifade etmişti. Lenin bir kez daha aynı tavrını sürdürür. İtiraz eden Troçki, bu saldırının Almanya'da halk içerisinde devrimle sonuçlanacak bir öfke patlamasına yol açabileceğini söyler. Troçki'ye göre, saldırının Alman halkı üzerinde nasıl bir etki yapacağını görmek için beklemek gerekiyordu. Eğer Almanya'da bir devrim patlamazsa onlara barış önermek için zamanları olacaktı. Bir kez daha Lenin'in düşüncesi azınlıkta kalır, Troçki'nin sağduyudan yoksun önerisi beş oya karşı altı oyla kabul edilir.

Alman orduları söylenen saatte saldırıya geçer. Rus birlikleri en küçük bir direniş göstermeden erzak ve cephaneyi cephede bırakarak dağınık bir biçimde geri çekilir. Akşama doğru, Almanların Dvinsk'e girdiği, burada burjuvazi tarafından kurtarıcı olarak selamlandığı ve hemen Piskov yönüne, başka bir deyişle Petrograd'a yöneldiği bilgisi gelir. Troçki'nin sözünü ettiği "patlamaya" gelince, bu konuda haber yoktu...

Düzenli olarak akşam saat altıda yapılan Halk Komiserleri Konseyi oturumu ertelenir, yerini Bolşevik ve Sol Sosyalist Devrimci Merkez Komiteleri ortak toplantısına bırakır. Steinberg'in yazdıklarını okuyoruz: "Merkez Komitesi üyesi olan Halk Komiserleri Smolni'deydi. Şehrin her yanına dağılmış diğer üyeleri toplamaya çalıştık. Bolşevikler bitişikteki küçük salona geçti. Biz büyük salonda kaldık ve sonra hepimiz dağıldık."

Bu sırada Lenin ve Troçki çetin bir kavgaya tutuşmuştu. Troçki hatalı tespitinde ısrar ediyordu. "Almanların niyetini öğrenmekle" işe başlanmalı, onlara ne istedikleri sorulmalıydı. Sanki Dvinsk'e girmeleri ve Petrograd üzerine yürümeleri ne istediklerini yeterince anlatmıyordu! Lenin'in toplantı tutanağına geçirilen başı sonu belli olmayan, ateşli, isyankâr ve öfkeli sözleri o sırada içinde bulunduğu aşırı kızgınlık halini son derece iyi tercüme ediyor. Odayı uzun adımlarla arşınlarken azarlayıcı sert sözlerle rakibini perişan eder: "Savaş şakaya gelmez... Daha uzun bir süre beklenemez... Almalara küçük kâğıtlar gönderilmek isteniyor, bu süre içerisinde onlar vagonlarımızı, depolarımızı hiçbir şey bırakmamacasına silip süpürüyor ve biz ölüyoruz...

Savaşla oyun oynayarak devrimi Almanlara teslim ediyoruz. Tarih sizin devrimi teslim ettiğinizden söz edecek. Devrimi hiçbir şekilde tehdit etmeyen bir barış antlaşması imzalayabilirdik... Şu anda diplomatik yazışma zamanı değildir. "Almanların niyetini öğrenmek" için çok geç kalınmıştır. Onlara açıkça barış önerilmelidir."

Adeta bir kamçı gibi çarpan bunca eleştiri karşısında yumuşamış görünen Troçki, kendini güçlükle savunur: "Ortada bir "savaş oyunu" yok. Ahlaki açıdan hareket etmek gerekiyor. Almanlara soru yöneltme girişiminde bulunulmalı."

Genellikle suskun ve ihtiyatlı olan Stalin aniden patlar: "Bu karışıklığı bir çözüme bağlamak gerekir. Troçki sorusunu basın aracılığıyla sorsun. Biz görüşmelerin yeniden başlaması gerektiğini söylemeliyiz."

Oylamaya geçilir. Bu kez Lenin'in önerisi altı oya karşı yedi oyla kabul edilir. İçinden çıkılmaz bir hal alacak oy eşitliğini önlemek için Stasova oylamaya katılmamıştı. Oylamada yaşanan en şaşırtıcı durum, önceden kestirilemeyen bir tepkiye maruz kalan Troçki'nin son dakikada kendi tezinden vazgeçerek Lenin'in tezi lehinde oy kullanmasıydı. Altı taraftarının yanında oy kullanması oylamadan bir kez daha galip çıkması için yeterli olacaktı.

Lenin ve Troçki hemen telgrafta yer alacak metni yazmayı üstlenir. Uzun bir metin olmayacaktı. Lenin'in yüzündeki kaygı ve tasalar kaybolmuş, sinirleri yatışmış olarak birkaç satır yazar: "Halk Komiserleri Konseyi Alman ordusunun ilerleyişini protesto eder... Alman hükümetinin Bres-Litovsk'ta öne sürdüğü koşullarda bir barış antlaşması imzalamaya, Alman hükümetinin yeni önerilerini incelemeye ve on iki saat içerisinde cevap vermeye hazır olduğunu bildirir."

Lenin görünüşü kurtarmaya çalışmıştı. Kaleme aldığı cevap metninde tam bir teslimiyet görünümü yoktu. İşçi ve köylü hükümeti Almanların yeni koşullarını incelemeye hazır olduğunu açıklamıştı. "İncelemek" "kabul etmek" anlamına gelmiyordu. Böylece, bitişik salonda Bolşevik Merkez Komitesi'yle görüşmek için çağrılmayı bekleyen Sol Sosyalist Devrimcilerin hassasiyeti gözetilmiş oluyordu.

Steinberg daha sonra şunları yazacaktı: "Sabah saat üçte onların bü-

rosuna geçtik... Troçki saçları dağınık bir halde şömineye yaslanmıştı. Gözleri yırtıcı bir kuşun gözleri gibi yardımcılarının başları üzerinden pencereye doğru bakıyordu. Yoffe, Krestinski ve Uritski sırtlarını duvara dayamış sinirli sinirli sigara içiyordu. Lenin elleri ceplerinde, odanın bir ucundan diğer ucuna kendi kendine gülerek yürüyordu. Aralarında büyük bir zıtlaşmanın yaşandığını anladık." Nefes alınamaz hale gelmiş odada hazırlık niteliğinde kısa bir düşünce alışverişinden sonra herkes görüşmenin yapılacağı büyük salona geçer. Adeta Troçki'nin bir taklidine dönüşen Steinberg şaşırtıcı bir biçimde Troçki'nin geçersizleşen sözlerini tekrarlar: "Kendimizi ilk gelen haberlerin neden olduğu paniğe kaptırmamalıyız... Bütün bunlar, belki de Almanların sadece gözdağı vermek için yaptığı bir manevradır." Steinberg telgrafın gönderilesinin ertelenmesini ve Sovyetler Yürütme Komitesi'nin ertesi sabah toplantıya çağrılmasını önerir. Lenin sinirlenme zahmetinde bile bulunmaz. En basit şeyleri bile anlamaktan aciz, pek akıllı olmayan öğrencisine hitabeden bir öğretmen gibi, alaycı ve küçümseyici bir edayla Sol Sosyalist Devrimcilerin sözcüsünü ikna etmeye koyulur: "Bakın, bir hükümet çabuk karar vermek için oluşturulur. Şu anda her saat önemli. Mademki iki parti de Halk Komiserleri Konseyinde temsil ediliyor, mademki Sovyetler Yürütme Komitesindeki gruplar bizimle hemfikir, o halde telgrafın gönderilmesini yarına kadar ertelemeyi gerektirecek haklı bir durum yoktur."

"Öğrenci" son sözü kendisi söylemek ister. Steinberg aşırı abartılı bir biçimde şunları söyler: "Evet, kararları çabuk almak gerekiyor, fakat bir panik havasında değil." Lenin cevap vermez, sobanın yanına gider ve oturur, tadını çıkara çıkara ısınır. Düş kırıklığına uğramış bir ses, Yoffe'ni sözleri sessizliği bozar: "Mademki telgraf üzerinde anlaştık, zamanın ne önemi olabilir?" Hiç kimse tepki göstermez. Sessizlik devam eder. Artık her şey söylenmişti. Durumu kavrayan Steinberg olup bitenleri kabullenir ve "telgrafınızda ne yazıyor" diye sorar.

Steinberg metnin okunmasını dinledikten sonra altı yoldaşıyla salonun bir köşesine çekilir. Az sonra, Sol Sosyalist Devrimcilerin temsilcileri üç oya karşı dört oyluk bir çoğunluk kararıyla telgrafın hemen gönderilmesini kabul ettiklerini bildirir.

Lenin imzaladığı metni Troçki'ye uzatır. Troçki, "Lenin'in imzası yeterli" bahanesiyle metni imzalamayı kabul etmez. Lenin bu son tereddütlü direnişe son verir. "Hayır, Dışişleri Komiserinin imzası zorunludur." Bu sözler bir emir gibi çınlar. Troçki metni imzalar. Telgraf gönderilir.

19 ve 20 Şubat günlerinde Lenin'in kaygısı en üst düzete çıkmıştı. Almanlar cevap vermiyor, ilerlemeye devam ediyordu. Piskov ve Narva'yı almışlardı. Rus askerleri düşmanın yaklaşmasını bile beklemeden kaçıyordu. Denizcileri genel bir panik sarmıştı. Almanların sol kanattan kalkışacakları bir çevirme hareketini önleyecek çok önemli bir mevzinin savunulması görevi denizcilere verilmişti. Denizciler mevzilerini kumandanlarına bile bildirmeden terk etmişlerdi. Bu şartlarda cevabı geciktirmek tamamen Almanların lehineydi. Zira savaş dilinde kabul gören adlandırmaya göre sıradan bir askeri yürüyüşe dönüşen ilerleyişlerini sürdürüyorlardı.

Lenin, eserinin toz haline geldiğine içi sızlayarak tanık oluyordu. Almanların eski rejimi mutlak bir otorite olarak geri getirmek amacıyla Petrograd'a girmeye karar verdiklerini kafasında canlandırıyordu. Bu, Sosyalist Sovyetler Cumhuriyeti'nin sonu anlamına geliyordu. Hükümeti tahliye girişimi için geç kalınmıştı. Petrograd-Moskova hattı kesikti. Bir yığın engelle dolu, dolambaçlı bir yol izlemek gerekiyordu. Ayrıca, herkesin onu izleyeceği de kesin değildi. Geriye kalan tek çare başkentin savunmasını örgütlemek, işgalcilere karşı son nefese kadar savaşmaktı. Mademki terhis durumu ilan ederek herhangi bir askeri operasyona katılmayı reddeden birliklere güvenilemezdi, Lenin *Sosyalist vatan tehlikede* başlıklı bir bildiriyle işçilere seslenecek, "Rus işçilerini ve köylülerini ezmek, arazileri toprak ağalarına, fabrikaları kapitalistlere, iktidarı monarşiye vermek isteyen "Alman militarizmine" karşı sosyalist vatanı savunmak için herkesi ayağa kalkmaya çağıracaktı. Sonuç olarak, Halk Komiserleri Konseyi içerisinde şu sözlerin yer aldığı bir kararname yayımlar:

Her şey ülke savunması hizmetine verilecektir.

Düşmanın ilerleyişiyle tehlikeye giren bölgenin boşaltılması sıra-

sında köprüler, demir yolları, malzemeler, vb. imha edilecektir. Tren istasyonları, malzeme depoları yakılacaktır.

Tüm sağlıklı kadın ve erkekler boy siperi kazmak için istihdam edilecektir. Burjuva sınıfına dahil olanlar kızıl ordu muhafızlarının gözetiminde çalışacaktır. Karşı gelenler kurşuna dizilecektir.

Alman ordularının ilerleyişini kötüye kullanarak Sovyet hükümetinin devrilmesini amaçlayan gazeteler yasaklanacak, bu gazetelerin yazı işleri sorumluları ülke savunmasında çalıştırılacaktır.

Düşman ajanları, vurguncular, sabotajcılar, haydutlar ve karşı devrimci kışkırtıcılar hemen oracıkta kurşuna dizilecektir.

Lenin kendini ister istemez savaşın içinde bulur. Ancak bu savaşı savuma amaçlı bile olsa yürütebilmek için malzemeye ve özellikle deneyimli subaylara ihtiyaç vardı. Sovyet yönetiminin hizmetinde çalışmayı öneren subaylara pek güvenmiyordu. Kesin sonuca götürecek bir karar anında bu subayların hepsinin karşı tarafa geçeceğini düşünüyordu. Ayrıca, bu subayların askeri bilgilerinin yeterli olduğu da şüpheliydi. Fransız Büyükelçiliği ile yakın ilişkiyi kesmemiş olan Troçki Lenin'e Fransız askeri görevlilerinin sunduğu yardımı kabul etmeyi önerir. Fransız askeri görevlilerinden biri, ateşli Bolşevik savunucusu, sivil yaşamda avukat ve militan bir sosyalist olan Yüzbaşı Sadul aracılığıyla Lenin ve Fransız subayı Kont de Lubersac arasında bir görüşme düzenlenir. Birkaç ay sonra Amerikan işçilerine yönelik mektubunda Lenin bu konuyla ilgili şunları yazacaktı:

"Fransız subayı Lubersac ile görüştürüldüm. Lubersac bana şöyle dedi: "Ben bir monarşistim, tek amacım Almanya'nın yenilgisidir." – Buna kuşku yok, diye cevap verdim. Bu durum, Alman ilerleyişini durdurmak amacıyla demir yollarını havaya uçurmak için bize yardımcı olmak isteyen gerçek teknisyen Fransız subaylarının hizmeti konusunda anlaşmamıza engel olmamıştır. Fransız monarşistinin elini sıktım, bu sırada her ikimizin de yürekten istediği; karşısındakini darağacında sallandırmaktı. Bunu ikimizde biliyorduk. Fakat o an için çıkarlarımız uyuşuyordu."

Böylece, Lenin kendini her ne pahasına olursa olsun yakasını sıyır-

mak için var gücüyle çabaladığı İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin dümen suyunda sürükleniyor bulacaktı. Ertesi gün, Troçki müttefiklerin Sovyet hükümetine Almanlara direnişte yardım amaçlı silah ve erzak teklifini Merkez Komitesi'nin onayına sunar. Toplantıya katılmayan Lenin şu notu gönderir: "Lütfen benim oyumu İngiliz ve Fransız haydutlarından patates ve silah kabul edilmesi lehinde oy kullananların arasına ekleyin" Teklif beş oya karşı altı oyla kabul edilir. Toplantı çıkışında Buharin Troçki'ye sığınır, hıçkırarak ağlamaya başlar ve şöyle bağırır: "Ne yapıyoruz? Partiyi bir pislik yığınına dönüştürüyoruz!" Troçki kaleme aldığı otobiyografisinde Buharin'in bu sözlerini aktarırken büyük bir ciddiyetle şunları da ekler: "Buharin genel olarak sulu gözlüydü ve duygularını doğal bir biçimde ifade ediyordu."

Almanlardan beklenen cevap 23 Şubat sabah saat on birde gelir. Alınan cevap Sınolni'de büyük bir üzüntü yaratır. Almanların istekleri tüm öngörülerin üzerindeydi. Almanlar Polonya'yı, Litvanya'yı ve Beyaz Rusya'nın bir bölümünü ellerinde tutmak istiyordu. Ukrayna bağımsız bir devlet olacaktı. Ukrayna, Finlandiya ve Baltık ülkelerindeki Rus birlikleri hemen geri çağrılacaktı. Kars ve Batum şehirleri Türkiye'ye geri verilecekti. Sovyetler hükümeti hiçbir şekilde Almanya'da devrimci propaganda yapmayacaktı. Rusya Almanya'ya miktarı daha sonra belirlenecek (altı milyar mark karşılığı altın. -ç. n.) bir savaş tazminatı ödeyecekti. Kırk sekiz saat içerisinde cevap verilmek zorundaydı. Hiçbir görüşme kabul edilmiyordu.

Genel eğilime göre bu şartları kabul ederek bir antlaşma imzalamak politik ve ahlaki açıdan intihar anlamına geliyordu. Ülke böyle bir utancı kaldıramazdı. Almanların zorla kabul ettirmek istedikleri şartlar küçümseyici bir tavırla reddedilmeliydi. Troçki ültimatomda tanınan sürenin sabah saat yedide dolacağını bildirir. Lenin Troçki'nin konuşmasını tamamlamasına izin verir. Yerinde duramıyor, aşırı öfkeden titriyor, odada bir uçtan diğer uca gidip geliyordu. Bir anda kısa cümleler şaşkına dönmüş çalışma arkadaşlarının üzerine çullanır: "Eğer imzalamazsak devrimi Almanlara teslim edeceğiz... "Devrimci gevezelik" politikası miadını doldurdu... Eğer bu politikaya devam ederseniz, is-

tifa edeceğim... Hükümette bir saniye bile kalmayacağım, ne de Merkez Komitesinde..." Bir an susar, soluklanır ve çenesi kasılmış bir halde heceleri tek tek vurgulayarak devam eder: "... Bir sa-ni-ye bi-le de-ğil."

Troçki şaşırmamıştı, sakin ve ölçülü bir ses tonuyla itiraz eder: "Lenin'in gerekçeleri ikna edici değil. Eğer oybirliği içerisinde olsaydık direnişi örgütleyebilirdik. Petrograd ve Moskova'yı terk etmemiz gerekse bile kötü bir konumda olmayacaktık. Tüm dünyanın gözleri üzerimizde olacak, Avrupa'da iç savaş alevlenecekti. Ancak bunun için tam bir oybirliği gereklidir. Mademki bu oybirliği yoktur, ben de savaşın devam etmesi lehinde oy verme sorumluluğunu üzerime almıyorum." Bunun anlamı, oybirliğinin gerçekleşmesini engellediği için Sovyetler Cumhuriyetinin utançla kaplanacak olmasından Lenin'i sorumlu tutmaktı. Sert tartışmalar yaşanır. Beklenmedik bir şey olur, Stalin Lenin'e karşı konuşur, "imzalamamayı, sadece yeni koşullar temel alınarak görüşmeye hazır olduklarının bildirilmesini" önerir. Cerjinski daha da ileri gider: "İmzalayarak Alman emperyalizmini cesaretlendirmekten başka bir şey yapmamış oluruz. Yeni bir ültimatom almayacağımızın bir garantisi yok, hiçbir şeyi kurtarmıyoruz." Cerjinski Troçki ile aynı düşüncede olduğunu ifade eder: "Eğer parti bir bölünmeyi ve Lenin'in istifasını kaldıracak güçte olsaydı Alman ültimatomunu reddetme yönünde karar alınabilirdi. Böyle bir durum söz konusu olmadığı için bu yönde bir karar alınamaz."

Sinirlerine hâkim olan Lenin en sadık iki yol arkadaşına söz dinletmeye çalışır: "Ültimatomda bulunmakla eleştiriliyorum. Kendimi en alt sınıra kadar indirgenmiş bulduğum için bunu yaptım. Avrupa'da pek yakında bir iç savaştan söz edenler dünyayı umursamıyor... İmza atmamanın mümkün olduğunu söyleyen Stalin haksızdır. İmzalamak gerekiyor. Eğer imzalamazsanız Sovyetler Cumhuriyetinin üç hafta içerisindeki ölüm hükmünü vermiş olursunuz. Almanların şartları işçi ve köylü hükümetini tehdit etmiyor. Eğer daha sonra yeni bir ültimatom söz konusu olursa, durum farkı olacak."

Lenin'in bu müdahalesi kızgınlığı alevlendirmekten başka bir işe yaramaz. Uritski öfkeden deliye döner: "Bizim teslimiyetimiz Avrupa'da doğmakta olan devrimi geciktirecek. Eğer imzalarsak Alman em-

peryalizmi bize Milyukov'u geri getirecek." Lomov arkadaşlarının söylemeye cesaret edemediklerini kem küm etmeden açık açık söyler: "Eğer Lenin istifa tehdidinde bulunuyorsa bu bizi korkutmamalı. İktidarı Lenin'siz almak gerekiyor"

Troçki tartışmaya dahil olma zamanının geldiğini düşünür. Ona göre, sözlerinin ağırlığı terazinin dengesini "iyi" lehinde bozacaktı. Bu işi ustaca, aynı zamanda sinsice yapar: "Lenin'in görüşü çok kişisel bir karaktere sahip. Bu görüşün doğru olduğunu düşünmüyorum. Bununla birlikte, parti birliğinin önünde bir engel oluşturmak istemiyorum. Aksine, imkânların ölçüsünde parti birliğine katkıda bulunacağım. Ancak Dışişleri sorumluluğunu sürdüremem." Bunun anlamı, partide birlik, hükümette ayrılıktı. Troçki izlenmesini önerdiği uyum ve uzlaşma politikasından işte bunu anlıyordu.

Oylama zamanı gelmişti. Lenin'in biçimlendirdiği soru oylamaya sunulur: Almanların teklifleri hemen kabul edilmeli midir?

Lenin, Sverdlov, Stalin, Zinovyev, Stasova, Sokolnikov, Smilga evet oyu kullanır.

Buharin, Lomov, Uritski, Bubnov hayır oyu kullanır.

Troçki, Cerjinski, Yoffe, Krestinski çekimser oy kullanır.

Sonuç açıklanır: Merkez Komitesi Almanların şartlarını dört çekimser ve dört aleyhte oya karşı yedi oyla kabul eder. Lenin zafer kazanmıştı, fakat mücadele bitmemişti. Çekimser oy kullananlardan Krestinski ayağa kalkar, altında kendisinin, Cerjinski'nin ve Yoffe'nin imzaları bulunan şu açıklamayı okur: "Almanya ile antlaşma imzalanmasının kabul edilemez olduğu düşüncesinde ısrarlıyız. Alman ültimatomu imzalandıktan sonra sadece tam olarak birleşmiş bir Bolşevik Partisi mücadeleyi örgütleyebilir diye düşünüyoruz. Eğer Lenin'in bize gözdağı verdiği bölünme gerçekleşirse Alman emperyalizmine, Rus burjuvazisine ve Lenin'in yönetimindeki proletarya partisine karşı aynı anda mücadele etmek zorunda kalacağız. Böyle bir durum Rus devrimini barış imzalanmasıyla beklenen tehlikeden çok daha büyük bir tehlikeyle karşı karşıya getirecektir. Bu şartların yaratılmasına katkıda bulunmamak amacıyla barış lehinde oy vermeyerek çekimser kaldık.

Krestinski'den sonra sıra Uritski'deydi: "Merkez Komitesi üyeleri Buharin, Lomov, Bubnov ve kendi adıma, yedek üye Yakovleva ve toplantıda yer alan* yoldaş Piatakov ve yoldaş Smirnov adına, Rus devrimine ve uluslararası devrime ölümcül bir darbe vurabilecek son derece hatalı bir kararın sorumluluğunu taşımak istemediğimizi bildiriyoruz. Bu karar, oylamada çekimser kalan dört üye bizimle aynı görüşte olduğu için Merkez Komitesi azınlığı tarafından alınmıştır. Bu nedenle, tezlerimiz lehinde eylem özgürlüğümüzü parti içinde ve dışında muhafaza ederek tüm görevlerimizden istifa ediyoruz."

Sverdlov'un önerisi üzerine, yeterince uzun bir süre rica edildikten sonra istifacılar gelecek kongreye kadar görevlerinde kalmaya razı olur.

En son çare olarak Sovyetler Yürütme Komitesi'ne kesin bir karar alması için çağrı yapılır. Aynı gece, Torid Sarayı'nda bir ön hazırlık toplantısı gerçekleştirilir. Lenin Sol Sosyalist Devrimcilerle önceden bir anlaşmaya varmak istiyordu. İki grup özel bir konferansta bir araya gelir. Tartışmaların kısa sürmesi kararlaştırılmıştı. Her gruptan, biri kararı onaylayan, diğeri karşı çıkan olmak üzere ikişer konuşmacı söz alacaktı. Bolşevik gruptan karar lehinde konuşmacı doğal olarak Lenin'di. Aleyhte konuşmayı Bolşevik görevli olarak faaliyet gösterdiği İsveç'ten henüz yeni dönen Radek yapacaktı. Sosyalist Devrimciler içerisinden hiç kimse barış tezlerini savunma amaçlı bir konuşma yapmak istemez, her iki konuşmacı da aleyhteydi. İlk konuşmayı partinin yöneticilerinden, atılgan, çok ateşli bir genç olan Kamkov yapar. Konuşması adeta borazan çalıyor izlenimi yaratır. İkinci konuşmacı Steinberg farklı bir yöntem izler. Devrimi ahlaki bakımdan öldürceğini düşündüğü bir karara karşı genel kurulu uyarmak için yavaş yavaş, sesini zorlamadan, dokunaklı bir konuşma yapar. "Bu barışta en kötü olan koşullar değil, devrime diz çöktürmek isteyen anlayıştır. Onursuzlaştırılmaya boyun eğmek, aşağılanmış hissetmeye alışmak gerekecek. İşgalciye karşı bazı unsurlar savaşır mı diye soruluyor. Ödlekler,

(*) Devlet Bankası yöneticiliğine getirilen Piatakov ve Moskova Sovyeti üyesi Smirnov toplantıya davetli olarak katılmıştı. (G. W.)

rahatına düşkünler arkada dursun. Kendini feda etmeye hazır, önde yürüyecek yeteri kadar kahramanı her zaman bulacağız." Sıkıntı içerisinde boğulup kalmış Bolşeviklere dönerek şu çağrıyı yapar: "Eğer bu barışı imzalarsak bizi birleştiren ahlak kopacak. Bu saygıyı öldürmeyelim. Şu anki gücümüzü bu dayanışma düşüncesi oluşturuyor."

Steinberg anılarında şunları yazar: "Büyük bir sessizlik vardı, yerime oturdum. Bazı Bolşevikler belirgin bir sempatiyle bize bakıyordu." Steinberg Aleksandra Kolontay'ın yüzündeki gözyaşları fark eder. Steinberg'in konuşmasından çok etkilenen, davaya yeni katılmış bir militan coşkusuna sahip genç bir Bolşevik kadın beş yıl sonra bu toplantıyla ilgili şunları yazacaktı: "Steinberg'in söyledikleri tam olarak hissettiklerimdi. Konuşması olağanüstü güzeldi, düşüncelerini çok güzel sözlerle, son derece akıcı bir biçimde ifade ediyordu."

Lenin salonda olup bitenleri kaygıyla izliyor, taraftarlarının çok etkilenmiş yüzlerini gözlemliyordu. Yanında oturan Cerjinski karşı koyulamaz bir heyecana kapılmış, dudaklarını ısırıyordu. İşte, içi boş sözlerle yapılan konuşmanın tehlikesi diye düşünür. İnsanların en aptalca şeyleri yapmaya hazır olduklarını ortaya çıkarmak için mantıklı olana karşı çıkanın hassasiyetine abartılı övgülerde bulunmayı ve güzel bir ses tonuyla duygusal konuşmayı bilmek yeterliydi. Fakat Lenin bu durumu düzeltecekti. Ve işte yine kürsüdeydi.

Bu "cesur yüreklilere" soyluluk gerekliydi! Kendilerini aşağılanmış, onursuzlaştırılmış hissetmek istemiyorlardı. Başları yukarıda, gökyüzüne dönük yürümek istiyorlardı. Pekâlâ, Lenin boyunlarını büktürecek, devrimin gerçek kokusunu biraz hissetmeleri için başlarını öne eğdirecekti.

Hatip Lenin'in en önemli güç kaynağı konuşmasındaki mükemmel sadelikti. Bu kez, Steinberg'in güzel sözlerindeki çelişkiyi daha iyi göstermek için bu işi bilinçli olarak abartılı bir biçimde yapacaktı. Hiçbir telaş belirtisi yoktu. Var olan, hayal kırıklığının yarattığı büyük bir üzüntüydü. Konuşması yaralayıcı ve daha ziyade acımasız bir ironi içeriyordu. Konuşmasında özellikle düşüncelerinin sağlamlığına ve bulunduğu tarafın haklılığına mutlak bir inanç vardı.

"Bizden etkili bir duruş, güzel bir davranış sergilememiz bekleniyor. Almanya bizi boğazımızdan yakaladı, yere yatırdı, dizlerimni göğsümüze koydu, silahını şakağımıza dayadı. Bizi kurtaracak proletaryanın eli nerede? Ben bu eli görmüyorum. Bana güçlü, disiplinli, düşman karşısında titremeyecek yüz bin kişilik bir ordu verin, ben barış imzalamayacağım. İki ay boyunca size tam bir eylem özgürlüğü tanıdım. Bu süreyi bir ordu oluşturmak için kullanabildiniz mi? Gevezelik ve kâğıttan yapılmış bir silah dışında ne ürettiniz? Evet, bu kirli bir barış, utanç verici bir barış, fakat devrimin kurtuluşu için imzalamak zorundasınız. Devrim yolunun güllerle mi süslü olduğunu düşünüyorsunuz? Devrimin sadece rüzgârda dalgalanan bayraklarla, enternasyonal marşıyla sadece zaferden zafere yürümek olduğunu mu sanıyorsunuz? O halde, devrimci olmak kolay olurdu. Hayır, devrim bir eğlence değildir. Devrim yolu çalı ve dikenlerle kaplıdır. Elimizden kurtulmaya çalışan zemine tırnaklarımızla, dişlerimizle tutunarak, eğer gerekiyorsa çamura bulanmış bir halde yüzükoyun sürünerek, belli belirsiz bir sınırda ileriye, komünizme doğru emeklemek zorundayız. Bu sınavdan zaferle çıkacağız."

Bu kez yine konuşmacı alkışlanmaz. Liderlerinin yaptığı bu son derece tutarlı muhakemenin ağırlığı altında ezilen Bolşevikler başlarını öne eğer. Hiçbir karar alınmaz.

Sessiz ve ciddi bir havada oturumun yapılacağı büyük salona yöneldikleri bir sırada, güçlü bir ses duyulur: "Bolşevikler! Birinci kata çıkın! Grup toplantısı." Birinci kata çıkarlar. Birliklerinin son zayıflığından kaygılanan Lenin durumu bir kez daha gözden geçirmek istemişti. Bireysel oy kullanılmayacaktı, Lenin bunu öncelikle belirtir. Bu şekilde, muhaliflerin Sosyalist Devrimcilerle aynı safta oy kullanmaları önlenmiş oluyordu. Ancak, Polonyalı ve Letonyalılara ülkelerini düşmana teslim edecek bir oylamaya katılmama izni verilir. Muhalifler sordukları ağır sorularla Lenin'i zor durumda bırakmaya çalışır. Lenin, kısa bir süre önce Bolşevik olan eski militan Steklov'un öne çıktığı bu anlamsız oyuna sabır ve keyifle katlanır. Oturumdaki izlenimlerini yukarıda aktardığım genç, duyarlı kadın Steklov ve Lenin arasında geçen konuşmayı kaleme alır.

Steklov: – Yoldaş Lenin, Ukrayna'daki birliklerimizin geri çağrılmasıyla ilgili antlaşma maddesini nasıl uygulamayı düşünüyorsunuz? Almanların yağmasına karşı ülkeyi savunmasız mı bırakacağız?

Lenin: - Ukrayna'daki birlikleri antlaşmaya uygun olarak geri çağıracağız. Orada hangi Rus ve hangi Ukrayna birliklerinin bulunduğunu sadece şeytanın kendisi biliyor. Muhtemelen orada hiç Rus birliği yok.

Steklov: - Finlandiya'daki kardeşlerimize yardım etmekten vaz mı geçeceğiz? Eşit koşullarda olmayan bir savaşta onları ölüme mi terk edeceğiz?

Lenin: Evet, onlara yardım etmekten vazgeçmek zorundayız. Fakat biraz düşünün, daha dün Petrograd-Viborg tren hattında talihsiz bir kaza oldu. Midi için tahsis edilmiş cephanelerin yüklü olduğu çok sayıda vagon "yanlışlıkla" başka bir trene bağlandı ve silahlar Finlandiya yolunu tuttu. Bu tür "kazalar" her zaman mümkündür. Denizcilere gelince, Finlandiya'daki yoldaşların bizzat kendileri bizden bu denizcileri geri çağırmamızı istiyor. Denizcilerin cesareti öylesine kırılmış ki, bizzat kendi silahlarını satıyorlar ve savaşa zarar vermekten başka bir işe yaramıyorlar.

Steklov: - Devrimci propagandadan vazgeçmez zorunda mıyız?

Lenin: - Bana öyle geliyor ki, karşımdaki politikada yeni biri değil, aksine Çar'ın yönetimi altında nasıl politika yaptığımızı iyi bilen eski bir kurt. Guillaume ve Nikolas aynı şey.

Steklov: - Partinin yayın organlarında Kayser ve çetesine karşı artık yazı yayımlanmayacak. Bu Brest antlaşmasını ihlal etmek olur.

Lenin: - Barış antlaşması Sovyetler Yürütme Komitesi ve Halk Komiserleri Konseyi tarafından imzalanacak, Bolşevik Partisi Merkez Komitesi tarafından değil. Bu nedenle, Sovyetler hükümeti Merkez Komitesi'nin eylemlerinden sorumlu olmayacak.

Bu kısa konuşma gerilimi biraz azaltır. İnsanlar gülümseyerek birbirlerine bilgiççe bakıyor, sanki içlerinden "Almanlara iyi bir oyun oynayacağız" diye söylüyorlardı. Gözkapaklarını alaylı bir şekilde kırıştıran Lenin dikkatli bir önder olarak çıkışa yönelen taraftarlarını bakışlarıyla izliyordu.

Tüm üyelerin hazır bulunduğu oturum sabah saat üçte açılır. Zaman sınırlıydı. Konuşmacılara süre sınırlaması getirilir. Hükümet adına konuşan Lenin'in süresi on beş, gruplar adına her bir konuşmacının süresi de on dakikaydı. Zaten, her şey söylenmiş, tavırlar belirlenmişti. Lenin gururlu hali, sert ifadeli bakışları ve kararlı ses tonuyla şunları söyler: "Görevimi yerine getirdiğimi düşünüyorum. Savaşın ne olduğunu, kendisine neye mal olduğunu, kendisini nasıl tükettiğini bilen emekçi sınıfın bu barış antlaşmasının şartlarının son derece utanç verici olduğunu kabul ederek tavrımızı onayladığına inanıyorum."

Oylama isim okunarak yapılır. "Buharinciler" salondan sessizce çekip gider. Almanların önerileri seksen dörde karşı yüz on altı oyla kabul edilir. Yirmi altı oy çekimserdi. Lenin zafer kazanmıştı. Saat sabah 4.15.

Hükümet üyeleri hemen bitişikteki salonda toplanır. Lenin kabul kararnamesini okur ve imzalar. Ardından, Bolşevik Halk Komiserleri de kararnameyi imzalar. Sosyalist devrimciler imzalamayı reddeder. Lenin iç karartan öfkeli bir bakışla nedenini sorar. Sonuçta bu genel kurulun kararıydı. Arkadaşları adına cevap veren Steinberg bu karara karşı mücadele edeceklerini söyler. Kararname onaylanıncaya kadar hala on beş günlük bir süre vardı.

Lenin ısrar etmez. Dakikalar sayılıydı. Antlaşmayı imzalayacak heyetin bir an önce belirlenmesi gerekiyordu. Troçki ve Yoffe heyette yer almayı kabul etmez. Başka bir çare kalmayınca, "yeni biri" Çiçerin'den bu görevi üstlenmesi istenir. Lenin'in göçmenlik yıllarında tanıdığı eski Menşevik Çiçerin uzun süre İngiltere'de cezaevinde tutulmuş, Rusya'ya dönmeyi başarınca da Bolşevik Partisi'ne üye olmuştu. Çiçerin'in yardımcılığına antlaşmayı "okumadan" imzalayacağını bildiren Merkez Komitesi üyesi Sokolnikov verilir. Ayrıca, diplomatik kariyerinin henüz başındaki Karakhan heyette sekreter olarak yer alacaktı. Resmi telgraf sabah saat yedide gönderilir.

3 Mart'ta imzalanan antlaşma ertesi gün ülkeye açıklanır. Antlaşmanın resmi olarak onaylanacağı Sovyetler Kongresi 14 Mart'ta toplanacaktı. Bu kez kongrenin toplanacağı yer Petrograd değil, Moskova'ydı. Neden Moskova?

V

KANA BULANMIŞ ATEŞKES

Şubat ayının sıkıntılı geçen bu son günlerinde, Lenin bir fare kapanına düşmüş gibi Petrograd'a sıkışıp kalan hükümetin ne denli güvenilmez şartlar içinde olduğunu fark etmişti. Tehlike geçmişti fakat Lenin bunu unutmamıştı. Sınır çok yakındı. Düşmandan sürpriz bir saldırı gelebilir korkusu sürekli vardı. Denizcilerin hâkim olduğu Kronştad çevresinde bile belirli bir endişe eksik değildi. Devrimin "temel direkleri" bu denizciler güçlerinin bilincinde, gittikçe disipline daha az riayet ediyor, zorbaca davranıyordu. En küçük bir bahaneyle her an silaha sarılmaya ve 25 Ekim'de çok iyi başardıkları gösteriyi tekrarlamaya hazırdılar. Fakat bu kez toplar kurusıkı doldurulmamıştı. Sonuç olarak, Petrograd federatif bir devlet sisteminin temelini oluşturan hükümet merkezi olmaya pek uygun değildi. Ülkenin tam içindeki Moskova bu iş için çok daha elverişliydi. Büyük Petro'nun Çarlık İmparatorluğu'nun başkentini Avrupa'ya yakınlaştırmak için nedenleri vardı, Lenin'in de işçilerin ve köylülerin cumhuriyetini Avrupa'dan uzaklaştırmak için kendi nedenleri vardı.

Halk Komiserleri Konseyi'nin gizli oturumunda Lenin hükümeti Petrograd'dan Moskova'ya taşımayı önerir. Öneri kabul edilir. Bundan böyle Moskova Sovyetler Cumhuriyeti'nin başkenti olacaktı. Sol Sosyalist Devrimciler bu girişime şiddetle karşı çıkar. Yaptığı devrimle ünlenen, Sovyetler iktidarının doğduğu bu şehri terk etmek nankörlüktü, bir korkaklık belirtisiydi. Petrograddakiler Halk Komiserlerinin yiyecek sıkıntısı çekilen şehri daha iyi yaşamak için terk ettiklerini düşünecekti. Lenin Sol Sosyalist Devrimcilerin bu konuşmalarına aldırmaz, sadık yoldaşı Bronç-Bruyeviç'ten hükümeti Moskova'ya taşımak için hazırlık yapmasını ister.

Alınan tüm önlemlere rağmen haber yayılır ve işçi çevrelerinde büyük bir öfkeye yol açar. Karşı devrimciler bu durumu halkı kışkırtmak için kullanır, Lenin ve çetesinin kaçınasına izin vermemek, onları Petrograd'da rehine olarak tutmak gerekiyor diye propaganda yapmaya başlar. Hükümet üyelerinin yolculuk yapacağı trenin havaya uçurula-

cağı yüksek sesle telaffuz ediliyordu. Bronç-Bruyeviç Lenin'i durumdan haberdar eder. Lenin sadece tek bir cevap kabul eden bir üslupla şu basit soruyu sorar: "Yolculuğun güvenli bir biçimde geçeceğini garanti ediyor muşumuz?"

Elbette cevabını verir öteki.

Yolculuk tarihi 10 Mart olarak belirlenmişti. Halk Komiserleri ve yardımcıları bir önceki akşam geç saatlerde haberdar edilir. Tren akşam saat 10'da hareket edecekti. Saat 9.30'da Lenin, Krupskaya ve Lenin'in kız kardeşi Maria Smolni'den ayrılır. Lenin arabada yanına oturan Bronç-Bruyeviç'e şöyle der: Hükümetin "Petrograd" dönemi sona erdi. "Moskova" dönemi bakalım bize ne getirecek? Hiç kimse cevap vermez.

Otomobil dolambaçlı yollar izleyerek onları Nikolas tren istasyonuna götürür. Görevli giriş bölümümde birkaç kişi karanlıkta bekliyordu. El fenerleriyle yolu aydınlatarak Lenin ve yol arkadaşlarını peronun diğer ucunda bekleyen trene götürürler. Adeta gölge gibi tek tek içeri süzülen yolcular karanlıkta kompartımanlarını el yordamıyla bulmaya çalışır. Peron çevresinde nöbet tutan bir Leton askeri bölüğü hiç kimseyi trene yaklaştırmıyordu. Herkes yerini aldığında tüm ışıkları söndürülmüş hayalet tren hareket eder, gece karanlığında gözden kaybolur.

Birkaç dakika sonra Lenin'i sesi duyulur:

Bu zifiri karanlıkta daha ne kadar bekleyeceğiz?

Tüm perdelerin kapalı olduğundan emin olan Bronç-Brueviç Lenin'in kompartımanında bir başucu lambası yakar. Lenin hemen bir kitap çıkarır, sayfalarını adeta yutar gibi okumaya koyulur. Tren hiçbir yerde durmadan son hızla ilerliyordu. Terhis olmuş askerlerle aşırı yüklü çok sayıda trenin neden olduğu içinden çıkılamaz yol tıkanıklıkları yüzünden birçok kez durmak zorunda kalırlar. Moskova'ya ertesi gün akşam saat sekize doğru varırlar. Tren istasyonunda Moskova Sovyeti üyeleri tarafından karşılanan Lenin o geceyi Otel National'de geçirir. Sonraki gün, 12 Mart'ta, otomobili Kremlin'in üzerinde eski yapıt bir ikon bulunan ana kapısını geçtiğinde saat öğleden sonra iki olmuştu. Lenin oldukça heyecanlı görünüyordu.

Kremlindeyiz, bunu söylemesi gerektiğini düşünmüştü Bronç-Bruyeviç.

Evet, Kremlindeyiz, diye tekrarlar Lenin düşüncelere dalmış bir halde.

Hükümdarlıktan düşürülen Romanovların kulenin tepesindeki çift başlı kartalı yukarıdan bakıyordu. Tam bir yıl önce Petrograd'da devrim patlamıştı.*

Lenin hemen hükümet çalışmaları için tahsis edilen odalara yönelir, çalışma odası olarak kullanacağı büroya bir göz atar. Ardından, Şubat Devrimi'nin birinci yıldönümü dolayısıyla Moskova Sovyeti'nin Büyük Tiyatro'da düzenlediği görkemli toplantıya gider.

Kendisine genel bir sempati duyulmayan bu büyük örgütle iktidara geldiğinden beri ilk kez kişisel bir ilişki kuracaktı. Bu, kazanılacak bir yer daha anlamına geliyordu. Zaten birkaç gün sonra yeni seçimler yapılacaktı. Önce Brest-Litovsk işini bitirmek gerekiyordu.

Bu kez söz konusu olan sadece basit bir ayrıntıydı. 14 Mart'ta toplanması öngörülen Sovyetler Kongresi'nin antlaşmayı onaylayacağına emin olunabilirdi. Almanların ültimatomu kabul edildikten sonra, Sosyalist Devrimci Halk Komiserleri tüm yerel Sovyetlerde bu konuyla ilgili kısa ve özlü bir anket yapılmasını istemişti. Sosyalist Devrimcileri bir hayal kırıklığı bekliyordu. Büyük şehirlerdeki çoğunluk barışa karşıydı, buna karşılık küçük yerleşim birimleri ve köyler çok büyük bir çoğunlukla barış yanlısıydı. Bu eğilime bakarak kongrenin vereceği karar öngörülebilirdi. Antlaşma 261'e karşı 784 oyla onaylanır. Buharin ve arkadaşlarının da aralarında bulunduğu yüz on delege oylamada çekimser kalmıştı. Sol Sosyalist Devrimci Halk Komiserleri istifa eder. Lenin "usta konuşmacıların" ayrılışına üzülmez.

Nihayet büyük bir hararetle istenen ateşkes sağlanacaktı. Nihayet devrimci mücadeleye dahil olduğundan beri sürekli olarak gerçekleştirmeyi arzuladığı en yüce görev için çalışmaya başlanacak, Sosyalist devletin inşası için seferber olunacaktı. Ekim Devrimi'ni izleyen ilk

(*) 12 Mart eski Rus takviminde 27 Şubat'a tekabül ediyor. (G. W.)

haftalarda, yaratmaktan daha çok vurmak, karşı devrime darbe indirmek, yeni rejimin düşmanlarının direncini ezmekti söz konusu olan. Artık yıkmak değil, inşa etmek gerekiyordu.

Özelikle acele edilmeliydi. Sovyetler Cumhuriyeti bunca özveri, bunca aşağılanma pahasına yazgısını söküp almıştı. Soluklanma uzun süreli olamazdı. Lenin bunun tamamen farkındaydı. "İngiliz ve Fransız haydutları" Sovyetler hükümetine kendilerinden ayrılmalarını affetmeyeceklerini yeterince açık bir biçimde anlatmışlardı. Bu emperyalist haydutlardan askeri bir müdahale, üstelik Lenin'in düşündüğünden daha erken, beklenmeliydi. Yeni bir savaş görünüyordu. Ne tür bir savaş olursa olsun bir ordu gerekliydi. Bir ordu kurabilmek için önce ülkenin ekonomik durumu yeniden düzenlenmeliydi. Yapılması gereken en acil görev işte buydu. Lenin kendini tamamen bu işe vermeyi, şehirlerdeki ve köylerdeki kardeşleşmiş emekçi kitleleri Bolşevik Partisi'nin tüm canlı unsurlarının arkasından bu hedefe yöneltmeyi düşünüyordu. Fakat bastırılan, yerle bir edilen düşman kadar korkunç başka bir tehlike, Lenin'in tasviriyle "iri kemikli eliyle" kıtlık tehlikesi kapıyı çalıyordu.

Temel ihtiyaçların yokluğu nedeniyle sıkıntı çekilen tek yer nüfusu aşırı kalabalık olan başkent değildi. Büyük kentlerin çoğunda ekmek bulunmuyordu. Yeterli miktarda buğday vardı, fakat köylüler hükümetin belirlediği fiyattan satmayı kabul etmiyordu. Devrimci Fransa'nın ikinci yılında başarısızlığa uğrayan fiyat belirleme girişiminin adeta bir tekrarı yaşanıyordu. Bu kez yine güçlü bir köylü direnişi vardı. Fakat 1793'te önemi henüz fark edilmeyen kır proletaryasının oyuna dahil olması mücadeleye farklı bir görünüm kazandırmıştı.

Lenin'in tahminine göre on beş milyon köylü ailesinden on milyonu yoksul, üç milyonu orta halli zengin ve iki milyonu zengindi. Rus köylülüğü her dönem bu oranda bir bölünme içerisinde olmuş, fakat hiçbir zaman bu denli belirgin bir şekilde ortaya çıkmamıştı. Savaş sayesinde olağanüstü zenginleşen "kulaklar" (toprak sahibi zengin Rus köylüleri –Ç.N.) sağlıklı üyeleri savaşa giden ve büyük bir kısmı Poloya veya Galiçya'da ölen yoksul aileler üzerinde tam bir zorbalık uyguluyordu. "Orta hallilere" gelince, tek istekleri köydeki toprak ağalarının

teveccühünü kazanmak ve onların tefeci faiziyle ödünç verme lütfunda bulundukları parayla iş yapmaktı. Bu durum "kulakların" Köy Sovyetlerinde çoğunluğu ele geçirmelerine olanak sağlamıştı. Onların gözünde para tüm değerini kaybetmişti. Olağanüstü miktarda buğdayı istiflemişler ve bir kenarda tutuyorlardı. Bu servetlerine el koymaya yönelik her türlü hükümet girişimine karşı çok güçlü bir direnişe hazırdılar.

Lenin'in şimdi bu güçlü ve düzenbaz düşmana saldırması gerekiyordu. Bu mücadelenin ne denli çetin geçeceğini biliyordu. Başka seçeneği yoktu. Devrim bir kez daha içinden sadece savaşarak çıkabileceği bir ikilemin içine düşmüştü: Ekmek veya ölüm.

Kulaklara karşı bir haçlı seferi başlatılacaktı. Zengin köylülerin zorla ve yasadışı yollarla elde ettikleri ve istifledikleri buğdayları geri verdirmek, ellerinden çekip almak gerekiyordu. Bilinçli işçiler, Sovyetler bayrağı altında yürüyen herkes bu "büyük haçlı seferine" katılmaya çağrılır. Temel geçim ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla olağanüstü yetkili bir başkan görevlendirilir. Lenin Beslenme Halk Komiserliğine yeterli beceriye sahip olmayan Teodoroviç'in yerine, Ural Bölgesi Beslenme Komitesi Başkanı Turupa'yı getirmişti. Turupa Ekim Devrimi sırasında ellerinde bulunan tüm buğdayı hemen Petrograd'a göndererek Bolşevik hükümete büyük hizmeti dokunmuş, böylece Turupa sayesinde Lenin çok zor bir dönemde Petrogradlıların normal beslenmelerini sürdürmelerini sağlayabilmişti.

Beslenme sorununa yönelik taslak bir kararnamenin ana hatlarını hazırlamayı Turupa üstlenir. Turupa'nın hazırladığı metni yeterince sert bulmayan Lenin düşüncelerini içeren şu notu gönderir:

"Kıtlıkla mücadelede köylü burjuvalara ve diğer buğday istifçilerine karşı acımasızca bir savaşın gerekli olduğu temel düşüncesinin altı çok belirgin bir biçimde çizilmelidir.

"İhtiyaç fazlası buğdayı elinde tutan ve teslim etmeyenlerin halk düşmanı ilan edileceği, en az on yıl hapisle cezalandırılacağı*, tüm mal

(*) Fransız Devrimi'nin istifçilere karşı ölüm cezası uygulamaya çalıştığı biliniyor. (G. W.)

varlığına el koyulacağı ve yaşadığı yerleşim biriminden ömür boyu uzaklaştırılacağı özellikle belirtilmelidir.

"Yoksul köylülerin kulaklara karşı acımasız bir mücadele yürütmeleri için birleşmeleri gerektiğini ilave edin."

Lenin'i tavsiye ettiği yönde değiştirilen taslak kararname Halk Komiserleri Konseyi tarafından onaylanır ve 14 Mayıs'tan itibaren yürürlüğe girer.

Kulaklara karşı öngörülen bu mücadele somut olarak nasıl uygulanacaktı? Fransız Devrimi'nde Robespierre cumhuriyeti tüm karşı devrimci girişimlerden koruyacak devrimci bir ordunun kurulmasını uzun bir süre ısrarla istemiş, sonunda bu isteğini elde etmişti. Beslenme sorunu doruk noktasına ulaştığında, huysuzluk eden köylüleri yola getirmek için bu devrimci ordunun kullanılması söz konusu olmuş, girişim içler acısı bir başarısızlıkla sonuçlanmıştı. Başarısızlığın nedeni devrimci orduyu oluşturmak için bir araya getirilen elemanların politik cehaleti ve kendilerinden beklenen görevin üstesinden gelemeyecek düzeyde gerilikleriydi. Lenin aynı yönteme başvurur: Devrimci bir ordu için seferber olur (ortadan kaldırılan Çarlık ordusunun yerini alacak Kızıl Ordu ile karıştırılmamalı). Başlıca endişesi bu orduya açıkça kararlı bir sınıf görünümü vermekti.*

Lenin kulaklara karşı "haçlı seferine katılacak" bölüklerin çekirdeğini öncelikle Moskova ve Petrograd olmak üzere kıtlığa maruz kalan şehirlerdeki işçilerden oluşturmak istiyordu. Sovyetler Cumhuriyeti'nin yeni başkentindeki fabrikaları tek tek ziyaret ederek kulaklara, vurgunculara ve istifçilere karşı kutsal savaş çağrısı yapar. Bu girişim kayda değer bir sonuç vermez. Moskova'daki derli toplu ve düşünerek davranan işçiler güçlükle harekete geçiriliyordu. Çoğunluğu köy kökenli, akrabaları ve arkadaşları köylerde yaşayan bu işçiler kırsal bölgelere giderek buralarda terör estirmeye pek hevesli görünmüyordu. Bunun üzerine Lenin, çağrılarına her zaman içtenlikle karşılık veren

(*) Robespierre, burada açıklaması çok yer alacak nedenlerle, bunu pek düşünmemişti. (G. W.)

sadık mücadele arkadaşları Petrogradlı işçilere başvurur. Tam o dönemde, Putilov fabrikasından bir heyet işyerlerindeki felaketi andıran son durum hakkında bilgi vermek için yanına gelir. Ekim ayında kırk bin işçi çalışan fabrikalarda şu anda çalışanların sayısı on beş binden daha fazla değildi. Çok kısa bir süre içerisinde bu fabrikalarda iş tamamen durabilir, herkes kendini sokakta bulabilirdi. Lenin onlara Narva ve Viborg dış mahallelerindeki işçilerin Petrograd'da ot gibi yaşamak, sönük sobaların önünde zaman öldürmek yerine, bir kez daha ayağa kalkmaları ve yeni bir mücadeleye yürümeleri gerektiğini söyler. Petrograd Komitesi tüm fabrikalara asılması için bir bildiri gönderir:

"İşçi yoldaşlar! Devrim kritik bir dönemde. Devrimi sadece siz kurtarabilirsiniz. Kulaklara karşı yürümek için seçkin, kendini sosyalizme adamış, yolsuzluğa izin vermeyen çok sağlam birlikler oluşturacak on binlerce işçiye ihtiyacımız var. Aksi bir durum kıtlık, işsizlik ve devrimin sonu demektir. İşçi yoldaşlar, devrimin kaderi ellerinizdedir. Zaman beklemiyor."

Pravda'da yayımlanan bir makalede işçilere, "zengin köylülere karşı ülkenin her yerinde başlatılan büyük saldırıda köy proletaryasının eylemini yönetecek öncü güçleri" yaratma çağrısı yapılır.

Lenin işçilere şu açıklamayı yapar: "Bu görev aptal Romanov veya küçük palavracı Kerenski'ye karşı bir ayaklanmada, karargâhtan ayrılmaksızın birkaç gün boyunca kahramanlık yapmaktan kuşkusuz daha zordur. Ülke düzeyinde örgütlenme çalışmalarının kahramanlığı, ayaklanma kahramanlığından çok uzun süreli ve zahmetli, kıyaslanmayacak kadar da üstündür."

Bu "ikmal" ordusunu çalışır duruma getirmek yeterli değildi. Ayrıca, görevini sağlıklı bir biçimde gerçekleştirebileceği şartları da yaratmak gerekiyordu. Bilinmeyen bir bölgede özenle saklanmış buğdayı çoğu zaman ortaya çıkarmak ve el koymak oldukça zordu. Gizlenen buğdayın izini bulmak için, kendilerine baskı yapan kulakları ihbar etmekte büyük çıkarı olan yoksul köylülerden başka kime müracaat edilebilirdi? Kır proletaryasını köylerdeki burjuva ve küçük burjuva unsurlardan ayırmak için ayrı örgütlerde bir araya getirme düşüncesi

Lenin'e Ekim Devrimi'nin çok öncesinden beri yabancı değildi. Bu düşüncesini "Yoksullar Komiteleri" şeklinde hayata geçirme vaktinin artık geldiğini düşünür.

Fransız Devrimi ile yakınlık bir kez daha burada kendini gösteriyor. Fransız Devrimi'nde kangrenli bölgelere gönderilen ekiplerin sorumluları buralardaki yerel derneklere müracaat etmişler, bu zor görevde kılavuzluk ve bilgi verme işlevini bu derneklerin üyeleri yapmıştı. Yoksullar Komitesi de, Fransız Devrimi'nde köylülere gönderilen ekipler gibi, aşağı yukarı aynı yapıdaydı. 11 Haziran kararnamesiyle kurulan bu komiteler kulaklara karşı mücadelede hükümet görevlilerine etkin bir biçimde yardımcı olacaklar, el koyulan temel gereksinimlerin ve tarım araçlarının köylülere dağıtımından sorumlu olacaklardı. Bu uygulamanın olanaklar elverdiği ölçüde tamamen zenginlerin ve "orta halli köylülerin" aleyhine, yoksul köylülerin yararına işletileceğini söylemeye gerek yoktu. Lenin bu komitelerin kurulmasına çok önem veriyordu. Lenin'e göre Ekim Devrimi kırlara bu komiteler sayesinde girmişti.

Tüm bu girişimler kendilerini köylülüğün tek yetkili savunucuları olarak gören Sol Sosyalist Devrimcilerde aşırı bir öfkeye neden olur. Zengin, orta halli veya yoksul köylüler arasında bir ayırım yapmıyor, toprak üzerinde çalışan herkesi tek bir büyük aile olarak görüyorlardı. Sol Sosyalist Devrimcilere göre, Lenin'in uyguladığı politika köylere iç savaş getirecek, Yoksullar Komiteleri köylüleri birbirine karşı kışkırtacak, şehirlerden gönderilen ikmal birlikleri kırlardaki ve kentlerdeki çalışanları bir kardeş kavgasına sürükleyecekti. Birliklerden bazılarının işlediği suçlar eşkıyalık olarak gösterilir. Bazı liderlerin kulaklar tarafından satın alındığı, bazılarının da ele geçirilen buğdayı kendi adına sattığı suçlaması yapılıyordu. Bu iddialar her zaman temelsiz değildi. Çok seçici davranılmamıştı, (karşı devrimci ajanlar dışında) bu girişimi zenginleşmek için mükemmel bir fırsat olarak gören karanlık kişiler, ayak takımı basit hırsızlar " haçlı ordusu" saflarına sızmıştı. Lenin'in uygulamaya koyduğu, grubu tamamen sorumlu kılacak düzeyde zarar veren yağmacı kişilerin hemen olay yerinde kurşuna dizilmesini öngö-

ren sert kararnamelerin büyük bir etkisi olmaz. Hastalık bulaşıcıydı. Kırlarda "şehir eşkıyalarına" karşı çıkanlar sadece kulaklardan ibaret değildi. Köyler korkunç bir iç savaş tehlikesiyle karşı karşıyaydı.

Sol Sosyalist Devrimciler bir darbe girişimi için şartların uygun olduğunu düşünür. Hiçbir şekilde Sovyetler rejimine saldırmak istemiyorlardı, ne de Bolşevik Partisine. Amaçları Lenin'i hükümetten uzaklaştırmak, Brest-Litovsk antlaşmasını iptal etmek ve Almanlara karşı yeniden savaş başlatmaktı.

Sol Sosyalist Devrimcilerin 1793'teki Jirondenlerle benzerlikleri çoktu. Onlar gibi, çoğunluğu gençlerden oluşuyordu, mücadeleciydiler, "devrimci sözlere" düşkündüler, onların da bir Bayan Roland'ı* vardı.

1917 Devriminin en ilginç kadınlarından biri, 1906'da, köylüleri kırbaçlatan Tambov valisini öldürdüğü için ölüm cezasına çarptırılan "Devrimin Azizesi" Mari Spridonova'ydı. O dönemde on sekiz yaşında olan Spridonova'nın cezası kamuoyunun baskısıyla hafifletilerek ömür boyu mecburi çalışmaya çevrilmişti (1906'da, hükümet bazı durumlarda kamuoyunun baskısını dikkate alması gerektiğini düşünüyordu). 17 Şubat gecesi yapılan oturumda Almanlara resmi telgrafın gönderilmesini arkadaşlarına bizzat o kabul ettirmişti. Antlaşmanın Sovyetler kongresi tarafından kabul edilmesinden sonra hemen hemen tüm Sosyalist Devrimciler Lenin'le yolarını ayırmasına rağmen Spridonova Lenin'den kopmamıştı. Fakat Lenin'in kulaklara saldırısını görünce tavrını tamamen değiştirir. Lenin'i savunurken sergilediği aynı ateşli tavırla bu kez saldırıya geçer. Spridonova Lenin'in izlediği politikanın her türlü yöntemle engellenmesi gerektiğini düşünüyordu. Bu düşünce partisinde güçlü bir yankı bulur. Sol Sosyalist Devrimcilerin 1–3 Temmuz tarihlerinde Moskova'da gizli olarak toplanan kongresinde eyleme geçme kararı alınır.

Lenin, 4 Temmuz'da başlayan Sovyetler kongresine hükümetin kulaklara yönelik mücadelesine ilişkin bir rapor sunacaktı. Toplam 1164 kongre delegesinin 673'ü Bolşevik'ti, bu yaklaşık olarak yüzde altmış

(*) Fransız Devriminin en önemli kadın simalarından biri olan Manon Roland (1753 – 1793) kastediliyor. (Ç.N.)

beş oranına denk düşüyordu. Geriye kalan delegeler Sol Sosyalist Devrimci ve onların sempatizanlarıydı. Kongrenin başlangıcından itibaren bir fırtınanın kopacağı hissediliyordu. Sosyalist Devrimci yöneticiler kitlelerini hükümet aleyhine çevirmek için her türlü çabayı gösterir. Kamkov Lenin'i kongrede çoğunluğu sağlamak için delege seçimlerinde hile yapmakla suçlar, Lenin'e ağır eleştiriler yöneltir. Ukraynalı bir delege laf cambazlığından ibaret konuşmasında, Ruslara Almanlara karşı silaha sarılma çağrısı yapar. Şöyle bağırır: "Yoldaşlar, tüm Ukrayna işgalcilere karşı ayağa kalktı, onların yardımına gelin." Bu sözler Sosyalist Devrimci sıralarda büyük bir yankı uyandırır, kuvvetli bir akışla karşılık bulur. Bazı delegeler birkaç Alman elçilik görevlisinin* de oturduğu diplomatlara ayrılan bölüme döner, yumruklarını tehditkâr bir şekilde sallayarak, "Haydutlar! Sefiller!" diye bağırır. Bazı delegeler de *satılmış, Almanların uşağı,* vb. olmakla suçladıkları Halk Komiserlerine hakaretler yağdırır. Anlatılamaz bir gürültü patırtının hâkim olduğu oturuma son verilir.

Ertesi gün, Spiridonova hükümete çok sert eleştiriler yönelttiği iki saat süren ateşli bir konuşma yapar. Lenin'i köylü kitlesini işçi sınıfının yararına feda etmekle suçlar. Kendini bir sinir krizine kaptırmaya hazır gibi, afallamış gözleriyle şöyle bağırır: "Ya bu politika bir son bulacak, ya da eskiden olduğu gibi elime yine tabanca ve bomba alacağım." Salonda ve halk için ayrılmış bölümde çılgınca bir alkış patlar.

Oturumun başından beri Lenin'i izleyen Yüzbaşı Sadul (Fransız komünist gazeteci Jaques Sadul –Ç.N.) aynı akşam arkadaşı Albert Thomas'a şunları yazar: "Yüzü sakin ve alaycıydı. Salondan ve dinleyiciler bölümünden, doğrudan kendisine yönelik tehditler, saldırılar ve hakaretler karşısında gülümsemekten vazgeçmedi. Bu trajik koşullar içerisinde tüm eserinin, öğretisinin, yaşantısının söz konusu olduğunu biliyordu. Kimilerinin yersiz bulduğu bu geniş, ışıl ışıl içten gülümseme bana olağanüstü bir güç izlenimi verdi. Sadece bazen çok keskin bir söz bu gülüşü bir an durdurmayı başarıyordu."

(*) Alman Büyükelçisi Mirbach 20 Nisan'dan beri Moskova'daydı. (G. W.)

Evet, Lenin gülüyordu. Tüm yüzü adeta şöyle söylüyordu: Tüm bu insanları ciddiye almamı benden nasıl beklersiniz? Lenin için Spiridonova her şeye hakkı olan hasta bir çocuktu, fakat olması gereken yer bir sanatoryumdu. Bu "küçük haydutlar" dikkatsizlikleriyle büyük bir felakete neden olabilirdi. O halde, genel kurulu bu kişilerin çılgınlığına karşı uyarmalıydı. İşte bu nedenle Lenin ülkenin ekonomik durumu hakkındaki raporu sunmadan önce "bizi yeniden bir savaşa sürüklemek isteyen bu düşüncesiz insanlara" seslenir. Sovyetler Cumhuriyeti sosyalizme doğru yürüyordu. Suçlular ve akıl hastaları "savaşamayacak durumda olan ve savaşmak istemeyen" Sovyetler Cumhuriyeti'ni savaşa sokarak bu yürüyüşü engellemeye çalışıyordu. Bağırıp çağırarak, hakaretler yağdırarak boşuna nefes tüketiyorlardı, halk onların arkasından gitmeyecekti. Ayrıca, kongreyi terk etmek istiyorlarsa kimse onları tutmuyordu. Çıkış kapısı oradaydı ve... İyi yolculuklar!

Sol Sosyalist Devrimcilerin Lenin'e cevabı bir sonraki gün gelir. Öğleden sonra saat üçte Almanya Büyükelçisi'ni (Wilheim von Mirbach'ı) öldürürler. Hemen ardından, Çeka* ikinci başkanı Aleksandroviç kendisi gibi Sol Sosyalist Devrimci olan Çeka milis komutanı Popov'un yardımıyla** Çeka Başkanı Cerjinski ve yardımcısı Letonyalı Lazis'i tutuklar. Akşama doğru, PTT Halk Komiserliğinden istifa etmiş olan Sol Sosyalist Devrimci Proşian küçük bir isyancı grupla telgraf bürosunu işgal eder, Lenin, Troçki*** ve Sverdlov imzalı telgrafların gönderilmemesi için emir verir. Bolşevik hükümetin yıkıldığı ve Sol Sosyalist Devrimci Parti'nin iktidarı aldığı ilan edilir. İki bin asker, sekiz top ve bir tanka sahip Popov Kremlin'e saldırı hazırlıklarına başlar.

Büyükelçi Mirbach'ın öldürülmesi Lenin üzerinde büyük bir şaş-

(*) Çeka: 7 Aralık 1917 tarihli kararnameyle kurulan ilk güvenlik örgütü.

(**) Kuruluşundan itibaren ilk yedi ay Olağanüstü Komisyon neredeyse tamamen Sol Sosyalist Devrimcilerin denetimindeydi.

(***) Troçki on beş günlük bir aradan sonra bu kez Savaş Halk Komiseri olarak yeniden hükümette yer almıştı.

kınlığa, aynı zamanda kızgınlığa neden olur. Sosyalist Devrimcilerin nereye varmak istediklerini görüyordu. Almanya'nın bu cinayeti bahane ederek Sovyetler Cumhuriyeti ile ilişkilerini koparmaması için her şeyi seferber eder. Çiçerin ve Sverdlov'un eşliğinde Alman Büyükelçiliği'ne gider, mucize eseri ölümden kurtulan baş danışman Doktor Pritzler'in bizzat kendisine hükümetin taziyelerini sunar. Kremlin'e geri dönerken Spiridonova ve arkadaşlarının Halk komiserleri Konseyi'ni "devirdiğini" öğrenir. Bu haber Lenin'i neşelendirir. Gülmeye başlar, yanındakilere "yeni hükümeti" hangi akıl hastanesine göndermek gerektiğini sorar. Kısa süre sonra durumun düşündüğünden daha ciddi olduğunu anlar. Kesin ve acil önlemler almak gerekiyordu.

Lenin, Bolşevik delegelerin oturuma ara vermeden kongre salonundan çıkarılmasını, ardından Spiridonova da dahil tüm Sol Sosyalist Devrimci delegelerin içeride kapalı tutulmasını emreder. Popov ve yardımcılarının bu darbe girişimini bastırma görevi Letonya tümeni komutanı Vazetis'e verilir (Çarlık ordusunda albay olan Vazetis hükümetin hizmetine girmişti). Lenin gece geç saatlerde bu komutanı Kremlin'e çağırtır. Vazetis 1927'de yayımladığı anılarında şunları yazacaktı: "Küçük bir elektrik lambasının hafifçe aydınlattığı bekleme salonuna alındım. Birkaç saniye sonra yoldaş Lenin göründü. Hızlı adımlarla yanıma geldi alçak bir sesle beni sorguya çekti. "Yoldaş, sabaha kadar dayanabilecek miyiz?" diye sorarken doğruca gözlerime bakıyordu." Komutan tereddütlü görünür. İki saatlik bir süre ister. Lenin kabul eder. Sabah saat ikide yeniden görüşmeye karar verirler. Vazetis'in yazdıklarını okumaya devam ediyoruz: "Lenin'i aynı salonda bekledim. Aynı kapıdan girdi ve aynı hızlı adımlarla bana doğru yöneldi. Ben de ona doğru yürüdüm ve şu açıklamayı yaptım: "Öğlede Moskova'da kazanan taraf biz olacağız." Lenin elimi tuttu ve çok sıkı bir şekilde sıkarak şöyle dedi: "Teşekkür ederim yoldaş, bana çok büyük bir mutluluk verdiniz."

Vazetis sözünde durur. Popov'un siper aldığı mahalle kuşatılır, birliklerinin elindeki bina top ateşine tutulur. Popov Kremlin yönüne havan topu ateşiyle karşılık vermeye çalışır. Lenin'in bürosunun önündeki avluya sadece birkaç obüs düşer.

Popov'un iki bin kişilik Çeka birliği başarısız bir saldırı girişiminden sonra dağılır ve Vladimir karayoluna doğru kaçışır. Kısa bir kovalamaca sonrası üç yüz kadarı yakalanır ve tutuklanır. Geri kalanlar kurtulmayı başarır, liderleri zırhlı araçlarla Moskova dışına kaçar. Spiridonova tutuklanarak cezaevine gönderilir. Birkaç ay sonra da yargılanır. Karşı devrimcilerin yargılanması amacıyla henüz yeni kurulan devrimci mahkemede ilk yargılananlardan biri son derece açık yürekli ve temiz bir devrimci olan Spiridonova olacaktı. İşçi ve köylü devletinin güvenliğine karşı komplo kurmakla suçlanır. Mahkemede hayran olunacak bir cesaret ve özveri sergiler. Açıkça komplonun tüm sorumluluğunu üstlenir. İşlediği suçun karşılığı olan ölüm cezasına çarptırılır. "Devrime yaptığı hizmetleri dikkate alan" mahkeme cezasını bir yıl hapse çevirir. İki gün sonra, Lenin'in imzaladığı bir kararnameyle serbest bırakılır.

Başarısız isyan girişimi Sol Sosyalist Devrimcileri yöntemlerini değiştirmeye yöneltir. Bir zamanlar abilerinin ateşli bir şekilde savunduğu bireysel terörizme geri dönerler. Eskiden Çar ve onun bakanlarına karşı kullandıkları bomba ve silahı bundan böyle Lenin ve onun Halk Komiserlerine karşı kullanacaklardı. Sol Sosyalist Devrimcilerin savaş örgütü politik bir suikast programını uygulamaya koyulur. Listelerinin başında kuşkusuz Lenin adı yer alıyordu.

Lenin'e ulaşmak zor değildi. O dönemde bir yerden başka bir yere giderken güvenliğinden sorumlu özel muhafızları yoktu. Yeterince sık aralıklarla fabrikalardaki toplantılarda görünüyordu. Lenin'i öldürmek için arabasının geldiğini görür görmez onu karşılamak amacıyla veya giderken ona eşlik etmek düşüncesiyle koşuşturan işçilerin arasına karışmak yeterliydi.

Lenin 30 Ağustos'ta Moskova dışındaki bir mahallede yer alan Mikhelson fabrikasının işçileri tarafından düzenlenen bir gösteriye katılmıştı. Gösteri bitiminde kendisini soru yağmuruna tutmuş işçilerin arasında otomobiline doğru ilerlerken bir el silah sesi duyulur, ardından bir ikinci ve bir üçüncü daha. Herkes kaçışır, vücuduna iki kurşun isabet eden Lenin yere yığılıp kalır. Katil, daha önce ömür boyu zindan cezasına mahkûm olmuş, 1917 Ekim Devrimi ile özgürlüğüne kavuşan

genç bir kadındı. Aynı zamanda Spiridonova'nın da arkadaşıydı. Eğer birkaç küçük çocuk onu fark edip takip etmemiş olsaydı kalabalığın arasına karışıp kurtulabilirdi. Birkaç saniye sonra fabrika komitesi üyeleri çılgına dönmüş bir halde olay yerinde belirir. Lenin yerde hafifçe inliyordu. Şoförü şaşkınlıktan donakalmış bir halde yanında duruyordu. Lenin hastaneye götürülmeye karşı çıkar. Alçak bir sesle şöyle der: "Hayır, eve" Sözcükler ağzından güçlükle çıkmıştı, fakat bilincini tamamen muhafaza ediyordu. Ayağa kalkmasına yardım ederler, otomobiline kadar kendi gider, basamağı çıkar ve her zamanki yerine oturur. Kremlin'e vardıklarında dairesinin bulunduğu üçüncü kata arkadaşlarına yaslanarak çıkar (asansör henüz çalışmıyordu). Kurşunlardan biri kolunun ön tarafına, diğeri boynuna saplanmıştı.

Lenin kendisini muayene eden doktora kusursuz bir soğukkanlılıkla "ne zaman bitecek" diye sorar ve şöyle devam eder: "Eğer yakındaysa bunu açıkça söyleyin, birkaç küçük işi bitireyim." Kısa süre içerisinde Lenin'in hayati tehlikesi olmadığı anlaşılır. On beş gün boyunca sağ kolunu ve boynunu kımıldatamaz. 17 Eylül'de, tam olarak iyileşmemiş bir halde Halk Komiserleri Konseyi toplantısına katılır. Ancak ilk konuşmasını Merkez Yürütme Komitesi'nin 22 Ekim tarihli toplantısında yapar.

Saldırı haberi ülkede değişik biçimlerde karşılanır. Bolşeviklerin düşmanları (hala bir hayli kalabalıktılar) çok sevinir. Parti çevrelerindeyse Lenin'in kaybının ne anlama geleceği açıkça anlaşılmıştı. Ülke yönetimini ele aldığından beri çok kısa sürede tüm sıkıntılar ve sorunlar karşısında ona güvenmeye, tüm farklılıklarda onu en yetkili hakem olarak görmeye alışılmıştı. "İlyiç* bizi güç durumdan çıkarmayı bilecek", işte buydu genel yaygın düşünce ve inanç. Aniden Lenin'siz bir Bolşevik Partisi hayal etmek büyük bir endişeye yol açar. Bu durum taşkın bir bağlılık ve sevgi belirtisi ortaya çıkarır. Lenin'in başucunda toplanmak heyecanlı militan kitlenin ortak davranışı olur. Yapılan soh-

(*) Parti üyeleri liderleri için bu alışılmış, aynı zamanda saygılı adlandırmayı kullanıyordu. (G. W.)

betler içerisinde en fazla yankı uyandıran Lenin ve Gorki arasında geçen konuşmaydı. Gorki Ekim Devrimi'nden beri kendini yeni rejime sert eleştiriler yöneltmekle sınırlamıştı. Menşevik veya Kadet kuşkusu uyandıran aydınların gereksiz mağduriyetini açıkça eleştirmekten geri durmuyordu.* Lenin'le asla karşılaşmak istememişti. Bu kez onu görmeye gelir.

Gorki'nin *Lenin Portresi* kitabında Lenin'i ziyaretini anlattığı bölüm son derece önemlidir. "Lenin hoşnutsuzluğuma cevap olarak canı sıkkın bir tarzda bana şöyle dedi: "Bu bir kavga. Yapacak bir şey yok. Herkes kendi olanaklarına göre davranıyor."

Birkaç saniye sonra, git gide daha canlı bir hal alarak Lenin yeniden konuşmaya başlar:

- Bizden olamayan bize karşıdır. Kavganın dışında kalabileceğini iddia edenler kendini kandırıyor. Bir zamanlar bunun olanaklı olduğu kabul edilse bile, her halükarda bugün bu tür bir kişi artık yoktur. Artık tarafsız kalınamaz. Sel herkesi sürüklüyor... Aydınlarla ittifaktan söz ediyorsunuz. Bu kötü olmazdı. O halde onlara bize katılmalarını söyleyin. Size göre aydınlar büyük bir içtenlikle adalet ülküsüne hizmet ediyor. Öyle ise bize katılmalarını engelleyen ne var? Halkı ayağa kaldıran, halkın kölelikten, sefaletten, aşağılanmaktan kurtulmasını sağlayacak olan insanlık onuruna giden yolu göstererek en ağır görevi biz üstlendik.

(*) 20 Kasım 1917 tarihli Novaya Jizn'de Gorki imzasıyla yayımlanan makalede şunlar yazıyordu: "Lenin, Troçki ve onların yandaşları daha şimdiden kokuşmuş iktidarın zehriyle zehirlendiler. İfade ve birey özgürlüğü ve bu haklar için mücadele eden demokrasi karşısında takındıkları utanç verici davranış bunun kanıtıdır." Aynı gazetenin 23 Kasım tarihli sayısında Lenin için şu sözleri kullanmıştı: "Bu bir "şef" ve bir Rus asilzadesi; gücünü ve itibarını yitirmiş bu sınıfın bazı manevi özelliklerine sahip, işte bu nedenle Rus halkıyla başarısızlığa mahkûm korkunç bir deney yapma hakkını kendinde görüyor." Bu alıntılar Fransızcaya *Maksim Gorki'nin devrim yazıları* başlığı altında A. Pierre tarafından çevrilmiştir. (Paris 1922) (G. W.)

Kısa bir sessizlikten sonra, Lenin düşmanlık içermeyen bir gülümsemeylc şöylc der:

- İşte bu nedenle aydınlar bana bir darbe vurdu.

Gorki verecek bir cevap bulamaz. Lenin konuşmasını sürdürür:

- Aydınlara ihtiyacımız olduğunu yadsıyor muyum? Bize nasıl düşmanca davrandıklarını görüyorsunuz. Biz olmadan hiçbir değerleri olmadığını ve kitlelere asla ulaşamayacaklarını görmüyorlar. Eğer çok fazla karışıklık varsa, bu onların hatası.

Bu sözler üzerine görüşme son bulur.

VI
DIŞ DÜNYA İLE İLİŞKİ

Lenin bu kez yanlış hesap yapmıştı. Sovyetler Cumhuriyeti'nin bunca aşağılanmayla elde edilen ateşkesin getirdiği barışın tadını çıkarmasına "emperyalist haydutların" izin vereceğini ummuştu. Brest-Litovsk antlaşması henüz imzalanmışken Japonlar Vladivostok'u işgal eder. Mayıs ayının başlarında Sağ Sosyalist Devrimciler müttefik görevlilerin kışkırtmasıyla "doğu cephesini yeniden kurma " kararı almıştı. Hazırlanan plan çok zekiceydi. İngilizler Arhangelsk'e çıkarma yapmıştı. Fransa ve İngiltere Büyükelçilik görevlileri Arhangelsk ile Moskova arasındaki Vologda'ya yerleşmiş, başkente yakın bölgelerde ayaklanma hazırlıyordu. Bu durum "kurtarıcıların" işini çok kolaylaştıracaktı. Fransız hükümeti Çek Ulusal Komite Başkanı Masarik'e Rus sınırında Kerenski komutasında Avusturya savaş esirlerinden bir Çekoslovakya ordusu oluşturulmasını kabul ettirmişti. Sibirya üzerinden doğu cephesine nakledilmesi düşünülen bu ordu geçtiği yerlerde Bolşeviklere karşı kullanılacaktı. Ural bölgesindeki bu Çekoslovak birlikler 26 Mayıs'ta aldıkları emre uyarak sıradan bir bahaneyle ayaklanır, on beş günden daha kısa bir sürede Samara'ya ulaşır. Girdikleri her şehirde halk onları kurtarıcı gibi karşılar. Köylerde kulaklar tarafından yönetilen isyancı köylü çeteler bu birliklere katılır. Sovyetler dağıtılır, Bolşevik militanlar kaçar veya gizlenir. Gönüllülerden ve kızıl muhafızlardan oluşan bir ordu Sol Sosyalist Devrimci Albay Muraviev ko-

mutasında hemen Moskova'dan bu bölgeye gönderilir. Spiridonova ve arkadaşları ayaklanmanın işaretini verdiği gün Muraviev birliklerini geri çevirir ve Moskova üzerine yürütür. Ertesi gün komplonun başarısızlıkla sonuçlandığını öğrenen Muraviev kafasına bir kurşun sıkarak intihar eder. Moskova'dan gönderilen ordu yerinde olmadığı için önlerindeki cephe açılan Çekoslovaklar hızla ilerler. 22 Temmuz'da Lenin'in doğduğu kent Simbirk'i, 10 Ağustos'ta Kazan'ı işgal ederler. Bu arada Arhangelsk'e çıkarma yapan İngilizler görünüşü kurtarmak için Sağ Sosyalist Devrimcilerden oluşan *Kuzey Rusya Ulusal Hükümeti*'ni kurar. 14 Ağustos'ta, İngilizler bu kez ülkenin bir diğer ucunda, petrol başkenti Bakü'de ortaya çıkar. İngilizler çoğunluğu Menşevikler ve Sosyalist Devrimcilerden oluşan yerel Sovyet tarafından "çağrılmıştı"

Lenin İngilizlere karşı savaşmak için Almanlara müracaat etmeyi düşünür. Amerikan işçilerine yazdığı 20 Ağustos tarihli mektupta bu konuya açıklık getirir. Şubat ayında Almanların ilerleyişini durdurmak için müttefiklerin yardımını kabul etmeye hazırdı. Şartlar şu anda tamamen aynıydı. "Doymak bilmeyen İngiliz, Fransız ve Amerikan emperyalistleri boşu boşuna kızgınlıkla bağırıp çağırıyor, bize iftira atıyor, Sosyalist Devrimci, Menşevik ve diğer gazeteleri satın almak için milyonlar harcıyor. Eğer İngiliz ve Fransız birliklerinin Rusya'ya karşı bir saldırısı söz konusu olursa, açgözlü Alman emperyalizmiyle benzer bir anlaşma yapmak için bir saniye bile tereddüt etmeyeceğim. Proletarya devrimini sadece kolay ve düzenli, izlediği yolun geniş, boş ve düzgün olması koşuluyla, zafere yürürken zaman zaman en dayanılmaz fedakârlıkları yapmak, en dar ve en dolambaçlı dağ yollarına girmek zorunda kalmadan kabul eden biri devrimci değildir."

Alman hükümeti yardım etmeyi kabul etmez.

Çiçerin'in anılarından anlaşıldığına göre, Çiçerin, Vladivostok'un Japonlar tarafından işgalinden sonra Sovyetler Cumhuriyeti'nin tüm diplomatik faaliyetlerini bizzat yöneten Lenin'in isteklerinin sadık bir uygulayıcısıydı. Çiçerin anılarında "sert, aynı zamanda kibar cevabın ayrıntılarını Lenin belirledi" diye yazar. Lenin'in o dönemdeki en büyük kaygısı ateşkesi mümkün olduğunca uzatmak ve müdahalenin

büyümesini geciktirmekti. Çiçerin şöyle devam eder: "Yinelenen girişimlerim sonucunda bir anlaşmaya varıldı. Gündelik telefon görüşmelerimizde Lenin son derece ayrıntılı tavsiyelerde bulunuyor, olağanüstü bir esneklik gösteriyor ve düşmanın darbelerinden korunmak için mükemmel bir beceri sergiliyordu."

10 Kasım'da Lenin Prusya monarşisinin çöktüğünü öğrenir. Almanya'da devrim zafer kazanıyordu. Beslediği umut ona en zor şartlarda destek olacaktı. Rus proletaryası kapitalist dünyaya karşı mücadelesinde artık yalnız değildi. Bunun somut yansımasını ittifak devletlerinde görecek olan kapitalizm Rus ve Alman proletaryasının ortak çabasıyla yenilecekti. Lenin Brest-Litovsk antlaşması arifesinde müttefiklerin kendisine önerdiği gibi, Alman halkına işgalcilere karşı devrimci bir savaş için hemen yardım teklifinde bulunmayı düşünür. Rus askeri yardım önerisini Alman dışişleri sorumlusu Haase'e iletme görevini Çiçerin üstlenir. Haase teklifi kabul etmez. Zaten Haase de Lenin gibi Brest-Litovsk döneminde her ne pahasına savaşı sonlandırmak istiyordu. Çiçerin'in yazdıklarını okumaya devam ediyoruz: "Haase ile yaptığım görüşmenin bir bölümünü doğrudan telefon bağlantısıyla Lenin'e aktardığımda, Lenin bana "yapacak bir şey yok" dedi." Şurası bir gerçek ki, "Rezil antlaşma" 13 Kasım'da resmi olarak feshedilir. Kızıl Ordu 20 Kasım'da Pskov'a, 28 Kasım'da Narva'ya, 6 Aralık'ta Dvinsk'e, 14 Aralık'ta Minsk'e girer. Almanlara olan altı milyarlık borç artık ödenmek zorunda değildi.

1918 yılı böylece geride kalır. Maruz kaldığı tüm saldırıların üstesinden gelerek varlığını sürdüren Sovyetler Cumhuriyeti şimdi Alman devriminin açtığı gedikten Avrupa'nın tam içine giriyordu. 1919 Ocak ayının ilk günlerinde Spartaküs Birliği Almanya Komünist Partisi adını alır. Bu durum Lenin'i çok sevindirir. 1914'ten beri hayal ettiği düşünce artık gerçekleşiyordu. Avrupalı ve Amerikalı işçilere yönelik 12 Ocak tarihli mektubunda şunları yazar: "Gerçekten proleter, gerçekten uluslararası, gerçekten devrimci ve komünist bir Üçüncü Enternasyonal artık mevcuttur."

24 Ocak'ta, Polonya, Macaristan. Avusturya, Letonya ve Finlandiya

Komünist Partileri temsilcileri Lenin'in bürosunda toplanır. Ayrıca Balkan Devrimci Sosyal Demokratlar Federasyonu ve Amerika Endüstri İşçileri Birliği'nden de birer temsilci katılımcılar arasındaydı. Mart ayının ilk günlerinde Moskova'da yapılması öngörülen uluslararası kongreye davet edilecek otuz sekiz proleter örgüt ve gruba gönderilecek bir çağrı metni hazırlanır.

Hazırlık oturumunda Alman temsilcinin itirazına rağmen* Komünist Enternasyonal'in hemen kurulması kararlaştırılır. Yaşanan tartışmaları daha önce başka bir yerde yayımladım.** Kongrenin resmi açılışı 2 Mart'ta Kremlin'deki bir salonda yapılır. Kongre başkanlığına seçilen Lenin kısa bir açış konuşması yapar. Genel kurul Rus, Polonyalı, Ukraynalı, Litvanyalı, Leton, Estonyalı, Beyaz Rus, Ermeni, Alman, Avusturyalı, Macar, Finlandiyalı, İsveçli, Norveçli, İsviçreli, Volga'daki göçmen Almanlar, Asyalılar ve Balkan delegelerden oluşuyordu. Müttefik görevlilerle gitmeyen ve Moskova'da kalan Yüzbaşı Sadul Fransa'yı temsil ediyordu. Fransız delege Guilbeau İsviçre'de alıkonmuştu. İngiliz delege yoktu. Amerikalılar abluka nedeniyle gelememişti. Katılımcılar arasında bir Çinli ve bir de Koreli vardı. Toplam delege sayısı elli ikiydi.

4 Nisan tarihli oturumda Lenin bu kongre için hazırladığı *burjuva demokrasisi ve proletarya diktatörlüğü üzerine tezlerini* okur. Bu tezler Lenin'in önceki konuşmalarında duyulan ve yazılarında okunan düşünceleri dışında farklı bir şey içermiyordu. Ancak bu kez, güçlü, berrak bir özet anlatım ve kesin bir anlaşılırlık Leninizm'in özünün kavranmasını olanaklı kılıyordu. Söz konusu tezler aynı zamanda yeni Enternasyonal'in programının temellerini atıyor, izleyeceği yöntemin çerçevesini belirliyordu.

(*) Alman Komünist Partisi adına toplantıya katılan Eberlayn yeni bir Enternasyonal için zamanın erken olduğunu, ayrıca Moskova'da kurulacak bir Enternasyonal'in Rus bir karakteri olacağını düşündüğü için karşı çıkmıştı. (Ç.N.)
(**) Bkz. Fransız Komünist Partisi Tarihi, Giriş, 1948, Paris (G. W.)

Burjuvazi uzun bir dizi devrim ve iç savaş sonrası iktidara gelmişti. Şimdi proletaryanın bu sürçeten geçme hakkını, bizzat kendi devrimini yapmasını yadsımak sosyalizme ihanetti. En demokratik cumhuriyetlerde bile, kapitalizmin üzerine bastığı toprağın kaydığını hissettiğinde terör ve diktatörlüğe başvurduğunu tarih göstermişti. Savaş burjuva demokrasisini askeri diktatörlüğe dönüştürmüştü. Emekçi kitlelerin tek savunma seçeneği, ona proletarya diktatörlüğü ile karşı koymaktı. İkinci Enternasyonal'e bağlı sosyalistlerin hatası; demokrasinin biçimlerinin yüzyıllardır değişmiş olduğunu anlamamalarıydı. İnsanlık tarihindeki "ilk kez iktidarın sömürücü azınlıktan sömürülen çoğunluğa geçtiği" en büyük devrimin çok büyük sarsıntılara neden olmadan, demokrasinin yeni biçimlerini ve bunların uygulanması için özel koşular yaratmadan, eski burjuva parlamenter demokrasisi çerçevesinde gerçekleşeceğini ileri sürmek saçmalıktı. Proletarya diktatörlüğü diğer diktatörlüklere benziyordu. Proletarya diktatörlüğü de diğer diktatörlükler gibi, egemenliğini kaybeden sınıfın direnişini zorla ortadan kaldırma gerekliliğinden doğmuştu. Burjuva diktatörlüğü toplumun çok büyük bir çoğunluğunun direnişinin bastırılmasıydı, oysa proletarya diktatörlüğü çok küçük bir kapitalist ve toprak sahibi azınlığa yöneliyordu. İki diktatörlük arasındaki temel fark işte buydu. Ayrıca, proletarya diktatörlüğü demokrasinin temellerini gerçekten emekçi kitlelerin yararına değiştirmek zorundaydı. Emekçi kitleleri mümkün olduğunca hükümet aygıtına yaklaştıran Sovyet yönetimi vatandaşlar arasında tam bir eşitlik sağlamış, orduyu halkla birleştirmiş, en kusursuz burjuva cumhuriyetlerinin ve burjuva demokrasilerinin sunduğu şartlardan çok daha mükemmelini yaratmıştı. İşte bu nedenle, Sovyet yönetiminin yararlarını ve önemini kitlelere anlatmak Üçüncü Enternasyonal üyesi partilerin başlıca göreviydi. Lenin bu görevin kesinlikle kongre kararında belirtilmesini önerir. Kimse söz almaz, tezler ve öneriler tartışılmaksızın oybirliğiyle kabul edilir.

Kongre *Bütün Ülkelerin İşçilerine* başlıklı bir çağrıyla çalışmalarını tamamlar. Çağrı dünya proletaryasına Rusya'nın içişlerine ka-

rışılmaması, ablukanın kaldırılması, Sovyetler hükümetinin tanınması, diplomatik ve ticari ilişkilerin yeniden kurulması somut taleplerini içeren bir program sunuyordu. Lenin kongrenin kapanış konuşmasında, "tüm dünyada proleter devrimin zaferinin kesin, Uluslararası Sovyetler Cumhuriyeti'nin kuruluşunun yakın" olduğunu ilan eder.

Dünya proletaryasına burjuva hükümetlerini devirme çağrısı yapan Lenin, Sovyetler hükümetini maruz kaldığı baskıdan kurtarmak amacıyla yine bu burjuva hükümetlerle ilişki kurmaya çalışıyor, sunduğu ticari ve ekonomik yararlar sayesinde ittifak devletlerinin ilgisini çekebilmeyi umuyordu. Çiçerin şunları yazar: "Lenin'in 4 Şubat 1919 tarihli notunda belirttiği biçimde borçlarımızı kabul ettik ve müttefiklere doğal zenginliklerimiz üzerinde kendilerine ayrıcalık tanıyan bir sistem önerdik (Üçüncü Enternasyonal kongre çağrısı için karar alınan toplantı on gün önce yapılmıştı)."

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson tarafından gönderilen genç diplomat William Bullitt o dönemde Rusya sınırları içerisindeki tüm hükümetleri tanıyan bir anlaşma taslağını Sovyet hükümetine sunar. Buna göre, cephe hattı karşılıklı sınırlar yerine geçecek, ordular eşit oranlarda terhis edilecek, müttefikler birliklerini geri çekecek ve abluka kaldırılacaktı. Teorik olarak Rusya'nın parçalanması teklif ediliyordu. Pratikte ise, terk edilen Bolşevik karşıtı hükümetler bir aydan daha fazla dayanabilecek olanaklara sahip olmadığından, bu uygulamadan sadece Sovyet iktidarı yararlanacaktı. Dürüst ve saf biri olan Wilson bu sonucu görmemişti. Durumu kavrayan Lenin teklife olumlu cevap verir. Sadece, anlaşmanın müttefik kuvvetler tarafından imzalanmasını ister. Bullitt, Sovyet hükümetinin Amerikan kapitalistlerine tanımaya hazır olduğu ayrıcalıklara ilişkin önerilerle ülkesine geri döner. Çiçerin önerilerdeki "her kelimenin bizzat Lenin tarafından titizlikle ölçülüp biçildiğini" yazacaktı.

Hiçbir cevap gelmez. Müttefiklerin liderleri Wilson'a projesinin ne denli tehlikeli olduğunu anlatmışlardı. Amerikan basını sözü edilen projeyi yalanlamak için emir alır. "Bullitt'in üstlendiği sözüm

ona görev bütün belgeleriyle umutsuz durumdaki Bolşeviklerin uydurmasıydı."*

Kısa bir süre sonra Moskova'da tuhaf bir adam kendini gösterir. Amerika'daki en zengin ailelerden birine mensup Vanderlip adında bir kâşif yirmi beş yıl boyunca at üstünde Sibirya'yı bir uçtan diğer uca geçtiği için ülkesinde büyük bir üne kavuşmuştu. Amerika'da seçim dönemiydi, Cumhuriyetçi Parti'nin başkan adayı Harding adına Moskova'ya gelen Vanderlip Sovyet hükümetinden Kamçatka Yarımadası'nı Amerika Birleşik Devletleri'ne vermesini istiyordu. Vanderlip'e göre, Hording seçimi kazandığında Kamçatka karşılığında Sovyetleri hemen tanıyacağına söz veriyordu.

Çiçerin'in kendisine ilettiği öneri üzerine Lenin şu muhakemeyi yapar: Kamçatka sadece kâğıt üzerinde var olan "Uzak Doğu Cumhuriyeti" adlı bir devlete aitti ve toprakları Japon işgalindeydi. Sovyetler Cumhuriyeti kendine ait olmayan bir şeyi Amerikalılara vererek hiçbir şey kaybetmeyecekti. İşin içinden çıkmak Amerikalılara kalmıştı. Eğer Japonlar Amerikalılara direnir ve Amerika ile Japonya arasında bir savaş çıkarsa çok da iyi olurdu. Anlaşma imzalanır.

Görüşmelerin sonunda Vanderlip Lenin'le tanışma isteğini iletir. Biraz tereddüt eden Lenin Çiçerin'e "onu kabul etmeli miyim" diye sorar.

Çiçerin: - Evet. Buradan memnun ayrılacak.

Lenin: - O halde gelmesini söyleyin.

Bu görüşmeyle ilgili daha sonra Lenin şunları yazacaktı:

(*) Bullittt'in Amerikan Senatosu dış ilişkiler komisyonuna sunduğu 12 Eylül 1919 tarihli raporda şunlar yazıyordu: Lenin'in Rus halkı nezdindeki saygınlığı onu adeta bir diktatör konumuna getirdi. Daha şimdiden onun hakkında efsaneler dolaşıyor. Neredeyse bir kâhin olarak kabul ediliyor. Her yerde rastlanan portresine genellikle Karl Marks'ınki eşlik ediyor. Batı Avrupa'da çoğu zaman birlikte telaffuz edilen Lenin ve Troçki adları, Rusya'da asla yan yana kullanılmıyor. Lenin kendi türünde tek kabul ediliyor, oysa Troçki bir alt sırada yer alıyor. (Bkz. Sibirya'da iç savaş, Moskova, 1927, c. IV, s. 434 – 435) (G. W.)

"Vanderlip yanıma geldi. Her konuda biraz konuştuk. Sibirya'yı çok iyi bildiğini, uygulamaya dönük ve sadece gördüklerine değer veren Amerikalı milyarderlerin çoğu gibi işçi kökenli olduğunu anlatmaya başladı.

"Ona şu cevabı verdim: "Mademki sizler uygulamaya dönüksünüz, o halde Sovyetler sisteminin ne olduğunu görün ve kendi ülkenizde uygulayın." Bana şaşırarak baktı ve Rusça "belki..." dedi.

"Ayrılırken, "Amerika'da Mister Lenin'in boynuzları olmadığını söylemek zorunda kalacağım" dedi. İngilizcem iyi olmadığı için ilk sözlerini anlamadım ve tekrarlamasını istedim. Bu küçük yaşlı adam parmaklarıyla şakaklarını göstererek "boynuz yok" dedi. Tercüman kadın şu açıklamayı yaptı: "Evet, öyle. Amerika'da herkes boynuzlarınız, başka bir deyişle şeytan işaretlerinizin olması gerektiğini ileri sürüyor." Vanderlip sözlerini tekrarladı: "Boynuzlarınızın olmadığını söylemek zorunda kalacağım." Dostça ayrıldık. Sadece bir imtiyazla yetinilmeyip, aynı zamanda ülkelerimiz arasında sürekli bir ekonomik işbirliğinin kurulacağı umudumu ifade ettim. Benden bir resmimi istedi. Kabul etmedim, çünkü birine resim verirken filanca yoldaşa diye yazılıyordu. Yoldaş Vanderlip'e diye yazamazdım."

Kamçatka imtiyazı da Bullitt projesi gibi sonlanacaktı. Harding Amerika Devlet Başkanı seçilmişti, fakat basında Kamçatka ile ilgili haberler çıkmaya başlayınca böyle bir olaydan haberdar olmadığını ve Bolşeviklerle hiçbir şekilde ilişki kurmadığını açıklar.

Ardından sıra İngilizlerdeydi. Sendikalar Birliği'nden bir heyet Sovyetler yönetiminin işleyişini yerinde görmek amacıyla Moskova'ya gelir. Heyette ılımlı Fabien Grubu, Bağımsız İşçi Partisi, "Hıristiyan Komünistler", vb. farklı sosyalist partilerden temsilciler yer alıyordu.

Lenin heyetteki temsilcilerle uzun bir görüşme yapar. Sovyetler Cumhuriyeti'nin tüm barış önerilerine rağmen ülkelerinin karşı devrimci grupları destekleyerek Rusya'ya karşı savaşa devam ettiğini ve bu duruma üzüldüğünü ifade eder. Sendikacılardan biri, Thomas Shaw bir hayli alınır ve Lenin'e iddialarını doğrulayacak kanıtları olup olmadığını sorar. Lenin sert bir ifadeyle, İngiliz hükümeti tarafından imzalanan

gizli anlaşmaları öğrenmek için Bolşeviklerin 1917'de yaptığı gibi hükümeti devrim yoluyla devirmek ve tüm diplomatik dosyaları ele geçirmek gerektiği cevabını verir. Lenin konuşmasına şöyle devam eder: "İngiliz proletaryasının liderleri ve temsilcilerinin, -milletvekilleri, sendikacılar, gazeteciler veya diğerleri, hiç önemi yok- İngiltere, Fransa, Amerika, İtalya, Japonya ve Polonya'nın diğer ülkeleri yağmalamak için imzaladıkları gizli anlaşmaların varlığını bilmezlikten gelmesi ve bunu ifşa etmek için mücadele etmemesi kapitalizmin sadık uşakları olduğunu gösteriyor." Diğer temsilciler Rusya'da terörün hüküm sürdüğünü, basın ve toplantı özgürlüğünün artık olmadığını, Menşevik üyelere baskı yapıldığını gözlemlediklerini ve bu durumun kendilerini şaşırttığını ifade eder. Bu söylenenler karşısında Lenin'in düş kırıklığı henüz fark ediliyordu. Dinlemekten gına getirdiği, her fırsatta tekrarlanan nakarattı bu söylenenler. Lenin İngilizlere asıl sorumluların Hindistan'da, İrlanda'da, Macaristan'da, Finlandiya'da terör estiren ve karşı devrimci Rus generallerini desteleyen bizzat kendi emperyalistleri olduğunu açıklar. Sovyet Rusya'sında terör işçi sınıfının sömürücülerine karşı bir savunma aracıydı, burjuva demokrasisinde basın ve toplantı özgürlüğü basını satın alma ve kamuoyunu işçi sınıfına karşı kışkırtma özgürlüğünden başka bir şey değildi. "Sürekli olarak tekrarladığım, insana bıkkınlık veren aynı şeylerden hiç de isteyerek söz etmedim" diye yazacaktı Lenin daha sonra.

Temsilcilerden birinin sorusu çok daha ilgi çekiciydi. Şu anda hangisi daha önemli: İngiltere'de komünist bir parti oluşturmak ya da İngiliz işçi kitlelerinin Rusya ile barış yapılması lehinde girişimi. Lenin şu cevabı verir: "İşçilerin sermayenin boyunduruğundan kurtuluşunun samimi destekçileri hiçbir koşulda komünist bir partinin kurulmasına karşı çıkmayacaktır. İngiltere'de çok küçük bile olsa komünist bir parti olmadığına göre, bu ülkede komünist sayısının artmasından korkulmamalıdır. Eğer "demokrasi", "barışseverlik", vb. konularında küçük burjuva önyargılarının esiri olanlar, kendilerini komünist diye adlandırarak Üçüncü Enternasyonal'e üye olursa, bu durum hiç kuşkusuz proletaryaya zarar vermekten başka bir işe yaramaz. Bu kişiler ablukaya karşı sadece iyilik taslayan önemsiz kararlar, vb. yazmasını bilir. Bir

anlamda bu yararlıdır, çünkü bu şekilde kararları kaleme alanlar kitlelerin gözünde gülünç duruma düşer ve değersizlikleri kitleler tarafından daha iyi fark edilir. Herkes kendi yönüne: Komünistler partilerinin organlarıyla işçileri devrimci bilinçle aydınlatmak için çalışsın. Emperyalist savaşta "vatan savunucuları" ve İngiliz emperyalistlerinin Çar ile yaptığı gizli anlaşma yanlıları İngiliz hükümetinin beyaz muhafızlara yardımıyla ilgili "kanıt" isteyerek kararlar yazmaya devam etsin."

Görüşmenin sonunda temsilciler Lenin'e İngiliz işçilere bir mektup yazmasını ve hükümetlerine tavsiyelerde bulunmasını önerir. Lenin birinci öneriyi memnuniyetle kabul eder. İngiliz hükümetine hitap etme konusunda ise yoldaş Çiçerin ile görüşülmeliydi. Lenin düş kırıklığından kaynaklanan bir üzüntüyle şöyle der: "Bunu birçok ez denedik. Hükümetiniz asla cevap vermek istemedi."

Heyet üyeleri arasında barışsever, Hıristiyan ve aynı zamanda sosyalist geçinen tanınmış bir bilim adamı da vardı. Bu kişi döneminin pek çok aydını gibi Rus devriminden büyük ölçüde etkilenen Bertrand Russell'di. Russell Rusya yolculuğunu ve Lenin'in kendisinde bıraktığı izlenimi *Bolşevizm'in Kuramı ve Uygulaması* adlı kitabında ayrıntılı bir biçimde anlatır. Lenin'i karmaşık bulan ve bundan şaşırmış görünen Russell'in anlatımı bir tür tedirginlik yansıtmaktadır.

Russell'in yukarıda sözü edilen kitabında şunları okuyoruz: "Lenin konuksever, dış görünüşe göre sade, en küçük bir kibir belirtisi göstermeyen biriydi. Kim olduğunu bilmeden bile, onu görünce muazzam bir güce sahip sıradışı biri olduğuna şüphe bırakmıyordu. Kendini beğenmiş havası vermekte böylesine isteksiz görünen birini asla görmedim. Bir gözünü kapatarak üzerinize endişe verici derecede bir güç yoğunlaşmış gibi görünen, karşısındakinin adeta içine nüfuz eden inceleyici bir bakış yöneltiyor. Kolayca gülüyordu, fakat ilk anda dostça ve neşeli görünen gülüşünün biraz alaycı olduğunu sonradan fark ettim. Otoriter ve sakindi, korkunun ne olduğunu bilmiyordu. Kişisel çıkar gözetmeyen olağanüstü bir kişiydi. Materyalist tarih anlayışına çok önem verdiği anlaşılıyordu. Tezini anladığınızı görme arzusundaki bir eğitmeni andırıyor, tezini anlamayan veya kendisiyle aynı fi-

kirde olmayanlara karşı öfke duyuyordu. Bana öyle geliyor ki, Lenin birçok insanı aşağılayan aristokrat bir aydın."

Lenin Russell'le özel bir görüşme yapmayı kabul eder. Hayal kırıklığına uğrayan Russell kitabında "Lenin'in düşüncelerine saplanıp kalmış, aşırı tutucu olduğunu düşünüyorum" diye yazar.

Russell'den sonra sıra Wells'e gelmişti. Sosyalistliğinden gurur duyan bu ünlü yazar Sovyet deneyimini yerinde değerlendirmek istiyordu. Lenin'e birkaç öneride bulunmak için gelmişti. Wells'e göre, komünizm "çok hızlı gidiyordu" ve "kurmadan önce yıkıyordu". Lenin Wells'i kibarca, sabırla, esnemesini ustaca gizleyerek (buna alışıktı) dinler, görüşmeyi kesmeden muhatabının bir ihtimal beklediği gibi kaçamak cevaplar verir. Çok şaşırmış görünen Wells daha sonra şunları yazacaktı: "Lenin'in ders vermeyi çok sevdiğini söylemişlerdi, fakat bana ders vermekten kendini bağışık tuttu." Lenin ünlü ziyaretçisine kapıya kadar eşlik eder. Wells'in hemen ardından odasına giren Troçki'ye ellerini havaya kaldırmış bir halde iç çekerek "Burjuvanın teki! Ne dar kafalı bir adam!" der.

Anglosaksonlardan sonra Lenin'le görüşmek için Fransızlar gelir. Marcel Cachin ile birlikte gelen Frossard Fransız Sosyalist Partisi'nin Üçüncü Enternasyonal'e üye olabilme şartlarını sorar. Hassas bir konuydu. Lenin'in en kötü anısı bu parti yöneticileriyle ilgiliydi, Ağustos 1914'te proletaryaya ihanetlerini affetmiyordu. Fransızların partisini "kötü yöneticilerinden" kurtularak tepeden tırnağa değişmediği sürece Üçüncü Enternasyonal'e kabul etmek söz konusu olamazdı. Komünist Enternasyonal Yürütme Kurulu o dönemde henüz oluşturulmuştu. Frossard ve Cachin müvekkillerini savunmak için bu kurulun önüne çağrılır. Lenin de görüşmenin yapılacağı salondaydı.

Frossard daha sonra şunları yazacaktı: "Oturumun açılışında Lenin salondaydı. Herkes onu sıradan, alışılmış bir biçimde güler yüzle selamladı. Bazen koltuğuna adeta gömülmüş gibi oturuyor, bazen ellerini yeleğinin koltuk altlarına sokmuş bir halde pencerelerden birinin önünde dikiliyordu. Canlı ve sinirliydi, çekik gözlerindeki değişken bakışlarını üzerimizden ayırmıyordu. Eline aldığı bir dosyayı inceliyor, notlar alı-

yor, ayağa kalkıyor, biraz yürüyor, oturuyor, sonra yine ayağa kalkıyordu. Yerinde duramıyordu." Görüşmeler Fransızca yapılır. Frossard Lenin'in "Fransızcayı r harfini tam olarak genizden telaffuz etmeden, hafif bir pelteklikle (j ve ş seslerini z ve s olarak telaffuz ederek) güçlük çekmeden, çok güzel konuştuğunu" gözlemler. Beklendiği gibi Lenin "reformculara" karşı acımasız davranacaktı. Frossard'ın notlarına göre, Lenin konuşmasında "gülümsemesine ara vermeden ani bir el kol hareketi eşliğinde" birkaç kez "hainler kurşuna dizilir" sözlerini tekrarlar.

Oturum bittiğinde Frossard Lenin'in konuşmasından hareketle bir durum değerlendirmesi yapmaya çalışır. Frossard'ı zor bir görev bekliyordu. Güç durumda olduğunu itiraf eder. Zira karşısındaki konuşmacıdan çok bir eylem adamıydı.

Lenin toplantı çıkışında Üçüncü Enternasyonal adına "Fransız Sosyalist Partisi'nin tüm üyeleri ve Fransa'daki tüm bilinçli proletarya için" şu mesajı kaleme alır:

"Burjuva Fransa dünya gericiliğinin siperine dönüştü. Fransız sermayesi tüm dünyanın gözünde uluslararası jandarma işlevini üstlenmiştir... İlerlemekte olan dünya devriminin en büyük düşmanı Fransız kapitalist hükümetidir. Bu durum özellikle Fransız işçilerine ve onların partilerine önemli bir görev dayatmaktadır. Tarih siz Fransız proleterlerinden en zor, fakat en yüce görevi üstlenmenizi, dünyanın en azgın, en gerici burjuvasının saldırısını püskürtmenizi istiyor."

Lenin için Fransız Sosyalist Partisi'nin durumu ne yazık ki bu görevin gerçekleştirilmesini hiç de kolaylaştıracak gibi görünmüyordu. Albert Thomas, Renaudel, Jouhaux gibileri sermayenin uşaklığına devam ediyordu. Lenin Fransızlara şunları yazar: "Partiniz merkezdeki çoğunluk oylarıyla son dünya savaşının hem Alman hem de Fransız haydut ve cellat burjuvaları tarafından sürdürülen yağma savaşından başka bir şey olmadığını hala işçilere açıklamadı. Sosyalist grubunuzun parlamento çalışmaları devrimci değildir, proleterce değildir, sosyalist değildir. Kendi başına hareket ediyor... Dünya devrimini hazırlamıyor, aksine onu baltalıyor... Gazeteleriniz *Humanite* ve *Populaire* öncelikle proleterlere değgin yayınlar değil... Ordu içerisinde ve köylüler ara-

sındaki propagandanızın hiçbir değeri yok... Sendikalar konusunda kaypak bir tavır benimsiyorsunuz." Ve on maddeden oluşan Fransız Sosyalist Partisi'nin Üçüncü Enternasyonal'e kabul edilme koşullarını kaleme alır. Bu koşullar daha sonra yine Lenin'in hazırladığı, Tours Sosyalist Kongresi'nde çoğunluk tarafından içerdiği katı kuralların uygulanmak zorunda kalınmayacağı gizli umuduyla onaylanan "yirmi bir koşulun"* temelini oluşturacaktı.

VII
SAVAŞ KOMÜNİZMİNDEN YENİ EKONOMİ POLİTİKASINA

Komünist Enternasyonal'in kuruluşu Lenin'e sıkıntı ve hayal kırıklığı getiren 1919 karanlık yılını aydınlatan tek pırıltı olmuştu. Ocak ayında Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in öldürülmesi Almanya'da kısa süre içerisinde devrimin zaferini görme umutlarını söndürmüştü. Mart'ta büyük bir saldırı başlatan Amiral Kolçak neredeyse Volga kıyılarına ulaşmış, Mayıs'ta, güneyde Denikin, kuzeyde Yudeniç harekete geçmişti. Ağustos'ta, Macaristan Komünist Cumhuriyeti dört aylık bir mevcudiyetten sonra yıkılır. Ekim ayına gelindiğinde durum çok berbat görünüyordu: Yudeniç Petrograd önlerine kadar gelmişti. Denikin Orel'i işgal etmiş, Moskova üzerine yürümeye hazırlanıyordu. Lenin cesaretini kaybetmez. Hiçbir zaman gücünü tükettiği hissedilmiyordu. Her türlü yöntemle kitleleri coşturduğu 1917 Ekim ayının kritik son günlerini hatırlar. Beş yıllık savaş yorgunu, gücü tükenmiş kitleler Lenin'in çağrısına gevşek yanıt veriyordu. Sadece, hala büyük bir mücadele azmi içinde olduklarını gösteren Petrograd işçileri şehirlerini savunmak için ölmeye hazır olduklarını, aynı zamanda morallerin çok düşük olduğu Moskovalıların saflarındaki boşlukları da dolduracaklarını açıklar. Durumu gören Lenin boş hayaller kurmaz. Başkenti düşmana terk ederek Urallara çekilme ve şans dönünceye

(*) Bkz. Komünist Enternasyonal'e katılımın yirmi bir koşulu. (Ç.N.)

kadar burada bekleme olasılığını soğukkanlılıkla düşünür. Şans kesin olarak dönecekti, buna bir an dahi şüphe etmiyordu. 14 Ekim'de, Denikin Moskova'ya yönelmeden önceki son aşama Toula yakınlarına ulaştığında, Lenin birkaç saat sonra trenle ülkesine dönecek olan Hollandalı Rutgers'e şunları söyler: "Eğer yolculuğunuz sırasında Toula'nın düştüğünü öğrenirseniz yurtdışındaki yoldaşlara muhtemelen Urallara çekilmek zorunda kalacağımızı söyleyin."

17 Ekim'de, Denikin'in ilerleyişi en ileri noktaya ulaşmıştı. Yeni yönetim tarafından komutan yardımcılığından generalliğe yükseltilen Budeni komutasındaki süvari birliği yıldırım gibi olağanüstü hızlı ve güçlü bir saldırıyla Beyaz Ordunun sağ kanadını çökertir. Bu başarılı saldırı durumu tamamen değiştirecekti. Cesareti kırılan Denikin'in birlikleri geri çekilir. Kızıl Ordu Orel'i geri alır. İki gün sonra, 21 Ekim'de Yudeniç Petrograd önlerinde ezilir. 27 Aralık'ta Kolçak partizanlar tarafından tutuklanır ve İrkust Sovyetine teslim edilir.

1920 iyi koşullarda başlıyordu. 3 Ocak'ta Kızıl Ordu Çaritsin'e girer, 15 Ocakta Çekoslovaklarla ateşkes imzalanır, 16 Aralık'ta Müttefik Yüksek Konseyi ablukayı kaldırır.

Kolçak'ın kurşuna dizildiği gün, Lenin Pravda'nın ertesi gün yani 8 Şubat'ta yayımlanacak sayısı için bir yazı kaleme alır: "Sömürücülerin bize dayattığı kanlı savaşı zaferle bitiriyoruz. İki yıl içerisinde kazanmayı öğrendik ve kazandık. Şimdi açlığa, soğuğa, hastalığa, yoksulluğa, karışıklığa, cehalete karşı kanlı olmayan başka bir savaş başlıyor... İşçiler ve köylüler kapitalistlerin dışında kızıl bir ordu kurmasını bildi ve sömürücüleri yendi. İşçiler ve köylüler bir kızıl çalışma ordusu kurmayı, tarımı ve endüstriyi canlandırarak yeni bir başarı kazanmayı bilecektir."

10 Şubat'ta, beyazlara karşı savaşan birliklerden çalışma grupları oluşturulmasını isteyen bir kararname yayımlanır. Bu yeni cephede saldırıya geçmek için komuta merkezinde "uzman kişilere" ihtiyaç vardı. Oysa uzman kişiler bulmak kesinlikle büyük bir sorundu.

Daha önce eski Çarlık ordusundaki subaylara Kızıl Ordu saflarında yer verilmişti. Lenin bu uygulamaya başlangıçta karşı çıkmış,

fakat kısa süre içerisinde bu subaylar olmaksızın kışlaları dolduran bu karmakarışık silahlı kitlelerle düşmana direnebilecek uyumlu bir ordu yaratmanın imkânsız olduğunu görerek düşüncesini değiştirmişti. Tüm üyelerin hazır bulunduğu 8 Mart tarihli Moskova Sovyeti oturumunda Lenin şunları söyler: "Kızıl Ordu eski Çarlık subayları sayesinde zafer kazanmıştır."

Ardından şu açıklamayı yapar: "Şimdi eski varlıklı düşmanlarımızdan da yararlanmalıyız. Bu kişiler arasından bizimle çalışabilecekleri seferber etmeliyiz... Bir yığın teknik bilgiye sahip bütün bu uzman burjuvalardan faydalanmalıyız. Bu kişiler sahip oldukları bilgiyi aktarmak zorundadır."

Birkaç gün sonra, 15 Mayıs'ta deniz taşımacılığı işçileri kongresinde bu konunun ayrıntılarına girer. Lenin'in gerekçeleri şunlardı:

"Çok ateşli bir devrimci, çok üstün nitelikli bir propagandacı ve aynı zamanda son derece kötü bir yönetici olunabilir. Ülke mahvolmuş, tahammül edilemez bir genel sefalet içerisinde. Eğer işçileri doyuramazsak hiçbir kahramanlık, hiçbir fedakârlık bizi kurtaramaz. Gerçekçi olun, bizzat kendi tecrübelerinizden ders çıkarın, burjuvaziden öğrenin. Burjuvazi sınıf egemenliğini sürdürmek için nasıl davranması gerektiğini biliyor. Burjuvazinin sahip olduğu tecrübeyi önemsememek devrimi en büyük tehlikeye doğru yöneltmektir.

"İşçiler iktidarda sadece diktatörlük ve şiddetle kalmanın imkânsızlığını anlamadıkları için önceki devrimler kaybedilmiştir. Kapitalizmin teknik ve kültürel tecrübelerini kendimize mal ederek, tüm bu insanları hizmetimize alarak iktidarda kalınabilir...

"Hiçbir şeyin gökten düşmediğini, komünizmin kapitalizmden doğduğunu, gerçekte kapitalizmin en kötü kalıntılarıyla inşa edildiğini biliyoruz. Bu kötü kalıntılar olduğu gibi alınmak zorundadır."

Daha az hassas olmayan başka bir sorun gündeme gelmişti: Sendikalar sorunu. Sendikalar dört milyondan fazla üyeye sahipti, kendilerini "partisiz" olarak görmeye devam ediyordu. Fakat Tüm Rusya Sendikalar Konseyi diye adlandırılan merkez organları komünistti ve talimatları Bolşevik Merkez Komitesi'nden alıyordu. Lenin'e göre bu

durum parti için olağanüstü elverişliydi. 1920 Mayıs'ının ilk yarısında kaleme aldığı *"Solculuk" Komünizmin Çocukluk Hastalığı* adlı eserinde şunları yazar: " Esnek, aynı zamanda geniş bir yapıda oluşturulmuş, komünist etiketi taşımayan bu aygıt partimizin işçi sınıfıyla sımsıkı bağlanmasına ve de sınıf diktatörlüğünün uygulanmasına olanak sağlıyor. Ekonomik alanda olduğu kadar askeri alanda da sendikaların coşkulu ve özverili desteği olmadan ülkeyi değil iki yıl, iki ay bile yönetmemiz mümkün değildi." Lenin sendikalara duyduğu büyük saygıyı ve verdiği önemi bu sözlerle ifade edecekti.

Askeri faaliyetlerden uzaklaştırıldıktan sonra taşımacılığın yeniden düzenlenmesi görevine atanan Troçki (Kızıl Ordu'nun Denikin cephesindeki başarısızlığının Troçki'nin üstüne yıkılmasının doğru mu, yanlış mı olduğunu burada tartışmayacağız), ülkenin hala savaş durumunda olduğunu, bu nedenle her alanda askeri yöntemler uygulanması gerektiğini düşünüyordu. 1918 – 1920 yılları boyunca, Sovyet yöneticilerinin bazı aşırıya varan uygulamalarını örtmek için *Savaş Komünizmi* deyiminin kullanılmasına alışılmıştı. Kısacası, başka dönemlerde suiistimal olarak görülecek el koyma, baskı yapma türü uygulamalar felâket niteliğindeki koşullarda meşru kabul edilebilirdi. Troçki için hiçbir şey değişmemişti. Ona göre, işleri oluruna bırakma, itaatsizlik karşısında yine eski -sert- yöntemlere başvurulmalı, eğer Sovyet rejimi sağlamlaştırılmak isteniyorsa insanları ve kurumları mutlak otoriteyle yönetmeye devam edilmeliydi.

Troçki göreve başladığında tüm taşımacılık hizmetlerinde askeri bir disiplin uygulamaya başlar. Demiryolları Sendikası bu uygulamaya itiraz eder. Troçki işi kötü tarafından alır. "Sendikaları silkeleyip kendine gelmesini sağlamak, yeniden yapılandırmak, yeniden eğitmek gerektiğini" söyler. Troçki bu amaca yönelik tezlerini Merkez Komitesi'nin 9 Kasım tarihli toplantısında gündeme getirir. Lenin "silkelemeye" karşı çıkar. Troçki'nin önerisi reddedilir. Merkez Komitesi çoğunluğu bu konuda yapılan görüşmenin kamuoyuna duyurulmamasına karar verir. On beş gün sonra, Merkez Komitesi bu konudaki yasağı kaldırır. Troçki hemen *Sendikaların Rolü ve Görevleri* başlıklı bir broşür yayımlar.

Eleştirilerini üzerine güçlü bir vurgu yaparak tekrarlar. Sendikalar başlıca görevlerinin, hatta varlık nedenlerinin işçi sınıfının çıkarlarını savunmak olduğunu iddia ediyordu. Mademki burjuvazi artık yoktu ve devletin bizzat kendisi "işçi" olmuştu, öyleyse sendikalar işçileri kime karşı savunacaktı. Troçki'nin tezi taraftar bulur. Ancak bunun doğal sonucu ve karşıtı olarak, kendini sanayi üretimi yönünde devletin yerine koyarak sendikaları savunmak için ayağa kalkan muhaliflerin sayısı da aşırı ölçüde artar. Böylece, liderliğini Çalışma Halk Komiseri Şliapnikov'un yaptığı İşçi Muhalefeti adlı grup kurulur.

Yaşanan tüm bu karışıklık Lenin'i son derece rahatsız eder. Zira tam bu dönemde Lenin Sovyet devletinin varlığını sürdürmesinin ön koşulu olan en önemli görevi ele almak için hazırlık yapıyordu. Bu grev köylülüğü kazanmak, daha doğrusu asimile etmekti. Ve işte, yorulmaz kavgacı, fakat elverişli durum anlayışı olmayan Troçki'nin onu şu anki tek dayanağı işçi sınıfının genel eğiliminden uzaklaştırma tehlikesi oluşturan hataları!

Sekizinci Sovyetler Kongresine katılacak delegeler 30 Aralık'ta toplanır. Oturumlar kapandıktan sonra, Lenin "yoldaş Troçki'nin hataları" başlıklı uzun bir konuşma yapar. Lenin'in Troçki'ye eleştirisi Merkez Komitesi'ne "hatalar içeren" tezler sunduğu için değildi. Her komite üyesi bunu yapabilirdi. Troçki'nin hatası, tartışmayı kamuoyuna duyurmuş, böylece partinin işleyişine son derece zararlı, bütünlüğü bozan yeni bir hareketin doğmasına neden olmuştu. Konuya biçimsel açıdan bakıldığında, mademki tartışmalar serbest bırakılmıştı Troçki'nin bunu yapma hakkı elbette vardı. Ancak devrimci davanın çıkarları bakımından bir değerlendirme yapıldığında, Troçki proletarya saflarında nifak yayan bölücü eylemden sorumluydu. Lenin konuşmasında şunları söyler: "İşçi devleti olduğumuza göre, işçi sınıfının savunuculara ihtiyacı yoktur demek aleni bir hatadır. Gerçekte devletimiz işçi devleti değildir, işçi ve köylü devletidir. Bu çok özel durum nedeniyle sınıflar arası ilişki yeterince karmaşıktır. Devletimizin şu anki görünümü karşısında proletarya genel olarak profesyonel örgütleri aracılığıyla kendini savunmak zorundadır. Biz ise, devlet olarak

bu işçi örgütlerinden işçiler kendilerini devlete karşı savunurken, devletin de işçiler tarafından savunulması için yararlanmalıyız. Bu iki eylem, hükümet ve sendika çalışmalarımız birleştirilebilir." Özet olarak: "Troçki'nin tezleri politik açıdan hatalıdır. Partimizin gelecek kongresinde bu tezlerin reddedileceğine eminim."

Lenin böyle söylediğine göre başka türlü olamazdı. Ancak, ilk dört ay boyunca parti yöneticilerinin dikkati bu konuyla ilgili sonu gelmez uzun tartışmalara odaklanmıştı. Kelimenin tam anlamıyla kılı kırk yararak oyalanıyorlardı. Lenin bu tartışmaları tiksintiye izliyordu. Pravda'nın 21 Ocak 1921 tarihli sayısında yayımlanan makalesi şu cümleleri içeriyordu: "Üzücü gerçekle yüzleşme cesaretine sahip olmak gerekir: Parti hasta. Kötü bir ateş partiyi harap ediyor. Hastalığın sadece bizlerde, özellikle Moskovalılarda mı olduğunu, eğer tüm vücuda yayıldıysa nasıl iyileşeceğini ve yeniden nüksetmemesi için hangi yöntemlerin kullanılacağını bilmek gerekiyor."

Lenin "parti veya genel olarak işçi sınıfı içerisinde fraksiyonların varlığı karşı devrimci burjuvaziye yardımcı olduğu için" parti içinde tüm ayrılıkçı girişimleri yasaklayan bir kararnameyi kongrede kabul ettirir. Tüm grupların ve fraksiyonların feshedildiği ve gelecekte fraksiyon faaliyetlerinde bulunacak parti üyelerinin partiden ihraç edileceği ilan edilir.

Parti saflarındaki fraksiyonlara ve sapmalara karşı yürütülecek acımasız mücadelede partiye büyük yararı olacak bu kararnameye başvurulacaktı.

Lenin'in yoksul köylülerle ilgili umutları gerçekleşmemişti. 26 Ekim 1917 tarihli köylülere toprak verilmesiyle ilgili kararnamenin yürürlüğe girmesinden sonra köylülük içerisinde ortaya çıkan ağırlık merkezi kaymasını Lenin yeterince hesaba katmamıştı. Köylülük içinde artık yeni bir çoğunluk oluşmuştu. Bu yeni çoğunluk küçük toprak sahiplerine dönüşen yoksul köylülerin büyük bir kısmını da içine alarak sayıları sürekli olarak artan orta halli köylülerdi. Diğer taraftan, büyük toprak sahipleri her ne kadar ezilmişse de, küçük toprak sahipleri orta halli köylüler kategorisine geçiyor ve yeni şartlara uyum sağ-

lıyordu. Kırsal kesimde yeni Sovyet sistemine destek amacıyla yoksul köylülerden oluşturulan komitelerin kendilerinden beklenen görevin üstesinden gelemeyecek durumda oldukları açıkça görülmüştü. Yoksular komitelerinin kuruluşundan birkaç ay sonra, Sovyetler Cumhuriyeti'nin en önemli tarım bölgelerinden birini kontrol eden Saratov Sovyeti'nin yöneticisi Antonov-Saratovski Moskova'ya gelerek Lenin'le bir görüşme yapar.

Lenin: - Yoksular komiteleri konusunda ne düşünüyorsunuz?

Antonov: -Kötü bir politik ayrışmaya neden oldular.

Lenin: - Evet, ben de öyle düşünüyorum. Bölgenizde çok aptalca işler yaptılar mı?

Antonov: - (Kedine göre insanı çileden çıkaran birkaç örnek verir).

Lenin: - O halde orta halliler öfkeli?

Antonov: - Buna kuşku yok. Çünkü yoksullar komiteleri kulakların her şeyini aldı, onlara hiçbir şey vermedi.

Lenin: - Bu komiteleri tasfiye etmenin zamanı geldi... Orta halli köylülere ihtiyacımız var. Onlarla uzlaşmak için başımızı ağrıtan yoksullar komitelerinin üstenden atlamalıyız.

23 Kasım 1918'de çıkarılan bir kararnameyle yoksullar komiteleri köylülerin oylarıyla seçilen bölge konseyleri içerisinde eritilir"

Bu girişim kırsal kesimi devletle "barıştırma" yönünde atılan ilk adımdı. Devlet şehirlerin yiyecek gereksinimini karşılamak zorundaydı. Tüm uğraşlara, tüm baskılara rağmen devlet buğdaya sahip olan köylülerin elinden yeterince buğdayı bir türlü alamıyordu. Sonuç olarak, zararına çalışmak istemeyen köylüler topraklarını ekilmemiş boş bırakıyordu. Köylülerin kötü niyetini telafi etmeye yönelik tüm hükümet girişimlerinin (kolektif işletme, kolektif tarım, vb.) etkisiz olduğu ortaya çıkmıştı.

Böylece Lenin ekmek için başlattığı mücadelede "savaş yöntemlerinden" vazgeçmek ve muhalifleriyle görüşerek bir tür anlaşma yapmak zorunda kalır. Bu taktik yön değiştirme Sovyet hükümetinin gelecek yıllarda uygulayacağı yeni ekonomi politikasının hareket noktası olacaktı. Lenin Bolşevik Partisi onuncu kongresinde son oturum-

dan önce, 16 Mart 1921'de, yaptığı konuşmada konuya açıklık getirir. Kongre bir önceki gün Troçki'nin bölücü hareketini mahkûm etmişti.

Lenin işe gerçeği kabul ederek başlamak gerektiğini düşünüyordu: "Çok büyük bir çoğunluğu çiftçi-küçük üreticilerden oluşan bir ülkede sosyalizm sadece, işçilerin çoğunlukta olduğu gelişmiş kapitalist ülkelerde gereksiz olan bir dizi geçiş uygulamasıyla mümkündür." Lenin'in bir diğer gözlemine göre, Rusya'da devrimin başarıya ulaşması şu iki koşula bağlıydı: 1. Gelişmiş bir kapitalist ülkede sosyalist devrim. 2. İktidarı elinde bulunduran proletarya ile kırsal kesimdekilerin çoğunluğu arasında bir uzlaşma. Lenin konuşmasında şunları söyler: "Rusya'da sosyalist devrimi sadece diğer ülkelerde devrim patlayıncaya kadar iktidarı elinde bulunduran proletarya ile kırsal kesimdekilerin çoğunluğu arasında yapılacak bir anlaşma kurtarabilir. Köylülerin durumdan memnun olmadığını, değişiklik istediklerini görmezlikten gelemeyiz. Köylüler isteklerini açıkça ifade ediyor. Emekçi nüfus içerisindeki çok büyük bir kitlenin istemini yok sayamayız... Küçük tarımın ekonomik temelinin üç yılda değiştirilebileceğini düşünen bir komünist hayalperest bir komünisttir. Aramızda bunlardan bir hayli var. Bu durum özellikle üzücü değildir. Onlar olmaksızın bizimki gibi bir ülkede devrim nasıl başlayacaktı?" O halde ne yapılmalıydı? Memnun olmayan köylüler hoşnut kılınmalıydı. Ne istiyorlardı? Lenin'e göre küçük üreticilerin iki isteği vardı: 1. Belirli bir ticaret özgürlüğüne sahip olmak. 2. İhtiyaç duydukları eşya ve yiyecekleri edinmek. "Karşılıklı ödünler verilerek yapılan bir anlaşmanın ticaret özgürlüğü, ticaret özgürlüğünün de kapitalizme geri dönüş" olduğunun söylenmesinden korkulmamalıydı. Soru şuydu: Sovyet rejimine ölümcül bir zarar vermeden bu mümkün mü? Ve işte Lenin'in cevabı: "Evet, mümkündür. Bugüne kadar eşi benzeri olmayan öylesine çılgınca bir savaşın yarattığı şartlarda yaşadık ki, teorik ve pratik olarak kaçınılmaz bir uzaklığa çekildik. Proletarya diktatörlüğünü yıkmadan, daha ziyade onu güçlendirerek geri adım atabiliriz. Benim görevim bunun nasıl yapılacağını ve önünde hiçbir engel bulunmadığını size göstermektir."

Bu "ekonomik geri çekilmenin" ilk sonuçlarına göre, devletin belirlediği ölçünün üzerindeki buğdaya el konulması yerine bir tür vergi uygulanacak, belirlenen vergiyi ödeyen üretici ürettiği ürünü çıkarına en uygun şekilde özgürce değerlendirebilecekti.

İkinci olarak, ülkeye akın eden yabancı kapitalistler Sovyet hükümetinden madenler, ormanlar ve cumhuriyetin diğer zenginlikleri üzerinde ayrıcalıklar elde eder.

Birinci uygulama köylüler tarafından çok olumlu karşılanacak ve köylülerin büyük bir çoğunluğu artık Sovyet rejimini tam olarak benimseyecekti. Ancak ikinci uygulama aynı çevrelerde yeterince açık bir hoşnutsuzluğa neden olacaktı. Kremlin'e gönderilen dilekçelerde aşağı yukarı aynı şeyler yazıyordu: "Yabancı kapitalistleri çağırmak için kendi kapitalistlerimizi kovmaya gerek yoktu." Lenin insanların dilediği gibi konuşmalarına aldırmadan, ekonomiyi kurtarmaya tek muktedir yabancı sermayeyi ülkeye çekmek için önceden belirlediği yolda sebatlı yürüyüşünü sürdürür.

Sovyet politikasındaki bu "dönüm noktası" Avrupa'da, özellikle İngiltere'de heyecan yaratır. Loyd-George* görkemli bir şekilde şu açıklamayı yapar: "Buharlı lokomotiflerin Marks'ın kuramıyla ateşlenemeyeceğini Lenin nihayet anladı." *Observer* gazetesi "ticaret özgürlüğü Rusya'da komünizmin sonu olabilir; Lenin kapitalistlerin ve mal sahiplerinin dönüşünü kabul ediyor" diye yazar. *Morning Post* "Lenin dev adımlarıyla kapitalizme geri dönüyor" iddiasında bulunur. Sadece *The Nation*'dan makul bir ses yükselir. Gazetenin başyazarı şunları yazar: "Bay Loyd-George Lenin'in kendisi gibi bir oportünist olduğunu düşünüyorsa yanılıyor. Lenin geçici olarak geri adım atmaya yeteneklidir ve kendisine yararlı görünen yöntemleri kullanmaya hazırdır. Tüm Rusya'yı olağanüstü büyük bir kolektif işletmeye dönüştürme ana fikrinden bir an bile vazgeçmemiştir."

(*) David Lloyd-George, 1916 – Ekim 1922 arasında Birleşik Krallık Başbakanı. (Ç.N.)

VIII
SON

23 Nisan 1920'de Moskovalı Bolşevikler Lenin'in ellinci doğum yılı nedeniyle görkemli bir toplantı düzenler. Gorki, Stalin ve Lunaçarski birer konuşma yapar. Kasım 1917'deki "büyük sarsıntı" sonrası dikkat çekmeden gölgeye çekilen Kamanev'de kürsüde görünür. Lenin toplantının sonuna doğru gelir. Kendisini sürekli göklere çıkaran övgü dolu sözler duymak istemiyordu. Kısa bir konuşmayla yetinir.

Birçok Sovyet olayın layık olduğu biçimde kutlanması için bir Lenin büstü yapılmasını önerir. Lunaçarski'nin bir arkadaşı, heykeltıraş Altman bu görevi üstlenir. Geriye Lenin'in onayını almak kalıyordu. En büyük zorluk da buradaydı. Lenin asla bir sanatçının önünde poz vermek istememişti. Lunaçarski çalışmanın hiçbir şekilde poz verme şeklinde olmayacağı konusunda Lenin'i ikna eder. Sadece Altman'ın yarımşar saatlik sürelerle iki veya üç kez bürosunda çalışmasına izin verecekti. Bu süre içerisinde Altan'ı fark etmeyecekti bile. Lenin kabul eder.

"Ellinci yıldönümünden" iki gün sonra Altman malzemeleriyle Kremlin'e gelir ve Lenin'in bürosuna yerleşir. Saat sabahın dokuzuydu, Lenin henüz gelmemişti. Altman etrafına bakınır. Geniş, yüksek tavanlı bir odaydı burası. İki büyük pencere içeriye bol ışık girmesini sağlıyordu. Duvar boydan boya kitaplarla kaplıydı. Güneş ışınları üzeri bolca yaldızlı seksen beş cilt Brockhaus ve Efron Ansiklopedisi'ni aydınlatıyordu. Tablo yoktu, fakat her tarafta büyük coğrafi haritalar asılmıştı. Arkası kıtıkla doldurulmuş divanın üstünde bir Karl Marks posteri vardı. Odanın ortasında büyük bir masa, masanın arkasında hasırdan örülmüş Lenin'in koltuğu yer alıyordu. Ayrıca ziyaretçiler için çok rahat deri koltuklar yerleştirilmişti. Odaya üç kapı açılıyordu. Birincisi Altman'ın içeri girdiği kapıydı, yarı açık olan bir diğerinin arkasında telefon santrali ve işi başından aşkın telefon memuru fark ediliyordu. Ve üçüncü kapı? Kilit içindeki anahtarın sesi duyulur, kapı açılır ve Lenin görünür.

Heykeltıraşa "günaydın yoldaş" dedikten sonra, hızlı adımlarla ça-

lışma masasına yönelir ve çekmeceden elyazmaları kâğıtlar çıkarır. Çevresinde olup bitenlerle ilgilenmeden hızlı bir biçimde yazmaya koyulur. Lenin o dönemde *"Solculuk" Komünizmin bir Çocukluk Hastalığı* adlı eserini kaleme alıyordu. Çok özel bir durum olmadıkça rahatsız edilmemesi için emir verilmişti. Öğleden sonra saat dörde kadar çalışır. Lenin hiçbir şey söylemeden odadan çıkar.

Ertesi gün aynı faaliyetler yeniden başlar. Lenin yazmaya, Altman büst için kil ve marı karışımı toprağı hazırlamaya koyulur. Altman'ın 1924'te yayımladığı notlarında şunları okuyoruz: "Lenin bir ara başını kaldırmadan göz ucuyla bana baktı ve burnun benzemediğini söyledi. Sadece bir ön hazırlık yaptığımı, bu ilk aşamanın yüz hatları için henüz erken olduğunu açıkladım. Lenin şaşırdı ve şöyle dedi: "Lunaçarski bana iki veya üç gün boyunca yarımşar saatlik bir çalışma olacağını söylemişti." Asla böyle bir şey söylemediğimi kesin bir dille ifade ettim. Lenin kafasını sallayarak "yoldaş Lunaçarski'nin bir "avcı yalanı" daha" dedi ve yeniden yazmaya başladı.

Büst çalışması yavaş ilerliyordu. Lenin'in başını çok aşağı eğerek yazma alışkanlığı olduğu için sadece kafasının üst kısmı görünüyordu. Bazen telefonla konuşurken kafasını geriye atıyor, bu kez de sadece çenesi ve boynu görünüyordu.

Altman: - Eğer poz vermeyi kabul ederseniz daha hızlı ilerleriz.

Lenin "bu doğal olmaz" gerekçesiyle öneriyi geri çevirir. Ancak zaman zaman odanın bir ucundan diğer ucuna heykeltıraşa bakarak gezinmeyi kabul eder.

Lenin'e Altman'ın "Fütürist*" olduğu söylenmişti. Lenin bu sanatla ilgili birkaç örnek görmek istediğini bildirir. Altman şöyle anlatır: "Lenin getirdiğim birkaç eskize baktıktan sonra şöyle dedi: "Bunlardan hiçbir şey anlamıyorum. Bu, uzmanların işi."

1 Mayıs'ta, Altman her zamanki gibi çalışmak için gelmişti. Sekre-

(*) Fütürizm (Gelecekçilik): 1909'da İtalya'da ortaya çıkan bir sanat akımı. Bu akımın Rusya'daki en önemli temsilcisi Mayakovski'ydi. (Ç.N.)

terlik bölümünde hiç kimse yoktu. Lenin öğle saatlerinde coşkulu ve güleç bir halde gelir. Ceketinin yakasında kırmızı bir kurdele vardı. Kremlin avlusundaki büyük çalışma etkinliğine katılmıştı. Bir el arabasıyla işe koyulmuş, birkaç direği bizzat kendisi taşımış, bir köşeyi süpürmüş ve böylece çalışma arkadaşlarına örnek olmuştu. Bu faaliyetler onu çok neşeli kılmış, böyle bir günde Altman'ı çalışırken görmek onu bir hayli şaşırtmıştı.*

Kitabını tamamlayan Lenin daha ulaşılır olmuştu. Konuk kabul etmek zamanının büyük bir kısmını alıyordu. Atman birbiri ardından gelen konuk heyetleri; serinkanlı ve kuşkucu İngilizleri, aşırı saygılı ve ölçülü Almanları, Lenin'e hayranlıklarıyla kendinden geçmiş izlenimi bırakan Türkleri görecekti. Sekreter Fotieva sürekli koşuşturuyor, haddini bilmez ziyaretçileri hayran olunacak bir ustalıkla başından savıyordu. Saat sabah sekizden itibaren bekleme salonu doluydu. Fotieva ziyaretçilerin sorunlarını dinliyor, ardından kısa bir rapor halinde Lenin'e sunuyordu. Lenin için geriye sadece karar vermek kalıyordu. Fakat çoğu zaman Lenin Fotieva'nın raporuyla yetinmiyor, bekleme salonuna geçerek ziyaretçilerin sorunlarını bizzat kendisi dinliyordu. Şikâyetler çoğunlukla Sovyet yönetim mekanizmasının yavaşlığı ve

(*) Altman'ın kılı kırk yaran yavaşlığı Lenin'i çok kızdırıyordu. Altı hafta sonra, Altman nihayet işini bitirdiğinde bir daha asla hiç kimsenin önünde poz vermeyeceğine yemin eder. Birkaç ay sonra, Lenin ticari bir anlaşma için nabız yoklama amacıyla Londra'ya gönderdiği Kamanev'den bir İngiliz kadın heykeltıraş eşliğinde döneceğini bildiren bir telgraf alır. Winston Churchill'in yeğeni olan bu heykeltıraş kadın mutlaka Lenin'in bir büstünü yapmak istiyordu. Kendine kızması mı, gülmesi mi gerektiğini soran Lenin ikinci seçeneği yeğler ve "çok uzaktan geldiğine göre onu kapı dışarı edemeyiz" der. Az zamanda çok iş yapan bu heykeltıraş kadın iki haftalık bir çalışma süresiyle yetinir. Bu çabukluk Lenin'in çok hoşuna gider. "Winston'un yeğeni" Rusya'da kaldığı süre içerisinde başlıca Sovyet yöneticilerinin büstünü yapar, Lenin'le konuşmalarına yer verdiği içerisinde estetik ve duygusallık eksik olmayan çok hoş bir kitap kaleme alır, kuşkusuz masrafları karşılanır. (G. W.)

atalcti üzerineydi. Bu sorun Lenin'i her zaman aynı biçimde öfkeden çılgına çeviriyordu. Hemen telefon görüşmeleri yapılıyor, söz konusu olan bölüm sertçe azarlanıyordu. Lütuf dileyen söylenenleri dinliyor, nasıl teşekkür edeceğini bilemeden çok hoşnut bir halde ayrılıyordu. Rusya'nın her köşesinden bohçalarını yanlarına alarak gelen insanlar Lenin için yazılmış "Sevgili besleyici ve koruyucu babamız Vladimir İlyiç Lenin" diye başlayan dilekçelerini eski püskü giysileri içinde büyük bir titizlikle muhafaza ediyordu.*

Köylüler özel bir nezaketle karşılanıyordu. Kadın sekreterlerden biri Rudvena şunları anlatır: "Bir gün, koyun kürkünden yapılmış palto giyinmiş, sakallı on veya on beş kadar köylü gelmişti. Yoldaş Lenin bir görüşme yapıyordu. Biraz beklemeleri gerekmişti. Ayakta bekliyorlardı, heyecandan sürekli olarak ayaklarını kımıldatıyor, kasketlerini bir elden diğerine geçirip duruyorlardı... Nihayet Lenin'in yanına çağrıldılar. Tek sıra halinde, en önde en yaşlıları olmak üzere yürümeye başladılar. Bazıları istavroz çıkardı. Yoldaş Lenin'in bu köylüleri nasıl karşıladığını bilmiyorum, fakat kısa bir süre sonra yoldaş Troçki'nin bir mektubunu vermek için odaya girdiğimde Lenin'i çalışma masasından uzakta, koltuğuna oturmuş bir halde kahkahalarla gülerken gördüm. Etrafında oturmuş köylüler de onunla gülüyordu."

Tüm heyetler böylesine içten karşılanmıyordu. Özellikle Petrograd Sovyeti tarafından gönderilen heyet çok kötü bir on beş dakika geçirmişti. Kuzey Komünü temsilcileri (hükümet Moskova'ya taşındıktan sonra Zinovyev başkanlığındaki eski başkent Sovyeti bu adı almıştı)

(*) Bullitt sözü edilen raporunda şunları yazmıştı: "Lenin'i görmek için Kremlin'e gittiğimde kısa bir süre beklemek zorunda kaldım. Lenin bir köylü heyetiyle görüşüyordu. Köylüler Lenin'in doyasıya yemek yemediğini duymuşlar, yüzlerce mil uzaktaki köylerinin hediyesi olarak sekiz yüz kilo buğday getirmişlerdi. Hemen öncesinde, Lenin'in soğuk bir odada çalıştığını duymuş olan başka bir köylü heyeti küçük bir soba ve üç ay ısınmaya yetecek miktarda odun getirmişti. Tüm liderler içerisinde Lenin bu tür hediyeler alan tek kişiydi. Lenin bunları her zaman kooperatife aktarıyordu." (G. W.)

Moskova'ya para istemek için gelmişti. Heyet üyelerinden biri olan işçi Naumov anılarında şunları yazacaktı: "Ne kadar paraya ihtiyacımız olduğunu bildirdik (önemli bir miktardı, ancak ne kadar olduğunu artık hatırlamıyorum). Lenin yoldaş bize "Neden bu miktar, ayrıntılı bir gider listeniz var mı?" diye sordu. Şaşkınlıktan ağzımız açık kaldı. Bunu düşünmemiştik bile. Fakat dayanmak gerekiyordu, ihtiyaçlarımız ve sefaletimiz üzerine bir yığın şey anlattık. Sözümüzü kesmeden dinliyordu, dudaklarında henüz algılanabilecek alaycı bir gülümseme vardı.

"Sustuğumuzda, "Çok iyi, fakat bu para size niçin gerekli?" diye sordu. Ardından ayağa kalktı ve yürümeye başladı, bir taraftan da bizi sert sözlerle azarlıyordu: "İşte... Ne istendiği bilinmeden Halk Komiseri önüne çıkılıyor... Bir de Kuzey Komünü diye adlandırılıyorlar... En azından yanınıza bir muhasebeci almalıydınız... Siz Kuzey Komünü falan değilsiniz, cahiller komünüsünüz, vb. vb." Sözlerini şöyle bitirdi: "Pekâlâ, ne cevap vereceksiniz?" Yoldaş Lobov (delegelerden biri) "Haklısınız yoldaş Lenin" dedi. Birkaç soru daha sorduktan sonra istenen ödeneğin verilmesini kabul etti."

Lenin Kremlin'de Smolni'deki aynı yaşama biçimini sürdürüyordu. Evi çalışma bürosuyla aynı binadaydı. Ne var ki, bu kez kaldığı ev daha büyüktü ve daha iyi döşenmişti. Dört oda ve bir mutfaktan oluşan evde Lenin ve Krupskaya'nın kendi odaları vardı. Üçüncü odada Lenin'in kız kardeşi Maria kalıyordu. Dördüncü oda yemek salonuydu. Kremlin komiserinin Lenin'in hizmetine verdiği hizmetçi kadınla birlikte genellikle mutfakta yemek yiyorlardı.

Evin iç işleriyle Maria ilgileniyordu. Lenin dört kişilik (kendisi, karısı, kız kardeşi ve hizmetçi kadın) bir aile grubunun başkanı olarak Kremlin Sarayı Kooperatifi üyesiydi. Lenin ve yanındakiler birer "tüketici belgesine" sahipti. Halk Komiserleri Konseyi başkanı sıfatıyla, tüm diğer Halk Komiserleri ve genel olarak partinin tüm sorumlu yöneticileri gibi ayda beş yüz ruble alıyordu. Kasım 1918'de, Halk Komiserleri idari sekreteri hayat pahalılığını göz önüne alarak bizzat kendi yetkisini kullanarak Lenin'in aylığını sekiz yüz rubleye çıkarmıştı. Bu yüzden söz konusu idari sekreter bizzat Lenin tarafından imzalanan

resmi bir yazıyla sert bir kınamaya maruz kalmıştı. Bu olaydan birkaç gün önce, değerli bir "teknisyen" olarak kabul edilen yeni Maliye Halk Komiseri Gukovski'nin aylığını iki bin ruble olarak belirleyen kararnameyi de imzalayan yine Lenin'in bizzat kendisiydi.

Lenin'in personele ihtiyacı yoktu. Az yemek yiyor ve masaya koyulan yiyeceklerle hiç ilgilenmiyordu. Öğle yemeğini düzenli olarak saat dörtte yiyor, akşamları çay eşliğinde tereyağlı siyah ekmekle yetiniyordu.

Saat tam olarak altıda halk komiserleri konseyi oturumunu başlatıyordu. Herkesin gelip gelmediğini öğrenmek için beş dakika önce bürosundan telefon ediyor, çoğu zaman olduğu gibi (on beş konsey üyesinden) sadece üç veya dört yoldaşın hazır bulunduğu cevabını alınca şiddetli bir protesto sergiliyordu. Oturum açılışında geç kalanlara dik dik bakıyor, onları elle gösteriyordu. Tartışmaları yönetirken, aynı anda salondaki çalışma arkadaşlarıyla da elden ele dolaştırılarak muhatabına ulaştırılan küçük pusulalar aracılığıyla haberleşiyor, sekreterlere talimatlar veriyor, kürsüdeki konuşmacının hiçbir söylediğini kaçırmadan kitap, dergi, gazete okuyor, zaman zaman biraz alay içeren müdahalelerle konuşmacının sözlerini yarıda kesiyordu. Çoğu zaman gece geç saatlere kadar süren oturumlardan sonra evine dönüyordu. Giriş kapısının hemen yanında sürekli bir nöbetçi bekliyordu. Bu onurlu görev proleter subaylar yetiştirmek amacıyla kısa süre önce kurulan Suvari Okulu öğrencilerine veriliyordu. Geleceğin "Kızıl komutanlarından" (on yedi yaşındaki) biri daha sonra şunları anlatacaktı: "Aşağı yukarı gece yarısı olmuştu. Görevimin başındaydım. O saate kadar halk Komiserleri Konseyi toplantısına takılıp kalan Lenin'in geldiğini gördüm. Önümden geçerken durdu ve bana şöyle dedi: "Yoldaş, siz kimsiniz? En azından pencere kenarına oturabilirdiniz. Bekleyin size bir sandalye getireyim." "Yoldaş Lenin, nöbetteyim, oturma hakkım yok" diye cevap verdim. Omuzlarını silkti ve menşeim hakkında sorular sormaya başladı. Yönetmeliğin gerektirdiği şekilde kısa cevaplar verdim. Bu kez soruları ailemle ilgiliydi. Bunların birer soru olmadığını, bir sohbet başlatmak istediğini anladım. Yönetmeliğe göre böyle bir şey kesinlikle yasaktı.

"Yoldaş Lenin, nöbet sırasında sohbet etmem yasaktır."

"Fakat ben asker değilim, bu kuralı bilmiyorum."

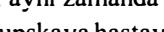
Ardından evinin kapısını açtı ve gözden kayboldu.

Konsey oturumlarından sonra, Lenin'in bürosuna geri dönerek sabahın ilk ışıklarına kadar çalıştığı da oluyordu. Her dört saatte bir nöbet değiştiren telefon görevlilerinden biri daha sonra şunları anlatacaktı: "Saat sabahın ikisiydi. Ortalığa mutlak bir sessizlik hâkimdi. Yoldaş Lenin'in yorgun olduğunu, dinlendiğini düşünüyordum. Bir anda zilin sesi yankılandı. Hemen çalışma odasına koştum. Sakin ve aynı zamanda yorgun bir ses tonuyla şöyle dedi: "Bir motosikletli çağırın. Bu paket bizzat elden verilmeli." Çok kısa bir süre sora zil yeniden çaldı: "Yoldaş Tsurapa'yı telefona çağırın." Tüm gece boyunca çalıştı. Bana: "Yoldaş gidip dinlenebilirsiniz" dedi. Ertesi gün Yoldaş Lenin'in kendini iyi hissetmediğini öğrendim. Öğle yemeği için telefoncuların kantinine giderken ona hasta olup olamadığını sorduk. "Şimdi hasta olma zamanı değil" diye cevap verdi.

Pazarları onun için dinlenme günüydü. Kremlin'den genellikle cumartesi akşamları ayrılıyor, Moskova çevresindeki köylerden birine gidiyor ve geceyi köylülerin evinde geçiriyordu. Eğer hava güzelse, pardösüsünü kuru ot yığınlarının üzerine seriyor ve açık havada uyuyordu. Sabah uyandığında, elini yüzünü bir su kaynağında yıkıyor, ardından elinde bir tüfekle şoförünün eşliğinde kırlarda ve korularda koşturup duruyordu. Yetenekli bir avcı değildi ve hep öyle kaldı. Avlanarak elde edilen şey ilgisini çekmiyordu. Onu mutlu kılan, yatıştırılamaz boyuttaki hareket etme tutkusunu tatmin etmekti. Saatlerce yürümek, kimi kez bir tepeye tırmanırken, kimi kez sarp bir patikadan inerken çalılıklar arasında kendine yol açmak, durgun bir su birikintisinin üstünden atlamak onu düşünsel olarak meşgul eden uğraşıların bedensel bir tercümesiydi.

Tiyatroya nadiren gidiyordu. Zaman zaman çok değer verdiği Stanislavski'ye gittiği oluyordu. Tek tük yakın dostu dışında evinde kabul ettiği kişi azdı. Gitgide "politikacılardan" uzaklaşıyor, mühendisler topluluğunu, tarım bilimcileri, kimyacıları tercih ediyordu. Yöntemli

ve düzenli çalışma tarzı eski mesleğinden miras kalan istatistikçi Tsurupa ile yakın arkadaşlık kuracaktı. Lenin Tsurupa'nın derli toplu çalışma özelliğini diğer yakın arkadaşlarında boşu boşuna arıyordu. Tsurupa yeterince kültürlüydü, sanat ve edebiyata açıktı. Bir gün, Moskova'ya gelen ünlü bir virtüöz ile evinde bir müzik gecesi düzenleyen Tsurupa Lenin'i de bu geceye davet eder. Ünlü piyanist Appossionata'yı çalar. Lenin koltuğuna gömülmüş, bakışları dalıp gitmiş bir halde dinliyordu. On yıl önce, kömür gözlü, siyah saçlı genç bir kadın bu parçayı onun için çalmıştı. İnes Armand... İnes bozulan sağlığına yeniden kavuşması için doktoru tarafından gönderildiği bir Kafkasya sahil kasabasında tifüsten ölmüştü.

Ölüm ve hastalıklar yakınları üzerinde geziniyordu. Sadık yoldaşı Sverdlov ölmüştü. Eniştesi, aynı zamanda Ulaştırma Komiseri, büyük adam Elizarov ölmüştü. Krupskaya hastaydı, Halk Eğitim görevinden ayrılmak zorunda kalmış, dinlenmek için kırsal bölgelere gitmişti. Stalin'in ameliyat olmak için bir klinikte yatması gerekmişti, tedavisi aylarca sürecekti. Tsurupa gözle görülür biçimde zayıflıyordu.

Lenin çalışma arkadaşlarında hastalık işareti, hatta sıradan bir zayıflık fark ettiğinde onları tatile çıkmaya, gereği gibi tedavi olmaya mecbur tutuyordu. Onlara hep aynı şeyi söylüyordu: "Sağlığınız devlet mülkiyetidir. Devlet karşısında sorumlu olduğunuz sağlığınızı heder etme hakkınız yoktur." Ancak, kendi sağlığını affedilmez biçimde heder ettiği söylendiğinde, sinirleniyor ve hemen konuyu değiştiriyordu.

Gücünün azaldığını hissediyordu. 1918 yaz antlaşması büyük bir fiziksel yorgunluğa neden olmuştu. Sağlığının kötü olduğunu gösteriş yapmadan keyifli görünerek gizliyordu. Temmuz ayında, Lenin'in "rahat ve ışıltılı" gülüşüne hayran kalan Sadul bu gülüşte "olağanüstü bir güç" görmüştü. Oysa Krupskaya şunları yazacaktı: "1918 yazı özellikle zordu. Vladimir İlyiç artık hiçbir şey yazmıyor, geceleri uyumuyordu. Ağustos'ta çekilmiş bir fotoğrafı var... Çok ağır bir hastalık geçirmiş gibi görünüyor."

Eskiden, göçmenlik yıllarında, ayrışma dönemindeki mücadele sı-

rasında Lenin'in bitkinliğini sadece Krupskaya görüyordu. Oysa şimdi solgun yüzü, gözlerinin çevresinde oluşan morluklar, gün sonundaki yorgun hali her gün yakın ilişki içinde olduğu çalışma arkadaşlarının gözünden kaçmıyordu. Bazen bürosuna girdiklerinde Lenin'i yalnız çalışırken yakalayan sekreterler onun aşırı yorgun halini görünce ürkütüye kapılıyordu. Kremlin nöbetçilerinin sorumlusu konsey oturumlarından sonra evine dönen Lenin'e sık sık koridorda rastlıyor, Lenin'in sağa sola yalpalayarak yürüdüğünü, bir mobilyaya yaslanarak birkaç saniye dinlendiğini ve yeniden sendeleyen adımlarla yürümeye devam ettiğini görüyordu. Ancak, topluluk önünde yorgunluğun üstesinden geliyor, sarsılmaz bir güce sahip olduğu izlenimi veriyordu.

Lenin, 30 Aralık 1920'de yapılan Sovyetler sekizinci kongresi Bolşevik grubu toplantısında ilk kez hasta olduğunu açıkça kabul eder. Raportör ve muhtemel karşı konuşmacılardan sonra tartışmalardan sonuç çıkaran bir konuşma yapması öngörülmüştü. Fakat kendisini öylesine kötü hissediyordu ki, ilk konuşmacı olmak, hatta raportörden bile önce söz istemek zorunda kalır. Dinleyicilerden özür dileme ihtiyacı duyar: "Üzücü bir durum, fakat çok hastayım. Başka türlü yapamam." İki gün sonra Gorki'ye* hareket eder.

Lenin dinlenmek amacıyla, devrimden önce Moskovalı milyoner Morozov'un dul eşinin mülkü olan, adeta bir şato benzeri görkemli villaya yerleşir. Villa, içinde bir gölet bulunan büyük bir parkla çevriliydi. Yakınlarında bir orman vardı. Tren istasyonu beş kilometrelik bir uzaklıktaydı. Kısacası tam bir sükûnet söz konusuydu. Daha önce, Eylül 1918'de, nekahet dönemini tamamlamak için gelen Lenin'in bu yer çok hoşuna gitmişti. Bu kez, burada bir ay kalır ve Moskova'ya dinlenmiş olarak döner. Partinin onuncu kongresinde sağlıklı ve mücadeleci görünür. Komünist Enternasyonal'in üçüncü kongresinde sağlığını ku-

(*) Nijni Novgorod şehrine Maksim Gorki'nin doğum yeri olduğu için Gorki adı verilmiş, 1990'da şehrin adı yeniden Nijni Novgorod olarak değiştirilmiştir. (Ç.N.)

sursuz muhafaza eder. Kasım'da, bu gayretinin karşılığını ödemek zorunda kalır. Çalışmaya yeniden ara vermesi gerekmişti. 6 Aralık'ta Maksim Gorki'ye şunları yazar: "Son derece yorgunum. Uykusuzluk çekiyorum. İstirahate gidiyorum." Kısa bir süre önce Merkez Komitesi sekreterliğine getirilen Molotov 16 Aralık'ta Lenin'den şu notu alır: "Doktorların kararına uygun olarak, iznimin on beş gün uzatılmasını rica ediyorum." Fakat yine de, 23 Aralık'ta başlayacak Sovyetler dokuzuncu kongresine sunacağı rapor ve Merkez Komitesi hazırlık toplantısına katılmak için Moskova'ya gelecekti.

1922 yılı heyecan yaratan bir olayla başlar. Sovyetler hükümeti Cenova Konferansı'na davet ediliyordu. Loyd-George'un girişimiyle hükümete bir bildirimde bulunulur: "Bay Lenin'in konferansa katılması Avrupa'daki ekonomik denge sorununun çözümünü büyük ölçüde kolaylaştıracaktır." Bu durum Fransız ve İngiliz gazeteleri için büyük puntolarla yaygara koparma bahanesi olur. *Times* ince bir alayla şunları yazar: "Avrupa'da ekonomik dengenin yeniden canlandırılması Lenin'in uzmanlık alanı olduğunu düşünmüyoruz. Eğer hafızamız bizi yanıltmıyorsa, kısa bir süre önce majestenin ve diğerlerinin hükümetleri Bay Lenin'in başlıca uzmanlığının kapitalist dengeyi yıkmak olduğunu düşünüyordu."

Lenin durumdan memnundu. Loyd-George ve Poincare ile aynı masada karşı karşıya oturmak ve onlara bazı acı gerçekleri söylemek düşüncesi Lenin'i fazlasıyla gülümsetiyordu. Ayrıca, burjuva hükümetlerle bu karşılaşma sayesinde ülkesi için gerçek yararlar elde etmeyi tasarlıyordu. Prensip olarak daveti kabul ettiğini bildirir. Fakat başkanı olduğu büyük Bolşevik aile buna hiç memnun olmaz. Fabrikalarda ve Kızıl Ordu kışlalarında işçiler ve askerler Sovyetler Yürütme Komitesi'nin bu yolculuğu engellemesini isteyen kararlar alır. Moskova tramvay çalışanları aldıkları kararı açıklar: "Sevgili yoldaşımız Lenin'in uluslararası kapitalizmin kralları ve bakanları tarafından davet edilmesi konusunda sessiz kalamayız. Sovyetler Yürütme Komitesi'nden bu "arkadaşlara" şunları söylemesini rica ediyoruz: Eğer onu görmeyi ve şefkatli düşüncelerini duymayı çok istiyorsanız Mosko-

va'ya, bize gelin, kapılarımız size açıktır. Size gelmesine izin vermeyeceğiz. Size güvenmiyoruz."

Topçu okulu öğrencileri bir açıklama yapar: "Yoldaş Lenin'in önerilerinden burjuva dünyasının hilecileri değil, işçiler yararlanmalı... Yoldaşlar (Sovyetler Yürütme Komitesi), sözlerinizin ağırlığı var. İhtiyara (Lenin'e) milyonlarca işçiyi dikkatli bakışlarından mahrum bırakmamasını söyleyin." Kiev Köy Sovyeti şu kararı alır: "Yoldaş Lenin'in gitmesine iki nedenle izin verilmemelidir: 1. İtalyan hükümeti faşistlere büyük özgürlük tanıyor, yoldaş Lenin'in can güvenliği olmayacaktır. 2. Cenova Konferansı'nda başarılı olmamız diplomatların yeteneğinden çok, ekonomik alanda ve Kızıl Ordu saflarında kaydedilen ilerlemelere bağlıdır. Bu nedenle yoldaş Lenin bizimle kalmalı, tarlalarımızı ekmeli, iş aletlerimizi bilemeli, Kızıl Ordu'yu beslemelidir." 27 Ocak'ta, Sovyetler Yürütme Komitesi'nin Cenova'ya gidecek heyeti belirlemek amacıyla yaptığı olağanüstü toplantıda birçok köyü dolaşarak gelen komite üyelerinden biri her yerde Lenin'in söz konusu konferansa gitmesinin tavsiye edilmemesinin değil, yasaklanmasının istendiğini bildirir. Komite oybirliğiyle Lenin'i heyet başkanı, "eğer şartlar yoldaş Lenin'in yolculuğunu olanaksız kılarsa", ona (Lenin'e) vekâlet etmesi için Çiçerin'i de yardımcısı olarak belirleyerek sorunu çözmeye çalışır. Lenin konferansa katılma konusunda kesin kararlıydı. Metalürji Sendikası'nın 6 Mart tarihinde yapılan kongresinde şunları söyler: "Cenova'da Loyd-George ile bizzat konuşabilmek istiyorum. Birkaç aydır politik faaliyetlerde yer almama mani olan ve bana emanet edilen hükümet görevlerini yerine getirmeme izin vermeyen hastalığımın bu yolculuğu engellemeyeceğini umuyorum."

Ciddi boyuttaki hastalığı Cenova'ya gitmesine engel olacaktı. Mart ayının ikinci yarısında sağlığını hiç de tatmin edici bulmayan doktorlar Lenin'den düşünsel çalışmalarını en aza indirmesini ister. On birinci parti kongresinin 27 Mart'ta yapılması öngörülmüştü. Kongre açılışına katılmayı çok isteyen Lenin bir önceki gün Molotov'a şunları yazar: "Tüm Merkez Komitesi üyelerinin hazır bulunacağı toplantıya katılmama arzusundayım. Bu oturum ve kongre raporu benim için

fazla, bunu kaldıramayacağım. Kongre için bir eş raportör görevlendirilmesini rica ediyorum. Benim raporumun genel bir karakteri var, zaten raporu hazırlayabileceğime de emin değilim."

Lenin yine de söz konusu raporu yazar. Algılama yeteneğini ve eleştiri gücünü tüm berraklığıyla hala muhafaza ettiği o dönemde kaleme aldığı bu önemli rapor gerçek bir vasiyetti. Daha sonra yazacakları öncekilerin solgun yansımaları, artık gitgide anlaşılmaz bir hal alan tekrarlar olacaktı.

Her zamanki gibi, bu kez yine geçmiş yılda yaşananların değerlendirmesiyle yetinmez, gelecek yıl uygulanacak programı da belirler.

Öncelikle yeni ekonomi deneyiminin bir değerlendirmesini yapmak gerekiyordu. Ne yapılmıştı? Yapılacak ne kalmıştı? "Olağanüstü zor bir göreve kalkıştığımızı ve bir yığın yanlış yapacağımızı biliyorduk. Temel sorun, nerede hangi yanlışların yapıldığını görmek, eğer gerekiyorsa yapılanı bir kez, iki kez, on kez daha tekrarlamaktır." Sovyet devleti ekonomisini köylülükle sıkı bir ilişki içinde kurabilirdi. "Biz komünistlerin zor durumdaki köylülüğün yardımına koşmaya yetenekli olduğumuz köylüye kanıtlanmalıdır. Ya bunu köylüye kanıtlayacağız, ya da o hepimizi başından savacak. Ya biri, ya da öteki. İşte bu yıl uygulayacağımız politikanın temeli budur. Köylü bize güvendi. Fakat bu güven sonsuza kadar sürmez. Acele etmek gerekiyor. Ticari dilde konuşursak, köylülere karşı yükümlülüğümüzü yerine getirme zamanı belki de yaklaşıyor."

İkinci nokta: Devlet girişimleri ile kapitalist girişimler arasındaki rekabetin kontrolü. "Bugüne kadar programlar yazdık, vaatlerde bulunduk. Şimdi söz konusu olan bunları nasıl uyguladığımızı denetlemektir. Kapitalist bizden çalıyor, bizi aşağılıyor, boğazımızı sıkarak bizi nefessiz bırakıyordu, fakat işini biliyordu. Haydutça davranan, fakat işini bilen bir kapitalistle çok iyi konuşan, fakat işini bilmeyen bir komünistin elde ettiği sonuçları karşılaştırın." Geçen yıl komünistlerin ticareti bilmedikleri açıkça görülmüştü. Bunun bir önemi yoktu. Önemli olan, komünistlerin ticaret yapmayı öğrenmenin saygınlıklarını zedelediğini düşünmeleriydi. Lenin hayali bir muhatabı konuşturur:

"Nasıl! Kırk piramidin* değilse bile, kırk Avrupa ülkesinin kapitalizmden kurtuluş umuduyla baktığı ben, dünyanın en büyük devrimini yapan bir komünist, bir devrimci –nasıl olur da- kendini eğitmek için basit bir satıcıya başvurmak zorunda kalır! Bu, bir "partisiz", bir "beyaz muhafız" için geçerli olabilir." Lenin karşısındaki hayali muhataba şu cevabı verir: "Kuşkusuz bir "beyaz muhafız", fakat işini biliyor, fakat sen işini bilmiyorsun. Sen, sorumlu komünist ve Sovyet nişanı taşıyan şövalye eğer bunu anlarsan amaca ulaşılmış olacak."

Üçüncü nokta: Sovyet yönetim aygıtını boğucu bürokratik otorite egemenliğinden kurtarma. Kurumlardaki personel sayısı aşırı derecede artmıştı. 1918 Sonbaharında Moskova'da yapılan memur sayımında sadece başkentte 231.000 rakamına ulaşılmış, bu sayının kesinlikle en azından yarıya indirilmesine karar verilmişti. 1922 başlarında yeni bir sayım yapılır: 243.000... Kongreden bir gün önce Halk Komiserleri Konseyi komisyonlarının gözden geçirilmesi kararlaştırılır. Yüz yirmi komisyondan sadece on altısının gerekli olduğu sonucuna varılır. Sorun sadece memur sayısının çokluğu değildi. Memurların çoğunluğu kendilerine uygun işleri yapmıyordu. Lenin'e göre komünist sorumluların yüzde 99'u işlerini bilmiyordu, bu komünistlerin işlerini öğrenmeleri gerekiyordu.

Lenin devlet yönetim mekanizmasını küçültmek ve istikrara kavuşturmak amacıyla görevi sadece bürokrasinin işleyişini kontrol etmek, tembelleri ve yeteneksizleri saptamaktan ibaret olan İşçi Köylü Denetleme Komiserliği adlı yeni bir bölüm kurar. Tüm komiserliklerde ve genel olarak tüm Sovyet yönetim kurumlarında çalışanların bağlı olacağı, böylece ürkütücü bir güce sahip bu yeni komiserliğin sorumluluğuna Milliyetler Halk Komiseri Stalin getirilir. Merkez Komitesi üyelerinden Preobrajenski** birkaç görevin bir elde toplanmasına karşı

(*) Bonapart'ın ünlü sözünü kendi tarzına göre yorumladığı için Lenin'i suçlamak gerekmiyor. (G. W.)

(**) Evgeni Preobrajenski (1886 – 1937): Komünizmin ABC'si adlı ünlü eserin yazarı. (Ç. N.)

çıkar. Lenin Preobrajenski'yi sertçe azarlar: "Stalin iki komiserlikten sorumlu? Hangimiz –aynı anda- birçok görevi üstlenmek zorunda kalmadık? Zaten başka türlü olabilir mi? Bize Milliyetler Komiserliğinde etnik bir gruba mensup herhangi birinin işini ayrıntılarıyla sunabilecek birisi gerekli. Bu kişi nereden bulunacak? Yoldaş Preobrajenski'nin bizzat kendisinin de bu göreve yoldaş Stalin'den başkasını uygun görmeyeceğini düşünüyorum. Bu söylediklerim İşçi ve Köylü Denetleme Komiserliği için de geçerli. Olağanüstü büyük bir bölüm. Güçlü bir kişi tarafından yönetilmeli. Aksi takdirde küçük entrikacılar arasında boğuluruz."*

Burada söz konusu olan hiçbir şekilde Stalin'e taraf veya karşı olmak değildir. Kabul etmek gerekir ki, yazdıkları burjuva kesimleri tarafından ilgiyle karşılanan Troçki'nin iddialarının tersine, o dönemde Lenin Stalin hakkında çok olumlu düşüncelere sahipti ve Stalin'i frenlemekten ziyade ilerleyişini kolaylaştırıyordu. Troçki Stalin'in parti genel sekreterliğine kongreden hemen sonra yapılan Merkez Komitesi toplantısında Zinovyev'in önerisiyle getirildiğini ileri sürüyor. Lenin sözü edilen Merkez Komitesi toplantısına katılmadığı için (gerekçelerini yukarda görmüştük) Troçki'nin bu iddiası tamamen akla yatkındır. Fakat Petrograd Sovyeti Başkanı (Zinovyev) bu denli önemli bir kararı bizzat kendi inisiyatifiyle Merkez Komitesi üyeleri nezdinde kabul ettirebilecek bir saygınlıktan çok uzaktı. Bu durum, Sverdlov'un ölümünden beri ihmal edilen, Lenin'in parti işleyişinin düzene koyulması isteminin tercümesinden başka bir şey olamazdı.

Nisan ayının ilk yarısında anlaşılması güç bir önseziyle hareket eden Lenin, eksikliği durumunda, partinin ve devletin yönetim mekanizmasının düzenli işleyişini sağlayacak gerekli önlemleri almak amacıyla büyük bir çaba içerisine girer. 11 Nisan'da "Halk Komiserleri Konsey Başkanı vekillerine" yönelik bir yönetmelik kaleme alır. Bu görevi iki kişi üstlenecekti. Tsurupa ve Rikov. "Politik sapmadan" kurtulan Rikov ticari yetenekleri ve Moskova'daki tüccarlarla müzakere becerisi sayesinde kendini çok yararlı bir konuma getirmeyi bilmişti.

(*) Lenin'in bu sözleri 1922'de yayımlanan stenoyla yazılmış kongre raporundan metne tam bağlı kalarak aktarılmıştır. (G. W.)

Halk Komiserleri Konseyi oturumlarına ilk iki saat boyunca Tsurupa başkanlık edecek, iki saat sonra Tsurupa yerini Rikov'a bırakacaktı. Kararnameleri ve genel olarak konsey icraatlarını Tsurupa imzalayacaktı. Tarım, Taşımacılık, Adalet, Milliyetler, Milli Ekonomi, İçişleri, PTT, Halk Eğitimi Tsurupa'nın, Maliye, İç ve Dış Ticaret, Çalışma, Beslenme, Sendikalar, Dış İlişkiler, Savaş, Sosyal Güvenlik ve Halk Sağlığı Komiserlikleri de Rikov'un gözetiminde olacaktı.

Birkaç gün sonra Lenin'in sağlığı gözle görülür bir biçimde kötüleşir. Doktorlar 1918 Ağustos ayından beri omuzunda duran mermiyi çıkarmaya yönelik bir ameliyat önerir. Merminin zehirli olduğu, Lenin'in vücudunun bu zehre yavaş yavaş maruz kaldığı ileri sürülüyordu. Ameliyat iyi sonuç vermez. Lenin'e çalışmayı durdurması ve birkaç ay kırsal bölgelerde dinlenmesi önerilir. Lenin 21 Mayıs'ta, ya çımadan emen önce Halk Komiserlerine ve başlıca hükümet kurumlarına şu notu yazar: "Birkaç ay izne çıkıyorum. İşlerin gidişatıyla ilgili beni bilgilendirirseniz memnun olurum. Ayda bir veya iki kez bana kısa bir rapor gönderin. Yayımlanan kararnameleri ve taslak kararname metinlerini bana bildirin. Sekreterliğimle bağ kurun. Gündemdeki ve acil işler için vekilime müracaat edin." Lenin Gorki'ye gidişinden iki gün sonra felç geçirir. Sağ bacağını ve sağ kolunu kullanamaz hale gelir. Gözlerini kontrol etmesi için ünlü göz doktoru Profesör Averbach çağrılır. Birkaç hafta önce Moskova'da yine aynı göz doktoru muayene etmiş, hiçbir özel durum gözlememişti. Averbach daha sora şunları anlatacaktı: "Vladimir İlyiç beni eski bir tanıdığı gibi karşıladı. Çok kibar ve samimiydi, fakat onu rahatsız eden bir şey vardı, bu görülüyordu. Benimle yanız almak içi her yolu denedi. Nihayet yalnız kaldığımızda elimi tuttu ve son derece içten davranarak bana şöyle dedi: "Dürüst bir insan olduğunuz söyleniyor. Bana gerçeği söyleyin. Bu bir felç mi, ilerleyecek mi? Anlayın, felçli kime, neye yararım olur?" Bereket versin, o anda hemşire içeri girdi ve konuşma yarıda kesildi."

Haziran ayı ortasında sağlığında biraz iyileşme olur. Temmuz'da, politikadan söz etmemeleri koşuluyla ziyaretçi kabul etmesine izin verilir. Gazete okuması yasaklanır.

Ekim başında, kendisini yeniden çalışmak için iyi hisseder ve Moskova'ya döner. Doktorlar Lenin'den günde beş saatten fazla çalışmamasını, haftada iki tam gün dinlenmesini ister. Fakat daha ilk günlerden başlayarak doktorların istemine aldırmaz. devlet başkanı işine gömülür. İstirahat günlerinde çalışma odasına gelmez, konferanslara gider, çalışma arkadaşlarını evinde kabul eder. 31 Ekim tarihli Sovyetler Yürütme Komitesi oturumunda bir konuşma yapar. Sağlığına kavuştuğundan beri ilk kez kürsüde görünüyordu. Duygu dolu konuşması yaklaşık yarım saat sürer. Daha sonra, 13 Kasım'da, Komünist Enternasyonal'in dördüncü kongresinde söz alacaktı. Rus devriminin beş yılını kısaca özetler ve gelecek dünya devriminin ana hatlarını çizer. Bir saat süren konuşmasını Almanca olarak yapar. Çok yorgun görünüyordu, konuşmasını sonuna kadar götürmek için büyük bir çaba harcadığı açıktı. Ardından, 19 Kasım'da, tüm Moskova Sovyeti üyelerinin katıldığı genel toplantıda söz alır. Bu, Lenin'in halk nüdeki son konuşması olacaktı.

12 Aralık'ta, Lenin bürosunda çalışmayı bırakmak zorunda kalır. Yatağa adeta çivilenir. Artık yazacak duruda değildi, makaleleri, notları, "günlükleri" söyleyerek yazdırmaya başlar. Bir takım kitapları okumaya koyulur, kendi tabiriyle göz atar.

Bu dönemde Lenin ile Stalin arasında belirli bir soğukluk gözlemlenir. Tam olarak ne yaşandığı bilinmiyor. Lenin'in yapılacak Sovyetler kongresine ilişkin partinin genel sekreterine (Stalin'e) yazdığı 15 Aralık tarihli mektupta en küçük bir karşıtlık işaretine rastlanmıyor. Bununla birlikte, on gün sonra Lenin şu notu yazdırır: "Stalin eline çok büyük bir güç topladı, bu gücü her zaman yeterince dikkatli kullanabileceğine emin değilim." 4 Ocak'ta ek bir yazıyla yoldaşlarına " Stalin'i görevinden alma yolarını düşünmelerini" önerir. Ancak, 9, 13, 19, 22 ve 23 Ocak tarihlerinde yazdırdığı *İşçi ve Köylü Denetiminin Yeniden Yapılandırılması Üzerine* başlıklı yazısında bu kurumun Parti Kontrol Komisyonu ile birleştirilmesini tavsiye eder. Şunları söyler: "Denetleme Halk Komiseri görevinde kalmalıdır", Denetleme Komiserliği'ne dahil edilecek Parti Kontrol Komisyonu'nun elemanları da bu komiserin sorumluluğuna verilmelidir. Bu, Stalin'in elindeki güç ve yetkinin çok daha artacağı anlamına geliyordu.

Troçki'nin iddiasına göre, kısa süre sonra, Şubat ayı ortalarına doğru, Lenin "Sovyetler mekanizmasındaki bürokrasiye karşı kampanya" yürütmek amacıyla kendisine "bir blok" oluşturulmasını önermişti, başka bir deyişle, Lenin Stalin tarafından yapılmasını istediği görevi Troçki'den de istemişti... Şaşkınlığımı itiraf etmeliyim. Bir taraftan Lenin'in Troçki'ye bu öneriyi yaptığı görüşmeyi Troçki'nin tamamen kafasından uydurduğunu varsayma hakkına hiçbir şekilde sahip değilim, diğer taraftan, Lenin'in böyle bir ikiyüzlülük yapabileceğine inanmak da mümkün değildir.

9 Mart'ta, Lenin bu kez konuşma yeteneğini de tamamen kaybedeceği ikinci bir felç geçirir. 15 Mayıs'ta onu Gorki'ye götürecek otomobile kadar sedye üzerinde taşınır. Gorki'ye getirilişinden sekiz ay sonra, 21 Ocak 1924'te ölümüne neden olacak üçüncü bir felç geçirir.

Lenin'in bedeni 23 Ocak'ta Moskova'daki sendika binasının büyük salonuna getirilir. Salonun ortasında yerden biraz yüksekçe bir platform kurulmuştu. Duvarlar kızıl bayraklarla süslenmiş, beyaz kolonlar kırmızı ve siyah renkli örtülerle kaplanmış, aydınlatılmış avizelere yas tülleri sarılmıştı. Platformun üzerindeki üstü açık tabutu bir şeref kıtası çevrelemişti. Halkın tabut önünden geçiş töreni başlar. Gelenler sayılamayacak kadar çoktu. Erkekler kadınlar ve çocuklardan oluşan kalabalık dörder kişilik sıralar halinde salona giriyor, tabutun etrafında başları öne eğik, sessizce bir tur attıktan sonra ayrılıyordu. Yaşlılar istavroz çıkarıyordu. Her yerden, durmadan gelen yoksul, mütevazı insanlar dışarda, saatlerce karın üzerinde içeri giriş sıralarının gelmesini bekliyordu.

Üç gün sonra, 26 Ocak akşam saat on birde geçit törenine son verilir. İnsan selinin ne zaman sonlanacağı hiçbir şekilde öngörülemezdi. Gece yarısı büyük salonun kapıları Sovyetler kongresi için yeniden açılır. Rusya'nın her köşesinden bölgelerinin temsilcisi olarak büyük ve küçük her halktan iki bin kişi gelmişti. Kurucusunun önünde eğilen tüm Sovyetler Cumhuriyetiydi bu.

Bir sonraki sabah, saat 9'da Lenin'in tabutu Kızıl Meydana getirilir. Öğleden sonra saat 4'te Moskova'daki fabrikaların iniltili ağır sirenleri duyulduğunda, Lenin top atışları ve cenaze marşı eşliğinde, yüzü sonsuza dek gökyüzüne dönük, yarattığı yeni dünyaya göz kulak olacağı son konutuna giriş yapıyordu.

Lenin'in tüm eserleri

1893 – 1923

Temel Eserler:	11
Broşürler, çalışmalar:	67
Tezler:	34
Raporlar, çözüm önerileri:	260
Mektuplar, mesajlar:	230
Gazete makaleleri:	1185
Diğer yazılar:	115

Temel Eserler

1. "Halkın Dostları" Kimlerdir, Sosyal Demokratlara Karşı Nasıl Mücadele Ederler (1894)
2. Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi (1899)
3. Ne Yapmalı (1902)
4. Bir Adım İleri İki Adım Geri (1904)
5. Demokratik Devrimde Sosyal Demokrasinin İki Yöntemi (1905)
6. Materyalizm ve Ampiriokritizm (1909)
7. Sosyalizm ve Savaş (1915)
8. Kapitalizmin Son Aşaması, Emperyalizm (1916)
9. Devlet ve Devrim (1917)
10. Proletarya Devrimi ve Dönek Kautski (1918)
11. Komünizmin Bir Çocukluk Hastalığı, Solculuk (1920)

Lenin'le ilgili bilinen ilk biyografi 1920 – 1926 tarihleri arasında Lev Kamanev tarafından hazırlanmıştır. Lenin'in Kamanev'e büyük çoğunluğu yayınlanmamış üç yüz elliden fazla not, telgraf ve özel mektup gönderdiği tahmin ediliyor. **(Bkz. Le vrai Lenine, d'après les archives secrètes soviétiques. Dimitri Volkogonov s.17.)**

İçindekiler

Çevirmenin notu

BİRİNCİ BÖLÜM
DEVRİM
I Volodya'nın mutlu çocukluğu
II Kapıya gelen yazgı
III Marksizm'i tanıma dönemi
IV Cezaevinde
V Sibirya'da

İKİNCİ BÖLÜM
PARTİ İÇİN MÜCADELE
I Büyük yolculuk
II Kıvılcımdan alev doğacak
III Lenin
IV Lenin silahlarını biliyor
V Yenilgi
VI Yamaç yukarı tırmanırken
VII 1905 şoku

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İKTİDARIN ALINMASI
I Paris'te karanlık yıllar
II Gece karanlığında parlayan şimşekler
III Halklar birbirini öldürüyor
IV Geri dönüş
V Partinin yeniden ele alınışı
VI Burjuva demokrasisinin saldırısı
V Yenilgiden zafere

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
SOSYALİST DEVLETİN İNŞASI

I İktidarın alınması
II Devlet yönetiminde
III Kurucu Meclisin dağıtılması
IV Brest-Litovsk "kirli barışı"
V Kana bulanmış ateşkes
VI Dış dünya ile ilişki
VII Savaş komünizminden yeni ekonomi politikasına
VIII Son

Bu kitap, yarattığı eserle dünyanın soluğunu kesen, kıvılcımı* aleve, alevi tüm kapitalist yapıyı içine alan bir yangına dönüştüren Lenin'i tanımaya belgesel bir katkıda bulunmaya çalışıyor.

İnsanlık tarihinin tekerleğini birkaç kuşak ileriye doğru çevirmeyi başaran Lenin'i tanımak için yola çıkan herkese rehberlik edebilecek bu kitapta, ilk satırdan son satıra kadar yazarın tek değişmez saplantısı tarihi gerçeğin sesini dinlemek, izini sürmek olmuştur.

Lenin'i büyük kılan, başarıdan korkmamak, uygun zamanda gerekli müdahaleyi örgütlemek, özgün devrimci fırsatı önceden kavramak, sorunları gerektiğinde kuvvet kullanarak çözmek dahil, sayılamayacak kadar çok özelliğin buluştuğu bir yetenek, disiplin, otoriter kararlılık, mutlak gerçeğe olan tam inanç ve tüm bunları tamamlayan güçlü, sarsılmaz bir iradeydi.

Çeviren: Feridun Cihan

ISBN 978 605 65162 2 1